www.e-rara.ch

[De anima. De intellectu]

Albertus

[Venedig], [1481]

Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich

Shelf Mark: Online

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-4321

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

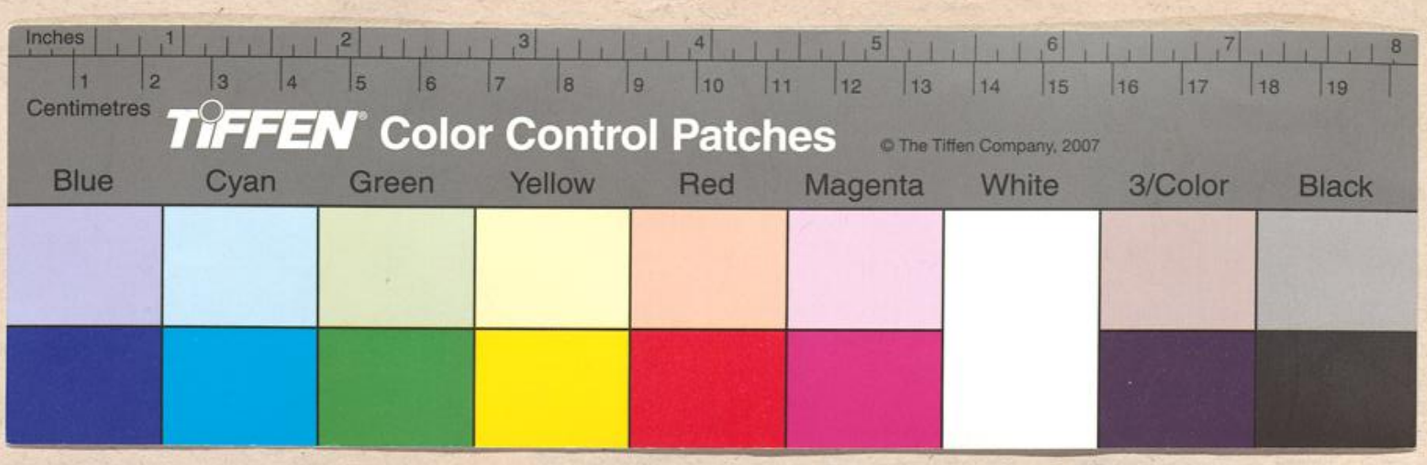
Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

non angue quietus
C.G. Jung
vocatus atque
vocatus deus aderit

Z.
Fr. 385.-

CH 1

Inches
1
2
3
4
5
6
7
8
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Clarissimi phi Alberti magni: almi p̄dicatoꝝ ordinis: episcopi Ratispoñ. liber de anima p̄m⁹ incipit: cui⁹ tractat⁹ prim⁹ est de modo quo cognoscēda est aia. Capitulū p̄mū t est disgressio declarās q̄ sciētia nālis est de aia: t quis eius ordo.

OMnib⁹ que de corpe mobili: t de mobili bm locū dicēda erāt expeditis: traditis etiā eis que de mobilib⁹ ad formā tam simplicibus q̄z mixtis in vlī videbant esse dicēda. determinatis nihilomin⁹ bis que de mixtura lapidū et minerarū cōmemorāda eē videbant: nūc tandē stilū ad tractādū aiatoꝝ naturas conuertim⁹ ordinem quē in p̄ncipio nr̄oꝝ libroꝝz p̄scripsim⁹ p oia insequēdo. Cū aūt oim aiatoꝝ p̄ncipiū sit aia: nō poterūt aiata cognosci nisi per cognitōnem suarū aiaruz: sicut t vnūquodq̄z aliorū nō cognoscit nisi per formā suā: eo q̄ forma est t p̄ncipiū esse t cognitōis. Oz ergo hāc de necessitate nos de aia facere inq̄sitiōem anteq̄z de corpibus aiatoꝝ aliquid possum⁹ disserere. Sunt aūt aie opa t passiones: sicut sentire: dormire: et vigilare: et nutrire: t spirare: t mori: t vita: de quibus oibus t sil'ib⁹ sicut est reminisci t mouere: debet sciri post sciam de aia. q: ex illis plurimū dirigere videt in sciētia aiatoꝝ corpū.

Licet ergo aia t opa eius t passiōes nō sint corp⁹ mobile q̄d est sm̄ phīe nālis: est tn̄ aia p̄ncipiū eēntiale talis corpis: t ideo in sciētia nāli oz inquiri de ipa. Et h̄ quidē de vegetatiua t sensitiua nō bz dubitatōnē De rōnali aia fortasse videt alicui esse non verū q̄ ipa sit corpis aiati p̄ncipiū t forma: eo q̄ p̄ncipia t forme corporū opatōes bñt quas nō explēt: nisi p corpū mot⁹ t opōes sicut visus nō videt sine oculo: neq̄z vis ambulatiua ambulat sine pedib⁹: vires autez rōnalis aie opant sine aliquo corpis instrō ppter q̄d t circa oia vīr opāt. Intellect⁹ enī de oib⁹ intelligit: t rō de oib⁹ rōcinat: t volūtas libera est ad uertēdi se ad q̄d voluerit. t hāc generalitatē t libertatē nō bz aliq̄d p̄ncipioꝝ: neq̄z aliq̄ formarū neq̄z viriū corpi affixarū t obligatarū. Videt ergo rōnalis aia cum suis viribus nō esse p̄ncipiū t forma vel pfectio: quā endilichiā greci vocant alicui⁹ corpis vel ptis corpis esse: t sic nō ptiere ad phīlicū tractare de ipa. Sz intelligēdū est aiam rōnalē esse in corpe bois t esse pfectōem suā bm q̄ est bō: t bm q̄ ē bois pfectio nō bz affixionē cum bois aliq̄ parte: sed potiꝰ in eo q̄ libere t vīr intelligit t vult: diuidit ab oib⁹ alijs cū quibus in nā generis cōicat: t inq̄stū talis aia pfectio est bui⁹ aiati venit in cōsideratiōem nālis phī. Et hoc est q̄d p̄clar⁹ phūs ait in etbicis suis distinguēs quedā esse nālia bōi ex genere: t quedā ex differētia: que cōstitutiua ē spēi bomis. Cōicareq̄z dicit etiā cōcupiscere t sentire boiem cū alijs aialib⁹ bm cōionē generis. esse tn̄ bois inq̄stū bō est: solū intellectu est. Qualiter aūt hoc sit melius sciet cū secūdū bui⁹ sciētie libz tractabim⁹: nec mouere bz aliquē q̄ nos sciaz de aia tractam⁹ t explanam⁹ qui forte occasionē erroris accipit ex eo q̄ videt oēm nrām sciaz oriri de sensu: animā autē t p̄cipue intellectiuā nullo sensu nobis manifestari. Ex quo etiā occasionē acceperūt beretici nullam hmōi animā esse cōcedētes: qm̄ nobis ad h̄ rōnē t intellectū de⁹ gloriosus dedit: vt rō t intellectus reflexi ad sensum [illegible] tm̄ sensibilia: sed etiā que sub sensib⁹ latent accipiāt t pertractēt. Latēt autē sub sensib⁹ be insensibilium: t p opatōnes innotescūt nobis. Sic etiā insensibiliū cāe insensibiles: q̄m cōpamus sensibilia ad suas cās: t aduertimus oppositas esse p̄opetates sensibiliū effectuū: t insensibiliū efficiētiū. Licet ergo sic ois nr̄a cognitio a sensibilib⁹ incipiat: tm̄ p fūdata circa ea oia que sensibilib⁹ quocūq̄z modo attribuūt: non semp stat t terminat circa sensibilia: sz extollit vehemēter i imēsum ad ardua t remota a sensibilibus sicut cām p̄mā t intelligētias t seipam: eo q̄ aduertit circa sensibilia negociādo: rōcinādo t intelligēdo sensibiliū quidditates: ac p h̄ icipit querere de seipa: t de seipa hīe sciam

Dñs mē vtile & honorabile. honor ꝓmiuꝫ vtilꝫ.

nobilissimā. Cū autē iaꝫ certū sit nobis de aia eē sciaꝫ: ꝛ qꝫ hꝫ scia est ꝑs naturalis scie facile aduertere possum⁹ ordinez isti⁹ inter libꝛos scie natural'. Cū ei a coib⁹ ois incipiat speculatio ꝛ cōmuni⁹ sit mixtuꝫ tm̄ q̄ꝫ mixtū ꝛ aiatū: scim⁹ q aiati noticia ē tradēda post noticiā mixtoꝝ in spē cōsideratoꝝ. Mixta aūt ꝺm spēs suas sunt cōsiderata i libꝛo mineraliū. tradenda ergo erit noticia aiatoꝝ cōtinue post illā. Hic aūt noticia est ꝑꝛ noticia coꝛporis aiati: cōgrue igit ordinamus hanc sciam post sciam mineraliū ꝛ ante sciaꝫ coꝛporū aiatoꝝ que in vegetabilibus ꝛ aialibus erit termianda.

Capitulū secundū de nobilitate ꝛ vtilitate scientie de anima.

QUam autē opinamur certissime oēm sciētiā esse de numero bonoꝝ bonorabiliū eo q omnis sciētia de se expetibilis est que vere sciētia est: tamē magiꝫ vna q̄ꝫ altera est de numero bonoꝛabiliū, ꝓpter alterā duarū causarū: aut ꝓpter duas causas simul: quarū vna est certitudo quā facit de suis cōclusiōib⁹ per demōstratōes firmissimas: que ꝓcedunt ex ꝑmis ꝛ veris: vel ex his que per ꝑma ꝛ vera sumpserūt fidem: sicut videm⁹ arismetricā ꝛ geometriā i mathematicis omnes alias excellere. Altera autē est q meliꝝ sbiectoꝝ ꝛ mirabiliꝝ. Melioꝛa autē ꝙcam⁹ mirabilioꝛa vel nobilioꝛa: sicut icoꝛruptibilia sunt melioꝛa coꝛruptibilib⁹. Mirabilioꝛa vero que altioꝛes ꝛ magis difficiles ꝛ remotas habēt causas talia eni omis sapiēs miraꝛ ꝛ inquirit: sicut in mathematicis videm⁹ astronomiaꝫ oēs alias scientias excellere: eo q incoꝛruptibilis est sbiecti: cui⁹ passiōes ꝛ passionū causas oēs mirāt vt lune ꝛ solis eclipses. Nec miret aliquis q dicim⁹ etiā sciētiā sine noticiam esse de numero bonoꝝ bonoꝛabiliū: qm̄ sunt quedā sciētie quas nō querim⁹ ꝓpter se: sed vt nobis adminiculent ad alia: sicut sciētiā topicoꝝ ꝙblematū: ꝛ sciētiā de instro sciarū qui est silogism⁹: ꝛ vliter scias ꝺmocinales. Et ille nō sunt vere sciētie: sꝫ modi sciētiarū oim: sicut in ꝓncipio libꝛoꝝ dixisse nos meminimus. Et noticia illoꝝ modoꝝ sciēdi nō vere est de numero bonoꝛū bonoꝛabiliū: sed potiꝰ de numero noticiarū ꝛ bonoꝝ vtiliū. Bonoꝛabile quippe ē quod ꝓpter seipm querim⁹: vtile autez qꝺ volum⁹ ꝓpter alterū: adh aūt bonoꝛ ꝑmiū virtutis est: ꝛ ꝑcipue vtutis que bois vt bō est que est ꝺtēplatiua virtus: vt sciētia ꝛ sapiētia ꝛ intellect⁹ ꝛ prudētia et ars: vt dicit phs in. vi. suoꝝ ethicoꝝ. vtile aūt quod est sicut instm̄ quo aliquid ꝑter ipm intendit ꝙ ipm adipisci. Cū igit ꝓpter dictas duas causas: vna sciētia sit sup alterā: aut ꝓpter alterā ipsarū: dicim⁹ nos in prioꝛitate dignitatis debere ponere sciētiā de anima ꝓpter vtrāq istarū causarū. nobilioꝛis eni sbiecti est q̄ꝫ aliqua sciētia coꝛpum ꝛ mirabilioꝛis: qm̄ omis sapiēs admirabit de causa lucis intellect⁹ anime ꝛ passionib⁹ eius. Et qualiter est omia quodāmodo intelligibilia: et q̄ꝫtum ad facere omnia intelligibilia ꝛ q̄ꝫtum ad fieri omnia intelligibilia: ꝛ vtrū sit sepabilis ois aia vel nō. Et est certissimarum demōstrationū: qm̄ licet quo ad nos sit occulta hūs ꝓncipia: eo q nost[illegible]lect⁹ se habꝫ ad ea que manifestissima [illegible] ꝺm nām: sicut ocul⁹ vespertiliōis ad lumē solis: tamē nihil manifesti⁹ est in nā q̄ꝫ fons ꝛ oꝛigo ois cognitōis qꝺ est lumē intelligentie in nobis. Ad illud eni lumē certificatur quicqd certe scit: ꝛ tūc sciri iudicat quādo illi cōueniēs inuenit. Sic eni medium virtutis moralis qꝺ nō est idē oib⁹ examinat ꝛ ꝓportionat illi medio qꝺ nā int⁹ est in quolibet: ꝛ est tūc satis q̄n illi cōgruit. Sic neēe est absq dubio ꝑmū lumē ad quod examē refert veroꝝ ꝛ intelligibiliū int⁹ esse a natura: ꝓpter quod egregie dicit arꝫ. ꝓncipia nobis quodāmodo esse innata: sicut inata est quodāmodo forma materie. Cum igit sic sit anima certificās ad seipaꝫ: quicquid certificat oportet ipaꝫ sciam de anima fore certissimā: ꝛ firmissimā eē demōstrationū: ꝛ hꝫ lumine decepꝰ pla. putauit oim intelligibiliū cognitionē esse int⁹: neq aliquē aliquid discere: sed immemoꝛē recoꝛdari. Sꝫ de hoc inferi⁹ disserem⁹. licet aūt sic in ꝑꝛitate dignitatis aie sciam ponam⁹: tamē in

ordine doctrine inter sciẽtias naturales nõ ponim⁹ eam ꝑmã. quia ordo doctrine non sequit̃ ꝓritatẽ dignitatis: sed rõnis ordinẽ tenet in quo de cõioribus ꝓr est speculatio sicut dixim⁹ supius. Cum aũt ꝓpter sui bonorabilitatẽ sic in ꝓri dignitate ponẽda sit noticia anime: nõ amisit etiã vtilitatẽ: eo ꝙ sicut dicit Tulli⁹ i libro de amicitia. omne honestũ plurimas sibi habet adiũctas vtilitates: licet neqz nomẽ neqz diffinitiõnem sortiat ex illis. vtilitas aũtẽ eius ꝓcipua est ꝙ ad omniũ scibiliũ veritatẽ cognoscendã maxime ꝑficit: z precise ad noticiã vitatis rerũ naturaliũ: cum ipa sit ꝓncipiũ formale z eẽntiale aialium: z nõ nisi per notitiã aie poterũt cognosci corpa aiatorũ. In corpibus aũtẽ aiatoz z cõmixtio est simpliciũ z ipsa simplicia: z sic vlteri⁹ scia aie ꝑficit ad noticiã omniũ corporũ naturaliũ. Ad veritatem aũtẽ omniũ ꝑficit ꝓpter modũ quez dixim⁹ supi⁹: in quo videlicz apud se habz lumẽ quod est veritatis examẽ trib⁹ modis non simul sed diuisis. quorũ vn⁹ est: qa ꝑficit ad naturalẽ veritatẽ eo ꝙ ipa pars nobilissima est sciẽtie naturalis. alio aũtẽ modo ꝑficit ad diuinã: quia in ista sciẽtia manifestatur nobilioz pars subiecti sciẽtie diuine: manifestat etiaz in ista sciẽtia ꝙ intelligẽtia est: z ꝙ sepata est: z qualiter agit intelligibilia: de quib⁹ omnib⁹ ꝓmus pbs inquirit: lz non inquirat de eis inq̃ztuz sunt hec opera anime z partes anime. Ad quasdã aũt ꝑficit: quia dat eis plurima principia: sicut ad moralem cui dat eligentiã z rationem rectã z ꝓpheresim: z multa alia ꝑ que regũt ciuitates in moribus.

Capitulũ tertiũ de quesitis quid sit subiectũ hui⁹ sciẽtie: z de difficultate ipius.

HEc aũtẽ que de anima cognoscere per demõstratõez: z cõsiderare per signa inquirim⁹ sunt natura ipius: qua ipius animati corporis naturã cõstituũt: z substantia ipius qua ipa est ꝺm se. Et hoc querimus de anima ꝓmo z ꝓncipaliter: eo ꝙ vnũ istorũ cõuenit anime ꝺm ꝙ est forma: z alteruz ꝺm ꝙ est substãtia quedã incorpea distincta a natura corporis: postea aũt secũdario inquirim⁹ etiã cognoscere quecũqz accidunt circa ipam animã per se z non ꝺm accidẽs Accidẽtia enim per accidẽs sunt casualia: neqz possum⁹ per ea certificare: z aialibus inest certificari per cãm. Sed accidẽtia per se quocũqz modo accidãt causas habent ꝑ se determinatas: z ex his demõstrant̃: z iõ querim⁹ cognoscere illa. Accidẽtiũ aũtẽ ꝑ se anime duo sunt genera. Quedã eni ipsorũ sunt ꝓpe passiões anime ꝺm ꝙ ipa in sb stãtia cõsiderat̃ nõ cointellecto corpe: sicut intellect⁹ z voluntas z ratio. Alia aũt sunt accidẽtia coia sibi z corpi qõ habet anima: tamẽ accidũt corpi nõ ꝺm ꝙ est corpus tm̃: sz poti⁹ ex eo ꝙ ipsa anima est in tali corpe aiato quod est corpus aialiũ. Et illoz accidentiũ adhuc sunt duo genera. Est ei passio que incipit ab anima z explet̃ ꝑ corpus sicut visus z audit⁹: z oio sensus z vegetatio omnis. Alia aũtẽ est passio que incipit in corpe z redũdat ad aiam: vt somn⁹ z vigilia: que incipiũt ab euaporatiõe cibi: z effluxũ ligamẽtũ vl̃ solutio viriũ anime. Hec aũtẽ duo querim⁹ cognoscere de aia: vt ꝑfecte sciam⁹ eam: qm̃ sciẽdo naturã ipi⁹ z substantiã: scim⁹ quid ipsa est: sed quid põt scimus ex passiõib⁹ z viríb⁹ eius. Cum aũtẽ ꝓpria passio dicatur dupliciter: ḃ est que ẽ recepta in ꝓprio subiecto quod est cã eius: z que solam ꝓpam sibi formalẽ infert passionem anime: vtroqz modo querimus cognoscere anime passiones. paybin eni grece: latine sonat recipere. Quecũqz igit̃ ista sola z semper z vbiqz quasdaz ꝓprietates recipiũt: sicut linea curuũ z rectũ: z numerus par z impar: illa dicunt̃ ꝓprie passiões subiecti illius: z sic anima suscipit sensuz z imaginatiõem: z fantasiã z intellectũ z huiusmodi. Similiter aũtẽ quedã sunt agẽtia actione que est ꝓpria sue forme: sicut lucis lucere: z horũ forme actiue necessario fiunt in aliquo passiuo sibi appropriato z non in alio: eo ꝙ omnis actio trãsit in passum. Et hoc est quod dicit̃ in scõo de anima arz. ꝙ actus actiuorũ sunt in patiẽte: z talia agentia in animã inferẽtia ei passionẽ sunt sicut color agit in visum: z sonus in auditum: e.

omnino ſenſibile in ſenſum: ⁊ intelligibile in intellectū. Et de tali ꝓpria paſſiōe oportet etiam determinare in libro vel ſciētia de anima: quia abſq; talī ſciētia vires anime neſcirent. Cuz igit iſta in genere cognoſcere queram⁹ de anima omnino ⁊ penitus de numero difficillimorū eſt: ⁊ quantuz ad queſita: ⁊ quantū ad modū inquiſitōis accipere aliquā fidem firmā ⁊ certam de ipa anima. Cum enim ſicut in logicis determinatū eſt ſit vna cois via ⁊ method⁹ ad ſciendam ſbam que demōſtratio eſt. Quare quarendū eſt ſi ſit ꝑm ſcientiā iſtā q̄ qō eſt eſſe rei dicit: ⁊ vocat diffinitio p quā methoduz declarat queſtio que querit quid eſt eſſe rei in anima: ⁊ multis alteris rebus quarū diffinitōes querim⁹ ſcire. Fortaſſis videbitur alicui illa method⁹ ſufficere de omnib⁹ taz de anima q̄z de alīs de quibus querimus diffinitōem quid eſt. dicet autē illaz methodum ſufficere ꝓpter duas ratōnes. quaruz vna eſt: quia cum multo plura dicant de aliquo per accidēs q̄z ſbaliter: ſufficit vna via que docetur in ſecundo topicorū: ad ſciēdū omne quod p accidēs ineſt alicui. Multo ergo magis vna via diffinitōez venādi que docet in ſecūdo poſteriorū analetbicorū videtur ſufficere ad cognoſcendū ſubſtantiā ⁊ diffinitōem omniū. Alia ratio eſt: quia ꝓ priorū quecūq; cognoſcere volum⁹ vna methodus que eſt demōſtratio paſſiōis de ſbiecto ſufficit. ⁊ tunc a ſimili iterū ꝑdicta via ⁊ ſciētia videbi[illegible]ficere ad habendā ſciētiam quid eſt omnis res per diffinitōnem. Si igit dicat ſic aliquis: oportet querere ſi ſubſtātia ⁊ quod eſt eſſe ipius anime ſit ꝑm doctrinā illius ſciētie vel nō: ⁊ hoc erit valde difficile: cum illa diffinitio ſit ꝑ genus ⁊ differētias cōponēda: ⁊ nobis occultum ſit genus ⁊ differētie ſpūaliū rerū difficillimū erit inuenire diffinitōem anime ꝑm doctrinam illius methodi. Si autē quis dicat q nō eſt cois vna ſciētia in ſecūdo poſteriorū determinata ſufficiēs vt per eam cognoſcatur omne illud cuius querimus quid eſt: ⁊ diffinitōem ſubſtātialē: tūc erit magis difficile negociari ad venandā anime diffinitionem: quia tūc oportet ꝓmo circa quodlibet genus rei inuenire ꝓpām viam: quā difficile eſt inuenire. Et cum manifeſtū ſit q eſt aliquis modus ꝓpius cuiuslibet rei ad ſciēdam ſubſtantiā ipius: tūc querēdū quis ſit ille modus: vtrū ex ꝓpib⁹ ex quib⁹ eſt demonſtratio ſicut dixit ypotheſis: aut ex poſteriorib⁹ ſicut ꝓcedit diuiſio: ſicut dixit pl'o aut eſt aliqua alia via que eſt collectio diffinientiū per diuiſionē ⁊ ꝯpoſitio eoꝝ ſicut dixit ar⁹. quoniā multas dubitatōnes ⁊ errores ex quibus ꝓprijs ꝓncipijs oportet q̄ rere anime quidditatē: quoniā rerū diuerſaruz diuerſa ſunt ꝓncipia eēntialia: ſicut alia ſunt ꝓncipia numerorū: ⁊ alia planarū ſuperficierū: ⁊ ꝑm illa ꝓprie variant diffinitōes.

Hoc aūt neceſſariū eſt potiſſimū in aia querere que cum alīs nullā penit⁹ videtur habere cōuenientiā: ſicut in ſequētibus erit manifeſtū: vbi oſtendet q neq; omnino in vno genere cum alīs eſt ſbſtātijs: neq; ꝺio remouet a genere aliarū ſubſtātiarū.

Capitulū quartū que oportet inquirere ad inueſtigādū ꝓpām aie diffinitōnem.

Diffinitōibus autē omnib⁹ exiſtentibus ex genere ⁊ differētia cōſtitutiua ſpeciei: ſi conueniens autem diffinitio debet haberi: oportet ꝓmo querere in quo genere ſit fortaſſis: quoniam forte non eſt res que ſit in genere directe: ſicut genus vl' ſpecies vel indiuiduū: ⁊ forte ē in genere ſicut ꝓncipiū generis. potentia enim ⁊ actus ꝓncipia ſunt generū: ⁊ eorum que ſunt in genere: ⁊ ipa non ſunt directe in genere: quoniam ꝓncipiū alicuius non directe cōſtituitur ſub ipſo ſed eſt ante ipſum. Eſſe autez in genere eſt eſſe ſub genere: ſicut manifeſtum eſt ex determinatis in predicamētis. Querendo autē vtruz quocūq; modo ſit in genere querem⁹ vtrū ſit h aliquid quod eſt ſubſtātia: aut ſit quātitas: aut ſit aliquod aliquod diuerſorū predicamētorū: licet omēs conuenerit ipſam: aut ſubſtantiā aut qualitatem eſſe: ⁊ ideo nō eſt nobis neceſſarium vt reliqua genera inducam⁹. Habito autē genere ipſius anime: oportet nos querere de differentia anime: qualiter ſcilicet ſit in

genere: vtrũ sit aliquid eorũ que sunt potẽtia sicut dixerũt illi qui posuerũt eã humorem quẽdam: aut sit de numero eorũ que grece vocant endelichie: quod latine sonat perfectiões sive actus: sicut sunt forme eẽntiales actus ⁊ complemẽta rerum naturalium. Hec eni duo magnã habent diam.

Habitis vero genere ⁊ differẽtia anime considerandũ erit nobis vtrũ anima sit ptibilis an impartibilis: quoniã quidã dixerunt in omnibus corporibus esse animam vnam specie ⁊ numero: que tamẽ p diuersitate corporũ diuersa operat: ⁊ alij etiam vt plato dixerunt in vno corpe plures esse animas specie differentes: sicut q̃ intellectiua sit in cerebro: ⁊ cõcupiscibilis sive appetitiua sit in epate: ⁊ irascibilis sit in felle: et vitalis sit in corde: ⁊ generatiua in testiculis. Hec autẽ sequentia declarabunt. Si vero consentiatur in hoc q̃ sit indiuisibilis: tunc oportet querere vtruz sit similis speciei omnis aie: ⁊ tm̃ diuidat p individua aut nõ sit sillis spẽi ois aia. Et si consentiat q̃ aia nõ est similis speciei: tũc oportet querere vtrũ sit tm̃ specie differens: ⁊ sint omẽs species anime sub vno ⁊ eodem assignato genere: aut cum ꝺ differant etiam genere: ꝺ autem inquirere est necessariũ: quoniã quidã supponentes omniũ animatorũ esse easdẽ animas specie: quando tractant de anima: de humana solum loquũtur ⁊ inquirũt. Et p hoc credunt se sufficienter de omni anima terminasse: eo q̃ omnes aie vt dicunt in spẽ cõueniũt cũ aiab⁹ boim. Et in hoc pẽco dicitur fuisse plato: qui dixit omnẽ aie speciem esse in corpore hominis: ⁊ in corpore humano plures esse species animarũ subiecto differentes ⁊ forma. Hec autẽ nõ est sententia aristotelis ⁊ perypatheticorũ: sed potius q̃ anima hominis vna sit substantia ⁊ subiecto: et habet pluralitatem in viribus ⁊ potestatibus sive potentijs suis. Et hoc in sequentibus declarabitur. Videndum est ita q̃ nullo modo lateat nos: vtrum sit vna ratio omnis anime: sicut est vna ratio generis ꝺm species suas: aut sit altera ⁊ altera ratio specierũ. Luz eni nos quesiuim⁹ vtrum anima sit vnum genus ad omnes animas vel non: sed sit specie differens tm̃: tunc oportet nos cauere ne ignoremus vniuocationẽ vel equocationẽ sue diffinitõnis: vt sciamus vtrum diffinitio data de anima sit vniuoca tribus animabus: vegetabili. ſ. ⁊ sensibili ⁊ rationabili: sicut est vna ratio animalis sive viui ad ea que continentur sub eo: aut non est sic sed est altera ratio ꝺm vnamquãq; trium animarũ: sicut est altera ratio equi ⁊ canis: ⁊ dei iouis vel esculapij. Hec autẽ ideo dico: quia animal vniuersale vt vniuersale: aut nihil ẽ de quidditate particularis ⁊ realis animalis: aut est posterius ipso. Et similiter est de oi cõmuni quod vniuersaliter p̃dicatur de aliquo. Causa eni animalis que est p̃ncipiuz esse bui⁹ vel illius animalis est in ipo aiali esse: ⁊ est pticularis ⁊ nõ p̃cedit ipsum spẽ: sicut dicebat plato: quoniã si p̃cederet ipm non possemus habere noticiã particularis nisi per ipsum: sicut modo nõ cognoscim⁹ res nature: nisi scitis causis ex quib⁹ sunt. Natura ergo forme generis vel differẽtie que est in ista re demõstrata in esse nature: est in vno: ⁊ nõ est in alio. Sed cũ intellect⁹ noster accipit intentiones essentialiũ p̃nciporũ huius rei demõstrate que sunt potentia ⁊ actus: ⁊ abstrahit eas a materia et ab individuantib⁹ algs tũc agit in eis vniuersalitatẽ: sic vniuersale posteri⁹ est quãdo vt vniuersale accipit ⁊ nõ sicut p̃us dixit plo: q̃ p̃cederet ꝺz esse oia sup pticularia. Hec tamẽ natura que p̃ncipiu⁹ est eẽntiale bui⁹ pticularis demõstrati p̃us est ꝺm causam ⁊ intellectũ q̃z res p̃ncipiata p ipaz: q⁊ aliter nõ ẽẽt causa eius eẽntialis. Q̃z autẽ hec vera sint que dicta sunt testat arz. trãslatio arabica que sic dicit. Et debem⁹ pseruare nos ne ignoremus vtrũ diffinitio ei⁹ sit eadẽ vt diffinitio viui: aut sit alia in quolibet. vbi gra: diffinitio equi ⁊ canis ⁊ bois ⁊ dei. vnũ autem vniuersale: aut nihil est: aut est postremum. Et hoc exponit auerrois: sicut hic dictum est. Greca autem translatio discordat ab hac: ⁊ vt puto est mendosa. Habet eni sic. Videndũ autẽ q̃ren⁹ nõ lateat: vtrũ vna rõ ipi⁹ sit: an sicut aialis ẽ ꝺm vnũqꝺq; altera. et si deberet ꝺcordare cũ arabica: sic

deberet ordinari: vtrū vna ratio ipius sit sicut animalis: aut sit ꝺm vnūquodq; altera: tunc enī plana esset. Sed quia in multis inuenimus grecas emendatōes ꝙz arabicas translatōes: ideo ⁊ hoc sustinētes dicimus ꝙ animalis est vna ratio vt generis. Si aūt animal ꝺm esse sumit in vnoquoq; tunc variat esse eius differētijs specierū sibi adiunctis: ⁊ tūc sic variatū habet alterā ⁊ alteraz ꝺm esse diffinitōnem. ⁊ licet hoc sit verū: tñ p̄mum magis cōueniēs ad ꝓpositū est.

Et vt meli⁹ intelligat sciendū est: ꝙ plo posuit in oi re triplex esse vniuersale. Vnū quidē ante rē quod erat causa rei formalis ꝺm esse p̄cedēs quia separatū ipm esse posuit. Secundū in re quod erat forma adherens ei vna in multis ⁊ de multis. ⁊ h vnū dixit pla. in essentia esse vnū ⁊ in esse nature ⁊ forme in omnib⁹. Arg. aūt in rōe dixit vnū: ⁊ in essentia ⁊ esse plura. Tertiū autē dixit esse post rem: quod est intētio vniuersalis in anima. ⁊ sic dixit etiā ꝙ aia cōis et vniuersalis erat ante omnes animas: ⁊ erat causa ipsarū per quā habēt diffiniri et esse: ⁊ ꝺm hoc esset vna vniuersalis illi⁹ ratio de omni anima: ⁊ hoc esse nō p̄t: quia in philosophia p̄ma hz oñdi id vniuersale nullū esse oio: sed omne vniuersale vt vniuersale sūptū eē: aut nihil rei p̄cedens rē aut esse p⁹ rē: sicut est intētio abstracta de ꝑticularib⁹. Vbis aūt oib⁹ relictis tanq̄z bis que nō hic sed alibi sunt determinanda: dicim⁹ nobis esse neccariū inquirere vtruz vna cois ratio sit de aia in cōi banda: que vniuoce cōueniat trib⁹ aiab⁹. s. vegetabili: sensibili: ⁊ rōali: aut sit nobis querēda ꝓp̄a rō ꝺm quālibet triū aiarū. Hoc enī neccariū est: q⁹ inferius appebit ꝙ ratio data de aia que est endelichia corpis phisici potētia vitā habētis: nō oio ꝺm vnā rōnem ꝓuenit trib⁹ aiabus: nec vni⁹ est altera ⁊ altera rō ꝺm vnūquāq; animā: ꝺm ꝙ est altera ⁊ altera equi ⁊ canis et bois. quia ista diffiniūt sicut hūtia oppositas differētias: quarū vna nō est in alia: sed rō aie in ꝑtib⁹ suis est sicut figure. quia sicut vna figurarū ꝺm potētiā est in alia sicut trigonū in tetragono: sic vna aiarū videt eē in alia: sicut vegetatiū in sensitiuo: ⁊ sensitiuū in rōnali. Est igit neccariū nobis �super subtilr ista disgrere: q̄ten⁹ nō lateāt que dicta sunt.

Capl'm qntū quo ordine oz ꝓcedere q̄ rentem de bis que spectāt ad sciam de aia.

Inquisitis aūt bis oibus que de ꝺbo scie bui⁹ ⁊ de diffiniētib⁹ aiam ingrēda esse videt: ⁊ si cōsentiat in hoc ꝙ in vno quoq; corpe bois vel alteri⁹ aialis nō mlte sunt aie: sed vna in ꝺba: ⁊ plures in partib⁹ ptātiuis: tūc vidēdū erit de ordine qōnuz. vtrū. s. p̄us oz ingrere de tota aia ꝺm se: vel de ptib⁹ p̄us: Cum aūt multe sint ptes: difficile erit determinare drias ptiū adinuicē quales apte nate sunt habere. quia inferior sp claudi videt in supiori: sicut minor ptās in maiori claudit eiusdē generis ptāte: sicut potestas p̄sidis ⁊ tribuni claudit in potestate cesaris siue imꝑatoris. Est tamē in hoc magis difficile q̄z in alijs. Dubiū aūt iterū est: vtrū partes anime que sunt potētie p̄us querende sunt: aut opa siue actōes potētiarū. vbi gra: vtrū p̄us querēdū sit de intelligere ⁊ sentire que sunt opa siue actiōes potentiarū: vel de intellectiua ⁊ sensitiua potētia p̄us sit ingrēdū. Similiter aūt ⁊ in alijs ⁊ si cōstiterit ꝙ de opib⁹ potentiarū p̄us sit inquirēdū: tūc iterū dubitabit aliquis an oz p̄mo querere de oppositis hoc est obiectis circa que sunt opa: aut de ipis opib⁹ p̄ius ⁊ postea de obiectis. Verbi gratia: quoniam possum⁹ querere vtruz de sensibili p̄us sit querendū: q̄z de sensu ⁊ sentire: ⁊ de intelligibili p̄ius: q̄z de intellectu ⁊ intelligere vel ecōuerso. We enim questiones necessarie sunt ꝓpter duas causas. quarū vna est: quia in quibusdā magis est nobis nota natura toti⁹ q̄z ptis: ⁊ notior est nobis ptās q̄z actus ei⁹: et q̄z id circa quod opat: sicut in corpoꝛib⁹ que sensui subiciunt se habet. Nos enīz scim⁹ naturā ignis in toto: ⁊ per eam discimus potētiā partis ⁊ opationis: ⁊ eius circa quod operat. Quedam autem super que non cadit sensus sunt occulta nobis in substantia ⁊ partibus: sed sunt manifesta nobis ea circa que operant: ⁊ per illa deuenim⁹ in opera: ⁊ per opera in potētias

particulares: ⁊ per illas potẽtias ꝺiectura mus de toto: sicut nos inuestigamus substantias separatas: etiam ipsam animam.

Alia autẽ causa est: quia etiã in ipsis q̃ spũalia sunt ⁊ nõ sunt sbiecta sensib⁹ nostris duo sunt genera potẽtiarũ partialiũ: ⁊ vnũ quidẽ gen⁹ est actiue potẽtie: aliud autẽ potentie passiue. actiue quidẽ sunt factiue formarũ ⁊ motiue: sicut intellect⁹ actiu⁹ ⁊ potẽtie mouẽtes cor ⁊ organa mot⁹. passiue aũt sunt receptiue formarũ: vt sensus ⁊ intellectus possibilis. ⁊ in actiuis quidẽ scim⁹ q̃ potẽtia causat ab eẽntia forme: ⁊ opatio nõ dat spẽm: sed opatio specificat a forma: sic dicim⁹ opatõnem lucis esse lucere: ⁊ si agit in aliquid quod obꝺicit actioni sue: illi etiaꝫ imp̃mit spẽm ⁊ formã suã: sicut lux lucẽdo illuminat: ⁊ dat spẽm lucis illuminãtis: et in talib⁹ rect⁹ ordo doctrine est incipe a fora totius agẽtis: ⁊ deuenire in partẽ ⁊ opationẽ: ⁊ sic in obiectũ circa quod est operatio. Jn passiuis autẽ ordo nature est ecõuerso: quoniã passiua per se carẽt specie: sed obiectũ agit in eis speciẽ suã: sicut nos videm⁹ oculũ nullã habere visiõis spẽm: sed eẽ potẽtia omnia visibilia. Sed cum videt i actu tunc coloratũ illuminatũ immutat ipsum ⁊ imp̃mit ei spẽm. Et in talib⁹ ꝺm rõem diffinitiuã obiecta que p̃mo dãt spẽm opationi ⁊ potẽtijs passiuis sunt ꝺz naturã p̃ua actib⁹: ⁊ actus potẽtijs: ⁊ postea visio: ⁊ postea visus: ⁊ deinde potẽtia tota sensitiua. ⁊ hoc patet per diffinitiõem ab arꝫ. datã de visu: q̃ visus est susceptiuũ coloris ꝺm actũ lucidi: vbi visus diffinit⁹ p colorez. Cum igitur vtrũq; genus potẽtiarũ istarũ in anima inueniat⁹ oportet querere de vtraq; viarũ predictarũ in doctrina de anima. Non solum autẽ oportet hoc inquiri: sed etiã de accidẽtibus iseparabilib⁹ quecũq; sunt ꝓpa anime vel partiũ eius. Non solum eni videt⁹ vile esse in doctrina vt cognoscam⁹ substãtiam per essentialia ipius que sunt quidditas eius vt per illã cognoscam⁹ causas eorum que accidũt per se subiectis illis quorum quidditates accepim⁹: sed etiã ecõuerso cognitio eorum que per se accidũt alicui substãtie multũ confert ad sciendũ quidditatem substãtie. Sicut verbi gratia: si volumus cognoscere quot numero anguli triãguli rectilinei sunt equales rectis: vtile est nobis: vt cognoscam⁹ tam quidditatẽ substantie: q̃z quidditatẽ passiõis: vt verbi gratia sciamus quidditatẽ recti et quidditatez obliqui que sunt passiones: ⁊ quidditatẽ linee ⁊ quidditatẽ plani siue superficiei: que sunt subiecta in geometria: tũc bene cõcluderemus q̃ triangul⁹ qui est plane trigonũ rectilineũ hz tres numero angulos equos duobus rectis et non pluribus: et sic est in multis q̃ aliquãdo posteriora sunt magis nota nobis que sunt accidẽtalia rei: et aliquãdo ecõuerso substãtialia sunt magis nota que sunt p̃ora. Jn omnib⁹ eni mathematicis p̃ora in natura ⁊ re sunt magis nota: ⁊ ex illis certificam⁹ posteriora: ⁊ ideo sciẽtie ille certissime sunt. Jn phisicis autẽ freq̃nter sunt occulta nobis que p̃ora sunt ꝺm naturã ⁊ rem: ⁊ accidẽtia nobis magis manifestant: ⁊ oportet nos tũc ex posterioribus incipe ⁊ venire in p̃ncipia: ⁊ ideo scie phisice in quibusdã non habẽt veram certitudinẽ sicut habẽt mathematice. Sed quãdo incipimus ab accidẽtib⁹ oportet q̃ illa accidẽtia sint p se cõueniẽtia ⁊ nota nobis ad sensum ⁊ fantasiã ⁊ imaginatiõem: q̃m in illis p̃mo accipim⁹ phisica: ⁊ ideo quãdocunq; bene ⁊ expedite scinerim⁹ tradere ratiõnem accidẽtiũ ad fantasiã ⁊ imaginatiõez nobis notoriũ ⁊ cognitoriũ: tũc etiã expediti erim⁹ ad tradẽdũ ratiõem de substãtia ⁊ de eo qꝺ quid est. quia p accidẽtiũ cognitiõem statiz deueniem⁹ in rationẽ ⁊ cognitiõem sbstãtie. Sed cum ꝓcedem⁹ a p̃ori in posteri⁹ tũc ꝓcedem⁹ per demõstratiõem. Omnis aũt demõstratiõis p̃ncipiũ est sicut mediũ ipsa diffinitio dicẽs rei quidditatẽ. Vtrũ aũt illa sit diffinitio sbiecti vel passiõis determinatũ ẽ in posteriorib⁹: q̃m cũ mediũ debeat eẽ ꝺm nãz mediũ in demõstratiõe ⁊ debeat eẽ posteri⁹ p̃mo: ⁊ p̃us scõo videt⁹ debere esse diffinitio passiõis q̃ ꝓbat⁹ de sbo. ⁊ si aliq̃n p diffinitiõnem sbiecti scit⁹ passio: oportet q̃ illa diffinitio nõ sit data de sbo tm̃: inquãtũ est substãtia quedã vel subiectũ in cõmuni ratiõe subiecti: sed inquãtuz est causa ⁊ sbm

passiõis: boc est q̃ fluit ex ipo talis passio: p illã eni scieℓ qualiter ꝛ quare passio ineſt ſbiecto: ſicut vbi gr̃a: ſi diffiniaℓ aia inq̃tuꝫ abſolute ſubſtantia intellectualis incoꝛpea nõ cognoſcenℓ accidẽtia eiꝰ ꝛ opa ꝛ obiecta Similiter autẽ ſi diffiniaℓ ꝺm totũ ꝛ nõ ꝺm ptes: ꝛ diffinitio totiꝰ deℓ ꝺm q̃ aiatũ coꝛpꝰ vt dicaℓ pfectio coꝛpis pbilici po. vi. bñ. nõ cognoſcunℓ ſufficiẽter paſſiones ꝛ opera et obiecta: quia partiũ ꝛ opa ꝛ accidẽtia ignoꝛanℓ. Si autẽ dicaℓ aia eſſe p̃ncipiũ ſenſus ꝛ motꝰ in toto ꝛ in partibꝰ coꝛpis ꝺm ꝺgruẽ tiam cõponentiũ vnũquodq̃ mẽbꝛũ cognoſcenℓ omẽs opatões ꝛ accidẽtia ptiũ ꝛ obiecta: quãdo fuerit diffinitio aptata cuilibet parti: ſicut in ſcõo libꝛo declarabiℓ. Similr̃ autẽ eſt in diffinitõe accidẽtiũ que ſunt p̃ncipiũ demõſtratõis: ſicut diximꝰ. Si enim deℓ de eẽntia paſſiõiſ tm̃ p ea que formalia ſunt in ipa: nõ dicet cãm q̃re ſunt accidẽtia aut accidãt talibꝰ ſbiectꝫ: ſic ſi diffiniẽdo dicam: eclipſis eſt defectꝰ luis. adhuc autẽ ſi apponã ſbm ꝛ dicã: eclipſis eſt defectꝰ luis in luna: adhuc autẽ nõ dicit diffinitio quare hoc lune accidit: ꝛ quõ ſoli lune ꝺuenit p ſe Si autẽ dicaℓ lic. eclipſis eſt defectꝰ luis in luna ex terre interpoſitõne ad rectã ꝺyametrũ inter ſolẽ ꝛ lunã ex motu ipius in capite vel i cauda ꝺraconis infra gradꝰ eclipticos ꝓueniẽte: tũc diffiniẽdo ſic dico: quid ẽ paſſio: ꝛ cuiꝰ eſt: ꝛ ꝓpter quid ineſt: ꝛ quare ſoli lune ꝺuenit: ꝛ p hãc diffinitõem ſciℓ paſſionẽ ineſſe ſbiectõ: ideo hec certificãt: et h̃ eſt p̃ncipiũ demõſtratõis. Et ſil̃r eſt in paſſionibꝰ aie. Si eni dicã ſic. ira eſt appetitus cõtrarij doloꝛis ex accẽſſõe ſanguinis circa coꝛ ꝓueniẽs. dico ꝛ quid eſt: ꝛ cuiꝰ eſt: ꝛ ꝓpter quid ineſt: qa coꝛdi ineſt: ꝛ ꝓpter hoc q̃ ſanguis accẽſſus eſt ex moleſtia ꝓtẽdũt ſpũs ad repellẽdã iniuriã vel illatã vl̃ opinatã: ꝛ ideo cõturbanℓ paſſione: ꝛ ideo ſiue ſbm diffiniaℓ ſiue paſſio: ꝛ p diffinitõem nõ ſciℓ q̃ paſſio eſt ꝓpa paſſio: h̃ eſt cui ineſt: ꝛ quare ineſt: vel ex diffinitõne: hec de facili ꝺiecturari nõ p̃nt: ſi diffinitio daℓ ex cõibꝰ eẽntialibꝰ ſbo vel paſſiõi: q̃ coia ſunt p intẽ tões ꝺyaleticas collecta: ꝛ ſunt vane eo q̃ nõ inducũt ad certitudinẽ verã demr̃atõis.

Capitulũ ſextũ: q̃ oꝫ tractãtẽ de aia ingrere vtrũ bẽat aliq̃s opões ꝓpas aut nõ.

DUbitatõem autẽ habẽt etiã paſſiões aie vtrũ ſint oẽs coẽs ſibi ꝛ coꝛpi vel ſibi ꝛ bñti coꝛpꝰ: aut ſit aliqua paſſionũ ſibi ꝓpa: que neq̃ cõicet coꝛpi: neq̃ cõicet habẽti coꝛpꝰ. h̃ eiꝫ neccãriũ eſt accipe ex doctrina anime ad ſciendũ vtrũ ipa ſepeℓ a coꝛpe vel nõ: ſed tm̃ nõ eſt leue. Vt autẽ meliꝰ intelligaℓ hec q̃ ſciẽdũ: q̃ aliud eſt cõicare coꝛpi in actiõe vel paſſiõe aie: ꝛ aliud cõicare ei q̃ cõicat coꝛpori. Cõicat eni coꝛpi in actiõe vel paſſiõe que nõ expleℓ neq̃ fit niſi inſtrumẽto coꝛpali p vtutẽ affixã ꝛgano: ſicut ambulatio vel viſus: que fiũt motu vl̃ paſſiõe coꝛpis: ꝛ p vtutes affixas ipis mẽbꝛis: quoꝝ vnũ motu expleℓ opatõem: alterũ autẽꝫ paſſiõe: quia recipit ipẽm coloꝛis. Cõicare aũt ei quod cõicat coꝛpi eſt q̃ licet aliqua opatio nõ fiat ſine motu vel paſſiõe alicuiꝰ ptis coꝛpis: tamẽ expleℓur ſine alia operatõne que fit vel motu vel paſſione alicuius partis coꝛpis: ſicut eſt intelligere ſenſibilia ꝛ mathematica. Quia licet intelligere nõ expleaℓ motu vel paſſione alicuiꝰ mẽbꝛi coꝛporalis: tamẽ nõ fit ſine acceptione forme ſenſibilis ꝛ imaginabilis per fantaſiam que cõicat coꝛpori in hoc q̃ operatio ipius nõ expleℓ ſine motu ꝛ paſſione mẽbꝛi coꝛporalis: quod eſt ꝛganũ fantaſie. ꝺoꝛtet eni formas imaginatõis ꝛ fantaſie fieri per motũ a ſenſu factũ i ſpiritu animali deferẽte formas huiuſmodi: ꝛ recipi eaſdem oportet in parte cerebꝛi: que eſt ꝛganũ fantaſie virtutis: ꝛ ideo aliud eſſe diximꝰ cõicare coꝛpi: ꝛ aliud cõicare ei quod cõmunicat coꝛpi in operatiõe. ꝑoſſibile eni eſt q̃ ſubſtãtia incoꝛpea exiſt in coꝛpoꝛe vt actus coꝛpis cõicet coꝛpori. Et poſſibile vt nõ cõmunicet coꝛpori: ſed communicãti coꝛpori. Et poſſibile ẽ vt neq̃ iſto neq̃ illo modo cõmunicet: ſed habeat operatões que nullam ad coꝛpus habeãt ꝺependẽtiã: et hoc inquirere de anima eſt neceſſariũ valde ad ſciendũ vtrũ ſeparata eſt in agendo vel nõ: et eſt iſta queſtio vna quã maxie deſiderãt homines ſcire de anima. Videt autẽ in

plurib⁹ suis passionib⁹ ⁊ partib⁹ nihil oino sine corpe pati vl̃ facere: neq; eni sine motu ⁊ passione corporis irascit̃: neq; cõfidit neq; desiderat: neq; sentit vl̃ secũdũ oẽm sensum. Ira eni est accẽsio sanguinis cũ euaporatione fellis. Cõfidentia aũt est extensione spũs ⁊ sanguinis ex corde ad exteriora. Sentire aũt fit recepta sensibili forma in organo sensus: que oia dicunt motus ⁊ passiones corporeas. Sed maxie ꝓpriũ ⁊ sepatũ opus esse videt̃ intelligere eo q̃ vniuersale intelligit̃ qõ est simplex ⁊ denudatũ a materia ⁊ appẽditijs mãe. ⁊ iõ nõ est forma impressa alicui mẽbro corpali cui⁹ motu expleat̃ intelligere: sed pot̃⁹ est simplex cõceptus mẽtis sine hic ⁊ nũc sed vbiq; ⁊ semp in eadẽ rõne manens. qõ nõ est cõueniẽs alicui forme corporali. Si aũt hoc ipsum intelligere qõ est opatio possibilis intellect⁹ qñ in actu fit est i fantasia: aut nõ sine fantasia: tunc neq; hoc opus vtiq; cõtingit esse sine corpore quod mouet̃ uel patit̃ in ipsa opatione: ⁊ tũc nõ erit seperatim cõueniẽs aie ꝑm se. dico aũt intelligere possibilis intellect⁹ aliqñ esse fantasiam: ⁊ aliqñ nõ sine fantasia nõ simpliciter intelligens q̃ intelligere vnq; sit fantasia: sed q̃ possibilis intellect⁹ accipit formã q̃ est ex fantasmate: oportet q̃ fantasie mot⁹ ad intellectũ terminet̃. Sunt autẽ quidã homines ideote nõ discernentes vl̃e a particulari: sz ꝓsequũt̃ rõnẽ vniuersalis in particulari p mixtã ⁊ illoz intelligere ẽ fantasia formalis: eo q̃ imixtũ est ei. Alij aũt distinctũ accipiũt vniuersale a ꝑticulari: qõ est i fantasia formali: ⁊ illoz intelligere: eo q̃ oriũ a fantasia: non est sine fantasia formali. Fãtasia eni duplex est: q̃ ⁊ ipa virtus aie que fantasmata recipit fantasia ẽ: dicim⁹ q̃ opatio intellect⁹ possibilis est fãtasia vl̃ nõ sine fantasia. taliter aũt distinguẽdo coicãs corpori: ⁊ coicans ei qõ coicat corpori euitabimus errorẽ alex. qui dicebat in oibus aiaz cõmunicare corpori: ⁊ ideo nõ esse separabilẽ a corpore. Nos eni ostendemus in sequentibus q̃ id qõ cõmunicat non corpori sed ei quod est cõmunicans corpori: ꝑm se est seperatuz: neq; corrumpit̃ nisi ꝑm sic ⁊ simpliciter non: vel nisi ꝑm quid ⁊ nõ simpliciter. Si quidẽ igit̃ est aliquid anime operũ aut passionũ ꝓpriũ vtraq; cõmunicatione exclusa: tunc contiget vtiq; animã eẽ seperatam nũc in operatõe: ⁊ aliquãdo seperari a corpore ⁊ esse per se. Si vero nulla est ꝓpria ipius: tunc non continget ipam seperari ꝑm esse ⁊ substantiã: licet forte ꝑm diffinitiõem aliquã non coexistens corpori ⁊ in corpore intelligat̃. Erit enim tunc de anima sicut de mathematicis que non habent esse nisi in hac sensibili materia: et tamen accidunt eis quedam non in materia intellectis: sed acceptis ꝑm se seperatis: sicut est videre in recto: quia linee recte multa accidunt que non conuenitũt ei ꝑm q̃ est in mã sensibili: sicut est q̃ spera enea tangit ipm in puncto: que tamẽ spera enea nunq; tanget ipm seperatũ in pũcto ꝑm actũ: sed potius tanget ipm coniũctũ cũ materia sensibili nõ in pũcto sed in supficie: ⁊ tamẽ ꝑm intellectũ acceptũ rectũ: ⁊ nõ i materia lignea vel cuprea: vel alia materia sensibili: nõ tangetur a quacũq; spera nisi ꝑm punctũ: ⁊ sic erit de anima. Si eniz in omnib⁹ partibus suis: aut cõmunicat corpori: aut cõmunicat cõmunicãtibus corpori: tunc potest accipi seperata ꝑm intellectũ inquãtũ agit operatione que non explet̃ motu alicuius partis corporis: sed tamẽ ꝑm esse ⁊ veritatẽ nature nunq; erit seperata: quia semper indiget vel exiget illius cooperatiõem quod corpori cõmunicat: sicut speciũ quod seperatuz intelligit̃ ⁊ diffinitur: sed tamen ꝑm esse inseparabile est a corpore sensibili. Et nos quidem in sequẽtibus ostendemus q̃ anima humana multas habet operatiões seperatas: sed modo inducemus rationes quoruñdam probantes q̃ habet cõmunicãtes.

Videntur eniz anime passiones omnes esse cum corpore cõmunicãtes: licet in vna sit plus q̃z in alia communicãs: quia quedaz fiunt sine motu locali partiuz corporis ⁊ sine pbisica alteratõne: sed tamẽ nõ fiunt sine receptione forme: vel intentionis forme: que est alteratio cõmuniter dicta. Cuz motu autem ⁊ alteratõne corporis fiunt desiderium: mansuetudo: timor: confidentia.

Adhuc autē gaudiū ⁊ amare ⁊ odire. In omnib⁹ ei bis mouet cor ꝑm dyastolem vel sistolē: ⁊ compatit anime corp⁹. Hec autē indicat diuersitas hominū in passiōib⁹ bis. quidaz enim in duris ⁊ manifestis piculis passionū coincidētibus in eos nihil ad irā ꝓuocant ꝓpter complexionē factā ⁊ stantem in eis: ⁊ aliqui eorū nō timent in talib⁹ sicut habētes multū sanguinē: ⁊ corda calida. Aliquādo autē aliqui a puis causis et infirmis periculozū mouent et ꝓuocant ad iram quādo corpus irascibile ⁊ ita dispositum est ac si irascat: sicut est in colericis calida bn̄tibus corda ⁊ sanguinē leuē qui facile dirigit sursum. Adhuc autē magis manifestant hec in bis qui timētes fiunt ex suis corporis dispositiōibus quādo nulla causa terroris est in passiōibus: sicut accidit multis viris qui sicci sunt: ⁊ facti pauci spiritus ⁊ pauci caloris in corde. Manifestū est ergo ex dictis q passiones sunt ratiōes quedam ⁊ intentiones que in phisica mā sunt mota ⁊ alterata phisico motu ⁊ alteratione Sensus autē ⁊ imaginatio: ⁊ cetere anime sensitiue apprehēsiōes nō fiūt sine receptatione formarū in organis corporū: que receptio quedā est alteratio: licz nō sit alteratio phisica. Et ideo baruz passionū sunt tales ratiōes vt si dicat: irasci est motus bui⁹ corporis cuius sanguis accēsus est: aut partes huius sicut cordis quod mouet ꝑmo in ira ꝑm sistolē quādo cōturbat: ⁊ post ꝑm dyastolez quādo peti[illegible]ndictā: aut potētie que coniūcta est huic corpori: aut parti corporis ⁊ ab nocumēto illato: ⁊ ꝓpter hoc malū inferendū in vindictā. Cum autē omnia hec i phisica materia scripta sint: phisici erit cōsiderare de anima aut omni si omis anima est talis: aut de anima huiusmodi que taliū est operum ⁊ passionum.

Capitulū septimum: qualiter differēter cōsiderat phisicus de eis que hic querūtur a dyaletico ⁊ mathematico et methaphisico ⁊ mechanico digressio quedam.

Phisicus autē ⁊ dyaleticus ꝺiffiniūt differēter vnūquodqz istorū que diximus esse aie opera ⁊ passiones. Si eiz querimus quid est ira intendētes de diffinitōe querere dicet dyaletic⁹ q est appetit⁹ cōtrarij doloris: aut aliquid huiusmodi diffiniēs per intentiones cōmunes formales que non sunt ꝑa causa rei ꝓpa: sed intentiones cōmunes inuēte in pluribus ⁊ nulli ꝓpe: ⁊ ideo diffinit ꝑ formā que forma de se cōmunis est ⁊ nō appropriat ad esse rei nisi ꝑ ꝓpam materiā vnius cuiusqz rei. Phisic⁹ autē dicz q ira ē accēsus vel ascensus ⁊ calefactio sanguis circa cor tangēs ꝓpam causaz efficiētē que est ascensus ⁊ calefactio sanguinis ⁊ ꝑ ꝓpriā materiā que est sanguis cordis buliēs ⁊ subiectū quod est cor. Et hoc quidē ali⁹ reddit materiā ꝓpam. s. phisic⁹: alius autē reddit speciē et intentionē forme simplicez ⁊ cōmunē que est rei ratio cōmunis. Hic enim considerat ratiōem siue intentiōem cōmunē rei eo q nō descendit ad ꝓpria. Ille autem considerat principia realia que dant esse rei. Necessariū autem est q ista realia p̄ncipia sint in materia huiusmodi que determinata ⁊ ꝓpria est si erunt ⁊ habent esse in natura: sicut etiā domus ratio differēs est assignata ⁊ cōsiderata a dyaletico ⁊ mathematico qui naturalē imitat: sicut ars imitatur naturā. Dicet eni dyaletic⁹ q dom⁹ est operimētū siue receptaculū ꝓhibens aeris corruptiones: que sunt excellētia frigoris et excellētia caloris ⁊ corruptiōis imbrium ⁊ caumatū. Mathematicus autē dicet q lapides et ligna sic compaginata vel ligata. Alius vero ab vtroqz istorū est qui in bis materialibus determinatis prebet in diffinitōe sua speciē que est intentio domus ꝓpter finem qui dictus est: ḃ est vt ꝓhibeat corruptiones. Queramus igit quis horum diffinientiū sit phisicus: vtrū ille sit phisic⁹ qui considerat materiā ⁊ ignorat rōem intentionis forme: aut ille qui solum est circa ratiōem que est cōmunis rei intētio ⁊ conceptus: aut ille qui est ex vtriszqz: quoniam ex inducta differētia mathematici ad dyaleticū possumus cognoscere eum qui pfectus est phisicus: quoniā diximus q quidā illorum quodāmodo vterqz est: quia ⁊ prebet formā rei ꝓpter determinatū finē inductā:

ꝛ prebet eaꝫ in hac determinata materia in qua habet esse ꝺm rem. Queramꝰ etiã q̃ si nos concesserimꝰ q̃ philicꝰ pfectus vtrũqꝫ facit: vtrũ ipse sit circa alias formas q̃ꝫ sint forme que sunt passiones materie determinate: que nomine suo ꝛ diffinitõe cõcernũt materiã corporis mobilis vt mobile: ꝛ non separãt ab ipa per nomẽ ꝛ diffinitionẽ siue ratõem: ꝛ ipe philicꝰ cõsiderat tales inq̃ꝫtũ nõ separant: ꝛ etiã si ꝺm aliam aliquã rõem separari possent. Verbi gratia: quoniã philicus est considerãs carnẽ: que nec nomine nec ratõe separat a philica materia: que est corpus trãsmutabile inquãtũ est trãsmutabile: ꝛ si in alia materia carnis ꝛ nomen et species esse ponatur erit equiuocũ nomẽ ꝛ species carnis ꝺm veritatẽ non est in alia: sed ꝺm similitudinẽ solam. Cõsiderat etiã mathematicꝰ quãtitatẽ que nõ est forma sequẽs trãsmutabile corpus inquãtũ trãsmutabile: sed potius sequẽs corpus inquãtuꝫ est corpus: sed philicꝰ nõ cõsiderat sic quãtitatem: sed potius ꝺm quod nõ separatur a trãsmutabili corpore inquãtũ est mutabile quia considerat quãtitatẽ nõ ꝺm q̃ est quãtitas: sed ꝺm q̃ est terminus magnitudinis augmẽti vel diminutõnis: aut ꝺm q̃ est dispositio mobilis logꝯ. Philicus igit circa omnia illa est quecũqꝫ sunt philici corporis inquãtum est sic trãsmutabile: ꝛ considerat omnia opera talis materie ꝛ omnes passiones eius. Quecũqꝫ autẽ sunt quidẽ in philico corpore ꝛ nõ sunt bis similia: q̃. ſ. sint forme ꝛ opera ꝛ passiões ipius philici corporis in eo q̃ est philicũ: sed potius a volũtate ꝛ arte inducunt in philica corpora illa sunt alterius qui mechanicus dicit: sicut ẽ mechanicus qui dicit instructor siue architector qui structuras: siue etiam medicꝰ qui circa corpus humanũ facit incristeriũ ꝛ embota ꝛ huiusmodi instrumẽta. Scire enim causas corporis humani philici est nõ medici: sed forme que ꝺm esse non sunt separabiles a philicis corporibꝰ sed semꝑ inueniunt in eis: ꝛ tamẽ non sequũt corpus philicum inquãtũ philicũ est: eo q̃ nõ sunt philici corporis inquãtũ mobile est: ſz sunt ꝺm ratõem ante ipsum: ꝛ sequũt corpus inquãtum est corpus: ꝛ ideo dicãt esse philici corporis ex remotiõe: quia sunt eius quod abstrahit a philico corpore. Omne ei philicũ corpus est corpus: sed non cõuertit: ꝛ ideo abstrahit corpꝰ a philico corpore. Quecũqꝫ igit sequũt ad corpus ꝺm q̃ abstrahit a philico corpore sunt ante p̃ncipia philica: ꝛ iõ de illis erit alius philosopbus qui mathematicus vocat: cuius tamẽ omnia considerata sunt in philico corpore: sed tamen non trabũt ratõem ab ipo: ꝛ ideo non cõcipiunt in nominibus suis materiã sensibilẽ ꝛ mobilẽ: sed intellectualẽ magnitudinẽ tm̃. Et huius ratio ẽ: quia nihil diffinit per ea que consequũt ipsum ꝺm naturã: sed potiꝰ p ea que ipsum ꝺm naturaꝫ antecedũt. Et cum omnia que sunt trãsmutabilis corporis p̃ncipia consequãt ꝺm naturã ea que sunt p̃ncipia corpis simpliciter accepti: oportet necessario q̃ nihil eoꝝ que sunt philici corporis vt est philicũ cõcipiat in ratione eorum que sunt corporis vt est corpus. Non sunt tamẽ illa separata omnino: quoniã cipiũt in ratõnibus suis subiectũ intellectuale qõ ẽ magnitudo que ꝺm naturã antecedit corpus vt est corpus. Sicut autẽ diximꝰ q̃ corpus per naturã antecedit philicũ corpꝰ: ita ens ꝛ substãtia ꝛ huiusmodi per naturã antecedunt corpus ꝛ magnitudinẽ: ꝛ sunt ista ꝺm se separata: ꝛ per accidẽs coniũcta: cuꝫ materia corporũ que sunt quãta ꝛ mobilia: quoniã ista ꝺm se esse realiter inueniunt añ ꝺ in intelligẽtijs ꝛ substantijs separatis: et de bis est p̃mus philosopbꝰ ꝺm q̃ in phemijs diximus libri philicorũ. Diximꝰ etiã multa de bis in scõ philicoꝝ: cũ certitudine aũt bñt in p̃ma pbia determinari.

Tractatus secũdus p̃mi libri de anima in quo agit de anima ꝺm opiniones aliorũ capitulũ primũ de bis qui diffiniebãt aliaꝫ p̃ boc q̃ ipa est motiuũ quoddã.

Dubitabit autẽ fortasse aliquis an verũ sit quod diximꝰ dyaletici diffinitõem per solam formã eẽ datã cum forma pars sit rei ꝛ non totꝰ videt fortasse nõ predicari de toto: sicut neꝫ dicere

possumus q̄ homo est anima: p̄dicant aūt ea que sunt dyaletica de toto: nō ergo videtur esse forme simplices que predicāt in logicis: sed potiꝰ potētia ꝛ actꝰ cōiūcta videt esse precipue cuꝫ simplex de cōposito vere nō predicetur. Adhuc autē cum potētia ꝛ actus sint p̄ncipia cuiuslibet generis: sicut in phisicis declaratū est ꝛ p̄cipue principia sūbe: ꝛ logicus sūmat p̄dicata genera vl̄ species: videbunt omnia illa esse cōposita ex potentia ꝛ actu: et non esse solius forme et speciei intētiones. Amplius autē omnino diffinitio cōposita est: ꝛ nullū simplex diffinit: cum simplex sit vnū solū: ꝛ omnis diffinitio ꝺtineat plura: videbit forte alicui ex his ꝛ similiꝫ verū non esse quod dictū est: logicū solam formā cōsiderare ꝛ speciem. Similiter autē non videt phisicū ꝺsiderare materiā solaꝫ: quia materia p̄ncipiū cognoscēdi rem non est: ꝛ ꝓbatū est in scō phisicoꝝ: phisicū debere inducere oēs causas.

Omnibꝰ autē huiusmodi ratōibꝰ respōdētes dicimꝰ q̄ forma rei dupliciter pōt cōsiderari sicut dicit auic. vno enī modo considerat vt est actus rei ꝛ pars esse eius: ꝛ hoc modo non de re predicat. Alio aūt modo vt est intētio rei abstracta a re: ꝛ sic p̄dicat: quia est intētio totius ꝛ nō partis. totū enīꝫ significat sub qualibet forma que in ipō est siue sit generis siue differētie siue spēi siue ꝓpꝛij siue accidētis: ꝛ �means q̄ significat stās sub aliqua illaruꝫ formarū: sic abstrahit ab ipō vniuersale: ꝛ est illud vniuersale intētio totius sui: ꝛ ideo p̄dicat de toto. Et hāc intentiōes totiꝰ cōsiderat logicus: ꝛ quedā earum sunt accepte vt simplices: ꝛ quedā sicut cōposite: intētio accepta a toto ꝺm q̄ significat sub forma generis vt genus est: et intētio accepta de toto ꝺm q̄ significat sub forma differētie: ꝛ intentio accepta de toto ꝺm q̄ significat sub forma ꝓpꝛij: ꝛ intentio accepta siue abstracta de toto ꝺm q̄ significatur sub forma accidētis simplices sunt ꝛ intentiōes sunt totius: ꝛ ideo de toto sicut dictū est p̄dicant. quia sicut diximꝰ totū potest optime significari stans sub forma que est essentialis ꝛ accidētalis: ꝛ si est essentialis potest esse pars dūmodo illa forma simpliciter ꝛ ꝺm totū insit ꝛ nō ꝺm partē: sicut sunt quedā accidētia que ꝺm partē insunt: vt ethiops qui dicit esse albus dentē. forma autem speciei cōposita est: ꝛ quia diffinitio dicit quidditatē rei vel speciei: ideo et ipsa plura ꝺtinet: sed nō est cōposita ex materia ꝛ forma: sed potius ex genere ꝛ differentia quoꝝ genꝰ est loco materie: ꝛ differētia loco forme: tamē illud quod est loco materie non est materia sed est forma generalis abstracta: non a qualibet materia: sed a materia ꝓpꝛia que est ꝓportionata forme que est differētia. Et si ꝓpꝛie velimꝰ loqui dicemꝰ q̄ est abstracta: nō a materia sed a toto ꝺm q̄ significat totū nomine materie ꝓxime: sicut si dicam significari hominē ꝺm q̄ ē animatum sensibile corpus. sic enī est materia ꝓxima homini: ꝛ quod abstrahit ab eo ꝺz q̄ sic significat est forma generꝭ que ē aial. Sic igit patet qualiter intētiōes cōmunes abstracte a rebus: aliquādo sunt simplices ꝛ aliquādo sunt cōposite: ꝛ tamē semp̄ p̄dicant de toto: ꝛ quādo sunt cōposite nō sunt composite nisi ex genere ꝛ differētia: ꝛ non ex materia ꝛ forma: quoꝝ genus est sicut materia: differētia vero vt actus: ꝛ hoc modo intelligit q̄ potentia ꝛ actꝰ sunt p̄ncipia generū. Si aūt quis obiciat: q̄ ꝺm hoc si potētia est genꝰ ꝛ potentia est p̄ncipiū generis: quo modo ergo erit p̄ncipiū generis dicemꝰ q̄ potētia simplex non est genꝰ: sed potētia cōtracta p̄ actum: ꝛ si illa differentia est intrinseca ita q̄ faciat summū in vna ordinatōe p̄dicabiliū: tūc facit generalissimū eo q̄ ante illud nihil est quod vniuoce predicet. Sed si differētia est quasi extra ꝛ ponit in partē p̄dicamētoꝝ vniuocoꝝ: tūc facꝫ genꝰ subalternū vel spēm. vbi gratia: sicut si dicā: ens p̄dicat vniuoce. Si aūt addā differentiā que non coartat in p̄dicabilibꝰ vniuoce: sed in his que p̄dicāt equoce ꝺm analogiā: vt dicā ens p̄ se exīs: tūc facio genꝰ: vel si dicā ens in alio nō p̄ se: vt mēsura entis p̄ se: vel vt dispō entis p̄ se. Si aūt dicā: ens p̄ se aiatū: tunc facio genꝰ subalternū vel spēm subalternā: ꝛ similr est in aliis generibus accidētiū. Dicimꝰ igit q̄ potentia simplex nō determinata p̄ differētiā coartantē

anologiã entis est ꝑncipiũ generis : ⁊ simplex est intentio. Que autẽ coartat in genere ꝑdicabiliũ vniuoce ꝑdicatoꝝ: illa nõ est in genere nisi sicut actus in potẽtia: ⁊ nõ est ꝑncipiũ generis: nisi forte generꝫ quod alia cõsideratõne est species. Ex his igit patet qualiter logicꝰ solas cõsiderat formas intẽtionũ cõmunes. Similiter aũt ex opposito phisicus nõ cõsiderat materiã solam: sed si cõsiderat materiã illa erit huiꝰ ꝓbice forme materia: ⁊ ideo materia ꝺm q̃ cõcipit a forme nomine ⁊ ratõe erit ꝑncipiũ cognitõnis ⁊ nõ ꝑ se: sicut ⁊ mechanicoꝝ nullꝰ ligna et lapides cõsiderat nisi ꝺm q̃ inducit in eis forma domꝰ: quia aliter nõ esset vnꝝ materia diffiniẽs: neꝝ aliqõ ꝑncipiũ cognitiõis sed quia phisicꝰ cõsiderat formas trãsmutationis ꝺm esse: ⁊ esse habẽt trãsmutatiõis a phisica materia: ⁊ ab his que insunt ꝓbice materie: ideo dicit q̃ phisicꝰ mãm ꝯsiderat Cõsiderat tamẽ oẽm causam ꝺm q̃ refert ad esse quod habꝫ in materia: quod solum est esse nature ⁊ reale. Et cõsiderat mouentem siue efficientẽ ꝺm q̃ mouet mãm ⁊ formam ꝺm esse quod habꝫ in materia: ⁊ finẽ ꝺm q̃ est terminꝰ motus quo movet materia: ⁊ mouet ipsam ꝺm q̃ est subiecta forme ꝺm esse quod habet forma in materia. Et sic patet solutio eoꝝ que in hac questiõe generabãt difficultatẽ. In logicꝫ autẽ de ipis plane dictũ est vel plenius. Sed nunc redeundũ vnde nostra ratio erat ꝑus. Dicebamus autẽ ꝓius q̃ passiones anime non sunt seꝑabiles a ꝓbica mã aiatoꝝ ꝺm q̃ sunt ꝺmõi timor desideriũ: quoꝝ diffinitiones cõcernũt materiã sensibilẽ: ⁊ non sunt sicut linea ⁊ planuꝫ que sunt ꝑ naturã ante ꝓbicũ corpus sicut diximꝰ eo q̃ sequũt magnitudinẽ vt magnitudo est: ⁊ nõ ꝓbicũ corpus ꝺm q̃ est ꝓbicũ corpus. Sic ergo phisice intendẽtes de anima determinare: necessariũ est vt simul cũ his que intẽdimus dubitemꝰ de his de quibus oꝝ dubitare bñ volẽtẽ tractare de anima. Et hoc est vt attẽdamus diligẽter opinionẽ ꝓoꝝ antiquoꝝ recitãtes omniũ illoꝝ sentẽtias: quicunqꝫ de ipa aliquid cõtulerũt: vt bñ quidẽ dicta accipiamus. Si vo aliquid ab aliquo non bene dictũ est: hoc vereamur ⁊ abnũciamꝰ licet ⁊ hoc ipm dignũ sit narratõe: qꝛ nobis dat occasionẽ ⁊ abũdare nos facit.

Capitulũ secundũ de opinionibꝰ eoꝝ qui aiam ꝑ cognoscitiuã diffiniẽdã esse dixerunt.

PRincipiũ autẽ questõnis est ꝺm artẽ demonstratõis in posterioꝝibꝰ analeticis determinatã q̃ appono in ꝑncipio ea que maxime cõuenire videnꝫ anime ꝺm se ipaꝫ: qꝛ ex his mãifestabũꝫ nobis ea q̃ sunt posteriꝰ: ⁊ ꝺm aliqd cõueniẽtia. Animatum autẽ differt ab inanimato in hoc q̃ habet aiam cõ ꝺm partẽ anime: vt in libꝛo de plantis habebiꝫ. Anima autẽ rationalis non videꝫ a quibusdã ꝺm eandẽ ratõnem nomẽ anime participare cum aliꝭ. Animatũ ergo quod perfectã habet aiam: ⁊ que vere anima ẽ: differt ab eo quod non est animatũ tali aia: in eo q̃ est motiuũ ꝺm locũ: ⁊ in eo q̃ ẽ sensitiuũ. Et hec duo dicta de anima a ꝓgenitoꝝibus nostris qui patres nostri in philosophia fuerũt accepimꝰ. Dicũt eim quidã ⁊ maxime q̃ztũ ad cõmunitatẽ ois anime: ⁊ ꝓmo qdẽ q̃ztũ ad ꝺbaliter inesse omni aie aiam ei esse id quod mouet ꝺm locũ totũ corpus ⁊ membꝛa: non quidem sicut natura mouet ad vnũ ⁊ eodẽ modo: sed q̃ mouet ad plura ⁊ multis modis: sicut vegetatiua ad digerere: nutrire ⁊ augere egerere ⁊ generare: sensibilia autẽ ad plura q̃ patent Et hec dixerunt qui existimabant q̃ nihil mouet aliud qõ ipm in seipso non moueaꝫ putabant enim non posse aliquid alꝭ dare dispositõem quã in seipso non habet: hoc ẽ qua non disponiꝫ. Et ideo putabãt id qõ non mouetur in seipo nõ posse mouere aliquid alterũ: ⁊ quia mouet anima corpus arbitrati sunt aiam esse aliquid de numero eoꝝ que mouentꝫ a seipis. Et quia eoꝝ que mouentꝫ ꝓmi nisi causam materialez ⁊ corporalẽ viderũt: omnino nihil distinguẽtes de causa efficiẽte formali et finali: ideo

ponebant q̄ id quod maxime motiuuz est in corporibus est anima. Est autē hoc calor z ignis: z ideo democritus animā dixit esse ignem quēdam aut calorē. Cum enim iste ponat omniū p̄ncipia eē atbomos: que sunt infinitarū figurarum: sicut diximus in primo libro pygeneos: dicit illos atbomos constituere animā: que sunt spēi siue forme rotunde z figure. Et quia animā dicit esse ignem aut calorē: eo q̄ vidit calorez natura lem esse instrumētū anime: ideo dicit q̄ ille atbomi que sunt rotunde cōstituūt ignem z calorē z animā. Atbomi autē ille sunt sicut descissiones minutissime que discurrunt in aere: que videnť in radijs solis: que ingrediunť per portas z fenestras domorū. Harum eim descissionū omne semē democrit⁹ dicit esse elemēta omniū rerum naturaliū. Idem autē dixit collega democriti leucippus: z nos ipsorū ratōes posuim⁹ in primo libro pygeneos. Inter hec autē illa q̄ sunt rotunde forme z figure dicunt esse animaz ꝓpter id q̄ hec figura omnino vel per omnia vt asserunt possunt penetrare precipue quādo circūferentia est minima. Cui⁹ sunt due cause simul iuncte. Una quidez: quia id quod secundū punctū tangit ꝺz minimū tangit z maxime penetrat. Circūferētia autem sperici quoq̄ vertať non nisi secūdum punctū tangit: siue tāgat planū siue ipericū in eo q̄ est circūferentia. Figure autez alie etiā ꝺm punctū qui est in angulo z ꝺm lat⁹ possunt tangere: z ideo non semp maxime penetrāt. Alia autē causa iungenda isti ē q̄ linea circularis citius obliquať q̄z aliqua linea recta versus eādem partē protracta ad quā curvať circūferētia: z ideo min⁹ resistit penetratiōi: quia igiť videbāt animā vbiq̄z adesse corpori: ponebant ipam esse rotūdū indiuisibile penetrans per totuz: z quia rotundū est volubile de se: eo q̄ non est status alicuius super punctū: cum punctus nō sit locus alicuius: sed superficies z rotunduz quocunq̄ volvať semper est in vno puncto tm̄: z ideo suum non est stare: sed perpetuo moueri. ponebant arbitrantes animaz esse rotundū perpetuo mouens seipsum: z ideo potens mouere omnia reliqua: z hoc dixerunt sicut dixim⁹: quia arbitrati sunt q̄ anima est id quod adbibet animalib⁹ motum localem in toto z in membris: ꝓpter quod dixerunt q̄ terminus z distinctio vite ē per respiratōem: quoniā positio eoruz fuit sicut veritas est q̄ omne animal babet cor l' membruz aliud quod baber in corpore vices cordis: z boc motu dyastoles z sistoles exsufflat ex se spiritū vitalem: ex motu autē incēderet nisi esset spiritus refrigerans vel interius in corpore existens vel exterius: sicut in respirantibus: tamē spiritū quocūq̄z modo in corpore bominis factū dicebant esse respiratōnem animā bmōi spiritū esse dicētes. Dicebant enim q̄ nullum aliud auxilium fit celesti virtute ad vitam per quā aia infundať nisi q̄ aer qui continet corpa animata attractus in respiratiōe conducit secū figuras spericas per quas reprimit eas figuras que interiora penetrant: ne exeant q̄ ꝓbent animalibus motum: sicut principia semper per se mota: eo q̄ nunq̄z contingit quiescere ꝓpter ipsas per seipas motas vt dictum est. Dicunt enim q̄ ingredientibus in animalia huiusmodi figuris in respirando ꝓbibent ille que ingrediuntur illas que fuerunt disgregari: probibent autē hoc cooperātes boc est opera sua faciēs aerem conducētem atb. mos rotundas z condensantem eas intus vt vndiq̄z impleant: z penetrent: z moueant. Dicunt autē vniuersaliter q̄z aial vinere tā diu: quousq̄z ꝺ potest pficere Videť autem q̄ id qō inuenit⁹ a pitagoricis dictum de anima tandem babeat intelligentiā quo ad boc q̄ ponūt sbale esse motuum anime: z q̄ ꝓpter illud babet diffiniri. Et ideo quidam pitagorici ponentes principia prima esse indiuisibilia ꝺm quātitatē: aliquando dixerant q̄ anima erat atbomi rotunde: sicut z democritus dicebat. Et buius causa fuit: quia nō poterant videre cōpositiōem aliquam in rebus nisi eam que est quātitatis: z cum illam in principia resoluere vellent: putabant q̄ diuisio staret in atbomis. Alij autem posteriores pypatetici subtilius aliquid intelligētes viderunt vtrūq̄z. quia idem indiuisibile non poterat esse mouens z motuz: neq̄z poterat esse qn

multa mouentia vnius figure rotunde haberent quādam vnam materiā communē: que moueret in omnibus eis: et videbant bene q̄ hoc mouens non fuit figura: ꝛ figura est de conlequētibus naturam ꝛ esse ꝑm ratiōem licet concomitet ꝑm temp⁹: ꝛ ideo quasi corrigentes dictum antiquorū patrū suorum: dixerunt q̄ illud quod est ꝓ se mouēs omnes atbomos rotundas est anima: tamē dixerūt conueniētes cum antiquis q̄ prima mouētia mota sunt atbomi: eo q̄ cōtinue mouētur etiam si sit tranquillitas nimia. Huius autem causa pbisica est: quoniam atbomi causant ex reliquis vaporuz eleuatorū ouppliciter. quoniam quando eleuantur vapores sunt quedam minima minus commiscibilia ꝓpter terrestreitatez q̄z alia: ꝛ illa euadunt in aerem quādo cetere partes vaporū eleuātur. Similiter aūt quādo resoluūtur vapores: terrestria magis sicca separātur ꝛ manēt in aere: ꝛ hoc quia habent in se calorem eleuant a loco vbi eleuata sunt mouētur sursum: ꝛ ꝓ naturā grauis que est ex terrestreitate mouent deorsum: ꝛ aliquādo ex motu ipo calefiunt: ꝛ tunc velocius reascēdunt sursum: ꝛ sic habēt mot⁹ incertos in aere. Jn idem autem feruntur quo ad dicti causam omnes illi qui dicunt animā esse aliquid motiuū seipsuz mouēs. Omnes enim isti conueniūt in hoc q̄ motiuuz esse magis sit ꝓpriū ꝛ substantialius anime: ꝛ q̄ omnia alia moueātur ꝓpter animam: ꝛ animā moueri ꝓ seipam: eo q̄ supponebant q̄ nihil mouet ꝓ se: nisi ꝛ ipsum moueatur: sicut nihil calefacit per se: nisi ꝛ ipsum sit calidum: ꝛ ideo ponebāt isti omnia corpora pbisica esse plena animab⁹ mouētibus ea cōtinue. Rō autē istorū fuit que posita est in octauo pbisicorū. Videbāt eiz omnia mota ꝛ mouēta reduci ad vnū mouens seipsum primū: ꝛ putabant q̄ esset in mouentibus: sicut in alijs causis formalibus et efficientibus: que per se et vniuoce referuntur ad effectum. Jn omnibus eniz illis eadem est forma in causa ꝛ effectu ꝑm ratōnem ꝛ speciem: ꝛ ideo putabant q̄ motus quem largitur ꝑmum mouens ei quod mouetur esset per speciem ꝛ ratōem in forma mouentis: ꝛ ideo dixerunt primū mouens necessario moueri. Hoc autē non est necessariū in bis que per essentiā suam totam mouentur: quoniam in illa essentia nihil potest esse motum. Et est simile huius ac si diceremus calorem simplicez esse calefaciētem: in ipo nihil esset calidum: neqz disponeret per calorem: et hoc illi discutere nesciuerūt. videbant autem q̄ mouens seipsuz non est nisi animatū: ꝛ ideo credebāt q̄ anima esset ꝓncipium mouens seipsum: ꝛ qui primo ponebant numeros inter pitagoricos: quēadmoduz fecit plato: qui dixit prima continua ꝛ solida ꝓportionibus nnmerorū fieri: sicut patet in secūda parte thimei: dicebant animā esse numerū seipsum mouentem. Hec igitur positio antiquorum verissimam babuit causam dicti sui: licz falsa sit in eo quod dicit: sicut patebit in sequētibus. Similiter autem ꝛ anaxagoras animam dicit per se ꝛ essentialiter esse mouentem omne quod mouetur: ꝛ cuz anaxago. conuenit quicunqz alius dixit q̄ intellect⁹ agens purus ꝛ immixt⁹ omne mouet quod est in natura. Hec enim positio ē anaxag. ꝛ est subtilior q̄z ꝓbabita: licet minus sit certificata per determinatiōem dictorz anaxa. Non enim dixit anaxago. animā penitus idem esse cum intellectu: sicut dixit democritus. Democritus enim dixit idem omnimo ꝛ penitus esse animā omnem qō intellectum eo q̄ ex bisdem atbomis constituitur. Cum enim intellectus sit virtus apprehendens ꝛ distinguens verū ꝑm q̄ verum est adequatio rerum et intellectuum: dixit democritus verum esse quicquid videtur ꝛ sentitur. Et cum idem obiectuz sit eiusdem virtutis: erit ꝑm eum eadē virtus sensus ꝛ intellectus. Et ideo laudat Homerum: ꝛ verum dicit eum dicere in beroicis: vbi dixit q̄ hector sapiēs iacet: quoniā sicut dixit Aristoteles: in libro de problematibus: Hector patiebat aliquādo vsqz ad sensus amissiōem ꝛ amentiam: et tunc quia caruit sensu: caruit etiam intellectus vsu. Et hoc dixit Democritus Homerū ideo dicere: q̄ sensus et intellectus essent omnino idem. Non eniz democritus vte-

batur intellectu tanq̃z potentia quadã quẽ est circa veritates simplices rerum abstractas a materia ⁊ materie appenditijs: sed omnino idem dicit esse animã ⁊ intellectũ. Anaxagoras autem minus certificat de dictis suis que sit sua intentio. Multotiens enim inuenitur in dictis suis: q̃ causam veritatis ⁊ motus bene ⁊ recte dicit intellectũ simplicem: ⁊ alibi confundit sensum dictorum suorum: et dicit esse intellectum idem cuz anima sensibili: ⁊ hoc sequitur ex dicto suo vbi dicit: q̃ intellectus est in omnibus animalibus magnis ⁊ paruis ⁊ honorabilibus que discernũt intellectum vel honestum: ⁊ in honorabilibus que de honesto in morib⁹ nihil discernunt: ⁊ ratio fuit anaxa. quia vidit omnem multitudinẽ que est sub specie vna exire ex vna natura speciei: et omnem multitudinem que est sub genere: exire ex vna natura generis: ⁊ ideo posuit omne mouens per scientiam ⁊ cognitiõem exire ab vno mouente primo per intellectũ ⁊ non esse differentiam nisi tm̃ ꝑm eẽ quod habet in hoc ⁊ in illo: ⁊ ideo dicebat sensuz in substantia idem esse cum intellectu: sed per esse differentẽ: ⁊ eẽ causa est adumbrationis eius. Et peccabat iste: quia licet vna natura prima sit ex qua exit: tamẽ sunt differentie huic nature aduenientes: et alias essentias constituentes. quia nos videmus q̃ intellectus qui denominatur a prudentia: ⁊ informat virtutibus intellectualibus non videtur omnibus animalibus inesse: ⁊ licz natura intellectualis participetur ab omnibus hominibus: tamen virtus intellectiua ad actum relata: non equaliter ab omnibus participatur: quia videmus vnũ multo magis esse dispositum ad intelligendum q̃z alium. Hoc igitur modo quicũq̃ antiquorum considerant quidditatem anime per id quod mouetur: dicunt animam esse aliquid quod maxime ⁊ primo ⁊ essentialius motum est: siue hoc sit atbomus: siue numerus: siue intellectus: sicut dixim⁹.

Capitulum tertium de opinione que et motiuo ⁊ cognoscitiuo animã dicit esse diffiniendã in quo etiã est de opinionũ collatõe

Q 9 Licunq̃z autez dixerunt animã esse diffiniendaz penes cognoscere ⁊ sentire ea que sunt attribuendo cognoscitiuuz esse velut magis essentiale ⁊ motiuum esse sicut potentiam que consequitur essentiam anime: isti dicunt animam esse p̃ncipia rerum naturalium materialia vel agentia: quia alia p̃ncipia non viderunt: ⁊ differunt: quia alij inter eos dixerunt ista p̃ncipia esse plura: ⁊ alij dixerunt ea esse vnum. Empedocles enim qui dixit sex esse p̃ncipia: materialia quatuor: ⁊ duo agentia: dixit animaz esse ex omnibus bis elementis: ⁊ animam esse vnũquodq̃ istorum. Et ratio quidẽ inducens istos fuit subtilis. videbant enim q̃ nihil est quod sit potentia omnia fieri: et nihil eorum ꝑm actum in natura: nisi materia prima: ⁊ cum banc ꝓprietatẽ in cognoscitiua potentia anime inuenisset: ⁊ ꝑcipue in intellectu potentiali arguebant cognoscitiuam potẽtiam ⁊ intellectum potentialem esse aliquid materie prime: sicut adhuc hodie multi errantes faciunt noym ⁊ materiã idem arbitrantes. Cuius adhuc aliam inducunt rationẽ fortiorem dicentes nihil restrigere potentiam materie nisi formã: propter quod videmus materiã determinataz quantitate ⁊ cõtrarietate esse pauciorũ formarum capacem: q̃z sit materia determinata quantitate tm̃. Similiter autem materia non determinata quantitate eẽt ampliorꝭ capacitatis formarum: q̃z illa que quãtitate determinata est. Hoc autem est: quia ex formis non habet nisi formam p̃mam. forma autem p̃ma est que constituit essentiam p̃mam in ordine rerum naturaliũ: hoc autẽ est intellectualitas: sicut ꝓbabit in phia prima. hec igit est potẽtia capiens omnes formas inferiores ꝑ amplitudinẽ potẽtie materialis que est in ipla. Amplꝭ autem vna potestas nature erit in oib⁹ in gb⁹ẽ ꝑ p̃ncipiũ vnũ ⁊ idẽ. Sz potẽtia recipe formas: et actu nõ bñe quedã est ptãs nature: que ẽ in materia ⁊ in anima: ierit ergo ratiõe vnius ⁊ eiusdem p̃ncipij. hoc autem principium nõ est nisi materia: ergo oportet q̃ materia prima faciat b̃ in anima. Iste rationes ⁊

similes que adhuc detinent multos induxerunt primos phos ad hoc q dixerit q anima est ex principijs materialibus nature Adhuc autem ipsi supposuerunt q cognitio non existit anime nisi per assimilationem cognoscentis t cogniti: sicut t verum est. Adhuc autem ponebant aliam propositionem veram q nihil cognoscitur nisi a principijs suis sicut etiam probatur in principio phisicorum: q intelligere t scire circa omnes scientias non est nisi ex principijs causis t elementis rerum. Et posuerunt itez tertium verum q anima cognoscat omnia Et sillogizabant q cognoscens omnia simile est in forma cum principijs omnium nihil autem est simile cum principijs oim nisi quod est ipsa principia prima vel ex ipsis principijs primis: igitur anima aut erit ipsa principia prima: aut ex principijs primis constans: hec igitur sunt que induxerunt antiquos ad dicendum animam esse principia rerum vel ex ipsis. Et ppter paucitatem exercicij in studio non sciuerunt q alia est potentia cognitionis: t alia materie quoniam illa que est intellectus possibilis t cognoscitiue potentie proportionatur vni t particulari quibus perficitur ꝺm actum potentia autez materie proportionatur formis ꝺm esse quibus ꝺm actum efficitur t perficitur: propter quod i aia nō est mā vel intelligentia: sed potentia in aliquo materie similis t in aliquo dissimilis. Similiter autez quādo antiqui videbant q cognitio nō existit in anima nisi per assimilationem cognoscentis t cogniti: si vidissent q hec assimiliatio fit per intentiones rerum: t non p essentias earum: eo q intentio lapidis est in anima: t nō ipse lapis nō errassent. Sz nescierant illud t posuerūt assimilationez non posse fieri nisi ꝺm formam esse perficientem t dantem: t ideo in errorem inducti sunt. Sed de omnibus his nobis inferius erit inquirendum. Sed ea que hic dicta sūt ad excusatiōem antiquorum sunt dicta vt sciamus quonias subtiles rationes fuerūt que eos induxerunt. Sic igitur Empedocles dixit anime assimilationem fieri cum omnibus quia ex principijs est omnium: t ideo terra cognoscit terrā: t etber quem aerem esse voluit cognoscit etbera: t aquam aqua t quia spiritualior est ignis ideo dixit hoc manifestum esse q anima igne cognoscit iguem: t in efficientibus principijs idē dixit quoniam concordia cognoscit concordiaz: t discordia cognoscit discordiā. Hec igitur ē opinio empedoclis de anima. Eodem autem modo ꝺ est per eandem rōez plato in thymeo animam dixit esse ex elementis non quidem ex eisdē que dixit empedocles sed ex alijs que plato omnium posuit elemēta: habuit enim idem inducēs quod habuit Emp̄. quantum ad similitudinem intellectus possibilis cum materia Et quantū ad hoc qꝺ est cognitionez fieri per assimilationem cognoscentis t cogniti t q non sit cognitio rerum nisi per principia rerum t ideo dixit cognosci simile simili: t res esse ex eisdem principijs ex quibus sūt cognite. Et verum in hoc dixit plato: sicut patet ex predictis. Sicut autem dixit i thymeo ita etiā determinauit in dictis suis de phia prima vbi loquitur de primis rerum principijs. Vbi enim dixit q ipsum anial qꝺ est forma separata t est genus continēs in se species animalium existens ante hoc constituitur ex ipsa ydea vnitatis t prima longitudine t latitudine t a latitudine. Et alia que sunt in alia coordinatione alterius generis constituūtur simili modo t non fuit platonis intellectus irrisorius quemadmodum multi crediderunt. In omnibus enim vnitas est a forma t oportet q in quolibet genere vno fuit vna forma prima ꝺm intentionem que est genus illud. Et illa forma reduplicata de potētia in actū cōstituit species diuersas ꝺm q reduplicatur ad diuersos actus: hanc igitur formam quia separatam posuit pla. vocauit ydeā qꝺ latine sonat forma: eo q omnia sequentia formant. Separatam autem posuit eo q per essencialia sibi non dependet ab aliquo posteriorū. Nullo ei aiali existēte i spē vidiuiduo adhuc ꝼmanet ſba aiata sensibil' eo q ñ trahit eēntiā ab eis sic iaz dcz ē: q aut yda ē ſb stātie corporee: ſō p̄ma p̄ncipia corpor̄ posuit cū ydea pria eē p̄ncipiū aial'. fuit aūt

punctis ex vnitate ⁊ linea ex binario: ⁊ superficis ex ternario ⁊ corpus ex q̃ternario Quoniam si ego accipiam primum indiuisibile in hoc conueniet ⁊ punctus ⁊ vnitas si autem addidero dicens primum indiuisibile habens positiõez in continuo tunc genero punctum: punctum igitur addit supra vnitatis rationẽ. Quandocunq; autem sũt duo in genere vno: quorum vnum se habet ex additione ad alterum: illud qđ ex additione est principiatur a simpliciori. Et hac ratione dixit plato punctum principiari ex vnitate. Et hac ratione discreta quantitas est ante cõtinuatiõem: linea autem oritur a binario: quoniam linea constituitur in esse ex fluxu puncti in cõtinuum: fluxus autez omnis vnius ⁊ eiusdez indiuisibilis necessario est ab vno indiuisibili puncto in aliđ diuisibile punctum: ⁊ sic linea duo indiuisibilia puncta habet actu quorũz virunq; oritur ab vnitate: sicut binarius est perfectus in duabus vnitatibus: hec igitur ratio quare linea orta ducatur a binario: superfices autem oritur a ternario quia tria puncta poni ꝑm actum non possunt in continuo in linea vna prima simplici. Dico autẽ lineam primã simplicẽ esse rectaz lineaz qm̃ curua compositiõem habet in partibus diuersis ⁊ circularis habet compositionem in formis duabus que sunt conuexum ⁊ cõcauũ sicut in phisicis ⁊ in de. ce. ⁊. m. dictum est Tria ergo pũcta posita a tribus vntiatibus orta: si ꝑm actum sũt positionem habentia non continuabit ea linea vna simplex quo cunq; modo protrahatur. Sed primum cõtinuãs ea est superficies: igitur superficiei continuitas primum est in tribus punctis ꝑm actum positis in cõtinuo. Si autem pũcta quattuor ponã: ita q̃ quartum differentiam ponat a tribus oportet q̃ quartum figam in profundum continui quoniã si ponam in latum non faciet differentiã ad tertium ⁊ si ponam in longum non faciet differentiã ad secũduz. Si autez positis quattuor pũctis nulla superficies vna continuabit ea: oportet igit̃ q̃ corpus continuet hec quattuor puncta discreta a quattuor vnitatibus exorta. Sicut autẽ dictum est q̃ vna forma ydealis̃ est in omni vno genere sicut dixit pla. ⁊ verũ dicebat q̃ est resoluere omnia genera subalterna ad generalissimum ⁊ illius forma reduplicata per differentias formar ⁊ constituit omnia alia iferiora ⁊ cõtingit generalissima resoluere in ens ⁊ vnũ que sunt omnium principia. vnum autem nihil dixit addere supra ens ꝑm rem ⁊ idõ vnitatem ydealem primam dixit esse omnium principium formale: sed magnitudinem ab vnitate per dimensiones fluentem dixit esse principium materiale: eo q̃ phisica materia est illa que tres habet indeterminatas dimensiones: sicut nos ostẽdim⁹ in fine primi phisicorum: hoc igitur modo dixit pla. principium omnium ⁊ formale ⁊ materiale esse numeros: ⁊ supponebat rez cognosci ex principijs suis: cognoscitur ergo ex talibus numeris qui sunt essentialia rerũ principia ⁊ cuz anima cognoscat omnia: oportet q̃ anima sit ex primis numeris qui sunt essentialia rerũ principia. Adhuc autem probabat hoc pla. ex ipsis habitib⁹ perficientibus vires anime quia intellect⁹ qui conceptio principiorum est que sunt rerum simplices quidditates stat in vno non fluens ex vno in aliud. Scientia autem q̃ conclusionum est ⁊ effectus est demonstrationis: necessario est duo quoniã exit ab habitudine extremorum ad medium in cõceptione conclusionis: ⁊ sic de perfectione eius sunt duo quorum vnum efficitur ab altero: ⁊ ẽ sicut vnitas terminata vel sicut pũctus fluens in continuum per directuz vel discretuz: ⁊ ideo singulariter stat fluxus ei⁹ i vno ñ obliquat⁹ ad aliquid qđ sit extra situm eiusdem rectitudinis. Opinio autez ẽ eius: sicut sit planí numerus quia numeri planí primi siue superficiei est ternarius: opinio autem cuz sit acceptio duplicis exit q̃ dez ex vno sed non stat singulariter in vno sed dilatatur ad timorem contradictorij cũ certa ratione non sit probata cõclusio. Sensus autem firmissime corporis est quoniaz acceptiu⁹ est corporalis forme neq; hoc facit sens⁹ exterior tm̃: sz etiã sensus iteriores qui pticulariũ formis iformant̃ que ab ici uiduantibus non sunt sepate. Cum igitur

omnis acceptio siue conceptio aie: aut sit vlis aut ptcularis ⁊ siquidē vlis tūc aut simplex aut cōplexa: ⁊ si ē cōplexa aut ē certe stans in vno aut dilatata ad formidinē oppositi ⁊ nō possunt eē plures: oportet q̄ oia que fiunt in aia sint per hec q̄tuor. Cū aūt oīs cognitio sit p similitudinē cognoscētis ⁊ cogniti sicut dixim⁹: oportet q̄ ipa aia silitudinē habeat ad ista quattuor. Cum igit vnitas forme: ⁊ binarius: ⁊ trinarius ⁊ q̄ternarius sint ipe spēs ydeales que sūt p̄ncipia rerū ⁊ sūt de numero elemētorum primores elemētantiū oportet q̄ aia sit rō elemētalis istorum numeroꝝ eo q̄ oēs res indicant ⁊ cognoscunt aut intellectu: aut scia: aut opinione aut sensu sicut dictum est. Isti enim numeri sūt forme p̄me ⁊ spēs ⁊ p̄ncipia rerum. Et pla. quidē in thymeo dicit aiam esse quasi naturā mediā inter itelligētiaſ ⁊ nām ⁊ si sic sit media sic oportet q̄ sit numerus ydealis ab itelligētia quidē ꝑm ordinem nature ꝓductus: ⁊ ante naturam existens. Hec igitur dicta sint de platonis opinionibus.

Capitulū quartū de tribus in sūma per que aia ab antiquis diffiniebatur que sunt motiuū cognoscitiuum ⁊ incorporeum.

Habitis autem his que mouerūt antiquos ad dicendum q̄ aia diffiniēda erat per motiuum. Item q̄z habitis eis ex quib⁹ alios videbaſ q̄ dēt diffiniēda p cognoscitiuū fuerūt quidā vtrūq̄z istoꝝ cōplectētes ⁊ diffiniētes aias p vtrunq̄z: dicētes aiam esse numerū seipsum mouētem: dicebant autem ipam esse numeruꝝ ꝓpter platonis rōnes: quia numerū ponebant eē p̄ncipiū oim rerum vt ex illo potētiā cognoscitiuā oim haberet: ⁊ per seipm mouentē dicebat vt ex illo mouerenſ corpa per rōem supius introductā: ⁊ in hāc aie diffinitionē plurimi cōsenserunt antiquorum stoicorum quia ex ista videbatur eis q̄ aiam ꝓbarent imortalem esse sicut inferius oñdemus: iz aūt omnes cōueniāt in hoc q̄ oia est ex p̄ncipijs p̄mis: tñ dīnt in duobus: quoꝝ vnū ē q̄ sint illa p̄ncipia p̄ma: ⁊ ꝑm quot sint numero. Maxime aūt dīnt in hoc q̄ dicunt quidā ex eis p̄incipia rerum eē corporea quidam autem dicunt ea eē incorpea ⁊ miscēt p̄ncipia ex his: ⁊ ad ꝺ vtraq̄z referenda dicunt esse principia ⁊ in multitudine p̄ncipiorum differunt q̄m quidā eorum dicunt esse vnū ⁊ quidā plura bis p̄ncipijſ q̄ ponūt ira dunt aiam eē corpoream vel icorpoream ⁊ vnū vel plura. Q̄ enim dicūt q̄ natura p̄ncipiorū est motiua nō est irrationabile sicut nos superius ostendim⁹: ⁊ quia quidā putabant q̄ p̄mum motiuū oim ⁊ incorporeū est ignis: ideo dixerunt q̄ anima est ignis quidam: hoc enim est subtilissimum corporum specie ꝑm partes suas: ⁊ inter omnia elementa maxime est incorporeus et spūalis: et mouet alia sicut videt cum ipse sit maxime mobilis. Sed licz democritus fallū posuerit tñ dulciuſ ceteris dixit q: ex pōne sua cūcta canit q̄m retulit ꝓpter quid est vnūquodq̄z opm aie generaliū: dixit ei aiaz qdem ⁊ intellectū idē esse sicut supius dixim⁹ ⁊ cū imiellect⁹ sit essentia p̄ma que capacitate ambit oīs aliaſ: dixit q̄ habet ex eo q̄ atbomi rotunde p̄mo sunt p̄ncipia rerū ⁊ sūt motiua sicut aia eo q̄ habēt figuram que oibuſ figuris mobiliorē est: ⁊ ꝓpter ptes subtilissimas: figura autem hec ē forma rotunda: talem aūt dicit esse intellectū ⁊ animam eo q̄ velociter transit ab vno in aliud: ⁊ ignem dicit esse eiusdē speciei rotūde: ⁊ ideo aiam eē ignem vel ex igne Enaxago. autem licet melius posuerit q̄z democritus: tamē non adō dulciter ꝺz phiaz dixit qō minuſ certificauit: alicubi enim videtur quidem alterum dicere animā ⁊ itellectū sicut superius diximus: alicubi aūtē videt vtriſq̄z vti sicut vna natura: ⁊ ideo ⁊ intellectū posuit oim eē p̄ncipiuꝝ maxime ⁊ solum eūdez dicit eē inter oia q̄ sunt simplicem ⁊ imixtum ⁊ purum: ⁊ nos iam oñdimus quare dixit ipsum eē p̄ncipium q̄m scz in eo est omnium capacitas sic in principio primo materiali. Simplicem autem dixit eē eo q̄ ñ extēdit corpietate ⁊ ꝺrietate: imixtū aūt eo q̄ ñ cōmixt⁹ ē organo alicui⁹ corpis p suā opatiōem sz remanet sepatus

purus aũt est eo q̃ capit eẽntias puras rez
r nõ esse iparum in materia: r materie ap
pendicẽs: r hec positio in paucis peccat: sz
non certificat: quia dicit q̃ ab eodẽ bz r co
gnoscere r mouere: eo q̃ dicit itellectũ oia
mouere: r hoc eẽ nõ põt: qz idẽ eodẽ modo
se bñs non põt esse materiale r efficiẽs: est
aũt materialis r passiua potentia cognosci
tiua r motiua: eoz que sũt efficiẽs. Ex an
tiquis aũt phis ytalicis: de quibus extat p
na reminiscẽtia fuit mellissus qui opinat⁹
est aiam p motiuũ eẽ diffiniẽdam: quia di
xit magnetẽ habere aiam per quam ferrz
trahit: diogenes autem sicut r alteri quidã
dixerũt aiam esse aerem quendam eo q̃ co
gnitiuo r motiuo dicebant eam diffiniri: r
aerẽ dixert p̃ncipiũ oiz: r ita eẽ p̃ncipiũ co
gnitiõis i aia: r eũdẽ dixert eẽ subtilissimũ
r ita esse in anima eundem aerem p̃incipi
um motus quo mouet anima. Eraclit⁹ au
tem ciuis phesius: oim p̃incipiũ dixit esse
vapozem: r ex ipso cõstitui omnia alia r eũ
dem dixit esse incozporalissimũ r mobilis
simum: eo q̃ semp fluat r dixit q̃ nihil en
tiz est q̃ non cõtinue moueatur: r ideo cũ
cognitio sit per assimilationem eo q̃ cogno
scens oia sit mobilissimũ: r ideo ipse r mꝝ
ti alĩ fumum cordis r vapozem dixerũt eẽ
aiam. Similem autem his causam inducẽ
tem habuit almeõ qui a quibusdam thales
qui vnus de septez sapiẽtibus fuisse credi
tur. hic enim licet non diceret aiam esse va
pozem vel fumum: tamen dixit q̃ est quod
dam diuinum qõ mouet semp mouens se
ipsum: r ideo etiam immortalem dixit esse
aiam: quia sit p̃incipium mouens p̃mum
Si enim daretur non moueri: tunc etiã nõ
moueret sicut dixerunt. Si aũt primum nõ
mouet tunc nihil scdoz mouet vel mouet
sicut habitum est in. viij. phicoz r sic cessat
motus in tota natura qõ est inconueniens:
oportet igitur q̃ se semper moueat. Est igi
tur immortalis. Hec autẽ ratio scripta est in
phedrone platõis: r ideo dixit thales aiaz
cõparari dñs celestibus immortalibus: q̃ sũt
intelligentie mouentes quia mouere inest
aie sicut intelligentijs immortalibus: quia ex
se mouentur celestia sicut r animalia. No
neri enim vidit omnia diuinã continue ex
seipsis sicut solem lunam r astra r celũ to
tum. Almeon autẽ talẽ dedit de aia phiaz
propter hoc q̃ vidit animam mouere per
intellectum: sicut r celum mouet: r ideo a
nimã dixit esse p̃incipiũ motus primuz: r
non posse non moueri r non mouere: sicut
neqz p̃ma possũt a motu cessare. dixim⁹ aũt
rõem hui⁹ in phisicozũ libro vltimo. Da
gis aũt grossi non adeo efficaces rõnes ba
buerunt inducentes eos ad ponẽdũ. Hip
pus quidam vulgaris philosophus dixit
aiam eẽ humorẽ aqueũ: r videt sibi q̃ hoc
psuaserit a semie generatiõis qz semẽ oiuz
generatozũ est humidũ aqueũ q̃ cito reci
piat membrozz effigies. fuit aũt cã dicti qz
vidit virtutẽ formanuã eẽ in humido reten
tam p̃uisositatẽ spmatis que format mẽ
bra oia: r hanc putauit eẽ humidi naturaz
in semine: q̃ nullã cãm cõsiderauit nisi mã
lem: dixit ergo primo humorẽ formare i se
ipso organũ: r postea humorẽ seminalẽ ra
dicaliter illis organis imbibitũ eẽ aiam a
nimaliũ: r ideo redarguit eos qui sanguinẽ
dixerunt eẽ aiaz dicẽs q̃ humoz spermatis
nõ ẽ sanguis: spma aũt generatiõis p̃mam
dicit eẽ aiam: q̃ formet oia mẽbra r infũdit
sicut prius dictuz est. Adhuc autẽ alĩ gros
siores sanguinem esse aiam dixerũt. Illa
rõne inducti dixerũt sentire magis eẽ ppuz
aie r p illud dixerũt aiam eẽ diffiniendam
quẽadmodũ dixit Cresias. r cũ videretur
corpus exangue ppter frigiditatẽ obstupe
scere in sensu r ad reditũ sanguinis redire
sensum putabãt videlicet sensitiuaz sedem
habere in sanguine: r eẽ sanguinẽ r qz sen
sum r aiaz dixerũt idẽ eẽ: ideo dixerũt aiaz
eẽ sanguinẽ. Et vt breuiter dicat oia elemẽ
ta iudicata sũt eẽ aia ab aliquo antiquoz p̃
ter terrã. hanc ei nulli retulerũt solã eẽ elemẽ
tũ vel aiam nisi forte aliquis diceret cã
eẽ ex oibus elemẽtis aut oia elemẽta quez
admodum empedocles. hui⁹ autẽ cã fuit:
quia cum duo sint in oꝛibus cõualescit vi
ta calor scilicet r humor neutrum est in ter
ra: r ideo etiam a paucis elementũ eẽ terra
ponebat. sed dicebatur esse fex distillans
ab oibus alijs elementis r sic ex alijs esse

composita. vnde etiaz illi qui sanguinē animaz esse dicebant primas operationes anime vegetabilis t sensibilis in sanguine vl' humore eē quē loco sanguinis esse dicebāt vel videbant. Est enim vltimū nutrimētū sanguis intra venas ex quo est cibus t augmentum t generatio t in anima sensibili sensus: quoniā etiam spiritus aialis i quo deferuntur forme ad vires aie appbēsiuas resoluitur a sanguinis humore t iō sanguinē priorem esse dicebat illo: t quoniā tā sāguis qz sperma: operationes quas habent in humido bñt: qō formaf ad membra corporis: siue i generatione siue post t causas formales t efficientes videre non poterāt ideo animā primū humidum t omniū humidorum principiū esse dicebāt. Animaz enim propter potētiam que est in ea ad oia quodāmō materiale t primum pricipium esse credebant: sicut superius dictuz est.

Capitulū quintum de cōtradictiōe opinionum in cōi que diffiniebant aiam per motiuum sui ipsius.

Quautez ad summā reducamus oia ex quibus antiqui aiam dixerunt eē t diffiniri: dicimus q tria sunt que dixerūt ei inesse substātialiter: hoc est motuz sensū t incorporeum. Et nos quidem iam ante ostendimus rōnes bonas t subtiles: que iduxerunt eos ad hoc qō dixerunt ei inesse motum: quo seipsam mouet t sensuz quia sensum in ea idem reputabant cum intellectu: oēm virtutem apprehensiuā siue cognitiuā sensuz vocantes. Sed incorporeū inesse eidem dicebant hac ratiōe q: videbāt q ois forma que determinat t perficit materiam post corporeitatē fm naturā sibi aduenies diuisibilis t corruptibilis est. Animā autez videbāt indiuisibilē t incorruptibilē: t ideo incorporeum dixerunt ei inesse per naturaz. Amplius aūt nullus corpoz mouet seipsū sicut pbatū est taz in pbilicis qz in celo t mundo: aiam autem dixerunt mouere seipsam: t ideo dixerunt incorporeaz. Ampli9 nulla potētia determiata corporeitate ē potētia vel omnia fieri: igit ne cessario est incorporea. Adhuc quicquid fm esse in corpore est quantitatē habet per se vel per accīs: forme autem que fiunt in aia cognoscente: simplices sunt nullius oino quātitatis exītes: igitur anima nō pōt esse corporea. His igitur rōnibus t similibus inducti: dixerunt anime inesse p substātiā incorporeū t per ipm aiam diffiniri nihil incōueniens in hoc dicentes. Sed i supposito incorporei multum errabant ꝓpter nouitatem eorum i pbia qm incorporeū esse dicebāt raz. qō tactui t visui nō manifestatur: t sic inciderunt in errores diuersos aerem vel vaporem dicētes esse animā: horz autem trium que dicta sunt qōlibz reduxerunt ad aliqō nature pncipium eo q aiam videbant habere ꝓprietatē primi pncipij alicui9 in mouendo t quiescendo vel cognoscēdo sic supra maifestatū ē. t iō illi q aiaz i cognoscēdo dixert eē diffiniēdaz ponebāt aiaz eē aliqd materie pme: etiaz id qō ipi supponebat eē mām pmā dicebāt eē aiaz t idō dixerūt eā esse aut elemētū pmū aut id qō ꝓpria cōpositiōe cōponit ex primis elemētis: qm sicut dixi pmū determinans potentiā materie pme est intellectual' t cognoscitiua natura: t i hoc sil'r oēs pter vnū dixert quo ad cāz dicti: licet valde cēnt dissimiles i determinādo suppōitū elemti qō aiaz eē dixerūt. Causa aūt dicti fuit q sil'e sil'i cognoscitur: eo q ois cognitio ē p assimilatiōem t q: aia cognoscit oia: t cognitio rez ē p pncipia rerū: ideo dixerūt eā cōstitui ex primis pncipijs rez: Et quicūqz inter eos dixerunt tantum vnā eē cām que mālis est entiū sūt elemētū aliquid dicētes eē pncipiū vnū. Illi etiā aiaz vnū illud eē dixerūt vt ignē vel aerē vel aliqō alioz elemētoz: plura vo dicētes cās t pncipia mālia dicūt aiam eē plura vel ꝓpria cōpositione cōponi ex pluribus: sicut ex supius patis facile pōt patere Anax. aūt sol9 cōsiderās alti9 ipassibilē t immālē dicit itellectū t nibil habere cōe in eē cū alijs elemētis corporalib9. voluit enī anaxagoras duo eē pncipia t cās quoz vnū eēt efficiēs: reliquuz māle. t vnū qdē dicebāt eē itellēz oia agētē fm formas qs bz apō se t distiguentem

Reliquū autem dixit esse chaos p̄muz: ex quo intellectus formar t distiguit res: t lucē substātiatā t sbstantē huius itellectus dixit esse aiam: t ideo nō habere cōem materiam cum alijs: t ideo esse ipassibilem omnino in esse: sed agere dixit eum formas suarum passionū vel appzehensionū in bis q̄ intelligit sicut p̄mus intellect⁹ agit formas in rebus t iste subtiliter dixit: ꝓpter qō laudat aristo. eum in mltis locis: qm̄ absq; dubio veritatē dixit de intellectu agente: sz tm̄ quia nō perficitur intelligere t cognoscere in aiatis nisi ex intellectu possibili t ꝯgnitione sensibili ideo nō sufficiēter dixit: t cū intellectus immateralis sit: t nulli babeat aliquid cōe: qualiter cognoscat res: t propter quam causam determinata t distincta cognitio fit in eo: cū ipse nō sit nisi lux cōmunis intelligibiliū Anax. non dixit nec pspicuū est ex bis que dicta sunt ab eo uel ab alijs. Quicūq; autē in principijs ponūt esse contrarietates: eo q̄ non solam materiā dixerunt esse principiū: sed etiā ꝯtraria agentia dicebant: illi ꝓpter eandē causam quā dixim⁹ constitui dicunt aiam ex cōtrarijs. Quicūq; aūt non dicunt duo cōtraria agentia sed vnum primū eē agens: siue illud dicant calozē siue frigus: siue aliquid huiusmodi de contrarijs primis: cōsequenter etiā dicunt aiam esse illō vnū qō ponūt esse principiū contrariuz: t videt q̄ consequant banc rationē ex ipsis nominib⁹ aie t opationū eius. Quidā enim dicūt ipsam esse calozem: quia ꝓpter calozem naturalē est viuere in viuentibus cum anima sit bm suam substantiā principiū vite: sicut in secūdo buius scientie ostendemus. Alij aūt dicunt eam esse frigus: eo q̄ vident in respiratione attrabi frigus ut temperetur calor cordis in quo est sedes vite. Et scias q̄ subtiliozes omnib⁹ fuerūt qui diffiniuerūt eam incozpoream t mouentē seipsam: t dicebant eam esse cognoscitiuā: bec non diuisim: sed simul anime attribuentes: t de incozpozeo quidem t cognoscitiuo satis ad presens patet p̄ antedicta. Mouens aūt seipsum qualiter dixerunt iam prius diximus. Sed adiungendū q̄ bec tria phi dixerunt ex tribus que sunt i anima. Est enī in anima qō est similitudo lucis p̄me cause: t imago eius: t est in ea qō est sub ipsa in ordine tertio: quia bm ordinē nature iter animā t primā causam est intelligentia: t quo ad boc est anima in potētia aliq̄. Est item in ea q̄ ipsa est forma ante cozpozeitatem bm naturā existens: t boc voluerunt dicere summi phi: quādo dixerunt eam eē āte maturā t post intelligentiā in orizonte eternitatis t tēporis: quoniā tempus accedit ad mutabilitatē subiecti: t materie nālis que determinata est quātitate. Eternitas aūt est in ipsa cā prima t intelligentijs quantuz ad statuz immutabilitatis licz inceperint per creationem intelligentie i momento temporis. Sciuerunt ergo q̄ cum p̄ma causa sit primū mouens: q̄ imobile q̄dem est p substantiam sed mouet se i omne qō est per lagitiōem esse t bonitatū suarum: eo q̄ ipm ꝓcedit in oē qō est sicut cā imobilis dicit in effectū procedere quādo largitur ei esse sil'e cāe: quātum pōt recipere bm anologiam cuiuslibet effectus: ita intelligentia fluens ab ipso largitur t ꝓcedit vl'ius t minus vl'r bm qō est intelligētia altior t inferior. Et tertio aia sic mouet se in suuz vniuersam: qō est cozpus vnicuiq; organo dando de vita t bonitatib⁹ eius quātum pōt recipere: t boc dicebant motū aie quo mouet: t nō dicebāt sibi cōuenire motus pbisicos. Inquātum autem distat in tertio ordine exīs est ipsa potentia quicqd est: t sic fit in ea potentia cognitionis oim ad modū materie p̄me. Sed ex ordine ad tempus t ad pbisicā materiā cozpozis cuius est ipsa perfectio est incozpozea. t b̄ p̄cipue conuenit anime rationali: cuius anime cetere sūt vmbze quedā: sicut in sequētib⁹ patebit. bec autem sententia perfecte colligit anime diffinitiōem: bm q̄ ipsa est exiens a causa prima ad similitudinē accedens materie t respiciens cozpus q̄ dicatur eē mortuum sui ipsius t cognoscitiuum t incozpozeū. Hec quidem igitur tradita sunt ab antiquis de anima. t ꝓpter quas sic dicant causas: dictū est sufficiēter bm p̄sitem intentionez.

Capitulum sextum et est digressio declarans difficultates que oriuntur ex predictis de motu anime.

IN contradicendo autem istis opinionibus qm̃ in veritate in multis errabant primũ considerandũ est de motu quo dicunt aiam esse diffiniendã et non obijcimus contra hoc q ipsa dicitur esse motiua sed cõtra hoc q ipsa dicitur moueri a seipa et hoc esse ei substãtiale et intrãs diffinitionẽ eius. hoc autẽ cõsiderãdũ ideo est: quia magis anime videt repugnare q̃z alia duo qm̃ nõ tantum fortassis falsum est moueri i esse sibi: sicut substãtiale inest de cui⁹ẽ substantia: sed ynũ etiam ipossibiliũ ẽ q ipa p se moueatur: sicut mobile de cui⁹ eẽntia nõ ẽ mot⁹. Si. n. de eẽntia sua eẽt mot⁹ ipa i eẽ ñ saluaret neq; ostitueret nisi per motũ sic ventus bm diffinitiõez qua diffinitur q vẽtus est aer motus a quo si auferat intellect⁹ motus iam non esset ventus: et sicut procella diffinitur: et q procella ẽ aqua mota: tũc enim si intelligatur auferri ab aqua motus iam nõ erit procella. Similiter igitur si aia diffinitur per motum intellecto q mot⁹ auferatur ab aia non erit iam aia: sed hoc ẽ irrisoziim: igitur ipossibile est aiam diffiniri per motum. Amp. motus est actus imperfectus et impfecti sicut in pbicis pbatum ẽ erit igitur hoc maxime imperfectuz in quo motus iam non est solum vt in subiecto: sz etiam intrat in eẽntiam ipsius sicut diffiniens intrat in eẽntiã diffiniti: esset igitur aia imperfectissima inter omnes res: si motus esset diffinitiuũ eius: bis igitur rõnibus p batur aiam nõ debere diffiniri per motum. Q autem dicunt necessariũ esse omne mouens per se moueri nos i. viij. pbicoruz oñdimus non esse necessarium: quia in quolibet ordine rerum primum mouens nõ mouet et ita etiam in motibus aialium in quib⁹ inuenit mouens motum: et inuenit motum tantum: ac perinde necessariũ est i ordine inueniri id qõ est mouẽs tm̃. Motuz enim mouens est cor et motum tantum forte manus aut pes. Nullum autem corporum aut pars corporis põt esse mouens tãtum vt in pbicis probatum est: ergo nõ corporum est id qõ est mouens tantum: et b q est anima. Non igitur inest ei motus sic̃ subiecto quoniam id cui inest motus sicut subiecto id mouet: volum⁹ aũt ostẽdere q ipossibile est aiam moueri: omne enim qõ mouetur altero duorum modorum motus mouetur vel vtroq;. aut enim mouet bz se ipm̃ et per se: aut bm alterum: bm aũt alteraz dicimus moueri adhuc dupliciter. Aliqd enim dicitur moueri alterius motu eo q in est illi qõ mouet: sicut contẽtũ in cõtinẽte sicut nauta ; nauis motu mouet aut inest ei sicut pars est in toto sicut manus mouet motu totius corporis: et vtrunq; istorum separatuz ab eo cui inest põt moueri per se. Q ãt nauta in naui non moueatur ppio motu et per se manifestum est: quia nauta cuz sit homo non habet motum conuenientem sibi per se nisi motum pedum qui est ambulatio. Hoc autez quando est in naui et mouetur motu nauis non vtitur: sed potius nauigatione. Non ergo tunc mouetur per se. Scõm autem alteruz etiã dicit moueri qõ mouetur motu alterius: et cum separatur ab eo nullo modo potest moueri: sicut mouet albedo et scia sor. moto sor. licet bm se nũq; moueri possit. Cum autez sic dupliciter dicatur aliquid moueri per se et p accñs: nũc non intendimus inquirere si anima mouetur per se ipsam et si pticipat motum: sicut intrantem diffinitionem suam: et iam probauimus: et iam pbauimus aiam non pticipare motuz sicut diffinituz pticipat sua diffiniẽtia. Restat ergo vt probemus aiam non per se moueri. Cum autem quattuor sint motus species: si bm generales terminos numerent licet tres tantum sint bm genera sicut ostendimus in. v. pbiscoruz: boc est loci mutatio: et alteratõ. et augmentũ: et diminutio: oz concedere q si anima mouetur: q ipsa aut bm vnam istarum speciem motus mouetur: aut bm plures eorum: aut bm oẽs. Si igitur non mouetur anima bm accñs: tunc oportet q naturaliter sit mobilis: et vt naturaliter insit ei motus ergo et locus cõuenit ei per se quia oñs isti mot⁹ sunt in loco bm

aliquem modum: ⁊ hoc planum est de loci mutatione recta: quia illa de loco ad locuꝫ est. Similiter autem planum est de augmẽto ⁊ decremento: quia ibi incremẽtum fit in locum maiorem ⁊ decremẽtum in locũ minorem: de alteratiõe etiam pḃica palam ẽ: quoniã illa non fit nisi qualitatibus actiuis ⁊ passiuis trãsmutantibus corpora pḃisica Qualitates actiue ⁊ passiue dissoluunt vel constringunt partes materie quas mouent ⁊ hec dissolutio ⁊ constrictio non fit sñi motu locali ꝓium que ad mutuicẽ accedunt i locum minorem: quãdo constringunt ⁊ recedunt ab inuicem in locum maiorem quando dissoluuntur. Alia igitur erit in loco circũscripta ita ꝙ principium medium ⁊ finẽ est ei assignare in loco: ergo ipsa erit corpus ⁊ ex hoc sequitur ꝙ non sit primum mouẽs quoniã omne corpus est motum ab alio distincto ab eo per eẽntiam tm̃: vel distincto ab eo per eẽntiam ⁊ totum vt ꝓbatuꝫ est i. viij pḃisicorum ⁊ in .viij. Sequitur autem etiaꝫ ꝙ ipsa non sit cognitiua omnium: quoniaꝫ iam ꝓbauimus superius ꝙ potentia determinata corporeitate: nõ potest fieri omnia: sequitur etiam ꝙ ipsa non sit incorporeum sicut per se patet: ⁊ sic ex illa sola põne: oia que aiamã diffiniunt sũt destructa. Quare autem quilibet istorũ motuũ sit ꝑ se ⁊ ꝑ accidens in .v. pḃisicoꝝ a nobis est ostensuꝫ Si autem sicut dicunt mouere seipsam est substantia anime: sicut diffiniens est substãtia diffiniti: tunc oportet ꝙ non insit ꝺm accidens vt diximus album vel tricubitum moueri: hec enim mouent ꝺm accñs vt diximus exẽ eo ꝙ insunt ei qõ ꝑ se mouet qõ est corpus. Et ideo non sequitur ꝙ albedo vel mensura tricubiti per se sit i loco: ſz hoc sequitur de anima que ꝺm naturam ⁊ substantiam ponitur ꝓticipare motum: non ei potest dici ꝙ circulariter mouetur quoniaꝫ hoc modo aia aialium non mouet corꝑ nec ꝙ talis motus manifestatur in ipsa. Amplius omne qõ mouetur aliquo motu quocunqꝫ illud moueri etiaꝫ põt motu ꝺz locũ Queramus ergo de aia quoniã si ipa mouetur naturaliꝝ tunc etiam mouetur violenter ⁊ ecõuerso si mouetur violenter tũc etiam mouetur naturaliter. Eodem antez modo se habet de quiete. In quẽcunqꝫ eni locũ mouetur naturaliter in eodem quiescit naturaliter. Et ad quẽcunqꝫ locum mouetur violẽter i eodẽ quiescit violẽter sic mõstratuꝫ ẽ i n. v. pḃicoꝝ: ⁊ ꝓmo. ce. ⁊ mũ. In quibus aũt locis aia bẽat motꝰ naturales ⁊ naturales quietes ⁊ in quibus habeat motus violentos ⁊ quietes violentas non erit facile assignare: etiã si licentiaꝫ habeat fingendi: quia neqꝫ simile aliquid poterit inuenire. Amp. ex quo locales habet motus omne qõ pḃisice quocunqꝫ motu per se mouetur ⁊ ea sunt eiusdem nature quorum motus ẽ ad locum vnum eundem. Si det aia fursũ moueri: ipsa erit ignis vel ignee nature. Si vero detur deorsuꝫ moueri ipa erit terra vl terree nature qm̃ istí motus sunt istorũ corporum. Eodem autem modo sequitur ꝙ aliqd sit de nã medioꝝ elementoꝝ li dicet ad loca medioꝝ elemẽtoꝝ moueri ꝑ nãm. Qm̃ aũt oẽ qõ est primũ mouẽs seipm̃ mouet se ꝺm motum localem vt in pḃicis determinauimus: ⁊ aia est primum mouens seipsum in suo ordine oportet ꝙ aia moueat seꝑam loci mutatione: quoniã autẽ etiã dicitur mouere corꝑ rõnale est ꝙ moueat ipm̃ corpus speciebus motuum quibus ⁊ ipa mouetur quando mouet seipam. Si autem hoc concedatur tunc econuerso veruꝫ ẽ dicere ꝙ anima mouetur motibus quibꝰ mouet corpus ⁊ ex hoc sequitur ꝙ anima mouetur in corpus sicut in locum ⁊ non sicut in id cuius est ipsa perfectio. Cum igit corpus moueatur de loco ad locũ: oportet ꝙ aie transitus ⁊ motus sit de corpore ad corpus sicut de loco ad locũ quo ad vegetabile ⁊ sensitiuũ ⁊ rõnale aut ad minus ꝺm ptes illas trãsferatur que dicunt mouere seipas. Si ergo sit transitus de loco ad locum etiam põt redire quãdo vult ad locuꝫ vnde exiuit primo ergo potest iterũ ingredi corpus qõ mortuuꝫ fuit ex hoc ꝙ exiuit ab eo aia: ⁊ sequitur ex hoc ꝙ eadez corpora sepe resurgunt ⁊ sepe moriuntur qõ ẽ absurdum. Si autem dicant ꝙ ꝺm accñs mouetur de corpore in corpus sicut dixit pla. quando dixit a compibus stellis deprimi

aias in hec corpora: quãdo autez de corpe ad corpus veniunt in scõa ⁊ tertia ⁊ sic deinceps trãscorporatiõe tũc depellunt violẽtia mali meriti qõ gesserũt in corpe sicut aliquãdo depellitur aial motu ipulsionis violenter tunc sequit q non naturaliter insit ei motus: ⁊ sic per motũ diffiniri nõ debuit Cui eni naturaliter ineſt motus sicut diffiniens ipm oportet bz hũc motũ nõ ab alio aut bm accñs moueri sed p seipm sicut nez dicimus qõ id qõ est p se bonũ ⁊ ꝓpter se appetibile bm eandẽ bonitatẽ ⁊ appetitum sit ꝓpter aliud bonũ aut ex alia causa appetibile que sit sibi extrinseca. Si autez cõcedatur aia ab extrinseco moueri aliquo hoc non erit sicut motus ipulsionis violente: sed sicut dicimus eã moueri a sensibilib⁹ bm q obiecta sunt mouentia ⁊ sensus pati entes q: sentiunt intus suscipiendo speciẽ sensibilẽ: de hoc aũt motu nos in scõo huiꝰ scie libro determiabim⁹. Amp. autẽ si mouet aia seipam naturaliꝝ ⁊ substantialiꝝ: tunc vtiqz mouet a seipsa: ois autẽ motus facit distare mobile ab aliqua natura alicuiꝰ generis in quo est motus bm q conuenit bm generis diuersitatẽ: aut eni facit distare ab vbi aut a forma aut a quãtitate. Si igit aie motus est in substãtia eius vt dicit aduersarius aia per motũ illum distabit a substãtia ipsius in qua est ⁊ per quaz ineſt ei motus bm ipsã aiaz: boc eni absqz dubio sequitur nisi dicat ei motus bm accñs ineſſe: hoc aũt nõ ponit sed potius q motus sit bm substãtiã ipsius. Motus aũt eẽntialiter est distãtia eius qõ mouet: qz cum motus sit endilicbia exñtis in potentia bm q est in potentia oz q omne qõ mouet distet ab eo in qõ mouetur: ergo si motus ineſt aie: vt substantia ipsius: oz q aia substãtialiꝝ distet ab aliquo substãtiali suo: ⁊ boc non est verũ cum ipsa sit actus corporis: bec autez oia sequũtur nisi dicat aiam moueri seipsam bm accidẽs: tñ ⁊ si boc cõcedatur adbuc nõ seqt q ipsa per accñs sit in loco sicut alia p accidens sunt in loco qz ipsa non est ps alicuiꝰ qõ per se est in loco: per quã ptẽ ⁊ ptes eiꝰ illud referat ad locum aꝝ totuz. Est eni pl aia vel aiati eẽntialis ⁊ nõ quãtitatiua cuz dicitur q ps p accñs ẽ in loco intelligit de illa pte que per se põt esse in loco. Cuz autez dicit q albedo per accñs est in loco: qz albũ corpus per se est in loco est albedo forma situalis in albo ⁊ quãtitatiua quorum est locus p accñs. Alia aũt non determinatur quãtitate per accñs iõ etiã neqz boc mõ est in loco sed est in loco qz extra locuz corporis sui nõ inuenit: ⁊ hꝰ at vocat a quibus dam diffiniri in loco ⁊ boc modo p accñs põt dici in loco. Nec igit sunt que ꝓbãt animã nõ moueri localiter: vel alio motu bz se. Sed dicet forte aliquis q si nõ est in loco per se neqz p accñs ꝓprie loquẽdo: tũc forte videt etiã non debere moueri p accñs bm locũ precipue cuz ea q̃ mouẽt imobilia exñtia nõ moueant p se neqz per accñs vt ꝓbatũ est in viij. phicoꝝ ⁊ inice. ⁊ mundo. Sed sciẽdum q ipsa mouet p accñs motu corpis qz mouẽtibus nobis mouẽtur ⁊ oia q̃ i nobis sũt: ⁊ iõ corpe trãslato: nec necessariuz ẽ eã trãsferri: neqz ẽ sile de motoribꝰ spaꝝ ⁊ aiabus aialiuz: qz spa manet super idem centrũ: ⁊ motor qui nõ est actus alicuius ptis spe nõ mouet bm locũ neqz ẽ in loco: sed corpa aialiũ transeunt de loco ad locum: ⁊ iõ aie diffinitiue in loco corpm exñtes: motu corporũ mouentur per accñs de loco ad locum.

Capitulũ septimũ de disputatiõe cõtra opiniões democriti ⁊ platonis de motibꝰ aie quibꝰ mouetur in corpe ⁊ mouet corpꝰ

SUnt aũt qui ea que dicta sũt calũniãt dicẽtes q nõ ẽ necessariũ q si aliqd mouet motũ q moueat eo motu quo ipsuz mouet. Illud eni qõ mouet localiter põt mouere alterando: sicut sol accedẽs ⁊ recedẽs: ⁊ id qõ mouet bm alteratiõem ꝑt mouere motu locali: sicut fantasia ⁊ cõcupia alteratione delectabili vꝰ tristabili mouẽte aꝝ motu ꝓcessiuo: ⁊ illud est in alijs multz. Similiter aũt dicũt quidã q nõ sunt tm ẽttuor genera motus bm que aliqd mouet sz multo plura ⁊ iõ dicũt nos forte nõ sufficienter ꝓbasse q nõ mouet aia cũ moueat. Sz ad oia bec soluẽda sufficiẽs habet doctrina ex

libro ꝓbicoꝝ vltimo: qm̃ i ordine illo i quo distinguũtur mouẽs tm̃ & mouens & motũ & motũ tm̃ necessarium est ꝙ illud qđ ẽ mouẽs motũ moueat eo motu quo ipsũ mouetur: & hec fuit positio eorũ qui dixerũt aiam mouere motã: & hoc apperet ex rõibus eorũ. in ꝓbedrone eni ponũtur rõnes iste: ꝙ mouẽs per se non mouet nisi ꝑm substãtiã suã: Est aũt aia mouẽs per se: mouet igitur ꝑm substãtiã suã: sed de cuius substãtia illud mouet ergo mouẽs per se mouet. Nõ aũt mouet ab alio cum sit mouẽs per se: oꝝ igit ꝙ moueat seipsũ. Adhuc nihil dat aliꝙ qđ non habet: sꝫ dat qđ habet: dat aũt mouens motũ ei qđ mouet ergo habet motuꝫ in seipso & cui inest motus illud mouet: moueatur ergo omne mouẽs per seipsum. Adhuc ois forma que est in alio ab alio prius est in alio per se qđ ẽ causa quare forma illa existat in alio sicut caliditũ qđ ẽ in frigido ab alio oportet ꝙ ꝑus sit in igne qui est cã caloris in frigido. Similiter motꝰ est in corpore: sicut in recipiẽte formã motus ab alio oꝝ igitur ꝙ sit i alio ꝑus sic i cã. hec ãt ẽ aia ergo anime inest motus. Cui autem inest motus illud mouet: ergo aia mouet in eo qđ mouet & motu quo mouet. Adhuc ois causa motꝰ que est inter ꝑmũ mouẽs & vltimũ motũ: mouet mota: aia est talis cã motꝰ ergo mouet mota. Adhuc motꝰ est actꝰ mouentis & actus mobilis ergo sicut motũ est subiectũ eiꝰ & mouet: ita & mouẽs ẽ subiectũ eius & mouet. Adhuc aũt quicquid ex armonicis mouet numeꝝ cõponit ex motore & mobili: aia ãt mouet ex armonicis numeris ergo cõpoit ex motore & mobili: sꝫ qđ cõponit ex motore & mobili mouet motum aia igitur mouet mota. ꝯponit aũt aia ex armonicis numeris quẽadmodũ supra oñsũ est. hec et his similia i ꝓbedrone colliguntꝫ vbi pla. ꝺ dicit sꝑsim nõ ꝑ verba sed ꝑ sensum quorum quedã Macrobius ponit super somniũ scipiõis & q̃dã dimittit. Et sũt ad soluẽdũ facilima si quis bñ in memoria habeat q̃ dixim9 in libro ꝓbicoꝝ. Ybi enim dixim9 ꝙ quicquid mouet motũ ꝑ se ẽ corpus: & ꝙ mouẽs ꝑmũ in ordine motꝰ ẽ immobile & ab ipo est motꝰ & nõ in ipso: & hoc iõ ꝙ ipsum per eẽntiã suã q̃ nõ ẽ motꝰ mouet efficiẽter & nõ formaliter: & hoc ignorabat pla. vnde licet aia sit inter ꝑmã cã mouẽtẽ & vltimũ motũ quo ad ꝓductiõem in esse: cũ ipsa in ordine motus corporis est ꝑmũ mouẽs & nõ ordinat ad illõ qđ vltimo mouet i corpore aiato. Et cũ pla. dicit ꝙ ignis est causa calidi: non sumit ipe nisi cãm ꝯpositã: sꝫ calor est ꝑma cã caloris ꝑ sẽam suã formale: & sic aia est cã motus: nõ quidẽ formal sꝫ efficiẽs: & iõ baud quãq̃ mouet ex ꝺ ꝙ mouet. Et si obꝺiciat macrobi9 si corpꝰ mouet ꝓpter aiam: ergo aia magis mouet qm̃ ꝓpter vnũ qđq̃ tale ẽ illud ẽ magꝫ tale: est irrisoriũ qm̃ illud nõ ẽ inefficiẽtiꝺ & effectiuis sꝫ in ptic̃ipãtibus ꝑm eãdẽ formã. Sꝫ hoc solũ qđ dicit de armonicis numeris mouet plus ꝑm pla. q̃ aliquid alioꝝ: qꝛ cõstat ꝙ ꝑm armoniã aptat corpi: & ꝑm armoniaꝫ ẽ ipsa mouẽs & cognoscens ea q̃ cognoscit Qm̃ nõ nisi sibi ꝓportionatũ mouet: & non nisi sibi ꝓportionatũ cognoscit: ꝓportio ãt ꝑmũ in numeris ẽ: & ita videt eẽ ꝑm armonicos numeros istituta aia: & ꝺ illos ꝺ in se plura: quorum vnũ est mouẽs & alterum motuꝫ & sic videt eẽ mouẽs mota: plura ei vt mouẽtia tm̃: ad idẽ ꝯstituẽdũ nõ cõueniunt: neq̃ eẽ plura vt mota tm̃. Si ergo plura cõueniũt ad eundẽ rei cõstitutiõem oꝝ ꝙ qđdã istoꝝ sit mouẽs: & qđdã motũ. Sed dicẽdũ ex armonicꝫ numeris formaliꝰ nõ cõstitui aiam: sꝫ ex armonicis numeratis: siue numeris mãliꝰ. hec ãt bñ ꝓportiõeꝫ sic ẽ ꝓportio ptãtꝫ scꝺe ad ptes & subiecta & ad ptãtẽ ꝑcedẽtem i ordine nature: sic enim ꝓportionat aia itelligẽtie vt receptẽs illũinatiões eiꝰ: & ꝓportionat virib9 suis vt ptibus suis ptãtiuis: vl sic ptãtiuis: & ꝓportionat corpi & organis corpis sic subiectꝫ ptãti sue Jn tali ãt ꝓportiõe mouet qdẽ aia ab itelligẽtia & cã ꝑma: sꝫ isto motu nõ mouet corpꝰ: & mouet vna ptãl aliã q̃n superior mouet inferiorẽ: sꝫ hoc ẽ ꝑ impiũ & nõ sicut aia mouet corpꝰ: sꝫ ꝯpãdo eã ad corpꝰ q̃os ptes eiꝰ mouẽt corpꝰ organicũ & ptes eiꝰ ad ꝓsequẽda desiderata & fugiẽda ea q̃ cõstãt: & hoc mõ nõ mouentur: seruantur tm̃ in oibꝰ illꝰ ꝓportio sic i sequẽtibꝰ istiꝰ libri manifestabit

Sz hec ꝓportio nō ē i armōicis numeris: sz potꝰ i bis q̄ armonice sūt cōposita ꝛ numerata. Et si dicat aliquis ꝓportionata in numero numerato eē ordiata a ꝓportiōe q̄ est in numero numerāte ꝛ sic oz adhuc iuxta sniam platonis p̄ncipia aie: ꝛ alioꝝ p̄n cipia eē numeros formales ꝛ ꝓportionem q̄ ē in istis: dicemꝰ q̄ non sūt p̄ncipia reruꝝ bm q̄ numerata sunt ꝛ sub ꝓportiōe numeri existunt: sed potꝰ bm q̄ cōnaturalia sunt vnicuiq; generi q̄ cōstituit: ꝛ iō mā ꝛ forma nō cōstituūt sbam bm q̄ nūerata sūt aut in ꝓportiōe numeri existūt: sz potꝰ bz q̄ sūt p̄ma p̄ncipia cōnaturalia sbātie: ꝛ sil'e est de cōstituēte ꝰ quātitatē ꝛ qlibz genꝰ. Et bis accidit numerari: ꝛ i ꝓportiōe numeri eē. Et hoc platonē decepit q̄ etiā sapiētes decipiūt bm accns: q̄ ineuitabil'r sequitur numeros esse p̄ma p̄ncipia rerū si nosz bri q̄ p̄ncipia rerū cōstituerēt eas: bz q̄ i ꝓportione numerali existūt: ꝛ b quidē mō dictū multū valet ad itellectū oim sequētiū vbi agef de opionib⁹ platonis. Si āt aliquis nobis obiciat q̄ nos ipi supius cōcessisse vidēmur aiaz mouere se: qñ agit se i vniuersum corpus: dicemꝰ nō eē illud ꝓpe mouere seipsā: ꝛ iō re vā sic monit se aia ꝛ alia motores p effectꝰ rōe effectuū q̄ ab ipb sunt ꝛ in simpl'r manēt imobiles. Et hoc etiā modo p̄mus motor in quolibet ordie inducit motū i nobile q̄ motꝰ ē actꝰ mouētis vt a quo est motꝰ: ꝛ nō vt in quo est sicut i sbo ꝛ est actꝰ mobil' sicut i quo est sicut i subiecto. Et iō motor nō mouef sz mobile qñ ineſt ei motus tūc mouef: sz igit multi sūt modi q̄bus aliquid mouef ꝓ accns in quolibet genere p̄dicamēti: in quoꝝ motꝰ p se nō est nisi in tribus generib⁹. ꝛ q̄ in quātitate nō est ꝓtrarietas nisi bm q̄ quātitas ē terminꝰ p̄bicoꝝ corporū in quo cōuenit ei pfectū ꝛ ipfectū eē: iō duos oz eē motꝰ i quātitate ꝛ i vtroq; aliorum generꝝ in vnū bm genꝰ: ꝛ ita sūt q̄tuor generales motus: ꝛ oms illos ab aia: p rōes necessarias seclusim⁹: sic̄ pz ex ꝓdictis. Est igit necessario cōcedēduz aiam p̄bico motu p se vel ꝓ accns ꝓpe neq; mouerī: ꝛ sic manifesta ē solutio oim eoꝝ q̄ inducta sūt ex platonis opiōib⁹. Sed id q̄ oio destruere disputatiōem istā videf ē q̄ ab antiquo termegisto ꝛ a socrate: ꝛ nūc a diuinis ꝛ icātatoribus cōuenit̄er asserit q̄. s. i corpore exīntes quos angelos vel demōes vocāt ꝛ aie exute a corpibus moueāt de loco ad locū: cuiꝰ etiā vsuē nos ipsi sumꝰ expti i magicis. Seo de his nos disputabimꝰ in scia de nāa deoꝝ q̄ p̄bic p̄me ps q̄dā ēt ab arestotile edita. Quia si tales substantie mouēt motꝰ erit oio equocꝰ ad motū p̄bicū: tales eni substatie ñ sūt ꝓportiōales spacio p qđ ē motꝰ p aliquā quātitatē vel idiuisibile quātitatis qđ sit in eis. Et iō neq; mēsura motꝰ ipaꝝ: neq; motꝰ ipse ex p̄ncipijs p̄bicis cāri pot. bic āt de p̄bicis loquimur tm̄ oñdentes p̄bice imobilē eē aiam ꝛra eos qui ex p̄ncipijs q̄ ipsi p̄bica eē dicebāt: cā re voluerūt motū aie: ꝛ dixerūt aiam mouere seipsaz

Capitulū octauum de iprobatione opinionis que dixit aiam esse armoniā corpis commixti

Quidā āt eoꝝ qui diffiniūt aiam per motū eē: dicūt eā mouere corpꝰ i quo est localiter in eo q̄ ipsa local'r monet vt democritꝰ qui dicit sil'em cām eē motus aiati corpis q̄lē dixit philippꝰ quidā didascalꝰ sine doctor comediaꝝ: docebat ei comicos cōuocare in villis boies ad carmina audiēda: p̄ b q̄ fierēt imagines deoꝝ mobiles ꝓpter quarū spectaculū boies cōfluerēt referens dedalum antiquitus fecisse ligneam imaginē miuerue mobilē in oibꝰ mēbris ita q̄ videbaf cantare p motuz lingue ꝛ tripudiare. Causa aūt motꝰ fuit q̄ in ꝛcauo imaginis fuerūt infixa organa in argēto viuo ꝛ ad motū illiꝰ moueri videbāt sicut adhuc i sellis ꝛ imaginibus: pedes etiā stabāt sup rotulas puulas in q̄bus arcus cōcaui fuerūt ꝛ distincti p celulas ꝛ cū argēto viuum descēdebat in anteriori arcu p celulas tunc posteriores arcus eleuabaf ꝛ ꝛuertebaf tota. ꝛ tūc imago mouebaf de loco ad locū: quia necesse habuit q̄ ad eandē ptē moueref ad quā mouebaf fusile siue argēto viuuz. Et sil'ez causā motus animaliū potit democri-

tus dicit enim q̄ indiuisibiles spe in se mo uentur eo q̄ apte nate sunt non manere si ne quiescere propter causam superius in ductam. ⁊ cum sic mouentur spe ille tunc trahunt secum ⁊ mouent totum corpus in eandem partem ad quam ipse mouentur ⁊ hoc leue est destruere. primo enim que ⸗ remus a democrito que sit causa q̄ quie ⸗ scunt animalia q̄n volūt. hui⁹ enim causa nō ē spa idiuisibil' q̄ nūq̄z gescere pōt. Cō stat āt q̄ idē ē cā pcessiui motus ⁊ getis in animalibus. Qualiter eni idiuisibil' ipa fa ciat quietē vl' difficile vel ipossibile ē dicere democrito. difficile quidā si fingat ꝺstrictio nē athomoz facere quietez q̄n sūt in pleno impossibile aūt si nūc velit adoptare cām. democrit⁹ ei in pleno dixit bas spas gesce re: ⁊ i vacuo moueri. Uniuersalr āt loquē do ex bis q̄ appent ad sensuz: nō ex tali cā cāt' alīuz mot⁹ pcessiuus q̄ti sit ex nccitate alicuius quod quescere nō pōt: Iz poti⁹ ex volūtate libera ⁊ intellcū causatur q̄ nō ne ⸗ cessario mouēt sed q̄n volūt. Eodem aut̄ modo ⁊ ibimeus pbilologizat volēs redde re cām naturalē q̄re aia mouz corpus ⁊ oñ dit causā ex necessitate mouētem ⁊ non ex voluntate: dicit eniz q̄ in eo mouet corpus in quo ipsa in se ipsa mouetur. Ipsam au tem in seipsa dicit necessario moueri. Mo uet autem corpus quia complexa ad ipsuz sicut forma icorporata corpori ⁊ cōnexa ei dem ẜm omnes vires suas: dicit eniz pla. q̄ anima constituitur ex armonicis nume ⸗ ris: ⁊ dispartitur per numeros i partes cor poris: quos numeros vocat plato elemen ta: ⁊ ideo dicit eam componi ex elementis siue constitui: boc est ex primis numeris e ⸗ lementalium. Constituitur autem sic ex e ⸗ lementis: quatenus babeat sensum ⁊ po ⸗ tentiam cognoscitiuam omnium ex nume ris armonialiter componētibus eam: quia sicut diximus superius nisi componeretur ex numeris primordialibus non cognosce ret omnia: quia non esset in potentia respe ctu omnium: nisi talem baberet armoniaz q̄ esset terti ordinis: quia tunc ex illumi ⸗ natione fluente percipit causam primam ⁊ intelligentias que precedunt eam ex or ⸗ dine nature: ⁊ sequentia percipit ex capaci tate potentie que est ante formam corpora ⸗ lem: ⁊ per bos numeros fert totum mun ⸗ duz quasi in seipsa: eo q̄ babet motus con ⸗ sonātes ad principales partes mundi. Di xit enim plato q̄ deus deorum opifex deo rum omniū primo fecit orbem rectū quā do dedit ei nāz ignis q̄ ē rectaz dimēsionū ⁊ recti mot⁹ sic dixim⁹ i 2°ce. ⁊ mū. ⁊ i prio Deinde vt ordinate ⁊ equaliter accederet ⁊ recederet causando generationem ⁊ cor ⸗ ruptionem reflexit rectitudinem dimensio num eius in circulum eo q̄ rectum cum sit vni⁹ siplic⁹ forme pricipiū ē linee circularis que est duarum formarum: quaruz vna est concauitas ⁊ alia conuexitas. habita aut̄ figura ⁊ motu circularibus non fuit suffici entia in motu circulari qui est super polos mundi ab oriente in occidentem ⁊ per occi dens regirando in orient quoniaz vno mo do se babens non accedit ⁊ recedit sed ori tur ⁊ occidit super easdem partes eodem modo: sic in diuersis locis non diuersa cau sarētur. propter quod dixit plato q̄ circulū vnum deus deorum dominus diuisit in du os circulos dupliciter coordinatos: quorū vn⁹ ē equinoctialis qui mouetur super po ⸗ los mundi faciens motum diurnum qui ē motus orbis primi. secundus autem est cir culus signoruz qui babet polos proprios mobiles in duobus palellis: quoruz vnus est aquilonaris poli: ⁊ alter meridionalis: super cuius polos omnes stelle mouentur ⁊ isti circuli sunt rerum coordinati quia vn⁹ facit longitudinez in omnibus bis que ge nerantur ab orbe: alter autem latitudinem ⁊ motus qui est super polos eius est a me ⸗ ridie in aquilonem: ⁊ econuerso inter duos solsticiales circulos. Alterum autez illoz circuloruz qui est circulus signorum diuisit in. vij. circulos planetarum: boc est saturni iouis. martis. solis. mercurij. veneris. ⁊ lu ⸗ ne: quorum omnium motus est a meridie in septentrionem super polos orbis signo rum ⁊ bos motus dixit ⁊ bene principia omnium motuum naturalium. animam autem posuit sicut superius diximus in cō finio eternitatis ⁊ temporis: ⁊ precise ani ⸗

am mundi: cuius particulares anime sunt tanq̃z imagines: ⁊ ideo dixit etiam in anima ꝑm naturam esse aspectuz rectuz: eo q̃ cognoscẽdo egredit̃ directe sup̃ rerũ rationes ⁊ numeros: quib⁹ ipse res ꝯstituunt̃. Hũc autẽ aspectũ reflexit in motib⁹ anime in circulum: qa anima a se incipit vt dicebat habens in se omniũ rerum rationes: ⁊ que excitate a reb⁹ extra efficiunt̃ ꝓncipiũ scientie: ⁊ ideo dixit plato: q̃ cum anima ꝓgreditur recte in res extra reflectit̃ cognitio rerum in seipsa: qm̃ in se cognoscit eorũ que sunt rões ⁊ recordat̃. Dicit eim Boet⁹ in cõsolatiõe ꝓhie: q̃ si platonis musa ꝓsonat verum qđ quisq3 dixit immemor recordatur. ⁊ sic ꝑ reflexiõem recti in circulum causat̃ in anima veritatis intellectus. In supioribus autez sunt duo ordines motuũ ⁊ motoꝝ i genere Un⁹ quidẽ ꝑm⁹ mot⁹ ⁊ motor qui est aplanes vocatus: quasi sine errore existẽs ⁊ rectus: qui est mot⁹ diurnus. Alter autẽ motus est sine ordo intelligẽtie secũdi ordinis ⁊ mot⁹ latitudinis zodiaci: qui dicit̃ motus planes quasi erraticus: quia in eo sunt digressiones multe diuersarũ planetarũ: ⁊ sic etiam est in anima in qua mouet semp intellectus recte ⁊ sine errore. Fantasia autez et cõcupiscẽtia ⁊ recte ⁊ nõ recte: sicut ꝓbabilẽ in sequẽtibus. ⁊ ideo in anima dixit esse duos ꝑmos circulos sicut in celo: ⁊ duos primos motus. Alterũ aũt dixit in. vn. diuidi qui est sub fantasmatibus: ⁊ mole carnis ꝑ grauat̃. vnde dicit aiam in spera saturni accipere memoriã lõgaz: ⁊ in spera iouis accipere ratiocinatiõem ꝓbabiliũ siue opiniuz in spera autẽ martis irascibilẽ: ⁊ in spera solis sensibiliũ illustratiõnem: in spera autem mercurij estimatiõem nociui ⁊ cõuenientis: ⁊ in spera veneris ꝯcupiscibilitatẽ: ⁊ in spera lune motus quos mouet insequẽdo naturam corpis: vt attrabẽdo nutriẽdo augẽdo ⁊ generãdo. omẽs eim isti. vn. girouagi quasi sunt motus aliquãdo recti: aliquãdo nõ recti: ⁊ omẽs in circulũ reflectũt̃ incipiẽdo ab anima ⁊ in animã terminari: quoniã plato dixit: q̃ omniũ species sunt in anima ⁊ q̃ nõ nisi excitat̃ a rebus extra. Dicebat etiã animas ab initio factas in gnãbilibus ⁊ in cõpibus stellis: ⁊ quãdo descẽdũt tũc per incorporeũ descẽdũt: ⁊ in orbe ꝑmo quidem sunt rectorũ motuũ: ⁊ in descẽsu ꝑ orbes planetarum accipiunt vires ⁊ motus quos dixim⁹: ⁊ paulatim vsq3 ad on⁹ carnis depmit̃ ⁊ ibi inebriate cratbere lacteo qui est dulcedo carnis quasi carnales efficiunt̃ ⁊ obliuiscunt̃ superiores armonie: cui⁹ tamẽ similitudinez ⁊ species in se babent. Quãdo aũt excitate redeunt in corpore ad ꝓpriũ bonũ ⁊ innatũ sibi ꝑm scias ⁊ vnitet̃ tũc reascẽdũt ꝑ geminas ad stellas cõpes. Si aũt sunt mali meriti in secũda trãscorpatõne efficiũt̃ fere vel bestie alie morib⁹ eorũ ꝯgruẽtes: ⁊ de boc alibi in numeris nris locuti sum⁹. Dicebat autẽ oia bec ꝓ lor: tanq̃z celi mot⁹ essent aie mot⁹ ⁊ ecõuerso. Nos aũt disputãtes ꝯtra bec que dicta sunt ꝑmo dicim⁹ q̃ nõ bene ꝯtigit dicere q̃ aia sit magnitudo vel virt⁹ in corpe que magnitudinẽ babet exñs: ⁊ boc tamẽ sequit̃ ex dict3 platonis vbi dicit: q̃ aia ꝑm armoniacos numeros aptata est corpi. Si ꝯnãlis est corpi sicut visus oculo: vel quãtitas magnitudini oportet q̃ aut sit magnitudo vl̃ virt⁹ aliqua i magnitudine exñs. dico aũt q̃ boc nõ bñ dicit̃ ⁊ tamẽ dicit̃. plato ei vult q̃ aia buiꝰ ois mũdi talis sit: sicut est aia illa que aliqñ boc est in quibusdã vocat̃ intellectus. dixit eim aiam mũdi esse intellectualem. Causa aũt quare boc a platone dicat̃ est: q̃ intellectualis aia nõ est vt aia sensibilis vel deside rativa: ⁊ nõ pñt eis aliqualiter aptari ꝓprietates circuli: quia nõ reuertũt̃ supra se sicut intellectualis aia que incipit a se querẽdo de intelligibili ⁊ reflectit̃ supra se q̃n nõ inuenit ipm: nec est aia sicut bec sensibilis terra que nõ babet nisi motũ recti ꝑ distantiã sui a celo. Sed aia intellectualis est imago eternitatis: ⁊ quodãmodo causa temporis ⁊ ideo supiorũ mot⁹ inueniunt̃ potius in ea q̃z in alia: q̃ ipa est quasi qđã ꝓncipiũ nature: ⁊ ideo mot⁹ ꝑmi in nã i ea inueniunt̃. Sed ꝯtra boc obuiantes dicim⁹ q̃ si tales sunt mot⁹ intellectus: tũc sunt mot⁹ intellectus corporales: ⁊ sequitur q̃ ipe intellect⁹ aut sit corpus aut virtus in corpore que nõ explet mot⁹ suos nisi ꝑ corpus: quia circu-

latio forma est corpalis actus: ⁊ actꝰ corpalis est alicuiꝰ opātis virtutis corpee. Dicamus igit ꝙ si intellectus debet habere continuitatē ꝙ rōnabile est ꝙ habeat cōtinuitatem talem qualem habet opatio eius: que vocat intelligētia sive intelligere. Similiter autem ⁊ ipsa actio intellectꝰ sive intelligere rōnale est ꝙ habeat formā eorū que intelliguntᵘ que vocant intelligētia sive intellectiua al' intellecta: eo ꝙ actꝰ sunt p̄ua potētijs ꝟm ratōem ⁊ obiecta actibus. Sunt autem intellecta cōsequēter ⁊ non cōtinua: ⁊ sunt magis similia numero q̄ cōtinuo: ergo itellectus non est sic continuus vt circulus: sed oportꝫ: aut sit iptibile: aut non ꝯtinuū: sicut magnitudo sive quātitas est cōtinua. Si ei detᵘ ꝙ intellectꝰ est magnitudo quedā continua: tūc queratᵘ a platone qualiter possit intelligere magnitudinē mathematicā: l' aliā quācunq̄ quātitatē cōtinuā. aut eni intelligit eam accipiēdo totā simul: aut accipiēdo partes. ⁊ si intelligit accipiēdo partes: aut hoc est ita ꝙ accipiat partes indiuisibiles que sunt p̄ncta: si nō p̄ncta oportet ptes vocare: quia de hoc nō facimꝰ modo mētionē aliquā: eo ꝙ ab aduersarijs supponit punctа partes esse ex quibꝰ componit magnitudo: quia hoc ipsi asserebāt: aut accipit ptes diuisibiles que sunt vere ptes magnitudis. Quocūq̄ autē istorū modorū fiat acceptio intellectꝰ nō est nisi tactꝰ quidā quo magnitudo que est intellectꝰ tangit magnitudinez que intelligit quādo simul sunt in vltimis. Et siquidē intellectꝰ accipiēdo magnitudinem intellectam tangit puncta ipius: cum puncta sint infinita in qualibet magnitudine: ⁊ infinita tangendo quodlibet non contigat p̄trālire tāgentē: sequit ꝙ intellectus nunq̄ finiet quātūcūq̄ pua magnitudinez intelligēdo quā scimꝰ esse finitā. Si aūt tangit ꝟm partes que magnitudinē habēt: hoc dupliciter potest fieri. aut ei ille sunt aliquote partes que numerāt totum: vt decem decime: vel due medie: vel quatuor quarte: et sic de alijs. aut non sunt aliquote: ⁊ sic non numerant totum: ⁊ si tāgit aliquotas intelligendo magnitudinē: tūc multocies intelligendo tangit idem. Si autem intelligendo tangit eas que nō sunt aliquote: cum tales infinite sint in qualibet magnitudine: oportet intellectū intelligēdo infinities tangere idem. licet enim tangat diuersas ptes in numero: ipe tamē omēs sunt idem ratōe ⁊ intellectu: quia omnes sunt vniꝰ speciei ⁊ forme ꝟm ꝙ sunt partes cōtinui. Hec aūt omnia falsa esse expimur in intellectibꝰ nostris: quia videmꝰ ꝙ quādo intellectꝰ noster intelligit magnitudinē aliquā: intellectꝰ nr non tangit eam put intelligit nisi semel. Si autem dicat aliquis: ꝙ quia omnes partes magnitudinis intellecte sunt vniꝰ rationis: ideo sufficiens est vnāquāq̄ tangere ptem ⁊ non oportet ipm tangere alias: quia omnes intelligit per illam quācūq̄ tangit: tūc queramꝰ quare ꝟm hoc oportet ipsum esse sicut circulum: aut etiā omnino sive etiam vniuersaliter esse alicuius magnitudinis: quia sine forma circuli bene tangeret ptem illam: ⁊ sine magnitudine existens: bñ essꝫ acceptiuꝰ spēi magnitudinis: sicut ⁊ in veritate modo est. Redeamꝰ autez ad ptes p̄me diuisionis: ⁊ dicamꝰ ꝙ circularis intellectus non tangit intellectā magnitudinez ꝟm partes: sed necessariū est vt totus totuz tangat: ⁊ cum totuz non sit extra ptes suas ꝟm ꝙ tangit nō potest tangi totum: nisi ꝟm ptes ⁊ in partibꝰ suis omnibus: ⁊ tūc queramus sicut p̄us: quis erit ptium tactꝰ quā do sicut totum tangit intelligēdo circularis noster intellectꝰ. Si aūtē forte dicat quis ꝙ intellectꝰ noster non est circulꝰ neq̄ circularis forme: contra hoc est: quia in veritate oportet ꝙ intellectꝰ sit hic circulꝰ de quo diximus. Jam eni scitum est ꝙ actio ⁊ motꝰ intellectꝰ est intelligentia sive intelligere: et intelligētia est circulatio: vt dicit plato sive motus circuli: ergo oportet ꝙ intellectus sit circulus. motus enim circuli circulatio est: ⁊ motus intellectꝰ intelligētia est. Sicut igitur se habet motus ad motū: ita mobile ad mobile: sed dicit plato intelligentiā esse circulatōnem: ergo necesse habet dicere intellectum esse circulum. Si autem hoc concedatur: contra oportet ꝙ intelligentia intellectus semp aliquid intelligat idē: ⁊ continue reflectat sup illud: ⁊ hoc oꝫ ꝓpter illō

q̄ noster intellectus dicitur esse sicut ꝑpetua circulatio que semꝑ in idem reuertitur Et hoc quidem falsissimū est: quia nulla ē intelligentia circularis. Si enim eēt aliqua circularis oporteret q̄ eēt aut practica que est sicut artes mechanice que ratiocināt̄ur de operibus: aut speculatiue quarum finis est veritas scita: ⁊ nos videm⁹ q̄ omēs practice directe vadunt ad finem suum qui est id quod operatū ⁊ cōstitutū ē per artē: sicut dom⁹ aut lectus: ⁊ non reuertūtur. Speculatiue vero terminant̄ rationib⁹ diffinitōnū que sunt p̄ncipia in ipis: ⁊ ꝓcedunt directe ad conclusiōem. Ratio enim omnis q̄ certa est: aut est incomplexi aut complexi: ⁊ si est quidē incomplexi per ipam habemus scientiam quidditatis rerum que vocat̄ scientia quid: ⁊ illa est diffinitio. Si autem est complexi per ipam acquirim⁹ sciētiam propter quid aliquid est in subiecto: ⁊ h̄ est demonstratio: et in scientys intellectiuis non habem⁹ aliud: quia ꝓbabilium est opinio: ⁊ non intellectus: demonstrationes autem sunt finite: q⁹ sunt a p̄ncipio quod est causa dicens ꝓpter quid: que est medi⁹ terminus in eis: ⁊ finem habent determinatū ad quē ꝓcedunt: qui est aut cōclusio aut silogism⁹ Si enim concludant̄ vltime conclusiones tunc est stat⁹ in eis. si autem non concludantur ille: tunc conclusio sumet̄ in alio silogismo ꝑ p̄one: ⁊ adiunget̄ aliud mediū ⁊ alia maior extremitas: ⁊ concludet̄ alia conclusio: ⁊ ideo non reuertunt̄ in idem omnino: a quo inceperunt: sicut facit circulatio circuli. Accipiunt enim semper medium aliud: ⁊ vltimam extremitatē aliaz: ⁊ ꝓcedunt ad finem determinatū. Vltimuz autem est extremitas: quia extremum ⁊ vltimum sunt idem: ⁊ sic ab hoc procedit in finem in quo erit status. Circulatio autem reflectit se in p̄ncipium vnde incepit. Diffinitōnes autē omnes quib⁹ nos scimus quid est res sunt finite: quia diffinientia in generibus p̄mis stant: eo q̄ extra genus p̄mum nihil vniuocum inuenitur: quod in diffinitiōe ponit̄ur: ergo intellectus non est circulus. Amplius cū circulatio sit circuli revolutio que multociens fit sicut revolutio celi: tūc multociens intelligit idem: ⁊ deueniet ab eodē in idem intelligendo. Cum autez id a quo procedit intellectus sit motum per se: id autem in quod procedit non sit motum per se erit idem motum per se: ⁊ non motum per se: ⁊ sic contradictoria de eodem verificantur. Si autem forte aliquis dixerit q̄ plato non loquitur ꝫm veritatem sed ꝫm metbaforam: ⁊ assimilauit intellectum motui circuli: est quidem hoc peccatum in ꝓblematibus: quia contra metbaforas non contingit vti rationibus obuiantis: tamē si nz fiat vis hoc modo peccatuz adhuc est: quia intellectus magis assimilatur quieti q̄z motui ⁊ similiter est de silogismo. diximus in quinto phisicoruz: q̄ si nos consideremus id in quo quiescitur: tunc id est forma que intenditur per motum totum: ⁊ est perfecta: cum motus sit actus imperfectus. Intelligere autem non est imperfectus actus sed perfectus: ⁊ similiter silogism⁹: ⁊ ideo ei i quo quiescitur a motu magis assimilat̄. Nihil enim perfectius est in anima q̄z intelligere ꝫm actum: ⁊ considerare per silogismū: q̄m hoc est perfectius q̄z potentia intelligens: et q̄z habitu intelligens: ⁊ ideo illa operatio beatitudinis pars est: ⁊ optimuz anime intellectiue admirabiles babēs delectationes: quibus nihil est contrarium. Et ideo etiam diximus in septimo phisicoruz: q̄ in sedendo ⁊ gescendo fit anima sciens ⁊ prudēs. Si aūt forte aligs dicat: q̄ intellectus est numerus complexus corpori ⁊ nō corpus: tunc sequitur ad minus q̄ sit virt⁹ operans in corpore: sicut visus in oculo. quia omnis virtus complexa ad corpus ⁊ proportionata est sic corpori immixta q̄ nō operatur sine ipso: eo q̄ ipsa virtus est act⁹ corporis vel partis eius: ⁊ tunc intelligere nō est beatum ⁊ felicitas: quia id non est leue: sed est quasi motum ex obligatōne corporis in quo est non est aliquid beatitudinis. Nature autem est intelligere intellectus si est virtus complexa ad corpus. Si enim motus eius qui est intelligentia vel intelligere est extra naturā intellectus: ⁊ est a corpore in quo est: tūc laboriosa ē actio: sicut videre ⁊ audire: ⁊ opōes q̄ i organis sūt corpal⁹

Laboriosum enī est commiscerī corpori in operando: neq; posse habere operatōem a corpore absolutam. Adhuc autē cum anima intellectualis ꝺm pla. descendat per ea pricornū a compe stella: ⁊ sic i desiderio eiꝰ incorporari vt dicit: oporteret itellectū fugere incorpatōem. Deliꝰ ei est intellectui nō esse cum corpore ita ꝙ sit immixtꝰ ei: ⁊ non separatā habeat actionē: q̄z esse cū corpore ⁊ incorporatū ⁊ immixtū ⁊ in tm̄ ꝙ nō agat sine ipo: ⁊ ꝺ quidem sic esse consuetū est dici ⁊ multis videt. quia etiam notum est ꝙ intellectus nullius corporis est actus: ⁊ habet operatōem a corpore liberrimā. ¶ Decanit autē plato adhuc: quia cuz diceret celum circulariter moueri: nō dedit huiꝰ causam manifestā: precipue cum poneret celū esse nature ignis: cuius est recte moueri: nisi reflectat in circulum iussu dei deorū: ⁊ tunc accidit ei circulariter moueri: ⁊ non conuenit ei per se: neq; etiā anime ꝺm pr̄onē substantialiter cōuenit circulariter ferri: sed ꝺm accidens sic mouet inquantuz aspectꝰ eius qui natura est rectus in circulum ē reflexus Nec potest dici ꝙ causa motuuz anime sit corpus: quia anima ponit mouere ⁊ magis causare motum in corpore q̄z ecōtrario: igitur videt ex omnibꝰ bis que dicta sunt animam male dici esse mouentem se circulariter: ⁊ per hoc mouere corpus. Adhuc plato non assignauit aliquā causam: quare melius dicit et magis congruit deum deorum animam sic fecisse vt moueret q̄z vt quiesceret. Nec assignauit causam quare melius est ipam circulariter mouere seip̄az: q̄z alio motu locali. ⁊ ideo dictum suum sine causa est: ⁊ sine ꝯsideratōe pb̄ie: quia pb̄orum est causas ostēdere eorū que dicūt. Quoniam autē hec intētio qua querimus: qualiter anima a deo deoz exiuit in esse: ⁊ qualis sit in seip̄a: vtrum quiescens vel mota: magis ꝓpria est alteris ratōibus quas in p̄ma pb̄ia inducemus. Dimittam⁹ eam nunc ⁊ queramus pb̄icas opiniones circa istas passiones anime ⁊ causas. Dicamus igit ⁊ huic opinioni ⁊ pluribus aliorum opinionibus accidere vnum commune incōueniens: et boc est ꝙ omnes cōueniūt in boc ꝙ anima copulatur corpori sicut motor ⁊ actus eius ⁊ nihil determinat de corpore ꝓpter quā. s. causam ⁊ qualium dispositionū corporis sit anima motor ⁊ actus: ⁊ tamen absq; omni dubio videt boc esse necessariū: quia nō q̄ libet agens agit in boc patiens: neq; boc agens in quodlibet patiens: ⁊ similiter nō q̄libet motor mouet quodcūq; mobile: sed ꝓpter cōmunicatōem que est ⁊ ꝓportiōem inter boc agens ⁊ boc patiens: illud agit: ⁊ boc patitur: ⁊ boc mouet: ⁊ illud mouetur. licet autem materia ⁊ forma nō cōmunicēt in aliqua alia forma: vel in aliqua alia materia que sit media inter ea: eo ꝙ nō per medium forma iungit materie: tamē bec materia ꝓpter appropatam p̄uatiōem que est in ea efficitur ꝓpria materia buius forme: ⁊ similiter bic motor ꝓprius efficit buius moti ⁊ bec p̄uatio in eēntia est idem forme: licet ꝺm esse sit differens: ⁊ in ꝺiecto est idē materie: licet in essentia sit differēs. Et borum explanatōez pfecimꝰ in p̄mo pb̄icoꝝ: circa finem. Similiter autē dicimꝰ animā non p medium vniri corpori: ⁊ boc patet in vegetabili. Sed vegetabilis non est mediū quo sensibilis anima corpi vniatur. quia si esset medium: esset dispositio materie: ⁊ adhuc sequeret necessario ipaz esse accidēs in aliis: ⁊ boc nō est verū: sed dicimꝰ essentiā anime sensibilis immediate esse cōiunctaz corpori animalis: sed bec essentia habet de se manātes ꝟtutes plurimas: q̄rū q̄dā sunt vegetatiue: ⁊ quedam sensibiles: ⁊ ideo vegetatiuū est in sensitiuo sicut potētia ⁊ pars potestatis eius: ⁊ nō p̄cedit ipsum sicut dispositio. Eodem autē modo penitus est de vegetatiuo ⁊ sensitiuo per comparatōez ad intellectualem animam in homine: et bec in sequentibꝰ demonstrabunt per rationes necessarias ⁊ pb̄icas. ꝺ autē supponamus ꝯmunicatōem esse huiꝰ anime ꝺm spēm ad boc corpꝰ ⁊ non ad aliud ꝺm speciem: ⁊ huius anime ꝺm indiuiduum ad boc corpus ⁊ non ad aliud ꝺm indiuiduum. Et ideo si esset coniuctio anime ad corpus: vel agentis ad patiens contingens: ⁊ non essent dispositiones determinantes vnum alꝝ: non esset communicatio inter vnum et aliud.

Et ideo videnť quidaz loqui de anima ac si sit equaliter aptanum ei quodlibet corp⁹. dñt enim tantum in communi quid sit anima: q videlicet sit aut spa indiuisibilis: aut numerus mouens se: ac si omnis anima oi anime sit eiusdem nature ꝛ eiusdez speciei ꝛ nihil dicunt de natura corporis qđ susceptibile est anime quare hoc habeat figuraz equinam: ꝛ hoc humanam. Et istam differentiam quam videm⁹ in figura ꝛ situ organoꝝ ꝛ membroꝝ diuersificari in omni animali: ac si ipi arbitrenť fabulas pitagore in legib⁹ suis dictas esse veras. Volens em pitagoras facere ciues colere pietatē ꝛ iusticiam fabulat⁹ est animas malorū ciuiuz exire de vno corpe in aliud deteriozis cōditōnis: ita q anima hominis ingrediebatur corp⁹ leonis vel asini: quod nullo modo fieri potest ꝑm naturam: quoniā nō est diuersitas in figuris ꝛ organis corpis: nisi ꝓpter diuersitatē animarū: quia diuersitas materie est ꝓpter diuersitatē forme. Sicut enim videm⁹ in artib⁹ mechanicis: q quelibet q̄rit sua ꝓpria instrumēta p que expleat suas opatōes: ꝛ nō potest explere p alia: ita ē de animabus diuersis in specie ꝛ in numero. Architectonica em que struit domos querit securim ꝛ dolobram: ꝛ nō potest pficere opus suum per fistulam: vel alia instrumēta alteri⁹ artis: ita est etiā q anima leonis q̄rit membra leonis sibi: p que ꝛ nō per alia pōt explere opatōnes suas. Determinatū igiť est de corpe cuiuslibet anime si debeat sciri bene de animarū diuersitate: ꝛ qui nō determinat de anima ꝑut exigit hoc corp⁹: vel illud: facit ac si aliquis in artibus putet q tectonica que est cōstructiua dom⁹ instruat sibi instrumēntum tibicinuz sicut fistulas ꝛ folles: ꝛ per illas faciat opus domus.

Capm nonuz de solutōe obiectōnis q̄ vr ex alterātibus ꝓbari q aia mouetur p se ꝛ pbisice: ꝛ in illo est bona demōstratio de intellectualis anime immortalitate.

Alia autē quedā opinio tradiť de anima: que ꝛ ipa cōuenit cum alijs pbitis in aliquo: ꝛ illa multis fuit credibilis: neqz habet minorē ꝓbabilitatem q̄z aliqua dictarū opinionū: quia ratōes directe pbicas ꝓbet inter omnes opiniones: quando ratōes omniū opinionū cōferuntť in cōmuni Dicūt autē istiq cōtraria que cōueniūt dupliciter se complectūtur: aliquādo eni complectuntť se nō saluatis qualitatibus eoz q̄ complectuntť sicut faciūt miscibilia i mixto ꝛ hec vocat mixtio sicut dixim⁹ in fine libri pigeneos. aliquando autē complectuntť ita q saluanť species ꝛ qualitates complexorum: sicut homogenea cōueniūt ad etherogeneoꝝ cōstitutōnem: sicut os caro neru⁹ ꝛ huiusmodi in cōstitutōem manus. Dicebant igiť isti q armonia ꝛ ꝓportio ꝛ temperamētum cōmixtōis ꝛ cōpositōis ē anima: eo q videbant omnia cōmisceri ꝛ componi ꝑm medietatē geometricā: sicut alibi dixim⁹: ꝛ hanc medietatē rōem siue ꝓportionem temperamēti ꝛ compositōis ꝛ mixtōre animā esse dicebāt. Cuius sentētie empedocles fuit defensor p̄mus: qui nullam omnino formā in entibus esse dicebat. Et licet ita dicat tamē de facili improbať: quia armonia non habet in se nisi duo. aut enim armonia dicitur ipa ratio ꝓportōnis qua cōmiscentur ꝛ componūtur commixta ꝛ composita: aut etiam ipsa mixtio vel compositio vocatur armonia. anima autem neutrū istoꝝ est: quod de facili patet cuz anima habeat operatōes que non sunt ꝑm numerum alicuius commiscibiliū vel compositoꝝ. Mixtio autem ꝛ compositio nō habent virtutem agendi aliquid quod non reducatur ad miscibilia vel composita in cōmuni vel i speciali. Adhuc mixtio āt ꝛ cōpositio non agunt aliquid nisi vnum quod est ꝑm actum in quem mixta sunt vel composita: anima autem omnis agit multa. Amplius autem mouere localiter non est armonie: quia aliter omnia mixta ad armoniam haberent motum localem: quo ipa se ipsa mouerent. Animā autez maxime sensibilem videmus esse motiuā ꝑm ꝓcessiuū motum: ꝛ ideo omnes fere antiqui dixerūt animā esse diffiniēdā p motiuū eē: quia viderūt plātas nō bñe animā: sed ptē ptif aie. animaliū autem videbāt eē alias ꝓfectas:

Conuenit autem magis de sanitate dicere q̄ sit armonia q̄z anima: ⁊ vniuersaliter de virtutibus ⁊ potentijs siue habitib⁹ corporeis: qui sic sunt in corpe ꝺm q̄ ipm mixtū est ex contrarijs vel compositū. Illi enim sunt in corpore diffusi ꝺm quantitatē corporum ⁊ ꝺm componētium qualitates ⁊ quātitates est vnus sanior alio. hoc autez modo non inest aliqua anima corpori: q̄ vna sit animātior alio ꝺm qualitatē ⁊ quātitatez mixtorum vel compositorū. quia licet anima vegetabilis ⁊ sensibilis sint v̄tutes operantes in corpore ⁊ non explētes operationes suas: nisi in corporis aliqua parte: tamē non sunt corporee virtutes per modum qui dictus est: ⁊ ideo habitus corporalis virtus corporea est vel qualitas. Anima autez vegetabilis ⁊ sensibilis ꝺm vires suas sunt q̄dem virtutes incorporee: sed non corporee Intellect⁹ nec virtus est corpea: nec virtus in corpore: sed separata: sicut nos in multis locis ostendimus in p̄hicis libris p̄hicorū ce. ⁊ mun. Hoc autem facile manifestat ei qui tēptat reddere causas operationū ⁊ passionuz anime: quare vna sit visiua: ⁊ altera auditiua: ⁊ tertia imaginatiua: ⁊ quarta intellectiua: cause ille armonie non cōueniūt quia non possumus dicere q̄ ex abundantia flegmatis super colorā oculi compositio habeat visuz: ⁊ q̄ abundantia coloze super sanguinem in aure sit auditus: ⁊ sic de alijs diuersis armonijs mixtorū ⁊ compositorū. Non enim differt imaginatio a reminiscētia in hoc q̄ plus habeat ossis q̄z carnis v̄l econuerso. Amplius autem nos scimus armoniam non esse animā si diuidimus armoniaz in duo: considerātes p̄mo maxime ea que sunt ꝓpria armonie: ⁊ hoc est vt videamus ꝓpria magnitudinuz que habent motum ⁊ positiōem siue situm: ⁊ considere mus compositōnem ip̄ius armonie que est ex talibus: quia ille tales magnitudines sic composite consonant: ideo non contigit accipere aliquod mixtorum vel compositorū ꝓrimum: quia in tali compositōne non est ignis iuxta ignem ꝓtimus: ita q̄ nō sit aliquid medium: quia plurimū cuiuslibet elementi cum plurimo alterius est: ⁊ ideo vbi cunqz ignis est iuxta aquaz ⁊ cetera elemēta: ⁊ econuerso quodlibet cum quolibet: et hec est vna itentio armonie: ⁊ est propria. Ab alia autez parte dicit armonia ꝓportio que est in rebus miscibilibus ⁊ componibilibus anteq̄z misceant. oportet eni q̄ ꝓportionata sit quelibz cuilibz: quia aliter: neqz misceri: neqz cōponi possent ad aliqd vnū constituendū: ⁊ h armonia est in vnoquoqz miscibilium ⁊ componibiliū respectu alterius: ⁊ non est omniū simul mixtorū ⁊ compositorū: ⁊ ideo non ita ꝓprie dicit armonia sicut priori modo dicta: sed neutro istorum modorū rationabile est animā dicere armoniam esse. Mixtura enim ⁊ cōpositio corporis multuz facile inuestigat qualis sit in quolibet mēbro simili vel dissimili. Multe enim diuerse sunt diuersarū partiū corporis compositiones: ⁊ insunt: quia in osse scimus plus esse terrestreitatis: in carne autez plus esse sanguinis: ⁊ sic de alijs. Queratur ergo cuius membri cōmixtio vel cōpō ē intellect⁹ ⁊ cui⁹modi alia ꝓmixtio l' cōpositio sit sensitiua potentia: ⁊ cuius sit appetitiua: ⁊ non erit assignare. Similr autez ex ista opinione sequitur q̄ inconueniēs est animam dicere esse rationem ⁊ ꝓportionem contempamenti vel mixture. Non enim vna ⁊ eadem ratio est armonie contemperamenti ꝺm quam est os ⁊ ꝺm quam est caro. Cum ergo multe ⁊ diuerse sint huiusmodi contemperamēti rationes in vno corpore animato: multotiens sequitur multas inesse animas in corpore eodem. ponitur si quidem anima esse ratio ⁊ armonia contēperamenti. corpus autem organicū in partibus dissimilibus: multas habet tales armonias. Hec igitur communiter dicta sint contra eos qui armoniam dicebant eē animam. Sed specialiter ab Empedoclea opinione inuestigabit aliquis que armonia specialiter anima sit. Dicit enim Empedocles quodlibet corporum mixtorū rōem ⁊ armoniā esse quādam ꝺm formā. Queramus igitur ab eo vtruz anima sit illa ꝓportio siue ratio contemperamēti que est in singulis membris corporis: vel sit anima in mixtis corporibus et membris ex tali

mixtura cū tñ alterꝫ sit aliquid a mixtura ⁊ ꝓportio. Si.n. sit mixtura singulorꝫ mẽbro rum: tunc ineuitabiliter sequitur multas eẽ animas in vno ⁊ eodem corpore. Si aut ẽ sit alterum aliquid causatum a mixtura ad minus ab Empe. differentia debuit al signari. Amp. ãt si dicat Empe. animam nõ esse mixturam ipsã: sed causari ab ea in mẽbris: tunc queremus ab eo vtrum con cors mixtura cuiuslibet mẽbri est causa aie aut simplr aliqua que est ꝺm quandam rõ nem ⁊ ꝓportionem. ⁊ si concedat ꝙ ꝺcors mixtura quelibet est cã anime: tunc adhuc sequitur in vno corpe esse multas animas Si aũt aliqua specialis ẽ cã: tunc debuit il la assignari ab Empedocle Amp. aũt si aia dicatur esse alterũ a mixtura mẽbrorũ: tunc queramus de ipsa anima vtrũ ipsa sit ratio quedam ⁊ ꝓportio mixtionis cuiusdã cãta a mixtura mẽbrorũ: aut ẽ aliqd alterũ extra rõnem armõie: ⁊ si quidem dicat ꝙ ẽ mixtura ⁊ rõ ꝺtempamenti cãta ab armo nia corpali membrorũ tunc ẽ ꝺñs ꝺpõnem corpis ꝺm nãm ⁊ ꝺm eẽ ⁊ hoc nõ ꝺuenit qz anima est agens ⁊ mouẽs ⁊ ꝺtinens. Cor pus autẽ est patiens ⁊ motũ ⁊ rectũ. Agẽs ãt ⁊ mouens ⁊ regens in omnib⁹ est añ pa tiens ⁊ motũ ⁊ rectũ. Si aũt dicat ꝙ ẽ alte rũ extra rõem membrorꝫ armonie exñs: tẽ sibiipsi ꝺtradicet ⁊ preter hoc debuisset assi gnare quale quid ẽ illud. hec igitur opinio tales quales dicte sunt hz̃ se oppositões paruas ãt ⁊ paucas hñt rationes que idu xerũt. Empe. ꝙ credidit animam esse ar moniã: quarũ vna ẽ ꝙ videbatur. Empe. mirũ ꝙ si aia nõ ẽ armonia carnis ⁊ ossis ⁊ hꝰi: q̃re p ꝺtractionez carnis ⁊ ossis aia de ficit i aiali. Adhuc aũt si dicat aia nõ esse i q̃libet pte: ita ꝙ quelibet ptium hẽat aiam eo ꝙ anima nõ ẽ rõ ⁊ ꝓportio compositõis vel mixture que ẽ igitur cã ꝙ ista membra corũpũt q̃n deficit anima ⁊ expirat. he ãt rões indigne sunt vt soluantur quoniã aia iõ deficit ꝺtracta carne: aut aliqua tali pte quia destruitur organum eius ⁊ ꝓpria mã in qua ẽ: ⁊ iõ forma que est anima saluari haud potest preter intellectualem animam que hz aliquid preter corpus saluans ipaz sicut infra patebit. Corrumpitur aũt ⁊ solui armonia corporis egrediente aia iõ: qz anima cõtinet corpus ⁊ mixturaz eius. ⁊ iõ ꝺtinente ablato necesse est solui armoniam ꝺmixtionis ⁊ cõpositionis. Quod quidem igitur nõ est possibile animam esse armoni am: ⁊ ꝙ nõ potest circulariter moueri ẽ ma nifestum ex his que inducta sunt. Secũdũ accñs autem sicut dictum est superius con tingit animaz moueri ⁊ mouere quodãmõ seipsaz. Mouetur.n. corpus in quo est aia ⁊ hoc corpus mouetur ab anima: ⁊ ita mo uentibus corpus mouet anima quodam mõ seipsam: quia mouentibus nobis nccẽ ẽ moueri ea que in nobis sunt. hꝰ autem q dam dicunt dubitatõnem habere de intel lectu: sz de hoc inferi⁹ disputabimus.

Capitulũ decimũ de improbatione opi nionis que dicit animam esse numerũ seip sum mouentem.

RAtionabilius autem aliquis ac cipiet dubitatõem an mouetur cõ siderans ea que nũc inducunt: ex illis. n. anima ꝺm seipsam moueri forte vi debitur alicui motu phico qui est alteratio ⁊ qui etiam est in aliquibus cũ motu locali dicim⁹. n. aiaz tristari gaudere cõsidere spe rare ⁊ timere: amp. autem irasci ⁊ sentire Hec autem omnia motus dicere vident ⁊ cum hoc insunt anime ⁊ ꝺm ipsa forte vi debatur alicui moueri animam. Sunt. n. omnia ista passiões siue passibiles qualita tes illate ⁊ ꝺm istas dixi⁹ alterari phisice i septimo phicorum. Sed absq; dubio non necessario sequitur ex his ꝙ alteretur aia ꝺm se quia hꝰ non sunt in anima: sed potius ab anima in corpore vel in corporis aliqua parte que mouetur istis passionibus que i ducte sunt. Si.n. iter alia q̃z maxime gau dere dolere aut intelligere possibili intellec tu qui venit de ignorantia in scientiam sunt motus phisici tunc magis cõtingit moue ri vnumquodq; membrum q̃z animam hz se. Sed moueri sic ab anima est sicut irasci aut timere ex eo ꝙ ex aliqua causa anima cor sic vel aliter moueat. Quando enim ira scitur primo mouet anima cor ꝺm sistolem

ꝓpter conturbationē: ⁊ secūdo ꝑm diastolem ꝓpter nocumentū repellendū. Quando autē timet tunc mouet ꝑm sistolem continue. Intelligere aūt ꝑm intellectū possibilez forsitan aut est hmōi q̄ nō sine motu cuiusdā partis corporis explet: aut forsitan est altez quoddā: quoniā ꝑm q̄ cōmunicat ei cōicat corpori non fit sine motu cuiusdā partis corporis. Secundum autem qđ ē in se virtus non cōicans fit sine motu corporis sicut in pte supra diximus: ⁊ adhuc in pte inferius in sequētibus tertij libri huius scie dicemus. Eoꝝ autem que fiunt cū motu corporis: quedam quidez fiunt in eo qđ ꝑm locuz mouetur: q̄ sistoles ⁊ diastoles fiunt in eo q̄ cor in loco mouetur cōstringendo se ⁊ apiendo. Quedaz autē fiūt ꝑm alterationem: sic motus qui ē in ipsis passionibus calefacto sanguie vel infrigidato. Dicere aūt q̄ ipsa aia ꝑm seipsā moueat irascendo: sil'e est ac siquis dicat aiam ꝑm se moueri texendo vel edificādo. Cum.n. aliquis texit vel edificat ē ab aia motus: ⁊ id quod subȝcitur motui: ⁊ id quod mouet est manus vel pes: vel aliqđ aliorum mēbrorum exteriorum: ⁊ similiter quādo irascit' vl' timet vel gaudet: ē ab aia motus. Et quod subȝcitur motui est cor vel alterū membrum interius quod mouetur. Et iō nō facit plus aia q̄z illud: q̄ ista nō differunt nisi in hoc q̄ in istis mouetur membrū intrinsecū occultū: ⁊ ideo vulgus credit q̄ in istis moueat aia. In illis autē vident moueri mēbra exteriora: ⁊ ideo dicunt in talibus moueri corp⁹ vel cōiunctū ex corpore ⁊ aia. Melius autē dicitur sine dubio aiam misereri aut addiscere aut intelligere: sed hoiem totū per aiam: qa motus ⁊ actiones ꝓprie coniunctorū sūt ꝑm potentias: ⁊ p potentias nāles que insūt aliquādo aie: aliquādo corpori. Q̄z autez dico hoiem moueri in aia vel p animā nō significat rei motum eē in aia vel per aiam tanq̄z motus in anima existat tanq̄z in subiecto quod mouetur: sed fiunt motus illi dupliciter. Aliquando.n. pertingūt ab exterioribus vsq̄z ad ipsam: aliquādo autez sunt ab ipa vt sensus qui ē motus sensibilis ꝑ medium est ptingens ab exterioribꝰ vsq̄z ad aiam. Reminiscentia autē ⁊ memoria incipiunt ab anima ⁊ veniunt vsq̄z ad motus sensibiliū ꝑ medium que sunt in orgāis sē suū: ⁊ vsq̄z ad quietes sensuū: eo q̄ sensus non semp mouēt ꝑm actū. Sed intellectus possibilis quo est oia intelligibilia fieri est ſba quedā separata: ⁊ videt non corrumpi aliquo modo corporis corruptione. Quod sic demōstratiōe ꝓbatur: accipiat'.n. a prehabitis intellectū esse potentiā intellectuali forma determinatā ad ens in nā quod ē ante corporeitatē. Omnis.n. potentia qua est aliquid fieri si debeat esse aliquid in nā necesse ē q̄ sit p formā dātē esse illi rei nāli distincta ⁊ determinata: ⁊ huius ꝓbatiōis veritas est in oibus absq̄z cōtradictione ⁊ instantia. Intellectus autem possibilis ē potentia qua est omnia fieri ꝑm intellectū licut in tertio huius scīētie libro probabit'. Cū ergo sit in natura ista potentia: ipa forma que ē intellectualitas determinata ⁊ distincta: ergo est ſba quedam separata: q̄ oē sepatum in genere ſbe habens potentiā ⁊ actū in seipso est ſba: habetur āt per ꝓbabita q̄ ipsa ē incorporea ante quantitatē corporis ⁊ cōtrarietatē ꝑm naturā exñs: lz nō ꝓcedat ipm tempore. Inde arguitur sic: nihil eoꝝ que ꝑm naturā sunt precedentia quedā alia corrumpuntur corruptione eorū que sequunt' ipsum. Intellectus autez siue anima intellectualis sic se bēt ad corpus phīcū: ergo impossibile ē eam corrūpi corporis phīci corruptione. Attendendum autem est q̄ plato propter istam demonstrationem dixit animam ante corpora ꝑm tempus fuisse: ⁊ secutus est eum i hoc gregoriꝰ nicenꝰ: hoc autē minus est cōcedendum: sed inferius hoc improbabit'. Est autem persuasio que post demonstrationem inducitur: quia si intellectus possibilis corrumperet corporis corruptione: oportet etiam q̄ alteraretur corporis alteratione: sicut videmus alterari visuz ⁊ auditum: ⁊ oēs virtutes quarū est cōmunicatio cum corpe: lz hoc per accidens conueniat ipsis virtutibus: per se autē conuēit organis ipsarū. Si aūt sic alteraret intellectꝰ

ctus: boc esset maxime a debilitate que est a destructione corruptionis ꝺm naturaꝫ: ⁊ ⁊ boc est debilitas senij. Jn illa autem debilitant virtutes anime: sed debilitas illa non ꝓ se accidit virtutibus que opantur i organis: sed organis ipsis sicut diximus qñ si senex accipiat ꝓ medicinam vl' aliam cõponem oculum bꝰi qui est clarus ⁊ purus ipse videbit sicut inuenis. ergo hec debilitas que non redundat ad virtutẽ anime nisi ꝓ organũ nullo mõ attingit virtutez icorpoream cuius nullũ est organũ oio: talis ãt virtus est intellectus possibilis sicut supra ꝓbatũ é. Seiũ. n. non ẽ in sustinẽdo aliqd animam: sed in sustinendo aliquid corpus in quo est anima: sicut ⁊ ebrietas ⁊ quedaꝫ alie infirmitates que opilant rõnem non faciunt hoc nisi ꝓ alteratões que alterant corpus sicut spũ vitalem ⁊ cerebꝝ ⁊ bꝰi ptes alias a quibus accipit intellectus spẽs intelligibiles. Et hoc est simpliciter causa ꝙ mox quidam delirãt ex inordinatione et dissolutione corpis in quo est fãtasia a qua accidit intellectui quoniã sicut diximꝰ iupius tam ⁊ si intellcũs nõ cõicet cũ corpe: cõmunicat tamẽ cũ eo qꝺ cõicat corpi: ⁊ qꝫ sic intellectus est separatus: ĩõ dixerunt qdam ꝙ ipse nõ movet ꝓ accũs motu corpis. Ꝺ nos vero nõ esse diiudicamus qñ vnã sbaꝫ dicimus esse aiam intellectualem: ex qua fluunt quedam potentie que sunt virtutes i corpe ⁊ cõicãtes corpi: quedã aũt nõ sũt virtutes in corpore que sunt separate: ꝓpter qꝺ ẽ i corpe anima intellectual': sicut determinata ⁊ distincta in ipso nõ quidem sicut locatũ in loco: sed sicut forma est in sua mã: et motor in suo moto qꝺ movet cuiꝰ nihil est extra id quod movet: ⁊ ĩõ movetur motu corpis. Jstius tñ intellcũs possibilis intelligere ꝺsuitur in senio ⁊ in morte debilitat: sicut diximus de deliratione senum: alio quodã quod nõ ẽ suũ organũ corrupto vel debilitato: ⁊ boc est organum fantasie ⁊ imaginõis cũ quibus cõicant intellcũs possibilis ꝺm actuꝫ intelligendo. Jꝺm aũt intellectũ ꝺm se impassibile ẽ sicut ꝓbatũ ẽ ꝓius. Jntelligere aũt ꝺm actũ ⁊ amare quod est passio ꝺcupilcibilis cuius ꝺtrarium est odire: non sunt passiones aut opa intellectus ꝺm se sumpti: ⁊ si ei sine intellectu nõ sint: tamẽ sunt passiones aliaꝫ virtũ anime que bñt intellcũs ordinem ⁊ sunt in ipsis ꝺm ꝙ ptiçãt aliqualiter intellectu: ⁊ ĩõ sunt bꝰi vel illius sensibilis vtutis bñtis intellectum ꝺm resultationem ꝺm ꝙ bñt ipsum: quia aliter amare ⁊ odire ⁊ ꝺfidere: ⁊ alia que supra inducta sunt nõ essent ordinabilia ad bonestũ ⁊ turpe in moribus: ꝓpter qꝺ dicit aristoteles i fine primi ethicoꝝ: quod rõale ẽ dupl'ex quod. s. ꝓ essentiam est rationale: ⁊ qꝺ participat aliqualiter rõe: vt obediẽs ⁊ suasibile a rõe exñs ⁊ ideo corruptis bis viribꝰ ꝓpter corruptionem organi sui neqꝫ reminiscitur aliquis neqꝫ amat. Jste. n. passiones ⁊ opationes nõ erant intellectus ꝺm se: sed erant cõis anime cũ corpore que sunt vires cõicantes corpi vt predictuꝫ é. Jntellectꝰ aũt ꝺm se forsitan est diuinũ aliquid ⁊ ipassibile qꝺ separatur a corpore ⁊ tũc bẽbit alterius modi intelligere ⁊ alias delectationes qbꝰ nihil ẽ contrarium: sed de hoc ꝟ loq nõ possumus. altioris eni eget inquisitõnis quã deo volente prima in phia pficiemus. Redeuntes autem ad id vnde ratio nostra est dicimus ex omnibus inductis manifestuꝫ esse ꝙ anima nullo mõ motus ꝓ se movet ⁊ pbilice. Si autem anima penitus nõ moueatur tunc manifestũ ẽ qñ neqꝫ a seipa moueri ꝑtest

Capitulum. xi. de improbatione opinionis eorum qui diffinierunt animaꝫ per cognitiuũ dicentium simile simili cognosci ⁊ ideo animam esse principium omnium.

Ultum autem bis opinionibus qꝫ dicte sunt irrotionabilius est siue videtur dicere ꝙ anima est numerus mouens seipsuꝫ. Ad hanc ei positiõeꝫ sequuntur impossibilia communia ex parte illa contingentia qua dicunt animã mouere seipsam: ⁊ ex alia parte sequuntur ad eam impossibilia ꝓpria ⁊ specialia que cõtingunt ex boc ꝙ dicunt eam esse numeruꝫ ⁊ non oportet nos reiterare impossibilia cõmunia que sequũtur ex boc ꝙ dicũt aiam

mouere seipsam: quia plurima dicta sunt i premissis. Qualiter autem anima nō sit numerus mouens seipsum nunc ostendim⁹. Quō autem cōgruat intelligere vnitatē moueri primo queramus. Nihil enim mouetur nisi quod habet situm sicut pbauimus in phīcis. Si igitur vnitas mouetur habebit vnitas situm: ⁊ sic erit vnitas aliquid in continuo ⁊ non aliquid in discreto. Adhuc autem cum omne quod mouetur necesse sit ab aliquo moueri quod differt ab eo: aut essentialiter tantum: aut essentialiter ⁊ localiter sicut pbauimus in septimo phīcorum: queramus ab istis quomodo intelligi pōt q⁹ vnitas moueatur ab aliquo differente ab ipsa per sūam ⁊ locum aut per sūam solum ⁊ tamen ipsa vnitas maneat indiuisibilis ⁊ indifferens existens p sūam ⁊ locum. hoc enim non est intelligere. Quia si ponatur seipsam monēs: tunc erit motiua sui ipsius: ⁊ mobilis a seipsa ⁊ mota: ⁊ tunc oportet per p̄dicta q⁹ differat a seipsa sūaliter sic per substantiam diuisibilis est vnitas ⁊ hoc cōtra diffinitionem ⁊ intellectuz vnitatis. Amp. autem apud mathematicos commune dictum est q⁹ motus puncti facit lineam: ⁊ motus linee facit planam superficiem. Cōstat autem ex his que nos in phīcis diximus: q⁹ omne quod mouetur ꝑm locum situz hz. Cum igitur ponant vnitatem moueri oz q⁹ vnitas situm habeat: ergo erit idem cū pūcto quia indiuisibile vnum habens situm est punctus. Jam autem habitū ē ex ꝓpa doctrina mathematicoꝝ q⁹ fluxus puncti facit lineam ⁊ non numerum: ergo ⁊ vnitas mota que est situm habens: ⁊ idez puncto motu suo facit lineam: ⁊ non numerū. Nō igitur debent dicere q⁹ anima sit numerus mouens seipsam: sed quod sit linea mouēs seipsam vel superficies. Jam enim cōcesserunt q⁹ numerus ille quem dicunt esse alz est vbi: siue in loco: ⁊ q⁹ habet positionem: quia hoc necesse fuit eos concedere ꝓpter motum quem attribuebant ei: ⁊ tunc necessario sequuntur que inducta sunt.

Amplius autem si quis auferat a nūero vnitatē vel numerum relinquitur alia numeri spēs: ⁊ hoc est ideo q⁹ numerus ē multitudo numerata p vnum ⁊ sic esse numeꝝ est a discretiōe. Species autem numeri est a mensura determinante multitudinē quaz p̄cipue determinat vltima numeri vnitas ⁊ ideo cum auferē aliquid vel apponitur: relinquitur quidem causa generis nūeri q̄ ē discretio: sed non relinquitur eadem spēs: q⁹ spēs dat ab vnitate vltima ꝑm q⁹ finit et determinat multitudinem. Jn cōtinuis āt non sic est: quia non ex appone vel demptione causantur sed potius a continuitate: ⁊ hec continuitas neqz apponitur p aliquid appositum: neqz tollitur pet aliquid demptum: ꝓpter quod diuisio linee non facit aliam speciem: sed tantum aliam lineam i numero. Silr autem in bis animatis que bñt corpora multum similia: ⁊ non diuersificata p diuerse figure organa: vel parum bñt diuersitatis in organis corꝑm suoꝝ sicut plāte ⁊ quedam animalia que sunt sicut lūbrici terre ⁊ serpentes ⁊ anguille q̄n diuidun tur magis lequuntur diuisiones animarū suaruz modum diuisionis continui q̄z modū diuisionis discreti: quia in vtraqz parte diuisa relinquitur anima eiusdem speciei ⁊ hoc non fuit in numeris. ergo anima magis deberet dici punctus vel linea vel alia spēs ⁊tinue quantitatis q̄z q⁹ dicitur numerus. Mouet autem fortassis aliquem q⁹ diximus vnitatem motam non differre a puncto. vnitaz ei origo a pūcto differt essentialiter ⁊ sic videtur vnitas nunq̄z posse fieri punctus siue mota ponatur esse vnitas siue non mota. Si enim nos imaginemur mām primam nudam ab omni forma substantiali ⁊ accidentali ipsa est vnum solum ⁊ indiuisibilis non habens partem extra p tem sicut ostendimus in primo phīcoꝝ. hz autem partem ⁊ partem: ⁊ partem iuxta p tem in potentia solum ⁊ nō in actu. Cū āt imaginamur formam sbstantialem solū ⁊ ñ a materia participatam: ipsa etiam erit vna sola non habens in se aliquam multitudinem. ⁊ cum materia sit susceptibilis tā forme accidentalis q̄z sbalis: ꝟstat q⁹ ipsa non est susceptibilis forme accidentalis nisi per formam sbalem: ⁊ si ipsa est susceptibil' duarum formarum sbalium non recipiet eas

ſm vnaꝫ ⁊ indiuiſam mām que ſit i vtraqꝫ ponamus igitur q̄ ſuſcipiat formam ſbalē ſm actum: boc neceſſario diuidet mām ab omnibus alīs ⁊ faciet in ſeipſam indiuiſā que ſb eadem forma continetur. ergo forma ſic participata ⁊ terminans mām cauſa eſt vnitatis ⁊ diuerſitas terminationis que eſt a forma diuerſimode participata cauſa eſt multitudinis: ⁊ ſic vnitatis origo ⁊ numeri eſt a forma. Suſcipiat etiam mā prima primum accīs qō quantitas eſt illius autem nō erit ſuſceptiua ex parte forme: quia forme non eſt habere partem ſitualiter iuxta p̄tem. ergo accidit quantitas ex p̄te materie: ⁊ accidit ſm principium ſuuꝫ qō ē p̄ūctus: punctuſ igitur ex p̄te materie eſt: ⁊ ſic origo vnitatis eſt a forma ⁊ origo p̄ūcti a mā qualiter igitur poteſt dici q̄ vnitas eſt punctus

Sed intelligendum eſt q̄ nos non dicimus q̄ vnitas ſit punctus: vel q̄ ipſa fiat eſſentialiter: ſed q̄ ſm eius ⁊ ſubiectū vtriuſqꝫ efficitur vnum p̄ hoc q̄ vnitas dicitur moueri: ea q̄ nihil mouetur niſi quod habꝫ ſitum: ⁊ ideo licꝫ vnitas ſit ex parte forme ⁊ punctus ex parte materie: tamen vnum i diuiſibile erit vtrunqꝫ ſi vnitas ſitum habere ponatur quia punctus nihil aliud ē niſi i diuiſibile habens ſitum. Redeuntes igit ad ꝓpoſitum dicimus adhuc q̄ taliter dicens animam eſſe vnitates ſe mouentes nihil differret ab eo qui dicit animā eſſe corpora parua: ⁊ huius quidem cauſa eſt: quia ſi ponamus ſperas indiuiſibiles quas dicē democritus eſſe animā ⁊ eē puncta: ita q̄ ñ remaneat in eis qualitas aliqua: ſed quantitas ſola in genere adhuc oportet q̄ in eis differat mouens ab eo qō mouetur eſſentialiter ſicut patet p̄ antedicta: ⁊ hoc accidit i magnitudine mota que eſt diuiſibilis. Nō enim ſequitur quantitatem eſſe mobilem ex hoc quod eſt magna vel parua: ſed ex hoc q̄ eſt quantitas: quia ſic eſt diuiſibil'. Dīme autem motum oſtendimus eſſe diuiſibile i vi. phīcorum. Si igitur vnitas vel punctus ponatur moueri oportet q̄ vtrunqꝫ ſit quātum: ⁊ ſic vnitas vel punctus dicentur eſſe corpora parua ſicut dixit democritus. Eſt autem adhuc neceſſarium aliud eſſe mouēs a moto eēntialiter. Si igitur vnitates ſūt mote: oportet q̄ aliquid p̄ eſſentiam diſtinctum ab eis ſit motiuum vnitatum. Si ergo anima diffiniatur eſſentialiter p̄ eſſe motiuum animaliuꝫ anima p̄ eſſentiā alia erit ab vnitatibus. ergo non erit mota: ſed mouens tantum non ergo erit numerus ſeipſum mouens: adhuc autem ſi anima dicat' vnitates vel nūerus: oportet q̄ vnitas ſit q̄dam mālis ⁊ quodammō ⁊ nō ſimpl'r vnitas formalis: oportet enim q̄ vnitates que ſunt anima habeant aliquam ordiam ad alias vnitates que ſunt alie res: formal' autē vnitas non differt ab alia formali vnitate: neq̄ numerus a numero. decem. n. canes ⁊ decem equi non differunt per denarium ſed potius per mām: quia iſti ſunt canes ⁊ iſti ſunt equi. Cum igit' vnitates conſtituentes animam differant ab alīs vnitatib⁹ cōſtituentibus alias res oportet q'nō ſint formales vnitates. puncti autem ſolitarij hoc ē ſm ſe accepti que vtiq̄ erit ordia ab vnitate niſi potentia ſola ſicut ſuperius diximus Cū igitur anima non ſit vnitates formales ſed vnitates māles ⁊ vnitates tales ñ differant a punctis: anima erit vnitates q̄ ſūt puncta. Si quidem igitur dicatur q̄ altere vnitates ſunt in corpore ⁊ alia puncta que ꝯſtituunt corpora q̄ ille vnitates ⁊ puncta que ꝯſtituunt animaꝫ oportet tamen q̄ ſint in eodē loco iſte ⁊ ille: Quelibet. n. talium vnitatum obtinebit locum puncti per hoc q̄ ponuntur mote vnitates anime. Nūt enim tunc neceſſario ſitum ſicut ⁊ corporis vnitates. vtraq̄ ergo erunt indiuiſibilia bñtia ſitum ⁊ ſic ſequitur eſſe ipſa in loco p̄ūcti vnius. Quid. n. ꝓhibet in eodem loco eē duas vnitates bñtes ſitum: ſi. n. vna ſupponatur alteri non faciet aliam quantitatem cum ipſa ⁊ ſimiliter eſt ſi etiam infinite ſibi ſupponant'. ergo vnitates anime ⁊ corporꝫ ordiam nō bābent: quia quorum locus eſt i diuiſibilis ⁊ ipſa: ⁊ que ſunt in vno loco et ſunt indiuiſibilia poſita eiuſdem rōnis ſūt poſita ⁊ hoc conuenit vt diximus tam punctis cōſtituentibus animam q̄ etiam punctis conſtituentibus corpus. Si aūt hoc cōcedatur q̄. ſ. puncta q̄ ſūt i corpe ꝯſtituēntia

corpus sunt nūerus anime qui ꝺstituit animas. Numerus.n. qui est anima ex puncꝯis est que sunt in corpore sicut iam dixim⁹ Nunc queramus ab istis quare non omia corpora habent animas cum omnia corpora habeant hmōi corpora se constituentia sicut illi dicunt. puncta enim vt illi dicunt sūt in omnibus corporibus quia ponunt quod libet corpus constitui ex punctis infinitis. Imp. autem ex hoc sequitur ꝙ nullū animatum moritur ex sepatione anime a corpe sed tm̄ ex resolutione continui in puncta igitur anime animatoꝝ nunq̄ a corporib⁹ absoluuntur: quia iam ꝓbauimus in sexto phicorum: ꝯ in libello de lineis indiuisibilibus: ꝙ linee ꝯ alia continua nō resoluunt in puncta: ꝯ si in infinitum diuidantur remanentibus autem punctis in continuo aie remanent in ipsis quia puncta sunt anime sicut coguntur dicere ex sua positione. Si āt ꝓpter hoc diceretur ꝙ est vnitates māles: que formalem constituunt numerum quo numeratur quicquid est tunc sequitur ꝙ nūerus habeat animam ꝯ sit animal quod est absurdum. Accidit ēt huic positioni sicut diximus ipossibile seu inconueniēs cōe quod accidit dīctibus ꝙ anima est corpus indiuisibile ꝯ ab alia parte accidit inconueniens ꝓpū quod accidit democrito inquantum q̄ dicta est ponit causam qua moueri est ab anima. Si enim anima supponat esse corpus constitutū ex punctis sicut dictum est: ꝺtingit incōueniens quod cōtingit illis q dicunt eā esse corpus subtile ꝯ hoc est ꝙ duo corpora sint ineodē loco. Cum ei anima sensibils sit in toto eo ꝙ sentit ꝯ est per partes in partibus ꝯ tota in toto vbiq; penetrabit corpus animatum sensibile: et erit quelibet pars in loco partis corporis ꝯ ꝓsa tota erit in eodem loco cū corpe ꝙ aiat ꝯ sic duo corpa erūt i eodē loco. Hoc āt iō inconueniens accidit dicentibus eam eē numerum motum vel vnitates motas. Nūerum enim motum necesse est habere situm ꝯ esse idem punctis: sequitur igitur ꝙ punctus qui est anime pars quedam sit in eodē loco cū pūcto q ē corpis ps q̄dā: ꝯ sic i vno puncto loci oportet esse multa ꝯ multorum puncta. Sicut autem se habet locus partis ad partem sic se habet locus totius ad totū ꝯ ideo sicut duo puncta quorum vnum est anime ꝯ alterum corporis sunt in eodem loco: ita tota anima ex situalibus punctis cōstituta in eodem loco erit cum toto corpore ex situalibus punctis constituto. ergo duo corpora erunt in eodem loco. Aut oportet concedere ꝙ nō fit anima in corpore aliquo nisi puncta que constituunt ipsum corpus sed ex hoc sequitur ꝙ omne corpus sit animatum ꝯ habeat animam: quia omne corpus constituitur ex punctis: nisi quidem nūer⁹ dīns esse ponatur ꝯ alius qui sit anima ab eo numero qui est punctorum corpus cōstituentium. Sed tunc sequitur sicut iam diximus duo corpora esse in eodem loco. hoc igitur est inconueniens commune quod accidit simul dicentib⁹ animam esse corpus ſbtile ꝯ animam esse numerum qui mouet ꝓprium autem inconueniens quod accidit democrito: accidit etiam istis sicut diximus accidit ei istis non esse aliquam causam motus corporis animati nisi numerum motū: ꝯ hec est similis causa sicut posuit democritus. Quid enim est differētie quantū ad causam motus corporum animatorum dicere spas paruas motu suo mouere animal et dicere magnificatas ꝑ situm vnitates: aut vniuersaliter vnitates motu suo mouere corpora animata: vtrobiq;. n. necesse est moueri in eo ꝙ illa mouentur ꝯ sic non erit voluntarius motus animalium neq; habent in facultate quiescere: sed moueri tantum sicut etiam supra diximus. Ista sunt igit impossibilia ꝯ multa alia similia his que accidunt illis qui in vnum complectūtur numerum. Non. n. solum diffinitionem aie impossibile est huiusmōi eē: sed etiam accidētia ꝓpria que sunt anime passiones ꝯ ꝓprietates naturales: impossibile est attribuere numero. hoc autem facile manifestum est ei qui arguta mente temptauerit assignare causas propiarum passionum et operationum eius: vt assignet in eis causas cogniti onum ꝯ sensuum: ꝯ leticiarum: ꝯ tristitiarum: ꝯ aliorum que sunt his similia. Si enim numerus constituit animam: tunc

diuersitas numerorum constituet vires aie diuersas ⁊ opera ⁊ passiones. Sicut autem superius deridendo diximus etiam sicui licentia diuinandi concederur de tali vnitatum ⁊ numerorũ diuersitate non erit ei facile in tali diuersitate nũeros fingere.

Capitulum duodecimũ vtrum cognoscatur simile simili sicut dixit empedocles.

TRibus autem traditis ꝺm que communiter diffiniunt animam antiqui Alij enim maxime contulerunt in diffinitione anime q̃ est mouens seipsam: alij autem corpus subtilissimũ aut incorporalissimum inter alia. Qui autem diffinierũt per mouens seipsum tam isti q̃ illi fuerunt. Sed corpus subtile ⁊ incorporale ponentes aiam propter tria diuersificati sunt quidam enim non direrunt eam esse corpus sed tamen eam esse corpus sequebatur ex dictis eorum: sicut fuerunt illi qui dixerũt eam esse numerum vel vnitates motas: q̃ vnitates mote necessario habẽt sitũ: ⁊ ideo ipsas sequit esse corpora vl aliquid corporis. Secũdi autem fuerunt dicentes eam esse speras indiuisibiles. Tertij autem fuerunt dicentes eam esse armoniam corporis: et hi tamẽ nõ directe dicunt eã esse corpus: sed corpoream formã. Nec autez oia quas hẽant cõtra se obiectiones dubitationum: ⁊ quas habeãt subcõtrarietates tã fere ꝓteriuim⁹ siue executi sumus. subcõtrarietates autẽ voco quando absq; dubio rõnes inducẽres se habuerũt veras: lz positio eorũ erronea fuerit: ⁊ ideo etiam ꝓtereũdo ⁊ abijciendo tetigimus que dicta sunt ab eis fere nisi forte colligamus ea quib⁹ diffinũt aiam nõ oia ponentes q̃ ipsi direrunt. Scimus. n. aiam eẽ motiuã: sed nõ ẽ motiua ita q̃ sit mota: et scim⁹ q̃ est incorporea: nõ tamẽ ita ẽ incorpea q̃ sit corpus subtile sed potius nõ ẽ corpus neq; forma corpalis. ẽ etiã cognitiua: sed nõ ex illa cã q̃ ipsa sit cõposita ex p̃ncipijs entium. Relinquit autẽ vt modo cõsiderem⁹ quomõ aia dicitur esse ex elementis. Quidam autem antiquorum direrunt q̃ aia ideo dicẽtur eẽ ex elementis omniũ quatenus sen i at omnia ⁊ cognoscat vnumquodq; entium ꝑ hoc q̃ est sili bus illi sicut diximus superius: Necessariũ aũt est q̃ ad hãc positionẽ multa sequant ipossibilia. ponũt enim isti q̃ aia cognoscit simile sili tãq; ponẽtes in aia res si les exteriorib⁹ rebus q̃s ꝯgnoscit. Scimus autẽ q̃ nõ sola sunt in rer nã que vocamus elemẽta vel p̃ncipia rerum: sed sũt multa altera ab his. Magis autẽ fortasse sunt infinita ad minus in potẽtia ⁊ successione que fiũt ex elemẽtis quor vnũquodq; aia cognoscit ⁊ ꝓpriã cognitiõem hñs de eorũ quolibet. Et si igit aia cognoscat ⁊ sentiat elemẽta ex quib⁹ ẽ vnũqq; eorũ que fiunt ex eis. Quomõ tamẽ ꝯgnoscet ⁊ sentiet propter hoc compositum ex illis: vt quis deus iupiter vel sol: aut qd ẽ homo aut quid caro aut quid os. Similiter autem quodlibet aliorum compositorũ Non enim sufficit cognoscere ex quibus est compositum vt cognoscatur compositum: sed oportet scire ⁊ ex quibus ⁊ qualib⁹ est: hoc est in qua proportione componantur: ⁊ que sit ratio compositionis eorum in hoc ⁊ in illo. Non enim quolibet modo se habentia elementa componant horum compositorum vnumquodq;: sed determinata ratione proportionis: ⁊ determinata compositione que diuersificantur ꝺm vnumquodq;: sicut ⁊ Empedocles dixit q̃ os componitur ex quattuor elemẽtis ita q̃ etiam ipsum humus siue terra coaptata alijs elemẽtis in amplis poris que vocat diffusiones ipsius. Amplos autem dicit poros siue vasa quia terra grossa est ⁊ non nisi in amplis poris capi potest ⁊ amplioris poris indiget q̃ copter q̃s cetera elementa. talis autem est ꝺm Empedoclem proportio compositionis eius q̃ duas ex octo partibus habet terre cuius propria est nigredo: ⁊ quattuor ex octo dedit vulcano siue igni: qui est res sicca:

calida vt dixit emp. ⁊ ideo vincentibus proportionibus ignis super proprietatem terre ossa sunt facta sicca ⁊ dura: vnā autez proportionē ex octo dedit aque ⁊ vnā aeri. Si igit vnūqdqz aliorum sit hēt determinatā proportionē ⁊ cōpositionem ex qua oportet ipsū cognosci si p suū simile cognosci debeat tūc nihil profecto ē dicere elementa esse in aia nisi rōnes ꝓportionū quibus cōponūt res in eē dicant: ⁊ nisi etiaz realiter in aia esse ponat ipsa rerum cōpositio: ⁊ hoc oz ꝺ quia dicunt q aia ꝺgnoscit vnūquodqz quod ē sibi simile ꝺm rem ⁊ naturam. Os igit ⁊ hoiem nō cognoscet nisi ⁊ hec inesse dicant. Q⁹ autem impossibile ē oia entia simplicia ⁊ composita esse in aia non oportet nos hic dicere per rōnem ⁊ silogismuz cū hoc per se manifestū sit cuilibet. Quis enim vel idiota vel insan⁹ dubitabit vnqz si est in aia aut lapis aut bō ꝺm eēntiaz lapidis aut bois. Similiter autem est de bono ⁊ de nō bono: ⁊ ō viuo ⁊ nō viuo ⁊ vno quodqz aliorz. Amp, autē cū ens dicat multipliciter. Significat aliud quidē substātiā siue hoc aliquid ꝺm diuersitatē ꝓdicamentorū. Queramus igitur vtrū ex omnibus illis erit aia aut non. Q⁹ autem nō sit ex oibus videt ex hoc q aia ponitur esse ex elementis: ⁊ nō sunt aliqua elemēta que sint cōiter oium predicamentorz. Queram⁹ igitur vtrū ex his solis ē quecunqz sūt elemēta substantiarū: ⁊ si hoc det tunc queram⁹ quomō cognoscit quidditatē aliorū generz ⁊ vniuscuiusqz quid ē in generibus illis: cū dicant q non cognoscetur nisi simile sibi sili: tunc. n. nihil in se habet quod sit simile his que sūt in alijs generib⁹: oz igit q aut dicant aiam nō cognoscere res aliorū generū: aut q dicāt q sunt diuersa ꝓncipia ⁊ elementa vniuscuiusqz generis: ⁊ q anima cōstat ⁊ componitur ex omnib⁹ illis erit igitur aia ꝺm hoc in parte qualitas ⁊ in pte quantitas ⁊ in parte substantia ⁊ sic de alijs predicamentis: ⁊ erit eēntialiter qlibet ꝓdicamentū ⁊ nō accidentaliter q nō est predicatio accidentalis quādo quātitas vel qualitas predicatur de aliquo quod cōstitutū est ex ꝓncipijs quātitatis vel qualitatis: sic quando dī de linea q est qz̄titas vel de colore q ē qualitas. Sed impossibile ē aiam quantitatē vl qualitatem esse: qz ab omnibus supponitur fere q anima est substantia: ⁊ impossibile est q id quod est substantia constituatur ab elementis qualitatis vel quantitatis quin potius quantitas cōstituitur ab elementis quantitatis ⁊ qualitas ab elementis qualitatis: neqz aliquid fit vnū essentialiter ab elementis substantie simul: ⁊ ex elementis aliorum predicamentorū. Accidens enim est in substātia non sicut quedā pars quidditatis eius sed sicut quedam dispositio que potest inesse ⁊ non inesse: hec ergo ⁊ huiusmodi altera inconueniētia sunt que contingūt his qui dicunt animaz esse ex omnib⁹ entib⁹.

Capitulum. xiij. de causa illius opinionis que dixit animam esse ex elementis: ⁊ specialiter ex aere: ⁊ est digressio in ea declarans diuersas causas ⁊ duas opiones circa hoc.

Isti autem duo concesserunt que sunt incompossibilia: dixerūt. n. q ipossibile ē sile a sili pati i nā: sed posit⁹ cōtrariū patit a ꝓtrario sp: ⁊ cū h dicūt q nō ꝺgnoscit aia nisi sibi sile: cū tñ ipsi ponāt sicut ⁊ rei veritas se hz q sentire ē pati aliquid ⁊ etiā moueri. oē. n. sentire ē recipe spēz sensibilē: ⁊ passio dī a pati grece quod ē recipe. Si. n. sentire quoddā pati ē: ⁊ sētire ē sile sili: patit ergo quoddā a suo sili: nō igit ipossibile est pati a suo sili: hz a ꝓtrio sp. Cū āt multas hēat dubitatōes ⁊ difficultates ita dicere sic ē dictū: emp. q si oia q̄ cognoscunt p corpea elemēta ꝺgnoscant q̄ sunt ꝓncipia oium: ⁊ ad sile ꝺgnoscitur oē quod ꝺgnoscit vnū quod nūc dictum ē: testat q si cōtraria sibilpsis dicunt testat. n. q hoc ābigue ⁊ non ꝺm expressā veritatem dictum ē. Quecunqz autem mēbra sunt simpla terrea in aialiū corporibus fere nihil sentiūt sic ossa fere nihil sentiūt quoniā nullū eoz sentit nisi dētes q q̄ndā bñt medietatē i tactu. nerui āt hz sentiant:

tamē magni nerui qui sunt ligamēta ossiū adinuicē nihil sentiūt qui sunt magis terrestres: pili aūt vliter nihil sentiunt: t silr ter vngues: t tñ talia conueniret sentire si vera diceret empe. q terrā sentim⁹ terra. Amp. cū oē principiū quāto fuerit vlius t prius tāto plura debeāt sciri p ipsū sequtur bm empe. totū cōtrariū si elemēta sunt pncipia sciendi: q sequit q ex vno elemēto in aia nō scit nisi vnū cui ipsū est simile Ad oia aūt alia magis ē cā ignorātie ꝓpter dissimilitudinē: ergo vnūquodq; pncipiorū bm emp. magis erit cā ignorantie q; scie: ergo elemēta nō sunt pma pncipia ad sciendū. Segtur āt adhuc bm emp. q celū quod ipse dixit eē deū sit insipientissimū: quia ipse dixit q celū nō componitur nisi ex quinq; boc ē ex igne aere aq̄ terra t cōcordia: t iō q; ex discordia nō compōitur iō similitudinē ad discordiā non bēt: t ignorat discordiā. Mortalia aūt oia ꝛgnoscunt ex eo q ex ser pncipijs q̄ sūt elemēta oia cōponunt. Ex quinq; nanq; supradictis t discordia cōposita sunt oia mortalia vt asserit empe. vliter aūt querendū est ab emp. quare nō oia habēt aiam taz simplicia q; cōposita. Si. n. elemētū est cā cognitionis in alio quod cōpositū est: tūc mlto magis erit cognoscitiuū in seipso. Luz igit oia corpa bm emp. aut sint elementū aut ex elemēto: t si ex elemto sunt: aut sūt ex vno aut ex pluribus aut ex oibus videt q oia corpa sint cognoscitiua aut vni⁹ aut quorūdā aut oium corpoz: oia igit bre vident aias. Dubitabit aūt aliquis adhuc bm emp. quid ē quod vnit t in vnitate tenēt elemēta in eo corpe quod dicimus aiatū: ipsa. n. elemēta mixta vel simplicia cōparant materie: nō aūt ꝛuenit vnire materie sed poti⁹ forme. Quecūq; ergo ē forma aiatorū illa vnit corpora aiata: t illa forma ē nobilius t melius quod desiderat a mā sed oēs qui ponūt aiam eē dicunt q nihil ē nobilius t ātiqui⁹ q; aia. Nobilius q; dē ex eo q ipsa ē diuinū quoddaz t optimū quod desiderat a mā. Antiquius autē quoniā ipsa prior ē diffinitiōe t intētiōe efficiētis: t hec ꝓcipue cōueniūt intellectuali aie que ē sba diuina ens ante oēm corporeitatē t cōtrarietatē bm ordinē nature sic supra ꝓbatū ē. Et huius cā ē: q; aia bz eē t nobilissimū t rōnabilissimū bm naturaz Rōnabilissimū quidē eo q in se continet rōnes rerū ex quibus cognoscit ea q̄ sunt t dat rōnē t eē corpori. Nobilissimū autē eo q ipa ē forma vltima bz ordinē nature ad quā sunt elemēta t oēs elementoz mixtiones t cōplexiones t cōpositiōes: prō pūm autem ē eo q incorporeuz: t nō ē vis in corpore aia intellectiua sed sepata in ꝓprio esse consistens. Luz ergo sit talis aia t ꝓprie sive precipue intellectualis: t elementa dicant esse ante ea que sunt ex ipsis: t illa nō possint eē rationabilia vel nobilia vel in ꝓprio esse constituta sed poti⁹ ab anima sunt accipientia rationē t nobilitatem: t ꝓpriꝫ esse distinctio nō potest eē anima t precipue intellectualis ex elemētis. Reprehenduntur autē oēs isti qui dicunt ex elementis esse animaz ex eo q cognoscat t sentiat ea que sunt entia in natura. Et similiter illi qui dicunt eaz diffiniri magis per motiuum esse de eo quod insufficienter locuti sunt de anima: nō enim oia sensitiua monent bm locum procedendo de vno loco ad alium lz forte moueantur motu dilatationis t cōstrictionis oia que habēt animā sensibilem: boc enim motu nullū illorum caret que sensum tactus habent: t ille solus ē qui sufficit ad cōstitutionem aialis sensibilem aiam habentis. Similiter autem nō omnia motiua sui ipsoz bm locum sunt sciētia: quia scire est habentiū intellectum. Multa autē monent bm locum que sciētiam t intellectū nō habēt: animatoz autē oē eē motiuū bm locuz est t quando anima diffinitur per motiuū in loco: tunc de motu locali processiuo intelligitur: q; boc solo motu videt aia mouere corp⁹: alteratione. n. mouet a q̄litatib⁹ primis: augmenti autem t decrementi cā est cibus qui ingredit t non aia sola. Similiter aūt etiā quicunq; dicunt intellectum t sensum esse ex elementis: nō de omni dicunt anima: t hoc patet quia plante videntur viuere t nō participare loci mutationē

neqz sensum precipue ꝺm q sensus ē cognitio sensibiliū: q̄uis enim dicat ysaac in libro de elementis plantas habere sensum: ipse tamen dicit q ille sensus non est nisi naturalis tactus: ⁊ tactus elemēti est sine cognitione. Et nō verus forte dic ysaac: quoniā non est tantum gustus tactus ⁊ tactus alimenti: sed ē nutritiua separata a sensibili tāgit nutrimentū p hoc q vltimū radicis est infixum in nutrimento: ⁊ trahit ipsum ex vi nutritiue caloris qz que sunt in radice: hoc tamē quia sine appetitu naturali non fit: ⁊ quia radices sunt oꝛi similes in trahendo nutrimentuz: mouet ysaac ad hoc q dicit plantas hꝫ duos sensus naturales qui sunt gustus ⁊ tactus. Adhuc aūt illi etiā qui sensum ⁊ intellectū dicunt causari ex eisdem elementis: diminute dicunt de aia: quia videmus q multa sunt aialiū sensum quidē habentia ⁊ non intelligētiā. Si aūt aliquis intellectū ⁊ sensuz segregauerit: ita q sint diuerse partes aie eiusdem ⁊ concesserit q ista aia intelligens ⁊ sentiens habet suū intelligere ⁊ suuz sentire ex elementis ex quibus ē: nō est adhuc sermo perfectus. iste enim sermo non est de omni anima: qꝛ non est de vegetatiua neqz est de tota anima: quia non est de mobilibus ꝺm locum quod est oꝛis anime habentis intelligentiā ⁊ sensum: neqz ē de vna anima quecunqz sit illa: quia nulla talis est aia q̄ tantū intelligat ⁊ sentiat: ⁊ nihil aliud operetur. Hanc aūt ēandem reprehensionē sustinet opinio que tangitur in carminibus que facit Oꝛpheus: is enim dixit q totum id quod nos contin et hoc est aer quod est plenū dīs quos vocauit aias q̄ ingrediunt ⁊ afferuntur ad nos respirantibus ventis per anhelitū: uuleioꝛē tamen esse aiam reprehiri q̄z aliozuz ventoꝛum eo q nubes tollat ⁊ molliat auram: is. n. non de omni aia dixit sicut neqz alij qꝛ non est possibile hoc accidere plantis q afferāt sic animā neqz etiā multis aialibus que non respirant: qꝛ non respirat nisi aial ambulans multū habens sanguinē. Hoc aūt latuit sic opinātes. Silr aūt ab alia pte reprehenduntur de superfluitate: sic enim diminuti sunt in doctrina aie: sic in causis quas ponebant sunt superflui: dixerunt. n. causā cognitōis oium esse: qa anima est ex elementis oib⁹ habens in se oium qualitates elementoꝛ ⁊ hoc est superfluū: quia etiā si concedatur q oꝛtet dicere aiaz eē ex elementis: non oꝛtet tamen q cōstituī ex oibus dicatur elemēt⁊: quia cū contraria reducantur in p̄uationem ⁊ habitū ꝺm causā vt nos diximus in libro phīlicoꝛū sufficiens est altera pars contrarietatis que scilicet est per modum habitus ad diiudicandum ⁊ cognoscendum seipsā: ⁊ oppositum quod est per modum p̄uationis. Et hoc in simili nos videre possumus: quia nos in geometricis per recti diffinitionem scimus ⁊ ipsum: quid est rectum ⁊ quid obliquū. Canō. n. q regulā sonat est id per quod habet iudicium de vtroqz: obliquū autem cū sit p̄uatio recti neqz est p̄ncipiuz siue iudex suiipsius cognitionis: neqz alterius quod sibi opponitur per modum habitus. Et similiter est in qualitatibus elementoꝛum sicut in ante habitis libꝛis determinatū est. Sūt autē quidam philosophoꝛū qui dicūt aiaz misceri in toto vniuerso taz in elementis eā eē ponentes q̄z in elemētatis. Ex qua positione etiam philosoph⁹ italus qui de italia fuit empe, nomine causam sumpsit sue opinionis dicens oia esse plena dīs eo q idem dicebat esse deum ⁊ noym ⁊ vniuersoꝛum materiam. hi autez habent quasdā speciales contra se opiniones quarum prima est q queramus ab eis quam ob causam anima cū sit in elemento simplici qꝛ est ignis vel aer nō facit ipsum aial cognoscens ⁊ sentiens: hoc enim mirum videt cum videatur simplicioꝛis coꝛpoꝛis quod est causa alioꝛuz coꝛpoꝛum esse debere nobilioꝛ ⁊ melioꝛ anima. Queret enim aliquis rōnabiliter ab his q̄ illi dicūt motus quare aia que ē in elemētis ꝺm eos ē mei oꝛ ⁊ imoꝛtalioꝛ cuz nō ꝺstituat aial q̄z ea q̄ ē in aialib⁹ q̄ aial cōpbendēs ⁊ sentiens ꝺstituit: accidit aūt vtrobiqz incōueniens ⁊ irrōnabile in reprēsiōe istarū q̄stionum: ⁊ nāqz dicere q aial sit ignis l' aer ē maxie irrōnabiliū boim: qꝛ dem istoꝛ ē sile fatuoꝛ:

dicto: ⁊ dicere q̄ non sint animalia cum insint eis anime inconueniens ē oio q̄ ꝺm ꝺ nulla erit ꝺria iter eē aiaz i aliquo corpore ⁊ nō eē animā in ipso i ꝺstitutione animal'.

Digressio quedam declarans cām qua moti fuerunt antiqui ponere animam esse ex elementis.

Causa autem huius opinionis pti tacta est ab aristotele ⁊ ptim tāgetur a nobis. dicit.n. aristoteles q̄ cā q̄re opiabantur aiam esse in elis nobiliorē ⁊ imortaliorem q̄z sit in his que ꝺstituūt ex elis: fuit hec q̄ viderūt totū ⁊ ptē in simplici corpore esse sil'is spēi ⁊ forme ⁊ tamen ex hoc sequitur q̄ necessariū sit q̄ ēt ipsi dicāt q̄ aia total' ē sil'is spēi ⁊ ptis cū aia ptis. Est autem opinio eorum de pte q̄ opināt q̄ aia ta sint mixta corpa ꝓpter hoc q̄ aliqd ꝺtinētis ⁊ circūdantis aeris p anelitū recipit' intra corpa eoz ⁊ cū ps intus recepta sit eiusdem spēi cum ea que remanz extra de aere ⁊ ꝺcedūt q̄ int⁹ recepta est aiata ⁊ aiatū corpus dicūt ꝺñis esse q̄ totus aer extra manēs sit animatus. Et cōtra hoc dicit aristoteles q̄ si aer destrictus vel discerptus cui⁹ q̄dā ps est intra ⁊ aliud totum ē extra: est sil'is spēi tūc ꝺñis est vt etiam anima totius aeris ex ⁊ ptis intus sit sil'is spēi. Si ergo exteriorис aer aia ē imortal' vtpote q̄ sp vivifica bit ⁊ vivificat viua: ꝺñs est animā que est in aere qui intus est receptus esse imortalem ⁊ hoc ipi nō dixerunt: sicut.n. se hz suscipiens aiam ad suscipiens ita aiam ad aiaz ⁊ ecōuerso. Si aūt aer dicatur eē speciei sil'is sicut dixim⁹: ⁊ anima dicatur eē dissil'is tūc sequit' necessario q̄ ñ ambe ptes aeris susceptibiles erūt aie sed vna pars potest esse anime susceptibilis: ⁊ alia pars non erit eo q̄ suscipiens ꝓpriū nō hz. Segit' igit' alterū de duob⁹ q̄ aut. s. aer sit sil'is ptis: ⁊ aia simil'r: aut si ipsa est dissimilis ⁊ aer sil'iuz ptiuz tunc sequitur q̄ anima non sit in qualibet parte totius aeris. Hec aūt inconuenientia sunt ꝺm ipsos. Manifestum est igit' ex his que dicta sunt q̄ neq̄z ꝺgnoscere iest aie ꝓpter hoc q̄ ex elis sit neq̄z mouere ponit' bñ l've ex cāis quas assignauerūt ꝓbi.

Alia digressio.

Scias autez circa mām istā eē tres opiniones quaz vna antiquissima ē quaz plecuti sumus: q̄. s. aia sit in oib⁹ elis ꝑcipue corporeis. s. igne ⁊ aere eo q̄ illa sunt que videnť aiare corpa p calorem nāle ⁊ respiratōez ⁊ spūm sicut dixim⁹ supius. Et dicebāt ista ela nō aiare corpa composita nisi ꝓpter hoc q̄ ipsa in se animata sunt ponētes māz ꝺiectā eis eē diuinū eo q̄ videbant esse ingenerabilē ⁊ incorruptibilez. ⁊ p ꝺ diuinū dicebant q̄ aiabat corpa vnū quidē pforando ⁊ faciendo vias p corp⁹ qō ē calor: alteꝛ aūt quod discurrit in foramib⁹ corpm aiatoꝛ quod est spūs aeris vel aereus: ⁊ ideo aerē principaliorē dicebāt in animando: ⁊ hec fuit rō orphei et aliorū. videbāt etiā spūm esse vehiculū virtutis in corpe p modū illū quo radius ⁊ lumē ē vīutum celestiū vehiculū in mūdo. et quia sic discurrit p corp⁹ ⁊ vehit vīutem: et operatur nāles opationes ⁊ vitales ⁊ aiales. nāles quidem in epate p attractiuaz digestiuam nutritiuā ⁊ expulsiuam. vitales aūt in corde p arterias pulsas in arteꝛs vinorū: ⁊ aiales in cerebro p sensum ⁊ imagiatōnem: ⁊ ceteras opatōes animales dicebāt spūm eē aiam. Est āt adhuc qō iduxit eos q̄ spūs inclusus in viscositate seis aiatorū operari vt organa corpm ⁊ figurare corpa. ⁊ iō q̄ viderūt opari spm vt animā dixerūt spiritum esse animam. Non autem fit anima aer propter hoc q̄ est intus cū non accipiat aliquid a corpore: sed potius det refrigerium quod secum attulit: ⁊ ideo oportuit eum prius fuisse animam aut animatum ⁊ cum sit eiusdem rationis in specie cum toto aere dixerunt totum aerem esse animatum: ⁊ hec fuit vera ratio que induxit istos. Et contra hoc fecit constabeuluce librum ad istum errorem elidendum quoniaz sine dubio spiritus ille corpus est: anima autem non est corpus. Similiter autem spiritus instrumentum anime est quo mouet totum corpus ⁊ anima non est instrumentum aie.

Spūs.n.ē corpus aereū luciduz a vapore cibi: vel per anbelituz inductū: mediante quo aia mouet corpus: t q ē vehiculū virtutū quas aia influit corpori: qō quidē aie opa pficit: sicut instrm artificis inducit formā quā habet in mēte artifex: nō quidem vt ē ferrū vel lignū: sed ꝓut est ab aia directū t motū. Similiter spūs ille qñ digestus t purificatꝰ est ab aia: t directꝰ ab ipsa: cū oēs aie perficere pōt opatiōes quas aia habet in corpore. Hic aūt spūs abundātior ē in corde t in pulmōe: t in arterijs sed pauciorē in alijs: ē tamen in oibus: qō ostēdit ipsa aliorū spumositas que ē in sanguine t semine t cibo: t alijs būiditatibꝰ que ꝓfecto spumositas nō est nisi ex spiritu incluso in eis. Hic etiā portat fōtal per cellulas capitis que sūt tres: anterior t media t vltima distincte: sicut dicī bēt in libro de aialibus. Secunda autē opinio ē dicentiū q elemēta quidem nō sunt aiata extra cōpositionez: sed tamen cōpositio t cōmixtio elementorū in se bēt p̄mam aie perfectionē t eēntiam: t vocant p̄maz aie perfectionē t eēntiā icboatōez aie eo mō quo incboat aliqua alia fōza in sua ꝓpa mā qñ ē in potentia bimali ad illā formā ꝓxima in illa. dicūt.n. illi q aia est pfectio corpis ꝯmixti pbysici: pfectio aūt ois corpis pbysici in ipso est ꝑm potētiam formalē añqz sit in actu in eo: pbysicū autē corpus est cōmixtū ex elementis: aia igit ꝑm suam primā icboationē ꝑcipue: ꝑm vegetari t sentire ē in elementis cōmixtis. Adhuc autē vegetatiuū t sensitiuuz nunqz opantur nisi p corpus expleant suas opationes. sic autē se bēt opatio ad organū: ita se habet sba cuius est illa opatio ad substantiā: sic substātia ē vita in corpore sic t opatio explet per corpus: sba autē que dat eē corpori: t ē sba ipsius vel perfectio p̄mo formali potentia est in semine corporis: t videt q sit in commixtione elementorū aia: lz ante commixtionē elemēta baud aiata sint. Et hoc qdē dixit alexander grecus perypateticus.

Sed hoc nō eē verum ꝑz ex hoc q aia nō ē armōia sicut supra ꝓbatū est. Et vlterius etiā hoc addimus q etiā non est aliquid sequens armoniā: quia cuz armonia sit corporalis contemperātia elementorū nō pōt aliquid sequi armoniā: vt eēntialiter cātuz ab armonia nisi forma corporalis. Aia autem nullo modo est forma corporalis: ergo aia non est t sic in cōmixtione elemētorum Adhuc aūt aia ꝑm sui incboationē t potētiam formalē esset in elemētis: vel ex elemētis: oporteret etiam q aia perfecta vltima pfectione esset ex elementis: quia sicut diximus in fine p̄mi pbysicorū talis potentia eadē ē in essentia cum actu: lz ꝑm eē sit differens: hoc.n. eē notat potentiā t actū Si autē hoc eēt verū nō bret aia opatiōem nisi forme corporalis que sequit mixtiōez: ois autē talis forma habet vnicā operationē: t sic aia nō haberet nisi vnicā operationem: t hoc falsū est cū vegetabilis t sensibilis t intellectualis aia multas bēat operationes: t ideo ista opinio sane falsa esse intelligit aut cōuincit: vñ lz aia potētia sit in semine cōmixto: nō tamen est in semine causata a cōmixtis ipsis vel a cōmixtiōe sed potius est causata ab aia decidente semen: sicut infra dicemus: vel etiam ab intelligentia mouente stellas: sicut in bis que ex putrefactione generant. Qz autez quā do perfecta sunt vegetatiua t sensitiua nō operent nisi in corpore: hoc non ideo est: q sint causate a cōmixtione: sed potius ideo quia sunt virtutes in corpore: nō a corpore causate: nec a cōmixtione corporali q̄zuis causant in ipo qō corporaliter cōmixtum est. Huius autem expressa ratio inferius ostendet. Tertia vera opinio est quorundam nostrorū sociorū dicentiū aias vegetabiliū t brutorū aialiuz esse ex traduce. Dicunt enim illi q quādo semen decidit̄ a corpore aut parte corporis: decidit̄ etiā pars anime ab anima. t ex illo quod ab aia decidit̄ fit t generat̄ aia generati. Hui⁹ autem signū eē dicunt q comptū est embrio p coculidones adherere matricibus t habere cutariam contra arteriam matricis t venam contra venam t sic de alijs: vt t sic spiritū t sanguinē trahant a matrice: qō ñ esset vt dicunt: nisi traduceret̄ anima embrionis ab ꝑia matris. Adhuc autē dicūt

non esse completam alr ꝓpinquitatem iter
pentem ⁊ plem: nisi aliquid anime trabere
tur a parente in prolem vt dicunt. Sed boc
mirum esse videtur qualiter anima põt de-
cidi ab anima cuꝫ anima sit indiuisibilis ⁊
nibil ab ipsa decidi possit. Adbuc autem ñ
fit generatio ex eo qõ est actu pars: sed po
tius ex eo quod est potentia pars corporis
quod est superfluitas digestionis ⁊ boc nõ
est adbuc animatũ anima pentum ꝑm actũ
⁊ iõ nibil anime deciditur ipso deciso. bec
autem magis pertinent ad tractandũ in li-
bro de animalibus vbi agetur de animaliũ
generatione. Sed quod bic sufficit est ꝙ di
cim⁹ semen esse ex quo est generatõ: vel id
quod est sicut semen consequens mãm: vt
patet in bis que ex putrefactione generãt
vel ex alia quacunqꝫ eloꝝ commixtione
ꝙ virtutes stellarum in species plantarum
vel animalium ꝓducta. Jn omnibus enim
talibus preter cõmixta elnta est resultatio
virtutis anime vel intelligentie: que resulta
tio est forma incboans animam vel essenti
am anime. Sicut. n. videmus in opib⁹ artiꝫ
ꝙ dolabrum de virtute anguli babet scide-
re ligna vel lapides: sed ad formam dom⁹
non deducit ea que scindit nisi ꝙ opationẽ
⁊ formam artis que est in intellectu practi-
co artificis: ⁊ sic dicimus artem facere artẽ
quia forma artis in anima artificis existens
educit illam que est in lignis ⁊ in lapidib⁹
⁊ boc nõ est potentia in lapidibus ⁊ lignis
ꝑm ꝙ lapides sunt aut ligna: sed pot⁹ ꝑm
ꝙ subiciuntur instrumentis artis ⁊ ipi for
me artis que est in artificis mente. Sic etiã
dicimus ꝙ omne semen ex quo fit genera-
tio sive sit in matrice alicuius animalꝫ sive ñ
sit babet in se virtutez formatiuam q̃ absq;
dubio virtus est in semine non ex elis: sed
sicut artificis forma est operans sup ligna
vt fiat artificiatum. Sed tamen est dria i b
ꝙ virtus formatiua est in semine forma aũt
artis in arte opans est in anima. Hec aũt
vtus formatiua datur ab anima vel ab eo
quod est simile anime. Ab anima quidem
quando semen maturatur in corpore aiato
⁊ potentia educitur ab ipso. Ab eo aũt qõ
ẽ loco anime: quando semẽ maturaꝫ exẽ cor
pus aiatum a lumine ⁊ vtutibus. Jn cor-
pe aũt animato fit duobus mõis. Jn vege
tabilibus fit ꝙ maturationem que est in tru
ctu quia vegetabilia vbiq; in se virtutez ba
bent generatiuam disperiam ⁊ ideo vbiq;
adberentia sibi semina maturantur ⁊ vtu-
tem recipiunt formatiuam. Jn animalib⁹
aũt fit ꝙ membꝝ determinatum ad genera
tionem. semẽ. n. in nulla ꝑte corporis effici
tur vere semen: b est potens producere sil'e
in specie ei cuius est semen nisi maturatum
in membro ad generationẽ ordinato boc ẽ
in testiculis vel in eo membro quod ẽ testi-
culoꝝ locoꝝ in qbus vtus anime generatis
babet situm. Sive autem fiat in corpore aia
to sive extra oportet obseruare qualr fiat et
boc bene ꝯsideratum soluit totã antiquoꝝ
ꝯtradictionem istam. Sciendum igit ꝙ
omne agens incorporeum quod imꝓmit
speciẽ suam in rem corpoream ⁊ ꝙ corpore
um instrumentum optet ꝙ agat aliqñ sic ꝙ
spẽs quam imꝑmit sequitur magis substan-
tiam cui imꝓmitt ⁊ aliqñ magis assilatur
spẽi agentis ⁊ aliqñ assilat ꝑm quid vtriq;
⁊ b fit ꝓpter diuersitatem eius qõ suscipit
suam impssionẽ sive forma m quã inducit.
Est autem motor primus omnino incorpo
reũ agens qõ tamen agit in mãm que ẽ ex
ꝯrarijs ⁊ cõmixta ex elis ⁊ qualitatib⁹ eloꝝ
rum ⁊ agit ꝙ instrumentum corporeũ qua-
druplr: quoꝝ vnũ est virtus que est in cor-
poribus celestibus aliud autem vtus que
est in lũie celesti descendente: ⁊ tertiũ mot⁹
celestis: ⁊ quartum est qualitates ꝑme que
sũt in elis: ⁊ iõ in quibusdam que tñ ꝯmix
ta sũt mãliter nõ inducit nisi formã corpore
am: sicut in lapidibus ⁊ metallis ⁊ b ẽ drñs
corpalr ꝑm oẽm diuersitatem lapidũ ⁊ me
talloꝝ. Jn quibusdam aũt que equalitati
celi magis appropinquãt ⁊ ab excellentia
ꝯrarioꝝ elaliuꝫ multum elongantur: mul
tum resultat de lumine suo sicut in intellec
tuali aia que tota est extra corporeitatem et
mãm contrarietatis: sicut superius dixim⁹
⁊ est slitudo queda agẽtis ꝑmi ꝓpter quod
dixerunt ꝓbi quidam mediãte intelligẽtia
aiam causari quia similitudo est solius itel
lectualis nature prime cause q̃ sil'itudinem

sua in tali ⁊ nō ex tali mā ꝓducit ꝓpter qō ēt intellectual' anima non ex mā dicitur ꝓduci: sed potiꝰ ab extrinseco igredi eo ꝙ nullū el'oꝝ diuiz neqz ēt el'oꝝ ꝯmixtio potētiā bz diūcti q̄ sit radix el'alis talis aie: sed tm̄ lumen intelligentie agentis est radix eius ita ꝙ aliquando a ꝑbis vocatur resultatio intellectus diuini in corpore ꝑbico potētia vitam habente. ⁊ aliquando vocatur vmbra intellectus diuini eo ꝙ lux illa que causat ab intellectu agente in naturis aliquantulū obūbrat ex inclinatione ad mām corporis ꝑbici cuius signum est ꝙ anima intellectiua inq̄sitiua est ⁊ accipit cū ꝯtinuo ⁊ tpe cū intellectus qui separatus est omnino sit sine inquisitione apud quem sunt simplices forme ⁊ quidditates rez. Quod aūt sic causetur ps ⁊ anima intellectual': ⁊ nō ex materia educatur neqz in mā sit radix eius: ex b ꝑbatur quod supra dictū est intellectū esse ante corporeitatem ⁊ ꝯtrarietatem ꝫm nām ⁊ ꝙ bitum est intellectū esse antiquiorē mā corpali ꝫm nām. bētur autem etiam ex boc ꝙ si radicaretur in aliqua mā vl' virtute corporali: indigerz in operatione sua mā illa ⁊ virtute corporali ⁊ non esset separata aia intellectualis. Nos in tertio huius doctrine libro ostendemus eum esse separatum in substātia ⁊ opatione. Nullus igitur alius modꝰ ꝓductionis inesse potest ēt intellectual' aie nisi qui dictus est: ⁊ nullo mō radicat i el'is neqz ex el'is educitur: ꝓpter quod eleganter dicit aristoteles in xvi. animalium solus intellectum ab extrinseco non ex elemētis ingredi in esse ⁊ ꝓduci. Anima autem vegetabilis ⁊ sensibilis ꝓducūt ex materia: ⁊ radicem habent in mā: sed virtute agentiz incorporei siue b sit intellectus mouēs stellas siue sic virtus formatiua in semine aiatorum corpm̄ sed tamen radix istaꝝ animarum nō ē forma elemētalis: neqz aliquid sequens cōmixtionem elemētoꝝ: sed potius forma impressa ab anima decidente semen vel impressa a motore orbiū: sed educta instrumentis corporalibus que sunt lumen ⁊ vtus ⁊ motus celoꝝ ⁊ stellarum ⁊ qualitates elementales in se babentes celi ⁊ aie vtutes: ⁊ ideo tales anime sunt quidem vtutes in corpore exītes: ⁊ sine eo non explētes opationes suas: sed tame radix earum ⁊ inchoatio est forma impressa semini a vtute incorporea vt dictum est. de bis autem que generantur ex putrefactione in quarto metbaurorum fecimus mentionem ⁊ assignauimꝰ causam. Hec autem omnia que b diximus apertius in libro animalium dicētur vbi de operatione spermatis ꝓpriū nos oportet facere tractatum. Sed ea que b dicta sunt breuiter ad itellectū opinionū inductaꝝ sunt inducta.

Capitulum. xiiij. ⁊ est digressio declarās causam dicti antiquoꝝ quo dixerunt simile simili cognosci.

QSt autem adbuc inquirendū vtrz simile simili cognoscatur. ⁊ quia b dixerunt illi g aiam cognitiuū omniū diffiniendā esse censuerunt. Videbat enim boc omnibus fere antiquis: quoniaz vt inquiunt aut anima aliquid simile apud se bz vnde rem cognoscat aut nō bz. Si aūt bz aliquid simile apō se: tūc bēt ꝓpositum ꝙ simili qō babet apud se cognoscit qcqd ꝯgnoscit. Si autem apud se simile rei cognite non bz cognitiua. ergo rem se cognoscere nescit: quia nō bz aliquid ad qō cognitōnem rei examinet. Cū. n. querit rē ⁊ inuenit scit se inuenisse. Aliquid aūt est principiuz apud se quod regit eam in ingrendo qz aliter ꝓ incerta quereret ⁊ boc nō est verū: oportet igit ꝙ principio aliquo formali regatur i inquirendo: ⁊ bec est aliqua rei similitudo oportet igitur ꝙ similitudo sit apud aiam ex qua ꝯgnoscat anima. adbuc autem cum inuenit rē ⁊ scit ꝙ bec est res quā inuenit pꝰ inq̄sitōem aliqd iteꝝ bz qō certificat eā eē rē quā inuenit: qz aliter quereret in infinitū Cōstat aūt ꝙ boc iterū ē aliq̄ rerū similitudo: ⁊ iō oportet i aia esse similitudines rerū ⁊ ita ꝯgnoscit simile simili. adbuc āt nibil appetit ⁊ q̄rit nisi qō ē sibi sile ⁊ nibil mouet ad aliquid vt dicit. boeciꝰ: nisi ꝓ boc qō est sile illi. Nec. n. vnq̄z mā vel potētia mālis mouet ad aliquā formā cuiꝰ apō se nō bz aliquā silitudinē. Est āt ꝯgnitiua potētia

nālis ⁊ mota ad rez ſpēs: quodammodo
oportz igitur ipſam cū eis bre ſimilitudinē
Adhuc autem agens ſemp eſt nobili⁹ pati
ente ⁊ perficiens pfecto. Nihil autem ex
teriorū rerū nobilius anima. vt igitur q̄ nul
la rerum exteriorū ei imprimat ſpēm ſuam
nec ad cognoſcere pficit ipſam cū āt cognoſ
cat optet q̄ p aſſimilatōem cognoſcat optz
igitur vt apud ſe rerum bēat ſimilitudines
⁊ nō acquirat ab extra. Omnes autem dic
te rationes platonis ſunt ⁊ augu. ⁊ boecij
platonicorū qui dixerunt platonis muſam
in boc verū ſonare quod dicebat qđ quiſ
q̄ diſcit immemor recordatur: ⁊ q̄ omnium
ſcientia ⁊ cognitio eſt nāliꝝ apud animam:
ſed occupata ſēſibus ⁊ grauata carne baud
poteſt mox redire ad ſe vt ſtatuat oculuz cō
ſideratōis in ſeipſa ⁊ videat ea que bz apd
ſeipſam: p ſtudium autē eleuatur ſupra mo
lem carnis ⁊ p ſpēm rei extra vel per audi
tuz excitatur ad vidēdū boc qđ in ſe bz ⁊ p
boc venit in reminiſcētiaz eorum que babz
apud ſe. Et buiꝰ dicunt eſſe ſiłe in eo qui lō
go tpe eſt oblitus rei alicuius ⁊ ſbito occur
rit ei ſimile ſiłi. tunc. n. ad viſum illius veit
in mēoriam prius obliti: ⁊ ita dicunt fieri ō
omni rerum ſcientia. Huius aūt ſignum é
q̄ dicunt in pueris qui primo res nō diſtin
guunt: oēm virum vocantes patrem: ⁊ oēm
feminam matrem: poſtea autē excitati per
viſum ⁊ auditū frequenter diſcernunt ex ſe
ipſis vnuz ab alio quando ad ſe redire poſ
ſunt. Henō aūt pictagoricus ⁊ vłr omēs
platonici: ⁊ multi ſtoicorum iſtam opinionē
ſemper defenderunt. Hec igitur fuit ratio
qua antiqui inducti ſunt ad boc quod dixe
runt ſimile ſimili cognoſci ⁊ in boc oēs con
uenerunt. Cauſas autem huius volentes
aſſignare diuerſas in viaſ diuerterunt ⁊ alij
quidē cām huius aſſignantes animam ex
elemētis eſſe dixerunt: eo q̄ putabant ſpēs
omniū eſſe ſpēs elemētorū ſic vel aliter cō
mixtorū: ⁊ mixtum nullā omnino bre ſpēm
preter eam que eſt elemētaliū ſpērum gre
gatio quedam. Alij autem dixerunt aiam
eſſe imaginem ſeparatū intelligentiarū ⁊ cē
plenam formis ⁊ rōnibus rerū ⁊ ſb illiuſ ſor
mil bre rerū ſciam neq̄ exigebatur bm eos
ad ſciam: niſi q̄ habite forme in anima ad
res determinarent. ⁊ alij dixerunt q̄ anima
eſt materia prima in qua ſunt omnes forme
per aliquem modum latentes tamen: ſed
cum additur ſuper potentiam anime lux
intelligentie agentis: tunc videt eas in ſe.
Materie autem corporali eo q̄ non addi
tur talis reſplēdentia lucis ſupra eam nō
pōt eas i ſe videre: ⁊ iſte fuit anaxagoras ⁊
quidam alij. Sed bec oia meliuſ infra de
terminabuntur quando de intellectu poſſi
bili ⁊ agente habebitur tractatus. ſed quan
tum b ſufficit ſciendum eſt q̄ ſicut in mate
ria ſunt omnes forme p inchoationez ⁊ nō
p coadunatum habitum quarum illa potē
tia ſuſceptibilis eſt: ⁊ ideo poteſtate illa ha
bituali imperfecta oēs habet ⁊ actu diſtinc
to ⁊ determinato nullā bz oio: ⁊ bec eſt cau
ſa quod querit: quia imperfectum aliqd ſñ
bēt vnde ordinet ad pfectionem q̄rit. Sed
id quod nullum habet in ſe bitualiter ordi
nans ad pfectionem nullam oio querit pfe
ctionem q̄ nō habet vnde pcipiat eam. po
tentia. n. nata fieri aliqd nō fit illud niſi per
priuationem: quia ſbḡcit motui ad illud: et
quia iam inchoatū eſt in ipſa potentia que
pficit ideo ſcit ſe inueniſſe quod querit: q̄ñ
videt illud in ſe reduci ad actum determia
tum ⁊ diſtinctum ⁊ agens in illa reductiōe
eſt ſpecies cognita a rebus ex̄ accepta p il
lud etiam habet ſimilitudinem incompletā
ad illud ad quod mouetur q̄ñ querit. Si. n.
haberet ſimilitudinem completam iā non
quereret vlterius ſed quieſceret in ſimilitu
dine illa: ⁊ ſic intelligitur id quod phi dixe
runt quod nō mouetur aliquid ad aliquid:
niſi per boc qđ eſt ſimile illi. Quid aūt fit
faciens pueros diſtinctam rerum habere
cognitionem determinauimuſ in principio
phicorum noſtrorum. per dicta ergo ſatis
patet qualiter falſum eſt ſcientiā rerum eſſe
apud nos ⁊ rerum omnium ſimilitudines
⁊ oſtenſa eſt erroris cauſa antiquorū. Reſt
quitur āt determinare vtrum poſſibilitas
materie eaō ſit cū poſſibilitate cognoſcenti
anime eo q̄ vtraq̄ ē potentia oia ⁊ actu ni
hil: ſz ñ pōt determinari niſi priꝰ ſciaſ poſſi
bilis intellectus ⁊ iō vſq̄ illuc differaſ.

Capitulum. xv. vtrum anima diuersa agat per vnam sbam t diuersas potentias: vel p plures sbas t plures potentias i quo etiam habetur vtrum vegetabilis t sensibilis t rationalis vna sit sba in homine.

His autem habitis satis bm antiquos patet qualiter de sba anime determinauerunt diximus autem in principio phemq; non solum querenda est anime sba: sed etiam de partibus aime oportet hre qonem: t ideo dubitatões antiquoz de partibus hic sbinferimus dicetes q; ea que sunt in anima tanq; ptes antiqui ad quatuor reduxerunt. viderũt. n. quicqd est vnius generis ab aliqua natura vna pncipium sumere. Et omne quod cognitum est in anima ad vnũ primũ principiũ cognitionis reduxerunt: t illi primo principio deberunt cognoscere p intellectum t sentire t opinari eo q; quodlibet illoz sicu diximꝰ communicat t participat cognitiuũ aliqd p nãm t bẽt potentiam passiuaz ad ea que cognoscit. Adhuc autem in anima viderũt esse ꝯcupiscere p sensum rei cõuenientis vl disconuenientis t deliberare p rõnem regẽtem voluntatem: t omnino t vniuersaliter appetitum qui cõis est t vegetabili t sensibili t rationali anime t cuz concesserint ista esse bm motum factum ab anima t sic ineẽ bm potentiam actiuam vel formalem: t iõ ad pncipium cognitionis non posse reduci: t ideo ista ineesse anime bm diuersas naturas t pncipia videbantur. Adhuc etiaz viderunt q; motus bm locum ẽ ab anima i animalibus t coniecerunt inter omnia mouẽtia perfectius eẽ id quod mouet bm locũ Appetitum autem esse imperfectum in q; tum appetit: t ideo existimauerunt motiuũ bm locum bm eandem nãm cõuenire aie p quam conuenit ei esse cognitiuum vl appetitiuum: t ideo hec tria bm tres naturas aie dixerunt ineesse. Alterius autem pceden tes inuenerunt in anima augmentatiuum t iuuentutem t senectutem t decrementũ t hoc semp agere per calorem naturalem qui est virtus corporea: t in hoc differre a pbicis: t ideo itez hoc existimauerunt causari ab aliquo speciali pncipio. Et ideo q̃ rendum vtrum totl anime insit bm vnaz t eandem naturam t essentiam vnumqd q; istoꝝ ita q; eodem aliquo omnia hec pdicta facimus t omnibus predictis si vna natura t essentia sunt: t intelligimus t sentimus t facimus t patimur alioz vnumqd q; ita q; possumus dicere q; vegetatiuo intelligimꝰ: t mouemur bm locum t alia facimus: t intellectu augemur t mouemur bz locũ t sentimꝰ t reliqua facimus eo q; oia hec vnum t idem sunt t h̃ est querere vtrũ diuersis essentiis t diuersis potentiis facimus illa diuersa que dicta sunt sicut dixit plato. Est autem intellectiuũ inter duo q; vna essentia t diuersis potentiis h̃ fiunt vl vna potentia t diuersis eẽtiis: sed nõ pot eẽ h̃ vltimũ membz quia nũq; est vno potentia diuersaz essentiarũ. Remanet igit vnum solum mediuz quod est vna essentia facere hec omnia p diuersas potentias nãles que sunt in illa vnita essentia. Primuz aũt horũ mẽbrorum etiam abiciemus eo q; impossibile est vna essentia t eadem potentia plura facere: quia scimus q; idem eodem mõ se hñs nõ facit per se diuersa. Scimus autem q; anima omnia que supius enumerata sunt per se facit t nõ p accidens Queramus igitur de duobus relictis mẽbris solis vtrum. s. faciat ea que dicta sunt multis naturis t potentiis vel vna nã t mltis potẽtiis. Si autẽ pluribꝰ fcit essentiis ea que dicta sunt: tunc queramus vtruz iste actus qui est viuere ꝯueniat aie bm aliqd vnũ ꝓbitoꝝ aut bm plura ex eis: aut bm oia quatuor enumerata aut etiã ꝯueniat eis ex aliqua alia causa quecunq; sit illa. Dicunt autem quidam t ptibilem t ptiam eẽ aiaz p essentiam t locum t ꝯcedunt q; alio quodam intelligit t alio cõcupiscit cognitiuam ptem bm suas drias ponentes in cerebro concupiscibilem vo ponentes in epate: vegetabilem autem precipue ponentes in vasis t mẽbris genitalibus t motiuã bm locũ attribuentes posteri parti cerebri t nuci q; descendit p dorsi spondiles a quibꝰ oriuntur nerui motiui. Viuere autez quidã attribuit bm vnam istarũ partium que est vege-

tabilis sicut dionysi⁹ pb̄s diffiniens vitam dixit q̄ est motus generis nutribilis nām assequens . Alij autem vt pl̄o dixit viuere esse b̄m aliā cām que sita est in corde ꝛ istū vitam corpi p arterias super spm̄ qui vehit vitam. Alij autē cōiter dixerunt vitam inesse b̄m quamlibet supradictaꝝ potentiarū. Illi autem qui dixerūt aiam in eodem corpore esse ptitam p diuersas essentias rōnes habeant vel habebant: quia quecunq; separata inueniuntur loco ꝛ sb̄o aliq̄ b̄m naturaꝫ ꝛ essentiam diuersa sunt etiā q̄ñ in eodem ꝺtinente ea inueniunt. Inuenimus autē aliq̄ vegetatiuū sine sensatiuo ꝛ motiuum b̄m locū ꝛ sine ꝺcupiscentia sicut i plātis. in quibusdā aūt inuenimus sensitiuum sine motiuo b̄m locū vt in spongia ꝛ ostreis ꝛ ꝺcibilis quibusdā. Aliter autē inuenim⁹ motiuū b̄z locū absq; sensu sicut i intelligētijs in quib⁹ etiā nō est ꝺcupiscētia ꝛ deliberatio ꝛ appetitus eo q̄ nulli⁹ egēt b̄m nām. Cum igit̄ ista sint sepata p locū ꝛ sb̄m ꝺstare videtur qd̄ supra dcm̄ est: q̄ sunt diuerse essentie ꝛ nature. Amp̄. autē q̄m que in corpore sunt b̄m diuersas differentias tēporis sunt diuersa in essentia ꝛ natura. Est autez primo b̄z tps vegetari ꝛ alimēto uti q̄z cōcupiscere ꝛ sentire ꝛ mouere b̄m locū: ꝛ p̄us est ꝺcupiscere quā mouere b̄m locum motu ꝓcedēte de loco ad locū ꝛ p̄us est ista q̄z intelligere: ergo ista oia differētiā videt̄ habere in esse ꝛ natura. Amp̄. quecūq; i diuerb⁹ ꝛ diuersaꝝ cōmixtionū corpibus subiecta sua querūt: diuersa sunt i esse ꝛ natura q̄m sicut se habet susceptibile ad susceptibilē: ita se habet perfectio susceptа vnius ad pfectōez susceptam ab altero. Sic autem se habent superius inducte aie: eo q̄ vna in cerebro altera in epate: ꝛ tertia in alterius mōi esse mixtionis ꝛ compositionis membro habz suscipi. igitur ipse sunt diuerse in esse ꝛ sb̄a ꝛ natura. Hec autem que dicta sunt induxit primum pictagoras: ꝛ in tantum p̄buit eis assensum q̄ diuersa animalia dixit esse congregata in vno animali: ita q̄ dixit epar esse aial ꝛ matricem aliud animal: ꝛ cor aliud animal principale inter illa: ꝛ cerebrum obtinere locum sublimis celestis animalis

Et postea veniens plato coꝛexit errores i parte ꝛ non in toto. dixit enim bec omnia diuersas esse sb̄as b̄m situm ꝛ esse: sed tamen vnam animam: ꝛ iō constituere vnum aial: eo q̄ conueniant omnia in animando. Aliatum enim anima perfecta dicitur habere et cognitionem ꝛ appetitum ꝛ motum ꝛ vegetationē ꝓpter quod dixit pl̄o q̄ nisi h̄ diuidūt̄ z sint substantie diuerse: tamē nō sūt nisi ps anime: quia nō animant rē b̄m pfectū modū animatōis qui est vt ipse dixit ex h̄ q̄ alicui conueniant omnia illa quibus aiatum differt ab inanimato. Et būc errorem būc vsq; in diem sequuntur quidam latinorū pb̄oꝛ: precipue in sensibili vegetabili et rōnali qui dicunt esse diuersas substantias ꝛ vnā animam in coꝛpore hominis: adducētes q̄ aristo. vł dicere in sextodecimo libro rū suoꝝ de animalibus vbi dicit q̄ nō ē viuū ꝛ animal simul: neq; est viuum ꝛ homo simul: ꝛ q̄ cibatia anima p̄ius est q̄z sensitiua ꝛ alia bmōi. Adducūt autem simile p quod suadere volunt diuersas substantias b̄e vnam rōnem anime i animādoi Dicūt enim diuerse nature esse luminaria celi: ꝛ i diuersis locis: ꝛ tamen radios ꝛ lumia eorum vniri ad vnam mūdi illumiatōem: q̄ vniuersa mā generabiliū ꝛ coꝛruptibilium mouetur. Idem autem asserunt in lumib⁹ diuersarum candelaꝝ in luminatione domus. Similiter autem alia quedam inducūt ꝓbabilitatem būtia in superficie apō impiuz ꝛ insanum vulgus: sed fortiora que h̄ efficere videntur sunt que nos h̄ induxim⁹.

Faciam⁹ aūt q̄em cōtra omnes istos doctoꝛes. Cōstat. n. q̄ bō vnum est in nā: ꝛ vna sb̄a ꝺposita in quo tñ omnia sunt q̄ superius induximus. h̄ aūt intellectus ꝛ sensus ꝛ appetitus ꝛ motiuū b̄m locū ē ꝛ augmētatiuū. Sic aūt ꝛ asin⁹ ē vnū ꝛ h̄ aliqd i nā in quo sunt omnia predicta preter intellectū: vnū aūt quod est h̄ aliquid nā fit vnuz a pluribꝰ vt plura sūt. oꝛ ergo q̄ illa sint vnita. Queram⁹ ergo ab istis quis cōtinet ꝛ vnit aiam: si ipsa de nā sua apta nata est eē p tibilis ꝛ ptita vt vnū faciat: ꝛ nō p̄t dici q̄ vniens illa sit coꝛpus: quia coꝛpus nō continet ꝛ vnit aiam: sed ecouerso aia ē que vnit

ꝛ ħ cõtinet corpus cuiꝰ ſignum ẽ: quia aia egrediente per mortem de corpore: corpus ſtatim incipit deperdere vnionem ꝛ cõtinuitatem ſuã tũc.n.primo expirat ex ipſa calidũ quod ſecum ad ſuperficiem educit ꝯtinuãſ humidũ ſic marceſſit ꝛ diſſoluitur corpꝰ ſicut dixim⁹ in quarto metheauroꝝ. igitur nõ vnitur vt faciant vnũ ex ħ q ꝯtinent in corpe duo: ſꝫ poſtꝰ vnum aliquid erit quod cõtinet corpus: vniũtur igitur in aliquo incorporeo. Queram⁹ vtꝝ illud ſit accñs: aut ſb ſtantia: ꝛ ſi ipſum eſt accñs ſiue forma accidentalis tunc accñs vnit ſbſtãtiam ꝛ ħ eſt maximũ inconueniens: quia nulla multitudo ſbaꝝ refertur ad accñs: ſed omnis accñtium multitudo refertur ad ſbam: ſicut ad vniens. Adhuc aũt illud accñſ aut erit cõſit accñs: aut erit accñs inſepabile: ꝛ ſiquidez cõiter accñſ tũc poterunt eſſe ſine illo. ponamus igitur q ſint ſine illo: ꝛ nihil accidit inconueniens. quando autem ſunt ſine illo: tunc ſunt plura vt plura. igitur plura vt plura conſtituũt vnũ i nã ꝛ hoc nõ ẽ intelligibile. Si autem accñs inſepabile ab eis: tunc nũqꝫ ꝯtinget ea ſeparari quod ad ſenſum eſt falſum: qꝛ ſepe iſta in diuerſis inueniuntur ſbiectis. Adhuc ſi vnum ſint i accñte tunc cauſa faciens vnũ aliquid qõ eſt homo vel leo eſt accñs. homo igitur ꝛ leo ꝛ cetera aialia non ſunt vnũ ſbaliter: ſed accñtaliter quod ridiculo dignum eſt. Si autem detur vt ariſto. placet: q vniens ea que ſunt in vno corpore ſit forma ſbalis que ſit altera a ſubſtantia ipſoꝝ: tunc ſequitur illud vniens magis eſſe aiaꝫ qꝫ iſta: quia in ħ ſolo differt aia ab alia forma naturali q ipſa vna in ſe exiſtẽs p diuerſas potentias agit diuerſa in eo cuius ipſa eſt pfectio. Itaqꝫ illoꝝ quodlibet agit p ſe. Cetere autem forme nãles eſſentialiter ꝛ p ſe non faciũt niſi vnum: ſicut color calefacit ꝛ frigus frigefacit. De illo aũt vniẽte ea q ſ cõmemorata ſũt q̃re⁹ iteꝝ vtꝝ ſit mltaꝝ ptiũ ñ vnitatũ: aut ſi plr ſba vna ꝛ ſigdẽ ẽ diuerſarũ ptiũ oportebit ꝛ ipꝫ habere vniẽs aliquod: ꝛ de illo iteruꝫ queremꝰ vt prius ꝛ ꝓcedet hoc i infinitũ niſi ſteť i aliquo vno quod non ẽ diuerſaruꝫ ptiũ. Si ãt ſtať in aliquo vno tali tunc neceſſe eſt dicere q mox ſine altero aliquo vniente vna ẽ ſba que eſt aima que vnit in ſe diuerſas potentias que ſunt ſupra commemorate: quia meliꝰ ẽ mox fieri p vnũ q̃ꝫ p aliud preterea ſba magis vnit ꝓprietates q̃ꝫ aliquid aliud poſterius ſba ſumptum. Adhuc autem: qꝛ tales potentie que ſunt quaſi ꝓprietateſ aie quibus preparať ad agendũ ꝛ patiendum fluunt imediate de ipſis eſſentialibꝰ: ꝛ ideo iſtis tribus de cauſis oportet dicere q mox ipſa ſba vniũť: ꝛ ñ aliquo alio. Illũ ãt vniens cũ nõ poſſit eſſe multipartium vt bitũ ẽ oꝫ eẽ vnũ ẽm ſbam. vna i gitť ẽ ſba i q̃ vniũtur oia ħ ſicut ꝓprietateſ nãles q̃ potẽtie nãles vocãť. Et ẽm ħ facile rñdeť bis q̃ ꝓ ſe iduxerũ pictagorici. Qm̃ aia tripliꝛ põt ꝯſiderari. vno gdẽ mõ vt genꝰ alio vt aia ꝛ tertio vt nãlis potẽtia aie. Si.n.aia accipiať vt genꝰ ꝑdicabiľ ẽ de aiabꝰ pticularibꝰ q̃ ſũt vegetatiua plantarũ ſenſitiua brutorũ ꝛ rõaľ aia hoim. Si aũt accipiať vt aia tũc pfectio erit aiati corporis ꝛ tũc ẽm driam i ſpẽ ľ in genere ľ ididuo iporũ aiatorũ differt ab aia ſpẽ ľ genere ľ ididuo: ꝛ iõ tota hõis aia ſpẽ differt ab aia bruti: ꝛ nulla potẽtia ẽ vniꝰ q̃ ñ ſpẽ differat a potẽtia alteriꝰ. viſus.n. hõis ꝛ viſus aſini ſpẽ differunt: ñ quidẽ ſpẽ ipſiꝰ viſibiľ: qꝛ ħ idẽ eẽ põt: ſꝫ ſpẽ pupille ꝛ vtilis viſiue pficientis viſũ. ꝛ ſic ẽ de aliis: viri bꝰ Et ħ ꝓbať neccãrio ex ħ: qꝛ ſic ẽ i tota aia ad totũ corpꝰ ita ẽ i ptibꝰ aie ꝓprie ad ptes corpis: tota aũt aia ẽ ſpẽs ꝛ forma diuerſũ eẽ ſpẽ ꝛ rõe dans hõi ab aia bruti: ſic igitur erit in oibꝰ ptibꝰ eiꝰ. Amp̃.a drñtibꝰ ſpẽ ſbſtãtialibꝰ ipoſſibile ẽ potẽtias nãles eiuſdẽ ſpẽi cãri. Sũt ãt oria ſpẽ ſbalia i hõie ꝛ bruto ꝓprietates igitur fluentes ab ipſis ſpẽ erunt diuerſe: ꝛ ħ quidẽ eſt neceſſariũ. Sꝫ multi circa ħ errant ꝛ eoꝝ occaſio q videť obiecta eẽ eadẽ: ꝛ bꝫ iferre paſſiões potẽtiis diuerſoꝝ aialium ſpecie. Que aũt nata ſunt inferre paſſiones cum ſint eadem: ſũt ſua paſſiua eadem ſpecie: ſed ſua paſſiua ſunt oculi: vel aures aialium ſpẽ drñtiũ. videntur ergo potentie diuerſorum animaliũ ſpecie eſſe eadem ſpecie. Iſti autem tales nõ ſufficienter perſuaſi ſũt ſigno. Quoniaꝫ nos videmus q idẽ nũero calidũ igniſin

fert passiones diuersis genere ⁊ spē sic lapidi ligno ⁊ aialī: ⁊ tamē non ꝓpter boc illa sunt eadē genere ⁊ spē. Tales.n. passiones inferunt non ꝑm conuenientiā vl̄ differentiam in spē ⁊ genere que differentie sunt ꝑm formā sed potius ꝑm cōicationez in mā q̄ ea que cōicationē habent in materia transmutabili adinuicē agunt ⁊ patiuntur adinuicē ⁊ ab eisdē actiuis. hec aūt cōicatio nihil oio facit ad conuenientiam vel differentiā in genere vel spē vel numero l̄ ꝑm formā sed potius ꝑm materiaz. ⁊ ideo quia bos idem visibile suscipit quod suscipit bō: boc ideo est: q̄ oculus bouis cōponitur ex aqua lucida pura tenēte formaſ sicut oculus hominis. ⁊ non oz ꝓpter boc q̄ idem sit mediū cōmixtionis oculi l̄ eiusdem spēi virtus visiua. Sic ergo cōsiderantur aia vt aia. Huius aūt adhuc sūt due rationes efficaciter boc ꝓbantes quaꝝ vna ē q̄ scimus organicū corpus eē pfectuz ab anima vt in sequētibus patebit. ⁊ nos videmus diuersitatem figurarum in omnibus organis diuersorum aiatorum in spē ⁊ genere: ergo etiā ipse vires erunt diuerse in spē: quia eadez virtus in spē ⁊ genere querit organū eiusdem figure quo suā exerceat opationē in spē ⁊ genere. ⁊ inducendo boc ꝓbaſ tam in artibus que sūt virtutes mechanice q̄z etiā in naturalibus. alterius autem figure sunt organa architecti q̄z pannificis. ⁊ alterius figure sunt aures asini q̄z hominis: ⁊ alterius organa plāte q̄z animalis. ⁊ ideo dicentes esse vires diuersarū specierū eiusdem speciei sunt incidentes in errorem pitagoricorum dicētiuz omnes animas posse ingredi corpus q̄libet sicut si tectonica instrumēta tibicinesi sibi coaptarent ad fistulandum. Secunda ratio est ab effectu sumpta: quoniā nutritiua in ligno nutrimentū alterat ad naturaz ligni: ⁊ nutritiua in bruto ad carnem bruti ⁊ in boie ad speciem carnis hominis. Cū ista igitur differant specie ⁊ genere que sic pficiunt oportet ⁊ ipsas virtutes specie ⁊ genere differre. Hec igiſ dicta sint ad cōfutationē erroris quorundā nostrorū socioꝝ q̄ se dicūt nāl̄ scie ⁊ absq̄ dubio nesciūt opiniones ⁊ positiones perypateticorum sed detinentur erroribus pictagore ⁊ platonis. Tertia vero anime consideratio est prout comparatur ad suas ptātes nāles q̄s ipa i eo q̄ ꝑm ptātē ꝓpletā ⁊ actuz aie bēt vitā ab ipsa: ⁊ ꝑm hoc vna ē in boie aia in sba ⁊ diuersa vtutib⁹ cognitiuis ⁊ appetitiuis ⁊ motiuis ꝑm locū ⁊ vegetātibus corp⁹. ⁊ iō falsuz ē q̄ illud q̄ ē potētia vegetatiua in vno ꝓ locū ⁊ sbam sepaſ ab ipo Sz id q̄ ē aia vegetatia q̄ vt aia nō ē nisi i plātis: leparaſ ꝑm cē ⁊ locuz ab eo q̄ est aia sēsitiua q̄ ē in brutis. ⁊ iō q̄it diuersū genere corp⁹ in quo sit: q̄m diuerse in genere ⁊ spē foze diuersoꝝ sūt in genere ⁊ spē corpoꝝ foziatoꝝ. nūq̄z. n. aia vegetabil̄ ē pars aie sēsibilis: sz potētia vegetabilis pōt esse ps aie sēsibil̄: sic ⁊ sēsibilis ps ē intellectualis aie. Que āt vna nūero ⁊ sba ē aia diuersas bēt ptātes sic supi⁹ dixim⁹: q̄m in boc ost aia a foza q̄ tm̄ ē foza nāl̄ corpea q̄ aia ptātib⁹ plurib⁹ plura agit per se ita q̄ nulluz eoꝝ p accidens ⁊ nō agit ꝑm ptātē nature corpee: sz vltra terminū nature eleuatur in agēdo eo q̄ aia agit in nām: ⁊ intelligētia in aiam sicut supra dixim⁹: ⁊ illarum ptatū q̄dā viciniores sunt nature sicut ptātes vegetabilis. ⁊ q̄dā sūt magz eleuate ſ nām sicut ptātes sēsibilis. quedam āt oio sūt sic resultatio lūinis intelligētie sicut potestateſ rōnal̄. ⁊ iō ꝑm diuersitatē tpis māifestāt i corpe q̄n foꝛt: q̄m p⁹ māifestāt que dā opa vegetabilis: ⁊ postea q̄dā opa sensibilis. ⁊ ad māifestationē intellect⁹ q ꝑm prudētiā dī exigit expimtū ⁊ tpus. Alia tm̄ vna ē ꝑm sbam i oib⁹ ist̄ ptātib⁹: sz nō ꝑm quālibz ptātē sil̄ tpe sit act⁹ p̄m⁹ vl̄ secundus: q̄ act⁹ p̄m⁹ ē q̄ pōt agere: nec pōt ipe dire quādo voluerit: sicut bitus sciētie considerat q̄n voluerit. Et iō dicit phs̄ q̄ non ē viuum ⁊ aial simul intelligēs ꝑm q̄ ē act⁹ cōplet⁹ orgāi: nūc. n. aia inē vt artifex: ⁊ nō sicut act⁹. Animam enim inesse sicut artificem est inesse animam ꝑm quid ⁊ non simpl̄r: boc ē ꝑm vtutē ⁊ rectitudinem formatiue virtutis que formar organa sicut si intelligamus speciem domus que est in mente architecti egredi de ipso ⁊ intrare

ligna ⁊ lapides ⁊ sic formare domum sine mãib⁹ architecti. Sic.n.adhuc figura domus inducta ꝺm eẽ oꝛt a spẽ formante lapides in domũ eo q̃ spẽs formans simplex ẽ ⁊ nullius figure. figura aũt inducta nõ ẽ simplex cũ dicemus ipẽm dom⁹ esse in lapidibus ⁊ lignis q̃ in domus figuraꝫ cõuertunt. Et sic philosophus vult q̃ spẽs aie sit in semine formãs ⁊ figurãs organa que vꝰ formatiua vocat. ⁊ hoc ẽ aiam in eẽ ꝺm quid: hoc ẽ ꝺm spẽm ⁊ virtutem aie que formatiua vocat: sed nõ inest ꝺꝫ q̃ est actus ⁊ substãtia quedã aiati coꝛpis nisi in coꝛpe organico cõpleto. Iste ẽ igit intellectus arꝫ. ⁊ nos determinabim⁹ hoc i libro de aialibus: quia per hunc moduꝫ ibi arꝫ. explanat seipm ⁊ sui commentatoꝛes sicut dictum ẽ exponunt eũ. ꝓ hoc igit ꝓꝫ qualiter aie vires aduenĩũt ꝺm tẽpoꝛis diuersitatem. Si aũt dicamus ptẽ vegetabilez ꝺm sbaꝫ alterã eẽ a sensibili ꝓꝓ hoc q̃ diuerso tempoꝛe inducit vt ẽ actus oꝛgãi: tunc etiã oꝫ nos dicere motiuã ꝺm locu eẽ diuersaꝫ in sba a sensibili: q̃ motiua ꝺm locũ diuerso tẽpoꝛe pficit vt actus p̃mus vel secũd⁹. Adhuc aũt ⁊ generatiuã dicemus alteraꝫ a nutritiua ⁊ augmentatiua eo q̃ lõgo tpe p⁹ pficit ad actũ. Q; autẽ obiciunt de diuersa cõplexiõe oꝛganoꝝ platõis doctria ẽ sed erroneuꝫ: qm̃ lꝫ oia mẽbra sint diuersa rũ cõplexionũ: tamẽ oia diriguntꝫ ⁊ conuertunt ad vnũ quod ẽ coꝛ vel id quod est coꝛdis loco. ⁊ lõ tota coꝛpis diuersitas refertꝫ ad vnũ vniẽs oia alia. ⁊ sicut se bꝫ ad suas ptes coꝛpus: ita se bꝫ pfectio coꝛpis ad suas pticulares potestates: ⁊ lõ sbstãtia vna est aie cui⁹ actus ẽ vita coꝛdis: ⁊ ptic̃lares potestates exercet in alijs mẽbꝛis. Sic igitur dicemus totã partiũ aie diuersitateꝫ in vno coꝛpe eẽ vnitam aliquo quod est aia.

Cap'm. xvij. de dubitatiõe que mouetur de eo quod vnit potẽtias aie virũ nõ cõis ꝫ sba realis cuius vires aie sunt partes.

ET adhuc dubitabit aliquis quã potestatẽ bẽt quelibet partiũ aie in coꝛpoꝛe: ⁊ hoc ẽ querere virꝫ habeat potestatẽ ptis potestatiue q̃ est q̃si pars integralis aie potestatiue ita q̃ vniẽs potestatesꝫ pticulares sit vna sba aie ꝺm esse: aut ita sit q̃ q̃libet pars aie potestatesꝫ habeat totius aie ⁊ vniens eas nõ sit nisi quedã ratio cõis ⁊ ꝺm rem q̃libet ps sit quedã aia totũ illud habẽs quod bẽt aia. Et siquidẽ dicatur q̃ ptiũ vnaquꝫ nõ bẽt nisi ptic̃lare potestatẽ: tũc oportet q̃ sicut aĩa cõtinet totum coꝛpus: q̃ sic quelibet ps põtestatis eius aliquã cõtineat ptẽ coꝛpoꝛis ⁊ exerceat in illa suã opationẽ: ⁊ hoc lõ cõueniens ẽ: qa aia tota dicit foꝛa cõtinẽs coꝛpus: ⁊ tũc ipsa nõ colligit nisi ex potestatibus ptic̃laribus ptes coꝛpoꝛis continẽtibus. ⁊ si hoc ꝺcedat videt sequi aliud impossibile: qa qualẽ partẽ aut quomõ intellectus contineat graue ẽ fingere volẽti assignare eo q̃ nos ꝛcimus oẽm potentiã affixã oꝛgão coꝛporali nõ eẽ nisi circa ea que sũt de cõplexione oꝛgãi illius sicut oculi circa coloꝛes: ⁊ auris circa sonos. Intellectus aũt vlr ẽ circa oia: neqꝫ accipit ea coꝛporaliter sed simplr denudata ab oi materia sensibili ⁊ coꝛporali: ⁊ lõ nullius ptis ipse põt eẽ act⁹ nõ igitur vniuersũ totius potestatis anime continẽtis coꝛpus colligit ex talib⁹ ptic̃laribus potestatib⁹ quarũ quelibet cõtineat ptes coꝛpoꝛis: ⁊ per cõsequens nõ ẽ talis comparatio partium aie ad partes coꝛpis qualis est cõparatio ipsius anime ad totũ coꝛpus: cũ ipsa contineat totum coꝛpus et nõ quelibet partiũ eius partẽ coꝛpoꝛis ꝺtineat. Q; autem omnis anima ad totũ coꝛpus sicut continẽs ipsũ compleat: ꝓbat ex hoc quod supius induxim⁹: q̃ neqꝫ oi aia egrediẽte de coꝛpe coꝛpus expiꝛat ⁊ marcescit. Si aũt ꝓpter hoc dicat aliquis q̃ vniens istas ptic̃lares potestates est vna rõ cõis earũ quã habẽt vt sũt aie: ⁊ q̃ quelibꝫ istarũ ẽ aia bñs in facultate oia opa anime faciẽdi lꝫ quedam operet in vno oꝛgano ⁊ quedam in alio. Ille pro se habet q̃ plante videntur viuere ⁊ vbiqꝫ habere omnem facultatem anime vegetatiue: ⁊ lꝫ in radice sola trahat cibũ: tamen virtutẽ ⁊ facultatem trahentem cibum bẽt in ramis: ⁊ hoc patet quando diuiditur ⁊ figitur terre: tũc

enim in ramo trahit sicut in radice. siliter ē in bis aialibus que ānulosa vel rugosa dicunt que si dividant vtraqz ps retinet animā sensibilē t motiuā ꝺm locū: t sunt iste aie eedē spē lz sint nūero diuerse. t videtur q vtraqz ps etiā bēat virtutē gustatiuaz et cibi receptiuā. Si āt nō perficiūt tractū cibi nullū ē incōueniens: qm̄ hoc cōtingit p accidēs. Non ē hoc ex defectu virtut⁹ aie quā nō habet vtraqz ps: sed q deficit ei organū corpale quod in planta vbiqz aptat ꝓpter omogenitatē plantarum: sed nō sic vbiqz pōt aptari in aiali ꝓpter suarū ptiuz etherogeneitatē. vnde lz nō bēant instra quibus saluentur in nā: tamē aia perfecta ꝺm oēs vires videt vtriqz pti ineē: t silies spē sūt aie partiū adinuicē: t etiā toti sūt aie diuise silies: q nō habuit plus tota sil' qz ps alteri⁹ diuidens ipam: tota ergo anteqz esset separata: t aie ptium sunt silies adinuicez t hoc ē ac si tota quādo corpus simul non diuisū eēt diuisibile p spēs. Quod āt est diuisibile p spēs ē rō cōis vna ergo dio aie i partes est dio in spēs: sicut si diuideret alī boiem t asinū. t nō ē sicut dio subiecti i potentias t ꝓpietates nāles: sicut diditur ignis in calidū t rarū t lucidū vel pomuz in odorē t calorē t saporē. Si aūt quis diceret q in plantis in quib⁹ maxie fit ꝺmōi dio nō ē aia palā ē fallū eē qm̄ in plātis videt ad sēsū ineē quoddā p̄ncipiuz formale quod nō est foꝛa corpea agens tātū vnū: lz virt⁹ incorpea tātū in corpe agens diuersa: t hec aia vegetabilis qua sola cōicant simil aialia t plante: t ipsa quidē vegetabilis separatur ꝺm eē aliquādo a sensibili p̄mo mō quoniā ē in plātis sine sensu. sed sensibile nō separat ab ipsa: q nihil ē qō bēat sensū quin etiā bēat vegetabilē. hac igit via incedēdū ē ad ingrēdū de aie ptib⁹. Questiones aūt in hoc vltio capitulo mote lz non eēnt soluēde hic sed poti⁹ in libris de vegetabilib⁹ t aialib⁹ in quib⁹ aget de corporū aiatorū diuersitate: tamē pp doctrine bōitatē t facilitatē dicimus esse ꝓ verissimo tenendū q vna ꝺm ſbaz est aia in corpe vno t q illa potestatib⁹ aliquibus affigit corpi t nō est necesse q bz oēs corpi affigat: qm̄ aia illa que similioꝛ est intelligētie agenti: t magis elevata ē supra naturā quasdā bēt ꝓpietates affixas corpi: t quasdā ꝺiūctas corpori habet: t hec ē aia rōnalis. Silr autem corpa aiata sunt aliquādo valde silia: t habēt organa nō ex diuersis: nō in foꝛa ꝺ posita sed quasi omogenea sicut plante: t hec diuisa cōualescunt: q quelibet ps pōt esse os t organū saluās naturā in talibus. Que aūt sūt silia quidē sed nō ꝺio sic quorū corp⁹ componit totū quasi ex qbusdaz circulis siue anulis sicut serpētes t lumbrici lacerte t anguille t ꝺmōi: hec oia virtutes suas motiuas habēt maxime in anulis sicut in libro de motibus aialiū ē determinatū: t ideo diuisa p transuersū in vtraqz pte retinent t sensū t motū. Si aūt per totam lōgitudinē corporz suoꝝ in duo diuidātur: diuidet quilibet circulorū in duos semicirculos: t quia circulis illis vtebant ꝓ mēbris officialibus in sensu t motu: iō tali diuisiōe in eis facta stati moriunt t iacēt immobilia eo q nullū habēt organū i quo fiat opatio sensus vel motus. Quedā autez sunt valde diuerse cōpositiōis in orgāis corporis: t illoꝝ potestates aiales sūt valde diuerse: t iō diuisis illorū corpoꝛib⁹ statim moriunt: q anima expirat t nō pōt saluari cū inueniat in vna pte totā diuersitatem organoꝝ quā requirit ꝓpter suarū potestatum differentiā. Sed hominuz genus specialem habet in hoc ꝓpietatē eo q sic dixim⁹ supra anima eius que sibi est ꝓpa separata est t non cōicat corpori p seipsaz: lz p aliam potentiā corpi cōicantem propter quod etiaz nō dividit aia hominis diuiso corpore: sed abstrahit cū non habet in quo operet. Sic autē diuisis vt dictum ē plātis t anulosis corporib⁹ que per se diuisibilia sunt aia que vna numero fuit in toto efficitur due numero per diuisionē eo q est diuisibilis per accidens diuiso corpore: q tamē anima non ē forma corporea que distenda tur quantitate corpis sicut albedo vel alia forma situalis in corpore: iō putabat plato q aīa non possz etiā dīdi per accīs sic diuidit albedo: t iō dixit i toto itegro fuisse mltas animas vnitas in rōne quaꝝ mltitudo

mãifestat p diuisionẽ. Sed hoc ẽ incõueniẽs: qr nõ eẽt rõ q̃re vn9 corpis pfectibil eẽnt plures aie vel pfectiões cuz vna sufficiat. nã. n. nõ abũdat supfluis. Et iõ dicẽdũ q ad dionez corpis sequit dio aie. t iõ quod diuidit p accñs ẽ duplex. s. qõ habz quãtitatẽ p accñs bm quã diuidit: t est minus in minori: t maius in maiori: sic fore corpee diuidunt p accñs q̃ fũt vt caliduz frigidũ t hũidũ t siccũ: t bmõi. t ẽ diuisibile p accñs qõ lz in se sit indiuisibile ñ habens q̃titatẽ: tñ bm suã totã facultatẽ iest diuersis ptib9 corpis. t iõ diuisis corpis pticalis bm totã facultatẽ suã remãet in illis diuisis: t sic aia ẽ diuisibilis p accidẽs. t simile ẽ sicut si signauero pũctũ in linea media. Nõ. n. indiuisibile ẽ: t tamen si diuisero lineã in pũcto illo remãet pũctũ integz in vtraqz linea: t erũt duo pũcta. Hoc aũt plato ignorauit. Quidã ãt etiã hoc ignorãtes ouertũt se ad magis ipossibile dñtes q in vtraqz pte diuisa remãet vna aia nũero sed illi nesciũt q idẽ nũero ẽ i quo nõ inuenit in nũerãdo diuersitas. In ptib9 aũt diuisis diuersitas in nũerãdo inuẽit. Adhuc autẽ quod diuidit ab aliquo loco t sbo uecesse ẽ nũero differre ab ipso: ptes ãt diuise t loco t subiecto sunt diuise. non igitur est in eis vna anima numero.

Explicit liber de aia pmus. Incipit secũdus q ẽ de aia bm substantiã t ptes eius q̃ sunt vegetabilis sensibilis t rõnalis. Tractat9 pmus de substãtia aie bm se. Cap'm pmũ q̃ sit libri intentio: t qualiter diffiniti onem anime venari contingit.

Hec igit q̃ dca sũt tradita sũt a pozib9 pbis de aia in quibus qr nihil ẽ dubiũ sbe aie vl' ei9 ptib9 oz nos oia ea vt oñdim9 abiicere. Redeam9 aũt iteruz tanqz ex pncipio qõ supra nobis pfixim9 ad iquirẽdũ pmo de sba: t postea de ptib9 t opib9 t accidẽtib9 eius. t q̃ram9 determinare quid ẽ aia rõne cõi t figurali sine supficiali. t etiã q̃ vtiqz sit ipsi9 eẽntialis et ppria diffinitio q̃ nõ dic tãtuz quid est aia sed etiã dicit cãm ppter quid vnũquodqz opez t accñtiũ inest: qr sic dixim9 supius in pbemijs si p diffinitiõem nõ cõiecturatur facile de accñtib9 dialetica erit t vana. venãtes aũt diffinitiõem pmo q̃ tantũ qd ẽ aia dicit dicam9 q nos nõ disputamus vtrũ aia sit in generib9 accidẽtiũ: qm̃ scitũ ẽ ab oib9 accidẽs ptẽ substãtie nõ eẽ neqz p ficere substãtiã. Aia autẽ cõpositi ex aia t corpe pars eẽntialis t dignior ẽ: t pfic aia ta corpora. t iõ supponim9 aiam in genera litate substãtie cõtineri. Dicam9 igit vnuz esse gen9 entis quod ẽ substãtia: hui9 autẽ generis aliud quidẽ ẽ sic mã que bm se accepta nõ ẽ hoc aliquid quod ẽ cõpositũ in diuiduũ substãtie eo q nõ dat ei nom̃ neqz eẽ: sed substare ab ipsa pmo ẽ. Alterũ aũt in eodẽ genere substantie acceptũ ẽ forma t spẽs bm quã dicitur iã formata res natura hoc aliquid eo q formãdo ipsũ t specificãdo dat ei eẽ t rõnẽ diffinitiuã. Et tertium in genere eodẽ quod ẽ ex istis cõpositũ duob9 quod ẽ res in nã pducta: quam ipa nã itẽdit. Ytẽ hec aũt mã quidẽ ẽ potẽtia q̃ subiicitur generatiõi t forme. Spẽs ãt ẽ endilichia: hoc ãt latine sonat act9 vel pfectio q̃ dat eẽ specificũ sbale bz q homo vel asin9 dicit aliquid: t hoc ẽ duplex quorũ vnũ sequit alterũ: vnũ est. n. actus pm9 qui est eẽ: t aliud ẽ actus secũdus q ẽ actõ eẽntialis bm illud eẽ: sicut si dicerez q lux lucentis est eẽ t actus pmus: t lucere ẽ actus eẽntialis eius secundus: eo q hec est actio eius que sue forme diffusio quedam est essentialis. omnis enim essentia propriam t essentialez habet opationẽ qua nũq̃z destituitur quando est essentialis: sicut lux non destituit a lucere quod ẽ eius actio. huius autem exẽplum in accidẽtalib9 est scientia in sciente que dat ei eẽ scientis bm q sciens est: t huius actio essentialis bm scientiam est considerare scita que scit per scientiam. Ita enim est in omni forma naturali q ipsa in habitu habita est actus primus dans eẽ materie in qua ẽ t compositio: quia aut ipsa ẽ principium eẽntialitum

ꝛ naturaliū sibi actionū: ſō etiam non ꝑ aliquid aliud sibi acquisitum est actus secundus. sicut enim sciens nihil vlterius acquirit quo cōsideret: sed ipsa forma que ē sciētia in eo est p̄ncipium cōsiderationis ꝑ seipsam: ita etiā de omni forma naturali ꝛ substantiali q̄ est p̄ncipium ipsa suarū operationū eēntialiū ꝑ seipaz: ꝛ ñ ꝑ aliud sibi additum. ¶ Douet autē fortassis aliquem q̄ dicimus substantiā esse genus continēs materiam ꝛ formā cū sint p̄incipia sb̄stantie: ꝛ p̄ncipia generis non sint in genere: ſz ante ipsū. Adhuc autē forte mirabitur aliquis quomodo diuidimus sb̄stantiā ꝑ tria que nō equaliter respiciunt rōnez ꝛ nomē sb̄stantie: ꝛ inter que non ē oppositio: cum duo p̄ma sint partes tertij quod dr̄ sb̄a composita. Sed de his determinari habet in p̄ma philosophia. sed quantū hoc negocium attinet sciēdū ē q̄ coē quod vocamus sb̄az hic tria continentē est cōe ꝺm analogiaz ꝑ ut distinguit in. viij. phie p̄me: ꝛ ideo p̄mo cōuenit vni: ꝛ alijs cōuenit per illud. Adhuc autē sb̄a dupl'r accipit: vno. n. mō accipit ꝺm q̄ sb̄stat accidētibus: ꝛ est ipsoz accidentiū vl'e sb̄m in quo ipsa accidentia habēt eē. ꝛ sic nō accipim⁹ eam hic: q̄ hoc mō cadit in coordinatione p̄dicabiliū. Alio autem mō accipit ipā nā sb̄e ꝺm q̄ opponit accidētali nature: ꝛ sic ē ꝛ dicitur sb̄a res ꝑ se existens: ꝛ accidēs res non ꝑ se existēs ꝛ quando sic dicitur tūc continet sb̄ se māz ꝛ formā ꝛ compositū. ꝛ p̄ncipaliter quidē hoc mō sb̄stantia ē forma qua existit q̄cq̄d per se existit. ꝛ secūdo modo dicit compositū: tertio autē materia que non hēt per se existere i natura nisi ꝑ formā. ꝛ isti mōi sūt tres penes quos diuiditur sb̄a in tria. neq̄z oportet q̄ talis diuisio sit opposita cum nō sit diuisio analogi nisi explicatio modoruz quibus analoguz sb̄ se continet quedam. Jam igit̄ patet q̄liter diuidimus hic sb̄az inter ea autē que sunt sb̄e per se existentes nulla ita videnť esse sb̄e sicut corpora. licz enim sb̄e separate verius sint sb̄e: tamē nō ita videnť ad sensum. Omnes. n. cognoscim⁹ ad sensum q̄ corpora sunt res per se exñtes. Inter corpora autē adhuc magis videtur esse sb̄e phīsica corpa q̄z artificialia: q̄ nos videmus q̄ phīsica corpora sunt p̄ncipia artificialiū corporum. Figura. n. quam inducit ars accidens est quod non esset nisi phīsicū corpus sustineret ipsam: sicut pz in ligno in quo ē forma lecti que non eēt nisi lignū esset: ꝛ sic ad per se existendū p̄ncipiatur artificiale a phīsico. Est igit̄ phīsicuz corpus quod phīsica forma ad aliquā speciē phīsici corporis ē determinatū magis sb̄stātiale q̄z artificiale. Inter phīsica autez corpora quedā habent vitā ꝛ quedaz non habēt vitaz: sed alia forma determinatur ad spēm phīsicā sicut elementa vel etiā cōmixta tātū vt lapides ꝛ metalla ꝺm sua genera. vitā. n. dicimus ꝺm p̄incipium alendi ꝛ augendi ꝛ diminuēdi: q̄ ista sunt ꝺm que p̄mo manifestat vita sicut inferius ꝓbabimus. Erit igit̄ oē corp⁹ phīsicuz ptici pans vitā eēntialiter sb̄a in illo mō substātie quo diximus sb̄am eē cōposituz. Quia vero tale corpus phīsicū habet vitā: ꝛ bñs vitā corpus: nec ē ipa nec cā vite nō potest eē q̄ corp⁹ phīsicū sit aia: eo q̄ corpus cuz sit bñs aiam ꝛ vitā per aiam nō ē in alio a se sicut in sb̄o eo mō quo dicimus sb̄alem formā eē in subiecto nō quidē sicut accidēs quod cū sit in aliquo nō ē in eo velut q̄daz ps: q̄ aia ē potissima ps ipsius quod ē eē cōpositi. Magis āt corpus phīsicū ē sb̄m in illo mō quo dixim⁹ mām ꝛ yle cē generatiōs sb̄m p̄mū in libro p̄mo perigeneos Cōstat autē q̄ etiaz aia nō ē cōpositum ex aia ꝛ corpe. oportet igit̄ q̄ aia sit sb̄a sicut spēm ꝛ formā diximus eē sb̄am corpis phīsici vitā ptici pātis potētia habituali: hoc ē forma q̄ forma pōt agere opatiōes vite secūdas. Cū. n. potētia sit duplex: vna qdē māliś que ē qua pōt aliqd fieri: ꝛ ē iperfca nō ē aia pfectio corpis phīsici vitā ꝑ talez modū potētis bre a corpe: qa tale corpus vitā nō bēt neq̄z participat vitā: ſz vitā bre ꝛ pticipare possit ꝑ sui transmutationē: sic q̄libet mā transmutat ad suā formaz ꝑ generationē: sed aia ē pfectio eius qō bz vitā sic q̄ actiones vite exercere potest: ꝛ ideo ꝺm alium modum potentie habet vitam qui est modus potentie formalis: sicut

dicimus sciente esse potente cōsiderare cū voluerit: t ignorante consiliandi bre impotentiā: sic igit habemus ea q̄ exiguntur ad illā aie diffinitionē que simplr t vliter dicit quid ē anima. Est.n. anima substantia que ē forma corpis non artificialis sed physici: t n cuiuslibet physici: sed potentia habituali vitam habentis.

Capitulum secundū de vniuersali anime diffinitiōe q̄ dicit quid ē aia vniuersaliter.

Ex his autē que dicta sunt possumus intelligere q̄ aia est substātia que est actus: nō tamē quilibet actus nālis: sed ē hmōi actus quo aiatū pōt agere vite actiones: hic autē actus dr dupl'r sicut t in antehabitis dictum ē. Alius quidē.n. est forma dans eē simpliciter p modū habitus quiescētis in suo subiecto: t ille ē sicut scientia quiescens in sciēte. Alius autē est sic operatio eēntialis ꝓcedens ab hmōi actu sicut actio vite procedit ab aia: t ille ē sicut cōsiderare quod ē actio sciētis in actu considerantis: t manifestū ē q̄ anima est act⁹ p̄m⁹ sicut sciētia ē actus sciētis: hec.n. ambo q̄ vocamus actū p̄mū t actum secundū aie conueniūt quia in eo q̄ aia ē actus ē i quibusdā similis somno: t in quibusdā similis vigilantie. Sōnus.n. est quies aie ab exteriori ope sensuū t quo ad sensū: ergo ñ pōt dici q̄ ipsa sp exerceat opatiōes suas. Vigilantia aūt est expansio quedā anime in exteriora opa sensuū: t ideo si diceremus animā vniuersaliter eē hm actum: t q̄ hoc eēt essentia eius cōtingeret aialia dormientia non habere aiam: t vniuersaliter gegd nō ageret actiones anime nō haberet animam: t hoc ē falsum. In sensibili igitur anima nos videmus aliquādo quod est simile somno: t aliquādo quod ē simile vigilie: vigilia.n. similis ē consideratiōi que est exercitiū t actus anime vel scientie: sed somnus ē simile aliquid scientiam habēti t non vtēti ea in opere. In aia autem vegetatiua videmus ipsam esse magis sīlem vigilie continue: quia ipsa quantū ad nutritiue opera semper agit operationes vite t nnnq̄ quiescit ab eis q̄diu anima inest corpori. semper.n. vel trahit nutrimentum de membro ad membrū vel dissoluit ipsum t alterat t vnit mēbro. t ideo quantuz ad hunc motū vite semper agit vite actiones quāuis enim quedam animalia quiescāt aliquando ab inquisitione alimenti exterius sicut vrsi t hirundines t ciconie t glires quidam t forte mulieres alique t quedam alia que calorem habent digestuz debilem. t est ipsorum viscosa humiditas' t spissa valde pellis t non porosum corpus tamen idem calor in eodem tempore quādo cibum extra non querunt dissoluit nutrimentum t humidum quod est circa locum digestionis t alterat ipsum t conuertit t attrahit ad membra. talia enim animalia voracia sunt in estate quādo confortat calor aliquantulum: quia multi cibi appetitus causatur a frigiditate: t ideo quia calor eorum parum t quasi nihil consumit: sed tantum conuertit modica alteratiōe cibum t remāet in eis multa t indigesta humiditas: t pinguedo magna operiens interiora omnia viscerum eorum t sunt in talibus vene t cetera vasa stricta multum ꝓpter debilitatem caloris penetrantis t perforantis. Et ideo quando venit frigus extrinsecum byemis obturantur pauci pori qui sunt in corporibus eorum: t tunc modicus calor nō habens quo euaporet cum fumo būido redūdat ad interiora ad locuz digestiōis t generat in eis flegma abūdāt t obstruens vias nutrimenti. t sic cessat in eis appetitus t quiescūt ab exteriori inquisitione nutrimenti. t būiditas grossa euaporans ad cerebra eorū facit eos q̄si ebria t somnolētia: t ideo iacent immobilia t sagacitate nature prouident sibi de cauernis t huius signū ē: q̄r egrediētia de cauernis inueniunt macilenta eo q̄ consumpta ē in eis būiditas impinguans ea. Sed de his tractabitur in libro de animalibus hic aūt hec dixisse sufficiat: q̄ cū vniuersalem aie queramus diffinitionem oportet ipsam dicere in quibusdum actum primum: t i quibusdam actum secundum propter causaz que dicta est. Sed hm viam generationis

scientia est ante considerationem: t prior ea: quia prius est habere habitum q̄z vti ipso in actione t exercitio: t q̄uis forte aliq̄ forma ab actione sua nunquam destituat: sicut lux a lucendo: tamē prius ē ꝺm viam generationis actus primus q̄z actus secundus. Sic etiaz prius in via geneātionis est habere animam ꝺm potestatem vite q̄z agere actionem vite: vita.n. que est ipsū viuere est actio anime in corpus t est sibi essentialis t nunq̄z ea destituitur sicut inferius dicemus: tamen ꝺm generationis modū ꝑus habetur anima q̄z vita: t ideo anima essentialiter est actus primus t nō secūdus. diffinitio igitur dicens quid est anima est q ē actus primus corporis ꝓbici potentia vitā habentis.

Capitulum tertium de date diffinitōis explanatione t est digressio quedaz.

QUia autem animaz diximus esse actum non cuiuslibet ꝓbici corpis sed potius eius tantum quod i potestate ꝑfecta habet vnde exerceat actōes vite oz nos ad explanationem dicte diffinitionis determinare quale sit illud corp⁹ qđ dicimus in tali potestate bre vitā. In supioribus autem primi libri istius scientie diximus formas naturales vniuersal'r eē duplices. vna eniz est que magis sequitur naturas corporis naturalis in quo est forma nō elenata supra ipsum t potentias eius sicut est illa que est armonia mixtoz vel armoniam ons t talis forma natura ꝓprie vocat t nō agit nisi vnū sicut determiatum est i secūdi ꝓbicoz nostroz ꝑncipio. de oib⁹ mixtis talem formam habentibus iam tractauim⁹ in scia de lapidib⁹ t mineralib⁹. Est autem alia magis vicina cāe vl̄i agenti prime que agit oēs formas t hec est essentia i corpora mouens t pficiens corpus q̄ bz i primere in naturam totam eo q ordine nature supra nām est omnis forme corporee t hec vocatur anima t q: potestatem nō trahit agendi a corpoee sed ex prima eā cuius naturam sequitur: ideo nō agit tantum vnū sed multa t quodlibet illoz opm est ei ꝑp̄ num t essentiale t talis forma vocatur aia. Actōes autem suas essentiales agit in corpore t circa corpus que actōes nō sunt sine instrumenris corporalib⁹: t ideo omē corpus quod in potestate habituali habet vnde opetur actiones vite oportet esse organicum h̄ est ex organis figura t situ dr̄minatis cōpositū. organa.n. voco mēbra officialia q bus actiones vite ab anima exercent sicut p corpm flux⁹ spiritus vitalis p stomachū autem cibi coctio p epar autem digestio et sic de aliis bmōi. hoc autem rationabiliter fit. forma.n. que nā simpl'x est: cum vnam tantum bēat essentialem opationem sortit corpus simpl'x organicuz vnius rōis exis in toto t partibus omnibus eius sicut t forma ignis: aut lapidis t metalli. forma aūt q̄ sua incorporeitate altior est q̄z forma naturalis t magis supra mām eleuata plura opatur essentialiter t iō optet suū corpus in quo exercet opa illa eē eiberogeneuz ex diuersis in figura t mixtura cōpositum. bui⁹ autem exemplum est in omnibus potestatibus incorporeis. Ars enim architectonica cum sit vna nō vna simplici opatione facit domū sed potius sectando dolando pforādo oplanando t leuando t compaginādo ꝓpter quod diuersa in figura querit instrumēta sicut securim ad secandum: dolabruz ad dolandum: t terebr̄ ad pforandū: rūnam aūt ad planandum t in aliis actōibus suis apta talia bmōi: vnit autez ea ad vnuz man⁹ artificis que mouet omnia hec. Sic t anima habens i se potestates opādi opa vite multas querit corpus sic habens diuersa organa in figura t mixtura t compōe in quibus diuersis agit vite actiones vniens omnia hec ad vnum. s. ad cor a quo influit vite actiones omnibus eis. organa autem plantarum ꝑtes sunt: t hoc quidem satis manifestum est in corpib⁹ animalium t maxime boim cū ēt in corpib⁹ plantarū verum ē q: plātarū ꝑtes sunt organa specialia officia bntia vite: iz sint ꝑtes simplices ꝺ genere simplicitatis quo dr̄ simpl'x qđ ꝑtes bz omogeneas: foliū.n. in planta ē ad coopiēdū corticē fructuū ne ledat caumate vl̄ frigore. fructus autem bz corticem i quo opit

semẽ vt efficiat pepanu in vase debito maturatũ. Radices vero bz ozi in aialibus similes quo ad offm: qz t ozis t radicis officiũ ẽ trabere nutrimentũ. Medulã aũt bz quasi loco cordis: lz quelz istarũ ptiuz in se sit cõposita ex lilibus: tamẽ iste ptes diuersa bñt vite officia. pz igit ex dictis q si oz aliquã cõem diffinitionẽ dare aie: tũc vtiqz erit act9 pmus corpis phisici orgãici qz hoc cõuenit tã anime plãte qz brutoruz t cõuenit etiã aie bũane quã in orgãis opari videm9. t qz actus in oibus eẽntialr distinguit ab eo cuius ẽ act9: t pcipue in animatis in quib9 ostẽsum ẽ aiam corpeã formam nõ eẽ: iõ non oz q̃rere si vnũ sit aia t corpus. Forma.n. cũ mã nũqz coicidit in eadem rẽ sicut in artificialibus appet: vbi tñ forma vicinior ẽ materie qz in alijs. Nõ.n. q̃rim9 si figura ẽ idẽ cũ cera in sigillo. neqz vlr vnqz dubitam9 si idẽ sit actus: t id cuius ẽ act9 sic materie. Cũ.n. hoc ipz vnuz t ens multiplr p analogiaz dicunt de sba t accidẽte erit sba pncipaliter t per se ens t accidens ẽ ens: qz ẽ aliqua dispõ ei9 qõ vere ẽ. Cũ sba dividat in tria sic supi9 diximus mãm. s. formã t cõpositũ qõ iter ista tria ppe t pmo ẽ ens ẽ forma: qz mã ñ bz actu eẽ nisi a forma: t cõpositũ sil'r. t iõ mã ñ ẽ ppter eẽ dandũ: sed poti9 tãtũ ad hoc q substet: t pticulizet t indiuiduet eẽ quoruz nullũ ẽ eẽ ppter qõ impossibile ẽ vnqz formã eẽ mãm. t sic eadẽ impossibilitate impossibile ẽ aiam eẽ corpus. vniuersali igit diffinitiõe dictũ ẽ quid sit aia: qz ẽ sba bz q rõ rei sba t forma est: t hec sba ẽ quid erat eẽ hoc ẽ quidditas eẽntialis hmõi corpis qle determinatũ ẽ. t iõ corp9 amittit nomen t rõnẽ suã quando expirat ab eo aia: sicut si dicerem9 aliquod instrumẽtoruz artificialiũ eẽ al' a natura pfectũ sic si dolabra eẽt aial t corpus phisicũ. tũc.n. id quod ẽ sba ipsi9 forma lis ẽ eẽ snũ: qz eẽ nihil aliud ẽ nisi diffusio forme in subiecta sibi mã: t tale ẽ phisici corpoi ẽ aia in cõi rõne accepta. t si positõne pponis retẽta q si dolabra sit corpus phisicũ corp9 dolabrale quod ẽ ferrũ sepetur a forma dolabre iã nõ bẽbit nec rõnẽ nec nomẽ dolabre nisi forte equiuoce: neqz ferruz bẽbit rõnẽ ferri: sed q ferrũm adhuc est ferrum sepata ab ipso figura dolabre apud vsum loquẽdi: iõ ẽ qz dolabra ẽ organũ artis t ñ phisicũ: t corpum artificialiuz supius diximus eẽ pncipia corpa phisica q̃ totaf phisicas retinẽt in eis. Nozz.n. accñs est forma artis. t iõ talis corpis nõ est eẽ: t rõ aia sz poti9 phisici taf quod bz in seipso pncipiũ quo mouef motu vite t sm locuz: t qõ i se bẽt posse quiescẽdi quãdo voluerit. Et iõ sepata aia ab hmõi corpe corp9 iã non erit habens eẽ t nomẽ. t iõ mortuus bõ non ẽ bõ: neqz caro ei9 ẽ vera caro: sed poti9 corruptũ a carne bois. Cõsiderare autẽ oz in ptibus aiati corpis quod nunc dictum est quoniã si nos ponam9 oculũ per impossibile esse separatũ t esse animal tunc absqz dubio visus t potentia visiua erit aia eius quia hec potentia agit in eo vite actionem sm nãm oculi t cõplexionẽ. visus igit erit sba formalis oculi dans ei rõnẽ oculi t nomen: ipse aũt ocul9 qui pupilla vel corpus oculi vocatur ẽ materia visus. t ideo deficiente visu in oculo iam nõ est oculus sed equiuoce: neqz pupilla vocaf neqz est: nisi equiuoce sicut lapideus vel depict9. Ad autẽ accidit in pte vna organica aialis oz accipe accidere in toto corpe viuẽte: qz oio sil'e ẽ. sicut.n. vna potestas pticularis anime sensibilis se bẽt ad vnã organicã ptem corpis in eo q dat ei esse t rõnez: ita totus sensus siue sbalis aia se bẽt ad totũ viuens corpus quod dat ei esse t rõnẽ talẽ que est sensitiui corpis. pz igit ex dictis qualiter aia sit actus aiati corpis potestatez bñtis agẽdi vite actiões: t ideo tale corpus non pot eẽ abiciens aiam quod ita ẽ in potentia: t in ea ẽ ei viuere: sed potius ẽ aiaz habens: ppter quod diximus supius q cuz dr in diffinitione assignata potẽtia vitã habentis q̃ de potestate bimali t pfecta itel ligit que potens ẽ agere vite actionef: hoc autẽ baud ẽ sepatũ ab aia vt abiciens eaz sed potius in rõne sua cõcipiens eã t bñs eã: qz neqz nomẽ corpis organici bẽt neqz rõnem sine ipsa. Semẽ aũt animaliũ t fructus plantarũ nõ sunt hmõi corpa orgãica nisi in potẽtia incõpleta. t ideo taliũ non ẽ

anima endelichia: neqz anima ē in eis nisi sicut artifex in artificiato quod ē in fieri ꝛ nō in eē: ꝛ boc nō est ineē aiam nisi ꝑm qd sicut supra diximus. vñ pz ex dict⁹ q vigilantia ē actio aie q̄ est exercitiū actiōis vite est sicut in artificialibus incisio: ꝛ in phisicis visus siue videre ꝑm actū ꝛ iō visus bz actōnez q̄ est vti visu: ꝛ sīr potentia bitualis orgāi ad videndū qđ ē visū bre: ꝛ ñ vti ē aia: qz sicut diximꝰ ipa ē actus ꝑmꝰ ꝛ actꝰ secūdus: neqz tamen iō ē duo: qz actꝰ secūdus supponit ꝑmū: ꝛ fluit ex ipso eēntialr Corpus aūt ꝛ mā oculi ē qđ ē potētia vtēs ꝛ habens visū: ꝛ nō potētia incōpleta: sed potāte pfecta sicut diximus: ꝛ sic oculus ē pupilla ꝛ visus cōpositꝰ: ita aia ꝛ corpus ē aial totū cōpositū cuius tota ratio ꝛ substātia est anima.

Capl'm quartū in quo ex ꝓdictis demonstrat que anima sepabilis ē: ꝛ que nō.

EX dictis aūt in ꝓdicta diffinitiōe aie facile determinat q̄stio qua q̄ritur si aia sit sepabilis a corpe vel nō. Non enīz immāifestū est q aia nō vlr sepabilis est a corpe. ꝛ sīr q pars q̄dā ipsiꝰ nō sepatur a corpe. Quecūqz. n. fōa eēntialiter ē pars corpis aut actꝰ nullā vite actionē agēs nisi in pte corporis aliq̄ nō pōt separi bz eē a corpore: qz si separet seqret q sepata nullā bret vite actiōem: ꝛ boc eē nō pōt. talis āt sūt aia vegetabilis in plātis: ꝛ aia sensibil in brutis: hec. n. duplex aia est actus ꝛ pfectio quarūdā corpis ptiū sine quibꝰ nullā oio bz vite actionez. Nō. n. itelligi pōt nutritiua ꝛ augmentatiua ꝛ generatiua agere sine cibo ꝛ semīne corpali: ꝛ iō a corpe in istis actiōibus nō sepatur. Sīr aūt videre ꝛ audire ꝛ vlr sentire nō agit sine instrīs corporalibꝰ ꝛ corporalibus formis: ꝛ imaginari nō flt sine q̄ntitate corpis ꝓpter qđ nihil istorū sepatur: neqz ipa aia separi potest q̄ sic ē i toto corpe sicut iste potāte sūt i ptibus corpis. At vō quandā aiam ꝛ ꝑm quasdā ptes nihil prohibet separi pp boc q ille nullius corporis sunt actꝰ in quo vite exerceāt actiōes sicut in orgāo: sicut manifestū erit in sequēntibꝰ de itellectu tā agēte q̄ possibili: ꝛ in pte i ꝑmissis bitū est.

Amplius aūt mānifestū est nō solū de ipsa pte intellectiua q sepat: sed de ipsa aia tota intellectiua q separet ē mānifestū: cuius cā necessaria ē: qz cū ptes aie sint nāles potestates eius ab ipsa fluentes impossibile ē q ab essentia cōiūcta cū corpe fluat ptās sepata. Sz e conuerso possibile ē q ab eo qđ eēntialr est sepatū fluant potentie opantes in corpe: qz ois ptās supior pōt quicqd potest vt⁹ inferior: ꝛ nō cōuertit. cuiꝰ ꝓbatio ē q nos videmꝰ q a ꝑmo motore simplici q maxie sba sepata ē inter eēntias oēs fluit virtus motiua ꝑmi mobilis q̄ nullo mō explet opationē suā sine corpore eo q nihil ē localr mobile nisi corpus. Sīr āt ars q̄libet sepata ē ꝓut est in aia artificis: ꝛ iñ potētias suas nō explet sine corpis instrumentis. pz igit q ab eo cuiꝰ essentia sepata ē fluūt potentie opantes in corpe. Sed ab eo quod eēntialr subdit corpori: ꝛ ē virtus in corpore exñs nulla fluit potētia que sit sepata: qz potentia nālis ꝛ operatio sequtur essentiam: ꝛ iō ipsa essentia mixta corpori magis erit imixta q̄z ipsa essentia a q̄ fluit. Adhuc aūt nālis potentia est ꝓpetas essentie. Est āt sbm ꝑncipiū passiōis: ꝛ cadit in diffinitiōe eius. Qualr igit possz eē q essentia coniūcta corpori cāret potētiam nālem sepatam? Ex his igit pz q si intellectꝰ ē potētia sepata tc oz q nā ꝛ eēntia intellectiue aie sit separata: ꝛ cū hoc habebit plurimas potentias corpori cōiūctas.

Amp̄. aūt manifestat hoc si dicat aia intellectiua siue rōnalis mouere corpus ꝛ eē actus eius: sicut nauta est actus ꝛ motor nauis. Nauta. n. mouet nauim per spēm intellectiuam que est scia gubernandi: ꝛ cuz nullam operationem habet nauta in naui que non expleatur motu ꝛ instrumēto corporeo: sicut a tbemone vel clauo vel velo: aut gubernaculo vel remo: ꝛ separatur tamen totus gubernator a naui. Et similr si anima sic mouet corpus totuz intellectu gubernante aut impante ipsa separatur tota essentialr a corpore lz bēat multas vires ꝛ operationes sensus ꝛ vegetationis q̄ non

explẽtur sine instrumẽtis corporeis. Hec autẽ omnia constabunt postq̃z determinatũ fuerit de natura aie intellectiue in tertio huius scie libro. figuraliter quidẽ igit hoc ẽ superficialiter ⁊ vniuersaliter sic determinatur ⁊ describit anima diffinitiõe vniuersali solum quid est anima dicente.

Capitulum quintũ in quo probat q̃ oportet querere aliã adhuc diffinitionẽ que dic causam superius habitam.

QUoniã autẽ in pbemijs diximus q̃ diffinitiones vles ex quibus nõ cõtingit cãs accñtiũ subiecti ꝯgnoscere neq̃z coniecturari de ipsis facile sunt dialetice ⁊ vane oẽs: ⁊ nos iam diffinitõnẽ que solũz dicit quid ẽ aia assignauimus nõ sum⁹ cõtenti in ea: quia oz nos cognoscere nõ solũ quid est aia in se: sed etiam ptes anime, cognoscere ⁊ cãs accidentiũ per se ipsis partibus demõstrare. Accidẽtia p se ⁊ opera anime maxime ꝺm partes ei attribuuntur ⁊ iõ oportet nos aliã inuestigare q̃ in ptib⁹ anime ꝓpriã naturã ⁊ eẽ demonstret: qm̃ nos in probemys iam innuimus q̃ ꝺm vnãquãq̃z partez anime altera ⁊ altera est rõ anime: ⁊ non est diffinibilis anima vna rõne vl̃i que applicet oibus partibus eius hoc autẽ in dicta superius diffinitiõe cõtingit in qua etiã si diffinientia animã vniuoce sumerent nõ sufficerẽt ad naturã anime in ꝓprio partiũ eẽ cognoscendã. Nũc autẽ nõ vniuoce sũt sumpta: qm̃ nõ vna ⁊ eadẽ rõne actus ẽ intellectiua anima cũ sensitiua cũ vna sit separata ⁊ altera sit virtus in corpore. Neq̃z in vna ⁊ eadẽ rõne actus corporis pbilici est sensitiua cũ vegetatiua: cũ videam⁹ sensitiuã eẽ cognitiuaz ⁊ accepti uam spũaliũ spẽrum a sensibus: ⁊ vegetatiua nihil spũaliter accipit vel opatur: hac igit necessitate oz iterataz facere inuestigationẽ de anime diffinitione: qm̃ in tali via quãdo agit de ptibus sit aliquãdo certuz id quod ẽ ꝺm naturã ⁊ rõnem noti⁹ ex bis que incerta sũt ꝺm rõnem ⁊ naturã certis tamen quo ad nos tentãdũ est nobis itez sic per viã istam aggredi de aia: q̃ aia talis ẽ substantia q̃ multũ elõgata ẽ a sensib⁹ nostris: ⁊ nõ subiacit sensib⁹ nisi quo ad opa ⁊ opa sunt ptiũ ei⁹: ⁊ iõ quo ad nos sũt notiores ptes q̃z ipsa ꝺm se aia. Sic.n. diximus diffinitiuã rõnem nõ solũ ostendere quod qd est: sed oz etiã q̃ ostendat causã quare insũt ei p se accidentia q̃ ꝓpue aie ꝺm partes insũt. Rõnes autẽ terminoz⁹ diffinientiũ q̃s nũc in ꝓcedentib⁹ adduximus sunt sicut ꝯclusio demõstrata per aliud ꝓncipiũ. Quedã.n. rõ nõ dicens nisi quid est per aliud scita: sic ꝯclusio que ad hoc vt sciatur alio indiget ꝓncipio qõ est medi⁹ terminus. Rõ autẽ dicẽs simul ꝓpter quid ⁊ quid illa ẽ sicut demõstratio per se scita: et per quã scit cõclusio. Est ãt de hoc i secũdo posteriorũ dictũ. Si.n. queraf quid ẽ tetragonismus siue q̃dratũ cui accidit per se eq̃le eẽ quadrangulo altera ꝓte lõgiori dupliciter diffiniri põt. ⁊ vna diffinitio nõ dicet quid ẽ quod substat passiõi. Altera ãt dicet cãm: q̃re ineſt ei ⁊ talis passio. Si.n. diffiniat sic tetragonismꝰ est ortogonũ eq̃ laterale quattuor lineis cõtentũ eq̃le q̃drãgulo altera parte lõgiori nõ dicetur nisi qd est absolute quod substat passioi. Si autez diffiniatur sic tetragonismus est inuentio media rei hoc est inuentio proportionis q̃z titatũ ex quibus fit tetragonismus: ⁊ altera parte longius quadrangulum dicet causam quare ineſt ei talis passio quod est. ſ. equalis tetragonismus altera parte longiori quadrato. Ad hoc autem intelligẽdum prooter doctrine bonitatem oportet de geometrie quinto libro aliquid iterpõere. Sciendũ igit q̃ ex oibus tribus q̃ztitatibus q̃ sunt cõtinue ꝓportiões fit necessario tetragonismus ⁊ q̃drangulus altera ꝓte longius. neq̃z possunt de oue figure fieri ex pluribus quãtitatibus: neq̃z ex pauciorib⁹. Sicut.n. accipitur ex secundo euclidis q̃dratũ equilaterum ⁊ equiangulũ sub vna linea dicitur contineri: quoniaz fit ex vna ⁊ eadez linea in se ꝓducta: ⁊ equale in quantitatibus causatur ab vnitate q̃z titatis. Manifestum autem est quod dicitur in nnmeris. si enim quẽcunq̃z numerũ in seipsum duxero quadratum perficio sic

bis duo vel quater quattuor: ꝛ sic deiceps Quadratum igitur ex vnita prouenit quā titate. Quadrangulum autem altera parte longius sub duabus necessario lineis ꝛ nō pluribus continetur. habet enim hec figura duo opposita latera equalia: ꝛ duo que libet que sibi inuicem in angulo applicantur habet inequalia. Sunt ergo ibi due eq̄ litates diuerse ꝛ due inequalitates. Sicut igitur vna per totum equalitas ab vna surgit quantitate: ita necesse est q̄ due inequalitates duabus intercepte inequalitatibus a duabus surgant quantitatibus: etsic necesse est ipsum sub duabus lineis contineri. hoc autē est manifestuz in linearib⁹ nūeris. binarius enim ꝛ ternarius due sūt inequalitates quantitatel: ꝛ si duxero vnū in alium perficimus quadrangulū altera parte longius: vt si dicā bis tria vl̄ ter duo longius enim est q̄z sit latum bis tria: ꝛ latius q̄z sit longum ter duo. igitur probatū est quadratū ꝛ altera parte longius q̄dran gulum ex tribus quantitatib⁹ fieri: ꝛ neq̄z ex pluribus neq̄z ex pauciorib⁹. Quotiens cunq̄z autē vniuntur tres quantitates continue proportionis: tunc ex illis fiunt quadrata ꝛ altera parte longius equales omnino. Continuā autem voco proportionem quando in vna ꝛ eadem ꝓportione i qua se prima habet ad mediā habet se media ad tertiam: ꝛ hoc in numeris est manifestū. accipiatur enim. xŋ. vi. iŋ. Jn bis. n. p̄mus est duplus ad mediū: ꝛ medius duplus ad tertiū. ducam⁹ autem medium in seipsum faciēdo tetragonismū: dicēdo sex ties sex ꝛ fiunt triginta sex ꝛ ducam⁹ p̄mū in tertiū faciendo altera parte lōgius q̄drā gulū dicēdo duodecies tria vel ter duodecim ꝛ fiunt sil̄r. xxxvi. Equale igit̄ ē quadratū medie ꝓportionis altera pte longi⁹ ad quadrāgulū extremarū proportionum Jdem oio euenit si accepero in alia proportiōe cōtinua tres quantitates: sic̄ si veli accipe sexquialteras: sicut. ix. vi. iŋ. p̄mus enim continet secundū totū ꝛ alterā eius p tem. ꝛ sil̄r medius cōtinet tertiū ꝛ alteraz partem eiusdez. igit̄ cōtinue sexquialtera est in eisdem ꝓportio. Cōstituam⁹ igit̄ q̄ dratū ducēdo mediū in seipsū: dicēdo sex ties sex: ꝛ fiunt. xxxvi. vt p̄us. ꝛ si ducam⁹ extremos in se inuicem ita q̄ vnū in alium dicendo nonies quattuor vel quater nonē perficiemus tm̄dem hoc est. xxxvi. Jdez ē oio in sexquitertijs sic̄ si accipiam⁹. xvi. xŋ. ix. omnes. n. isti in cōtinua sūt sexquitertia ꝓportione: ꝛ per oia fiat vt p̄us. Sūma. n. ꝓueniens ex duodecies. xŋ. est. cxl iŋ. ꝛ tātūdem valet sūma ꝓueniēs ex nonies. xvi. vel ecōuerso ex sexdecies. ix. patet igit̄ q̄ diffiniens quadratū quod ē tetragonismus: ꝛ dicens q̄ ē ortogonū equaterū quadrilaterū eq̄le altera parte lōgiori quadrāgulo nō dicet nisi quid ē. dicens autem q̄ est in cōtinue ꝓportiōis trib⁹ q̄z titatibus medie ꝓportiōis inuēcio dic̄ ꝓpter quid tetragonismus ē equale altera pte lōgiori quadrato. ꝛ p̄ma quidē diffinitō cū nō dicat nisi quia ineſt passio subiecto ē cōclusio demōstratiōis: q̄ ad hoc inducit demōstratio vt passio ꝓbet̄ ineē subiecto. Secūda autē est mediū quod ē p̄ncipium demōstrationis: q̄ per ipsū ꝓbatur passio ineē subiecto: sicut omnis figura producta a media ꝓportione continua in se ducta q̄ tantū vincit tertiā quantū vincitur a p̄ma eq̄lis ē ei⁹que fit ex ductu p̄me ꝓportiōis in tertiam. tetragonismus enim figura cōsurgens a media continua proportione ducta in seipsam que tantū vincit tertiā q̄ztū vincitur a prima: ergo est equalis quadrāgulo altera parte longiori quod fit ex ductu prime in tertiam. ꝛ sic patet q̄ medie continue ꝓportionis inuentio dicit causā equalis quadrati ab altera parte longius quadrangulum. Sic igitur est in diffinitionibus aliarum rerum: oportet enim q̄ id quod cōmuniter rei attribuit̄ sicut anime attribuitur q̄ sit actus corporis phisici per causam propriam ineē probetur: ꝛ hoc nō potest fieri nisi tali diffinitiōne anime ieunta que dicat causam quare anima sit actus corporis: hoc autē erit si acceperim⁹ ꝫm quamlibz partē anime q̄ ipsa ē principiū ꝛ causa huius vite que exercetur in corpe phisico: tūc enim bēbit̄ propositum. Cuz enim habuerimus q̄ quicquid eēntial̄r ē

est principiū ⁊ causa huius vite q̄ exercet in corpore phisico organico ē actus phisici corporis organici: ⁊ cōiunxerimus istaz q̄ anima eēntialr ē principiū ⁊ causa huiꝰ vite que exercet in corpore phisico orgānico ꝺcludemus demōstratiue q̄ anima ē actꝰ p̄mus phisici orgānici corporis: ⁊ sic cōcludemus supius inductā diffinitionē per eā que dicit causā eius sic diximꝰ in exēplo geometrico iam inducto.

Capl'm. vi. de diffinitione anime dicente propter quid.

Dicamus igit̄ principium accipientes huius intentionis ad inuestigandā diffinitionem dicentē p̄ pter quid vt determinemꝰ ⁊ distinguamus aiatuz ab inaiato in viuendo: q̄ viuere ē eentialis actus anime omnē animam consequens: viuere enim dicit̄ multipliciter: eo q̄ multa sunt principia viuendi quoꝝ si vnū solum insit viuere dicimꝰ Dicit̄ .n. viuere intellectus ⁊ sensus ⁊ motus ⁊ status p̄m locū. Adhuc antē motus alimenti ⁊ p̄m augmentū ⁊ decrementuz. Quodcunqz .n. horū ineſſe dicatur vitam ineſſe dicimus: ꝓpter quod ⁊ vegetabilia ꝺio viuere dicunt̄ eo q̄ in seipsis habent talem potentiā habitualem ⁊ perfectā q̄ p̄n cipium ē vite p̄m actū per quod principiū vite augmentum ⁊ decrementū suscipiunt nō mouente aliqua forma elementali. Illa enim eēt aut corporis leuis: aut corporis grauis. ⁊ si eēt leuis tūc moueret tantum sursū. si autē esset grauis tūc moueret tātū deorsū: ⁊ boc faceret siue eēt corporis simplicis siue compositi. Corpus .n. simplex habet motū simplicē: ⁊ corpus compositū insequit̄ motū simplicis in ipso dñanti si cut dictū est in celo ⁊ mūdo. Nūc autē alimentū ⁊ augmentū vel decrementuz mouet p̄m cōtrarios locos. s. sursū ⁊ deorsuz ⁊ añ ⁊ retro ⁊ dextrorsū ⁊ sinistrorsū quod haud posset eē nisi mouens esset forma q̄ est altioꝝ q̄z illa que attingit naturaz corporis: hoc autem est anima. Motus ergo illi sunt ab aia. Non .n. sursū augentur tātū corpora deorsum autem non sed equalr in vtroq̄z loco: ⁊ vlr viuere dicūt quecunqz aluntur. Illa .n. tam diu viuūt q̄ꝺiu p̄nt accipere alimentū. Huius autem principium vite vegetabilis est anima: ⁊ boc q̄dem ab alīs possibile est separari loco et subiecto: sed alia principia vite que sūt p̄z locum motiuum ⁊ sensitiuū ⁊ intellectiuū impossibile ē separari ab isto i genere mortalium. In imortalibus enim sicut i corporibus celestibus p̄m paripateticoꝝ opinionē est vita intellectiua separata a sensu ⁊ nutritiua ⁊ vegetatiua. Hoc autem manifestum est in bis que vegetantur que vegetabilia vocamus sicut plantas quia illis nec vnam aliam anime potentiā videmus ineſſe nisi tres que sunt principia vegetabilis que sunt nutritiua augmentatiua ⁊ generatiua. Igitur viuere in bis que viuunt solum ineſt ꝓpter boc principium quod vocamus animam vegetabilem. Animal autem habet vitam per primū sensum qui animal facit animal. Primus autem sensus est posito quo ineſſe quocunqz alio ipse ineſſe necessario ponitur. Huius autez ratio est quia etiam illa que non mouētur de loco ad locum sed manent vni loco adherentia si sensum babeant dicimus ipsa esse animalia: ⁊ non solummodo viuentia Multa enim animalia sunt immobilia p̄m locum sicut spongea marina ⁊ quedaz ostrea conchilia que babent sensum: ⁊ tamen p̄m locum non mouentur. Sensus autem primus ꝓpter quem animal est animal est sensus tactus. Hoc enim posito non necesse est aliquem aliorum ineſſe: sed alīs sensibus existentibus in aliquo necesse est ⁊ hunc ineſſe sicut se habet vegetatiuum ad sensitiuum. Vegetatiuum .n. dicimus esse huiusmodi principium vite ⁊ animam qua vegetabilia participant. Sed animalia omnia adminus babent sensum tactus: ꝓpter quod tactus nō tantum est vnus de numero quinqz sensuum particularium: sed etiam differentia ⁊ forma constituens ⁊ faciens animal ꝓpter quam aute z causā vtrūqz istoꝝ ac

ciat q̄ scilicet vegetatiuuz separatur a sensitiuo ⁊ tactus a reliquis sensibus: posteri⁹ in hoc eodem libro dicemus. Nunc autez hoc dixisse sufficiat q̄ anima omnium mō rum vite sit principiuz: ⁊ diuisa ē ⁊ determinata bis. s. vegetatio sensitiuo ⁊ intellectiuo ⁊ motiuo ꝺm locū. Ista autem ꝓ tanto videntur determinare animā quia sunt p̄n cipia viuendi que aliquando separata ab inicem in diuersis inueniuntur. Quedam ei sunt vegetatiua tantum ⁊ quedam vegetatiua ⁊ sensitiua ⁊ quedam cum his mouēt ꝺm locum. Et quedam cum his habent intellectum. Est autem hic sciendum q̄ viuere est actus essentialis anime qui supponit vt fundamentum in omni opere suo: ⁊ hoc patet quia omnis anima actum hunc effundit in corpus quod animat ⁊ a principaliori membro corporis hoc est a corde vel ab eo quod est loco cordis influit ipsum ⁊ ideo viuere viuentibus est esse: quia autem anima vt forma dat esse ei cuius est anima nō dat nisi per vitam ⁊ hoc dupl̄r potest considerari. s. ꝓut est ab anima ⁊ ꝓut est in corpore ⁊ ꝓut est ab alia sic est essentialis act⁹ ei⁹dē ꝓut autem est in corpore: sic est formal̄r adherens corpori: ab eo dicitur caro viua ⁊ corpus viuum sic de qualibz parte' quia omis pars alimentuz accipiens viuit: sed nō omnis pars formaliter sentit quia ossa non sētiunt ⁊ tamen viuunt. Alia aūt etiam in se dicitur viuere causaliter quia est causa vite ⁊ viua in seipsa sicut lux dicitur luminosa ⁊ causa lūis: ⁊ ꝓpter hoc etiam supiora dicūtur viuere nobiliori vita: quia nihil est i ea ex pte motoris vl̄ mobilis quod sit vite cōtrariū: vel differenter ptícipans vitam: sicut est in mortalibus in quibus multa vite sūt cōtraria differenter participantia vitam: sicut sunt ossa nerui caro pili que vitāz diuersis actibus anime participant. Est. n. act⁹ anime vite continuus ⁊ esse dans corpi viuo: sicut enim esse generaliter est actus eēntie in eo q̄ vē ⁊ ꝺm actum est ita viuere ē actus anime in eo quod animatum est ꝓpter quod peccatum est in diffinitione vite dionysij phi qui vitam dixit esse motum generis nutribilis naturam assequens. Non ei generis nutribilis tantum ēst: sed omnis anime in corpus animatū ⁊ a principali mēbro quod est cor vel id quod est loco cordis in omnibus viuis ⁊ quia continus fluxus est ꝓpter hoc dixerunt quidam quod ē potius in fieri q̄z in esse quieto. quoniam sicut lumen: quod est actus perspicui continue influitur ei a sole quando est dies ita dicūt q̄ continuus fluxus est vite ab anima in viuum ⁊ figuratur ille continuus motus istrumento vite ꝺm dyastolem ⁊ sistolem. ⁊ videmus mortificari membra ad que nō fluit spūs vite a corde. Hec igitur de vita que est continuus actus anime in corpus dicta sint.

Capitulum septimum vtrum quelibet viriū anime sit anima ⁊ vtrz sit tota in toto.

Utrum autem vnumquodq̄z dictorum principiorumz sit anima per se diuisa per essentiam ab alia aut est pars anime: non per essentiam diuisa ab ipsa: ⁊ si est pars vtrum sepabilis a suo toto quod est anima solum ratione differens aut sit separabilis per essentiam ⁊ locuz ab ipsa sicut dixit plato ⁊ mentionem huius fecimus in libro precedenti in fine. de quibusdam quidem harum facile est videre: sed q̄dam sunt in quibus habet dubitationem. Satis enim planuz est determinare de his que sunt actus corporum sic q̄ non operātur nisi in ipsis ⁊ diuisis eis diuiduntur ⁊ vnitis eis vniuntur quoniam non sunt nisi actus corporis p̄hici organici potentia vitam habentis: ⁊ ideo planum est de illis q̄ sunt anime sed non est adeo planum vtruz quodlibet sit anima in talibus: aut sit partes eiusdem in plantis: que conualescunt diuise: ⁊ in quibusdam annulosis diuisis in quibus quelibet pars videtur omnes anime operationes habere: ⁊ sic etiam ante diuisionem videbatur anima ꝺm quamlibet suam operationem ⁊ potestatem esse in qualibet parte sicut in fine secundi libri phisicorum diximus vtraqz pars hz sensum et motum ⁊ si habet sensum tunc oportet q̄

habeat voluptatem ⁊ triſtitiam quoniam ſẽ ſus conueniens ingerit voluptatem ⁊ ſenſus inconueniens ingerit triſtitiaz ⁊ ſic vtri q̃z parti ineſt appetitus. Hec autem ſine fantaſia eſſe non poſſunt: quoniam motus a ſenſu factus eſt fantaſia ⁊ nullo modo appetunt niſi p̃ motum a ſenſu factum.

Cum ergo iſta inſint partibus diuiſis videtur q̃ etiam ante inerant partibus cõiunctis ⁊ ſic anima ꝺm omnem ſuam poteſtatem fuit in omnibus partibus. Sed vna ⁊ eadem anima ꝺm quamlibet poteſtatem ſuarum opationum non poteſt eſſe in qualibet parte. oportuit igitur q̃ eſſent plures ⁊ ſic ea que operantur in diuerſis partibus vnius corporis non ſunt partes vnius ſed ſunt anime plures ⁊ iſta eſt ratio cui mꝫtum innitebatur plato. ⁊ redit ad ꝺ vt queramus vtrum anima vegetabilis ⁊ ſenſibilis ſunt in toto corpore tote vel non. videf q̃ in toto tota ſit aia: quia ibi eſt ybi operatur ſed operatur in talibus in toto. ergo eſt i toto ita q̃ in omnibus partibus. Cum igitur anima ſit indiuiſibilis oportet q̃ tota ſit in toto. Amp̃. conſtat q̃ quelibet vis ſua eſſentie anime eſt immediata. ergo tota anima cum ſit indiuiſibilis adeſt cuilibz vꝺtuti: ſed virtutes diffuſe ſunt per totum corpus. ergo ipſa eſt in tota corpore tota. Sed contrariuz huic videtur eſſe: quia ex hoc ſequit q̃ ſit in oculo tota: ⁊ ſi extrabatur oculus videbitur tunc extrabi tota anima qꝺ nõ eſt verum. ⁊ hec omnia mouerunt platonez ad dicendum q̃ in vno corpore ſunt multe anime. Sed dicendum q̃ in vno corpore nõ eſt niſi anima vna: ⁊ vires eius ſunt partes eius ſicut potentia naturalis eſt pars poteſtatis eius quod operatur per eam. Ad autem quod inducitur de animalium ⁊ plantarum diuiſione ſolutuz eſt in prehibitis ⁊ cũ queritur vtr̃ anima que eſt in animato corpore ⁊ precipue in tali corpore quod eſt ſiłe in partibus: ſicut ſunt corpora plantarum ⁊ animalium ãnulloꝝ ſit in toto tota: dicimus q̃ ſicut anima eſt vna ⁊ habet partes organicas que omnes continuationez bñt ad vnam que eſt cor ⁊ tũc dicendum q̃ anima ẽ i corde ⁊ inde influit poteſtates ſuas i totum corpuſ: ⁊ ſic non eſt in toto tota ita q̃ in qualibet parte ſit tota: ſed in qualibet pte eſt ꝺm aliquam ſuarum potentiarum: ⁊ que partes ſunt ſimiles in complexione ⁊ compoſitione in illis eſt per ſimiles potẽtias ⁊ operationes: ⁊ licet eſſentia eius adſit cuilibet virtuti eius: non tamen virtute ſeparata ſepatur neceſſaria eſſentia eius q̃ virtus illa affixa eſt illi organo ⁊ non eſſentia anime: ſed potius illa eſt in corde quod eſt organum eſſentie anime deputatuz ⁊ iõ nõ ſeparatur a corde eſſentia niſi ꝺm hanc operationem quam habet in membro ſepato ⁊ non ſimpłr. Diximus enim ſuperius q̃ diuiſo corpore neceſſe eſt animaz quodãmõ p̃ accidens diuidi licet non diuidatur ſicut forma ſitualer in corpore diſtenſa ⁊ hec eſt ypoteticorum ſententia. fuerunt tamẽ ⁊ ſunt quidam adhuc qui dixerunt q̃ aia ẽ tota in toto corpore quod non tamen fuit opinio alicuius pbi ⁊ dixerunt q̃ tamen nõ extrabitur tota i oculo quia dicunt q̃ manet in alia parte principaliori ꝺm vite operationem. ⁊ ideo corpus animatum remanet adhuc animatum ⁊ viuum. Non enim tota dicebatur in oculo: niſi ꝺm q̃ tota ſẽſtat vꝺtuti viſiue: hoc autem eſt ꝺm ipſam opaꝫ viſus ⁊ hoc modo concedunt eam ſeparari totam: quia de ea poſtea viſum operatur. Ego autem multa dictaꝫ opinionũ nõ itelligẽs dicendũ puto eſſe cuz ypoteticis q̃ aia totalitatẽ nõ bz niſi ſuaꝫ virtũ: ſicut et corp⁹ totalitatem nõ bz niſi ſuoꝫ organorũ ⁊ iõ in vno corpe nõ ẽ niſi bz vnã pte ⁊ illo ſepato non ſeparatur niſi ꝺm partem ⁊ remanet in alijs poteſtatibus ſuis adhuc opans in corpore vniens ſautez omnes baſ poteſtates eſt ſba que eſt in corde ⁊ poteſtates omnes anime diriguntur ad cor ⁊ ſic ſbe aie adiacent tanq̃z ad eam directe ſicut organa corpis omnia cõnectuntur cordi: ⁊ hec opinio magis intelligibilis eſt ⁊ vitati magꝭ aſſimilatur inter dictas opiniones. Sic ergo patet ſolutio vnius queſtõis vtrum ſcilicet oẽs iſte poteſtateſ ſint anime per ſe: vel ſint partes anime vnius quando ſunt in vno et eodem corpore. Vtrum autem ſint anime: vel partes anime vel non: adhuc

ꝺꝫ ꝺubitationem ⁊ iō querendus ꝺ est.

Ca. viij. qualiter intellcūs est alterꝫ genus anime ⁊ sepabilis ⁊ qualiter ē vmbra intelligentie ⁊ sensibilis est vmbra intellectus etiam vegetabilis est vmbra sensibilis

Qꝺ intellectu autem ⁊ potentia perspectiua que est pspectiuus intellectus aut speculatiuus non est manifestum vtrum sit anima aliqua: aut pars anime eo ꝙ sicut diximus ñ est alicuius ptis corporis ⁊ ideo videtur alterꝫ genus eē anime. Hoc.n. solum ꝺistingit separia corpore sicut perpetuum a corporali Qm̄ iā certificatum est ꝙ incorruptionis causa ē eē p naturam ante corporeitatem ⁊ ꝺtrarietatem ⁊ ꝙ intellectus est sba ante vtrūqꝫ per nām exñs: ⁊ iō bꝫ esse perpetuum ⁊ incorruptibile ⁊ aliam vitaꝫ necesse est sbam istā habere post mortem: ⁊ iō falsum est qꝺ ꝺixerunt epicuri intellectū extingui corpore extincto eo ꝙ incipit esse cū corpore qm̄ etiā si cōcedatur incipere eē cū corpore: tamen nō accipit esse a corpore: aut ab aliqua ei⁹ ꝺmixtione: sicut bitum est in pbicis ⁊ ꝙ nō dependet ad corpus ꝺm suū esse nō oportꝫ ꝙ corrumpatur ꝓpter hoc corrupto corpe ꝓpter qm̄ etiam vt diximus alterum genus vite est aut anime qm̄ bꝫ quasdam potestates vite in corpore ⁊ quasdaꝫ sine corpe anima intellectualis: ⁊ est in orizonte eternitatis ⁊ tpis supra nām exñs ⁊ infra intelligētiam ꝓpter qꝺ elegantet ꝺixit isaac animā rōlē esse creatam in vmbra intelligentie volens ꝺicere ꝙ anima ipsa intellectualis intelligētia est obumbrata p hoc ꝙ est anima corpis mortalis quia ex hoc lux intelligentie obūbratur eius anime. ⁊ quod intelligentia bꝫ in simplici rerum quiꝺꝺitate anima habet per inclinationem ad continuū imaginabile ⁊ corpus quod est materie mobilis ⁊ trās murabilis. Et ideo intellectus humanus cum continuo ⁊ tempore intelligit quod intelligit de cōceptionibus rerum. Sicut aūt anima hominis est resultatio intelligentie obūbrata sic etiam sensibilis est obumbraculū quoꝺꝺam anime rōnalis. ⁊ iō obscuratur amplius ⁊ ammittat cognitionez itellectualem ⁊ inquisitioné de rez veritatibus ⁊ discretionez amittit turpis ⁊ honesti ⁊ verecūꝺi ⁊ inverecūꝺi ⁊ ideo est hoc ꝙ nullā habet potentiam que non sit infixa in carne ⁊ iō conceptiones ꝺeputate ad veritatis intuitum non possunt ea que solum bñt sensibilem animam. Magis autem corpi immergitur vegetabilis que nullaz anime formam sepat a materia: sed sup mām rez p qualitates corporeas opatur sicut ꝺigerē ꝺo cibum p calorem ⁊ similiter alias pficit operationes. Corpus autem ꝓximū huic sbe est corpus celi ⁊ hoc ideo ꝺicitur eē vmbra vegetabilis ab isaac ⁊ sic patet qualiter anima rationalis est creata in vmbra intelligentie ⁊ est imago quedam eternitatis et supra ips exūs. ⁊ anima sensibilis est vmbra aie rōnalis ꝓpter quod pōt sup ipi⁹ aia rōnalis ⁊ opatur in ipsam aliquas suarum opationū aut conceptionū sicut intelligētia imprimit i animā rōnalē. Vegetabilis aūt est in vmbra sensibilis ⁊ opatur in eā. ⁊ iō vegetabilis cum sensibili ꝺiuncta facit ad organuz sensus conueniens ⁊ non ad organū vite tantum quoniam vegetabilis est vt instrumentuz sensibilis anime sicut ⁊ sensibilis vt instrumentum anime rōnalis in attrahendo formas ⁊ ꝺescendunt iste anime in ꝺiuersa corpa ⁊ ignobilitantur ꝺm ꝙ magis ⁊ minus immerguntur corpori: sicut si imaginemur formam sigilli vnius recipi in ꝺiuersis materijs nobilioribus ⁊ ignobilioribus. Nulla enim istarum habet formam ꝺm ꝙ est in sigillo ⁊ tamen quelibet illaruz resultatio est quedam ipsius sigilli magis ⁊ minus obscura ꝺm materie ꝺiuersitatem ⁊ hec fuit causa quare quiꝺam ꝺicebant vnam numero esse animam in omni corpore sed tamen mole materie eē impeditam nei in quibusdam agat operationes vite sicut in lapiꝺibus ⁊ in quibusdam plures ageret operationes vite qz in alijs eo ꝙ temperantia ipsorum magis est reducta ad equalitatez ⁊ magis separata ab excellentijs cōtrariorum ⁊ vbi sit receſſio a contrariorum excellentijs ꝙ equalitas incipit cōformari celestibus sicut in hominibus in illis habz

omnes operationes suas ⁊ dant exemplū de igne qui inflammatus in lignis cremabilibus agit opationes lucis ⁊ in male cremalibus facit flammam rubeam obscuraz in alqs aūt fumat tm̄: ⁊ in alqs non facit nisi calorez ⁊ videbatur ista antiquissima stoicorum de scola socratis opinio esse sicut apparet ex dictis que scribuntur i eorū libris.

Capitulum nonum q̄ formaliter et non materialiter vnitur anima: ⁊ q̄ ipsa est primus actus huius corporis ⁊ non cuiuslibet.

Relique autem partes anime p̄ter intellectum ⁊ que coniuncte sunt intellectui sicut ratio ⁊ voluntas ⁊ deliberativa ⁊ electiva vl̄ eligentia manifestum est q̄ nō sunt sepabiles a corpore tamē abinuicem differunt ratione ⁊ diffinitione ⁊ similiter differunt a corpore. Necessariū autem q̄ sensitiva ⁊ opinativa differant rōe cum actus istarum virium essentiales differentes sint sicut sentire ⁊ opinari. Similit autem est de qualibz aliarum potentiarūz que dicte sunt. Q̄ autem in quibusdam animalium insint omnes potentie dicte. quedam enim nō habent: nisi quasdam ⁊ quedam vnam solam scilicet vegetativam. ⁊ in hoc est differentia animatorum ab inuicem per hoc enim dicimus ea que animata sunt ab inuicem differre: ⁊ ꝓpter quam causam hoc contingat posterius dicemus vbi determinabimus de perfectis ⁊ imperfectis animalibus. Similiter autem manifestum est q̄ animalium quedā hñt omnes sensus: quedam vero vnum solum habent tactum. sz̄ h̄ quidem hic dicendum est q̄ in omnibus potentijs quibus exercentur operationes vite semper quo viuimus dicitur dupliciter: sicut etiam dupliciter quo scimus ⁊ quo sanamur. Dicimus enim interrogati quo scimus quoniam anima scimus ⁊ aliquando dicimus quoniam scientia scimus vtroqz enim istorum dicimus nos scire. Similiter autem interrogati quo sanamur dicimus quoniaz sanamur sanitate ⁊ q̄ sanamur oculo vel pectore: sed quando dicim⁹ q̄ scimus scientia vl̄ sanamur sanitate significamus formam ⁊ actum primum ⁊ id quod est rō scientie vel sanitatis in eo q̄ suscipit scientiam vel sanitatem. Actuarum enim formarum actus est in patiente hoc ē suscipiente ⁊ dispositio ipsi⁹ ⁊ ideo oē q̄ ē actus forme cuiuslibet est in eo quod disponitur ⁊ formatur per formam illam cui⁹ actus ꝓprius est esse quod est ab ipsa forma. Cū aūt dicimus q̄ sanamur pectore vl̄ sci m⁹ aia: significamus id quod disponitur scientia vel sanitate in quo est actus illarū formarum: sed tamen oportet q̄ tale sit suscipiens q̄ sit agens operationem cuius principium est forma sicut instrumentuz agit. Et similiter cum dicimus q̄ anima viuim⁹ anima est actus ⁊ forma ⁊ rō vite ⁊ viuētis corporis ꝑm omnia principia superius enumerata. Similiter ipsa est quo sentimus ⁊ itelligimus. erit igitur anima species ⁊ ratō et forma corporis ⁊ nō corpus aliquod cū forma nunq̄z possit esse materia sicut in secundo ꝓbicorum ꝓbatū ē. Cum enim tripliciter dicatur sba sicut in ꝓbiis distinctum ⁊ h quidem est species ⁊ actus ⁊ corpus ⁊ materia ⁊ animatum quod est ex his: ⁊ ideo corpus non potest esse actus anime vel aiati: sed potius anima ē actus corporis. Et ꝓpter hoc bene opinantur ꝓbi illi quibus vī q̄ anima non sit sine corpore neqz tamen sit corpus: quia in veritate ipsa non est corpus: sed est aliquid corporis quia est actus eius ⁊ ideo est in corpore determinato sibi per conuenientiam ⁊ non est sicut priores pitagorici aptabant eaz nihil determinātes in quo ⁊ quali ꝓbico corpore esset quelibet anima. Nos enim videmus q̄ non quelibet anima accipit quodlibet corpus quod cunqz contingenter ⁊ differenter sed sibi aptatur ꝓprīū. eo. n. q̄ ē alic⁹ act⁹ debet ei nō q̄cūqz mā ⁊ susceptiuū qōlibz: sz̄ ꝓprinz ⁊ determiatū. h. n. ē rōle eo q̄ act⁹ actionz sūt i susceptis ꝓpīs i qb⁹ nati sūt fieri ex cōica tōe act⁹ susceptī. Manifestū ē igit q̄ aia est act⁹ gdā ⁊ rō corpis c⁹dā qō potētia vitaz habet.

Ca. decimum de enumeratōe po[illegible]

principalium que sunt potentie anime.

Volentes autem nunc de potentijs particularibus determinare quas superius diximus esse quatuor q̄ sunt principia vite: oportet primo reiterare quod diximus q.s. quibusdam animatis ille omnes insunt: alge vo nō insunt: nisi q̄dam illaꝝ: t quibusdam non inest nisi vna sola. potentias enim vocamus anime ptes magis principales que sunt vegetatiuū sēsitiuum motiuum ꝺm locum t intellectiuū. plantis autē de his potentijs vite ñ inest nisi vegetatiuum. Aleris autem sicut animalibus inest ꝺ t sensitiuuꝫ t appetitiuuꝫ qm̄ aliquis appetit⁹ inest bis que habent sensū

Appetitus.n. est desiderium quoddam ex quo consequitur sicut ex causa voluptas t ira. Animalia.n. ad minus habent vnuꝫ sensum qui est tactus t sicut diximus quibuscunqꝫ inest sensus tactus illa tactu sentiunt conueniens t inconueniens ex qbus causatur letitia que est sensus conuenientis t tristitia que est sensus disconuenientis. q buscunqꝫ autem inest letitia aut tristicia in illis est cupiditas siue desiderium. Cupiditas enim nihil aliud est nisi appetitus ei⁹ quod est dulce ꝺm nām: dulce.n. iudicatur quod est delectabile ꝺm naturam. Adhuc autem ante omnia indigentia restaurare deperditum in natura corporis oportet accipere alimenti sensum qui est tactus. Oꝫ.n. q eis dem omnia nutriantur ex quibus sunt sicut diximus in libro per ygenecos. Sunt autez ex calido t frigido humido t sicco. igitur sēsus alimenti est sensus per quem sentiunt dicte alimenti qualitates t differentie. sensus autem tactus ē sentiens istas differentias. Oportet igitur q̄ sensum tactuꝫ habeant omnia animalia: quia in illis ꝓpter moliciem partium de facili fit multa deperditio que non fit in plantis ꝓpter partium duriciam t caloris naturalis debilitatez q quasi nihil consumit in eis: sed diuidit m̄ t penetrat vt ingressum accipiat nutrimentum propter quod deficiente alimento famescunt t scitiunt animalia naturaliter omnia quoniā alimentū non fit nisi calido penetrante: t iuuante digestiuam t alteratiaꝫ cibi t sicco quod deperditur additur loco deperditi: t ideo fames est desiderium calidi t sicci cibi quia autem siccū nō per se fluit ad membra neqꝫ ꝓ se impressibilis est forme membri: ideo oportet habere humiduꝫ quod sit quasi cibi vehiculum: t deferat ipsum: t faciat ipsum figurabile specie membri quod alitur. Si autem hoc humidum esset cum calido tunc calidum consumaret partem humidi t diminueretur aditmentum vehendi cibum t ideo sitis appetit naturaliter frigidum t humidum in potum: fames ergo t sitis due sunt partes naturalis appetit⁹ siccis enim. t humidis: et cum omnia famescant animalia t sitiāt oīa animalia habent appetitum naturalem eorum que alunt que sunt calidum t humidum t frigidum t siccum. t constat q̄ horum non est aliquis sensus preter tactus. omnia igitur animalia habent tactum t talem appetitum naturalem: sensus autem alius non est alimenti nisi per accidens ꝺꝫ q̄ sonus vel color iudicat alimentum eē ꝓpe vel longe: t ideo nullum alterius sensus obiectum alit nisi obiectum tactus. odor ei est spirituale t non incorporatur sicut dicemus in libro de sensu t sensato. Sed būor qui latine sapor dicitur: greci enim humores sapores vocant: ille est aliquid tactus: quia sapor proxima sequela est complexionati ex qualitatibus primis: non tamen sapor vt sapor alit: sed potius humidum t siccum: t calidum t frigidum sicut diximus. t huius causa est: quia nihil alit: nisi quod potest assimilari ei quod alitur. Nihil autē assimilatur ei: nisi quod similiter compositū est ex elementis t ex calido frigido humido t sicco eo q̄ omnis complexio vt peritiores medicorum dicunt q̄ diu est in bona habitudine ꝺm naturam appetit sibi simile. Corrupta autem aliquando appetit contrarium: sicut febre estuans appetit aquam vt extingat sitim. patet igitur q̄ animalia habent tactum necessario t appetitum naturalem eorum que mixta sunt ex qualitatibus tact⁹: t hoc oñdit ꝓ famē t siti. de oib⁹ āt bis sigillatim certificandus est

posterius. Nunc autem intantū dictuz sit sufficiēter q omnibus aialibus sensum tactus habentibus etiam appetitus inest necessario. De fantasia autem t arte practici intellectus: t imaginatione nunc quidem non est manifeste aliquid dictuz: sed de his omnibus in sequentibus prosequemur. Quibusdam autem cum sensu inest principium vite quod est motiuū ſm locū t hec sunt illa quoꝝ cibus a terra nō sufficiēter prepaſ: t habēt os ſm figurā. Alia enim imobilia existētia figurā oris nō habent eo q radices quibus terre infigūtur oꝝ habent siles sicut plante. t ideo cibus eoꝝ sufficiēter in terra prepaſ ꝓpter talia etiā vētres nō būt: neq; loca p que emittatur egestio impuri cibi. Quibusdā autē cū dictis potētijs inest etiā intellectiuū sic hominib⁹. t si forte appeat aliquod gen⁹ buiusmodi aialiū alterū aut honorabilius q̄ꝫ hō in mortaliū nā. Et hoc dictū ē ꝓpter quosdā dicentes quedā intellectualia aialia esse demones regionē lucis in aere habitantes sicut dixerūt platonici q tamē veritatē nō habēt. sed hic de his nō inīēdim⁹ t tō sub dubio dicim⁹ siquid appareat homine honorabili⁹. Sed qō hic nos bēm⁹ determinare hoc ē de partibus aie: t quaz habēt adinuicē t ad aiam cōparationem.

Cap'm. xi. ex quibus ptib⁹ cōponit aia: t eadem est ratio anime t figure.

Oportet autē scire q ptes eius qō ē spūale t eius quod est corpale dīnt quoniā partes copee rei cōponunt aut suam eētiā aut suā quantitatē. t si cōponūt suā essentiā tūc sunt sicut materia t forma aut sicut mixta in eo quod mixtū vocam⁹. Si autē cōponunt suam quantitatē tūc sūt tertie vel medie vl quarte: t sic de alijs q̄ztitatiuis ptibus. Et has vocare cōsueuim⁹ integrales: ꝑmas autē eētiales. In spūalibus autē dicimus: quoniā spūalia potentie quedā sunt t habēt suas ptes naturales ptātes ex quibus cōstituit quoddam vniuersū sue potestatis sicut appet in vrbanitatibus. Cū enim dico regnū potestatem quandā dico quā cōponunt multe potestates pticulares que tamē oēs fluunt ex regno. Si. n. diffinies regnum dicā q regnū ē monarchia cuius potestates legeſ t ordines vinēdi oibus distribuunt: erit quedā eius pticularis potestas potentia ꝑsidis qui terre ꝓncipat. Alia autez proconsulis consilio cuius t nutu determinant iudicia t sentētie dantur. Alia autē tribuni t alia ducis exercitus: t alia centurionis coborztis vnius: t adhuc alia decani: t alia prefecti qui preficit ad paucos i lege iusticie cōstituendos. t sic diuerse potestates iuncte simul efficiunt vniuersum quoddā qō vocatur regnū. t sic ē in oibus spūalibus potentijs. In oibus autē potestatibus semper quicqd potest potentia inferior potest t superior sed nō cōuertit: t ideo inferior ē sēper in supiori ſm oēs suas opationes: sed nobilitant operationes inferioris quā do sunt in superiori. Silr autem ē in potestatibus cārum naturaliuz. Quedam. n. illarum sunt semper: t quedam frequenter t quedam raro sicut diximus in secundo pbysicoꝝ. t quicquid ē potestatis in eo qō ē raro exercet ab eo quod est frequenter: t ab eo quod est semp ſz nō conuertit. Habet tamen semp aliquid impotentie: t defectus inferior potestas quod nō potest referri ad superiorem potestatē. t ideo diximus q nobilius exercētur operationes inferioris potestatis a supiori q̄ꝫ ab inferiori potestate. Est aūt adhuc notādum in istis potestatibus q si supior potestas nō vniret in se potestatē inferiorē nō dicerent oia hec vnū regnuz: nisi sicut acerus lapidū: t iccircco quanto potestaſ supior ē simplicior: erit t vniuersalior ad multa exercēda que sub illa potestate cōtinentur. Dio autē eodem modo est in anima que est in potentia vite in qua omnis potentia exercendi opera vite cōtinetur. t ideo particulares potestates sicut vegetatiuum t sensitiuum sunt quidem potentie naturales ab ipsa fluentes que dicuntur proprietates: ſz tamen inferioris potestatis opus t potentia in superiori nobilius est q̄ꝫ in seipsa. vnde sensitiua nobili⁹ terminat opa vegetatiue

q̄z ipsa vegetatiua sola. Nutritiua enim q̄ facit carnem nobiliꝰ opatur q̄z illa q̄ facit lignum. Similiter autem est in generatiua similiter aũt est in sensitiua ꝛ intellectiua aia q̄ oēs suas operatiões nobiliꝰ ꝓticipat: ꝛ patet ex ꝟ iam q̄ in boie neq̄z tres aie sunt neq̄z tres substãtie: sz vna substãna simplicioꝛ ꝛ nobilioꝛ alys: ꝛ ideo plures ꝛ nobiliores ab ea q̄z ab alys fluũt ptãtes: ꝛ eedez ptãtes que sunt inferioꝛum nobiliꝰ sunt i ipsa q̄z in eis neq̄z sũt iste potentie nõ vnite q: sic esset verum qđ dixit plato q̄. s. q̄dã collectio diuersa oparet: vniunt enim semper inferiores in superiori per modum iam assignatum: ꝛ ideo ꝓticulares ptãtes non sũt ptes eẽcialiter cõponẽtes aiam: sed potiꝰ que determinãt totã suã ptãtem ad opa vite distributam per potẽtias sicut ꝛ regnum distribuit per ptãtes ꝓticulares ad distribuendam vitã: vel cõtinendã ꝛ exercẽdam q̄ vocat ciuilis ꝛ ideo dixerunt antiqui sapiẽtes q̄ aia est in coꝛpoꝛe sicut rex in regno ꝛ oculus est in ipsa sicut aliquis ꝓfectꝰ i ptãte sibi iũcta. Ex his iã pz qm̃ eodez modo iã erit vna ratio diffinitiua aie ꝛ figure. In figuris enim sic est q̄ nulla rectilinea inuenitur ꝓter triangulum ꝛ eas que ipsum sequũtur in specie figurarum: ꝛ sil'r est in aiabus q̄ nulla est aia ꝓter vegatiuam ꝛ que sũt post ipaz in oꝛdine aiarum quia sicut figure habent oꝛdiné q̄ vna ẽ anteꝛ alia post ita etiam aia vel aie. Simpliciοꝛ enim lineꝛz est recta: eo q̄ est vnius foꝛme tm̃ sicut sepe diximꝰ: ꝛ simpliciοꝛ figurarũ est triangulus ꝟm foꝛmã figuratõis q: ꝛ in lineis ẽ vnite foꝛme ꝛ in superficie: q: ꝟm foꝛmã nõ diuiditur in figuram aliam: q: triangulꝰ nõ diuidit in aliam figuram q̄z in triangulum Circulus ãt duarum foꝛmarum est in conuexa ꝛ in cõcaua sicut sepe diximus in añ habitis libꝛis nostris. Alie aũt figure rectilinee vt tetragonus pentagonus sic deicepꝰ diuidunt in diuersas figuras. In figuris igitur est ratio quedã cõis que oibus cõuenit ex qua tamen non scitur quelibz figura in specie: ꝛ qualiter vna se habet ad aliam ꝛ ꝟ est ista q̄ figura est q̄ãtitas linea vel lineis terminata: vel q̄ figura est terminatio quanti si consenserimꝰ q̄ figura est qualitas ꝛ non q̄ãtitas. hoc ei oi figure cõuenit ex hac tamen nõ scit qualiter triangulꝰ est i tetragono ꝟm ptãtem ꝛ in alys figuris ꝛ ido ex illa non ꝓfecte scitur trianguli natura sz oꝛtet querere trianguli ꝓꝓriam rõem neq̄z ꝓꝓria dicit ꝓfecte figuratõis rationem ꝛ ideo necessaria est cõis. Si eniz diffinies triangulum dicã triangulus est figura p̄ma elemẽtalis ad oẽm figuram rectilineã in q̄ diuiditur ois figura rectilinea ex illa diffinitione non cognoscam esse figuratõis in triangulo licet cognoscam posse trianguli ad alias figuras: ꝛ ideo in scia figurarũ duas diffinitiões oꝛtet inquirere vnã cõem ꝛ alteram ꝓꝓriam ꝛ neutra sine altera sufficit: ꝛ similiter est in aie rõne q̄ cõis rõ est q̄ omnibus conuenit aiabus que est endelechia coꝛpoꝛis ꝑbici potentia vitam babentis: tamẽ quia vite potentia non est vna in omnibus animalibus: sed alia ꝛ alia: ideo oꝛtet querere ꝟm quãlibet vite potentiã aliam ꝛ aliã rõnem ꝛ ideo deludendus est qui dicit sufficere cõez rõem in bis ꝛ i alys similibus que nullius erit ꝓꝓria ratio ꝛ iteruz non debemus esse in ꝓꝓria ratiõe neglecta rõne cõi. Est autẽ ꝛ adhuc alia similitudo inter figuras ꝛ aias: sicut enim trigonũ est in tetragono ꝛ in oibus alys figuris que sunt cõiter post triangulum ꝟm potentiam ita est vegetatiuum in sensitiuo: sensitiuum in intellectiuo: trigonum autẽ est in tetragono potẽtia non ꝟz se: sz si distribuat tetragonum in ea que põt: põt tũc in opationẽ trigoni ꝛ plus. Qm̃ si diuidat lineis diagonalibus duabus faciet quattuoꝛ triangulos ꝛ similiter quecũq̄z figura est rectilinea in tot triangulos diuiditur quot babet angulos lineis a quolibet angulοꝛuz ad centrũ figure deductis. Similiter autẽ qm̃ sensitiuum distribuitur in ptãtes suas: tũc poterit in opera vegetatiui ꝛ amp. ꝛ eodẽ modo intellectiuũ poterit in opa vegetatiui ꝛ sensitiui: tũ quia sicut trigonũ nõ est in tetragono ꝟm actuz trigoni sed tetragoni: ita neq̄z vegetatiuum est in sensitiuo ꝟm actum vegetatiuũ sed sensitiuũ: qđ est superioꝛ ptãs ad ipsum ꝛ ideo ex se potẽs in ptãtem inferio

ris potentie ad ipsum vt dixim⁹ superius: ꝓpter qđ etiã soluit dubium quoꝺãm vtz ſcz ſenſitiuũ ſit compoſitum ex vegetatiuo ⁊ quodam alio: cõſtat enim q̃ non: ſed ſenſitiuũ eſt vnũ ſimplex amplioris ptãtis: ⁊ ideo ex ſua ſimplici forma exercere poteſt nobiliꝰ opera vegetatiui q̃ ipm vegetatiuum per ſe ſolum. Si enim ex illo ⁊ alio cõponeretur: qualiter eſſet forma ſimplex ꝑficiens aial. Similiter aũt eſt de intellectiuo. Neq; enim in figuris figura tetragoni eſt compoſita: ſed ſimplex: que tamẽ diſtributa in ea q̃ põt: põt in tetragonuz ⁊ amp. Similiter aũt eſt in oibus formis cõſequẽter ordinatis ſicut cauſa ꝑmaria ⁊ ſcõaria ſicut dicitur in libro de cauſis de eſſe: viuere: ſentire ⁊ intelligere. Quelibz enim illaruz ẽ ſimplex vna eẽntia ⁊ tamẽ ſemp ꝑfis bz potentiam ꝑcedẽtis vel precedẽtiũ oiuz: ⁊ nõ influit ſcõa niſi cum cãlitate añcedẽtiũ q⁹ vita nulli dat vitã ſine eẽ neq; ſenſus alicui dat ſenſuz ſine vita ⁊ eſſe. Sic ⁊ intellectus nulli dat intelligere ſine eſſe viuere ⁊ ſentire in genere mortaliũ. In celeſtib⁹ ei intelligere forte eſt ſine ſentire: erit tñ de hꝫ determinãdum in prima pbia.

Si aũt hoc queritur vñ habeat ꝑfis forma q̃ põt oim precedentiũ formaz ptãtes operari: dicendum videt q̃ habet a tribus quoꝝ vnum eſt ipſa ꝑfia ordinis: nõ enim eſt ꝑfis niſi q⁹ exiuit a precedẽte: ⁊ ideo potestas precedẽtis põt in ea. Alia cauſa eſt: quia licet ſit cõſequẽs intellectũ: tamen eſt vicinior bm eẽ prime cauſe. Intellectus ei vicinior ẽ prime cauſe q̃ ſit ſenſus: ⁊ ſic habet in ſe plures bonitates ⁊ nobilitates quibus accedit ad conformitatez prime cauſe ⁊ p illas boitates plura põt q̃ aliqua alia eẽntia vel forma. Tertia cauſa eſt quia ẽ imaterialior ⁊ ſimplicior ⁊ ſepatior ſemp ꝑfis q̃ precedens: ⁊ ideo i plura põt q̃ añcedens ipſaz: dico aũt ſimplicior bm eſſe ⁊ ñ bz rõez qm̃ bz rõez forte ẽ ecõuerſo q⁹ ꝑcedẽtes forme cadũt in ei⁹ diffinitiõe: ⁊ õ bz rõem ſunt ante eaz ⁊ ſimpliciores ea ⁊ hec tria ſimul iuncta dicũt verã cauſã: quia vnica exñs ſequẽs in plura põt q̃ añs. Et ſi forte aliqs obiciat q̃ diffinies ⁊ rõe prius eſt diffinito: ⁊ ſimplicius bm eſſe ⁊ naturaz dicendum q̃ hoc eſt verum bm cõem naturã que inenitur in plurib⁹: ſed nos hic vocam⁹ bm eſſe ſimplicius ⁊ prius: qđ in eſſe ſimplicius eſt ⁊ prius: ⁊ non dubitam⁹ qn intellectus bm eſſe ſimplicior ſit q̃ ſenſus licet cõior natura ſit ſenſus q̃ intellect⁹ hec igitur eſt cauſa q̃ nulla iſtarum formarum cõpoſita ẽ: ⁊ tñ i plura põt vna q̃ alia. Si aũt dicatur q̃ habet potẽtias naturales i ſe ipſa ſic componit ex ſeipſis dicim⁹ q̃ hanc ſolam habet cõpoſitiõem: ſed illa nõ repugnat ſimplicitati forme. Recti eni formaz dicit in mathematicis: ⁊ recto cũ multa accidũt vt ꝓprie paſſiones ipſi⁹ ⁊ potẽtie naturales eius ⁊ tñ ſimplicitati ſue nõ ꝓiudicant: q⁹ ſunt poſt ſuã eẽntiã: ⁊ fluunt ab ipſa ita ⁊ iſta poſt eſſe aie ſunt ⁊ fluunt ab ipſa ⁊ ideo nõ tollunt eius ſimplicitatẽ. Ex dictis igit patet q̃ nõ ſufficit aſſignaſſe cõem aie diffinitiõem niſi ꝓpriã bm quãlibet ei⁹ ptãtem aſſignemus: ꝑ quã ſciãt ea q̃ accidunt ei bz ptãtes illas. Oportet igit ſcire q̃ ſit vni⁹cuiuſq; aia vt q̃ bois: q̃ beſtie: ⁊ que plante: q⁹ ſicut diximus ſenſitiuũ nõ ẽ ſine vegetatiuo licet ecõuerſo vegetatiuũ a ſenſitiuo ſepetur vt in plantis apparet. Itez autem ſine tactu non habet aliquis aliorum ſenſuũ: tactus aũt ab aliqs ſepatur: q⁹ multa de numero aialium neq; viſum neq; auditum neq; oderatũ ſenſum habent: ſz tactum ſolũ ⁊ guſtum bm q̃ eſt quidã tactus ⁊ cum ſenſitiuo ꝓncipio vite. Quedã etiaz habẽt bm locũ motũ ⁊ quedã nõ bñt ipſuz vltimũ aũt qđ eſt finis ⁊ paucoꝝ aialiũ habent quedã intellectũ: ⁊ multa nõ habent. Homo enim ſol⁹ habet in genere mortaliũ niſi bm platonicos iueniat aliqđ intellectiuũ mortale boie digni⁹ ⁊ qb⁹cũq; ieſt intellectus inſũt ⁊ añcedentia oia ſz nõ conuertitur. Quibuſdam eni ineſt ſol⁹ ſenſus ⁊ quedã cũ hꝫ habẽt imaginatiõem ⁊ q̃daz cũ bis memoriam: ⁊ quedã cũ bis exꝑimẽtum ⁊ arte ſicut boies. De ſpeculatiuo autẽ intellectu altera ratio eſt: quia ſepatus ẽ ⁊ magis ꝓprie ſepatorum q̃ mortaliuz. Sz tameu in tertio de ipſo erit tractandũ ⁊ videndum quid ⁊ quorum ſit. Sed ex dictis

maifestū ē q promptissima erit ratio anie q̄ cognoscit quid est bonū vnumqō.

Tractatus scōus scōi libri de aia i quo agitur de potentijs anime vegetabilis sigillatim t primum de ordine pcedēdi t quot sint t que potentie aime vegetabilis.

Necessarium autē est ei qui debet determinationem facere de istis vt accipiat primū quid est vnumqō eorū que dicta sūt Sed antequam hoc fiat oportet vt adhuc queramus vtrum sensitiuū intellectiuū t vegetatiuū sint vna substātia in homine vl plures. Videtur enī q plures q3 corruptibilis t incorruptibilis non est substantia vna. Intellectiuū aūt est incorruptibile t sensitiuū t vegetatiuū sunt corruptibilia ergo ipsoz nō est substātia vna. Adhuc autē sepabilis t isepabilis nō est substātia vna ergo cum intellectus sit sepabilis t sensus t vegetatiuū nō sint sepabilia ipsorum non est vna t eadē substātia. Adhuc ād quorū actꝰ eētiales differētes sūt ipsorū sunt eētie differētes: sed sic differūt actꝰ isti vegetare sentire t intelligere: ergo vegetabilis sensibil t intellectualis non sūt vniꝰ t eiusdem substātie. Hāc autem questionē pluribus iam vicibus tetigimus t determinauimꝰ t ideo adhuc dicimꝰ q hec tria in homine sunt vnius substātie: que q3 eleuatioꝝ ē q̄ alie ꝓpter hoc plura opat: t plura habet principia vite ad exercēda opera vite. t ideo iste tres potentie sunt vnius substātie in hoīe: t q dicit q corruptibile t incorruptibile non sunt vnius substātie: h est verū si corruptibile t incorruptibile est aliquid hꝫ substātiā. Si aūt corruptibile t incorruptibile dicūtur bm operatiōem: tunc nihil phibet ab eadē substātia fluere potētias duas quarū vna est corruptibilis: t altera incorruptibilis eo q vna est coniuncta corpori: t altera non: sicut ab vna substātia sepata diximus superius fluere potētiā cōiunctā cū corpe t non cōiūctam. Superior enī eētia eo q est superior pōt in oēm operatiōem inferiorē t per hoc patet determinatio obiectorum. Dicamus igitur sicut superius incepimus dicere: q ei qui debet facere determinatiōem certaꝫ de premissis q necessarium est ei accipere quid vnūqō3 istoz est per ratiōem diffinitiuā: t postea per rōnem illam oꝫ eum determinare de habitis qui ꝓsequūt sicut accīa per se sicut est sepabile eē: vel ñ eē sepabile a corpe: t hmōi q̄ accidūt potētijs aie t de alijs quecūq3 sūt determinānda ex ipsis autē congruit dicere quid vnūqō3 istorum est per diffinitiuam rōem anteq̄ sciamus de toto eo q ptes p̄ ores sunt quo ad nos: tūc eadē rōne prius oportet determinare de actibus istaruꝫ potentiarū eo q actus p̄ij sunt potētus quo ad nos bm rōem licet simpliciter t bm esse potentie sint priores actibus: per eandē autem rōem adhuc de obiectis prius est determinānduꝫ: q obiecta magis accedūt ad nr̄am noticiaꝫ q̄ actus vel potentie: obiecta enīm sūt que inferūt potētijs passiones t potentie informātur p spēs obiectoruꝫ: t ideo obiecta sūt spēm prebentia actibꝰ. t p actus dant spēm potentijs t ꝓpter hoc prior speculatio est de obiectis quo ad nos: secūda de actibus t tertia de potētijs quo ad nos: prius igitur dicendū de sensibili t intelligibili t postea de intellectu t sensu. Inter autez oēs potētias prius de alimento t generatione dicendum est: vegetatiuū enīꝫ cōius inest aiatis q̄ sensitiuum t intellectiuum: t cōe etiā quo ad nos prius est quem admodum sicut diximus in principio phi corum: vegetatiuū enīꝫ est potentia hꝫ quā omnibus inest viuere: t illiꝰ opera sunt alimento uti t generare. Tria enim habet in se potentia vegetatiua h est nutritiuam t augmentatiuā t generatiuā. Cuius h est ratio quoniā omne qđ generat ꝓpter paucitatē materie ex qua generatur: prius ē imperfectum bm quātitatē t virtus deducens ipsum ad perfectum est augmentatiua cui ōria est diminutiua que surgit ab impfectiōne t potentia eius. Debet autez omne qđ est ex cōtrarijs saluari in esse: t h fit p virtutem nutritiuā. Et indiget diuino esse ptiᵉ pare in sili bm speciem t hoc fit p generatiuā t ideo tres virtutes necessario habet po

tentiam vegetabilis: dicũt tñ duo istoꝝ opera generare ꝛ alimẽto vti: qꝛ ista duo sũt ad substãtiã salnãdam. Alimẽtum quidez ẽm materiã ꝛ indiuiduũ: generare autẽ ẽm spẽm ꝛ formã. Generatiua enim oĩbus inest viuentibus quecũqz sũt de numero naturaliũ ꝛ nõ eternaꝝ substãtiaꝝ ꝛ q̃ sunt pfecta ꝛ nõ impfecta: qꝛ impfectũ in quãtitate ꝓpter hoc q̃ multum necesse habet ponere in substãtia: nihil põt ponere in semie: ꝛ ideo generare infantes ꝛ pueri non possũt ꝛ hanc generatiõem habere p se ꝛ variam est facere tale alterum in indiuiduo ꝛ idez in spẽ quale est ipsuz generãs: ꝛ facit h̃ qõ est perfectum vt diximus ꝛ nõ occasionatũ sicut mõstra sunt ꝛ quecũqz nõ casu generãtur: vt peccata nature que sunt mõstra sicut diximus in scõo phĩcoꝝ. Habẽt aũt generatiõem variã precipue ea quoꝝ vltimum posse generatio est sicut vegetatiua qꝛ generãt ex se radices ꝛ virgas ꝛ ramos ꝛ folia In hac autem varia generatiõe: semp generans facit tale alterum quale est ipsuz vt virga quidem virgam aial autez aial. Causa autem est quatenus diuino esse pticipent quãtum possũt: qõ est sempiternũ eẽ: omia eni illud perpetuũ esse optant: ꝛ illi9 causa agunt quicquid agũt ẽm naturaz. Sicut ei diximus in ce. ꝛ m. similitudinẽ diuini esse quedã pticipãt sine motu: ꝛ quedaz cũ motu: ꝛ eoꝝ que mouent: quedã reiterant eodez numero: quedã eadẽ spẽ ꝛ sic diximus i fine de generatiõe: ꝛ corruptione. Quedã aũt reiterant eadem spẽ non numero: sicut generabilia ꝛ corruptibilia. Id aũt qõ est causa finalis cuius causa fit id quod fit: dupliciter dicitur: h̃ quidem cuius causa fit qc quid fit ad illud. Aliud ãt ẽ quo res est id qõ est ꝛ h̃ est cã formalis. vnde esse ppetuum causa finalis ẽ generatiõis sicut ei9 cã fit tota successio generationis ꝛ quã nõ ꝺsequitur nã vna generatione sed p totã ꝛ infinitã generationis successionẽ. ꝛ iõ boc ẽ tm e9 cã fit qcqd fit ẽz nãz. forma autẽ dans eẽ generato est finis quẽ ꝺsequit nã p vnicaz generationẽ ꝛ boc ẽ finis in quo quiescit actus vnius pticularis generãtis: sicut i quo est esse eius qõ generatur: quia forma dat eẽ generato. Et qꝛ generabilia cõicare nõ possunt esse diuinũ: qõ est ꝓpetuitas esse i seipsis: eo q̃ nihil corruptibilium continue potest manere: cõicant quantuz possunt vt saltim remaneant eadem spẽ: ꝛ tunc remanent quidem nõ vnũ sed vt vnũ. Numero eni nõ vnum pmanẽt sed spẽ vnũ ꝛ ideo sic prediximus esse diuinũ quedã pticipãt pl9 ꝛ quedam minus vnumqõqz sicut potest.

Capitulũ scõm qualiter aia est viuentis corporis causa ꝛ principium.

Est autem anima viuentis corporis cã ꝛ p̃ncipiũ. Causa autẽ ꝛ p̃ncipiuz tripliciter dicũtur aia autẽ est viuẽtis corporis causa ꝛ p̃ncipiuz ẽm tres modos determinatos in secũdo phĩsicoꝝ. Est enim anima causa efficiẽs vnde est motus corporis ꝛ ipa est etiã causa finalis ꝓpter quã ẽ corpus ꝛ ẽ causa formalis sicut ẽa dans eẽ aiato corpori. Oẽ enim sit causa formalis sicut substãtia animati corporis manifestũ ẽ. viuere ei viuẽtibus ẽ esse quia viuere ẽ actus anime in corpus ꝺtinuus sicut supra diximꝰ Cã ãt formal' ꝛ p̃ncipiũ viuẽtiũ in eo q̃ viuunt ẽ anima cũ animatũ ab inanimato determinetur in viuendo sicut supius patuit. Amp̃. autẽ eius q̃ potẽtia est viuens boc ẽ qõ ptãtem habet exercendi opa vite actus est ratio. Actus enim qui est cõplemẽtum est rõez ꝛ esse dãs ei qõ põt opari opa vite sicut supza ꝓbatũ est p̃ma in diffinitiõe aie Cõstat ãt q̃ actꝰ potẽtia vitã bñtis est aia: ergo rõ ei9 est ꝛ forma: ex istis igit duab9 rõnib9 ꝓbat esse p̃ncipiũ ꝛ cã corpis sicut forma ꝛ substãtia eius. Manifestũ est aũt q̃ ipsa ẽ etiã cã finalis q̃ ẽ cã ꝓpter quã est quicqd ẽ: ꝛ ꝓpter quã fit quicquid fit. Sic ei itellect9 practic9 i mechanicis ẽ ꝓpter finẽ determiatũ ꝓpter quẽ mouet materiã vt inducat formã artis qõ ẽ bonũ artis illi9: eo q̃ ois ars alicui9 boni ẽ opatrix: sicut faber facit qõ facit ꝓpter cultellũ ꝛ opatũ op9 illud ẽ finis ei9. Eodẽ mõ etiã natura opat ꝓpter finẽ determinatũ quẽ itendit sicut ꝓbatũ ẽ in scõo phĩcoꝝ: ꝛ h̃ est finis nature ꝓpter quẽ opatur. Duplex ẽt finis i aialib9

ē aia. ꝺm naturā enī oia pb̄ica corpa aiata ⁊ organizata ꝓpter aiam ⁊ diuersitas eorum est ꝓpter aie diuersitatē ⁊ hoc ē tam in aialibus q̄z in plantis sicut ⁊ oia instrumēta artis sunt ꝓpter artis finē. Sicut āt supra diximus q cuius cā fit dupliciter dicit ſ. q ē cui⁹ cā fit totuz qō fit ⁊ qō est quo res ē id qō est ⁊ boz exēpla subiecim⁹ superi⁹. Est se ei diuinū ē vnū cui⁹ cā fit quicquid fit: ſz nō quo res est id qō ē: forma aūt ē cui⁹ causa fit ⁊ quo res ē id qō ē ⁊ talis finis ē aia aiati corporis. Sic ergo ꝓbatū ē q aia ē cā finalis. At vero ipa est etiaz efficiēs cā vñ ē motus corporis aiati. Nihil enī mouetur ex se ꝺm locum nisi ab aia: Si aūt aliqs dicat q nō oibus viuētib⁹ cōuenit iste motus dicem⁹ q etiā alteratio ⁊ augmentū sūt motus ab ania in corpe vno exītes: sens⁹ enī quedā alteratio esse videt ⁊ nihil sentit nisi qō habet aiam. Similiter aūt oi vino cōuenit augeri ⁊ minui. Nihil aūt augetur ꝓprie nisi qō aliter ꝓprie: ⁊ nihil aliter ꝓprie qō nō pticipat aiaz: ergo ad minus vñ est motus augmenti in omni corpore vino ē aia qō quidē corpus pticipat aiam. Erit igit aia tripliciter cā aiati corpis: eo q tres dicte cāe in vnā rez concidunt sicut in scō pb̄icorum ꝓbatū est. Materialis aūt esse non pōt: qz materia nūq̄z cōcidit in eandez rem cum alijs causis.

Capitulū tertiū de improbatiōe erroris empedoclis circa motū ⁊ causā nutrimēti.

Empedocles aūt loquēs de motu nutrimenti ad ptes ⁊ mēbra ei⁹ qō alitur nō bñ dixit addens dicis suis augmtū accidere plātis deorsū qdē ꝓpter id qō terra sic fert naturaliter deorsū: sursuz āt ꝓpter ignē qui mouet sursū. Et fuerūt rōes inducentes Empedoclē precipue tres quarum vna est qz videbat motum nutrimēti eē naturalē: ⁊ naturalē habere finē determiatum in natura: tractū aūt esse motū violentum sicut manifestū ē ex. vij. pb̄icoꝝ. Et ideo ne diceret nutrimētū trahi ad membra per vtutem mēbroꝝ: dixit q naturaliter mouetur ad illa per naturalē motū elemētoꝝ q̄ ꝓmixta sunt in alimēto. Alia vero rō ē qz videmus elemēta per aliquē suū actū remanere immixta ⁊ ideo dicebāt q etiā suos motus naturales retinebāt. Tertia rō fuit qz in oi aiato: videbat mēbra inferiora bēre nutrimētuz grossum ⁊ terrestre: supiora aūt habere alimētū subtile ⁊ calidū. Similiter aūt in senib⁹ in quib⁹ deficit calor videbat inferiora mēbra plus nutriri q̄z supiora: ⁊ i iuuenibus in quibus ē multū calidū mēbra supiora plus nutriri q̄z iferiora: qz in eis calor ignis multā ad se trahit materiaz. ⁊ illa multiplicata multū eleuat sursum ⁊ paruz deorsum. Eadez aūt cā est q in mulierib⁹ mēbra inferiora mltū augent sicut crura ⁊ nates: ⁊ mēbra supiora habent gracilia sic brachia ⁊ humeros qz frigiditas vincens i eis ingrossat nutrimētuz qō ponderositate sua trahit inferius: videbat nihilomin⁹ i oi nutrimento dñari aquā ⁊ terrā ⁊ ideo putabat hec non moueri sursuz: nisi prius cēnt cōuersa in ignē vel ignita. Hec igit fūt que induxerūt empe. Erabat āt Empe. dupliciter: vno quidē mō q nō bene accepit intentiōem eius qō est superi⁹: ⁊ intentionez ei⁹ qō est inferius: qz nō idem est sursum ⁊ deorsū aiati corpis ⁊ mūdi qz in mūdo sursum ⁊ deorsū differūt ⁊ opponūt situ tantū sed in corpibus aiatis differūt figura membroꝝ ⁊ officio. In omni enī aiato dicimus q caput est supius corporis eius ⁊ iñ videmus q bestiarum caput ē ꝓnū in terrā ⁊ iñ rectum nisi soli⁹ bois: sicut ouidius dixit de deo q os boi sublime dedit celum qz videre iussit ⁊ erectos ad sydera tollere vultus Si ergo sic figura ⁊ officius in corpibus aiatis distinguūt sursū ⁊ deorsū: tunc cū plāta radices habeat oi aialium ꝑ officiuz silues radix erit in plantis sursum ⁊ rami deorsuz qz non idē erit sursum ⁊ deorsum qō in mūdo est sursū ⁊ deorsum: qz sicut dixim⁹ positiōes iste i corpibus aiatoꝝ dicūt eedē vt si miles diuerse ꝺm opa ⁊ nō ꝺm situm mūdi Adhuc etiā si cōcesser⁹ Empe. q idez sit mundo superius ⁊ corpibus aiatis: nos videm⁹ q quelibet ps nutrimēti ferē in ɔria loca: qz ferē sursum ⁊ deorsum vbicūq̄z sūt mēbra: talis enī motus non pōt eē a vtute

elemẽtali. Si enim illa sint simplicia habebunt motus simplices. Si autẽ composita ꝓualebit motus dñantis i mixto: oz igit̃ q̃ motꝰ iste sit ab alia virtute que nõ ẽ elemẽtalis neqz ꝓpꝛis cõmixtiõez elemẽti: hãc ãt virtutẽ vocamꝰ aiaz ergo erit ab aia. Aliter ei euellerẽt a se inuicẽ que in cõtraria loca ferunt ⁊ prevaleret dñans elemẽtũ: vlr autẽ nunq̃z euellũtur q̃n diu viuit plãta vel aiatum: continens igitur ea non est elementalis virtus ⁊ banc vt diximus vocamus animam.

Rõnes aũt mouentes empe. nõ sũt difficiles ad soluendũ. Ostendimꝰ enim in .vij. phĩcorum duplicẽ eẽ tractũ. vnũ quidez in quo trahens ꝓ virtutẽ que oio extriseca est trahit id qõd trahit ⁊ tractus iste est violẽtus Alius ãt est q̃n trahens aliqd sue virtutis generat in tracto que virtus innata in tracto facit ipm moueri ad trahens sicut trahitur ferrũ a magnete ⁊ h tractus est naturalꝫ sic trahit cibus ad mẽbra eo q̃ virtus mẽbri generat in cibo que agente in se mẽbro cõtinue reducit ad actũ ⁊ ꝓ illã alimẽtũ movet ad mẽbrũ sicut ad locũ sue forme ⁊ spẽi in qua cõplemtum accipit illiꝰ virtutis que generata est in ipo ꝓ actiõem aie que ẽ actꝰ membroꝝ. Cum aũt hec virtus nõ sit elementalis sed aie que est actus mẽbrorum cõstat q̃ naturaliter movet vel potiꝰ si ita licet loqui aialiter movet ad mẽbra ⁊ nõ ꝓ virtutẽ aliquã elemẽtalẽ. Et q̃ dicit elemẽta aliqualiter remanere i mixto cibo non iuuat ad sue opiniõis assertiõem: qz elemẽta materialia efficiũtur: ⁊ virtus aie alimẽtuz assimilãs efficit formalis ⁊ movẽs. Q̃ ãt dicit grossius ⁊ terestriꝰ eẽ nutrimẽtũ inferiorũz mẽbroꝝ nõ generaliter est verũ. Mẽbrorum enim terrestrium sicut sunt ossa nutrimentũ est terrestre: ⁊ mẽbrorum aquaticoꝝ sicut ẽ cerebrũ: nutrimẽtũ est aquaticũ ⁊ ossa sũt superius ⁊ inferius corpe: cerebrũ tãtũ superius. Sed verũ ẽ q̃ i senibꝰ ⁊ i mulieribus frigidis plus nutriũt inferiora mẽbra q̃z supiora ꝓpter caloris defectuz: qz calor est instrumentũ aie ⁊ deficiẽte instrumẽto: aut nulle fiunt opatiõe artis aut nõ bene fiunt: sed ex hoc nõ ꝓbat̃ q̃ fiat nutrimẽtũ virtute elemẽtali: sed potius virtute aie ex aliquo defectu instrumẽti qz ꝑm empe. nihil deberet de nutrimẽto in talibꝰ ferri sursum sed totũ deorsuz. Sic igit̃ ꝑz q̃ non vere dixit empedocles.

Capitulum quartum de improbatione erroris eorum qui dicunt augmentum ⁊ alimentum fieri per virtutem ignis.

Sunt autem quidam qui non omniũ elementoꝝ virtute fieri dicebant alimentum: sed virtute ignis tantum: ⁊ similiter augmentum cuius assignabant rationem: quia ignis solus inter omnia coꝛpoꝛa ⁊ alitur virtute ꝓpꝛia ⁊ augmentatur. Alitur enim inquantum educit subtile humidum de calefactis ⁊ conualescit ⁊ sustentatur in ipso: augetur autem inquantum incrementum accipit sue quantitatis per appositionem cremabilium: ⁊ propter hoc dicunt q̃ ignis etiaz hec duo in omnibus operat animatis. Et hi quidem adhuc a lijs duabus rationibus sunt inducti quarum vnam esse dicebant: quia videbant ignem non nutritum perire per continuã sue materie perditionez. Euolant enim ascendendo semper materiales partes ignis. ⁊ contendunt superius. Cum igitur sic continue deperdatur indiget deperditi restauratione. Non autem deperditum restauratur nisi per nutrimentum oportet igitur q̃ ignis nutriatur. Si quis autem eis dixit q̃ ignis naturaliter moueꝛur sursũ ⁊ ideo partes sue materiales euolant ex ipso naturaliter dicebant hoc esse non posse ꝓpter hoc q̃ nihil coꝛrumpit seipsum: nec naturaliter intendit suipsius coꝛruptionem. ignis autẽ coꝛrumpitur per hoc ⁊ destruitur q̃ paulatim euolant ex ipso partes materiales sue ergo non naturaliter emittit eas: sed per aliquid coꝛrumpẽs: erit igitur etiam naturale nutrimentũ ipꝝ saluãs ⁊ deperditũ restituẽs. Alia aũt ratio istoꝝ fuit: qz dicebãt augmẽtũ fieri ꝓ hoc q̃ addit̃ aliud coꝛpꝰ intrãs in poꝛos eiꝰ qõd augeꝛ ⁊ nihil esse ita poꝛosum

sicut ignē, ꝓpterea q̄ siccissim⁹ est ⁊ ꝑspicu⁹ ex siccitate etiā ꝛtinet poꝛos: ꝑspicuitas aū multitudinē oñdit poꝛoꝝ. Hec aūt ñ sunt vera in toto. veꝝ quidē ei est nō fieri alimē-cū sine caloꝛe ignis: sed caloꝛ ille instrālis ē ⁊ nō ꝑmū efficiēs: ⁊ iō est cōcausa ⁊ non cā ꝓncipal'. Opal eni in alimētū nō spēs ignis sed spēs viui coꝛpis ⁊ vītatis aie: sicut supi⁹ dixim⁹: ⁊ iō nō alterat ad spēz ignis sz carnis vel ossis: q̄ sūt spēs oꝛganoꝝ aie. Cui⁹ signū est: q; augmētū ignis in q̄ztitate ínterminatū ē. tm̄ ei auget: q̄ztū ē cremabile appositū igni. Sed oim aiatoꝝ q̄ ꝛstāt in figura ⁊ q̄ztitate certa est q̄ztitas in q̄ salual' forma illi⁹ spēi: ⁊ est rō magnitudinis i maꝛio ⁊ in mīmo in q̄ stat: ⁊ ex quā nō saluat' spēs ⁊ augmētū habet terminū quod est q̄ztitas oꝛganoꝝ q̄ sufficit opatōib⁹ virtutū ⁊ potē-tiarū: ergo aliud est ꝓncipiū augmēti in aiatis q̄z sit virt⁹ ignis. hāc aūt vocam⁹ aiam q̄ talē ponit augmēto suo terminū. h ei magz sunt rōis: h est forme q̄ dat esse ⁊ rōnem q̄z māe: h est q̄z alicui⁹ vīrtz mālis vel coꝛpee sicut est caloꝛ ignis. Alia aūt rō q̄ auicē-na improbat sniam istā est: q; ignis quādo nutrit ⁊ auget: nō nutrit ⁊ auget nisi se. ꝑm. aia aūt vegetabilis: neq; nutrit: neq; auget seipam: sed pot⁹ coꝛp⁹. Ratiōes aūt quas inducūt nō difficile est soluere. dicim⁹ ei q; ignis nō ꝓpe nutrit neq; auget. Ad ei qd̄ ꝛuertit in ignē: ñ ingredit i ignē: neq; ingredit in ipm vt cuilibet pti addat ⁊ vnat' sed diffundit' ignis ꝑ generatōem forme ignis in mā aliena. Et qd̄ dicūt q; attrahit sbtile humidū ex cremabilib⁹ ⁊ q; illo cibat': dicē-dum q; nō ad hoc attrahit vt illo cibet': sed potius vt in illo generet' tanq̄z in ꝑma mā. Nō enī attrahit nisi q; calefacit ⁊ sbtilizat: ⁊ tūc caloꝛ facit ipm ebulire ad supficiē coꝛ-poꝛis: cui⁹ illud fuerat humidū: ⁊ ibi fumat ⁊ fit flamma. deberet aūt attrahi in oēs partes ignis anteq̄z inflāmaret si esset nutrimē-tum ignis. patet igit' q; illud est ꝓpe genera-tio ignis ⁊ nō nutrimētū. Qd autez dicūt in igne fieri depditonem ꝑm mām: dicendu; q; accidit igni inq̄ntū est in loco alieno. ꝑ hoc enī materie ptes pl⁹ igni ſimiles evolāt intendēres ire ad locū ꝓpium: sed exiguūt ab aere circunstāte: ⁊ sic fit cōtinua ignis de-pditio: neq; intendit ꝑ hoc suā corruptōem sed pot⁹ meli⁹ saluari ⁊ cōualescere in loco ꝓpio: ⁊ sic fieret si nō impediret: ⁊ ideo ñ intēdit ignis ꝑm nām restaurare illud dep-ditum: sed pot⁹ per inflammatōem multi-plicare suā spēm in materia aliena sic dixi-mus. Qd aūt obiciūt de poꝛis ⁊ vacuo oñ-dim⁹ nihil esse in ꝓmo de genera. ⁊ corrup. Exclusis autez sic falsis opionib⁹ ⁊ erroꝛi-bus antiquoꝝ: loq̄mur de q̄libet potentia vegetabilis anime: ostendēres que sit que-libet ipsarum: ⁊ quam habent ad inuicem: ⁊ ad animā vegetabilem ꝓpatōnem.

Capitulum quintuꝫ de alimento quod est obiectum nutritiue ⁊ vegetatiue.

Quoniam autem hec potentia ani-me quam vocamus nutritiuam est vegetatiua indiuidui generati-na per multiplicatōem indiuiduoꝝ in spe-cie: oꝛ nos ꝑm predictā doctrinā pl⁹ loq; de nutrimēto. Qpe ei qd̄ est alimēti op⁹ deter-minatio fit circa alias potētias aie vegeta-bilis: eo q; augmētatiua ⁊ gnātiua opatōez quādā alimēti recipiūt. Est igit' alimētum q̄si obiectū vnū trib⁹ potētijs aie vegetabil' preuiū. Primū autē quod de alimēto que-rendū occurrit est: virū alatur cōtrariū con-trario: vel simile simili. Videt' eni quibus-dam q; cōtrariū alat' cōtrario: sed nō omne cōtrariū alit' a quocūq; cōtrario: sed solum illo cōtrario alit' aliqd ꝛtrariū q̄n ꝛtraria ñ solū gnāri possibile ē ex alterutris: sed etiā augmētari vnū ex alio. Multa enī gnānt ꝛtrarioꝝ ex alterutris: nō tn̄ oia ꝛtria fiūt ex oib⁹ sic dixim⁹ in li. pdicoꝝ: ⁊ eoꝝ q̄ gene-rant' ex inuicē nō oia augēt se inuicē: sic q̄n sanū generat' ex laboꝛāte: nō augetur neq; alitur vnuz ex alio: ⁊ vt vniuersaliter dicat' cum ꝛtraria sint que sunt potētia ⁊ act⁹ ad inuicem in generib⁹ omnibus: ea que sunt vnius generis contraria generant' ad inui-cem: sed nō augetur neq; alitur vnū ex alio nisi sint ꝛtraria i genere sbstātie tm̄ accepta

Jn illis vnū eni ſbaliter pōt ꝺuerti in ſbaz alteri⁹: ⁊ ideo vnū pōt alere ⁊ augere alterz Sz adhuc obſeruādū eſt: ꝙ neqz illa eodē mō ſe bñt ad inuicē ꝙ ſcilz vtrūqz alat reliquū ⁊ ecōuerſo: ⁊ h ſcim⁹ ex dictis antiquorū: qui ꝺixerunt de ſimplicib⁹ corpib⁹ ꝙ aq̄ alit ignē: ⁊ nō ecōuerſo ignis alit aquā. ⁊ lz falſa ſit eoz ſuppō: tñ vtiſſima ratiōe fuerūt inducti. Videbāt eni ꝙ nihil aliud alit niſi qđ recipit ſpēm ⁊ formā ei⁹ qđ alit ab ipſo Humidū aūt inter oia pma ſolū videbant facile recipe formas ⁊ ſpēs aliorū corporū que ei impmunt: ⁊ ideo ꝺixerūt h ſolū eſſe alimētū. Et hec rō cogit ꝙ omne alimentū oportet humidū eſſe bm actū: licet forte potētia ſit alteri⁹ qualitatis. Videbāt etiam ꝙ omne qđ alit ſpēm ⁊ formā ſuā impmit ei quod alit ipm. Nihil aūt adeo pōt eē ſigillatiuū forme ſue: ſicut calidū ⁊ ſiccū. q⁹ calit dū penetrat: ⁊ ſiccū retinet acumen qđ dat ei calidū: ⁊ ideo ſolū ignē nutriri ꝺixerunt: patz igit ꝙ licet nō verum ꝺixerit in hoc ꝙ aqua alat ignē: tamē cauſa ꝓpter quā illud ꝺixerūt eſt veriſſima: ⁊ ex veritate que ē in dicto eorum iſto accipit ꝙ nō equalit ſe bñt cōtraria adinuicē: quoz vnū alit: ⁊ alterum alit ꝙ vtrūqz. ſ. ab altero ⁊ ali poſſit ⁊ alere reliquuz. Alens eni in eo ꝙ eſt alens oz ꝙ ſit in actu humidū ſuſceptibile forme ⁊ ſpeciei ei⁹ quod alit. Jd aūt quod alit eſt bñs virtutē que formā corpis quod alit ⁊ membroz ei⁹ ſigillat in ipo: ⁊ ideo indiget inſtro quod eſt calor naturalis: ⁊ alys vtutib⁹ ſibi ſubſeruiētibus: de quibus infra dicemus.

Diſtinctio aūtē que eſt inter alens ⁊ id qđ alit inter corpa animata in ſolis ſimplicib⁹ depbendit: ſicut ꝺixim⁹ ꝙ ignis alit ⁊ aqua alit: ⁊ nō ita videt in cōpoſitis ꝓpter qđ cōpoſita ab excellētijs pmarū qualitatū ſunt remota: ⁊ ita nō vident eſſe i actu humida: neqz in actu adeo ſicca ꝙ poſſit ita euidēter habere ꝓpetates alētis ⁊ aliti quēadmodū ſimplicia. Hec aūt que ꝺixim⁹ bñt opionē eo ꝙ quidā videtes alimētuz vniri ei quod alit: nihil aūt vniri alij: niſi qđ ſilitudinē bz in forma ad ipm: ꝺicūt nō augeri vel ali cōtrariū ↄtrario: ſed poti⁹ ſimile ſimili. Alijs aūt de quib⁹ ꝓꝺixim⁹ videbat ali ↄtrarium ↄtrario: tanqz impoſſibile ſit ali ſimile ſibi. Et ꝓ ſe inducūt rationem ꝙ omne alimētū mutat ⁊ decoquit decoctione calidi ⁊ hūidi ſic alimentū omne mutat. Mutatio autez omnis: aut eſt de ↄtrario in ↄtrariuz: aut de ↄtrario in mediū qđ ↄpatū ↄtrario eſt ↄtrarium: ergo nō alit niſi contrariuz contrario. Adhuc aūt omne alimentū patit ab eo qđ alit: ⁊ nō ecōuerſo. ↄtraria autē ſunt que patiunt ab inuicē. patit ei decoctōem ⁊ aſſimilatōem: cum omnis decoctio ſit cōplexio a nāli ⁊ ꝓpo calore ex cōtraiacētib⁹ qlitatib⁹ aut paſſiōib⁹ ſicut habitū eſt i q̄rto methaurozū. Nō tñ patit id qđ alit ab alimēto: ſic neqz inſtroz dom⁹ aliquid patit a mā ex q̄ fit dom⁹: ſed poti⁹ mā patit ⁊ trāſmutat ab ipo in dom⁹ formā. Jta ⁊ alimētū trāſmutat in formā ei⁹ qđ alit ⁊ nō ecōuerſo. Jnſtructor aūt dom⁹ nō bz mutatōem niſi illā q̄ eſt ex ocio ad agere ſiue act⁹ pmi ad ſecūdū: ſicut ſciētē ꝺicim⁹ mutari q̄n actu fit ſiderās. ita etiā alie virt⁹ que nutritiua vocat mutat q̄n de nutriēte bm potētiā efficit nutriēs in effectu: ⁊ forte hoc nunqz eſt: quia i tlib⁹ vtutib⁹ ſupi⁹ ꝺixim⁹ aiam magis fore actū bm quā pmū: ⁊ poti⁹ aſſilari vigilie qz ſomno. forte ei ſp nutrit: ⁊ ſi nō ſp nutrimētū ab extriſeco q̄rat: ga ſp alig d agit circa nutrimētū: aut diſſoluēdo: aut alterādo: aut attrahēdo: aut vniēdo mēbris. Jn determinando aūt iſtā qōem magnā habet ꝺiam: vtrū nutrimētū ſit qđ vltio ē q̄n vnit mēbris aut qđ pmo q̄rit vt nutriat anteqz alteret ⁊ aſſilet aut vtrūqz: q̄n ſi ↄſiderem⁹ nutrimētū bz actū: h ē ꝙ pōt pficere nutrimētū opatiōem p hoc ꝙ mouet ad mēbra ⁊ vnit mēbris: ſine dubio tūc id qđ aſſilatū ē mēbris eſt nutrimētū. Si aūt nutrimētū accipiat bz potentiā: q. ſ. pōt p ſuā ſbam fieri nutrimētū tūc nutrit ↄtrariū cōtrario: ⁊ ſō nō coctū adhuc ē ↄtrariū: coctū aūt ſimile: ⁊ ita vtrūqz ꝓdictoz ↄtingit ꝺicere: ⁊ ꝙ ↄtrariū ↄtrario: ⁊ ꝙ ſimile ſimili alit. ⁊ ideo manifeſtuz eſt ꝙ vtriqz quodāmodo recte ⁊ nō recte ꝺicūt. Q̄m autē ſicut ſupra oſtendim⁹: nihil alitur ꝓpe quod non habet aiam: oz aiatuz eſſe corp⁹ qđ alit: ⁊ aime potētia in alimentuz agere: ⁊ non virtute elementali ſimplici.

Alimẽtũ igit aiati corpis p se est ⁊ non ſm accñs. vtutib⁹ aũt elalib⁹ nõ attribuit nisi p accñs: h ẽ inquãtũ sunt instrumẽta anime: ⁊ sic qualitates elales sunt concause ⁊ non cause alimẽti: sicut supra ostendimus.

Capitulum sextum de officijs nutritiue ⁊ augmentatiue.

His autẽ habitis de alimẽto: de ipsis potẽtijs ẽ determinãdũ. Est ãt potentia nutritiua que de nutrimẽto restaurat depditũ in corpe aiato vt saluet in esse diuino. Augmẽtatiua autẽ est illa que de nutrimẽto addit quãtitati mẽbrorũ vt ad debitã longitudinẽ ⁊ quãtitatẽ deducãt. ⁊ ex hoc accipit q licet idẽ ſm sit alimẽto ⁊ augmẽtatiuo: hoc est ei quod auget: tamẽ esse corũ ſm rõem diffinitiuã est alterũ ⁊ alterũ. Alias tum eni ſm q quãtũ est alimẽtũ augmẽtatiũ querit: sed nõ nutrit nisi ſm qõ est h aliquid: ⁊ ſba potens recipe formã mẽbrorũ ⁊ ſbam. Nutrimẽtũ eni nõ saluat nisi ſbam: ⁊ ideo q̃z diu põt nutriri: tam diu saluat in indiuiduo. Sed augmẽtatiua nõ agit p totam vitam: ⁊ ideo ipa non est salnatiua ſbe: sed potiꝰ pfectiua quãtitatis. Et sunt q̃mor differẽtie iter nutritiuã ⁊ augmẽtatiuã: q̃rũ vna est ⁊ p̃cipalis: q nutritiua non accipit alimẽtũ nisi inquãtũ ẽ potẽtia ſba mẽbrorũ: ⁊ nõ curat de q̃ztitate. Augmẽtatiua aũt accipit ipm inquãtũ potẽtia addit quantitati mẽbrorũ inquãtũ mẽbrorũ quãtitas extẽdit ipso addito mẽbris. Secũda aũt ẽ: q nutritiua addit ſbam cibi ſbe mẽbrorũ eq̃lem ſm tres corpis diametros: longitudinis: ⁊ latitudinis: ⁊ pfunditatis: in oib⁹ bis eq̃r pditũ restaurãs. augmẽtatiua aũt p̃cipue addit lõgitudini: ⁊ lõ indiget q calor su⁹ sit fortior ⁊ mẽbra in qb⁹ est sunt mollia q̃ extẽdi possint. h aũt sic pbat. lõgitudo eni nõ fit maior nisi ossib⁹ extẽsis: ⁊ h dura sunt: ⁊ nõ nisi forti calore faciẽte discurrere nutrimẽtũ p ipa fieri põt. Sil'r aũt nõ fit extẽsio sicci indurati: sed potiꝰ ei⁹ qõ ẽ humidũ flexibile: ⁊ lõ nõ fit augmentũ nisi in iuuẽtute anteq̃z aduenit siccitas nimia q̃ pbibet extẽsiõez ⁊ h ẽ cãz vna q̃re non semp augẽt corpa: sz semp nutriũt. Nutritiua eni sz ſm oẽm dimẽsionẽ vt diximꝰ nutriat: tñ ſm latitudinẽ maxie nutrit: q: ad illi⁹ incremẽtũ nõ exigit nisi assimilatio nutrimẽti ⁊ additio: ⁊ ñ extẽsio in ampliorẽ q̃ztitatẽ nisi q̃ztũ extẽdit i addito: ⁊ h frequẽter fit in solis mẽbris mollib⁹ q̃ sunt caro ⁊ hmõi pter h q ossa extendant: ⁊ hoc fit calore debili magis q̃z forti. Tertia dria ẽ: q nutritiua ebetioꝛi vt dictũ ẽ instrõ opaꝛ: augmẽtatiua autem acutioꝛi. Cũ eni calor nãlis vtriusq̃z sit instrm: ebes calor ẽ q solũ ꝺuertit nutrimẽtũ: ⁊ assimilat. Acutꝰ autẽ q facit ipm discurrere p mẽbra dura q̃ mollificat infundẽdo ea acuto hũore nutrimẽtali: ⁊ tũc extẽdit ea. ⁊ cã huiꝰ est q: cũ q̃libet vtꝰ plꝰ possit in mã ppa q̃z aliena ebetaꝛ calor: q̃to plꝰ de aliena mã ingerit. Ad vt meliꝰ itelligaꝛ oz scire q ꝺupliciter hũido idigz oẽ qõ nutrit. vnũ qdẽ ẽ sealeꝛ: qõ ẽ aliqd ſbe seis: ⁊ illd ẽ ppriũ ſm caloris nãl. Aliud aũt ẽ nutrimẽtale qõ accipit de nutrimẽto qõ sp retinet aliqd de nã cibi ⁊ lõ sp aliqd bz de exneo: pp qõ non adeo efficaꝛ ẽ in eo calor nãlis: sic in p̃mo hũido ⁊ q̃to plꝰ ingerit de nutrimentali hũido qõ addit radicali sine sealiꝛ: ex quo formãt mẽbra radicalia ⁊ qõ ẽ infusuz eis: tãto plꝰ inspissant ⁊ indurant: ⁊ calor plꝰ in eo debilitaꝛ: ⁊ lõ calor q p̃mo fec̃ onas opões alimẽti. s. ⁊ extẽsiõis: tãdẽ pp sui debilitatẽ ⁊ mẽbrorũ ouritiã nõ põt pficere nisi vnã que ẽ nutrire: ⁊ lõ tũc stat augmẽtũ. Est autez circa hoc adh notãdũ q tẽpꝰ incremẽti etiã ſm galienũ ⁊ auicẽnã ẽ tẽpꝰ etatis puerilis q sunt calidi ⁊ hũidi pp vicinitatẽ quã hñt ad suã originẽ q̃ est ex calido ⁊ hu. Hũidũ aũt ⁊ calidũ simlꝫ ꝺiũcta faciũt diffusionẽ ⁊ extẽsionẽ. pcedẽte aũt tpe exsiccaꝛ paulati humidũ in tpe iuuẽtutis ⁊ indurãt mẽbra: ⁊ licet acutꝰ in iuuenib⁹ sit calidũ: tamẽ nõ est maius in iuuenib⁹ q̃z in pueris. Et de h oat exẽplũ cõueniẽs galien⁹: quia si aliq̃ caliditas determinate virtutis penetrat in aquã: ⁊ eadem in essentia caliditas penetrat in materiam siccam: acutioꝛ erit caliditas: q̃z in humido sed non maioꝛ. Et sic est de caloꝛe pueroꝛũ ⁊ iuuenũ qui equalis est licet acutioꝛ sit in iuuenibus q̃z in pueris.

ꝛ ideo in pueris plus de cremēto operatur ꝓpter molliciem membrorū: ꝛ in iuenib⁹ minus ꝓpter eorūdem duriciē: licꝫ calor sit equalis: ꝛ hui⁹ signū est ꝙ pueri circa septimum annū vt in plurib⁹ plusq̄ dimidiū p ficiūt sue quātitatis. Hec igit est tertia differentia. Quarta autē est penes finē vtriusq̄ accepta: quia anima sicut ꝛ natura nō est infinite ꝛ indeterminate intentiōis: ꝛ iō habita debita quātitate in qua exercere potest suas operatōes: nō auget vltra augmētatiua anima: etiā si posset bene vltra augere. quia nō abundat supfluis natura: sic etiā nō deficit in necessarijs. finis aūt nutritiue est saluare indiuiduū p depditi restaurationem: ꝛ h̄ necessariū est in toto tempore: ꝛ iō p totā ꝓiodū cōtinue opat. Reliqua autez que de augmēto ꝛ nutrimēto dicēda sunt i ꝓmo de generatōe ꝛ corruptiōe requirātur.

Cap. vij. de officijs virtutis generatiue.

IDem autē nutrimentū p virtutē generatiuā est factiū generatōnis: nō tamē generat id quod alit: sed poti⁹ generat id quod est vt id quod alit in specie: cui⁹ ꝓbatio est: quia nihil generat seipm. oporteret eni ꝙ idez esset ꝛ non esset simł. Omne eni generās actu est: id autē quod generat actu nō est ens: esset igit idē ꝛ non esset h̄m sbam: ꝛ ideo sicut alimēto ꝛ augmēto aliud ꝛ aliud est esse h̄m idē sbm: ita alimēto ꝛ generatiuo necessarium est aliud esse h̄m diffinitiuam rationem. Propter quod notā dū est nutritiuā saluare indiuiduū per distributōem nutrimēti ad mēbra: ꝛ qō supfluit membris: hoc sequestrat ad membra genitalia que trahūt ipm sicut vētosa trahit sanguinē. Mēbra autē seminaria sunt organū virtutis generatiue: sicut cerebrū est organū virtutis animalis: ꝛ cor virtutis vitalis: et virt⁹ generatiua sita in mēbris genitalibus imꝑmit in alimēto supfluo virtutē formatiuam: que i seminis viscositate retēta: q̄ndo fuerit in debito loco format semē in organicum corpus. sicut eni nutritiua cibo influit spēm membrorū p quā tendit ad membra ita genitalia influunt ei virtutē formatiuam qua formaf semen in membra corpis organici. ꝛ hoc quidē semē a toto corpe decidit ꝛ maxime a cerebro: ꝛ per spongiositatem membrorū attractatiua virtute testiculorum trahit ad vasa seminaria: ꝛ ibi informat predicta virtute. Et ideo virtus generatiua in veritate est duplex. Una quidē in generante que descindit semē attrahēdo: ꝛ hec opatur trib⁹: calore scilz qui spumosum facit semen vt spumosuz sit spiritu deferēte formatiuam virtutē: ꝛ hic spūs extēdit mēbra genitalia: ꝛ eodē calore ꝛsumit supfluū būidi seis vt efficiaf globosū ꝛ q̄si glāduloſuz ꝙ mag⁹ retinere possit virtutes sibi imꝑssas: ꝛ meli⁹ retineat figuras mēbroꝝ i se effigiatas. Opaf autē seipa virtus generatiua influendo virtutē formatiuā que est in semie: sicut arf est in artificiati materia: ꝛ opat bumido cibali: sicut materia etiā opaf: ꝛ opaf vētositate sicut instrumēto extēdēte mēbra genitalia ad actū coitus: ꝛ ejiciēdo semē a masculo in fe. ventositas eni ꝓpellit semen ad locū debitū. Alia autē virt⁹ generatiua ē in semine: que est virt⁹ formatiua: duo babēs instra: ꝛ duas mās: ꝛ duo opa. vnū quidez suoꝝ instroꝝ ē calor seis: qui triplici vtute ē informat⁹: quarū vnā hz a sba inquātuz ē calor: ꝛ ille ē virt⁹ solutiua aut dissolutiua et subtiliatiua et alteratiua seis. Secūda autē ē virt⁹ celestis: q̄ vtute opaf ad vitā ex potētia motōnis celi: sicut dixim⁹ in alijs locis. Tertia ē virt⁹ anime: cui⁹ ipe calor ē instrm vtute qua inducit formas organoꝝ phisici corpis potētia exercētis opa vite. Hz etiā spm infra spumā seis cōtētū p instro p quē vebit in oēs ptes semis suas vtutes. Duo aūt bumida sunt māe in quib⁹ boc opatur. vnū quidē ē quod ē in substātia seminū: et h̄ ēpncipale. Aliud aūt ē attractū vt addaf illi: h̄ ē bumidū sanguinis menstrui loco cuius infans querit cibum cum a matrice separaf: ꝛ h̄ bumidū est supplementū qō ad dif bumido seminali vt sufficiat formatōni membrorū. Duo autē opera sunt. vnū qdē membrorū formatio. alterū autē ē qō attribuit membris: sicut numer⁹ membrorum ꝛ ordo: ꝛ situs ꝛ asperitas ꝛ lenitas: ꝛ cetera huiusmodi que membris attribuuntur.

Hec igit sunt opa generatiue: z h quidem fit ex nutrimēto. Fuerūt aūt quidā cōtēdētes: nō ex nutrimēto: sed ex aliquo qđ actu est ps aiati fieri generatōez dicētes eā fieri ex carne: nō ex supfluo nutrimēti. Sz error eoz cōuincit quatuor rōibus. Quarū pma est: q caro vel aliud quod est pars corporis animati: non est potētia corp⁹ animatū: nisi pus a sua forma corrūpat. semē autē est potentia totū corpus. Secūda ratio est: q illd quod est actu pars nō decidit ab aiato: nisi cum magno dolore: semē autē separat cum delectatōe. Tertia ratio est: quia actu pars nō decidit a toto corpore: semē aūt decidit a toto corpore. Quarta ratio est: qa videm⁹ oculis nostris semina plantarū: neq lignū esse: neq folia: neq radicē: sed semina maturata: z videm⁹ semina animaliū nō eē carnē neq os: sed humorē album. falsum igit est quod dicūt: z ratiōib⁹ inductis z mltis alijs manifestat error eoz. Querūt autē isti qualiter tūc sit generatio vniuoca: vt ex planta planta: z ex homie homo. Sed ad hoc nos dicim⁹ q generatio dicit equiuoca vel vniuoca quātū ad generās pmū effectiue quod decidit a se semē. h eni dat vtutez formatiuā semini: z sic fit ex plāta planta: z ex homine homo: z sic de alijs. Ex oib⁹ autē pmissis cōstat q hmōi pncipiū qđ vocam⁹ aiam nutritiuā est ei⁹ quod pōt saluare seipm: z suscipe tale pncipiū secundū qđ est in tali dispōe. Ad h eni habet eaz vt saluet in aliquib⁹ suis dispōnibus: licet in omnib⁹ saluari nō possit: quia in quibusdā continue mutat. Alia aūt sunt que nō indigēt tali pncipio: eo q in omnib⁹ suis dispōnib⁹ semp vno modo cōseruāt: sicut corpora celestia: z ideo illa hūt alias virtutes q̄z mortalia. Non eni indigēt nutritiua z augmentatiua z generatiua: quēadmodū diximus in alijs.

Cap. octauū est: digressio declarans quatuor virtutes materiales dictis tribus virtutibus deseruientes.

Oportet aūt scire q cū vnū z idem sit sbm circa qđ dicte vtutes tres opant

Habēt tamē in hoc ipo virtutes multas sb seruiētes sibi: quarū tamē mltitudo ad quatuor est reducta: que sunt attractiua: digestiua: expulsiua: z ante has tres appetitiua. Appetitiua eni appetit cibū appetitu naturali: qui est anime vegetabilis vtus. Appetit autē ex vacuitate repletis nutrimenti z ex defectu qui puenit ex dissolutiōe dpditi a sba vegetabilis. hic tamē appetit⁹ cuz sensu est in his que habēt aiam sensibilē et vegetabilē: z vocat fames z sitis: z puenit ex sensu euacuatōis. Attractiua aūt in plātis quidē est ex calido quod est in radice z ceteris partibus plante: cui⁹ vtute ē succio humidi nutriētis quod tāgit radices plātarum. In animalib⁹ autē est per motū villorum: qui sunt circa longitudinē in stomacho z intestinis aliū. Sed digestio est ex ppo z nāli calore digerēte: z sepante purum ab impuro: z terminate ipm ad spēm ei⁹ quod nutrit inquātū est instrm aie. Scias tamen trib⁹ pcipue iuuari attractōem. s. sili'mdine: vacuitate z calore. similitudine quidē sicut magnes attrahit ferrū: z h fit in aia vegetabili quādo cib⁹ accipit mēbri similitudinē: z per illā mouet ad ipm: sicut supi⁹ diximus. Vacuitate aūt qñ mēbra vacua sunt z pori mēbroz ppter multā factā in eis dpditionē z ꝛsumptōem. Calore aūt trahēte: q calor nālis sugit cibū: sicut ignis sugit oleum in lampade: z hi tres modi perficiūt attractionem in omni habēte nutritiuā virtutem aut potentiā. In animalibus autem insuper sunt villi per longitudinē stomachi: et quorundam intestinorum ordinati: qui motu suo ingerunt z attrahunt cibum in locuz digestionis vt ibi digeratur. Retentiua autem operatur adhuc: vt cibus ita diu stet in loco vno donec debitam accipiat alterationem. Et hoc quidem generaliter iuuatur tribus: et quartum specialiter habet in animalibus perfectis. Primum autem trium est dissimilitudo quam habet ad membra: et partes diuersas eius quod nutritur. per illam enim impeditur nutritio ad partes nutriti. Secundum autem iuuans est siccitas retinentis: cuius actus in tenendo confortatur ipsa siccitate.

Et tertiū ē frigiditas: licet frigiditas ad illud opet̄ p accidēs ⁊ nō p se. p accidēs aūt dico frigiditatē opari: quia frigiditas tenet id quod est nutriēs in essentia sua ⁊ figura: ne calore dissoluat̄ ⁊ euanescat virt⁹ eius eo modo quo etiā cōseruat aliquādo a putredine. p se aūt nō opat̄ frigiditas ad aliq̄ opera vite: sed pot⁹ impedit eo q̄ est qualitas mortificatiua. Jd aūt qō spāl̄ bz i aialib⁹ pfectioribꝫ sunt villi ex trāsuerso in intestinis ⁊ stomacho positi: qui compm̄endo retinēt cibum ne de loco moueat̄. Digestiua autē vt dixim⁹ i omnib⁹ iuuat̄ calido ⁊ humido: eo q̄ calidū alterat ⁊ terminat. Humidꝫ autē facile influit membrīs: ⁊ recipit eorum formas ⁊ figuras. Habet tamē tres opatōnes: h̄ est alteratōem cibi ex qualitatib⁹ cōtraiacētib⁹ vt dixim⁹ in quarto methaurorū: ⁊ maturatōem que est p eductōem humidi supflui: ⁊ h̄ qdē a quibusdā vocat̄ digestio: que fit per assimilatiōem nutrimēti ad mēbra: ꝓpter quod etiā quatuor digestiōes eē dicunt̄. Quarū vna fit statim in ore. Superficies eim oris cōtinua est stomacho: ⁊ opat̄ in cibū alteratōem. ⁊ hoc patet: quia triticū masticatū a masticatōe accipit virtutē maturationū apostematū: quā nō habet otusum Et alia est in stomacho vbi grossum a subtili separat̄: ⁊ h̄ a quibusdā vocat̄ p̄ma tunica: cum illa quā dixim⁹ fieri in ore. ⁊ hec est vera sentētia: qm̄ p̄ma digestio i ore incipit: ⁊ in stomacho pficit̄. Secūda autē est in epate vbi massa que vocat̄ ytissanaria h̄ est succ⁹ de cibo eliquatus trahit̄ p venas que messaroite dicunt̄ ad epar: ⁊ ibi rubeū sanguinis accipit colorē: ⁊ dirigit̄ ad venas: et in extremitatib⁹ illarū tertiā accipit digestiones: ⁊ in albedinē mutat̄: ⁊ separat̄ ab eo nimia aquositas que est in ipo p collatoria ytine quibusdā in aialib⁹ que ytinā habent In alys autē que nō habēt remanet cum fece stercoruz immixta. Et quarta digestio fit in singulis mēbris ad ꝓpam similitudinem membrorū. In plātis autē quia terrestres sunt nō est stomach⁹: sed est eis terra p stomacho: quia in terra sub radicib⁹ eliquat̄ humidū p̄mixtū: ⁊ subtile quidem sugūt radices: ⁊ grossum dimittūt: ⁊ ideo ventre nō indigēt. Expulsiua autē expellit qō supfluū est: siue sit purū siue impurū. Et iuuat̄ in hoc opere multis: sed p̄cipue quatuor sunt que eam iuuāt. Juuat enī caliditas vias p quas fit expulsio: aperiēdo ⁊ acuendo id quod expellēduz est. Juuat etiā humiditas aliquādo vias per quas fit expulsio lubricādo ⁊ mobilitatē ei quod expellē dum est cōferēdo. Juuat etiā frigiditas p accidēs ventositatē que est in eicienda supfluitate: cōtinēdo ne euaporet ⁊ etiā ingrossando que cum fortis est cum magno impetu eiicit supfluū. Juuāt etiā frigiditas ⁊ siccitas p quas ei debet cōtrabēdo: ⁊ tūc quasi exp̄mēdo expellit̄ supfluū. Similr̄ autez caliditas incidit viscositatē ⁊ separat: ⁊ tūc facili⁹ educit̄. In omnib⁹ autē his virtutib⁹ est manifestū qm̄ frigiditas nō iuuat nisi p accidēs. ⁊ hoc ideo fit: quia virtutes iste p̄cipue motu pficiunt̄: ⁊ quedā sunt opa vite: frigiditas ⁊ imobilitat ⁊ mortificat. Hec autē quatuor virtutes naturales vocant̄ eo q̄ vt natura per instrā corpalia operantur. Scias autē q̄ in his omnib⁹ semp virtutis instrm ⁊ vehiculū est spūs: ⁊ frigiditas spiritū a motu suo impellit vl̄ impedit: ⁊ ideo ad opa vtutū p se officit: sed pficit p accns

Capitulū nonū de cōparatōe triū vtutū anime vegetabilis adinuicē ⁊ ad seipsam animam vegetabilem.

Quoniā autē tria sunt necessaria. scilz quod alit̄: ⁊ quo alit̄: ⁊ alēs effectiue Alens quidē p̄mū ⁊ cui essentialis est act⁹ alendi est anima vegetabilis per nutritiuā. Quod vero alitur est corpus quod habet animā ⁊ non aliud: sicut ostendim⁹ superi⁹ quo vero materialiter alitur est alimētum. Et in his est aduertere q̄ virtus nutritiua est deseruiens augmētatiue et generatiue: quoniā vtriqz per dictas quatuor virtutes preparat materiā. Nutritiua enim separat quod est superfluum nutrimēto: ⁊ expellit ipsum ad membra generatōnis: vt in virtute formatiua sigilletur. Augmētatiua autez deseruit generatiue generās in quātitate et figura perficiēdo vt generare possit. ⁊ ideo

constat finem in bis virtutibus esse generatiuam. A fine autem qui est quo res est id quod est ḃ est a forma: omne quod nomen accipit debet denominari. finis autem ē generare alterum vt ipsum vtiqz tunc erit principale in anima vegetatiua generare alterz vt ipsum: ideo in vegetabilibus id quod ē ſbalis forma absqz dubio est generatiua.

Et ideo corpus ḃm omnem partem informat vbi anima vegetabilis est tota perfectio corporis animati sicut in plantis ꝛ i eis est varia generatio quia vbiqz planta generat ramos ꝛ virgas ꝛ folia ꝛ fructus ꝛ semina ꝛ vbicunqz abscidatur conualescit vtraqz pars ipsius. Sicut enim tactus in anima sensibili est sensus particularis ꝛ forma ſbstantialis eius quod habet sensus ꝛ ideo ipsum brutum vbiqz determinat: ita de generatiua est in plantis: ꝓpter quod ēt nonnull' videbatur nutritiuam: ꝛ augmentatiuā eādem virtutem esse: sed primo cum fortis calor ꝛ mollia membra habere operationes dñas: cum autem calor debilior est ꝛ duriora ꝛ sicciora membra tunc retinere tantū operatōe vnam licet non veram causam dicant. Quoniam etiam si ponatur non bebetari calor: ꝛ non indurari corpus nihilominꝰ stabit tamen augmentatiua in termino ḃm naturam vt supra diximus. Qualitercunqz autem dicatur constat qꝫ in bis generatiua est finis: ꝛ ideo inter bas tres vires que super nutrimentum operantur: prima naturaliter est nutritiua ꝛ secunda augmentatiua sicut ſbstantia est ante quantitatem: ꝛ illa q̄ finis est generatiua que non seruat esse ḃm materiam ꝛ individuum: sed esse diuinum in specie attingit ꝓpter quod agitur qcqd agitur ḃm naturam. Oportet autem scire qꝫ anima vegetabilis est que vnit in se istas vires que quidem specie differunt ḃm qꝫ ꝛ vegetabilia differant. Est enim vna palmifica ꝛ altera oliuifica ꝛ sic de alijs. ꝛ actus illius anime est vita sicut diximus superius. Est autem adhuc sciendum qꝫ si compatio fiat anime vegetabilis ad sēſibilē ꝛ rōnalē tñc vires anime vegetabilis dicuntur naturales eo qꝫ non nisi per instrumenta primoꝝ corporum naturalium operantur ꝛ ad naturaz in individuo vel in specie ꝛseruandaz sicut patet ex dictis tamen est perfectio organici corporis sicut ꝛ alie: ꝛ ideo licet nutritiua sit diffusa i toto corpe ꝓpter ḃ qꝫ vbiqz saluat i diuiduū ꝛ similiter augmentatia: eo qꝫ omibus diametris ꝛ precipue longitudini principaliter addit ꝛ generatiua i plantis tamē in animalibus pfectissimus be vtutes sedes babent determinatas a quibus influūt suas opationes in corpus ꝛ sedes quidem nutritiue precipue est epar cuz calore suo alterans ꝛ ad membra dirigens cibum. Sedes autem generatiue est in testiculis masculorum ꝛ feminarum. Sicut autem dirꝰ qꝫ nihil nutrit ꝓprie nisi quod est animatū ita etiam nihil generat ꝓprie ad spēi salutē nisi quod est animatum. Generare aūt ad saluandū se in spē est generare ex eo qđ discinditur a seipso ꝛ cui a seipso influitur vt⁹ conuertens id in simile ḃm speciem: ꝛ sic non generāt inaiata: sed potius p actiones suas generāt formas suas in mā aliena: cuiꝰ causa est quia talia inaiata non bñt aliquid quod potentia sit totuz sed quicqd corporis ipsorum est boc est actu pars ꝛ nō potentia totum. ex eo autem qꝫ est actu pars ꝛ non potentia totum fieri generatio nullatenꝰ pōt sicut diximꝰ supius.

Capitulum decimum de duplici motore nutrimenti.

Est autem quo alitur dupl'r: sicut ꝛ quo gubernatur. quo.n. gubernat est mouens imobile ꝛ bec est manus vel virtus que est in manu. tbemon autem sine gubernaculum est quo gubernat sicut mouente ꝛ moto eo qꝫ est instrumētuz gubernandi ꝛ ḃ iō est quia omne alimentū est necessarium vt possit decoqui ꝛ iō oportet esse calorem decoquentem ꝛ tunc calor effectiue alit vt mouens motuz ꝛ potentia anime est vt mouens tñ. Si autem quispiam obijciat qꝫ mouens corporeum quod ē monēs motuz nō optet añ se babere aliō mouens immobile motu locali tñ sicut oñ sum est in octauo ꝛbicorum in alteratiōe āt non est necesse qꝫ corpus alterans babeat

ante se aliud mouens ipsum t sic dicat dic non oportere esse mouentem animam ante calorem. dom q necessarium est in motib⁹ vite sed in motibus alijs naturalibus non est necessarium. necessitas autem explana ta est superius vbi ostendimus q ⁊tus ele mentalis sufficienter ad nutrimentuz mo uere non potest. Sic igitur figuraliter siue superficialiter quid sit alimentum dictum est certificandum autem erit de ipso in ꝓprijs rationibus de nutrimento. nutrimenti enim ratio plene nō determinatur ex vnius libri principijs quoniam de motu ipso nutrimē ti t augmenti t generationis que sunt de nu trimento iam determinauimus in libris de generatione t corruptione t de modo deco ctionis in quarto metheauroꝝ. hoc iam antē de motoribus vniuersalibus de ꝓprijs aūt motorib⁹ quo ad singula animalia quo ad singula membra in scientia de plantis t de animalibus erit manifestum: de ipso autem nu trimento dicendum erit in libello quem fa ciemus de nutrimento deo volente.

Tractatus tertij⁹ secundi libri de anima de sensibus

Capitulū primū in quo genere potentie sit potentia sensitiua.

Determinatis his autem virtutib⁹ anime vegetabilis que sunt actio nes ꝑm quas anima opatur i genere dicam⁹ verba cōmunia de omni sensu q ꝑm sentire quod est potentia passiua opa gia sensitiua: eo q ꝑm tales potentias nō sē per agit: cōe. n. est quo ad nos prius sicut dictum est in primo phisicoꝝ. primum autem q de sensu in cōi ē cōsiderandū ꝫ est cū i genere sit potentie vtrū sit in genere potentie passiue: aut in genere potentie actiue. t dō q est in genere potentie passiue: eo q sēsus ꝑm actum accidit in ipso moueri organum t pati a sensibili obiecto quod formam suā agit in organo sensus. omne. n. recipiens ē patiens t cū sensus nō sentiat nisi recipiēs formam sensibilis: oportet q potentia sensitiua sit in genere potentie passiue. alteratō ei quedam vt esse quādo sensus recipit formam eius quod sentitur ꝑm actum lz ꝓpe loquendo non sit alteratio sicut inferius oñ demus. ponūt autē quidam pꝫ antiquo rū nō fieri passionem nisi similis a sili t alij dicūt nō fieri passionem nisi quando cōtra riū patitur a cōtrario: quomō autem ambo ista dicta sunt possibilia t impossibilia dictum est in primo de generatione t corruptiō ne vbi ꝓposuim⁹ rones naturales de ipso agere t pati in predicamtis vo logicas q̄s dam t cōes posuim⁹ rones: t ideo ibi nō inquisiuim⁹ qualr sile simili: vel contrarium a contrario patiatur. Q̄ autem sensus sit virtus passiua sciemus, si questionem mo neam⁹ q̄rēdō q̄re sensuū ñ sūt sensus ita q sē sus sentiret seipsum t quare sensus nō sen tit seipso sine sensibili extra mouente sēsuz cū vnitus sit sibi ignis t terra t alia elemē ta que sentiūtur. attribuitur. n. cuilibet sēsui aliquod elm ꝑm pronē qō oñat in sua com pōe sicut in visu ignis vt dicit pro q: enim dicit q sensus est vis actiua t fit sensus ex tramittendo non potest dissoluere questiōez vis enim actiua ex se perfecta est ad agendum t non indiget aliquo extrinseco: t sic deberz sensus sentire sine indigentia alicu ius extra: t si forte dicant auctores illius se cte que dicit q sentimus extra mittentes actiones sensuum t non intus suscipiētes species sensibilium q fit actio agentis nisi sensibili t passiuo presente: sicut ignis non calefacit nisi sit presens aliquod calefactibile non soluunt quia sensus est sibi pñs et elementa composita organa sensus non de sunt sensibus t tunc deberz ad minus sentire seipsum t ignem t terram t cetera que sunt presentia sensui t tñ nō sentiūtur ista t iō nō ꝺuenit: aut cōtigit vnq̄z soluere banc qōem ei qui dicit q sensus est vis actiua nulla ante ē solutō istius questionis vera nisi ea sola q sensus cum sit potentia passiua non est actu sine presentia sensibilis extra: iōq̄z sicut combustibile nunq̄z actu comburitur nisi p speciem combustiui generatam in ipso t iō ipsum cōbustibile ꝑm se sine combustio acceptū nō cōburetur si. n. siñ illo comburetet i actu oporteret q cōburerz seipm t hoc esset ac si ligna composita facerent p

Secūdus

se ignem sine aliquo igne incendente ea in actu ⁊ hoc est impossibile: ⁊ similiter sensus non potest perfici: ꝺm sentire in actu sine presentia sensibilis quod agit in ipso formam suam vt illā sentiat in actu. sicut autem omne potens potentia possiua dicitur dupl'r: ita ⁊ sentire dicitur dupl'r. si.n. ꝺm potentiam ante actum attribuatur ei agere hoc erit potentia ⁊ non actu: ⁊ hoc modo dicimus sentire eum qui forte dormit q licet sensum habeat in habitu: habet tamen ligatum eo q̄ somnus est vinculum sensuū ⁊ ideo remotiorem ab actu habet potentiaz videndi dormiens q̄z ille qui ꝑest in obscuro ⁊ ideo sicut dupliciter dicitur videns ⁊ audiens: ita dupl'r dicitur vl'r sentiens hoc est visum habens ⁊ non vtens vel auditu: habens ⁊ non vtens: aut iam operans visu et auditu quando habet speciem visibil' ⁊ audibilis: ⁊ sic vniuersaliter dicitur sentiens sensum habens in habitu completo non tamen habens spēm sensibilis ꝺm actum et dicitur sentiens habens speciem sensibilis ⁊ hoc est vtens sensu ⁊ opans ꝺm ipm. dicamus igitur in discernendo sensum an sit de genere virtutum actiuarum vel passiuarum ⁊ si sit idem numero moueri ⁊ pati ⁊ agere constat. n. q̄ ꝺ magnam habent differentiā constat. n. q̄ motus est in eo quod mouet ⁊ patitur sicut diximus in tertio ꝓbicorum ⁊ est in eo actus quidem sed imꝑfectus eo q̄ est imperfecti actus in potentia ꝺm q̄ est in potentia omnia autem quecunq̄z patiuntur ⁊ mouentur ab actiuo patiuntur ⁊ mouētur cū ipz̄ actiuū actu sit: ⁊ ideo mouere et agere suū est perfectō seu ꝑfecti actō: ⁊ ꝺ est magna differentia. vnde etiam ipsum passiuū aliquando est simile ⁊ aliquādo dissimile agenti quoniam in principio passionis ē cōtrarium: sed cum abiḡitur forma eius ⁊ inducitur forma agētis in fine passiōis tūc fit sile ⁊ ꝺ est quando iam passum ⁊ motum ē sicut diximus alibi: ⁊ ꝺ oria ostendit vtruz sensus sit potentia passiua vel actiua: quia nos inuenimus ipsum pati ⁊ moueri: ⁊ aliquando similem: ⁊ aliquando dissimilem actio que non accidunt nisi virtuti passiue. hec autem doctrina tenēda est ꝑ principio magno ad destruendam totam sententiam eorum qui dicunt sensitiuas ⁊ intellectiuas vtutes esse actiuas ⁊ non passiuas. habent autem quasdam rationes q̄s ꝑ se inducunt que in cōmuni desensu quatuor sunt potiores quaz̄ prima est quia dicunt q̄ quando duo sic se habent ad inuicem q̄ vnum est inferius ⁊ alteruz̄ est superius in ordine nature si inferius ꝺm omnes suas potentias ē actiuum oꝑet etiam q̄ supius sit actiuum quia superioris est agere potius q̄z inferioris. cum igitur in ordine nature anima sensibilis superior sit q̄z anima vegetabilis ⁊ vegetabilis non habeat nisi potentias actiuas non potest habere sensibilis nisi potentias actiuas: ⁊ ꝺ ratio logica est ⁊ parum potest

Secūdo autem cui maxime niuntur est q̄ inferioris quod est mālē est nō agere i supius quod est formale magz̄ est autez̄ sensibilium forma mālis: ⁊ inferior anima sensibili. Sensibilis autem est in corpore ⁊ formalior q̄z sit forme corpm nō ergo vt dicūt forme corpoz̄ possunt agere in potētias aie sensibilis: ⁊ sic oportet q̄ potentie anime sē sibilis sint actiue ⁊ non passiue. Tertiū autem est quia vident sensum iudicare de sensibili ⁊ non decipi in ipso. iudicare aūt certa actio quedam est perfectissima ⁊ cum illa sit sensus dicunt sēiū potentiā esse actuā. Adhuc autez̄ inducunt quarto loco experimenta: quia vidnt oculos menstruatarum inficere aerem ⁊ specula ⁊ aliquando oculos etiam intuentium eas: ⁊ oculos basalisci spgere venenuz̄ eo q̄ vt dicunt visu interficit serpens qui basaliscus vocatur. ꝺ autem vt dicunt non fit nisi agendo in aerē ⁊ in obiectuz̄: ⁊ ita dicunt sēsū esse potentiā actiuaz̄. sed hec omnia ⁊ similia friuola sūt qm̄ demonstratiue ꝓbatū est in prebabilis sēsū esse potentiaz̄ passiuam ⁊ nō actiuam. Ad his autem q̄ isti inducunt facile est rñdere. quod. n. prius inducunt de compatione sensibilis ad vegetabilem dici debet in veritate digniorem formam esse sensibilez̄ q̄z vegetabilē sed nō ordinant penes agere ⁊ pati: quia pati sensibilis nō est ita q̄ patiat a vegetabili anima sed potius ecōuerso. vñ cū alteri⁹rōis sit istud pati ⁊ illō agere pēs

ḃ nō ordinantur ꝺm nāe gradus vegetabil' ⁊ sensibilis sed potius penes hoc q vbicū q3 est vegetatiuum in sensitiuo q vegetatiū est sicut instrumentum ⁊ sensitiuuz sicut p̄n cipalis motor ⁊ fortiōr ⁊ ḃ patet quia nutriti ua in animalib⁹ conuertit cibū in carnē que medium est in tactu qui est anime sensibilis ⁊ generatiua formant organa ad sensus ap ta potius q3 vegetabili deputata. Q; autē dicunt inferius ⁊ materiale non deb ere a gere in supius ⁊ formale frīuolum ē: quia sē sibilia nō agūt in animam: sed potius in or gana corpoꝛuz: ⁊ in illa possunt agere orga na autem sunt animata ⁊ ita ꝓuenit motus sensibilium vsq3 ad animam. Q; autem dicunt de iudicio sensuum dōm q nulla est adeo passiua quin ꝑ formam sui actiui exi stentem in ipsa possit agere ⁊ sic est de sensu qui efficit' in actu ꝑ formam se nsibilis i ip so existentem: ⁊ iō tunc agere potest sicut sciens potest considerare. Q; autem indu cunt vltimo est oio stultum: quia talis actio nō est oculi in q̄tum est sensus in ipso: sed potius prout est pars corpis euaporantis. vapor enim resolutus ab oculo est ille qui i ficit ⁊ non visus qui est in oculo: sed īm va pore illo eo q subtilis est ⁊ acutus magis pe netrat i corpora clara sicut in specula ⁊ ocu los qui sunt quasi specula animata q3 pene trat in alia corpora: ⁊ hec est causa etiaz q̄re oculi citius q3 alia membra leduntur in ta lium aspectu.

Capitulum secundū de distinctiōib⁹ po tentie passiue in apprehendendo.

Dictis igitur ⁊ sic bitis q sentire est ꝺm potentiam passiuam diuiden dū est de potentia ⁊ actu q̄m vtrūq3 dicitur dupl'r: nūc.n. simpl'r ⁊ vl'r volū⁹ aliquid dicere de ipsis quia certificatiē de eis dicere est p̄mi phi. dicimus igit q potē tia dicitur duobus mōis hoc est disposita ⁊ indispositā perfectione prima. dicim⁹.n. ali quando hominem scientem in potentia: q cū est indispositus ⁊ nihil hz nisi naturā ad sciam ordinataz sicut hō q hō est animal di sciplinabile: dicimus hoiem potentia scien tem: ⁊ hec potentia que est ante p̄fectionez p̄mam siue ante habitum hz gradus duos pōt enim eē remota ⁊ ꝓpinqua remota qui dem sicut dicimus puerum potentia scien tem ꝓpinqua sicut dicimus potentia scien tem eum qui iam nouit instrumenta ⁊ prin cipia quibus accipitur scientia que discens a doctore non accipit sicut q de quibz cō tingit affirmari vel negari ⁊ de nullo simul ⁊ q omne totū maius sua parte est ⁊ q vni ⁊ eidem equalia inter se sunt equalia: ⁊ b⁹i quibus scitis non ꝓpter hoc scitur ars sed eis ignoratis non potest ars sciri. ⁊ in prac ticis quidem est idem: sicut dicimus infan tem potentia esse scriptorem ⁊ dicim⁹ potē tia esse scriptorem eu3 qui nouit pennam ⁊ calamariū ⁊ tēpaturaz incbaustri ⁊ b⁹i alia scripture instrā. alio mō dicim⁹ potētia scie tem eū qui iam habet hīū scie qui hi⁹ scie vel potentie silis est ⁊ somno in eo q nō a git sicut dicim⁹ scientem ⁊ non ꝓsiderantez esse potentia scientem ⁊ ḃ est qui potentiā hz ꝓpletā ꝑ actū p̄mū q ui somno simil' est sed nō est idem modus quo vtriq3 istoz est possibil' siue in potentia exīs. ille.n. i vtro q3 gradu potentie dr potentia sciens gram maticā vel aliam sciam ꝺm potentiā mālē adhuc impfectā que tamen ꝺm genus ē p̄ mū sm scie vel alteri⁹ bitus ad quē ordia ta est potentia. ille aūt qui hz potentiam po tentie pfectiōez ad modū somni dr sic potēs q: pōt agere ꝺm hīū qñ voluerit. bitus.n. ē quo q⁹ agit aliqd qñ voluerit si nihil eū ex terius ⁊ p accidens ꝓhibeat. Sil'r autem ⁊ actus dupl'r dr ꝺm actum primum ⁊ ꝺm actū secm vt diximus supius: ⁊ iō hīs ha bitū dr actu sciens: iā aūt ꝓsiderans cū actu sit q est ꝑ modū vigilie ꝓpe ꝺm actū scīs vocat. hi aūt vtiq3 qui p̄mo mō scientes sūt ābo ꝺm potentiam scientes vocant: sed dif ferēter qm̄ nō hīs bitum ꝺm potentiam sci endi mālē ⁊ impfectaz nō dr sciens nisi qñ ꝑ doctrinam ē alterat⁹ ⁊ multocīēs ē mu tatus ex ꝓtrario in hītum scie. oz.n. multoci ens discentē mutari mō ex ignorantia in di spositōnem mō ex dispositōe in dispositiōez añq3 sit in hītu ꝓpleto. dixim⁹.n. q potētia mālē hz gradus q lz in genere sint duo tm in

nūero multi sunt ⁊ autez dicimus q talis ex contrario venit in bitum: ideo dicim⁹ q licet dispositio ꝺm id quod est non sit ⁊traria bitui: tamē p modu3 est ⁊traria q: facile est mobil' cum habitus sit qualitas stans ⁊ cōpleta ⁊ imobil'. ignoꝛātia etiā largo mō est contraria bitui. aliuꝰ aūt qui iam bz bitū ⁊ sic nō dicitur potentia sciens sed potiꝰ eo q silis dormienti ⁊ non agenti. ꝺ. n. bz bitū faciendi vel sciendi grammaticā vl' aliud: sed nō opatur in agendo ꝺm illū modū actionis qui dicitur ex bitu: ⁊ iō ēt talis mutatio ex bitu in opationem nō ē aliquid pati l' recipere sed mutatio illa que est ex cōtrario ē ꝺm passionē ⁊ coꝛruptionem ⁊trarū bitus sine dispositionis ꝺm q in vnaquaq altera tione multe sunt coꝛruptiones cōtrarū illi⁹ qđ abiciť q: sicut dixim⁹ in tertio pbicoꝛū: motus alterationis est generatio forme p⁹ formā q̄tum ad formam ⁊trarū que abiciť p motū. Sz bīs iam bitū nō coꝛrūpitur ꝺm aliqd qđ in ipso sit qñ vēit ad opationē sed potius venit ad id qđ ast saluanť bitu3 q: bitus p opationes saluanť. opatio. n. est simil' tali potentie bituali eo mō quo se bz talis habitual' potentia ad actū. bīs. n. sciē tiam ⁊ ꝺm scientiam illaz sic speculās ⁊ opans: aut in veritate ñ est alterari: aut si alteratio ꝺr dicet alterum genus esse alteratio nis in eo q nihil i eo abiciťur vl' gnātur: sz potius bitus qui iam inest ꝺfirmať ⁊ saluatur eo q speculatio nihil aliud est nisi bitus q inducitur in seipm̄ ꝺ est in ea quoꝝ spēs iā insunt: ⁊ ex bis venit in actum q ē opatō sicut ē videre i exēplo architecti qui bz bitū edificandi ⁊ cōducit bitū in seipm̄ ꝺ ē ꝺuertendo se ad ea que sunt in bitu: vt fundamē tū ⁊ lapides ⁊ ligna ⁊ ordinat ea ⁊ ipetū facit ad opus: tūc nihil noui acquirit: sed idez bitus ꝺfirmať. cum igiť alteratio sit alicui⁹ noue forme inductio iste nō ē alteratus vel aliud genus sit alteratōis q̄ alterari ꝺr quo cūq mō nūc al'r se bīs q̄ p⁹ius. vñ nō bene se habet dicere sapientē cū ꝺm opatōem sapiat alterari: sicut nec edificatoꝛem bene dicim⁹ alterari qñ ꝺm actū edificat in actū ei se ducens qui opationem facit ex habitu elicitā nō ē in⁹tū q ꝺ dicať doctrina siue doctrinatō ꝺ ē doctrine acceptio: sz oz q bēat aliā denoiatōem: sed potius qñ fit mutatio ex eo qđ ē potentia mālī sciēs ⁊ ē sciam accipiēs adidasculo siue doctoꝛe qui actu bz eam ꝺ ē pati ⁊ alterari. oz igiť q isti duo aut nō dicunť alterari ambo simpl'r: aut si ābo alterari dicuntur: tunc oz q nō sit vn⁹ mō⁹ alteratōis in vtroq3: sed vnus alteratur i p̄ natiuas dispōnes ⁊ in habitū ex ignorantia sicut diximus ⁊ alterať: quia nō vno. mō se bz ꝺsiderans ⁊ nō ꝺsiderans ꝺm bitum: quē bz absq3 eo q aliqd noui generet i ipso: l' aliqd eoꝝ que insunt abiciať. Sciaſ tamen q omnia ista que dicta sunt de alteratōne ꝺ dicta sunt large accipiendo alteātō nē: quoniā in. vj. pbicoꝛum pbauimus ꝺm bitum ⁊ dispōnem nō esse alteratōnem ali quā: nec animā ꝺm intellectū moueri posse sed ea que ꝺ dicta sunt exempli gratia dicta sint: ⁊ adhuc sufficit quidā modus alteātionis licet non ꝺe sit alteratio. nō. n. fit alteratio pbica: nisi ꝺm illā spēm qualitat⁊ que dicit passio vel passibilis q̄litas. ⁊ iō quecūq3 in septimo pbicoꝛ subtiliter disputata sūt bis q̄ dicta sunt nō ⁊trariant.

¶a. tertiū de aptatione dicte distinctiōis potentie ad potentiam sensitiuam.

Q Olentes autem adaptare ea q̄ dicta sunt ad potentiā sensitiuā ꝺm q mutatio potentie sensitiue ad p̄ mā pfectiōem ipsius ē a gnāte. potentiaꝝ n. appꝛebēsiuaꝝ quedā cōplent p̄ma pfectōe a mā vel natura ⁊ quedā p experimētū ⁊ studiū: a nā quidē sicut potētia sēsitia ad sē tire p experimētū autem ⁊ temp⁹ sicut intellectia. ab ipsa. n. gnātione gnāte ⁊ dāte foꝛmā sensitiam dať etiam actus p⁹im⁹ sensus quo sensus sentire pōt qñ voluerit qñ nihil ē extra. pbibēs. dico aūt extra. pbibēs nihil q: medꝝ aliqua dispō impedire pōt sensuz ⁊ absentia sensibilis: sicut ⁊ scie bīs habitum ꝺsiderare poterit qñ voluerit qñ nihil ē ex. pbibēs cū igitur gnātū est ꝺplete sentiens: tūc iā bz bitum pficientem sensum p⁹ima pfectione que est sicut scia q̄ ē p̄m⁹ act⁹ in intellcū. sentire autem ꝺm actum qui est

ſecūda pfectio qō eſt quando recipitur ſpecies ſenſibilis in ſenſu eſt ſicut conſiderare ſe habet ad ſciam: ſed in hoc eſt dria: quia actiua ⁊ motiua ad opatōem ſenſus ſunt extra ſicut viſibile ⁊ audibile eo q ſpēs ſenſibili iū non mouet ſine preſentia mā' ⁊ quia mā pñtiam neceſſe eſt eē extra: iō ſenſibilia mouentia ſenſum ad ſentire ꝺm actū neceſſe eſſe eẽ in omnib⁹ ſenſibilibus. h⁹ aūt cā eſt: quia ſicut iam tetigim⁹ ſingl'ariū ꝺm actum eſt ſenſus: ꝟ eſt ſenſus ꝺm actum ꝺm quem eſt ſentire eſt ſingularium que ſigularia ſunt p materiam indiuiduata: ſine cuius preſentia forma ſenſibilis nullo modo apprehenditur. Scientia autem eſt eorū que actu vniuerſalia ſunt ⁊ hec ſunt abſtracta nō ſolum a mā preſentia: ſed ab oibus que accidunt forme ꝺm q eſt in materia indiuiduata ſicut eſt figura ⁊ vbi ⁊ quādo ⁊ cetera huiſmōi. hec aūtē vniuerſalia ſic ſeparata quodammō ſunt in ipſa anima q imagines ſunt in anima: ⁊ ab ipſis abſtrahitur vniuerſale quod mouet intellectū poſſibilem: ⁊ ideo non ſimpl'r ſed quodammodo ſunt in anima in fantaſmate autem vniuerſalia non ſunt ꝺm actum vniuerſalia ſꝫ potentia que p abſtractionem intellectus fiunt vl'a ſimplicia: ⁊ quia vniuerſale in fantaſmate eſt intus in anima ⁊ nō extra: nec exigit mā pñtiam: ideo eſt in poteſtate aie intelligere cū velit. Sentire autem nō eſt in poteſtate eius cum velit quia mouens ſenſum exigit materie preſentiaꝫ que nō ẽ pñs in ipſa anima. ad ſentire. n. neceſſarium eſt ſenſibile mouens ſenſum ꝺm mā pñtiam ſicut autem dixim⁹ de ſenſu qō exigit mā preſentiam: ita ſe habet de ſcientia ſenſibilium ꝺm q ſenſibilia ſunt. cā. n. ipſa ſciendi ⁊ ſentiendi eſt ſpēs mouēs ſenſum ꝺm materie pñtiam ſicut cauſa intelligendi eſt vniuerſale in fantaſmatibus mouēs intellectū. cā āt q oꝫ eẽ ſenſibile extra eſt q' ſenſibilia ſunt ſingl'ariū que ſunt in mā ⁊ hec ſunt exteriora. Sed quia de his que ad intellectū pīnēt ꝟ certificare nō poſſum⁹ tps fiet i quo accipiem⁹ pncipiū loquēdi de ipſis i ſequēnib⁹ h⁹ libri. ꝟ aūt tm̄ ſit determinatuꝫ q nō ſimpl'r ſiue vno mō ꝺr id qō i potētia ꝺr aliqd ſed aliud quidē ꝺr potētia mālí ⁊ ipfectū ſicut dicim⁹ puerꝫ poſſe militare aliud auté ſicut dicim⁹ poſſe militāe eū qui hꝫ etatem ⁊ hꝫ bitū militie: ñ militat āt i ope ⁊ ſic ſil'r ꝺr dupl'r ſenſitiuū ſicut dixim⁹ ſicut ſi dicam⁹ ipfectū ꝺm organa ſenſus poſſe ſētire: ⁊ ſicut dicim⁹ poſſe ſentire pfectum hꝫ organa ſenſus ⁊ quia horum ſic in potentia exītium dria vſualiter nō eſt notata iō opꝫtuit nos determinare: q: ſic drīt ⁊ quō differūt ne potentia actiua ſp pfecta eſſe credatur: ⁊ q: noia ꝓpria nō hēmus vti nos opꝫ noie alterationis ⁊ paſſionis in iſtis tanqꝫ ꝓpꝫis nōibus cū tm̄ niſi extenſo noie eis cōueniat: ſicut ſupra dixim⁹ ſenſitīm̄ pōtētia ẽ aial inſenſibile vt ſenſibile in actu ſit: ⁊ nō tm̄ ipſum ſenſibile: quia forma ſenſibilis exput eſt in ipſo ſenſibili nō recipitur in ſenſu: ſed intentio eius ⁊ ſi reciperet i ſenſu hꝫ eē qō hꝫ in re tunc hēt duo eſſe ⁊ opterꝫ dicere q oculꝰ aliqñ eēt albus aliqñ niger aliquando alterius coloꝛis qō nō ẽ verꝫ. Eſt igitur id quod eſt in ſenſu nec ſenſibile q: ẽ intentio ſenſibilis ⁊ nor: eſt ipſum ſenſibile quia non confert illud eſſe ſenſui qō ꝺfert rei que ſentitur.

Sed forte obꝺiciet aliquis q cum ſenſatorum ſpecies non moueant ſenſum ꝺm ſe mālē quod habēt in ſenſibili re ex ſed potius ꝺm q eſt intentio ſpūalis in ſenſu acceptā: oportet q habeant motoꝛem vnū qui in omnibus cauſa eſt eſſe illius ſpūalis ſicut ēt intellectiua habent motoꝛē vnum: q i omnibus cauſat formam ſimplicis intelligibilis: nec conuenienter dici poteſt: q eſſe ſpirituale habeat intentiones ſenſibilis ex hoc q recipiuntur in ſubiecto ſpirituali: quia magis eſt rationabile cauſam diuerſitatis eſſe ſpirirtualis ⁊ materialis ipſorum ſenſibilium eſſe ex diuerſitate motoris q̄ꝫ ex diuerſitate ſbiecti quia ſbiectum ñ diuerſificat mouentia: ſed potius econuerſo intentiones autem ſpiritu ales ſenſtbiliū ſunt mouētes. hec autē dubitatō magna i diget conſideratatione: ⁊ in ſequenti capitulo ꝺm facultatem noſtram determiabīt.

abstractionis t modum.

Anteq̃ nos loquamur de sensibilibus singulariter oportet nos log de sensibili generalr: quia sicut dixim⁹ obiecta p̃ora sunt actibus: t actus potẽcijs b3 rõnem: q: de cõibus etiam quo ad nos p̃or est speculatio in phisicis eo q in illis cõia confusa sunt in singularib⁹: t p̃ora quo ad nos debem⁹ p̃us loqui de sensibili in cõi Sed ad faciliorẽ intellectũ eorũ que dicturi sum⁹ faciem⁹ capitulũ breue de mõ appbensiõis potentiarũ appbensiuarũ oium hoc.n. putile erit ad omniũ sequentiuz notitiam faciliorẽ. Dicimus igit q oẽ apprehendere est accipe formã apprehensi ñ b3 eẽ quod b3 in eo quod appbendit sz bm q est intentio ipius t spẽs sb qua aliq̃ sensibilis vel intelligibilis notitia appbẽsi habetur. hec autẽ appbensio vt vniuersalr loquẽdo q̃tuor habet gradus quorũ p̃mus t infim⁹ ẽ q abstrahit t sepatur foꝛa a mã sed nõ ab ei⁹ p̃tia nec ab ei⁹ appẽdicijs. t hoc facit vis appbensiua de foꝛis q̃ ẽ sens⁹ Secundus aũt gradus ẽ q sepet a mã t a p̃tia materie: sz ñ ab appẽdicijs materie siue cõditionibus materie. t hãc appbensionẽ facit imaginatiua potẽtia q̃ ẽt singularibus nõ p̃tib⁹ retinet foꝛas sensibiliũ sed nõ denudat eas a materie appẽdicijs. dico appẽdicias materie cõditiones t pprietates quas hẽt sbm foꝛe quod ẽ in tali vel tali mã. vbi gra: talis mẽbrorum situs: vl talis color faciei: vel talis etas: vel tal figura capitis: vel tal⁹ generatiõis. hec.n. sũt quedã indiuidnãtia formã q̃ sic sunt in vno indiuiduo vni⁹ spẽi q non sunt in alio t hac appbẽsione sepe nõ p̃sentem imaginamur crispũ: t albũ t senẽ vel iuuenẽ: t cuz lõgis digitis vel brevibus quorũ nullũ accidit ei in quantũ ẽ hõ: hec igit ẽ secũda appbensio. Tertius aũt grad⁹ appbensiõis ẽ quo accipim⁹ nõ tã ipũ sensibilia sed q̃sdã intẽtiones q̃ nõ imp̃munt sensib⁹: sed tam̃ sine sensibus nunq̃z nobis innotescũt: sic est eẽ socialẽ t amicũ t delectabilẽ in cõuicto: t affabilẽ t bis cõtraria que quidẽ cũ sensibus accepimus: t tamen eorũ nullus sensibus imp̃mitur. t tale est q accipim⁹ hunc esse filium deonis: t esse agnum vel hominem: aliud autẽ esse lupum vel leonẽ bm q substantialeꝛ forme mediantibus sensibus: t non separate ab ipis apprehẽdũtur. t iste gradus propinquus est cognitioni: t nunq̃z est sine estimatione t collatiõne Quartus autem t vltimus gradus est q apprehendit rerum quidditates denudatas ab omnibus appendicijs materie: nec accipit ipas cum sensibilium intentionib⁹ sed potius simplices t separatas ab eis. t ista appensio solius est intellectus: sicut est intellectus hominis per hoc q conuenit omni homini: vel intellectiue substantie vt vniuersaliter dicatur intellectus quidditatis vniuersalis omnis rei sm q est quidditas ipius: t non per hoc q conuenit isti t non alij proprium est t singulare: t est aliquid de materialibus t indiuiduantibus Quecunq̃z autem sunt communia t ita vni sicut alij: et eodem modo conuentẽtia absque dubio sunt ipsa vniuersalia que solus accipit intellectus. bm autem hos grad⁹ abstractiõis siue sepatiõis distinguẽt iferi⁹ vires appbẽsiue. Adhuc aũt notãdũ ẽ q dr̃nt foꝛa rei t itẽtio rei. foꝛa.n. ẽ ppe q iformãdo dat eẽ actu materie t ꝓposito ex mã t foꝛa. Intẽtiõ aũt vocat id p qõ signifi catur res ididuaꝛ siue vlr b3 diuersos grad⁹ abstractiõis: t hec nõ dat eẽ alicui: nec sensui qñ ẽ i ipo: nec etiã itellectui qñ ẽ in ipo sed signũ facit de re t notitiã. t iõ intẽtio nõ ẽ ps rei sic foꝛa: sz potiꝰ ẽ spẽs toti⁹ notitie rei. t iõ intẽtio q abstrahit de tota re: significatio totius de re p̃dicat. intẽtio.n. colorati q̃ ẽ in oculo totã rẽ significat vl notificat sicut t itẽtio q̃ ẽ in imagine pticulari nõ p̃sente. t hoc est quod dicit egregie aristetes in secũdo libro suo de aia q sensus sũt particularium. t non dicit q forme alicui⁹ tantum: sed totius particularis: sicut t intellectus est vlium q non est notitia et species partis sed totius: t ideo notitia facit de toto. Non enim per visum accipitur notitia coloris tantum sed colorati. et species eius in visu: species est colorati: b3

q̄ coloratū est: ⁊ iudiciū fit de colorato ꝺz q̄ coloratū est: ⁊ sic de alijs intentionibus in quocūqz gradu abstractionis accipiat̄. Sil'r autem est quādo ꝺi q̄ abstractio fit a mā: intelligit̄ q̄ est quoddā particulare quod particularitatē habet a materia: hoc enim est p̄mū subiectū forme: ⁊ per ipsum substat particulare ⁊ nature cōi que abstrahitur vl'r ab intellectu ⁊ indiuiduantibus fōtis quarū intentiōes ab alijs gradibus abstrahunt̄ apprehensiōis. Sicut autē in p̄ncipio philicoꝝ dictuz est cōis nā aliq̄n accipit̄ vt cōfusa in particularibus ⁊ nō separata ab eis: ⁊ tūc scia talis est singulariū ⁊ exigit singulare sicut ⁊ sensus: sicut in ꝑ habito capitulo diximus.

Capitulū. v. de sensatis in cōi q̄ sūt per se ⁊ p̄pe ⁊ ꝺm se: ⁊ cōe ⁊ per accidēs.

His igit̄ plibatis dicendū est de obiectis vniuscuiusqz sensus p̄mo i cōi quia de cōmunibus proprie est speculatio dicitur autem in cōmuni sensibile triplicit̄er: duo quidez dicimus per se sentiri: vnū autem ꝺm accidens. quando autem dicimus per se sentiri aliquod sensibile volumus intelligere per se quando subiectuz est causa predicati: hoc est q̄ per propriaz naturam ⁊ essentiam causa est immutationis sensus eo q̄ ip̄m est quod habet iferre passionem sensui. diximus enim q̄ sensus generaliter est potentia passiua: ⁊ sentire generaliter pati. diximus. n. sepe in libris naturalibus p̄babitis: q̄ nō quodcūqz agens infert passionem cuilibet patiēti: sed oportet esse cōmunicationem nature inter p̄p̄um agens ⁊ proprium patiens: ⁊ tunc dicemus q̄ illud est effectiale sēsibile qꝺ suam propriam essentiam vel intentionez essentie deprehendet in sensus organo: hec autem sūt duo. cū enim omnes forme sensibiles sint etiā forme situales ⁊ que bēnt quātitatem p accidēs stati p̄dicit̄ q̄ color i oc'lo n̄ recipit̄ sine q̄ztitate ⁊ bis q̄ sic q̄ztitati ānexa eētialiter: ⁊ ideo sēsatum per se ꝺiuiditur in duo quorū vnum quidē ꝑ̄p̄um est quod sic cōuenit vni sensui quod non ꝺuenit alij sicut coloratū inquantuz coloratum in nullum agit sensum ꝓ̄ter nisi in visū. sonus autem in auditum ⁊ non in alium sensum. aliud autem est sensatum quod ideo per se sentiri dicitur quia sua intentio in sē su imprimitur coniuncta sensibili proprio: ⁊ hoc est proprium ⁊ proximum subiectuz sensate speciei quod est magnitudo in qua vt in subiecto proprio est omnis qualitas sensibilis. Et proprium quidem subiectū sensibile duo habet in se que faciunt ipsuz proprium: vnum quidem dictum est q̄. s. non conuenit ipsum altero sensu sentiri: nisi illo cuius est proprium actiuum inferens ei passionem: ⁊ cū non agat in sensum nisi intentionem proprie forme sequitur q̄ sensum non conuenit errare circa propriū sensatum. dicitur autem sensatum proprium duobus modis: vno quidem modo ꝺm q̄ est in re sensata in qua est ꝺm esse materiale: alio autem modo ꝺm q̄ est receptuz in organo sensus. ꝺm. n. q̄ est in re non semper iudicatur de ipa: quia etiam per hoc est se non habet agere in sensum: sicut nos inferius oſtendemus: sed pōam⁹ p esse qꝺ habet in abstractione ꝺm quod esse p̄mū est in medio: ⁊ postea in sensus organo: et multe variationes possunt fieri circa esse suuz quod habet in abstractione tam i medio q̄z in organo: quoniā si contigat aerem qui est medium in visu esse humidum mlt̄um forte videbitur album esse perfusum rubore vel croceitate. ⁊ si forte pupilla sit infirma ex humore in oculum defluente alterabit esse coloris quod habet in abstractione: sicut diximus in tertio metheauroꝝ in tractatu de iride. ⁊ hec nō sunt error sensus in sensibili proprio: quoniam sensibile proprium revera tale esse habet in abstractione lz non habeat tale esse in subiecto in quo est ꝺm esse materiale quod habz in materia. patet igitur sensum circa sensibilia propria non errare sic. n. est visus coloris ⁊ auditus soni: ⁊ gustus saporis q humor a grecis vocatur eo q̄ in humido sentitur. tactus autem plures habet ꝺiias q̄ n̄ ad vnū ꝑ̄p̄e rōnis genꝰ reducūtur: tm̄ i vnaq̄qz iudicat ꝺ illꝫ ⁊ nō decipit

In compositione tamē sensibiliū magna frequēter est deceptio: sicut quidem est qō est coloratum vt crocem sit mel: aut colera citrina: aut vbi est coloratum: aut quid est quod sonat aut vbi sonat ⁊ sic de aliis ⁊ huius causa vt infra dicemus esse est: qr sensus ꝓpriū non habet cōponere sed aliq̄ superior potentia ⁊ illius est error. hec igit sunt sensata ꝓpria. Cōia aūt sicut diximus quorū essentie vel esse ꝑm intentiones suas vere sensibus imprimuntur: ⁊ ille sunt sicut magnitudo in qua sūt sēsibilia ⁊ cum magnitudo sit termin⁹ nālis corporis ⁊ terminata quātitas sit figura oz ēt figurā esse sensatū cōe. trigonū. n. vel q̄dratū est quod imp̄mit in oculo i uidēdo ⁊ tactui in tangēdo: qr autē numerus cognoscim⁹ dione cōtinui: ⁊ cōtinui est eēntialr diuidi: ido oz numerū etiā esse sensatū cōe. magnitudo autem nō diuidit solū per essentiā: sed etiā per motū eo q̄ motus nō bz ante ⁊ p⁹ nisi per aīm ⁊ post in partibus magnitudis ⁊ iō oportet etiā motū esse sensatū cōe. Et qa opposita sūt eiusdē potentie iō etiaz est sensatū cōmune: ⁊ sic igit sunt q̄nq̄ cōmunia motus quies nūerus figura ⁊ magnitudo: nec dicūtur ista cōmunia eo q̄ quodlibet eoz equalr ab omni sensu percipiat sed qr quodlibet istorū probat percipi pluribus sensib⁹ ⁊ nō vno solo sensu: qm̄ i veritate motus ⁊ quies ⁊ nūerus oibus sensibus percipiunt: sed quātitas ⁊ figura tactu ⁊ visu. Ista aūt sensata coia dicunt per se sensata ꝑm q̄ per se opponit ad id qō ē per accidens: ⁊ nō sic ꝑm q̄ per se oppōit ei quod ē non ꝑ̄mo. Impossibile. n. ē q̄ idē passiuuz nūero bēat actiua diuersa ꝑm genus. Cōstat autē q̄ color ⁊ magnitudo diuersa sūt genere: ⁊ iō sensatū proprium ē quod agit in ꝓpō sensu: ⁊ hmōi sensatum magnitudinē habet ⁊ figuraz ⁊c. ideo recipiunt etiā illa nō per accidens sed ꝓprie eorū intentiones imp̄munt in organo sens⁹ Sed ꝑm accidens sensibile est qō ꝓpriaz essentiā in sensum non imp̄mit: nec primo nec secundo: sed cū sensibili propō ⁊ communi accipit ⁊ nō sine extimatione vel cogitatiōe: sicut sunt intētiones de quibus i tertio grādu abstractiōis diximus: sic̄ q̄ hoc albū est diarg filius: vel hoc nigrū est amicus vel hō vel aial: sicut videt ouis q̄ hoc pilosū est lupus: ⁊ hoc pilosuz est canis: ⁊ vnū extimat amicū ⁊ alterū inimicū. hz aūt hāc doctrinā ognoscit distinctio sēsibiliū q̄ hz quorūdā mala doctrinā valde ē ⁊ manifesta: sed errores taliū trāsiuim⁹ brevitatis cā cui studemus. i hoc enim quod tale ē q̄ ꝑm se nihil de intētiōe sue eēntie imp̄mit i sensū ꝑm se sentiri nihil pōt sed sentiri p accidēs: qr albo accidit q̄ sit ei dissimile: ⁊ iō organū sensus a tali sensibili nihil patit oio: qr natura bois non est sensibilis per ꝓpriaz essentiā: sed intelligibilis ꝑm se autē sentiuntur que intentiones ꝓprias imp̄mūt i sēsum. ⁊ hec sunt ad que ipa organa sunt vel habēt apta nata ex p̄mis suis ꝯponēt⁹.

Capitulū. vi. ⁊ est digressio declarās vtrū sit aliquod mouens vnū in sensibilibus: ⁊ est de duplici esse sensibili: quod sit in materia ⁊ in abstractione.

Hinc autem redeundum est ad questionem quam superius reliquimus vtrum exteriora sensibilia habeant vnuz ⁊ eundem aliquē motorem qui agat in eis q̄ efficiantur intentiones sensibiles: sicut intellecta habent vnū ⁊ eundē motorē qui ē intellectus agens qui agit in eis intentiōes intellectuales: hoc enim consideratione dignū est: ⁊ est questio quā tangit aueroys: ⁊ dimittit insolutam. Fuerunt autez quidā modernorum magne auctoritatis qui hec concesserunt propter preinductam ratiōez asserentes q̄ omne sensibile quod inuenitur in omnibus sensibus est vnum in eo q̄ est intentionale ⁊ spirituale ⁊ non materiale. vnum autem in multis participatuz necesse est ab vno causari: hoc autem casu illud mouet ad aliud vel illud: oportet igit aliquem esse motorem qui mouet ad hoc esse in omnibus sensibus. Adhuc aūt manifestum est formam sensibilem ꝑm eē māle ē in re sensata extra animā: ⁊ rē ⁊ ibi rē afficit sua q̄litate: ꝑm autē hoc eē ñ ē i medio: nec etiā in anima: qr si color eēt i aere

ficut in colorato oporteret q videremus aerem esse coloratū: t oculū esse coloratuz coloze quē recipit. t bui⁹ cōtrariū videm⁹ ergo ꝺm aliud ē in abstractione q̄z in materia ꝓpa aliquid igit confert ei esse illud t illud erit mouens ipsū: quoniā in re non est abstractū sensibile nisi potētia: t id qꝺ est in potentia nō educit seipm ad actuz: sicut ante diximus de visibili sicut est ꝺ alijs sensibilibus: oportet igitur ipsū bre vnum aliquid mouens. Adhuc autem fantasmata sunt maioris simplicitatis q̄z spēs sensibilis in materia: t tamē oportet fantasmata habere mouens ad hoc q efficiantur in intellectu possibili: oportebit igit etiam ipsa sensibilia bre aliquid mouens ad hoc q abstracta efficiant in sensu. Iste igitur t similes rōnes sunt que induxerunt multos de nostris doctoribus q dixerunt vnū esse mouens in omnibus sensibus: sed cū debuerunt specificare qd est id diuerterūt duas in uias. quidam. n. dixerunt hoc esse lucē ꝓpter quinq̄z rōnes potissimas q̄rū ē vna: q cū mouens in oibus sensibus debeat esse vnū t idē: t vident lumen eē motiuū in sensu visus dicunt ipsū oportere eē motiuū in omnibus sensibus. Alia āt rō ē q dicunt lumen a luminoso corpore piramidaliter t circulariter diffundi: circulare autem multitudinem vident in omnibus sensibus: quia intentiones sensibiles circa rem sensatam ad equalem distantiam circulariter vbiq̄z generant: t talem motū in inferioribus nō dicunt eē nisi lumis. Tertia autem est: quia vident q nulla qualitas inferiorū corporū agit vniuersaliter sed pticulariter vnum t non aliud: nisi forte per accidens: lumen autem quod est forma celi quod est corp⁹ vniuersaliter omnia inferiora mouens dicunt oportere esse causā vniuersalis actionis in intentionibus sensibilibus. Quarta autem est: quia videt lumen esse in materialibus t spiritualibus vt formā. t ideo dicunt suū esse proprium q conferat forme materiali q fiat intentio spūalis. Quinta autem est que t precipua est cui innitūtur: quia vident sensibilium esse materiale cāri a qualitatibus elementorū: t ideo nullaz eē qualitatē elementi q̄ agat in ipo intētionē spūalem: nec pōt dici q sit a sbo in quo generat illa itētio. s. q sit sbm nō sit aptū natū ipam recipe nisi in eē spūali: q sic supra diximꝰ diuersitas sbi potius ē a diuersitate agentiz t foze q̄z ecōuerso. oz igit q sit ab aliq̄ foza agente corpis supioris: t corp⁹ celeste ñ agit i inferiora nisi p lumē: igit lumē ē qꝺ in oib⁹ sēsibilibus agit itentiones spūales. Alij āt ātiquiores bis dixerūt q vt⁹ aie ē agens eas itentiones spūales: t isti sūt qui dixerūt potissimā virtutē sens⁹ eē actiuā t nō passiuā: quoz rōes in pte supra posuim⁹. de hoc autē qꝺ b dicūt q̄ttuor assignāt rōnes aliquid ꝓbabilitatis bñtes: ꝺm q in corū dictz pōt depphēdi q tāgit auicenna philosoph⁹: t alfarabius t quidam alij. dixerunt. n. isti nō esse intentiōez nisi ei quod iudicat de intentōnibus. b āt esse aiam: t ideo necessariū eē aliquid aie eē qꝺ cōferat foze sensibili esse intentiōis: t iō dixerūt aiam bre ordinem ad oē id qꝺ instr̄aliter obsequit ei: t cū mediū in sensu sit ꝓp sensū dicūt aiaz bre vtutē agendi in mediū: t tal⁹ fit ꝺm eos illud q vtus sensibil⁹ egredit spūal⁹ t supponit se sensibili t cōfert ei eē q̄si icorporeū t q̄si spūale quo in aia effici possit. Scda vo rō eorū ē q in oib⁹ cōitātiā bñt agens t patiens. icorporeū āt patiens cū corporeo agēte nullā oio bz cōicatōem: t iō cū aia sit sēsibile suscipiēs dicūt etiā oportere q aliq̄ vt⁹ aie sit ipm agēs. Tertiā iducūt rōnē dicētes aiam eē magz actiuā q̄z aliquā foraz corpeā: t cū foza corpis agat ipmēdo spēz suā i mā sibi ꝺiūcta: m⁹ro forti⁹ erit veꝝ vtutes aie sensibil⁹ q̄sdā eē actias q aliqꝺ ꝺ spē aie ifluūt obiectz aie vt possint effici in sēsib⁹: dātqz sile bmōi q vtutes vegetabil⁹ aie nūq̄z aduniunt de cibo corpi cui ꝑmo ñ ifluxerūt aliqꝺ ꝺ spē aie p quā vniri possit corpi: nec eē min⁹ actiuā dicūt sensibilē q̄z vegetabilē: z multo magz. Quartaz āt ponūt rōnē: q dicūt sēsū et iudicare ꝺ sēsib⁹ eē opationē quādā vite: hec āt opatio nō pōt fieri ab aliq̄ foza corpali sed ab aia ipsa. Cum igitur sensibilia ꝺm esse intentionale sint specificātia illas operatōes et

formalia in ipsis ⁊ agentia oportet q illud eē egerit in ipsis aliquid aīe q̄ est p̄ncipiuz ⁊ cā vite. Nos aūt simplr nālibus insistē tes hec oia falsa reputamus: ⁊ tā illud fz dicimus in quo ābe secte ꝓueniūt q̄z illud in quo dr̄nt. dicimus. n. nullo mō fore ne cessariū vnā eē cām multitudis que ē i mltis que fm vnā rōnem nō est in eis: sz fm rōnes equinocas. eē aūt intentiōale ⁊ spū ale nō vna rōne ē in sensibus: q; vnum est multo spūalius alio: q; vnū afficit ⁊ medi um ⁊ organū fm eē materiale agens in ip sum: sicut ē in obiectis tactus: ⁊ ea q̄ habēt idē mediū sicut visibilia ⁊ audibilia ⁊ odo rabilia nō habēt illud mediū fm vnam ⁊ eandē nām medij sed fm diuersas sicut in ferius oñdemus: ⁊ nō vnius rōnis est esse quod habent in ipso medio: quia spūalius esse ē coloris in medio q̄z soni: ⁊ iterū spū alij esse est soni in medio q̄z odoris: ⁊ idō ventus non aufert vel affert colores sz oc cundit auferendo sonos in parte ⁊ non in toto. odores autem ⁊ affert ⁊ aufert in toto sicut dicit aulcenna: ⁊ veritas p̄ expa attestatur. ꝺcedendū autez esse videtur q; ali quando ⁊ in quibusdā sensibus qui. s. sunt p̄ mediū extrinsecū sensibile fm aliud eē ē in re sensata: ⁊ fm aliud in medio ⁊ in or gano: sed hoc eē in nullis plnribus sensib⁹ est vnius rōnis. Et si q̄ritur quid cōferat ei hoc eē: videt mihi stulta questio: qa nos superius oñdimus oēm virtutē actiuā esse per se pfectā ad agendū sine aliquo motio extrinseco: ⁊ iō dico q; foꝛa sensati p̄ seipaz generat se in medio sensus fm eē sensibile cuius necessaria demōstratio ē q; ab oibus pbis ⁊ ab ipsa veritate cōuincit per se sēsi bile esse quod in secūdo mō dicendi per essentiam suam est cā sui esse sensibilis: ⁊ ideo frustra querit quid cōferat ei illud: sicut si querit quid cōferat luci lucere fm actū. ⁊ qđ dicitur q; id quod est in potētia nō educitur in actū nisi ab eo quod ē i actu nō est dictū nisi de eo quod est in potentia esse materialis: ⁊ non de eo quod est in po tentia esse formalis ⁊ efficientis. eē. n. spū ale generat̄ a re generāte tantū fm formā de qua actione in huius capituli sequenti bus prosequemur. ⁊ bene concedimus q; non est congruum q; dicatur eē a subiecto spiritualiter: quia esse intentionale quod ē in medio est multo spiritualius q̄z ipe aer sit vel q̄z sit ipm celum. Hoc autem qđ in ducunt pro simili de fantasmatibus mo uentibus intellectum omnino dissimile ē: quia que est in fantasmate non potest da re esse intellectuale eo q; est multo simpli cius q̄z ipa: ⁊ ideo indiget motore ad hoc esse abgciendum. Forma autem corpoꝛal̄ per se agens nihil supra se confert quando confert esse intentionale sicut inferius ostē demus. Opinio autem que dicit hoc esse lumen omnino ridiculosa est: quia qui dic̄ lumen eē in tenebris indiget sensu: ⁊ tam̄ scimus multa sensibilia equaliter diffundi in tenebris ⁊ in lumine. In omnibus au tem suis rationibus hec opinio fere silogi zat ex puris affirmatiuis in secunda figu ra. Dꝛ autem isti dicunt q; lumen moueat colorem: ⁊ conferat ei esse spirituale osten demus falsum esse inferius vbi de visu lo quemur. ibi enim ostendemus q; color per se est motiuus visus: ⁊ q; lumen non exigi tur propter colorem: sed propter mediū: ⁊ q; sensibile circulariter generat: dicendu; q; accidit ei per accidens eo q; mediu; re cipiens ipsum circulariter circunstat quod si non circulariter circunstaret non diffūde retur circulariter. Dꝛ autem dicunt nullaz formam inferioꝛez vniuersaliter agere: fal sum est omnino: quia omnis forma inferi oꝛ vniuersaliter ⁊ non particulariter agit ⁊ multiplicat seipsam. sic forme sensilium se vniuersaliter agunt: ⁊ nihil vnum ⁊ idē agit omnes. Ad hoc autem quod dicunt in materialibus esse aliquid quod confert forme esse intentionale. dicendum q; foꝛ ma que est in re aliquando agit per quali tates materie in qua est: ⁊ tunc agit mate rialiter. Aliquando autem agit per se so lam: ⁊ tunc agit immaterialiter: quia ⁊ ipsa est essentia immaterialis per seip. sam: ⁊ non indiget in ista secunda actio ne nisi se sola. In p̄ma aūt indiget alia q̄z seipsa. Et ideo omnino oppositum eius est: quod supponit ratio illa ab illis in

inducta: quod autem vlterius inducunt esse spirituale nulla elemẽtorũ qualitate causari verissimũ est: sed nos ostẽdimus vnde causat. Opinio autẽ secunda multa ꝓbabilior ꝫ modernorum pauci teneant eam erat enim illa platonis ⁊ etiam augustini et multorum aliorum magnorum virorum tamen sine prꝛeiudicio aut ego nõ intelligo eos aut ipsi falsũ dixerunt. Q̃ enim dicunt virtutẽ sensibilẽ egredi ⁊ suppõere se sensib⁹ ꝓp vniuersalẽ ordinem quẽ habet ad ipsam intelligi nõ potest nisi sicut egredit virt⁹a magnate ad ferrũ: ⁊ in veritate ita dixerunt. ⁊ ꝓ se induxit plato oculos fastinatiõis vbi virtus egreditur ab vno fascinãdo ipsum: sed hoc falsum est: qa virtus illa ñ egredit nisi in suo vehiculo quod ẽ spũs multotiens autem spirit⁹ nõ possent extendi vsq; ad sensibile quod multũ distat aliquando ⁊ precipue in visu ⁊ odoratu quorũdam animalium preterea etiam sicut dixit auicẽna spũs egressus a corpore dissoluitur stanꝫ ⁊ cõmanatur aeri. dissoluit igitur etiam vinus ⁊ gibit. Q̃ autẽ dicunt q̃ cõicantiã habẽt ⁊ agens ⁊ patiẽs verũ qdẽ est: sed non oportet q̃ habeant cõicantiã ita q̃ sint eiusdem nature ⁊ essentie: sed q̃ habeant proportionem adinuicem sicut ꝓpria materia ad ꝓpriam formã: ⁊ propriũ agens ad ꝓprium patiens: ⁊ sic cõicantiã habent foꝛa sensibilis agens ⁊ sensus patiens in eo q̃ sicut sensus spũaliter patitur: ita etiam foꝛa sensibilis spũaliter agit in ipm. Et q̃ dicũt aiam sensibilem esse actiuã supra oñdim⁹ esse falsũ: nec oportet aliquo mõ illud foꝛe verũ q̃ ꝫ agẽs bonorabili⁹ patiente q̃ boc agens ꝓpter boc sit bonorabili⁹ boc patiẽte. ⁊ q̃ dicunt de aia vegetabili supius est determinatum. Q̃ autem dicunt sentire eẽ opus vite: ⁊ in illo eẽ formalem speciem sensibilẽ: dicendũ q̃ sentire ẽ opus vite ꝫ q̃ egedit ab aia ⁊ nõ ꝫm q̃ specificat a foꝛma sensibili: nõ. n. specificatur ab ipsa foꝛa sensibili in speciem vite: sed potius ad noticiam rei exteriꝛis habendam. His habitis oportet nos determinare qualr a sensibili fiat huiusmodi actio quia aliter in incerto dimitteremus. Dicim⁹ igitur sequẽdo directe paripateticorũ sententiam q̃ dicunt cõiter q̃ cum dicitur sensibile esse ꝓ se sicut color ⁊ odor ⁊ sonus huiusmodi q̃ ꝫ est ꝫm secundũ modum dicendi per se in ꝑmo posteriorũ determinatum: ⁊ boc ẽ qñ subiectum est causa predicati: sicut quãdo dicitur homo risibilis vel disciplinabil: oꝛ igitur q̃ color ⁊ odor ⁊ sonus ⁊ cetera sensibilia per ꝓprias operationes aut essenti as causa sint sensibilitatis ⁊ sensus ꝫ actũ facti. nõ ergo adhuc bñt motiuũ aliqd extrinsecũ dicimus autẽ aliud esse agẽs foꝛmam in materia: ⁊ aliud agens formas tãtum: agens enim formam in materia in q̃ ipsa ligata cum materia habet esse materiale est agens quod transmutat materiaꝫ sicut calidum frigidũ humiduꝫ ⁊ siccũ: agẽs autem formam tantum non est agens materiale sed potius ipsa forma: ⁊ sic agit se ꝓ boc q̃ ipsa ẽ eẽntia simplex suiipsius multiplicatiua: ⁊ sic omnis forma multiplicat intentionem suam: ⁊ cũ forma sit essentia simplicioꝛ omni coꝛpoꝛe non potest inueniri aliqua forma coꝛporalis que posset ei eẽ intentionale conferre: ⁊ quia quidaꝫ ignorarunt q̃ forma in eo q̃ forma sic multiplicat se dixerunt q̃ oporteret eam bẽe agens ꝑter ipsam. Et quidam extimabãt ꝓp boc q̃ forma simplex: ⁊ sic agendo se quasi efficitur vbiq; estimabãt q̃ non multiplicat se sed est vbiq; per essentiam: ⁊ de hac opinione quia subtilis ẽ multũ nõ possum⁹ facere mentionem nisi in tertio libro: ⁊ boc q̃ ꝫ determinamus boc ẽ q̃ foꝛa sensibil se multiplicat in eẽ sensibili aut spũali: ⁊ sufficit sibi ad boc: ⁊ sic oĩs foꝛa in ꝓpꝛa ⁊ eẽntiali actõe sibi suffic. hec aũt sententia quasi ꝓ fũdamẽto põi debet in hac scia: qa ex ipsa infiniti circa opa ⁊ passiões aie elidũtur erroꝛes. Ja autẽ ꝑ q̃ duplex eẽ ꝫ forma vnũ simplex ⁊ spũale quod habet i abstractione quod fit a simplici agẽte qd̃ est forma rei: alterũ aũt mãle in re in q̃ ẽ ꝓ agẽs generãs nõ simplex quod agit eã educẽdo de materia per generationem.

Capitulum. vij. de visibili quod est color: q̃r ꝫm actum lucidi mouet visum.

Ego ãt habitis dicam⁹ sigillati de oi⁹ bus sensibus ⁊ ꝑmo de visu eo q̃ ip⁹ se pluriũ est dr̃arum .cõprehendit eni ⁊ cor ruptibilia ⁊ icorruptibilia ⁊ apprehẽdit suũ sensatum nõ in vna medij dispositiõe sed i plurib⁹. colorata ei accipit i medio actu lucido ⁊ lucida accipit in tenebroso ⁊ que sit hui⁹cã infra dicemus. Dicam⁹ igit̃ q̃ obiectũ cui⁹ dicit̃ esse visus vt ꝓpria cã inferens sibi passionẽ ꝟ cõi noie dicit̃ visibile: visibile aũt est quidem color ⁊ non solũ color sed etiã hoc qõ cõi rõne nois est dicere visibile sicut lucentia nõ sub colore sed sub lumine videntur in tenebris ⁊ ideo vnũ cõe nomẽ nõ habemus qõ dicat cõiter omne visibile ꝓpriũ qõ visui sua ex forma inferat passiõez. visibile aũt per se manifestũ erit magis q̃n igrediemur meli⁹ in distinctiõem ⁊ tractum ꝑ se visibiliũ: cõstat tñ q̃ vnuz visibiliuz est color: ⁊ q̃ color est de numero eorum q̃ per se ipa sũt visibilia: nõ quidẽ illo modo ꝟm se siue ꝑ se quo predicatũ est i rõne subiecti: qui mod⁹ dicẽdi per se est p̃m⁹ sed illo modo quo subiectũ est cã p̃dicati q̃ modus dicẽdi ꝑ se vl̃ scõm se ẽ scõs ⁊ ideo oportet q̃ color per nihil extrinsecum sed ꝑ suam eẽntiam sit agens in visum ⁊ sit visibilis: ⁊ q: hec est sua essentia tunc diffiniatur q̃ color est motiuũ visus ꝟz actũ lucidi ꝟ ẽ trãsparens in actu lumis cõpleto: ꝟ eni convenit omni ⁊ soli colori: q: sicut dixim⁹ lucentia non videt̃ in eo qõ est actu lucidum sed poti⁹ in eo q̃ est actu tenebrosum. color ãt sine lumis actu ꝑficiente diafanũ nõ vidẽtur: sed poti⁹ ois cuiuslibet color videt̃ i lumine ⁊ ideo oportet nos etiã tractare de lumine. Sed nos ꝓius querem⁹ cũ color nõ imutet nisi diafano illuminato: vtrũ lumen illuminãs exigat ad visum ꝓpter colorem vel ꝓpter mediũ: ꝟ est q̃rere vtrum color ñ possit generare itencionẽ i medio nisi sit ipse color actu illuminat⁹ vel ipe color sine lumine sufficiat generare intentiõem suã: sed mediũ nõ sit aptũ natum ipsam intentiõez suscipere nisi sit actu illuminatũ. Videt̃ aũt precipui viri i phia auic. ⁊ auempace cõsentire in hoc q̃ color mediũ visũ imutare nõ possit nisi recipiat actum lumis pre habitũ. ꝟ aũt tribus ꝓbant rõnibus. Una autem suarum rõnum ẽ ex coloris diffiniti one que ponitur i libro de sensu ⁊ sensato q̃ est q̃ color est extremitas ꝑspicui in corpe terminato. ꝟz illã ei ꝑspicuũ est aliquid coloris cum ꝑspicuũ non sit in actu ꝑspicuz nisi per actũ lumiuis vel habitũ ꝟm actum ⁊ ideo dixerunt illi q̃ colores in tenebris ñ sũt nisi in potentia ⁊ nõ in actu: ⁊ ideo tunc movere mediũ ⁊ visum nõ pñt per suas intentiões. Scõa rõ est q̃ cum color sit extremitas ꝑspicui terminati: ꝑspicuũ etiã nõ terminatũ q̃n ẽ illuminatuz habebit aliqd coloris ⁊ ideo lumen est color diafani non terminati: qõ colorat ipsum in supficie ⁊ in ꝓfundo ꝑspicuũ ergo qõ ẽ cõpletũ ꝑ lumẽ habet colorem: sed nihil est susceptibile alicuius ꝑ modum ꝑ quem habet illud cum ergo ꝑspicuũ actu illuminatũ habeat colorem: nõ est susceptibile coloris ꝟm q̃ hmõi sed poti⁹ ꝟm q̃ nõ habet cũ: ergo nõ inquãtum est illuminatũ recipit colorẽ: sed inquãtũ caret lumine: lumẽ igit̃ nõ exigit̃ ꝓpter diafanũ qõ est mediũ in visu ſz ꝓpter colorem. Tertia ratio eoꝝ est q̃ ⁊ magis q̃z alie movet q̃ oia obiecta vni⁹ sensus nece se est reduci ad vnum genus siue ad vnam cõem naturam: ꝓpter qõ etiam tactus nõ oio est vnus sensus eo q̃ tactibilia nõ reducunt ad vnã naturam cõem nec ad genus vnũ: cum igitur visus sit sensus vnus visibilia necesse est esse vnũ aliqõ in cõi: sũt autem visibilia ⁊ lumen ⁊ color: ergo necesse est q̃ aut vnũ eoꝝ reducat ad aliud: aut q̃ ambo reducant ad vnã naturã cõem: i qua vniant: nõ aũt reducunt ambo ad aliquid tertiũ qõ est añ ea vniens ea: oportet igitur q̃ vnũ ad aliud reducatur: cum autem lumen non diffiniatur per colorem: sed color per lumen: oportet q̃ lumen sit natura cõis que facit visibile esse visibile: ⁊ sic color nõ est visibilis nisi per habitum luminis sibi i fluxum. Experimẽtum autem est q: nos videmus q̃ vidente exñte in tenebris ⁊ aere tenebroso iuxta videntem ⁊ tantum colore illuminato fit visio. Si autem econverso fiat color in tenebris ⁊ videns in lumine stet ⁊ aer sit illuminatus non fiet visio. Si

militer autem speculo posito contra lumen
z facie i tenebra non resultabit imago i spe
culo. Si autem econuerso fiat statim in spe
culo videbitur facies: ista igitur sunt q̃ mo
uerũt istos z quedaz alia bis silia. Ecõ
uerso aũt alexander z auerois intentes vl
intendẽtes dictis aresl. dicunt colorem esse
per se visibile ergo erit tota causa visiõis p
eẽtiam suam propriam: non igitur per ad
mixtionem luminis. Similiter enim di
cunt esse in colore z in algs sensibilibus q̃
per se mouent sensus. Dicũt etiam hoc nõ
esse qõ in scõa rõe predicti viri inducũt: ibi
enim supponitur q̃ lumen sit color: q: si eẽt
color tunc aer non reciperet colorem q̃z din
bẽret in se lumẽ: z hoc nõ ẽ vm q: videmus
parietes colorari colore plãtarũ quãdo nu
bes mouẽtur z radij solis in nubibus z po
stea p plantas dirigũtur ad parietes. Simi
liter autẽ quãdo radius trãsit p vitrum co
loratum quocũq; colore fit in aere z in pari
ete opposito: z tamẽ pus habuit lumẽ z eti
am tunc retinet lumen quod non faceret si
lumẽ esset color. nõ. n. aliquid bm idez reci
pit duos colores simul. Nos autez quãtũ
intelligere possumus vtrosq; bm aliquam
ptem verum dicere arbitramur: z vt hoc in
telligat videt dicẽdũ q̃ color habz duplex
esse scz materiale z formale. materiale aũt
dicimus quod fit p q̃litates transmutantes
materiam q̃ sunt calidũ frigidũz humidũz
z siccũ. b enim diuersimode variantia supfi
ciem corporis terminati diuersos inducunt
z causant colores: licz verũz sit aliquid de
essentia coloris z bm hoc esse coloris actu
sunt in tenebris sed nõ mouent diafanum
quia sicut superius diximus sensibile non
agit nisi bm simplicẽ formã q̃ multiplicat
se ad medium z ad sensuz: habet aũt aliud
esse formale z hoc est a lumie quia sicut op
time dicit pbs: lumen ẽ colorũ ipostasis z
hoc causat ab hoc q̃ lumẽ influit extremi
tati pspicui terminatione eni corpus est p
spicuũ: sed duplex est pspicuum: qõdã enim
est pspicũ totuz qõ non terminat sed p se
transducit visũ sicut aer z ignis z aqua z vi
trũ z cristallus z quedaz alia similia. quod
dam aũt est pspicuũ terminatũ z hoc non i
toto sed in sua supficie ẽ pspicuũ z iõ termi
nat z nõ transducit visũ z bm q̃ corpus est
pspicuum ita recipit luminis habituz. quod
eni in toto est pspicuũ recipit lumẽ in supfi
cie z in pfundum: qõ autem non in toto scz
in supficie tantũ est pspicuũ: non recipit lu
men nisi in supficie z ibi lumẽ pmixtũ opa
citati corporis causat colorem. Et hec fuit
causa q̃re pictagorici colorez vocabant epi
fanũ: q: videbãt euz esse diffusiõez luminis
in supficie corporis terminati: epifanum ei
est supficietenus opans: vnde pz lumen eẽ
de substãtia coloris z nõ calidũ z frigidũ z
ceteras qualitates q̃ cãnt ipsuz materialr
in subiecto z nõ ingrediunt eẽntiam ipsius
z ideo q̃n dicitur color est motiꝰ visus bm
actum lucidi z b esse substãtiã eiꝰ: erit hoc i
tellectum de eo qõ est vera substãtia coloris
bm eẽ formale z bz hoc esse non est actu co
lor nisi in lumine: z ideo non videt nisi i lu
mine sicut dictuz est. Q̃ aũt dicit de eo qõ
videt color medio tenebroso existẽte videt
dicẽdũ q̃ si medium est omnino tenebrosum
tunc nõ videbit color: sed oportet q̃ sit illu
minantum iuxta colorez ad minus ad hoc
q̃ generet intentionem suaz in medio. z hu
ius quidẽ causa est quia color lumen est ne
gatum materie: z ideo mouere non potest
medium nisi sit actu illuminatuz: quia per
b magis ad coloris similitudinem recipiẽ
dam disponitur: z ideo ppriũ medium co
loris est diafanum illuminatuz: z ideo actꝰ
lucidi in visu exigitur ꝓpter medium: z co
lor per suam eẽtiaz mouet per substantiã
dico que est in eo formalis z eẽntialis: bm
illam eni non est in tenebris nisi in poten
tia tantum. Lucentia autez que habent lu
men calcatum z non obligatũ materie: mo
uent diafanum tenebrosum: z ideo viden
tur in tenebra sicut ignis z stelle z hmõi de
die autem iunatur lumen eorum fortius lu
mine solis: z tunc manifestatur color eoum
de bis tam inferius plixius loquemur.

Capitulum octauum de natura diafani z qualiter lumen est actꝰ eius.

Q Ex quo autem dicendũ est de lumine

sicut superius diximus oportet primo manifestare ꝓprium eius subiectum dicimus igitur q̄ id qđ est lucidum est aliquid: corpus enim est ⁊ corpus trāsparens siue puiū qđ greci diafanū vocant: ⁊ h̄ diafanū est visibile: quando est actu luciduz. Videmus enim lumē non secundum se sed in aliquo subiecto ⁊ hoc ē diafanū. Diafanū enim ꝑm se non ē visibile eo q̄ nullū habet colorē et quia nullū habet: iō oīs ꝑt recipe ⁊ sic mediū potest esse in visu: videt ergo ꝓpter extraneū colorē semp h̄ ē extraneū colorez qui in ipo sit in eē spirituali ⁊ intētionali sic supius diximꝰ. tale autē diafanū q̄ sic recipit omnē colorē extraneū ē aer ⁊ aqua ⁊ ignis ⁊ celū non tñ est diafanū aer ꝑm q̄ aer hoc est per naturam per quā est aer: quia si sic esset diafanū: tunc aqua non eēt diafana nec aliqđ aliud corpus: sed potius ꝑ vnam naturaz cōem in qua inferiora simplicia vl̄ composita ꝑspicua cōicant cum supiori celesti: ⁊ perpetuo corpe: licet enim ꝑspicuitas que recipit lumen sit in superioribus ⁊ in inferioribus tñ ꝑ ꝓ̄us ⁊ sicut in causa ē in supiori corpore ⁊ ꝑ posteriꝰ in iferioribꝰ ⁊ mediāte hac natura cōi efficiūtur corpora puia ꝓpria substantia luminis. Corpora enim superiora omnia sunt ꝑspicua preter stellas sicut diximus in libro ce. ⁊ mū. ⁊ que sunt actu luminosa sunt spissa tegentia ea q̄ sūt post ipsa. Sed tñ scias q̄ raritas sola nō facit ꝑspicuitatē: quia tūc terra rara esset ꝑspicua ⁊ h̄ nō est verum sed oportet cum raritate eē subtilitatē ⁊ formalitatē siue spūalitatem quādam ptium: ⁊ tunc talia rara sūt puia: ⁊ quātomagis bñt de hmōi nā formali ⁊ spūali tātomagꝫ erunt puia: ⁊ si aliquis obiciat dicēs corpa superiora nō esse ostendimus talium solutiones in libro ce. ⁊ mū. ista igitur talia sunt luminis subiecta. Differunt luminare lux lumen ⁊ splendor. luminare enim est corpus qđ in se vt formaz habet lucem: sicut sol ⁊ luna ⁊ stelle. Lux autem dicitur forma luminis in luminari siue in eo qđ est fons luminis primus vel sicut in eo qđ est forma luminis primi. Lumen autē est quod receptum est in alio corpore illuminato ⁊ ideo lumen est receptus habitus in natura diafani. ⁊ lumen est actꝰ eius ⁊ ꝓfecto eius ꝑm q̄ est diafanum: potentia autem luciduz est id subiectū qđ est susceptibile luminis ⁊ tenebrarū ⁊ sicut lumen est color lucidi terminati ita se habz lumen ad lucidum puiuz q: sicut color est diffusio luminis i corpore terminato ita lumē est diffusio que fit in supficie ⁊ in profundo diafani non terminati: ⁊ ideo lumē est actꝰ lucidi puꝫ quādo actu luminosuz est sicut color est actus coloratiꝫ quādo actu coloratum est. huius autem natura ꝑficiens diafanuz est ab his que actu lucent sicut ignis aut corpus celeste: qđ corpus celeste etiam vnū ⁊ idem est in diafanitate cum diafanis inferioribus sicut diximus ⁊ etiam est vnū ⁊ idem: quia non variatur de lumine in tenebra in lumen sicut variantur inferiora: ſz semp ꝑm actum est lucidum eo q̄ sibi cōiūcta sunt ea que semper ipsum illumināt: ⁊ ipsum est de natura lucis etiam quādo nō lucet. Lucens enim corpus non est ex alio lucens: nisi quia conueniunt in eo multe ꝑtes nobiles formales diafani: ⁊ in illis lumen generatuz tenetur non amissum. Sic igitur patet q̄ lumen est perfectio lucidi qñ ꝑm actum luciduz.

Capitulum nonum de improbatione opinionis democriti qui dixit lumen esse defluxum corporis.

Oportet autem subtilius intrare ad inquirenduz de lumine ⁊ accipere sententias quecunqꝫ dicte sunt de ipso vt verius sciatur natura eius. sententie autem de lumine valde dñtes ⁊ multe sunt: ⁊ reducuntur ad quinqꝫ quarum vna antiqui democriti fuit qui de omnibus curā habuit q̄ dixit lumen esse corpus puium qđ defluit continue a corpore luminoso. Alia autē sententia est que dicit lumen esse formā substantialem que substantificat quicquid substantificatur in generabilibꝰ ⁊ corruptibilibus. Tertia autem dixit lumen esse substātiam spiritualem non corporalem: que quasi medium est inter substantiam corporeaz ⁊ incorpoream. Quarta autem dixit lumen

omnio nihil esse ꝺm se: sed potius aliquid cõitans coloratum: dixit eni lumen non eẽ nisi coloris euidentiam in eo q̃ est coloratũ Has autẽ omnes opiniones oportet nos tractare: antequã veritatem de lumine ꝺm nostram intentionez determinare valeam⁹ Illi autem qui lumen corpus esse dixerũt duas in sectas se diuiserunt. Democriti ei scola tenuit q̃ lumen esset corpora minutissima que continue defluunt a corpore lumi noso in corpora transparentia ⁊ coniucta vbiq; eorum ptibus illuminant ea ⁊ caden tia super corpora terminata faciunt colores eorum diuersos. Dixerunt alĩ colorez om nino nihil esse sed poti⁹ atomi cadentes super talia corpora ex diuerso situ ordine ⁊ figura apparent colores diuersi: sicut in co lumbe collo: qꝺ ex vna aspiciẽti apparet al bũ ⁊ ex alia pte apparet quasi forte saphiri ni coloris ⁊ ex tertia coloris aurei. Nostro autez tempore surrexit secta tenens q̃ lux ⁊ lumen est corpus vnum qꝺ ⁊ situa'r expandit aliquãdo: ⁊ aliqnãdo in seipsum colligit ita q̃ efficitur indiuisibile: Sententia autem democriti rationes habuit q̃s auic. pbꝫ ponit: vz quia videbat lumen moueri de loco ad locum ⁊ radium descendere a luminoso corpore ⁊ itrare per fenestras ⁊ exire: hec autem omnia non nisi corporuz sunt: ⁊ ideo lumen ⁊ lucem corpus esse dicebat. econtra autem dixit aresth. in scꝺo de anima: q̃ nec ignis est nec omnino corpus nec defluxus aliquis corporis: eo q̃ defluens a corpore est corpus: ⁊ si esset corpus: aut ignis aut aliqd de corpore supiori: cuius pñtia i pspicuo faceret ipsuz actu esse perspicuum: ⁊ si sic esset tunc corpa illa defluẽtia penetrarent pspicuũ pspicuo vbiq; ñ cedẽte: cũ igit virunq; tã pspicuũ q̃z lumẽ impleat totuz spatium emisperij oz q̃ duo corpora essent in eodem loco ⁊ hoc incõueniẽs esse est ostensum in phicis. Si autem diceretur q̃ pspicuuz cedit ei tunc oporteret q̃ i toto emisperio nihil remaneret de aere qñ sol oritur qꝺ nimis est incredibile: cuz nos sentiamus aerem in flatu venti ⁊ multis alijs experimentis. Amp. autem obiecit contra hoc auic. supponens q̃ verum est q̃ oẽ corpus de se luminosum est densum nõ trã sparens sed tegens omne quod est post ipsum sicut apparet in sole luna ⁊ stellis: ⁊ in flãma ignis que tegit ea que sunt post flammã in tantum q̃ si vna candela ante aliam ponatur iuxta parietem flãma illius que vicinior est pareti facit vmbram in piete: quia tetigit pietem a lumine candele anterioris Ꝺ autem hic supposito obiecit auicẽ. quia illa corpora minuta defluentia aut sunt luminosa aut transparẽtia si luminosa ergo sunt tegentia se inuicem. ergo quãtomagis densantur in aere tantomagis impediunt lumẽ qꝺ apte falsum est: quia si lumen est aliqd qꝺ densari posset quãtomagis densaretur tantomagis illuminaret. si autem dicitur q̃ illa corpora sunt transparantia: tũc actu nõ illuminarent: sed potius ab aliquo alio illuminarent. ⁊ si diceretur q̃ illuminarent ab aliquo descendente in ipa: tunc esset eadẽ questio de illis ⁊ abiret Ꝺ in infinitũ. Si autem fingens aliquis qꝺ in rerum natura nũquam fuit dicat q̃ sunt similiter lucentia ⁊ quia: adhuc sequitur q̃ quãtomagis densãtur tanto obscuriora esse videntur vel efficiuntur sicut videmus ptes cristalli cõminuti esse puras ⁊ aliquãtulum lucentes: ⁊ qñ ex eis multe cõiunguntur plus obscurant. Et q̃ dicunt isti de motu ⁊ descensu ⁊ inoitu ⁊ exitu radij nihil omnino est: quia ista vba sunt transumpta ⁊ non proprie dicta non enim habet motum lumen nisi quia illuminatio est finis motus localis eius qꝺ est luminosum corpus qꝺ luminare vocat sicut alibi dictum est. Adhuc autem si propter motum localem lumen esse corpus dicunt debent ⁊ vmbram corpus esse dicere: que etiam localiter moueri videt: bmõi eni si habent motum localem cum omnis motus sit in tempore erit motus istorum in tempore: ⁊ Ꝺ est falsum quia luminis apparitõ ad magnã distantiam ⁊ ad puã est i eodem idiuisibili nũc: qz si essz in ipe oporteret q̃ longius esset tempus quo mouetur ad longam distantiam q̃z quo mouetur ad puam ⁊ oporteret tempus illud pceptibile esse qz licet sit inpceptibile tempus quo mouetur ad tres cubitos: tamen cum multiplicant

tricubita spacia ab oriente in occidens necessario erit tempus ꝓceptibile. Adhuc corpora sic defluentia nō sunt velociora q̄z corpora a quibus defluūt quia illorum motus velocissimus esse probat⁹ est in pbicis motus autem corporum celestium in quolibet spacio vnius gradus est in tempore ꝓcepti bili ergo m̄to magꝭ mot⁹ illoꝝ corpm erit i tpe ꝓceptibili. Adhuc ār q̄raꝭ ab ill̄: quo deueniunt bmōi corpora tēpore obnubilati onis orizontis. aut enim cōpūnt: aut alterant amittendo lucem: aut retrabūt supra nubes obnubilātes ꝛ qōlibet istorum ē impossibile. constat ār ꝙ aer nō destruit ea: nubes autem non contangunt ea cuz illa sint subtus ꝛ nubes superius. ꝛ eisdem rōnibus probatur ꝙ non alterantur. Q̄z aūt retrabā tur ad superiora minus est credibile: si enim emittūtur a corpore luminoso ꝓ necessitatē nature corporis luminosi: ꝛ tunc non possūt retrabi quia retrabens vnū habent. Amp. ista corpora mouentur ad omnem ptez nullus autem motus naturalis est ad omnem ptem corporis ergo ista corpora nō naturaliter mouentur: aut ergo violenter: aut volūtarie: si violenter tunc nō durat diu: nec frequenter est motus eorum: sicut in libro celi ꝛ mun. ostensum est: si autem mouent volūtarie tunc sunt aialia: ꝛ tunc oporteret ꝙ natura dederit eis instrumenta pedum vl̄ alarum quibus ꝓficiant motum illum: qō omnino abusiuū est: ꝓpter qō oīs ypoteti ci abhorruerunt opinionem istam dicentes lucem ꝛ lumen non moueri: sed potius cuz ad generationem in puncto non exigatur nisi pūncta luminosi: quon ad omnem diametrum per circuitū subito generatur: sicut enim in pbicis ꝓbauimus generatio omnis forme est i materia que tota ꝛ equaliter est preparata ad forme susceptiōem ꝛ sic preparatum est punctum in superficie ꝛ in profundo: terminatum autem in supficie tantum: ꝛ iō statim orto pūncto luminari generatur lumē in omni distantia equaliter longe ꝛ prope: ad quam diametri luminosi corporis possunt educi: ꝛ cum videtur moueri de loco ad locum: hoc non est nisi renouatio subita bmōi generationis eius.

Capitulū decimū ꝛ est digressio declarās errorez eorū qui dicunt lumen esse corpus indiuisibile

Sed scita eorum qui se nostro tempore erexerūt in sentētia de lumine plura continet figmenta ꝛ plures errores. isti enim dicunt lumen esse corpus cuius eē ē continue generari ꝛ fieri ꝛ dicunt esse corpus formale ꝛ spūale: cuius dicunt esse cōuenientiam tam cum corpe q̄z cum incorporeo spiritu: cum corpore quidem conuenit vt dicunt: quia situaliter implet mundū cum in corporeo autez quia est indiuisibile vt melius intelligatur etiam subꝺ̄ciunt exē plum dicētes materiā primā eē ialeſ bre partes que sunt substātie: quas non cōfert ei quantitas sed habet eas ante quātitatez sed quantitas addita materie discindit partes inuentas in materia: ꝛ dat eis situm ita ꝙ vna est iuxta aliam in situ: ꝛ vna ante aliam ꝛ vna subtus ꝛ alia supra quorum nihil habuerunt partes materie ante quātitatem sed tunc habuit vnam partem quasi sub alia ꝛ non iuxta aliaz ita dicunt quantitatez perspicui siue perspicui corporis se habere ad substantiā que est lux vel lumen que qdem substātia corporea est vt dicunt: sed situm ꝛ quantitatem non accipit nisi ex eo in qō descendit: in se aūt substātia indiuisibilis est. Si autem obꝺ̄citur istis ꝙ corpus ē qō habet tres dimēsiones sicut dicit Euclides dicūt ꝙ hoc est corpus in genere quantitatis sed ante illud ē corpus in genere substantie de quo etiaz dixim⁹ in libro pbicoꝝ quod est subiectum in pbicis qō non habz dimensiōes terminatas: sed pōt habere q̄ſcunqz ꝛ in genere corporis naturalis p̄mū fm esse: licet fm rōem non sit primuz ē lux ꝛ lumen vt dicūt isti: ꝛ quia sic simplex corpus est dicunt ꝙ cum quolibet alio corpore potest esse: ꝛ est in eodem loco per suam formalitatem. Et si queratur ab his que sit necessitas huius corporis in naturis dicūt ꝙ necessarium est esse in naturis vnum primum qō mouetur tantum qō est materia p̄ma que nō mouet aliquid sed mouetur ab omnibus que mouent in natura: sicut in ne

ceſſarium eſt eſſe vnū corpus mouens ꝛ ꝟ eſt celeſte corpus: cum autem ꝟm ſe nō tāgat materiam: oportet ab ipſo fieri corp⁹ ꝓgrediens ex ipſo cōtinue qđ agat in materiam tangendo eam ꝛ cum mouens ꝛ mobile ſint diuerſe eēntie: oportet q̄ iſtud corpus diuerſe ſit eēntie ab omni materia generabilium ꝛ corruptibilium: ꝛ hac rōne dicunt lucem primum eſſe in genere ſubſtantie ꝛ eē corpus ſimpliciſſimū quēadmodū forma cum quolibet corpore eſt in eodem loco. Addunt autem adhuc dicentes corpus non effici niſi a corpore ꝛ cuꝫ ſuppoſitum ſit lucem eſſe mouentem ad generationem corporū dicūt oportere ipſā eſſe corpoream ſbām: quia aliter corpus cauſaret a non corpore quod eſt inconueniens in phicis. Adhuc autem dicūt nihil ꝟm eē figurari niſi corpus: videmus aūt figurari lucē in figura ſpe. Amp. radij egredientes a corpe luminoſo diſtincti videntur: nihil aūt diſtinctū cernitur in natura niſi corpus. Adhuc ât qđ ꝓcedit a corpe aut eſt corpus aut non eſt corpus: ſi eſt corpus habeo ꝓpoitū ſi vero non eſt corpus tunc oportet q̄ ſit forma corporis: aut ergo forma accidentalis: aut ſubſtātialis: ꝛ ſi diceret forma ſubſtātialis eſſe: tunc ſequeretur formā ſubſtātialeꝫ egredi extra ſuā ꝓpriam materiaꝫ: qđ ē abſurditas. Si autez accidentalis forma: aut eſt accidens per ſe vel accidens per accidēs ꝛ ſi eſt accidens per ſe tunc eſt inſepabile a ſuo ſubiecto: ꝛ ꝟ non videmus quoniam nos inuenimus in pluribus ſubiectis. Si vero ſit accidens ꝑ accidēs tunc oportet ad hoc q̄ reducatur ad aliqđ qđ eſt per ſe ſubiectum: quia accidens ꝑ accidens reducit ad accidens per ſe: ꝛ tunc ſequitur id qđ ꝓpus. Preterea accidēs ꝫ hoc mouebit ad eſſe omnium que generantur: quod eſt valde abſurdum: ergo relinquitur q̄ ſit corpus Hec ꝛ huiuſmodi inducere conſueuerunt quidam lucem eſſe corpus dicentes. Adhuc autem dicunt lucem multiplicatā dinaricare ꝛ diſgregare aerē ꝛ calefacere ꝛ ignire ſicut in ſpeculis apparet que omia nō niſi corpus efficere poteſt. Nos autez iſtā opinionem plenam eſſe erroribus reputamus: nec fuit inuenta ꝓpter veritatez rei ſed potius ꝓpter amorem defendendi quoſdam antiquos qui radios corpora eē dixerunt. In contrarium autez huius opinionis eſt quod dicunt lucem eſſe corpus ſimplex: ꝛ tunc oportet q̄ ſit aliqđ ſimplicium: ꝛ quodcunqꝫ eſt illius motum habebit: ꝛ hoc non eſt verū cū videam⁹ ipm nec circulariter moueri: ſꝫ recte ad dyametrumꝫ diffundi: ꝛ cum mouetur recte mouet i omnem partem ad quam recta linea trahi pōt a luminari primo qđ ñ facit aliqđ ſimplicium que habent motum rectuꝫ: niſi forte velit fingere q̄ ſex ſint corpora ſimplicia. Ad hoc autem fabuloſuꝫ eſt qđ dicunt hoc corpus eſſe indiuiſile: aut enim eſt indiuiſibile habens ſitum: aut non habens ſitum: ꝛ ſi habet ſitum nulla eſt dꝛa ſui ad punctuꝫ indiuiſibile enim mobile neceſſario habet ſitum: ꝛ ꝟ neceſſario eſt punctum ſicut ſupra ꝛ in phicis ꝓpoſitum eſt: ſi autē nō habet ſitum: tunc nec corpus eſt nec corporis aliquid: quia omne illud quod eſt corpus vel aliquid corporis ſitum habet. adhuc autem vnde venit ei quantitas qua diffundit⁹ per totum emiſperium: ſi dicatur q̄ ab aere tunc non habet quantitatem niſi alienam: ſicut habet forma ſimalis quantitatē ſui ſubiecti: ꝛ tunc per hoc non probatur q̄ ſit corpus: ſicut nec albedo corpus eſt habens longitudinem ꝛ latitudinem per accidens in ſubiecto. Si autem habet quantitatē potētia reducit⁹ in actū qñ implet emiſperiū: tunc q̄rat quid educat eā de potētia ad actū: illud enī aliud erit ab ipſo: ꝛ ſi fingendi deſt licentia nō erit fingere qđ ſit educēs. Adhuc aūt cū lumē bñt qntitatē iplentē emiſperiū iterum indiuiſibile colligit: q̄ratur ꝛ quo agēte fit iſtud. nō ei amittit quātitatē quā habuit niſi aliquo redigente ipm ad idiuiſibilitatē: iſti ētā dicūt lumē eē corp⁹ qđ ptē habet ſub pte ꝛ ptē in pte: ꝛ non ptē in rta ptē ꝛ ꝟ figmētū nō eſt itelligibile q: cū dicit q̄ bꝫ ptē ſub pte ꝓpoſitō notat ſitū vni⁹ ptis ſub alia: ꝛ ſi bꝫ ſitū nō ē idiuiſibile ꝛ ꝟ ꝓtra ypoteſiꝫ. dꝛe aūt q̄ bꝫ ptē i pte nihil oio ē: q: ps nō ꝓ itelligi eē i pte: n. ſ. p idētitatē eēntie vni⁹ cū alia: ſic idē erit in ſe

ipso qđ in nulla re intelligi potest vel esse potest: sicut ꝓbatū ē in quarto ꝓhicorum Adhuc tota lux est indiuisibilis: ⁊ pars est minor toto: ergo aliquid est min⁹ indiuisibili: ⁊ sic indiuisibile erit diuisibile necessario visus autē testat errorē istū non opinionis: sed fatuitatis: eo q nos videm⁹ lumen implere totū emisperiū: ⁊ hoc est omnino concedendū. ista autem stulticia multa reputat non esse inconuenientia: que in tota phia impossibilia sunt: sicut q duo corpa sint in eodem loco: ⁊ q aliquod sit indiuisibile: et q totū sit essentiale parti: ⁊ multa alia irrationalia que ab istis asseruntur. Qui autē isti dicunt de materia iam nos determinasse meminim⁹ in p̄mo phicor: vbi dixim⁹ q materia ante q̄ntitatē nullā habet ptem nisi in potētia: nz habet ptem in parte: nec partes iuxta ptem: ⁊ quod dicūt de p̄mo mouente ridiculosum est. Primū eni mouēs mām generabiliū ⁊ corruptibiliū est celum: cuius lumē est qualitas instrumētalis: et sicut superi⁹ dixim⁹ de calore naturali: q̄ put est instrumētū anime vegetabilis: habet multas vtutes ex anima quas non habet ex ꝓpria natura: ita dicim⁹ q lumē multas habz virtutes inq̄ntum est instrm corpis celestis moti p intelligētiam: ⁊ ideo in talib⁹ vtutibus exns efficit corpa generabilia ⁊ corruptibilia: ⁊ sic corp⁹ nō efficit a nō corpe: sed a corpore celesti p instrumētū quod nō ē corpus sed habet in se virtutē corporis ⁊ intelligentie que mouet corpus. Et q dicunt lucem figurari sperice: dicēdum q hoc est verum: quia quod generat a sperico: necesse est in forma sperica generari: sicut etiaz diximus in tertio metheaurorū. lumen autē egreditur a corpore luminoso sperico ⁊ a quolibet pūcto eius: ⁊ ideo habet sui generātis formā: habet tamē eam in perspicuo cui innitat et non in ꝓpria essentia. Et q dicunt radios esse distinctos ꝑm formā vel visum dicēdū q radius materialiter est rectitudo illuminata que est perspicui pars q̄dam. vnde illud pspicuū sup quod manat lumē dicit radius: ⁊ si radi⁹ vocat linea visualis que est aer cum lumine: tunc corpus est: sed non est corp⁹ quod sit habēs mām distinctā a materia pspicui. h eni positio fere sumit semp aliquid inconuenies ad ꝓbādū illud quod ꝓbare intēdit. Aliud autē quod dicūt q illud quod ꝓcedit a corpe: aut est corpus aut non corpus: dicim⁹ q lumē nō ē corp⁹ sed ē forma ⁊ qualitas corpis: ⁊ ē cōpabile h ad duo sbiecta: quoz vnū ē sbiectū ei⁹ ⁊ causa: et in illo semp ē: ⁊ hoc ē corp⁹ luminosum. aliud aūt ē sbiectū ei⁹ tm̄: ⁊ h ē puiū: ⁊ ideo illud aliquādo ē sine lumie: sicut calidū cōparat ad ignē sicut ad sbiectuz ⁊ ad cām: et alia calida sicut ad sbiectū tm̄. Et qđ dicūt de diuaricatōe siue disgregatōe ridiculosuz est: quia etiaz color diuaricat ⁊ disgregat: et tamē nō ē corpus. p quam autē naturā lumē eliciat calorē dixim⁹ in li. ce. ⁊ mū. Ista igit sufficiant ad huiusmodi fatuitatis confutationem.

Capl'm. xi. ⁊ est digressio dicēs defectū aliarum quatuor opinionū supi⁹ enumetarum de luce ⁊ lumine.

Quidā aūt dicūt lumē esse formā sbalez ex qua sbstantificat omne quod generatur: habēt debiles ꝓ se rationes. visum eim est eis q lux sit forma sbalis p̄mi corporis luminosi: cum hoc sit mouens videt q per formam sibi ꝓpriam mouens sit: ⁊ h ē essentialis forma. Adhuc autē si esset accidētalis: tunc haberet ante se aliā sbalem: ⁊ non esset forma p̄ma mouens. Adhuc autē accidens non est forma sbstantie: sed potius ecōuerso. multe autē substātie fiūt p lucem Similiter autem ⁊ illa opinio que dicit lucem esse sbam spiritualē in multis consentit illi opinioni que dicit ipsam eē corpus spirituale: quod cum quolibet alio corpore ē in eodē loco. ⁊ in multis rationibus inductis ꝓ illa opinione innititur. Cā autē spiritualis quare sic isti dicunt est: quia vident visum esse continuum vt dicunt vsq ad celum: in quo spacio sunt corpora diuersa: oportet igitur q aliquid sit continuans inter ea. h autem dicunt esse substantiā spiritualem superioris corporis que non est alterius nature q̄z sit lux. isti idem dicunt naturam diafani que est in aere ⁊ in aqua: et in celesti corpore esse quoddā de nā supioris corpis: ⁊ quo ad h dicūt q celū est corp⁹ qđ

penetrat omne in corpus: ⁊ ꝺtinuat iter ea. Dicũt autẽ ꝫ fore arꝫ. sententiã: qui dicit ꝙ natura diafani est in igne ⁊ in aere: ⁊ i aqua ex cõmunicatõe cum ppetuo supiori corpore: eo ꝙ non posset habere cõmunicatiõem cum corpore celesti aliquod inferiorꝫ corporum: nisi aliquid supioris esset in inferioribus eo ꝙ ꝓbatũ est celestis corpis: nec esse vnam mãm: neqꝫ vnam formã: neqꝫ vnuꝫ motum. cum igit cõmunicẽt cum eo inferiora: oportet vt inquiũt ⁊ sic communicare ꝙ aliquid supioris corpis sit in inferiori. ꝺe ꝫ ei supiori dicit arꝫ. ꝙ vnũ ⁊ idẽ est in natura pspicui cum inferioribus. cuꝫ autẽ isti dicãt de lumie ꝙ sit substãtia spũalis: dicũt tamẽ ꝙ est in genere corpis: sed ꝓpter hoc dicũt ꝙ est spũalis substãtia: quia ꝓpetatẽ ⁊ naturam habet in corpe substãtie in hoc ꝙ penetrat ꝑ corpa: ⁊ corpa non cedũt ei. huius autem cãm esse dicũt: ꝙ ꝺepbensum est nihil esse lucem per essentiaꝫ: nisi nobiliores ptes diafani cõgregatas. diafanũ autez est ſba spũalis in genere corpis: ⁊ ideo etiã lucem talem ſbam fore oportꝫ. Hec igit opinio ⁊ si verbis differat ab illa que secundo inducta est: in re tamẽ ꝓsus est eadẽ. in tm aũt iam isti extẽderũt dicta sua: ꝙ dicũt spirit⁹ ꝑcipue aiales qui sunt in aialib⁹ esse de ipsa natura corpis celestis: quẽadmodũ et lumẽ eo ꝙ monent in oẽm corpis ptẽ: sicut lnia in mũdo. dicũt eni isti ꝙ media sensuũ bñt duas opatões: opationẽ. ſ. nature: sicut qñ aer cõmot⁹ scindit ligna: ⁊ opatiõem aie qñ spũaliter recipit sensibiliũ formas: ⁊ immutat organa sensuũ ad sentire: ⁊ hãc opationẽ spũalẽ i omni medio sensuũ attribuũt ſbe spũali: que est lux orbis immixta elemẽtis. buiꝰ aũt ratiõem esse dicũt: ga sensibilia circulariter fiũt sicut spa lumis: ⁊ qz esse nõ potest ꝙ due differẽtes opationes elemẽti alicuꝰ ad vnum ꝑncipiũ reducant. operationes autẽ sensibiliũ spũales nõ potest aliquis reducere ad qualitates ꝑmas actiuas ⁊ passiuas: que sunt in elemẽtis: ⁊ iõ vt aiũt oportet eas reduci ad aliquid orbis quod ẽ in eis inqntũ sunt media sensuuꝫ. Adhuc dicũt buiꝰ aliquã esse causam ⁊ ratiõem: ga scilꝫ nulla qualitas elemẽtalis agit nisi ad esse materiale forme: ⁊ agit vnuꝫ per se tm. mediũ autẽ habet formas sensibiliũ ꝫ esse spũale: ⁊ nõ habet vnam tm sed omnes. oꝫ igit ꝙ agens hoc sit ſba corpis naturalis et spũalis: que multa agit ⁊ ꝼm esse spũale vt dicũt. Quarta vo opinio que magnoruꝫ fuit. ſ. aupace ⁊ suoruꝫ sequaciũ: ⁊ que penitus bis cõtraria est: ꝙ lux nihil omnino cẽt ꝼm esse: sed esset quidam color formalior et nobilior inter colores: ⁊ ideo vocauit ipam esse coloris euidentiã: sue coloris manifestatiõem. causa autẽ dicti fuit: ꝙ vniꝰ sensus qui ve vnꝰ est: vnũ oportet esse sensibile ꝼm genus ꝑpum vel ꝑrimũ. hoc aũt genꝰ ẽ color in visu. oportet igit lumẽ esse colorẽ l aliquid colorẽ cõcomitãs: ⁊ in tm ꝓcesserunt isti ꝙ dixerũt solem esse coloratũ: ⁊ colores suum tante esse euidẽtie ⁊ manifestationis ꝙ vincit visum: et similiter lumẽ esse colorẽ diafani non terminati. Adhuc autẽ in diafano non terminato lumen esse coloris ostẽsionem non quidem in comparatiõe ad visum tm: quia sic lumẽ non haberet esse nisi comparatõis: sed etiã simplr. Ex bis autẽ que nos superius dixim⁹ satis improbãtur opiniones bic recitate: ⁊ ꝑcipue ex bis que dixim⁹ in capitulis de sensibilib⁹ in ꝺmuni inductis. Ultima autẽ opinio que dicit lumẽ esse coloris manifestatiõem ⁊ esse aliquid coloris improbat ꝑ hoc ꝙ si est aliqd coloris: aut erit coloris in specie: aut in genere: et si est aliquid coloris in specie: tunc habet contrariũ: quia omnis color in specie habet contrariũ: ⁊ cõcomitãs vnũ colorem in specie: essentialiter est contrariũ ei quod concomitat aliũ colorẽ in spẽ: sicut cõcomitat album disgregare visum: ⁊ ꝫ est contrarium ad cõgregare visum: quod cõcomitat nigrẽ. si aũt est aliquid coloris in genere cũ color in genere ꝫ esse non differat a colore in spẽ. color eni genꝰ in albedine est albedo ⁊ in nigredine est nigredo: oportet ꝙ lux esset ꝫ esse color in specie: ⁊ tunc sequeretur id quod ꝓus. Adhuc autem alia est manifestatio albedinis: ⁊ alia nigredinis: ergo alia ⁊ alia lux vt videt. Hec igit ⁊ similia sunt que de luce ab antecessoribus nostris dicta sunt.

Capitulum duodecimus ⁊ est digressio declarans veram sententiam de luce et de lumine ⁊ de natura.

Q Dz antē sequētes dicta pipateticorū quorū p̄ncep⁹ fuit aristoteles: dicim⁹ lucem ⁊ lumen esse qualitatē luminosi corporis: ꝟm q̄ est luminosum que ab ipso ꝓcedit generata formal tam in diafanū puū q̄z in diafanū terminatū: ⁊ receptū in diafano puo est act⁹ eius perficiēs ipsum: nō in esse essentiali: sed in esse accidētali quo ipz est perspicuū. procedēs autē in id quod est terminatū est act⁹ colorū sicut supi⁹ dixim⁹ est igit sic act⁹ perspicui ꝟm q̄ est pspicuuz q̄ nequa q̄z est natura supioris corporis immixta in inferioris⁹: quia sic natura corpis superioris essz corruptibilis. mutat ei aliqñ pspicuū i ñ pspicuū: quādo de igne vel aere fit terra: vel aliquod corp⁹ opacū. corpus autem celeste ꝟm substantiā in aliud mutari dicere demēt⁊ est: ⁊ ideo perspicuū ignis est de natura ignis: perspicuū aque ē de natura aque: ⁊ pspicuuz celi est de natura celi habent tamē istam naturā inferiora ex hoc q̄ conueniūt in ꝓpetuo corpore: sed ista conuenientia non est nisi in actu perspicuitatis ⁊ natura perspicui que per anologiaz est in illis: sicut dixim⁹ supra. Quod dicit de visus cōtinuitate vel cōcauitate dictū est ac si videam⁹ per lineas emissas de oculis: et ꝟ nos nō ꝛcedimus: ⁊ improbabim⁹ in li. de sensu ⁊ sensato: sed immutatio sensibilium fit continue de perspicuo in sperspicuuz: q̄z diu perspicua se ꝛtingūt: nullo corpore opaco terminato interposito inter p̄mum visibile ⁊ visum. Lumen autem sicut dictum est generatuz a luminoso corpore in perspicuo habet se ad lucem que est forma corporis luminosi: sicut se habet intentio coloris generata in perspicuo ad formaz coloris que est in corpore colorato. Et ideo satis conuenienter dicunt quidam: q̄ lumen est intentio spirituale esse habens in perspicuo: quemadmodum color est habens esse intentionale in medio: sed in hoc differunt: eo q̄ lux ē forma nobilior ⁊ simplicior q̄z sit color: ⁊ iō perficit perspicuum: ⁊ facit ipsuz esse actu ⁊ hoc nō potest facere color. Similr autem dat actu esse coloribus: et hoc iterum non potest facere color. Est autē hec forma que vocat lumen vivificativa viuorū: et calefactiua: ⁊ motiua ad esse generabiliū in q̄zuz est instrumentū intelligētie que per motum luminariū lumine emisso mouet ad esse oē quod in natura est: sicut etiaz supra dixim⁹ ⁊ ideo etiam lumen est ipostasis colorz ꝟm esse formale quod est esse simplr colorum: sicut supra diximus. Hanc igit veram putam⁹ esse sententiā de luce ⁊ lumine. Sciaz autem omnia illa esse lucētia in quib⁹ spissate ⁊ quasi calcate cōtinuant partes nobiliores diafani: ⁊ ideo lucet ignis quādo est spissus: sicut apparet in flamma que spissa est: ⁊ subtiliorū ⁊ nobiliorū partium. nō aūt lucet carbo: quia est terrestris. si autem ꝟm aliqua composita ex ignitis terrestrib⁹ efficiunt etiam lucentia: sicut carbo ignitus: et talia sunt quedā aliquando ex ipa generatōne: ⁊ aliqñ ex putrefactiōe ex ipa generatione quādo componunt ex partib⁹ ignitis quia ignis ex mixtura excellentiaz amittit calidi adurētis: ⁊ ex subtilitate partium retinet lucem: sicut videm⁹ quedam capita et squamas piscium lucere: ⁊ videm⁹ quedaz animalia lucentia in vere: ⁊ viderūt q̄dam iam ouum galline lucens: ⁊ quidaz gallos tales ⁊ cicadas: et huiusmodi animalia: et oculi luporū ⁊ gattarū sic lucent ex ista causa. s. quia in omnib⁹ talib⁹ natura perspicui que nulli⁹ elemēti est ꝓpria: sicut dixim⁹ in commixrōne elemētorū amittit excellētias qualitatū actiuarū ⁊ passiuaz: ⁊ retinet sibi lumē cōnaturale: ⁊ cum illo pmiscet talib⁹ corporib⁹ vincens in extremitatib⁹ corporū illoz: ⁊ ideo cum spissata sit ibi lucet. ⁊ huius argumētū sunt lapides p̄ciosi: qui quādo lucent pspicui sunt. hui⁹ etiā est argumētum ⁊ signuz: q̄ aqua licet sit min⁹ pspicua q̄z aer: tamē lz ꝓpter spissitudinē pl⁹ habet luis: ⁊ retinet ipm fortiu⁹: ⁊ iō si taliuz aliqd nitēs sicut argētū ponat in vase in loco sub obscuro: ita q̄ in aere videri nō possit: videbit aqua limpida supfusa: ⁊ ideo verissimū est pspicuum condensatū in partibus: ⁊ lumen valens tenere fortius ⁊ aliquid lumis in se habet: ⁊ p illud micāt hmōi corpora.

querc⁹ autē putrefacta partes igneas habz in ſupficie ptium ſuaꝝ: eo q̄ calor in putrefactis ad ſuperficiē egreditur: et ibi partes incēdit: ⁊ tunc pſpicuū ignis aliqd retinēs lumis eis adheret: ⁊ per illud micant. hec ergo eſt cauſa in oculis quorūdam aialium ⁊ oſſib⁹ quorundaz piſcium. terreſtra enim aduſta ꝯmixtā ſibi bñ pſpicui nām: ⁊ b̄ q̄ leuior ē in ſuperficie ē: ⁊ micant ꝓpter illud Sūt autē quidam qui capita lauātes cum aqua calida ⁊ acuta ſiue liſciuio: ⁊ radētes pilos capitis: ⁊ cum extergūt capita ſua pā no aſpo euolāt de capite ſintille que ꝓfecto ſunt ptes terre in quib⁹ ignis natura eſt micans p modū dictū. bui⁹ autē cauſa ē quare eſt ſintillans etiā aqua maris fortiter mota quia. ſ. ptes ſalis cōbuſte multe ſunt in ea i quarū ſupficie eſt ignis micās. ¶Hec igitur dicta ſunt de luie ⁊ de luce. differētia eni luminis ⁊ lucis ⁊ radij ſcit ex p̄habitis p̄us. Splēdor autē eſt diuaricatio luminiſ ſuper corpus politū ⁊ terſum. ¶Redeamus ergo nūc ad ꝓpoſitū: ⁊ q̄ reſtāt de viſu ꝓſeq̄mur

Capitulum. lz. de medio viſus ⁊ quot modis dicat viſibile in quo etiā eſt de biſ q̄ aſpiciunt lumen

QVidē ātꝰ fortaſſe alicui q̄ lum̄ ſit ꝺrtū tenebre: qđ tñ nō eſt abſolute verꝝ: qz cōtraria ſunt oue forme cōtrarie: tenebra ātꝰ nō eſt forma: ſed poti⁹ p̄uatio lumis ex lucido: cū eni pſpicuū nō bz habitū lumis: tūc ſunt tenebre. huius autē habit⁹ p̄ntia i pſpicuo eſt lumē. ⁊ ideo empe. ⁊ quicūq̄ alius dixit ut ipſe: nō recte dixit: q̄. ſ. ferat lumen motu locali de celo in terrā: ⁊ tūc p motum localē ⁊ reflexiones extendat in emiſperio toto: qđ eſt inter terrā ⁊ cōtinēs celū ⁊ nos lateat mot⁹ ille ꝓpter velocitatē: b̄ eni oīno extra rōnē ē: qz ſi etiā ꝺceſſerim⁹ q̄ ferat lumē: ⁊ ſit corp⁹ quēadmodū dicebat empe. nō admittat rō tradita in p̄bicis de velociſſimis mobilib⁹ q̄ ferant in tēpe ipceptibili p tātum ſpaciū cum corp⁹ p̄mū non ferat p vnicū gradū niſi in ſtpe ſatiſ ꝓceptibili. Eſt autē etiā hoc ꝺtra ea q̄ videt oculis: qz bñ videm⁹ q̄ aliquid eſt: cui⁹ mot⁹ in quo ſpacio eſt in tēpe ꝓceptibili. Sed magna qō eſt apud nos ſi aliquid poſſit moueri in tēpore ipceptibili ab oriēte in occidētē: ſic ſupi⁹ oſtendim⁹: ⁊ ideo p certo radi⁹ ⁊ lumē non ſunt niſi forme: ⁊ nō corpa que nō niſi metaphorice ⁊ p accidēs moueri dicunt ſicut ⁊ tenebra ⁊ vmbra que lumis ſunt p̄uatōes: ⁊ de quib⁹ ꝺſtat q̄ nō ſunt corpa. b̄ autē lucidū b̄m q̄ eſt actu illuminatū eſt coloris ſuſceptiuū: b̄m q̄ ſupi⁹ diximus: b̄m q̄ nullū habet actu colorē. quia ſicut ſupi⁹ diximus lumē nō eſt color: ſed poti⁹ act⁹ pſpicui b̄m q̄ ē ſuſceptiuū coloris: ⁊ ideo nō color actu q̄re qđ p̄uatū eſt coloꝛe eſt ſuſceptiū coloriſ ſicut ſoni ſuſceptiuū eſt abſonū p̄uatū. ſ. ſono: ideo diaphanū pōt recipe oēm colorem quia nullū habet actu: ſed omnes potētia: ⁊ quia ꝓxima potētia ē ad colores ⁊ ad lumen: ideo vtrūq̄ ſuſcipit ſbiecto ſicut ſupra diximus. nō color tamē eſt qđ p̄uatū coloꝛe dupliciter dicit lucidū eni ſiue pſpicuū: aliquādo dicit p̄uatū coloꝛe eo q̄ nullum actu ſed potētia habet omnes. Dicit autē etiam p̄uatum coloꝛe ſiue non color: eo q̄ eſt per ſe inuiſibile: ⁊ b̄ dicit multiplr. ſ. q̄ nullo mō videt p ſe ſicut tenebra: aut q̄ vix videt ſic atbomi diſcurrētes in radijs qui non videt cum aliquis oculos in radio ipo teneat: eo q̄ tūc radi⁹ diuaricat viſum ⁊ ſupat ipm q̄ nō pōt adunare virtute ſuam vt minima pſpiciat. Aliqñ autē dicit inuiſibile ſiue p̄uatū coloꝛe qđ nō niſi cū corruptōe viſus videt: ſicut lux ſolis in ſpera ſolis eſt inuiſibilis. Et huius cauſa eſt: quia lux ſolis fortiſſima ſuper oculū ſpericū ⁊ politū multas facit radiorū reflexiones ad mediū oculi: vbi eſt humor glacialis: in quo ſigillant forme viſibiliū: ⁊ reflexio illa calefacit ⁊ diſſoluit humorē illū: ⁊ forte conſumit: vel forte fluere facit humidū alienū diſſolutū circa oculum infra miringas ⁊ tunicas oculi: ⁊ tunc generat maculam in oculo: vel aliud impedimētum viſus inducit. ⁊ b̄ eſt cauſa quare lachrymant oculi quādo excellens lucidū viderit aliquis: et ideo dicitur hoc inuiſibile. ¶Herodius autez de quo dicitur q̄ reſpicit lucem in rota ſolis: non poteſt hoc habere ex ſui oculi puritate: vt quidam eſtimant

quia ex hac sola causaret velox oculi corruptio: sicut patet ex ratione inducta: sed habet hoc ex visus coadunatione. Coadunantia autem visum non sunt nisi duo. vnum per se: aliud per accidens: per se quidem nigrum quod non sinit ipsum disgregari. Et ideo terrestre nigrum circumpositum humori glaciali adunat ipsum: frigiditas etiam ipius humoris nalis constrigit: et non sinit dissolui: et hec duo in oculis aues illi maiora sunt: et ideo lucem in rota solis ituet: non tamen puto q̄ diu hoc possit facere. signum aūt hui est: q̄ natura oculos in omnib⁹ hūtib⁹ visum pfundat q̄si clausos in vase: et circumponit nigredines palpebraꝝ et supciliorꝝ: vt ex obscuro frōte et nigredine supciliorꝝ visus coadunet et fortificet. Adhuc aūt hui⁹ signum est: q̄ si bō crystallū sup argentū viuū feruens ponat: et diu motū argenti viui sub crystallo vel vitro intueat multum ledit visus ei⁹ et forte excecabit ꝓpter visus dinaricationem. similr aūt si inspiciat aurū politū: vel aliqd aliud fulgens qd est vel sit ignitū: et hoc totū fit q̄ humor glacialis et nualis ex talib⁹ dissolui et fluit et amittit ꝓprie complexionis habitudinē.

Capm. xiij. q̄m color in lumine videt et non sine lumine et de quātitate visorum.

Licet aūt color visualis sit in lumie vt dixim⁹: tamē non oia in luie sunt visibilia que vident. sed illud qd videt in luie hoc solū est vnusquisq; ꝓpas color. Que dā eni in lumie nō vident: in tenebra autem vident: et hec nō est dictū ideo q̄ tenebra aliquid faciat ad visibilitatē eoꝝ cū sit ꝓpatio pura: sicut iam ante dictū est: sed lucētia cū habeāt lucē in ꝓpa luce vident: eo q̄ qcqd videt: videt bm actū lucidi. sed quedā que nō bnt lucē in sua ꝓpa ꝯpōe: vident in luce aliena sibi ꝯiūcta: sicut colores. que aūt in tenebra faciūt sensum sunt sicut illa q̄ sunt ignea et alia lucētia: et hec cū sint multis modis ptipātia lucē: nō bnt vnuz nomē cōe: sicut quercus putrefacta: et quedā cornua et ossa et capita quorundā piscū: et squame et oculi animaliū quorūdā: et vermiculi qui vocant noctiluca. Sed hūt magnā diam: qm quedā eoꝝ faciūt lucidā totā ꝑspicui mām sicut sol: et quedā nō ita sicut luna que non facit lumē sub rectis: et ignis min⁹ lucet q̄z luna: et ea que notata sunt supueniēte luie ñ vident sub lucis actu: sed sub forma coloris toꝝ. et hec generale est q̄ semp mai⁹ lumē supueniēs opprimit minus: et ideo noctiluca totū lumē amittit i die: et retinet colorē albū ꝓpter quā causam aūt hec in tenebris visibilia sunt: alia rō est que supi⁹ est expedita: et in libro de aialib⁹ plixi⁹ tractāda. Nunc aūt hoc manifestū est q̄ in luie videt color: et q̄ sine lumie nō videt. dixim⁹ eiz supi⁹ q̄ hoc erat esse et diffinitio coloris q̄ monet visum bm actū lucidi: pfectio autē lucidi sine ꝑspicui lumē est: et sine hec color nō videtur. Hui⁹ aūt signuz est: qz si quis ponat id qō coloratū est sup oculū non videbit ipsum. et hui⁹ causa est: qz coloratū bm tactū nō agit i aliquid nisi actiōe ꝓbica: que est p ꝓximū malia ipi⁹. color aūt nō fit in visu p actiōem ꝓbicā sed p actiōem formalē et spūalē: sicut dixim⁹ supius: et ideo indiget corpe in quo ꝓpus efficiat spūalis anteq̄z in oculo generetur: et hec est necessitas quare oz medīū eē in sensu visus. oz igit q̄ color bz actū moueat prius lucidū qō actu lucidū est: et hoc quādo continuū est vsq; ad videntē interposito terminato corpore mouet oculus quo sentitur coloratū. Sed tunc est dubiū: ga bm hoc non debet aliquod visum mai⁹ quātitate aciei oculi videri: quia illud qō imprimit oculo de colore: non potest esse maius suo subiecto: nunq̄z igit ꝓpedet motuū magnitudo. Adhuc autē videt q̄ oia res inuersa videri debet. quia anterius forme visibilis venit ad oculū: et id quod est interi⁹ in colorato est exteri⁹ in oculo. Adhuc autem oia res dupla videri debet: quia vna forma visibilis in vno sigillat oculo: et alia in alio: et due forme in oculis duob⁹ duo debēt apparere visibilia. Adhuc autē dextra debet videri sinistra et ecōuerso: quia dextra rei vise est ꝓtra sinistrā ptem oculi et ecōuerso: ergo dextrū sigillat in sinistra oculi pte ecōuerso

Sz ad oia hec rñdētes supponim⁹ visū eē int⁹ suscipiēdo et nō exmittēdo: tamen hoc probabitur in sciētia li. de sensu et sensato.

licet antē dicam⁹ q videm⁹ int⁹ suscipiētes
t nihil extramittētes: ñ dicimus q lux ab
strahit colores: t facit eos fieri in lucido ꝑ
rectas lineas: ita q ꝓcessus colo⁹ ad visuꝫ
est: sicut ꝓcedens abstrahit eos lux: t ideo
nisi color directe in oculos ꝓcedat nō videt
licet eni color sperice in circuitu generet in
lucido: tamē color qui est post nos nō videt
eo q lux que est post nos t abstrahit eū: nō
ꝓcedit in oculos: t p ꝯñs ipse color nō ꝓce
dit ad oculos: sed ab oculis. vnde lꝫ color
directe sit ante nos in aere: tamē nō fit i ocu
lis ex dicta causa. Cui⁹ tamē t altera est cā
ga si lꝫ color nō mouet visum sine ꝓsentia
materie: t materia p directā lineā nō ē p̄ñs
oculis. quādo autē directe ꝓcedit i oculos:
tūc fit ꝓcessus ei⁹ sub duob⁹ radijs luminis
quo⁹ vn⁹ vnū finez colorati attingit: t alter
alterū: ita q figurat triangul⁹ vel piramis:
cuius basis est res visa: t angulus ꝯcludit
vīsus oculū: sicut vides hic depictū. Sit eni
res visa a.b. t ducā vnam lineā ab a. in c. t
aliā a.b in c. t ponā. c. oculū esse: t oculū p
pīquiorē rei vise ponā esse d. t ducā lineas
radiales luminis a.d. t b.d. t adhuc ꝓpin
quius ponā esse oculū g. ducāq; lineas a.g.
t b.g. t dico tūc q immutatio oculi fit i pū
cto in quo cōcludūt linee radiales: t gene
ratio coloris est spice p triāgulos tales vel
piramides in circuitu rei visibilis: t iō non
e ꝰ aliqua questio de quātitate forme colo
rati in oculo: quia illud qđ sigillat in pūcto
est indiuisibile ꝺm q dmōi: nec h est incon
uenies: cum in oculo t in medio sit p̄us rei
intētio q̄z res: sicut dixim⁹ supra. iudiciū āt
quātitatis rei vise fit p quātitatē anguli ei⁹
qui ꝯcludit in oculo: t iste q̄to est ꝓpinquor
rei vise est maior: t q̄to remotior est minor
t ideo eadē res ꝓpe visa videt maioris q̄n
titatis: t longe visa videt q̄ntitatis minoris
t quia linee radiales quāto plus ꝓcedūt a
re visa: tāto magis coeūt si cōtingat q ꝯclu
dant anteq̄z pueniāt ad oculum res oio nō
videbit. t hec est causa q tantū p̄t distare
res q oio nō videbit. Nichil autē est quod
obuciat de inuersiōe rei: quia iam oñdimus
q intētio nō generat nisi a forma rei ꝺm q
forma: t illa nō hz anteri⁹ t interi⁹ sed suaz
intentiōem generabit in oculo. Similr autē
de dextro t sinistro dicēdū est: q intētio nō
mouet visuꝫ sine rei p̄ntia: t ideo lꝫ dextrū
visus sit cōtra sinistrū intuētis: nō in uers
sum fit iudiciū: eo q ad rem terminat: sine
cui⁹ p̄ntia nullo modo p̄t mouere visum.
cū eni ocul⁹ sit sicut speculū aiatū cōuexum
oio necāriū ē q dextrū rei in se sit in sinistra
pte oculi: t ecōuerso. t h appet qñ duo bo
mines inspiciūt oculos suos ad inuicē: tūc
eni vident suas imagines stare in oculis: t
dextrā esse sinistrā t ecōuerso: t non ipedit
sensum verū ꝓpter materie p̄sentiā sic dixi
mus. Qz aūt videt ꝓbari q vna rei debeat
videri due soluit bñ auic. dicēs vtutē visuā
esse in neruo qui vocat optic⁹: h est visuus
infra quē discurrit spūs visiu⁹ accipiēs for
mas in oculis depictas. est aūt iste neru⁹ cā
cellat⁹ in anteriori pte cerebri: et facit quasi
triangulū: t in pūcto illo vniunt forme ocu
lorū: t ibi fit iudiciū de re visa: t qr ibi cōue
niunt: ideo vnū videt qđ est vnū: t duo que
sunt duo. Signū aūt hui⁹ est: quia si aliquis
exp̄mat parūp per oculū dignū supponēs
oculo neru⁹ collimitat⁹ oculo recedit a ner
no qui alteri oc'o collimitat: t tūc vnū duo
videbit ab habēte duos oculos: t nō a mo
noculo: forme tamē duplices in oculis ali
quātulū impediūt rectitudinē visus ad rez
t ideo illi qui recte dirigūt sagittas: alterz
oculoz claudūt. Similr faciunt qui rectitu
dinē alicui⁹ rei volūt depbēdere. hec aūtem
oia liquide ꝯstabūt quādo mod⁹ videdi de
mōstrabit in libro de sensu t sensato.

Scias aūt oculū cōponi p̄cipue ex būo
ribus aqueis diuersis: ad hoc q bñ recipiat
spēs visibiliū: t etiā retineat: t ideo humo
res illi sunt puri t spissi: et ideo quādo ali
quādo humor est mult⁹ in oculis videnti in
eis forme moueri quādo mouet humor: et
plōgari sicut etiaz de stellis vi t formis in
aqua quādo aqua fuerit mota. et h p̄cipue
cōtingit hōi euigilāti post somnū: digestiōe
nō adhuc ꝯpleta post ebrietatē vel crapulā
tunc humidū fluēs ab anteriori pte cerebri
ad h fluit ad oculos qđ mouet calidū dige
stiuū: t ideo moueri videt ei quicqd videt:
t habere formas lōgas motas nō stantes.

Silr aūt t ille q diu vect⁹ ē in naui l'i alio vehiclo ibūido oculi retiet spēs mot⁹ qđ ñ fuit vnū de sensat⁹ p se sed cōe: t videntur ei ea q̄ videt moueri. Sūt aūt quidā nō videntes emin⁹ sed de ꝓpe iuxta oculū clare vident. t iō situs oculi būorū peccat t ñ oculi cōpositio. habent. n. illi glacialē oculi multū in interiori pte versus neruū obti cū t ꝓpter miringas q̄ sunt spisse aī oc'li speculū nō penetrat visibile ad speculū nisi sit ꝓpe: t a lōge nō vident nisi indistincta t cōfusa visiōe. t hoc fit ꝓpter cām quam dixim⁹: qz i exteriori polito oculi debiliter sigillat foza q̄ vsq; ad interiora nō puenit nisi cōfusa. Ecōtra autē quidaz nō vident nisi eminus. t si prope sit visibile iuxta oculū nō vident: t isti debilē habent visuz t sūt ꝑcipue senes. Cōtingit āt hoc idō: qz diximus supra q̄ lux incorporea bm actū ē color: t hic q̄ ñ ꝓpe est vincit oculū debilem tintus dispergit ipm. t iō tunc oculus nō videt nisi cōfuse: quādo aūt eminus est res visa tūc ꝓportionat virtuti oculi: t nō dispgit ipm: t tūc vident distincte. Dio eadem est cā quare quidā in clara die nō vident t in crepusculo vl' in lumine lune clarius t distinctius vident. diximus. n. supra q̄ lumen fortius cōfūdit t superat minus forte. bi aūt q lippiētes bñt oculos nō vident aliqd nisi sub rubore ob būorē influētem in pupillā cui cū admiscef lumē facit ruborē: t hoc in tertio metheaurorū bitū est De oib⁹ āt istis diuersitatibus oculorum magis in libro de aialibus erit dicendum Scias aūt q̄ oio eadem cā est quare q̄dā aialia venant in nocte cibū sequentia visū t quedā de die. dico sequentia visū: qz forte sequunt aliq̄ odoratū. Est aūt t aliud mirabile de visu q̄. s. quādo aliquis in nocte iuxta terrā ē deponens oculos suos lōgius videt q̄z stās erect⁹. Cuius cā est: qz diafanū terminatū lz minus capiat de lūie q̄z nō terminatū: tamē forti⁹ tenet t ad modicā distātiā aliq̄tulū illūinat lūie debili: t'cū tīia sint iuxt terrā inuāt visū aliq̄tulū i nocte. Huius aūt t alia cā ē: qz lumē modicū quod tunc ē in aere ex stellis reflectitur reflexiōe debili a corpore solido iuxt terram t multiplicat. t iō aliquid iuuat visū. Et tertia cā est: qz vapores eleuati obscurāt aerē natant nō iuxta terrā sed in aere t iō in aere impediūt plus visū q̄z iuxt terram. Ex bis oibus cōstat q̄ oz per medīū visū eē: t sine medio nihil videri omnino.

Capitulū. xv. q̄ per vacuum nō potest videri t de visu in speculo.

Ex bis aūt que dicta sūt pz q̄ nō bñ dixit demociit⁹ t quicūq; secuti sūt eū. Opinatus ē. n. q̄ si vacuū eēt spacium inter celū t terrā etiā si formica in celo moueret certissime aspiceret. t hoc iō dixit: quia putabat mediū impedire visū nec fieri per diafanū visū nisi per multos poros vacuos qui sūt in ipso: dixitq; visū fieri extramittēdo tāq̄z si eēt vis actia. nos āt ostēdimus q̄ nō fit visus nisi aliquid patiēte t suscipiēte visui oñdimus etiaz q̄ a re māli visa nō pōt imediate pati visus. ergo relinquit q̄ mediū patit a re visa t visus a medio spūaliter bñte spēs visibiliū. t iō nō solū certe sed ēt nullus oio fieret visus in vacuo: qz nō eēt mediū agens in oculum ob quā igit cām t qualr necesse ē colorē in lumine qđ ē actus lucidi videre sufficienter quantum ad banc intentionē dictū est.

Scias autē q̄ sicut spēs visibil' fit in oc'lo ita fit in speculo qđ est terstū politū recipiēs formā t repsentās iterato sicut ē res: t hoc facit p duas nās que sūt in ipo: quarū vna ē perspicui politi: altera ē opaci terminat⁹ ipm in altera supficie: tūc. n. politū perspicuū recipit formā: t opacū adunat eā t ita faceret aer si sic esset cōpositus. t recolenda sūt q̄ in tertio metheaurorū in sermōe de iride dicta sūt q̄ aliq in aere spisso t humido aliq̄n vident facies suas āte se. t per illaz eandē nām repsentat speculū formaz t reflectit lumē qđ portabat forma in speculū t fac reflexio ꝓcedere ipm in oculū a speculo: t iō foza etiaz ꝓcedit a speculo ad visū. t quādo cōuexū ē speculū tūc fit sic oculus: t in pūcto tangit a lumine t forma sicut oē spericū tangit in puncto a recto tāgente ipm. dixim⁹. n. supra q̄ radij sūt sic

linea visualis: ꝛ ꝓpter politionē ꝛ terſiōez ipſius diuaricat lumen ſuper ſpeculū quā do recte obiicit ei: ꝛ tunc forma in ſpeculo aut nō videtur: aut confuſe videt. ſed quā do res viſa eſt in lumine ꝛ ſuperficies ſpe culi in obſcuro tunc bene videtur: quia de lumine tunc non plus procedit in ſpeculū niſi ꝙ actu facit viſibilē colorem. quando autē ſpeculum ſit planum: tunc ad totaz ſu perficiem equaliter fit proceſſus luminis ꝛ ideo in illa forma totam quantitatem re preſentat: ꝛ videtur forma tanta eſſe q̄ta eſt res. ꝛ quia lumen ꝓcedit ad totā illam ſuperficiē ab inferiori ꝛ lateribꝫ equaliter ideo res appet in illo ſpeculo in omni ſitu ad quē duci pōt recta linea a ſpeculo qō ſ fit in eo quod eſt conuexuz: ibi enim opor tet cōſeruari locuz determinatū eo ꝙ linee multe cōtingunt ſpericū: ꝛ ille tranſeunt ꝛ nō ꝛeflectunt ab ipſo: ſicut linea contigēs circulum nō ſecat eum. in concauis aūt ſpe culis forma ſigillata vno latere ſigillat ꝛ i altero. ꝛ quia ſuperius rei plus habenſ lu minis ꝓius natura ꝓcedit in ſpeculū: idō ſtati illud a ſupiori parte ꝓducit in inferi orē: ꝛ ſic cōtinue fit de foꝛa rei viſe: ꝛ iō oia q̄ in talibꝫ ſpeculis apparēt videnť inuerſa: ꝛ quādo aſpicit ibi bō videt mentuz ſupi⁹ ꝛ frōs inferius. Si autē in vna planicie cō tinue eſſet concauū ꝛ cōuexum: ꝛ bō aſpi ceret i partes vbi cōiungunt ſuperficies ap parent ibi imagines due: ꝛ eſſent coniūcte per mētū: ꝛ boc ideo fit: ꝙ vna irradiat ſu per aliam formā quam recipit: ꝛ ſupi⁹ foꝛe vnius prōgit ſuper inferius ſuperficiei al terius ad quam fit irradiatio: ꝛ tot modis poſſunt multiplicari ꝙ multe facies appa rent. De bis autem omnibus tractandus eſt in perſpectiuis: quia ꝛ cauſa eorum in geometricis ſciri nō poteſt. ꝛ ideo que bic dicta ſunt ꝓpter exemplarem explana tionem dicta ſunt: ꝛ non ideo: quia bic ſūt intenta. ſed ex eis omnibus conſtat viſuz medio indigere quod ſit in actu lucidum: per quod tales poſſunt fieri irradiationes ꝛ ꝙ coloreſ non niſi in tali modio videnť.

Capitulum decimumſextum de viſu lucentium.

Ignis autē ꝛ alia lucentia in vtriſq; videnť in lucido. ſ. ꝛ in tenebꝛa. In tenebꝛa quidem non iō ꝙ aliquid cōferat tenebꝛa ad viſū: ſed potiuſ quia perſpicuū ſub tali lūie quādo forte eſt efficit lūioſuz ſicut ſuperius diximus. ſed quādo ē debi le tunc tegit a lumine foꝛtioꝛi. ꝛ iō ſtelle in die nō videnť ſed in nocte. Cū autē lumē ſolis ſit ſuper ſtellas irradians eas in no cte ſicut etiā in die nō impedit lumen viſū ſtellarū niſi ex boc ꝙ diuaricat viſuz: ꝛ mꝛ tus aer multuz lumis affert oculis ꝓpter qō ſtelle formas ſuas aeri nō impmunt: ꝛ iō nō perueniunt ad viſū. Si autez aer ad magnū ſpaciuz ſit obſcurus circa videntē coadunať viſus: ꝛ tunc videt ſtellas. Et ſcias ſicut diximus ſuper⁹ lumen ſi non ꝓcedat in oculos cuiuſ ſit preſens in aere nō videt: ſicut pz quādo ſol occidit ad q̄ titatē vniuſ ſigni ab oꝛizonte tē. n. adbuc ē lumen: ꝙ partes be oꝛizontis neceſſario ſunt illuminate quod lumen noſ non vide mus ꝙ non procedit ad nos ſed ſup nos: niſi forte fuerit mons altuſ in quo lumē re flectať: ſic redeat ad nos: ſicut de quibuſ dam mōtibus diximus in libꝛo metbau roꝛū. Lucentia āt quando debilia ſūt ꝛ p mixta opacitati lumine foꝛtioꝛi oio regunť ꝛ ideo tunc nō videnť niſi ſub ſpecie colo ris ſicut ſuperius diximus. ꝛ quādo nō fu erint adeo debilia: tūc tamen pallent in lu mine foꝛtioꝛi: ꝛ amittunt virtutem irradia tionis. ꝛ ideo luna nō ſplendet in die: ſed videt pallida. Et quia diximus lumē co lorum foꝛe ypoſteſim ꝛ precipue lumē cla rum ꝛ purum eſſe lumen ſolis: ideo quan do accidit eclipſis tunc palleſcunt ea que alba ſunt. ꝛ quando luna ſplēdet ſuper ea tunc etiam palleſcunt. ad lumē autem can delarum ꝛ ignis palleſcunt ꝛ aliquantulū obumbꝛantur: ꝛ alij colores proportiona biliter amittūt ſuas euidētias ꝛ mānifeſta tiōes. Sic aūt diximus de viſu ꝙ vult bre medium in quo ſit viſibile ꝫm eſſe intenti onale ꝛ ſpūale eadez ratio oio eſt de ſono ꝛ odoꝛe: quia fiunt per mediū extrinſecuz

lz in illo medio sonus aliquantulū melius sit q̄z color cuius signum ē q̄ vent⁹ frequēter affert sonos: nunq̄z autē affert colores vnde in tribus bis sensibus a sensibili primo media mouent ꝛ ab intentiōibus sensibiliū que sunt in medio monent sensus. ꝛ cū aliquis ponat super ipm organū odorans p̄muz aut sonās p̄mum nō fit aliqs sensus ꝑm operatōnem sentiendi: ob quam cām supra diximus. de tactu autem ꝛ gustu similiter se habet quo ad hoc q̄ sūt per medium: lz tamen hoc nō videtur oio: qa mediū ipsorum intrinsecuz ē. ꝛ ꝓpter quā causam hoc sit posterius dicet. Est autez considerandū quatenus nō lateat q̄ sicut dictum est perspicuum recipit coloris intentionem ꝓut est nō coloratum: ꝛ iō quādo habet colorē tunc nō videtur aliquid in ipso nisi quasi tectum illo colore: sicut patet quando radi⁹ transit ꝑ vitruz colora tum: tunc. n. ꝓpter hoc q̄ vitrum est perspicuū totum perspicuū lucidum q̄si tingitur illo colore: ꝛ corpora super q̄ radius cadit nō imp̄munt colores ꝓprios in aerem sed uidentur hr̄e colorez vitri qui ē in aere Similiter autem ē quādo in transitu nubium colores plātarum p̄ducunt super parietes. ꝛ idem ē quando sub iride videtur corpora hr̄e colores iridis. Dixim autē borū ē rō vna. Quare ār lapis q vocatur iris in radio facit colores iridis alibi dictuz est De figuris autem radiorū sub quibus fit visus piramidalibus ꝛ triangularibus: et de causis figurarum partim in libro de sensu ꝛ sensato partim in perspectiuis dicetur Hic autem dicendum est q̄ lz tres sensus sint per medium extrinsecū: tamen sonus nō p̄t fieri nisi in aere. odor autez in aere ꝛ aqua. sed nā per quā hec duo elementa sunt medium odoris est innotiata: tamē q̄dā natura ē in his elementis ad odorē habens sicut lucidū ad colorē: sed lucidū perspicuū dr̄nter in q̄tuor simplicib⁹ corpib⁹ innēitur. s. celo ꝛ igne ꝛ aere ꝛ aqua: odor autem in duobus tantū que sunt aq̄ ꝛ aer Alia autez aquatica vident expresse habere odoris sensum: sicut inferi⁹ ostēdem⁹ lz ea que odorant dr̄nter odorant. q̄cunq̄z enim ābulantia sunt pedibus ꝛ nō repunt sicut serpentes ꝛ vermes: illa non odorāt nō respirantia. ꝛ huius causam inferius dicemus quando de odoratu agetur.

Capitulū. xvij. de auditu: ꝛ primo de bene sonantibus ꝛ male.

Hinc autē de sono p̄mū: ꝛ postea ō olfactu dicemus. Primū autē sciendū q̄ sonus dupl'r dicitur potētia. s. ꝛ actu potentia quidē ꝛm q̄ dicimus quedaz nō habere sonū eo q̄ ipossibilia sūt sonare vl' eo q̄ non faciunt sonū nisi valde debilem sicut spōgia ꝛ pili ꝛ lane ꝛ hmōi. Quedaz autē dicimus habere sonū nō q̄ actu sonēt sed quoniam sunt potētia sonū facere sicut es aurum ꝛ argentū ꝛ quecūq̄z sunt plana ꝛ lenia ꝛ solida non q̄ sonent ꝛm actū: sed quia possunt sonos facere q̄ sunt in medio aere ꝛ auditu. Cā autē generalis q̄re q̄dā non sonant ē: q; sunt mollia aerez apud se retinentia potius q̄z expellētia: sicut spongia que q̄si imbibēdo aerē retinet ipsum ꝛ nō expellit. similiter faciunt pili ꝛ lana: q; rara sūt ꝛ discontinua: ꝛ ideo infra se recipientia aerē nō sinunt ipm expelli: ꝓpter quod talia insonabilia sunt. mobilia autez cōtinua male sonant eo q̄ nō expellūt fortiter: ꝛ boc est iō quia ictui cedunt citiusq̄z expellant aerē: ꝛ iō hec nō multū sonāt nisi aliquis vehementer p̄cutiat. Solida autem plana multū aerē bñtia fortiter sonāt q; ex hoc q̄ sūt solida nō cedunt ꝛ fortiter p̄cutiunt. ex hoc aūt q̄ sunt plana ꝛ lenia eq̄liū superficierū vndiq̄z sil' aerez a se expellunt. ꝛ ex hoc q̄ multū habēt aerē magnā mistrāt sono materiā in qua generet: ꝛ ide ē q̄ eramenta p̄ oib⁹ corpib⁹ sonora sūt ꝛ p̄cipue auz ꝛ argētū ꝛ cupr̄ū: hec. n. omixta sūt mell⁹ ceteris metall' ex subtili aq̄o ꝛ sbtili terreo: ꝛ terreū eoz ē sulfur cui ablata ē ventositas. subtilitas āt miscibiliū fieri ñ potuit sine multo admixto aereo: qm̄ sicut in fine tertij metheauroz dcm̄ est hec ex vaporibus miscent. vapor aūt ois multū bz aeris: ꝛ ista sonora sūt vehemēter: ꝛ diu retinēt sonū eo q̄ aere plēa sūt q̄ tremētia ex ictu

forti cõtinue a se expellũt: ⁊ non ita sonãt stagnũ ⁊ plũbũ eo q̃ magis aq̃ habeãt: et iõ quasi suffocatũ ⁊ extinctũ habẽt sonum ꝓpter quod cãpanas ⁊ organa facientes acumen soni qd̃ ex cupro ẽ tempant ⁊ grauant admiscẽtes stagnũ ꝓportionatũ. Terrũ autẽ q̃si mediũ ẽ: q̃ ex eo q̃ multuꝫ bẽt de terrestri scabroso ⁊ impuro obũbratum bẽt sonũ. ex hoc ãt q̃ sicci⁹ ẽ stagno ⁊ plũbo acuti⁹ bis sonat. lapidũ etiã gcũq̃ melius cõmixti ⁊ solidiores sũt melius sonãt si⁹ autẽ ⁊ ligna quecũq̃ magis aerea sunt ⁊ sicciora ⁊ solidiora magis sonãt: ⁊ q̃cũq̃ his cõtraria sũt tanto etiã min⁹ sonãt cui⁹ signũ ẽ lignuꝫ fagmeũ qd̃ aereũ ẽ: ⁊ iõ mlt̃ũ cremabile ⁊ solidũ est: ⁊ sonat fortiter ⁊ magis q̃ buxo eo q̃ bux⁹ magis terrestris ẽ. abiect ãũt lꝫ sit aeree nature multũ: tñ ga solida nõ est nõ ita sonat sicut fag⁹. ⁊ quãdo fagmeũ lignũ est latũ ⁊ lõgũ: ⁊ fiunt in eo foramina multa ex trãsuerso: ⁊ supficies ei⁹ bene plana desup percutit sonat ad maximã distantiã sicut cãpana: his. n. greci ꝓ cãpanis vtunt. fit autẽ son⁹ ꝑm actum q̃ ẽ alicui⁹ ꝑcussionis ad aliqd percussuꝫ ⁊ in aliquo in quo son⁹ generet. nihil enim facit sonũ nisi percussio: ⁊ iõ impossibile est vno solo exĩt: fieri sonũ: alterũ. n. ꝑcutiens actiue faciens sonũ: ⁊ alterũ ẽ quod ꝑcutitur: ⁊ hec duo ad min⁹ exigunt in oi sono: frequẽter ãũt oportet adeẽ tertiũ in quo fit percussio: in sono. n. omni oportet q̃ aliqd tangat: ⁊ cũ ictu vehementi aliquid tetigerit sonus ꝑm actũ fit: ⁊ iõ sonus nũq̃ fit sine locali motu: cã eius ẽ: q̃ sonũ est eẽ i cõtinuo fieri: ⁊ cũ generãs ipm̃ sit mot⁹ violẽtus qui est ict⁹ percutiens? solidũ planum oꝫ q̃ aliquid generãtis ipm̃ sp in ipõ remaneat q̃ alr̃ nõ fieret cõtinue sonus: q̃r ãũt mouẽs violẽter sit cũ motu violento dixi⁹ ⁊ in fine octaui phĩlicoꝝ: ⁊ in libro de ce. ⁊ mũ. Sicut ãũt oꝛim⁹: nõ quorũlibꝫ cõtingentiũ ict⁹ facit sonũ: q̃ piloruꝫ ⁊ acutorũ aut ñ ẽ son⁹ aut debil: sed poti⁹ quecũq̃ sũt solida plana sonãt: sicut iã dictũ ẽ. cõcauꝰ aũt aerẽ expulsũ cõtinẽt: ⁊ exire nõ permittũt: ⁊ iõ tumultuans aer int⁹ in eis retentus horribiliter sonat eo q̃ ipotẽs sit exire. huius autem ⁊ alia ẽ causa: Dcauuꝫ. n. percussũ plures facẽ ict⁹: percussũ. n. i vno latere ꝓpter cõtinuitatẽ tremit in alio latere: ⁊ ibi etiã percutit: ⁊ ille tremit⁹ diu tenꝫ sonũ. ⁊ huius signũ ẽ: quia si ꝑcutiat cõcauum aliquid latũ qd̃ multas si⁹ partes tãgit circuli cõcaui sine i cõnexo sine in cõcauo illud aufert motũ partiũ eo q̃ simul ꝑcutit ⁊ tenet ne tremat: ⁊ hoc minoꝛez facit sonũ q̃z tangens ipm̃ in vna parte tantum ⁊ iõ baculi campanaruꝫ ꝓcipiunt bñ rotũ di fieri inferi⁹ vbi tãgunt cãpanas. huius etiã signũ est: q̃ si aliq⁹ mãu teneat cãpanã quãdo ꝑcutit⁹ quasi extinguit son⁹ eo q̃ impediũtur ptes circũferentie a motu tremitus ⁊ forte frãgit cãpana quando sic tenet eo q̃ partes nõ possũt bñ liberã cessionẽ ⁊ motũ per tremitũ quẽ impedit tenẽs cãpanã: iste igit sũt ꝺditiones sonantium ⁊ non sonantium.

Capitulum decimũoctauũ qual⁹ son⁹ generatur in aere ⁊ aqua.

Amplius ãt audit⁹ fit in aere ⁊ i aq̃ lꝫ min⁹ fit in aq̃ q̃z in aere: sed nõ est son⁹ istorũ elementoꝝ ꝓpe ita q̃ nihil exigat ãplius ad eius generatiõem: oꝫ. n. solidorũ planorũ eẽ ꝑcussiõem adinuicẽ ad h̃ q̃ fiat audit⁹: hec. n. solida plana percutiẽtia adinuicez ꝑcutiunt etiã aerẽ: ꝓpter qd̃ etiã aer per se vel aqua nõ est ꝓprium sb̃iectum soni: sed poti⁹ aer percuss⁹ ⁊ expulsus a superficie percussi solidi plãi: ꝑmuꝫ ẽ sb̃m soni: ⁊ iõ diuersitatẽs spẽrum in acuto ⁊ graui recipit ex diuersitate percussoꝝ. videm⁹. n. q̃ alr̃ sonat metallũ ⁊ aliter lignũ q̃s dñas sonus nõ bñet si eẽt aer solus subiectũ eius ob qd̃ oꝫ imaginari duas ꝑcussiones in quolibꝫ sono fore necessarias a q̃rũ secũda fiunt adhuc alie due percussiões vna ẽ ꝑcussio ꝑmi ꝑcutiẽtꝫ. secũda ãt ẽ repcussio ꝑcussi solidi plãi: ⁊ ex illa ꝑcutit aer aer ãt percuss⁹ ⁊ expulsus aliũ percutit: et dũ percutit ẽ necessariũ vt aliq̃ pars aeris intra ꝑcutiẽs ⁊ percussũ ꝺstringat: ⁊ ille faciũt sonum: fit autẽ son⁹ in aere sic ꝑcusso quãdo mãet percussus aer ꝺtinu⁹ ⁊ vn⁹

indiuisus ⁊ nō solui: est.n.aer valde diui
sibilis: ⁊ si paulari impellat diuidi: ⁊ sol
ui: ⁊ nō mānet vn⁹ ⁊ cōtinu⁹: ⁊ iō tūc nō so
nat: cū autē velociter percutit resistit ⁊ re
pellit pcutiēs ⁊ cōstringit aliqd ei⁹ itra p
cutiens ⁊ aerē resistentē: ⁊ tūc sonat: hoc āt
in aqua magis apparet eo q̄ aq̄ corporali
or ē aere. si qs.n. baculū paulari ducat per
aquā nō resistit ei aq̄ sz diuidi: fortiter āt
⁊ velociter ducēs eandē aquā videbit for
titer resistere ⁊ moueri. ⁊ idē ē in aere leui
ter ⁊ fortiter percusso. vñ si velociter ⁊ for
titer percutiat sonat: oz.n. motū recipiēs
⁊ percutientis pertingere aerē cōtinuuz et
vnū: ⁊ non solū añq̄z diuidat si dēt fieri so
nus: hoc āt pz: qr si ēt male sonantia aligs
fortiter percutiat sonabūt: sicut qñ percu
tur cumul⁹ arene in quo sūt mlti lapilli q i
se quidē densi sūt tñ velociter percussi per
tingunt añq̄z separent ⁊ tūc faciūt sonū. si
militer aūt fit qñ aliquis pcusserit solū ae
rem velociter: tūc.n. cōstringit ps eius iter
pcutiens ⁊ pcussū aerē resistentez: ⁊ sonat
fortis sic audit qñ aurige pcutiunt fortiter
aerē flagellis vel flagris ⁊ taureis: ⁊ tingit
autē hoc qñ aer ipulsus pcutit aerē sicut ē
sonus in ventis. Fuerūt āt quidā ātiquorū
q oio sonū eē negabāt. put ē in medio dicē
tes sonū nō esse nisi ipaz aeris generatōez
⁊ nihil aliud q leui rōne ducūtur: qñ ostē
dim⁹ supra illud fore sensatū ꝓpium quod
vno tātū sensu sentit: cōmotio aūt multis
sentit sensib⁹: ⁊ iō commotio ꝓpium sensa
tū sensus eē nō pōt. ⁊ ad hoc dixerūt q so
nus nihil ē in medio sed tm̄ in aure. sonus
eni nihil aliud ē nisi pceptū p auditū ex ae
re cōmoto: ⁊ qñ nō ē in auditu tunc dicunt
sonū nō eē nisi ipsā aeris cōmotiōem q po
tentialr pcipit. son⁹ quādo ptundit vl pcu
tit auris timpanū: sz hoc cit⁹ refellit si ad
mēoriā reuocet q audiens sonū pcipit ex
q̄ pte soni ad ipm deueniāt: pcipimus eni
vtz sonet añ vel retro vel a dextris vel a si
nistris: ⁊ hoc ñ fieret si sonus tm̄ in aure ge
neraret: si āt dicunt hoc fieri non ꝓpter so
num sed ꝓpter ꝯmotiōez ab illa vel illa p
te ad aurē vēiētē: hoc iō fl'm ē: qr vt frequē
tius sentim⁹ sonū nihil oio pcipientes ō ꝯ
motiōe: sz.n. sonus non sit sine cōmotione
eo q̄ eius eē est in fieri: ⁊ oz aliquid gene
rantis secū hre ad hoc q̄ sit tamē sonus est
p̄mū sensibile auris: ⁊ ideo ipsum sic affic
timpanū auris q̄ afficit sine sensu cōmotio
nis: afficit enim hm esse spirituale per for
mam simplicez soni sine esse materiali qō
habet: patet igitur falsitas istius sententie
Scias autem q̄ cū sonus sit in aere ⁊ i aq̄
est tamen magis in aere q̄z in aqua: quoni
am in aqua non est nisi sicut in medio per
quod venit ad auditum hm esse spirituale
quod agitur a simplici forma sonantis hm
q̄ est sonans: ⁊ ideo auditur sub aqua: sz
in aere est sicut in materia ⁊ sicut in medio
in materia quidem sicut in aere commoto
⁊ percusso: in medio autez quando ipe so
nus intentionem suam solam facit in aere
sicut ⁊ coloratum sz non omnino sit ita spi
rituale sensibile intentio soni sicut intentio
coloris vt supra diximus. Quando autez
sonus fit in aqua ita q̄ generatur in ipsa o
portet q̄ aer sit tangens aut percutiens aut
percussum aut vtrunq̄z: audimus enim so
nuz de sub aqua vt siquis immisso aliquo
ferrato ligno fortiter tetigerit fundum aq̄
durum propter hoc q̄ percutiēs tangit ae
rem ⁊ secum bēt aliquid aeris quod ligni
ficant ampulle elenate in superficie aque
similiter autem sonant naues quando fun
do tangunt arenas vel lapillos sub aqua:
eo q̄ tunc fundus aque percutit fundum
nauis qui tangit aerem: ⁊ ideo aqua nō est
propria materia soni sed potius mediuz tā
tum in quo sonus est sicut in via ⁊ non sic
in subiecto in quo habet generari cuius si
gnum est q̄ pisces sub aqua aquam natā
do percutientes ⁊ p̄mulis mouentes nul
lum omnino faciunt sonum: statim autem
quando percutiunt in superficie aque so
nant. sicut igitur vnumquodq̄z sensibilez
habet materiam vnam in qua generatur:
sicut habet' sonus aerez percussum ꝺz q̄ su
pra dicto modo percussus est. ⁊ sicut vnū
quodq̄z sensibile preter materiam habet
medium quod est via eius ad sensum: ⁊
sic habet sonus ⁊ aerem ⁊ aquaz per quā
dam naturam communez vtriq̄z de quā-

infra dicemus.

Capitulum decimumnonum de echon q̄ est sonus reflexus.

ECchon autem fit cum aere vno t cō/tinuo fracto per vas vel simile vasi determinans t prohibens processum ei⁹ p̄m durationē vel dilatiōem iterū idē aer repellit sicut pila repercutit ad parietē p̄/iecta. Ad hoc autē intelligendū sciendū ē q̄ sicut oē sensibile ita p̄cipue sonus gene ratur circulariter. t ē sil'e de sono t de lapi de p̄iecto in aquā qui vbi cadit q̄si centrū ē t cōmouet aqua in circuitu circulariter t dilatāt circuli plus t plus distātes q̄diu durat impet⁹ lapidis q p̄mo p̄cussit aquā t si aliqd p̄hiberet generatiōez t p̄cessuz circuloꝝ rediret circulatio versus centruz vbi cecidit lapis: t sil'r generat' son⁹ in aere t ē p̄mū sonās sicut loc⁹ centri t inūdat so nus sup circulos aeris: t si sit paries soli/dus t cōcau⁹ aliq̄tū t alt⁹ obuiās circula tiōibus sil'r reflectet ad p̄mū sonās t son⁹ in eis: t hoc vocat echon. s. reflexus sonus tinnitus aūt ab auicē. vocat echon: sed p̄m idioma latinū dr̄nt tremit⁹ v̄l tinit⁹ t echon : q̄n tinitus ē p̄p̄e metalloꝝ reflex⁹ sonus sic̄ est in cimbalis t cāpanis : q̄n ibi in va se cōtinet' t p̄hibet' exire: t de p̄iete in p̄ie tem reflectit : t ob hoc talis tinnitus: t p̄o/pter hoc quod supra diximus q̄. s. aere ple na sunt: t ideo percussa t irementia diu so num emittūt. Si igitur sicut dictū est echō est talis reflexio soni videtur semper fieri echon l̄z non manifestus: non enim est ma nifestus: nisi quando reflectitur idem aer p̄imo percussus ab aliquo obuiante soli/do t aliquantulum concauo. diximus au tem supra q̄ etiam aer resistit aeri quando fortiter t velociter percutitur ab vno aere: q̄ tūc etiam necesse est fieri reflexionem: hoc autem omnino in sono fit: oportet igi/tur echon omnino in sono fieri l̄z non ma nifeste percipiatur. Q̄z autez idem nume ro aer reflectatur: ex hoc patet q̄ quando vox litterata t articulata clamatur per eas dem litterationes t articulationes reflecti tur: t in tales figuras aer non potest refle/cti a reflectente: oportet igitur q̄ p̄im⁹ aer percussus idem numero reflectatur: l̄z igi/tur non percipiatur vt diximus: tamen sē/per fit aliqua soni reflexio eo q̄ accidit in sono sicut in lumine hic in domum si lum̄ non reflecteretur non videremus nec illu/minaretur aer sub pariete vbi non incidit radius si non illuc reflecteretur lumen: l̄z tamen reflexio que est ab aere non est mā/festa: que autem est a solido plano manife sta est: t ideo quando alig⁹ latitudinē ma nus ponit in radium multo plus reflectit lumen q̄z p̄ius. Si autem in ipsum pona tur politum t tersum tunc reflectitur per irradiationem splendoris: t hoc patet: qa ab aqua l̄z sit pernia multo magis reper/cutitur lumen q̄z ab aere: nec tantuz ab ae re sicut ab aliquo alio corpore leni t plāo in superficie quod obiectum lumini tene/bram potest facere: hoc est quod supra vo cauimus corpus terminatum quod quidā philosophi diafanum terminatum voca/runt. Sic enim lumen reflexum est act⁹ per spicui p̄m q̄ diffiniuimus ipsum superius cum de visu loqueremur. cum autem talis soni inundatō t reflexio fiat in aere in visi bili t in tangibili quidam recte dixerunt vacuum esse proprium audiendi. vacuum enim vocarunt aerem subtilem ad hoc q̄ verberaretur bene aptum: talis enim aer est faciens audire p̄m actum quādo supra dicto modo mouetur continuus t vnus existens t saluatus: sed tamen propter id q̄ frangibilis est t diuisibilis multum nō sonat nisi lene t solidum sit quod percuti/tur: tunc enim fit simul a superficie percus si expulsio aeris propter superficiei plani ciem: vniformis enim est planicies eius quod est lene t solidum corpus. t iō si fue rit aspera superficies tunc percussa vna p̄/te non percutitur altera: quia partes ī sūt i supficie vna sed in multis: t inter aspita tes ip̄i⁹ cōtinet' ī expuls⁹ aer: lene āt percussū sonat vehemēter si būerit cōditiōes ē determi natas t p̄cipue si fuerit m'ta ī cōtinua ip̄m aerē percussū q̄i repercutiētia: t iō silue t mō tes lapidei mirabiliter sonora sunt loca et caverne bene celate: t si sonans sit super

concauū tūc ad sonans cōtinue redit sonus eius: ⁊ generabitur armonia: ⁊ ideo musica instrumenta fere omnia sonant super cōcauum: ⁊ quia aer subtilis magis sonat: ⁊ ideo pluuie ⁊ frigus inspissantia aerez obscurant sonos. auditus enim vt diximus fit in aere qui quasi vacuum non impediens sonorum generationez ⁊ inundationez. sonationum enim motuum est vnius aeris cōtinui vsqz ad auditum ⁊ si sit aliquid intercipiens sonum in aere non auditur sonus. ⁊ ideo sonans longe non audit quia aerez vsqz ad auditum mouere non potest ⁊ diximus supra qꝫ cessante motu cessabit sonꝰ

Sed dubitabit aliquis de duobus sonis sibi obuiantibus in aere: sicut si dicamus spacium ab infra qꝫ vnum sonans sit in. a. ⁊ aliud in. b. ⁊. c. sit medium vbi soni sibi obuiant: aut enim equales sunt soni: et tunc vtriqz debet sistere reliquum aut alter est fortior ⁊ tunc ille prevalebit et alter non audietur ⁊ hoc falsum est quia vterqz auditur clare ⁊ distincte quia aliter non audirētur duo loquentes ita qꝫ vnus staret contra alterum. Adhuc enim est inconueniens solutio quorundam dicentium sonum fieri ꝑm circulum circulationē autem vnam non esse contrariam alteri circulationi ⁊ ideo vnū non constringere alterum: ꝓ enim ideo falsum est: quia circuli aque ex opposito venientes se collidunt ⁊ constringunt sicut expta docent: licz enim contrarius non sit circulo tamen impetus vnius contrariatur alterius impetui ⁊ vna numero aqua non est figurabil' simul ⁊ semel in duos circulos ex opposito venientes: ⁊ similiter videtur ꝓ esse in aere. ⁊ ideo dicendum nobis videtur: qꝫ circuli lati ex opposito venientes se tangunt in parte que est: quasi puncius et ibidem vnus constringit aliū sed arc⁹ in aliis partibus se nec tangunt nec constrigūt ⁊ in illis est soni figuratio ⁊ ab illis iterum sic in aere vicino vbi obuiante opposito circulo confractus fuit fit autem non per iteā tionem sonans: sed per reflexionem vt supra diximus. est enim facilis generatio soni eo qꝫ in aere aliquo non est nisi ꝑ intentionem sicut supra diximus. duo autem soni possent in adeo parvo aere figurari quod se inuicem corrumperent ⁊ generaretur confusus sonus ⁊ ideo duo soni in aure venientes propter paucitatem aeris in aure confuse audiuntur.

Capitulum vigesimum qualiter sonus venit ad auditum auris ⁊ qualiter aurꝭ cōnaturalitatem habeat ad audiendum.

Auditus autem sonorum fit in aere per eandem causam que dicta ē aer enim quidam connaturaliter tenetur in aure ⁊ connaturalis est auriꝭ timpano. timpanum autem auris voco nerui audientem qui expanditur in interiori auris qui quando pulsatur ab aere: qui est in aure fit auditus. aer enim qui est in aure cōtinuus est aeri qui est extra: ⁊ ideo ab exteriori moto aere mouetur interior auri ⁊ ille mouet nerum auditiuū: ⁊ facit natura latera auris dura vt bene percutiant percussa ⁊ exteriora auriꝭ facit lata vt vbiqz bauriant sonum ⁊ facit foramina tortuosa vt proꝓbeatur aer exire: ⁊ purgationem capitis que est colore purgato facit descēdere per aures vt ex calido sicco auris timpanum ⁊ latera sicca ⁊ dura conseruentur sicut pelliꝭ timpani sicca bene sonat ⁊ emolita sonum perdit. similiter autem faciunt chordē musicorum. quia hec connaturalitas ad soni sēsectum non est penitus in toto corpore animalis propter hoc non ꝑm totum corpus audit alias ꝑm omnia membra: quia etiam non penitus ꝑm omnia membra transit aer ad interiora nerui auditui pars. n. mouenda ad auditum non pene in omnib⁹ membris connaturalem in se habet aerem nec ipsum animatum in omnibus membriꝭ habet connaturalitatem ad percipiendos sonos in aere generatos. aer igitur ꝑm se ē nullum omnino habens sonum: vt omnes suscipere possit. cum autez prohibetur vimi di vehementia verberantis remanet continuus ⁊ vnus resistens per modum supra dictum: tunc motus talis est vera causa soni. aer autem qui est in auribus animalium edidificatur a natura circumponente:

latera tortuosa auris vt sit immobilis quatenus certe ꝛ non confuse sentire possit omnes soni differentias quod esse non posset si motus esset aer qui est in aure: quia tunc motus exteriores non reciperet: nisi confuse et hec est causa: ꝙ quando aliquis caput mergit sub aqua adhuc audit sonos qui fiunt super aquam: ꝙ diu manet ei auris plena aere: quia tunc soni intentio ꝑ aquam vt ꝑ medium delata venit ad aerē qui est in aure ꝛ tunc pcutit timpanum auris ꝛ fit auditus ꝛ hoc sumus experti. Sed tamen aqua pcutiens aerem que est in auꝝ multum confundit sonum auditum sub aqua. Si vero contingit eualare totum aerē de aure ꝛ ſbintrare aquam in eⁱ⁹ locum tūc non fit auditus aliquo modo ꝙ diu ꝫ duāt ꝛ ex hoc apparet non aquā: sed aerem esse ꝓprium soni ſbm sicut diximus supra sicut etiam destruitur visus quando pellis alba: vel aliqua alia occasio texerit oculi pupillā Signum autem quod fiat sic auditus sicut dictum est ꝛ nō frat auditus si ꝫ destruaꝰ est ꝙ actu semp sonat sicut quando aliqs cornu applicat ad aurem audit trepidantem aerem in aure ꝛ ꝫ facit aer eo ꝙ calor auris mouet eum ꝛ tunc pcutiuntur latera auris iste tamen tremitus aeris in aure non tantꝰ est ꝙ impediat alios motus exteriorꝭ aer aer enim ꝓprio quodam motu semp mouetur in auribus: sed tamen sonus non ē ex motu ꝓprio aeris: ed potius ex motu alterno: ꝛ quo ad hoc bene dixerunt antiqui ꝙ auditus fit in vacuo exteriori ꝛ in sonanti interius: quia nos audimus in aere determinato in aure semper tremente ꝛ trepidante et in aere exteriori vacuo ꝛ libero ꝑ motū quo supra dicto mō cōmouet.

Capitulum vigesimumprimum de differentijs sonorum que non fiunt nisi in sono ꝺm actum facto.

QVerendum autem est vtrum sonat id quod verberatur: aut id qꝺ verberat aut vtrunqꝫ ꝛ dicemus ꝙ vtrunqꝫ illorum sonat: hoc est facit sonum altero ꝛ altero modo. verberans enim facit eum sicut pcutiens primū. verberatum aūt facit eum sicut verberatum ꝛ expellens aerꝫ a se modo quo supra dictum est. Sonꝰ enim est ex motu eius quod tali modo mouetur ꝛ possibile est moueri quo a lenibus superficiebus mouetur aer cum aliquis ipas percusserit sicut dictum est superius. igitur sicut dictum est: non omne sonat quod verberatur sicut si punctus alicuius puncto alicuius alⁱus acⁱ⁹ obijciatur: sed oportet superficiem percussi corporis regulariter planꝫ esse ꝛ solidam. Sed forte ex hoc credet aliquis sonum non esse naturale sensibile i natura cum a violentia excitetur percussione: sed non est ignorandum quod determinatum est ante finem. viij. phicorum. ꝛ in tertio ꝛ quarto de ce. ꝛ mun. dictum est enim ibi ꝙ motus violentus ꝺm aliquid naturalis est aeri ꝛ aque licet ꝺm mouens sit violentus ꝛ sic est ꝫ ꝙ sonus generationeꝫ habet a violentia: ꝛ in aere est naturaliter: ꝛ tamen non diu durat sicut naturalia eo quod secum aliquid vult habere de impetu violētie ꝛ silr est de igne excusso ex lapide cuius omnia generantia violentia sunt: ꝛ tamen generatum illi materie naturale est in qua generatur. licet autem sicut superius diximus differentie sonorum sequantur sonātia percussa maxime: be tamen differentie sūt in sono ꝺm actum soni ꝛ ꝺm motus eius. sicut enim non videntur calores sine lumine ꝛ sic nec acutum nec graue ꝛ huiusmodi differentie pcipiuntur sine sono ꝺm actum facto. acutum enim ꝛ graue ꝺm methaforā de differentijs soni dicuntur ꝛ transumptō ab acuto: ꝛ grani fit in angulis tangibilibus. in angulis enim dicitur acutum quod mouet sensum in multum penetrando in pauco tempore. graue autem quod mouet sensum ꝺm parum penetrando in multo tempore ꝛ tamen non ꝓprie dicitur velox acutum: ꝛ graue siue bebes tardum. quia sicut diximus be sunt ꝓprietates motus et acutum ꝛ graue siue bebes non sunt motꝰ sed attribuitur acuto velox propter velocitatem huiusmodi motus qui est in penetrādo hoc quod tangit: ꝛ alij grani siue bebeti attribuitur tardum: siue bebeti propter

tarditatem huius mot⁹ q ē i penetrādo i ta
ctu ꝛ quo ad hoc ꝛ graue ꝛ acutum videt
bre similitudinem cum acuto ꝛ graui sine
bebeti in angulis tangibilibus. acutum. n.
sonū vocam⁹ vbi q̄ pungat m'tū velociter
penetrando in auditum. grauis autem so-
nus est vbi quasi pellit sicut si lassatum sit
acutum ergo penetrat in pauco ad auditu3
graue autem in sonis pungit vix in multo ꝛ
ideo accidit acuto esse velox. graui autez ac
cidit tardum. ꝛ acutum in veritate est sonāt
ꝛ quasi constricto aere fortiter: ꝛ ideo etiam
acutū penetrādo ledit auditum. graue autē
est multo aere quasi lente pulso: ꝛ ideo non
ledit auditum. huius autem ꝓbatio est in fi
stulis in quibus stationes acute maxime āt
grauissime sonant. de sono igitur quantum
ad hanc spectat intentionem sic determina
tum sit. de differentijs enim sonoꝝ in libro
de sensu ꝛ sensato dicemus.

Capitulum vigesimum secūdum de vo
ce qualiter fiat.

VOx aūt est sonus nō quilibet sz ai
mati anima sensibili. sonus inaia
tōrum enim nullam habet vocem
nisi equiuoce bm similitudinem sicut tibia
ꝛ lira ꝛ alia musica multa vocare dicuntur.
Similitudo enim est in eo q̄ ꝓportio sono
rum in eis ad imitationem in eis musicoꝝ
ab aliquo aiato pficit q̄ necesse est ꝑ ima
ginem illā pficere ꝛ taliter vocant quecūq3
extensa bm ꝓportiones musicas non habēt
sil'melos ꝛ locutionem. organa. n. illa me-
los quidem habent: sed locutionem in qua
sit melos non habent. vox. n. in sbstantia h
duo bre videtur necessario: ꝛ ideo vbicūq3
hec duo non sunt vox non erit. melos ei qō
est in voce ꝓportionatum est in breui longo
ꝛ acuto ꝛ graui accentu significatū que est i
loquēdo. ꝛ ideo i omni locutione melos est
accentus tempoꝝ in ꝓnuntiando. ꝛ iō mul
ta animaliū non habent vocem: vt que sūt
sine sanguine ꝛ pisces. h. n. ñ tm̄ carent vo
ce sed sono etiam qui in eis formet: ꝛ hoc ē
rationabile sigdem bm predicta aeris qdā
motus est causa soni ꝛ quia aer tal'r sonans
nō est nisi in spirantib⁹. sanguinē autem nō
bñtia vt pisces non respirant ideo rationale
est ea non sonare. ꝛ quādo sonant nō sonāt
in aere respirato: sed potius in aere exterio
ri offendenti ad alas coꝝ ꝛ ad reliquas ꝑ
tes corꝑis: ꝛ ad diafragma sicut in libro
de animalibus expresse dr. inueniunt etiaz
b⁹mōi serpentia: ꝛ causantia sicut grilli et
cicade ꝛ locuste: sed quando hoc faciunt tē
fit magnus motus circa diafragma eorum
ꝛ ideo sonus ille fit vt credit effundēte ex-
teriori aere ad diafragma. si. n. essz ꝑ respiā
tionem tunc emitteretur ꝑ caput vox nos au
tē experimento ꝓbauimus q̄ grilli cātant
ꝑ magnum tempus adhuc capitibus am-
putatis ꝛ nō cantant in parte vbi est caput:
sed in parte vbi est diafragma qō a quibus
dā vocatur succitorium. sz. n. multa sint non
respirantia: tamē nulla sunt viua sine spiri-
tu ꝛ ideo tali spū pulsante in eis sonant et
faciunt quendam cantus melodiaz: pisces
aūt nihil hoꝝ habent: ꝛ iō nō sonāt. ꝛ q̄ dr
q̄ pisces q sunt i fluuio qui vocat' achelo⁹
sonāt fit hoc nō spū sed brāchijs in supficie
fluminis pcutientibus aerem vel forte na-
so eo q̄ spū in cerebro gnāto exsufflat' ab e-
is supfluitas que est in cerebro sicut ab ho
mine fit in stranutatione nō ergo h faciunt
spū sed vel naso vel branchijs vl' aliquo a-
lio bmōi mēbro. vox aūt est sonus aiat' ꝛ ñ
i quali bet pte: sed in parte que verberat ae
rem ꝛ ad aligd ꝛ in aliquo sicut supius di
xim⁹ de sono ꝛ iō oz bre pulmonem qui ae
rē exsufflz sicut follis ꝛ cānā duraz q̄ voca
tur arteria vocatiua: ad quam verberetur
aer ꝛ linguam que figuret ꝛ verberat aerez
ꝛ quia in aere necesse est fieri bmōi verbe
rationes: ideo rationale est q̄ illa sola vocent
que aerem attingūt ꝑ bmōi mēbra respiran
do. respiranti. n. cōgruit nā ꝑ quā respirāt i
duo opa sicut ligna ogruit i duo quoꝝ alte
rū necessariū ē ad esse ꝛ saluari quod ē gu
stus. alterum autem est ad bene esse quod
est locutio que fit per linguam. gustus eniz
est ad esse sine quo non saluatur natura ani
malis ꝛ ideo gustus plurib⁹ animalib⁹ lest
ēt ñ respirātib⁹. interpretatio aūt ē ꝓpter bñ
eē ꝛ sic ē de nā rspirādi. spūs. n. respirans

in omnibus ambulantibus ⁊ sanguinē habentibus est ad esse sine quo ñ saluat respirās ⁊ ē ad calorē cordis ⁊ interiorꝫ mitigandū ⁊ refrigerandū in uocantibus autem est ad bene esse vt fiat interpretatio que autem sit tā respirandi vel ipūs respirati in alijs locis dicetur qñ agetur de respiratione in libro quem de respiratione fauente deo immortali facie mus: sed ḃ dixisse sufficit q id qđ ꝺ spū attrahit ad vocē ñ ē ad eē ſz ad bñ eē sicut dixim⁹. Organū autem respiratiois est arteria vocalis que cāna vocat ⁊ duris annulis componitur ⁊ pulmoni sicut continue ꝺtinenti aerē ⁊ quasi folli continuat: ⁊ in ipso radicatur. causa autem quare ꝑ hāc fit respiratio est quia hec ꝑs supiora attingit ⁊ in ꝺpōe est gutturis ⁊ ad illa precipue pertingit calor cordis ⁊ ideo indigꝫ vt ꝑ illa attrahat calor refrigerans. locus. n. primus qui indiget respiratione est circa cor. ⁊ ideo necesse est q interius respiratus aer ingrediatur. cōcluditur igitur vocis diffinitio q vox est percussio respirati aeris ad arteriaꝫ vocatiuam ab alia ꝑ imaginationem aliquā eam formātem que est in partibus illis que ad respirationeꝫ cōgruūt non igitur animalis sonus vox est sicut diximus. cōtingit. n. aliquando linguam sonare sono quem non formauit imaginatio sicut sonant tussientes oz n. in voce ⁊ animatū esse verberans ⁊ q cū imagine significandi aliquid ꝑ vocem verberet ⁊ figuret. vox enim est sonus aliquid significans ⁊ vox ñ est son⁹ simplr respirati aeris sicut est tussis. ⁊ cum duo sint in anima affectus. s. doloris vel gaudij ⁊ cōceptus cordis de rebus non est vox significās affectum: sed potius conceptū. conceptus n. cordis interpretatiuus sonus vox est. et ideo vox non est nisi habentis intellectum ꝺcipientem intentiones rerum. ⁊ iō ad exp̄mendum ꝺceptum formal voces. cetera āt animalia affectus hūtia sonos suos affect⁹ indicantes emittūt ⁊ iō nō vocant ⁊ quecūq illoꝝ plurium sunt affectus neq sunt ēt pluriū sonoꝝ ⁊ que leniorꝭ sunt cōplexionis ⁊ ideo aures pluriū sunt garritiuū q̄ grefibilia. ⁊ ille que iter aues sunt latioris lingue ⁊ melioris memorie: magis imitantur locutiones ⁊ ceteros sonos quos audiunt. lz. n. bruta habeant imaginem sicut supius ostendimus tñ non mouentur ab ipsis imaginatis ꝺm rōnem imagininatorum sed a nā ⁊ ideo omnia silr opantur. vna ei birū do facit nidum sicut ⁊ alia. ⁊ hec imitatio ē nature potius q̄z artis: ideo maginatiua in eis non regit naturam: nec agit eam ad opera ꝺm diuersa imaginata sicut facit hō: sed potius regitur a natura ⁊ agitur ad opa ab ipsa. ⁊ ideo fit q licet apud se habeant imaginata tamen ad exp̄imendum illa nō formāt voces. affectus autem leticiarum ⁊ tristitiaꝝ magis ꝓfundantur in natura q̄z i anima. ⁊ ideo illos exp̄imunt sonis ⁊ garritibus. Forte autem dubitabit aliqs cum duo sint in voce. s. significatio dictionis ⁊ significatū quid faciat in ipsa signiffcatū. Et ad hoc aliquando aliqui dixerunt: q conceptus qui est ex parte intellectus descēdit in imaginationem ⁊ organum illius est in anteriori parte capitis ad quam pueuit respiratus aer in quo vox figuratur ⁊ ibi generat vis imaginatiua intentionem rei i voce. Sed hoc absurdum esse vt qr ⁊ sic vox esset ex duobus composita ⁊ ḃ non est vox adhuc autem talis generatio vocis posset esse in qualibꝫ sonante voce ⁊ sic loquens intelligeret quacunqꝫ voce loqueretur qđ flm̄ ē quia sicut generaretur in voce intentio rei: ita ꝑ eandem rationem generaret illam intetionem in audiente: ⁊ ideo dicēdū esse ỽidetur q vox est sonus formatiuus in signum quod ad placituꝫ significat. ⁊ iđo de re facit noticiam sicut signum ⁊ iō nō pcipit illam vocem qui nescit institutionem signi ꝓpter quod de diuersis ydiomatibus loquentes non se intelligunt. oportet igitur q anima imaginans ⁊ intendens significare ꝺceptum verberet aerem in arteria existentem ad arteriam ipsam: ⁊ in necessitate pulso aere ad arteriam fit sonus qui est materia vocis. sed figura ipsius soni in dictiones est per linguam ⁊ dentes ⁊ palatum ⁊ cetera iterpretatiuonis organa. signuꝫ autem veritatis eorum que dicta sunt est q̄ ille q ſspirat ſ̄ iſpirat ſspirādo ñ pōt formāe voces sed potius oz tenere spūm sonantem

in quo formant voces: ⁊ ꝫ diu loquẽtes dũ respirant oportet interrumpe voces q; mouẽt p organa vocis locutionẽ dũ retinẽt spiñ ⁊ quia nũero taliũ motuũ formant sillabe ⁊ dictiones ꝓpter ꝫ mẽsurant diu: vel breui tpe ⁊ incidunt in genus quantitatis: ⁊ quia singule formationes eloꝝ ⁊ sillabarum distincte sunt nec aliquo modo continuantur ideo sunt de nũero discretoꝝ ⁊ nõ ꝯtinuoꝝ ⁊ quia tamen cõtinuo tpe mẽsurãt: ꝫ non sunt numerus: ⁊ quia sunt i motu ꝫ motus nõ sint sicut superius ostendimus: ⁊ motus ꝑmanentiam in ptibus nõ habent ꝫ ꝑmanentiam in suis ptibus nullã habent: ⁊ q; ñ fit vox nisi in aere respirato retento manifestum est q; ꝫ est etiam vna causa quare pisces sunt sine voce: non enim habent gutt de cuius ꝯpositione est canna radicata i pulmone: partem autem hanc non habent: q; non indigẽt recipere aerem per respiratõez ꝓpter quam autem causam sit ꝫ alia ratio est que ad sciẽtiam de natura animalium ptinet ⁊ ibi explicabitur.

Capitulum. xxiij. q; homo nõ bene odorat: sed bene tangit ⁊ ideo prudens.

De odore autem ⁊ de olfactu miꝰ bene determinabile q̃ꝫ de supradictis sensibus, ꝫ.n. hõ habeat ingeniũ ꝑ quod possit excirare odores ⁊ ꝯferre de oꝝ eoꝝ plusq̃ꝫ aliud animaliũ: ñ i organo odoratus nõ bene sentit odores: ⁊ iõ nõ est manifestũ homini ꝑ sensuꝫ quale qd sit odor sicut manifestum est quale quid sit sonus ⁊ quale quid color. cã aũt buiꝰ ad scientiam libri de animalibus ptinet: sed tñ ꝓpter doctrine bonitatem etiam ꝫ aliquid dicet. Est.n. cã ꝫ q; hõ inter cetera animalia maiꝰ bꝫ cerebꝝ ⁊ maius caput ꝓportione sui corꝑis cerebrũ autem humidũ ⁊ frigidũ ẽ. id autem qõ ꝯnãle est odori siccum ⁊ calidũ eẽ optet. q; aũt cerebrũ bois sit frigidũ ⁊ hũidũ respectu alioꝝ aialiũ idicat lõgitudo dormitõis bõis. diuti⁹.n. ⁊ sepiꝰ dormit hõ ceteris animalibꝰ ita q; quasi medietas vite bõis somno deputat: ⁊ iõ nõ ꝑ accidẽs ꝓpter defluẽtia remota vt qdã dicũt hõ male odorat sed naturaliꝝ ex ipsa cerebri ꝙlitate ⁊ ꝯplexione ꝓpter qõ animalia sica bñtia cerebra sicut canes qui breues habent naſos: ⁊ vultures ⁊ tigrides bñ odorant. causa igitur q; odor non bene determinabilis est quale quid sit est: quia sensuꝫ odoratus bꝫ hõ incertiorem animalibꝰ alijs ⁊ alijs sensibus ⁊ habet eum alijs animalibus multꝫ deteriorẽ. praue.n. siue debiliter hõ odorat. cuius signũ est: q; orias quas ad sapores nõ refert non discernit in odore sũtiliter: sed excellẽtias tñ ꝑcipit quarũꝫ vna est cuꝫ leticia que est redolẽs siue bene odorans: alia autem cũ tristicia que est fetens siue male odorans medias autem non cõsideãt oriaſ sic ñ exñte sibi certo eo quo sicut agẽte sentimus in ꝫ sensu rõnale aũt ẽ ⁊ sic esse hominem odorantem: sicut sunt quedam animalia videntia. animalia enim aq̃tica duros oculos habentia non sentiunt bene colores ⁊ differẽtie colorũ mediorum non sunt bis manifeste valde: sed excellentias sentiunt: que cum terrore sunt ⁊ nõ terrore quoniam excellentia visibilis cum terrore immutat oculum precipue multum bumidum humiditate aliena quoniam ꝫ humiditas monetur: ⁊ discurrit in oculo ⁊ foramina lucis vel albedinis intense recepti ua diffundit ⁊ diuaricat ⁊ sic facit magne ⁊ monstruose quantitatem ⁊ ideo cum terrore videt quod videt. hanc autem humiditatẽ habent in oculis aquatica magnos ⁊ duros oculos habentia. indicat autem id hoc quod accidit in homine. si enim homo indigesta humiditate in oculis discurrente post somnum subito candele lumen videat videbitur lumen esse magne cbꝛuscationis vꝫ incendij ⁊ terretur ad visum. alia autem bis oppositа vident talia animalia sine terrore ꝓpter maliciam sui visus. Sic autez ⁊ hominum genus sentit odores quo ad hoc q; non valde manifeste sunt sibi odorum medie differentie: sed tamen differentias quasi in natura odorum non permanifeste sentit ingenio adiutus potius q̃ꝫ olfactu ꝫm analogiam ad sapores gustus distinguit ⁊ accipit per similitudinem species saporum: cum speciebus illis que sũt odorũ. ꝫ enim

modo iuuatur op tie in odoꝝ differẽtijs cognoscẽdis: quia gustus est quidam tactus vt infra dicem⁹. tactũ autem hz bõ certissimum inter omnes sensus ⁊ inter omia aialia: in alijs. n. sensibus multũ deficit ab alijs animalibus ꝑm tactum aũt multum differt in bonitate sensus ab alijs animalib⁹. ꝓpter quod ⁊ bõ prudẽtissimũ est aliorum animalium. causa autem huius est quia tangibiles qualitates mixtione sua ꝛplexiones faciunt que complexio cum magis ab excellẽtijs ꝺcedit tũc medietati ⁊ eq̃litati ẽ vicinior. ⁊ ido celo sili n quo nulla est oio ꝛtrietas. ⁊ quia ꝑm merita materie dãtur forme sicut dixit plato ⁊ vnicuiq; complexioni ꝓpria respondet formatiõ equaliori cõplexioni debetur anima. nobilissima que est intellectiua ꝑm prudentiam dicto intellecto. inter homines aũt quicunq; equaliorẽ hñt ꝛplexionẽ habent eaz in hoc q̃ magz recedunt ab excellentijs ⁊ ideo illi optimũ hñt intellectum al' tactum ⁊ aptiores sũt hz industriam intellectus ita forte: q̃ tantũ ad equalitatem reducetur complexio q̃ videbũtur esse quidam dij terrestres: oia quasi p seipsos intelligentes ⁊ bi omnes sunt mollis ⁊ non laxe carnis quoniam mollities ꝓuenit ex sicco bene commixto cuz humido ⁊ h ẽ spumosũ sbtilez generãs spũs laxitas aũt carnis ꝓuenit ex multo humido frigidor: sed caro debet esse terminata temperamento calido q̃ ꝓportionabiliter moueat spũs ⁊ non commiscit opationes suas sicut facit superfluum caliduz. signum autez b⁹ cõplexionis est tenuitas vnguium ⁊ sbtilitas capillorꝝ. hec. n. indicant lucidos ⁊ sbtiles esse spũs cordis qui ad cerebꝝ venientes optime deseruiunt virtutibus animalibus ⁊ inde ꝓueniunt sapientie ⁊ industrie: ⁊ quibus prudens ⁊ ingeniosus efficit bõ q̃zum est de natura ⁊ ad actũ prudentie venit nisi ꝑ inertiã nature destruet aptimdiez hec igitur est vera causa prudentie: ⁊ nũq; errantes dicũt esse bonitatem imagiatõnis bonitas. n. imaginandi ex frigido ⁊ sicca ꝓuenit ꝛplexione ⁊ h idicat l' scit industriã ⁊ ingenium. hec autem omnia dicta sunt vt sciatur q̃ certificatione sunt ambe differentie odoꝝ ꝺgnite ꝑ saporez dr̃ias eo q̃ sapores melius scimus cum gustus sit tactus q dam. ex dictis autem oportet accipere falsum esse vel dicere antiquoꝝ quosdam dicentium q̃ aranea cuncta animalia excellit tactu: h. n. dicentes non sufficiẽter credidere runt signo. videbant. n. araneaz sentire vermiculos tangentes fila sui retbis ad magnam distantiam ⁊ h ob bonitatem sensus tactus forte credẽbant qõ ꝓo certo minime verum est. nihil. n. spissse pellis ⁊ frigide cõplexionis ⁊ viscosam habẽs humiditatem precellit in tactu: sed habet tactum quasi stupidum. cuius signum est quia aranea ẽt cum tangitur cum igne lente ⁊ non cito sentit ⁊ ideo ꝑceptionem vermiculoꝝ tangentium recte est ꝓpter motum retbis: quia cõtinuz est. mota. n. vna parte cõtinui mouetur totum continuum.

Capitulum. xxiij. qualiter odoꝝ differentie per anologiam ad differentias saporum accipiuntur.

Determinantes igitur species odorum ⁊ per anologiam ad saporez rationabiliter determinabim⁹ eas quia odor sequela est saporis vt frequenter excepto h solo quia odor sicci est ⁊ sapor humidi terminati ⁊ complexionalis. vnde sicut sapor ali⁹ est dulcis ⁊ ali⁹ amarus: ita odor ali⁹ est dulcis ali⁹ amar⁹ ⁊ plerunq; ẽ dulcis odor resolutus a dulci sapore ⁊ ab amaro sapore plerunq; resoluitur amarus odor. quedã ꝓportionabiliter habent odorem ⁊ saporem. verbi gratia dulcez habens saporem dulcem habet odorem. alia autez nõ ita: sed contrarie habent sapores ⁊ odores ⁊ hoc conuenit ꝑ accidens. est enim aliqd dulcem hñs saporẽ quod cũ exsiccat a calido adurente faciente ipsum euaporare odorem accipit amarum odorem ⁊ fit h multis modis. aliquando. n. ipsum calidum cõplexione terminando ⁊ digerẽdo humidũ facit dulcem saporem: ⁊ quia non potest terminare humidum nisi aliquid de terrestri cõburatiõ ẽ in eo quoddam respersuz amaz quod quia siccius ⁊ calidi⁹ est vincit odorẽ

spgendo aliud: t ideo dulcē habens sapo-
rem amarū habebit odorē. Aliquādo autē
fit ecōuerso: q dulcē habēs odorē acrē ha-
bz saporē: hoc aūt cōtingit ex caliditate ine
qualiter termināte humidū ꝯplexiōale: tūc
enim in exterioribus vbi calidum a sole: t
a calore loci sufficienter terminat t interio
ribus adhuc ē in eo cruditas ꝓpter frigidū
t quia exterius calidius est magis respgit
odorē t est dulcis odor quādo tamē guitat
ꝓpter multitudinē acredinis interioris vi-
detur totum acre. Sic ergo ex causis t mlt
is alijs nō ꝓportionales sunt odores sapo
ribus. Sicut aūt diximus de amaro t dul
ci saporibus t odoribꝰ ita ē etiā acer sapor t
odor t acutꝰ sapor t odor: t austerus t pin
guis. Acer autez causatur a frigido expel-
lente calidum tunc enī remanent ptes q̄dā
intense que acredinē faciunt: vnde acredo
est ex cruditate. Austerus autem est qui ꝓ-
uenit ex maiori caliditate q̄z acer. Acutus
autem est ex caliditate omio vincente. Pi
guis autem ex caliditate termināte t dige-
rente sed magis conuenīente q̄z cōsumēte:
in illa enim vincit humiditas actea spumo
sa que facit pinguedinē. Hec autem hic su
pficialiter dicta sunt: sed in de sensu t sensa
to subtiliter dicentur. Acceperūt autē odo-
res noia a saporibus eo q non multum in
ꝓprio genere pmanifesti sunt sapores sicut
pmanifesti sunt sapores ꝟm rerum saporo
sarum similitudinē. dulcis enim sapor est i
melle t in croco: t ab his est etiaz dulcis o
dor. Alter autem sapor est in herba que di-
citur tbimus t in ea que dicitur opitbus t
ab his est etiam alter odor qui fere simil' ē
sapori t odori serpilli: in alijs autem plerū
q̄z similis est. Forte autez alicui videbitur
sapor t odor inductarum herbarum magis
esse acutus: sed ea q̄ hic dicunt exēpli gra-
tia dicuntur. Similiter autem acutus sapor
est in alio: t in illo similiter est acutus odor
cuius causa iaz dicta est: quia sicut sapor se
quela est complexionis sicce vel humide
cōbuste vel frigide vel ꝟm alios modos: q
bꝰ calidū in ꝯplexiōe vicere vel vinci potest
sic generantur pepana vel obsetica vl' opte
tica vel oppositis indigestionibus indige-
sta t ex h cōstituūt sapores. Sz odores sūt
ex allatione taliter vel alio modo digesti vl'
crudi: t ideo sicut sapores sequūtur cōplexi
ones: ita odores sequuntur sapores. Ex h
autem patet q in simplicibus corporibꝰ q̄
vere simplicia sunt: nec sapor nec odor esse
pōt: quia in eis sunt qualitates prime non
contrarie: t ideo per suas excellentias sunt
in ipsis. In plantis autem precipue sunt
eo q in plantis precipua sunt agentia qua
litates prime: cum non habeant nisi partez
ptis anime. In aialibus autē non ita quia
ibi magis agitur ad opationes anime t iō
non ita manifestantur in eis primarum qua
litatum actiones elementales. Hec autez
plenius scientur in libro de vegetabilibus.

Capitulum .25. qualiter odor se habet
ad olfactum t ad medium t vtrum sit eua
porario sumalis.

Sicut autem esse diximus auditū cō
paratum ad suum sensibile sic est qui
libet sensus se habens ad sui sensibilis pri
mas differentias. audibilis enim est audibi
lis t non audibilis: visus visibilis t non vi
sibilis. t similiter etiaz olfactus est odorabi
lis t non odorabilis. non odorabile autem
sine inodorabile dicitur tripliciter. s. quod
impossibile est habere odorem q sentia-
tur odoris priuatione sicut simplicia. t di-
citur non odorabile: qō puum habet odorē
vix comprehensibilē per bonum olfactuz
t dicitur inodorabile quod habet odorem
pranum: aut quia fetidum est: aut quia cor-
rumpens est: sicut sunt odores quorundaz
venenorum t cadauerum corrumpentium
his autem modis ingustabile. Similiter au
tez olfactus est per medium distans qō est
aer vel aqua: sicut t duo sensus: de quibus
iam supra determinatum est: aquatica enīz
animalia propter eandem causā videntur
habere odoris sensum sicut t animalia san
guinem habentia. in omnibus enī his vnū
signum est q olfactuz habeant: eo q a lon
ge currunt ad alimentum cum non moneā
tur nisi ab odore: propter quod etiā falsum

est quod dicit plato q. s. odor sit fumalis evaporatio rei odorabilis: & hanc platonis opinionē pōit & improbat arest. in libro de sensu & sensato: & ibi etiaz nos eandem improbamus vel improbabimus. Sed ꝺ mirandum est qꝺ quidam antecessorum nostrorum dicunt arest. sentire q odor sit fumalis evaporatio: cum omnino arest. illud improbet: vnde non est dubium illos arestotilem non intellexisse. Signuz autez q odor non sit evaporatio fumalis est q fumus est quedam pars substantialis: alias subtilis fumantis corporis resoluta ex ipso propter qꝺ fumans lenius efficitur quando multū fumauerit: materia enim generabilium maior extensio & raritas q̄z potest habere ē i forma ignis. dicamus igitur q ex vno pugillo terre fiant per rarefactionē mille pugilli ignis: eo q corpus rarius maiorez habz quātitatem: pars autem que fumat & in fumuz resoluit ex aliquo odorifero non est quantitas pugilli: nec fumus est ita attenuatus sicut substantia ignis: diximus autem q sensata spice in circuitu generant: diffunditur autem odor alicuius in circuitu per quingētas leucas ad minus cum autē a centrio rei odorifere distet odor diffusus per quingentas leucas: tūc diametri spe odoris sūt mille leucarum in circuitu: & replet odor spice diffusus totum spacium illud. si igitur essz fumalis evaporatiō: oporteret q fumosa pars rarefieret spacio mille leucarum nō linealiter sed spice in longum latuz & profundū tanta autem materia non habet tantam extensionez: nec etiam sub forma ignis: ergo fumosa pars incōpabiliter rarior esset igne quod est impossibile. falsum est igitur q odor sit fumalis evaporatio. Qꝺ āt ad spatium aliquando extendatur experimento cōstat. cede enuz grandi facta in terra grecoz adnenerunt ad cadauera vultures & tigrides ab odore tracti qui nunq̄z aīi in terra illa visi fuerant: & locus propinquior vbi aīa fuerāt visi a loco cedis distabat spacio quingentarum leucarum. aliud autem experimentum est q in aqua missa qua parte canforaz per fumum posset extendi: sicut igitur diximus q omnes species sensibilis per eē spūale & intentionale se multiplicāt in medio: ita & odor & ideo sine omni materia rei odorabilis diffunditur in medio sola qualitas odoris. Si enim in fumo diffunderet tunc materia veniret ad sensum & non esset necessarium medium ad sensum: sed eēt ꝓpter bene esse: & boc nos supra improbauim⁹. sensus enim ꝺm boc non esset susceptius speciei tantum: ꝺm q est species: sz potius ꝺm boc esse quod babet in materia: & ꝺ nos inferius omnino ostendem⁹ foze falsuz. Adbuc autez non esset sensibile per se motiuuz sensus: sed per aliud sue materie quod omnino falsuz est: sicut supra est probatum: & bec mouerunt arestotilem ad boc qꝺ dixit odorē non esse fumalem evaporationez. Huic. āt sequens platonē dicit odorem non sine evaporatione diffundi: & concedit medium sensus non esse necessarium ad boc q sit sensus ꝺm actum: sed ad bū eē ipsius: & ideo dicit q si aliquod sensibile cōiungi posset sensui ꝺm esse spirituale sine medio: tunc non exigeret mediuz: & tale dicit esse evaporationem: quia illa est spiritualis: & odor in ipsa est ꝺm esse spirituale. ad experimenta autem dicit: q per geometriā in scientia visus scitur q visus extendit ad loca longiora quando exaltatur oculus videns aues aute vultures & tigrides aues que sunt aquile varie altissime super eminētias montium volant & ideo longissime vident. Adbuc autez poterat esse q venti validi illuc detulerunt odores: cum evaporatione fumali. signum autem ponit eius qꝺ dicit q pomum qꝺ diu odoratur per exsucionem odoris lenis efficitur: & citiꝰ corrumpitur: similiter autem q odores venenosi necant bomines & animalia quod minus facerent si sole & simplices essent qualitatū intentiones. Quidam autem vtriusq̄z volētes satisfacere opinionibus dicūt q duplex est evaporatio: quedam spiritualis & quedā materialis: & q odor est evaporatio spiritualis & non materialis: & isti ignorant dicta sua: quia si vocant spiritualem evaporationem corpus rarum & tenue sicut est aer: tunc omnis evaporatio spiritualis est. Si

autem vocant euaporationem spiritualem alterationem medij que fit sola ⁊ simplici qualitate odoris tunc non saluant platonez q ipse negat hoc ⁊ insup impropie loquuntur quia spiritus in phica corpus est subtile ⁊ aereum. Et ideo nobis videtur aresto tili ⁊ auerroi fore consentiendū non ꝓpter experimenta sed propter rationes inductas ⁊ q plato ⁊ Auic. in hac pte nō bene dixerunt. Dz autē odores corrumpunt aliquādo hoc sine dubio est ideo: quia ingrediunt per poros occultos ⁊ aptos ad interiora animalium cum euaporatione corporis vene nosi ⁊ euaporatio illa confortat odorez: sed non ipsa tantum agit eum sed potius medij alteratio que est a qualitate odoris simplicis: quoniam autem euaporatio est spūalis sicut ⁊ medium: ideo aliquādo est in loco medij: ⁊ deferf ad instrumentum oderādi in oderatu: materia enim odoris non est fumalis euaporatio nisi in medio ⁊ non in odorifero: cum autem venit ad olfactum non agit in ipsuz per esse materiale sed per esse intentionale quod habet in eo in quantum est medium ⁊ non subiectum eius ꝺm esse materiale.

Capitulum vicesimum sextuz: qualiter olfactus est in respirantibus: ⁊ non respirātibus.

Ex predictis autem oritur dubiū: vtz omnia olfaciētia similiter odorāt omnes differentias q sb odore sunt: homo eni non odorat nisi spirans sine attrahens spiritum: ⁊ si quod non inspirat: sed aut expirat emittendo spiritū: aut retineat spiritū nō odorat sine odorabile sit prope sine longe: si enim odorabile infra nasuz supra organū odoratus ponatur: tunc homo non odorat: medio eniz indiget sensus: non propter bene esse sensus: sed omnino propter esse sensum ꝺm actum: sicut sepius diximus: hoc eniz omnibus sensibus cōmune ē: odorabile autem vocamus primum odorans sicut corpus mixtum a quo resolvitur odor non euaporationē ab ipso resolutaz que iam habet formā ⁊ nāz medij in eē spūali: ⁊ ideo ipe imutat sensū tāgēs organū itus sz si nō ſspirant non sentiunt nam sentire proprium est hominū hoc autem manifestum est temptantibus in se ipsis per experimēta dico āt ꝓpriū qd quidez ꝟenit boi omni sed non soli sed alijs etiam animalibus spiranti ꝫ bus pluribus: causa autem huius est quia organa sensus sunt due papule admodum papularum que sunt in mamillis in anteriori parte cerebri constitute ꝓnecte directe contra ossa triangularia nasi ⁊ sunt copte pelle tenui ne occasiones contingant eis ex aere attracto nec habent motum ex seipsis pelles ille sed vento inspirate exsufflāte eleuantur ⁊ odores tunc simul cum aere venientes imutant eas. huius autem signum ē quando strictissimum habentes nasum ꝓpter clausuram foraminum que per ossa triangularia ascendūt: aut ñ odorant omnino aut valde parum odorant: h autem in anotomia libri animalium scietur plenius. ea autem animalia que sanguinez non habēt non respirant: eo q frigida habent corda: ⁊ non indigent euentatione refrigerante ⁊ ideo quidam talia dixerunt habere alium sensum preter eos qui dicti sunt quo participant odorez boc tamen impossibie est qz olfactus est ille qui patitur ab odore: ⁊ ideo sine fiat inspirando sine non semper vnius rationis est sensus ꝺm q est potentia passiua a tali actione qd est odor. olfactus enim est sensus odorabilis ⁊ differentiaruz odorabilis que sunt ea que sunt boni odoramēti ⁊ talia sentiunt ⁊ spirantia ⁊ nō respirātia Amp. autem non respirantia corrumpuntur aliquando a malis odoribus vt sulfure ⁊ huiusmodi ex quibus etiaz corrumiptur homo. Sulfur enim in lacunis proiectum odore interficit pisces: oportz igitur talia olfactum habere sed nō per modū illuz quo habet ipsum homo ⁊ animalia respirantia talibus eni occurrunt odores i medio sine attractione aeris. Et hoc est ideo quia instrumenta odoratus discoopta sunt eis: ad que liberuz habent ingressum p mediuz p qd est odoratus. Videtur autem hic sensꝰ prout est in hominibus ⁊ alijs respirantibꝰ ad eundem prout est in non respirantibus

differre sicut differt visus animalium ba-
bentium duros oculos ad visum eorum
que molens habent oculos. Molles enī
oculos habentia: habent velamina que sūt
lacrimalia ꝛ palpebras super oculos: quas
aliquis non mouens: nec concutiēs non vi
det. Animalia autem duros habentia ocu
los ꝛ non velatos habent oculos ꝛ mox vi
dent sine impedimento que apparent in ꝓ
spicuo ꝺm actum lucido. Et similiter orga
num olfactus quibusdam est non cooptuꝫ
que scꝫ non respirant: ꝛ ideo occurrunt eis
mox odores que sunt in aere. Alijs autem
que attrahunt spiritum inest ꝺ instrumen-
tum cooptum quod tamen discoopitur qñ
respirant attrahentia spiritum: eo ꝙ tunc ā-
pliant vene ꝯ odoratus ex spiritu: ꝛ pori qui
sunt foramina nasi ꝛ eleuantur in spiritus
velamina organoruꝫ olfactus. Et propter
ꝺ quecunqꝫ inspirando odorant non odo-
rant in aqua licet aqua mediuꝫ sit odoris si
cut ꝛ aer: ꝛ ꝺ ideo est quia talia olfactū ꝺm
actum non habent nisi quando inspirant i
spiratio autem in aqua esse non potest ꝛ ī
talia in aqua odorare est impossibile. Cō-
paratiōem autem quam fecimus inter odo
ratum ꝛ visum non fecimus nisi quo ad si-
militudinem illam que est habere velami-
na: ꝛ non propter necessitatem vtriusqꝫ sen
sus sed propter bñ eē vtriusqꝫ. Non vela-
tos enim habentia oculos peius vident ꝛ
non velatum habentia olfactum melius o-
dorant: ꝛ huius causa est supra dicta. Sed
homo praue odorat: ꝛ non discernit odores
rerum nec odorabilia discernit per odores
sicut faciunt multa animalia alia que res
eiusdem speciei idiuiduales per odores di
scernunt: sicut canes qui discernūt vestigia
vnius cerui a vestigijs alterius cerui: ꝛ in-
ueniunt ceruum per modum odoris quod
adherent vestigio. Et discernunt vestigiuꝫ
vnius hominis a vestigijs alterius hominis
sicut patet in canibus qui inueniunt fures
Hoc autem multo melius facerent non re-
spirantia si esset ita disciplinabilia sicut ca-
nes. Pauca enim aut nulla animalia san-
guinē non habentia disciplinabilia sunt ꝛ
horum omnīū causa in libris animaliuꝫ de
terminabimus. Est autem sicut a principio
diximus odor sicci alicui⁹ sicut sapor est hu
midi complexionalis. Organum olfactus
potentia est omnis odor ꝛ actu nullus: quia
aliter non oīs reciperet odores sicut dēm
est superius: hec igitur de olfactu superfici
aliter sint dicta. Adhuc enī de odore subti-
liter tractabimus in de sensu ꝛ sensato.

Capitulum vicesimumseptimū de gu-
stu ꝺm ꝙ est in medio ꝺm esse materiale ip
sius.

GUstum autem eo ꝙ est potentia pas
siua sicut alios sensus per suum obie
ctuꝫ determinabimus. Dicamus igitur ꝙ
gustabile quoddam est de numero tangibi
lū. Et hac de causa non fit gustus gustabi
lis pe medium corpus extrinsecum: sed in
trinsecum quod tamen est a gustante distin
ctum ita ꝙ non est actu pars eius: sed duci
tur eo tanquam instrumento mediali i quo
percipiat sapores. Est autem huius corp⁹
humor salualis in ore ꝛ lingua. Cum enim
gustabile sit tangibile sicut tactus non po-
test esse medium per extrinsecuꝫ ita nec gu
stus. Gustabile est autem corpus in quo est
actu humiditas: eo ꝙ gustabile est in humi
do: sicut in propria materia ꝛ in medio hu-
midum autem de numero tangibilium
Propter quod etiaꝫ gustus formaliter dif
fert a tactu quia humidum in gustu mate-
riale tantum est: ꝛ sapor in eo est forma a-
gens in gustu: ꝛ ideo gustus non est pars ta
ctus: sed species quedam sensus sicut ꝛ ta
ctus. Si enim gustus formaliter acceptus
pars esset tactus: tunc non esset quinqꝫ sen
sus: sed quatuor quoruꝫ vnus haberet plu
res partes. Et ideo cum dicitur gustus eē
quidam tactus: intelligitur quidam tactus
qui non simpliciter est tactus: sed quodam
modo: quia scilicet id quod est materiale i
gustu est tangibile. Et quia humidum est
propria materia saporis in qua diffunditꝫ ꝛ
est ꝺm esse materiale ipsius: ꝛ ideo si in a

aqua esse possem⁹: ⁊ permisceretur dulce aliquid cum aqua: non gustaremus dulcedinem ab aqua separatam: sicut accipimus spēz coloris sed potius gustaremus dulce aque permixtuz simul in humido aque extraneuz lingua tangente. Et ideo tunc sensus dulcis non esset nobis tunc per aquaz sicut per medium tantum: quia in eo quod est medium tantuz non est sensibile nisi hz esse spirituale ⁊ intentionale: dulce autem istud esset in humido aque sicut in materia cui corporaliter permiscetur: sicut gustam⁹ etiam sapores in potu: quia in humido vini sunt ⁊ cum humido gustum immutant: ⁊ nō ab humido sicut a medio hm esse intentionale accipiuntur. Color autem non sic videtur q̄ misceatur medio hm esse materiale: nec videtur sic q̄ aliquid de partibus materialibus colorati defluat ad visuz sed sic q̄ in medio videtur hm esse intentionale tantum ⁊ h̄ est potius a medio accipere sensibile q̄z in medio. Et vt hoc melius intelligatur: oportet scire q̄ gustus non accipit speciem saporis denudatam a corpore saporoso: sicut faciunt tres sensus de quibus dictum est sed accipit eam in defluxu partium corporis saporosi ad ipsuz: ⁊ ideo hoc quod gustatur non qualitas vel intentio est: sed corpus quod venit ad linguam propter quod verissime gustus quidam tactus est: ⁊ indiget medio intrinseco quod ē pars animalis. Est autem hoc mediuz non humor salivalis eo q̄ ille humor non est pars animalis: sed potius ligue vel fauciuꝫ extremitas i qua diffusi sunt nerui gustatiui. Humor autem salivalis est mediuz ad bene esse gustus ⁊ non ad esse: quia partes corporis saporosi permixte humido salivali subtiliantur ⁊ fluide efficiuntor vt possint penetrare per seipsas ad gustum: ⁊ ex hoc patz q̄ odor non est fumalis euaporatio quia cum omnis fumus corpus sit: sed odor non nisi in fumo pertingeret ad olfactum: olfactus esset quidam tactus: sicut ⁊ gustus: Si autem aliquis quesierit qualiter gustus diuiditur a tactu dicendum sicut prius. quoniam sapor in humido hm actum tangit tantum humidum inquantū humidum gustum inquantum gustus est: non immutat: sed potius sapidum: inquantum est sapiduz: propter quod gustus in eo q̄ gustus iudicium saporis est: ⁊ sic a tactu discernitur ⁊ non est pars quedam tactus. Et in hac sententia autores tres concordant scz aresti. ⁊ auic. ⁊ aueroys. ⁊ sic dicendo patet: q̄ gustus nullum medium est extrinsecuz: sed tamen sicut color est visibilis ⁊ proprie agit in sensum visum sic sapor est gustabilis ⁊ per se agit in gustuz: sed nō agit ⁊ perficit sensum saporis in gustu sine humiditate actuali sicut diximus: sicut experiri potest cum salsum agit in gustum. Illud enim non agit sine humiditate q̄ salsū ē hm liqdū ⁊ tactu humido dissoluitur ⁊ liq̄ facit linguam ⁊ cōmixtum incorporatur illi humido ⁊ agit in gustum ⁊ non aliter.

Capitulum viceſimūoctauum qualiter saporis differentie se habent ad gustum ⁊ econuerso.

Sicut autem visus est visibilis ⁊ inuisibilis: tenebra enim est inuisibilis: ⁊ visus iudicat tenebraz lucidum ⁊ coloratum. Adhuc autez visus est inuisibilis qō est valde splendidum: quod non est ex se: sed ex inpotentia visus dicitur inuisibile. ⁊ ideo alio modo dicitur inuisibile q̄z tenebra. Similiter autem sicut auditus est soni ⁊ silentij quod dicitur inaudibile ⁊ est magni ⁊ excellentis soni qui etiaz dicitur inaudibile: sed aliter q̄z silentium: dicitur enim inaudibile sicut valde splendidum dicitur inuisibile: sicut enim perunus sonus ⁊ debilis dicitur inaudibilis quodammodo eo q̄ non mouet auditum: ita ⁊ magnus ⁊ violentus sonus est inaudibilis eo q̄ corrumpit auditum. Inuisibile enim ⁊ inaudibile dicitur multipliciter: aliud enim dicitur omnino inuisibile a quo p:suatur vniuersaliter per se visus: aliud autem dicitur inuisibile: qō ⁊ si de se aptum natum sit videri:

cum non habet visum aut prauum habet ꝛ corruptum vel debilē sicut ꝛ ingressibile dicitur illud quidem quod omnino priuatur gressu aut quod non habet prout debet habere: sed habet debilem ꝛ prauum. Similiter quilibet sensus se habet ad sui sensibilis differētias. Unde etiā sic gustus est gustabilis ꝛ non gustabilis ꝛ nō gustabile multipliciter dicitur scilicet quod habet priuationem omnimodam ad gustum sicut insipidum aut quod habet peruum aut prauum ꝛ corrūpentem gustum. In omnibus autē his principium materiale saporum esse videtur potabile: ꝛ non potabile: dico autem potabile quod est humidum non simplex ꝫ aliquid passum a sicco: h enim subiectū est saporum quos influere facit in gustum: sicut in potu est: ꝛ impotabile dicitur multipliciter sicut ꝛ non gustabile: vnde cum gustus sit potabilis ꝛ non potabilis: tamē gustus est potabilis: ꝛ ita potabile facit aut nō gustum aut debilem: aut prauum gustum: potabile autem est gustus ꝺm naturam.

Potabile tamen ꝛ non potabile sunt coia tact⁹ ꝛ gust⁹ sed simplex ē tact⁹ ꝛ sic ꝓpe vocatur humidū: non simplex autē sed aliqd passum a sicco est gustus: ꝛ sic vocatur proprie potabile ꝛ quoniam humidum sic potabile ē gustabile a quo passiuo accipit gustus: oportet ꝙ organum quo sentim⁹ sit tale ꝙ non sit humidum tali potabili actu: ꝛ ꝙ non sit ipsum impossibile fieri a tali potabili humidum. Sic enim actu nullum saporem habebit: ꝛ potentia habebit omnes Gustus enim cum sit passiua potentia sicut ꝛ ceteri sensus: patitur aliquid ꝛ immutatur a gustabili ꝺm ꝙ gustabile ꝛ non tangibile est. In tali autem passione necesse est ꝙ organum fiat humidum humido potabili: quia sicut dictum est supra: saporosi partes non pertingunt ad organum gustus nisi fluentes commixte humido potabili: Si autem in tali passione fiat humidum: ꝛ tunc oportet ꝙ fuerit tale ꝙ possibile fuerit fieri humidum: ꝛ tamen in se saluatum sit ab humido potabili: quia aliter non omne taliter agens potabile reciperet. Gustatiuum enim organum quo sentimus non est actu essentialiter humidum: sed potius saluatum ab ipso. Huius autem signum est ꝙ duo impediunt sensum saporum in lingua: si enim sit multum sicca ꝛ quasi adusta sicut est in febricitantibus in acuta non sentit lingua sapores. Adhuc autem si sit multum humida lauantur ab ipsa sapores sicut fit in his qui aqueum fleuma multuꝫ habent descendens in linguam eo ꝙ multum talem humorem in stomacho habent non bene sentiunt sapores: quia omnia videntur eis insipida sicut aqua vel sicut albumen oui. In lingua enim sicut diximus tactus fit primi humidi quod subiicitur saporibus: hec autem duo impedimenta percipimus: quia sicut quando aliquis gustat fortem saporem alicuius viscosi humidi sicut mellis ꝛ postea gustet alterum videbitur secundus impeditus per primum: ꝛ sic est qui multum humidum ꝛ superfluum habent in lingua: semper impediti sunt a discretione certa saporum Secundum autem impedimentum est sicut in infirmis laborantibus ex colera adurente omnia amara esse videntur: eo ꝙ talis sapor est in lingua eorum sicca ꝛ adusta: ad h igitur ꝙ bene gustet lingua oportet ipsaꝫ ē saluatam a superflua humiditate: ꝛ non impossibilē ad humoris receptionez. Ex omnibus autem his patet ꝓpotentiorum sententiam esse ꝙ medium in gustu extremitas est lingue tangens saporosa que sunt actu pars gustantis. Humidum autem saliuale saluat in esse mediuꝫ ad conuenienter tangendū id qō est mediuꝫ in gustu. organū autē est neruus gustatiuus qui diffūditur ex maxima pte sup lingue latitudinē ꝛ in aliqua pte in superficie ꝛcaua faciuꝫ

Capitulum vicesimūnonum de differētijs saporum ꝺm speciem ꝛ qualiter se habent ad gustum.

Licet autem in libro de sensu ꝛ sensato proprium est dicere de generatiōe saporuꝫ tamen propter doctrine bonitatem aliquid hic dicemus: dicim⁹ autē ꝙ spēs sapor sicut ꝛ i coloꝛib⁹ ꝛ in alijs sensib⁹ ꝑme gdē ꝛ extreme sūt simplices ꝛ ꝛrarie ꝛ be

dulce ⁊ amarus. consequentes autem ⁊ pxime medios que ppinquiores sunt extremis: sunt pinguis qui primus est dulci: et salsus qui primus est amaro. qui autē magis distant ab extremis versus medium p eque distātiam sumptum sunt sicut acer et auster⁹: ⁊ pōtic⁹ ⁊ acetosus ⁊ acut⁹. Iste ei fere vident saporuz omnes differēne: et est in eis magna diuersitas inter auctores: qm̄ in rei veritate galien⁹ ⁊ auic. volunt q causa saporum sit calidum ⁊ frigidum diuersimode vincentia humidum a sicco passum: ⁊ si calidum ⁊ frigidum essent causa cōtrariorum ⁊ mediorum saporum: tunc oporteret q maxima contrarietas in saporibus oriretur a calido ⁊ frigido: ⁊ nos videm⁹ q hoc non est verum: quia calidum ⁊ frigidū causant in diuersis saporem eundem. amarum enim causat aliquando a calido terrestri cōbusto: ⁊ tunc causa eius est calidum. aliqn̄ autem causat a frigido: sicut in saporibus plantaruz que cum pepane sunt dulcescūt illarum enim omnium fructus vt multum in p̄ncipio est amarus. ⁊ similiter licet dulce frequenter causet a calido in humido sb̄tili bene admixto cum sicco subtili: tamen potest etiam causari aliquādo a frigido: sicut in plātarum fructibus que cuz pepane sunt fiunt amari. illi a p̄ncipio eni sunt dulces vel insipidi. constat igit̄ q calidū ⁊ frigidum: nec essentialiter nec generaliter causant contrarios ⁊ extraneos sapores. Et adhuc etiam hoc constat alia ratiōe: quoniā multa sunt calida cōplexioni hominis que niter omnes est equalior: que tamen nō necessario sunt in se ⁊ simpliciter calida: vel etiam alij cōplexioni calida: sicut aliqd calidum homini frigidum est leoni: qui calidior homine est. Et ideo si forte Galienus ⁊ auic. experimētis ꝓbant amarum vniuersaliter operari caloꝛē in homine: non est ꝓpter hoc ꝓbatum q amarum in se ⁊ simpliciter sit calidum: vel cuilibet sit calidum. et si omnia hec non curemus: tamen constat q agens de generatiōe sensibilis causas dare debet que sunt essentiales: vt forme quedam in illo sensibili de quo agit: ⁊ ideo bm ꝓpꝛietatē istius sententie dicim⁹ nos q extremi simplices sunt sapores: dulcis ⁊ amarus: ⁊ q: duplex est mediuz. s. per eque distātiam: ⁊ p vicinitatē ad vnum cōtrariorum sumptum: dicimus q dulcis ꝓpinquiores iuxta se habet salsum. alij autem quicz sunt magis remoti: ⁊ videt q omēs illi sint versus amarum qui sunt acer: ⁊ acutus ⁊ acetosus: ⁊ alij qui sunt austerus qui idem vocat stipticus ⁊ pontic⁹ videnť esse magis versus dulcem. isti autez medij sunt causati ex diuersis vbs quibus mouet dulce in amarum vel econuerso. licet enim plura media habeant aliqua cōtraria: tamen non semper illa omnia mouent quando fit mot⁹ de cōtrario in contrariū. quādo enim mouetur album in nigrum vel ecōuerso non semper p̄us venit in colorē extremū: sed aliquādo in ilium: aliquādo in raropō: ⁊ aliquando in viridem: aliquando autem in croceum: bm diuersitatem eius quod alteraťt. ita est etiam in saporibus: q alteratio que est de dulci in amarum: aliquādo est per pingue ⁊ pontticum: aliquādo per acre ⁊ acutū bm diuersitatē nature eius: ⁊ sic quod alteraťt: ⁊ cum in omni motu sint multa facta sicut in pbisicis est oeterminatū: vbicūqz timeť motus anteqz̄ sit in extremo simplici ibi cōstituet mediū cōpositū ex vtroqz extremorum. ⁊ hec generatio mediorū est ꝓpria et formalis: cum nos iam in tertio pbicorum ostendim⁹ q motus alteratiōis non est nisi forma post formam bm continuum fluxuz potentie ad actum. De numero autem saporum ⁊ certa bm spēm generatiōe dicem⁹ in libro de sensu ⁊ sensato. organum autez gustatiuū est potentia quelibet differētia sapoꝛis: ⁊ sapor qui est gustabilis est illud qō facit gustum actu huiusmodi esse qualis est sapor.

Capitulum trigesimum de tactu: vtruz sit vnus an plures.

Deo autem quod potest tangi ⁊ de tactu eadem ratio est que dicta est de alijs sensibus quo ad hoc q tactus virtus passiua ē q̄ ad actū ducit p spēs tāgibiliuz qualitatū: ⁊ cum cōmunicatio sit iter agēs

ꝛ patiens si agentia in actu sunt plura genere: quorum nullum agit p aliud: oportet q tact⁹ sint plures virtutes diuersas habētes communicationes ad diuersitatem generis agentiū. Unde si tactus non est vnus: tunc necessarium est q ea que tanguntᶜ sint genere plura: ꝛ econuerso: si ea que tanguntur sint genere plura: necessariū est tactum plures virtutes esse.

Adhuc autem habet dubitatōnem magnam: vtrum tactus sit plures virtutes aut non. Adhuc autem habet dubitatiōem qd est quo vt instrumēto ꝛ vt medio sentimus in tactu: ꝛ si aliquo vt medio sentimus in ipso hoc enim multi negauerunt. Dubitat enim mox sensibili occurrēs caro sit quo sicut instrumento sentimus: ꝛ in his que non habent carnem sit membrum simile carni: quo sentiunt aliam carnem ꝛ sanguinem nō habentia: an non sit hoc organum quo sentimus: sed potius caro vl' simile carni sit medium per quod redditur sensus: ꝛ organum sit aliud aliquid intrinsecus: qd̄ est primum ꝛ principale quo sentimus in tactu. h enim ambo habent dubitatōnem. Q̄ enim non sit vnus sensus sed plures videtur probari ex hoc q sicut sepe diximus: omnis sensus vnus: vnius contrarietatis esse videtur: sicut visus albi ꝛ nigri: auditus grauis et acuti in sonis. gustus autem amari ꝛ dulcis. in eo autem quod potest tangi quod speciem suam generat in tactu: multe insunt cōtrarietates: quarum nulla sentitur per alteram: sicut calidum ꝛ frigidum: ꝛ humidum ꝛ siccum: quarum neutra per alteram sentitur. Est autem talis graue ꝛ leue: que tactu sentimus: ꝛ non per aliam aliquam cōtrarietatem: ꝛ quidam ponunt durū ꝛ molle: asperum ꝛ lene: sed hec non sunt adeo prima sensibilia: sicut ea que dicta sunt: ga durum quod resistit tangenti est aliquo modo siccum: ꝛ molle est quod cedit tangenti ꝛ est aliquo modo humidum. Similiter autem asperum quod in pluribus partibus sue superficiei tangenti resistit: est aliquid sicci: sicut ꝛ lene cuius partes in vnam superficiem confluentes: est aliquid humidi. Sed primo enumeratarum contrarietatum nulla omnino sentitur per aliam. Est autē etiam tactus quorundam aliorum quecūq; sunt huiusmodi q tangentia immutant ad speciem suam per tactum: ꝛ non per aliquā aliam priorem naturam sentiuntur: ꝛ talia sunt sicut dissolutio continuitatis in corpore: que est ex verbere vel vulnere: vl' aliquo alio. Et sicut oppositum eius quod est consolidatio continuitatis. Dissolutio enim nō sentitur: nec ex calido: nec ex frigido: nec ex humido vel sicco: nec ex graui vel leui. Similiter autem est de consolidatōe. Corruptio quidem complexionis sentitur ex aliqua primarum qualitatum corrumpente complexionem: sed dissolutio non est contraria complexioni: sed potius compositioni: ꝛ inter complexionem ꝛ compositiōem superius distinximus. Tale autem sensibile tactus est: etiam delectatio que est in venereis: sed non ea que est in potu ꝛ cibo: ga illa est calidi ꝛ sicci prout respondet fami: sed est frigidi ꝛ humidi prout respōdet siti. Hec autem omnia tangibilia plurimū generum sunt non subalternatim positorum: ꝛ ideo videtur passiuum bis actiuis respōdens plures esse sensus: ꝛ non vnus specie vel numero vel genere. non enim sufficit q hec omnia in vno sint genere generalissimo: quia sic omnia sensibilia essent vn⁹ sensus. Habet autem solutionem sophisticam ad hanc inductam dubitatōnem: eo q aliquis forte instabit ꝛ dicet: q pbatio quā induximus q omnis sensus vnus: vnius sit contrarietatis sit falsa: quoniam etiam in alijs sensib⁹ plures videt̄ iesse ctrarietates sicut in voce non solum est vna cōtrarietas que est acutio ꝛ grauitas: sed etiam magnitudo ꝛ paruitas vocis: ꝛ lenitas ꝛ asperitas eius: ꝛ his similia contraria que circa vocem inueniri possunt. Sunt autem ꝛ circa colores huiusmodi plures differētie contrarie: sed causaliter soluenti inductam dubitationem etiam si concedamus plures cōtrarietates: quas dicit tamen omnes has esse: videmus circa subiectum vnum commune quod est proximum genus earum. prime enim omnes sunt in voce: ꝛ secunde omnes in colore. In tangibilibus autem

nō inuenim⁹ aliquod ſ̄m ꝓ̄rimū quod ſit gen⁹ cōtrarietatū ſupl⁹ inductarū. Et tō ad huc remanet dubiū: vtrū tact⁹ ſit ſenſus vn⁹ vel plures: inducte etiā differētie nō dicunt cōtraria vltima: qz vltima cōtraria in quolibet genere ſunt ſimplicia: ſed magnitudo t quitas: t lenitas t aſpitas nō ſunt vltima i voce: ſed ꝺrie ſunt vocū mediaꝝ: ſicut in li. de ſenſu t ſenſato oñdem⁹. Sil'r aūt eſt de biſ q̄ ſunt i colore. Q̄z aūt in ſenſib⁹ tact⁹ nō ſit gen⁹ vnū pz: qz ſi cōſideram⁹ ea bz eē ꝑmt phic⁹ iſta cōſiderat: tūc calidū frigidū t hūi duz t ſiccū ſunt in q̄litate: t leue t graue: q̄ cauſant' a raro t denſo ſunt in ſba eo q̄ ſup ſbam nō addūt niſi ſituz quēdā q ē in ptib⁹ materie. oſtenſum eſt igit demonſtratiue q̄ ſenſus tactus eſt plures virtutes tactiue: t ſic determinata ē vna ſuperius inductarum dubitationū.

Capitulum trigeſimūprimū: q̄ caro non eſt organuz tactus.

REmanet autē querēda hec q̄ō: vtruz organū quo ſentim⁹ int⁹ ſit an nō. Q̄z autē organū tactiuū exteri⁹ ſit t ſit caro que mox occurrit tāgibili b⁹ ſicut quidā dixerūt illud eſt ſignū q̄ ꝺ inducūt ad hoc probādū q̄ ſtatim ſit ſenſus ſ̄m actū quādo tangunt carnē tāgibilia. hec fuit cauſa q̄ dixerūt carnem eſſe organū tactus. viderūt enī in alijs ſenſibus q̄ nō ſit ſenſus ſ̄m actū: niſi quaz do ſpēs ſenſibilis eſt in actu vel in ſenſu: et arguebāt ex hoc q̄ cū ſenſus ſit ſ̄m actū: q̄ tūc habet ſpēz ſenſibilē in organo: ſed tact⁹ carnis ad tāgibilia mox eſt ſenſus tact⁹ ſ̄m actū. mox igit ſpēs tangibilis recepta eſt in organo tact⁹. caro igit organū eſt: t nō medium. Ampli⁹ autē ꝑus tpe ſenſibile eſt in medio q̄z in organo: quoniā organū accipit quod reddit a medio: t mediuz accipit ab obiecto ſicut oſtat ex ꝑdictis. ſi igit mediū eſſet caro ꝑus eſſet qualitas tāgibilis i carne q̄z in organo: ſed nō eſt ſ̄m actū ſenſus: niſi quādo immutatū eſt organū: ergo qualitate ſenſibili exiſte in carne: nō ect adhuc ſ̄m actū ſenſus: t ꝺ nos expimur foze ſiñ: t ꝓpter iſtas rōnes magni viri de pypatetico⁹ ſecta dixerūt carnē nerioſā eſſe organū tangendi alexander. ſ. t themiſti⁹ t poſterioz eis anicē. Sed q̄ arꝛ. opio bis non cōcordat: dicim⁹ nos nullū eſſe ſignū quod induxerūt ad ꝓbandū q̄ caro mox ſenſib⁹ occurrens ſit organū ſenſus. cui⁹ ꝓbatio ē q̄ ſi aliqs nūc circa carnē ſuam extenderit aliquid tenue ſicut pellē uel mēbranā t faciat ſenſū per tactū tangibiliū ſimiliter ſicut ꝑus mox ut tetigerit tāgibile ſignificabit illē ſenſui: t nō eſt qualitas tangibilis ꝑus ipe in mēbrana uel pelle q̄z ſentiat' i cōpoze: t tamē cōſtat q̄ mēbrana nō eſt organū ſenſus. Si aūt aliqs dicat q̄ nō eſt ſile: qz mēbrana ſupinducta carni ē extranea: t caro eſt conaturalis t mēbrū animati cōpozis: dicem⁹ q̄ eſt ſile quātū ad hoc q̄ nō intercidit aliqō temp⁹ inter ſentire t eſſe qualitatē ſenſibilē in pelle: ſed in hoc eſt diſſimile: quia caro eo q̄ naturalis eſt certificat t demonſtrat certū ſenſibile q̄z pellis: eo q̄ ſi cui diximus ipſa eſt pars ſentiens: ſignū igit qō induxerūt fallax eſt: caro aūt ad tāgibilia videt ſic ſe habere: ſicut ſi circulariter nobis aptat⁹ eſſet aer ſicut ꝑs actualis alalis ſentientis exñs: tūc eni ꝓ vnā ptem noſtrā videremur ſentire: t ſonū: t odorē: t colorē: t ab vnitate illi⁹ ptis qua ſentirem⁹ videret eſſe vnus quidam ſenſus auditus t viſus t olfactus. nūc autē quoniā determinatum t diſtinctū eſt a nobis mediuz per quod ſentimus tria ſenſata inducta: qz determinata ſunt organa ipſoz ſenſuum: ideo manifeſtum eſt q̄ predicti ſenſus plures ſunt t nō vnus. ¶ Dediū autem forma continctum nobis uel determinatum non facit ſenſuz vnum uel plures: ſed potius vna ꝓportio paſſiui t actiui facit vnā t plures ꝓportiones faciunt plures. in tactu autem eſt hoc immanifeſtū t latēs: eo q̄ medium in ipſo non poteſt eſſe a nobis diſtinctum. cuius cauſa eſt q̄ animata cozpa ſentiēna omnia componunt' ex tangibilibuſ p eēntiam cozpis: t ideo oportuit q̄ non per

ſpecies ſuas tm̃: ſed etiã per ſuas eſſentias corporib⁹ animatis coniungerẽtur in ſenſu ⁊ ideo oportuit q̃ actu pars eẽt animati mediuꝫ per quod talia ſentit. Nec poteſt eſſe ſimplex corpus ex quo componit̃ corpus animatũ tribus de cauſis. Quaruꝫ vna eſt ꝺm hanc intentiõnem p̃ncipalis: quia ſicut diximus ſupra: mediũ nullaꝫ actu debꝫ habere qualitatẽ illius ſenſibilis cuius ẽ medium. Et hoc non poteſt niſi altero duorũ modorũ. Quorũ vnus ẽ: q̃ ſit omnino p̃uatum: ſicut abſonũ ⁊ non coloratũ ad ſonum ⁊ colorẽ ſe habꝫ. Alter autẽ eſt q̃ ſit temperamẽtuꝫ ad equalitatẽ: ⁊ receſſerit ab excellentiꝫ qualitatũ ſenſibiliũ: ⁊ hoc oportꝫ in tactu eſſe mediuꝫ eo q̃ ſentiens non poteſt omnino deſtitui qualitatib⁹ p̃mis: cum ex illis componat̃. Luꝫ igitur iſte qualitates ꝺm excellẽtiam ſint in ſimplicib⁹: ſimplex corpus non potuit eſſe mediuꝫ ad eas: nec ex ipo poteſt fieri corpus animatũ. Secunda ratio eſt: quia ſi eſſet ex bis non eſt ſuſceptibile diuerſitatis organorũ. hoc autem requirit omnis anima terrena: vt ſupra diximus. Tertia vero ratio eſt: quia oportet aliquod firmũ eſſe animatũ corp⁹ commixtuꝫ ex aqua maxime ⁊ terra vt poſſint in eo fieri operatiõnes vite ⁊ ſpũs. Si eni foret ſimplex aereũ vel aqueũ: tunc omni corpi continuaret̃ quod tangeret ipſum. ſi autem eẽt ex terra: tũc non haberet aptitudinẽ ad vitam ꝓpter frigus ⁊ ſiccitatẽ que ſunt due q̃litates mortificatiue. relinquit̃ igit̃ animatũ corp⁹ eſſe mixtũ ex aqua ⁊ terra: ⁊ ex alijs: ⁊ oportet vt mediũ ſibi habeat coaptatũ: vt vndiq; tangat nocentia ⁊ conueniẽtia: ⁊ recedat a nocentib⁹ ⁊ conueniẽtibus p̃ ſuam eſſentiam coniũgatur. neceſſariũ ergo eſt q̃ in eo quod poteſt tangere: ⁊ habet potẽtiaꝫ tactiuam ſit aliquod corp⁹ mediũ ſic mixtũ p̃ quod fiunt omnes ſenſus tangẽdi: cũ ſicut habitũ eſt ſint plures: ꝺ autẽ ẽ caro que mox occurrit tangẽtibus. Et etiã ideo: qa nulla pars hominis vel alterius ſentientis ita ad equalitatẽ medij ſit mixta ſicut caro. neruꝰ eiꝫ ⁊ vene ⁊ alia nõ ita ad mediũ ſunt tempata ſicut caro: ⁊ ideo nõ incõueniẽter ſunt media. Et ſi forte aliquis inferat ex ꝺ q̃ tactꝰ eſt vnꝰ ſenſus ab vnitate medij: non valet illatio. quoniã ſicut diximꝰ ab vnitate medij nõ ꝓbat̃ vnus eſſe ſenſus: ſꝫ potius ab vnitate organi paſſiui ꝺm ratiõem ⁊ proportiõem ad ſuum agẽs. hoc autẽ quod demõſtrat q̃ tactꝰ eſt plures ⁊ nõ vnꝰ eſt precipue tactus qui eſt in lingua. ille eni tactus tangit omnia que tangi poſſunt: ⁊ inſup tãgit ſaporoſa ſicut diximꝰ ꝺm eandẽ partem lingue in qua eſt tactus. ⁊ ſi quidem ita eẽt in toto corpe ſenſibili q̃ etiã alia pars quelibet ſentiret ſaporẽ cum tangibilibꝰ tunc vniuerſaliter videret̃ eſſe vnꝰ numero ⁊ ſpẽ ſenſus guſtus ⁊ tactus: ⁊ hoc ideꝫ videret̃ ſi lingua eẽt animal. Nunc aũt diſcernunt̃ tactus ⁊ guſtus eo q̃ non ꝺm quãlibet ptẽ conuertunt̃. quicqd eni guſtat ſaporꝫ ꝺm idem diſcernit tangibilia ſed nõ conueniũt̃ q̃ quicquid ſentit tangibilia q̃ ꝺm id iudicet ſaporꝫ. Que autẽ ſubiecto ſeparata ſunt eẽntialiter ſunt diuerſa: ⁊ ideo guſtꝰ ⁊ tactꝰ eẽntialiter ſunt diuerſi ſenſus. licet autẽ ipi tactus ſubiecto nõ diuerſificent: tamen tormaliter ꝓpter cãm p̃uꝫ inductã neceſſe eſt tactiuas virtutes diuerſas eſſe

Capitulũ trigeſimũ ſecũdũ: vtrũ tactus indigeat aliquo medio extriſeco.

Hijs autẽ ſic conueniẽter demõſtratis quramus an mediuꝫ quod eſt in tactu actuali ſ̃ps tangẽtis immutet̃ ſemp̃ p̃ tactũ corpis cuius accipit qualitates: an etiã indiget medio exteriori. hoc eni videt̃. ſcimꝰ eni tactiuã virtutẽ habẽtia nõ habitare niſi in aere vel in aqua. ſcimꝰ etiã q̃ nihil tangit in aqua niſi ꝺm ſupficiẽ humidã vel humefactiuã eſſe. humidã autẽ vel humefactiuã habẽs ſupficiẽ habꝫ aliquid corpis humidi ſibi in ſupficie adherẽtis. Sꝫ omne corpus habet ꝓfunditatẽꝫ: cum profunditas ſit tertia magnitudo ſiue dimenſio corporis. ergo inter quelibꝫ ſe tangentia in aqua intercidit medium profundum habens in quo qualitas tangẽtis prius eſt q̃ꝫ in ſenſu tactuset: ſic cum omnium habitantium in aquis vltima repleta ⁊ infuſa ſint aqua omnia tangentia in aqua medio extrinſeco

vtunt in aqua per quod fit tactus ipsorum. eadem autem necessitate sequit boc in aere quia aer etiam humid⁹ est: ⁊ replet ⁊ infundit vltimas superficies se tangentiū. fit igitur tactus non tm̃ per medium intrinsecuz sed etiam per medium extrinsecū. ꝟ autem est contra ratōnem tactus: quia illa se contigūt quorum vltima sunt simul: non intercidente aliquo alio corpore. sic igitur verus tactus non potest esse habitātū in aqua vt in aere: licet in aere magis lateat q̃z i aqua: eo q̃ nibil est aer: sicut etiā animalia habitātia in aqua vt pisces: magis nos latēt q̃z in aere habitātia: eo q̃ aer est magis puus: et minus tegit ea que sunt in ipso. Ex bis igit dubium orit: vtrum omniū sensibilium ꝟm vnam similitudinē sit sensus per medium extrinsecuz an quorundā sensuū sit aliter q̃z in alijs: sicut gustus ⁊ tactus vident accipere sua sensata in eo q̃ tangūt sua sensibilia corporali tactu ꝟz sua vltima. Si enī omnis sensus est per medium extrinsecuz licet quidam cum boc tangūt sua sensata et quidam non: sed sunt lōge distātia ab ipis: ⁊ reddunt eis a medijs: que p̄mo a sensib⁹ immutata sunt: tūc omnia sensata sentimus per altera a nobis ⁊ extrinseca media: ⁊ tūc per mediū extrinsecū sentim⁹ durū ⁊ molle ⁊ alia tangibilia: sicut ⁊ sonabile: ⁊ visibile: ⁊ odorabile: ⁊ non erit differētia in babēdo mediū extrinsecū istorū quiq̃ sensuū: ſz potius in sentiēdo per medium extrinsecū lōge vel ꝓpe ⁊ ꝓpinquitas sentiēdi p mediū extrinsecū erit causa quare latet q̃ quidam babent mediū extrinsecū cum tamē babeant: sed qđ latet non erit causa non essendi mediū. Quoniā autē superi⁹ dixim⁹: si ponam⁹ nos sentire p pellē mēbrane nobis supinductā: que sit adeo tenuis q̃ lateat nos omnino: quia ꝓbibet sensum: eo q̃ percipi non potest si p̄us sit qualitas sensata in pelle: ⁊ per pellē in carne: licet sic lateat: tamē ꝓcul dubio pellis est media per quā sentimus: ⁊ est mediū extrinsecū: sicut diximus de aqua ⁊ de aere. Videmus enim nūc tā gere omnia que tāgi possunt: ⁊ nibil in sensu tactus videtur esse per medium: cum tamen inter vltima tangētiū intercidat humidum aeris ⁊ aque: quo repleta sunt vltima tangentiū: sicut diximus supra. videt igitur medium extrinsecū babere sensus tactus.

Sed ad bec omnia dicimus soluentes: q̃ in veritate ita est q̃ in humido aque vel aeris se tangētia babent inter suas superficies intercidens aliquod humidū corpus: sed tamē boc non est mediū necārīū ad sensum sed accidit. Et in veritate est adeo tenue ⁊ ita adberens se tangentib⁹ q̃ vno tactu numero tangit illud mediū et immutat sensum: ⁊ ideo tangit per illud: non sicut p mediū: sed sicut per aliquid accidētaliter sibi circūpositū. Et ideo differt boc medium a medio quod est in speculatiuis ꝟm visuz ⁊ in sonatiuis ꝟm auditū: quoniā in visu: in auditu: ⁊ olfactu fit sensus: ita q̃ nos in eis facimus nobis medium aliquid quod agat in organū: ⁊ ab obiecto agatur in ipsuz. Et ideo in illis sensibilibus medium aliquomodo ꝟm intentōem sensibilis agit in nos sensibile quod in ipsum egit forma sensibilis. Non quidem tēporis p̄oritate: quia in non momēto p̄cipue in visu immutat ⁊ medium a visibili: ⁊ visus a medio: sed tamen est ibi p̄oritas cause: quoniam sensus non immutatur: nisi causaliter immutatū sit medium: ⁊ boc medium necessariū est ad sensum. Sed que sentiūtur vel sentiri possunt in gustu ⁊ tactu: non requirūt medium extrinsecuz ꝓpter esse sensus: sed per accidēs vel ad bene esse sensus. ad bene esse quidē gust⁹ sicut diximus: per accidēs autē fact⁹ ꝓpter infusionē vltimorū ab humido aque vel aeris. Et ideo tangibilia non sentiūtur a medio: sicut fit in sensibus visus et auditus ⁊ odoratus: sed potius sentiunt simul cum medio quod infundit vltima. Et boc simile est clypeato qui percutitur: nō enim sic percutitur clypeus: q̃ clypeus pcussus vlterius percutiat bominē: ⁊ reddat sibi pcussionem: sed potius simul vno ictu percutitur clypeus ⁊ clypeatus: ⁊ ita est in bis q̃ se tangunt in humido aque vel aeris. Hec igitur que bic dicta sunt: sentētia est aristotelis ꝟm verum ⁊ subtiliorē intellectum eorum que dicit in secūdo de anima de tactu.

Capitulū trigesimūtertiū: z est digressio dicens intentiones alexandri: themisty: auerrois: z auicenne.

SEd alexander z themisti⁹ hic diuerterūt a veritate z errauerūt. Opinati sunt enim ar⁹. dixisse nō esse tactū habitantium in aere z aqua nisi p medū aerem vl' aquā: tangz tact⁹ indigeat medio extriseco: z tūc negāt ħ de ratōe dicti ar⁹. opponētes q tact⁹ animatorū in aere z aqua sentit qualitates aeris z aque sine medio: z ita nō fore mediuz necessarium semp in his que se tangūt in aere vel in aqua. z intellectū būc etiā multi modernorū vl' latinoz habuerūt ante hec tempa sequētes alexādri z themisty errorē. Sed cōtra istos est sntia auerrois dicētis: q loc⁹ z locatū similia sunt ꝼm nāz z ideo habitātia in aqua nō sentire dicit qlitates aque ꝼm q est loc⁹ cōnaturalis talib⁹ animalib⁹. z idem dicit de qualitatib⁹ aer⁹ z in aere habitantib⁹. cum autē intēduntur qualitates istoz eleñtoz: z efficiūt dissimiles animaliū qualitatib⁹ que habitāt in eis ħ nō fit nisi vt dicit p admixtiōnem corpoz calidoz vel frigidoz cum ipis. Et in tm p ducit suū sermonē q dicit aquā nō calefieri nisi p admixtōem corpoz calidoz: z est rō sua: quia frigiditas est naturalis ꝓpetas aq sicut caliditas ignis: z ideo manens aq pura nō deserit frigiditatē vt dicit. Nos āt nullaten⁹ hoc credim⁹ fore verum: quia nos videm⁹ oculis aquā calefactā per seipaz redire ad frigiditatē: z hoc non faceret nisi in natura sua frigida esset: z cum nihil videamus separari ab ea non debet redire ad frigiditatē qz diu est commixta corporib⁹ illis calidis. Adhuc autē ꝼm eum nunqz altera tio fit in simplicib⁹ elemētis: que mutatio ē ꝼm solam qualitatē: que omia absurda sūt ꝓpter quod dictū suum non credimus esse verum. Bene eni dixerūt alexan. ibemi. et auic. opinātes qualitates aeris z aque sentiri sine medio extrinseco: sed nō subtiliter ar⁹. dicta intellexerūt: quoniā opinati sunt ar⁹. intellexisse tactū medio extriseco indigere. Quid autē sit mediū in tactu: posteri⁹ dicet. Q autē dicit auerrois q similia per tactū non sentiant: z q locus z locatū simi les habēt qualitates in parte est verum: z in parte falsum. cum autē omnis passio ꝑmo sit dissimiliū: postea facta mutatōe sit sīlis z sensus est passio quedā: oz q ois sensus ꝑmo dissīlis sit: z tunc suā sentit p obiectū immutatōnem. facta autē immutatōe: tunc sensus est similis rei sensate in specie sensibili: z tunc non sentit se immutari: sed iam pfect⁹ indicat de sensibili: cui⁹ apud se speciem habet: z ita est de tactu. qz diu ei qualitates tactiue qualitatib⁹ aīalis tangentis dissimiles sunt: tunc sentit hoc qđ tangit. si aūt penetrauerit z informauerit carnē z cetera mēbra tangētia: tūc nō sentiunt ꝯplius Et hui⁹ signū est q febricitātes sentiūt calorem innātez: eo q excedit calorē ꝯplexionis: sed ebric⁹ qui maiorē qz febricitās habet calorē nō sentit eū: quia informat membra z factus est quasi nālis: z sic est in omni passione z in omni sensu. Q aūt dicit locū z locatū similes habere qlitates: nō dio verum est: quia loci qlitates sunt qlitates simplices: z locati qlitates sunt ꝯpositę. Probarū autē est in li. pigeneos: q qlitates mixtoruz sunt reducte ad mediū z qualitates simpliciū sunt in excellētia. Et si dicatur q simplicia in locis generatorū cōpositoz nō sunt simplicia sed pmixta: videt hoc ee nō omnino verū: quia licet pmixta sint: non tñ habēt talem pmixtōem que miscibilia ducat ad mediū: sed poti⁹ in qua vnū elemētū suis in qualitatibus saluatū est: sed non est omnino depuratū ab altero quod euaporabiliter elenat in ipo.

Capitulū trigesimūqrtū: de medio tactus quid sit: z quot modis dicatur.

OMnino autem videt caro z extremitas in lingua in gustu: z sic p omia se habere in mediando: sicut se habent aer et aqua in visu z auditu z olfactu. in omnibus enim sensibus generaliter videt cōuenire: q illi⁹ null⁹ sit sensus: quo sicut instrumēto sentimus: quādo sine medio tangit a sensibili ꝑmo: vt si quis ponat corpus album in oculi vltimū quo videm⁹ sicut instrumento

qui est humor cristallinus sive glatialis. manifestus est igitur ex hoc quod possibile tangi quod est instrumentum tactus est inter carne: et tamen non est caro ipsa: quia sic necesse est accidere in tactu sicut i alys sensib⁹ sensibilia enim apposita sine medio sūt id quo sentiunt animalia sicut instrumento nō sentiunt: sed tangibilia posita super carnem sentiunt. ergo caro erit medium in tactu et nō instrumentum. causa autem quare non sentiū instrumenta nisi a medio h est quia in instrumēto est vis sensitiua et hec non accipit nisi spēm in omni sensu: et ideo oportet q i organo nō sit nisi spēs et iō nō potest fieri tactus corporis hm nām sensus: sed oportet q spēs sit in medio et a medio fiat in instrō sed h videtur forte mirabile cum omni tempāt p experimentum ostet neruos forte magis sensibiles quando tanguntur a sensibus q̄z ipsam carnem quod est contra p̄dicta. Adhuc autē per anatomiam ꝓbatum est quoniam caro non habet sensum nisi sibi ministratum a neruo et ideo videtur sententia inducta esse falsa nec solum in carne sit sensus: sed in ossibus quibusdam sicut in dentibus sicut experimento ꝓbatur. et iō Auicē. et multi alj hanc sententiam aristotelis imitari contempserunt et dixerunt carnē neruosam esse organum tactus et non esse i tactu sicut in ceteris sensibus quoniam tactus non tantum est vis quedam et potentia sensitiua anime: sed ē forma que facit al' eē quoniam nullum animal est sine tactu et oē qđ habet tactum est aial et iō tactus nō est i vno mēbro sed est in multis sicut omis forma sbalis actū quem hz eēntialē opatur in tota mā et non in vna eius pte im. et iō dicūt tactū nō hre medium aliqđ c⁹ adhuc induc̄t rōem: quia. s. animal sentiens ex tangibilibus componitur et ex illis saluatur et corrumpitur: et ideo oportet q sine medio eisdem coniungatur: nos autem veritatem saluare cupientes et reuerentiam exhibere aristo. p̄ncipi phioz dicamus carnem eē medium tactus: sed carnem generaliter vocam⁹ id quod ꝑe caro est vel id quod est sile carni. simile autem carni dicim⁹ tripl'r accipi. vno quidā mō membz quod loco carnis est in animalibus sanguinem nō habētibus. alio autem mō of caro vel simile carni id quod vicinatur medietati et equalitati complexionis que est in carne sicut dēctes et ideo dentes crescunt in his in quib⁹ alia ossa non crescunt et expimentum huius est q ei qui dentes superiores vel inferiores habent extractos ille videbit dentes illis oppositos super alios prolongari et hoc nō esset nisi crescerent p nutrimentum. videm⁹. n. in senibus quibusdam dentes extractos crescere quod non fieret nisi essent vicini carnis complexioni quoniam caro sola est que influit et effluit p nutrimentuz restaurata p totam vitam animalis et iō dixit Galienus et auic̄. q dentes habent medium in tactu sicut et caro ꝓpter quod etiam membra mollia quoz complexio ad equalitatem carnis non accedit non sentiunt sicut epar et cerebz et hmōi: et si aliquando i eis sentitur dolor h est in paiculis que sunt circa sbstantias eoz. tertio autem mō dicit simile carni quod carni est commixtum sicut nerui. non enim potest esse q nerui multum immixti carni non multū sunt similes carni cum ex corde vel eodem trahant nutrimentum. cuius signum est: quia nerui in vtroq3 fine coniuncti ossibus sicut nerui q vocantur funes sive ligamentum ossium ꝓpter similitudinem quā habent ad ossa nō sentiunt. dicimus igitur neruos sensitiuos in loco vbi sensum habuerunt non sentire si sine medio tanguntur a sensibili et h est in loco vbi a cerebri āteriori parte oriūt. illi eī complexionem carnis nan habent sed potius cerebri vnde oritur sensus. alibi autē vbi carni immixti sunt et medietati carnis vicini sensum habent: quia illi sunt plus bñtes ratiōem medij in tactu q̄z organi rōnē

Capitulum. xxxv. qualiter se habet tactus ad tangibilia.

SUnt aūt ea que tangi p̄nt q̄ tangibilia vocam⁹ drie corpis phici hz q est corpus phicū. dico aūt illas eē drias tales quales eas qualitates q̄ el'a adiuicē distinguunt et determiant. s. calidū et

frigidū ⁊ humidū ⁊ siccum de quib⁹ ꝑus in
secūdo pigeneos diximus vbi tractatum ē
de elis. id autem quo sentim⁹ sicut organo
in quo situs est sensus qui vocatur tactus:
primo est potentia hmōi ps post alteratio-
nem autem a sensibili factaz est actu hmōi
sentire est enim quoddam pati ⁊ ideo faci-
ens ⁊ agens sensum ad similitudinem sue
speciei est actu ⁊ patiens est potētia habēs
formam agentis ⁊ cum oporteat omnes p-
tes alati corpis esse mixtas ex tangibilib⁹
differētijs necesse est q̄ organū ⁊ medium i
tactu aliquo mō habeant istas q̄litates ⁊ hz
q̄ habet eas non suscepit eas quia nihil su
scipit id quod iam habet. cum igitur habet
eas ad equalitatem medq reductas h mō
non suscipit eas. ⁊ ideo nullus omnino tac
tus sentit qualitates sibi per omnia similes
sed tactus priuatus est excellentia illarum
qualitatum iōq̄z in potentia est ad illas ex-
cellentias ⁊ illis immutatur a tangibilib⁹
⁊ iō tactus simile sibi calidū ⁊ frigidum et
durum ⁊ molle ⁊ reliqua non sentit: sed ex
cellentias tanq̄z ipse sensus existat in medi
etate quadā complexionis inter sensibiles
contrarietates ⁊ ideo non discernit sensibi
lia tactus: quia medium neutrum est extre
moz ⁊ cum priuatum sit vtroq̄z mō poten
tia est vtrunq̄z ⁊ ideo discretiz est ipsoz. ad
vtrunq̄z enim ipsorum cōpatuz est sicut al-
terum: quia medium compatū extremo est
extremū etiam cum extremum sit priuatio
que potest immutari ad suum oppositiuz h
modo considerat̄um id quo tangimus pōt
immutari ad sensum ab extremoz vtroq̄z:
⁊ oportet esse in tactu sicut est in visu. Id ei
quo sentimus in visu album ⁊ nigrum nec
album nec nigrum est in actu: sed vtrunq̄z
potentia ⁊ similiter est in omnib⁹ alijs sen-
sibus: ⁊ ita est in tactu q̄ id quo sentimus
frigidum nec calidū est excellenter: sed me
dium quod est in potentia vtrunq̄z ⁊ actu
neutrum. Imp̄ autem sicut visibilis ⁊ in-
visibil' erat visus mō quodam diuerso: sic
facit in omnibus sensibus sicut determina
tū est ita etiam tangibilis ⁊ non tangibilis
est tactus. non tangibile autem dicitur mlt̄i-
pl'r quod. s. habet quam oriam ⁊ minoreꝫ
q̄z sensum mouere possit sicut passus ē aer
quia non sentitur tactu. vł etiam nō tangibi
le excellens quod corrumpit tactū sic ignis
non tangibile autem q̄ nullam habet tac-
tus differentiam nullū omnino est corpus
quia sicut diximus tactus drie corpa phi-
ca determināt: quia ex solis qualitatibus ta
ctus corpus animatum ꝯstituitur: ideo sola
illa per se corpi animato cōueniunt vel con
trariantur ⁊ ideo sensibilis delectatio ⁊ sen
sibilis tristitia non est nisi in tactu. i alijs au
tem sunt inq̄ztum vicinius vel distantius ta
ctus indicant delectationes. h autem in li-
bro de sensu ⁊ sensato certificabitur sic igit̄
dictum sit figuraliter hoc est superficieten⁹ de
vno quoq̄z ꝓprioz sensuum.

Tractatus quartus secūdi libri qui ē
de cōmunibus sensuum.

Capitulum primū q̄ omnis sensus
susceptiuus est spērum sensibilium.

QDmmuniter autem cōuenientia
sensibus ⁊ de sensu cōmuni dēm
est post h primuz aūt quod cōuer
cōuenit omni sensui hm q̄ est sensus est q̄
ois est in gradu illo apprehensionis quod
accipit speciē sensibilē sine mā: mā in pīte
sicut cera accipit figurā sigilli solā ablq̄z eo
q̄ aliqd de mā sigilli ꝓfluat i cerā accipit fi
gurā annuli siue sigilli aurei vel ferrei sine
auro l'ferro ⁊ tam accipit aureā siue ferre
am figām h est eam que hm eē materie sue
erit ⁊ est aur'i vel ferri ⁊ nō alteri⁹ nihil acci
pit tamē de auro ⁊ ferro ⁊ sil'r sensus accipit
vnuscuiusq̄z sensibil'i spēm colorem. s. ⁊ sa-
porem ⁊ sonū patiq̄z ab hmōi sensibilib⁹
spēbus ñ inq̄ztum vnaqueq̄z sensibiliū est
vnum quodq̄z sensibiliū hm esse māle sz in
q̄ztum vnūquodq̄z illoz est in esse intentio
nali ⁊ hm rōem sicut prius in antecedētib⁹
diximus. vł aūt forte sil'r h de tactu ⁊ gustu
nō fore vez hm prius determinata: quia
diximus sensibilia eoz hm esse māle fieri i
sentientibus. Sed ad hoc intelligendū est
q̄ nos vocam⁹ h sensum vtutem sensibilez
in primo organo sensitiuo sitā. illi. n. a me-
dio non reddit nisi spēs sola sensibilis hm
q̄ vnaquaeq̄z vtutum sensibiliuz index qdā

est oriarum sensibilium que sibi obiciunt. ⁊ hoc modo omni sensui ꝓuenit ipsum esse susceptiuum sensibilium spēr̄ sine oi mā ⁊ esse materiali: mā tamen pñte. id autem quod primum est quo sentimus est id i quo sensibilium spēs sole sine mā potentia sūt primo ⁊ post in actu quando iam habet eas ⁊ sequitur ex isto q primum sentiens cum est in actu est tale: quale quidā ipsum sensibile sed alterūz est esse eius hinc ⁊ inde ꝟz q est in esse intentionali actus sensus ⁊ ꝟz q est in esse māli magnitudo quedam siue corpus sm̄ sensibus. magnitudo enim materialis sb̄iecta sensibns non est id quod sētitur sm̄ q sensatum actus est sensus: sz qz esse sensitiuum quod est esse intentionale. Similiter autem nec ipse sensus ꝼm actuz factus est magnitudo: sed est ratio quedaz intentionalis ipsius sensibilis ⁊ sensus habens talem intentionem in potentia sensibilis que index est ipsius. omnis enim potentia alicuius ⁊ rō habet ꝓportionem ad ipsum recipiendum que ꝓportio si soluat non erit amplius potentia. oportet enim potentias primas ꝑ aliquid esse primas et precipue potentias habituales que sūt sicut esse primum armoniam habentes ad actus secūdos qui eliciūt ex ipsis. diximus autē superius q sensitiui primi perfectio est a generante ⁊ species sensibilium sunt in ipsis: sicut actus secundi armōice. ergo potentia sensitiua ꝓportionatur sensibili quod accipit. ⁊ ideo ex illo manifestum est ꝓpter qd excellentie sensibilium corrumpunt sensuz quoniam excellentie excedunt armoniam: ⁊ soluitur tunc ꝓportio quo ad sensibile cōpositum fuit organū sentiendi: sicut in simphonia qu ādo armonice extense sunt chorde si quis fortius q̄z armonia pmittat pcutserit chordas corrumpit armoniā. Ulteriꝰ autem ex dictis manifestum est: quia plante non habent sensum. sz enim patiant a tāgibilibꝰ que agunt actione materie ⁊ nō tātum actione speciei ⁊ sz habeant quandam ptem anime tamen quia orga na plantaruz non sunt armonice ꝓportionata ad. solas sēsibilium spēs recipiendas nō pñt sētire plāte. carent autem hmōi armonia in organis ꝓpterea quod terrestres sunt ⁊ cō actiones earum ab actionibꝰ mālibus elenari nō pñt: sed patiuntur passione māli non formali sicut diximus. ideo dicentes plantas habeꝝ duos sensus gustum. s. ⁊ tactum absq; dubio errant: quia licet trahant nutrimentum ⁊ alterentur tangibilibus tamen nō iudicāt sapores: nec alterantur alteratione spēi tātū sed alteratione mātē b̄ est igitur quod cōuenit sensui oi. mḡtum est sensus.

Capitulum secundum vtrum aliqd nō bñs sensum patiatur a sensibus.

DUbitabit autem fortasse aliquis si aliquid patiatur ab odore s boc est ab odoris simplici specie quod impossibile est habere olfactum: aut a colore siue a coloris simplicis specie quod videre non potest. similiter autem eadem ratio dubitationis est in aliis si enim qō est olfactꝰ actiuum ad actum est odor ⁊ relatiue dicūtur ad inuicem ꝓprium actiuū ⁊ ꝓpriū passiuum: tunc posito vno ponitur alterum: ⁊ destructo vno necesse est alterꝫ destrui. igitur in quo est odor sicut in ꝓprio passiuo necesse est habere olfactum sicut sequi videt q nihil habens olfactum mō predito patiatur ab odore. eadem autem est rō in aliis sensibus: quia sicut sepe diximus non quelibet passiua vel passibilia recipiunt actus actiuoꝝ quorumlibet sed actus sensibiliuz recipiunt quedā passiua ꝟz q armonice sūt sensitiua eoꝝ. similr autem b̄ idez manifestū ē etiam sicut lumē. n. tenebra odor sonus ⁊ alie simplices spēs sensibiles ꝼm q hmōi nihil oio agunt in corpora nō bñtia sensus actione spēi tm̄: sed si agūt in ipsa b̄ ē actōe nō spēi sed māe: sicut qñ dr̄ q tonitruus scidit lignū nō agit ad scissuram ligni videlicz soni spēs simplr̄: sz potius aer ꝑ motū quo mouet qui est cā sonādi ⁊ ꝑ cām eādē multū sonantia scindūt turres ⁊ muros: qz aer ꝯtinuus vsq; ad auditū mouet qñ defert sonū ⁊ cū est in muris commouet muros. et sō etiam acuti soni dentes ledūt cōmouendo eosdem. sz aūt ita sit de spēbus sensuū qui sunt ꝑ mediū distās tamē tangibilia et

saporꝫ vidēt agere alterando ī ea q̄ nullū
babent sensum ⁊ que sunt inanimata. Si ei
illa dicerentur non agere que sunt inanima
ta tunc non possunt aliqua inueniri a quib⁹
inanimata ⁊ animata alterarentur. Si autē
dꝫ ceditur q̄ a sensibus tactus ⁊ gustus pati
untur inanimata queramus vtrum ne etiaꝫ
a sensibus aliorum sensuum triū patiantur
inanimata. Sed dicendum vtiqꝫ q̄ non oē
passiuum est ab odore suo ⁊ colore ƀꝫ q̄ sūt
intentiones sensibiles: quia etiam si media
eorum patiantur ab intentionib⁹ sensibilib⁹
tamen media sunt indeterminata: ⁊ nō ma
nent in eis tanq̄ꝫ forme ꝑmanentes iste in
tentiones: ⁊ ideo non vere ⁊ pᵱice patiunt
ab eis: sed transeunt ꝑ ea ad sensus ⁊ ferun
tur ꝑ ea sicut aliquid patientia ƀm quid ⁊ ñ
simplr. Sed tunc querit q̄: si odorare ē etiā
pati aliquid a specie tunc vnā ratōe patitur
medium quod est corꝑs inanimatum ⁊ sē
sus a specie sensibili: ⁊ tunc ƀm eadem pa
tiuntur ⁊ alterantur animata ⁊ inanimata
contrarium in li. de ce. ⁊ mū. nos determi
nanim⁹. ⁊ ad hoc dicimus q̄ odorare non
est absolute pati aliquid a sensibili ꝓcepto:
sed potius odorare est sentire ⁊ indicare o
dorem quod est secūda sēsus pfectio ⁊ nō ē
tm̄ pati sed opari aliquid ⁊ hoc mō sens ibi
le ad opationem sensus non agit in id quod
est iaiatum. est igitur totius huius q̄onis so
lutio siue determinatio q̄ sēsibile dupl'r ac
cipitur formaliter. s. ⁊ materialiter ƀ est sen
sibile in eo q̄ est sensibile ⁊ hoc est quod a
git ad opationem sensus ⁊ ƀm ƀ non agit
nisi corꝑs animatum anima sensibili sic
sensus ⁊ sensatum sunt correlativa: que po
sita se ponunt ⁊ ꝑempta se ꝑimunt. si autē
accipiatur id quod est sensibile in quocūqꝫ
sensu: tunc illud agit alterando etiam corꝑa
non animata: ⁊ hoc modo sensus ⁊ sensa
tum correlationem ad inuicem non habent
⁊ hoc mō quecunqꝫ alterant animata alte
rant etiam inanimata.

Capitulum tertiū in quo est ꝓbatio q̄ non est sensus ꝓeter quinqꝫ ꝑ naturam mediorum.

QUoniā autem nullus ē sensus ꝑ
ꝓius ꝓeter quinqꝫ qui sunt visus
auditus gustus tactus ⁊ olfactus
⁊ bis que nunc dicemus accipere pōt aliqs
fidem. si enim nos omnia sensibilia ꝑ medi
um nobis coniunctum ⁊ omnia sensibilia
ꝑ medium distans sentimus istis quinqꝫ sē
sibus quos habemus tunc null⁹ nobis de
bet esse sensus: q̄m sensus nō bētur nisi per
sensibilium cognitionem que ꝑ mediū con
iunctum vel ꝑ mēdium distans sentiuntur.
Q̄ autem bis quinqꝫ omnia talia sufficien
ter sentiant inducendo monstratur sic: in
ꝓbicis enim ostensum est q̄ omnis anima
lis cuius est aliquis sensus ille est tact⁹: ſz
non cōuertitur. hunc autem sensum q̄ tact⁹
dicitur ⁊ est ꝑ medium coniunctum nobis:
sufficienter habemus cum sint plures. Q̄
autem sufficienter tactum habeamus patz
quia omnes differentiaſ possibiles tangi ꝑ
bos tactus quos habemus sufficienter sen
timus. si enim deesset nobis aliquis illoꝝ
sensuum desset nobis etiaꝫ organum ⁊ me
dium illius sensus. quecunqꝫ autem tangē
tes sentimus illa sunt sensibilia obiecta tac
tus: ⁊ illa habentes in sensu tactu cōtingim⁹
similiter autem est de gustabilib⁹ que suffi
cienter sentimus ꝑ extremum lingue tangē
tes. igitur non sunt plures sensus ad sentiē
da ea que tactu sētiri debēt sine vlr siue pti
culariter ƀz q̄ gustus est quidam. non ergo
nobis deest aliquis illoꝝ sensuum qui sūt
ꝑ medium intrinsecum. similiter autem ꝓ
bauim⁹ q̄ nō deest nobis aliquis illoꝝ qui
sunt ꝑ medium extrinsecū. quecunqꝫ enim
sentimus ꝑ media ⁊ nō ipsi tangentes iam
sentimus ꝑ sensum intentionalr ꝑ distātiaſ
simpliciū corꝑm que sunt aer ⁊ aqua q̄ sūt
media triuꝫ sensuum. illa. n. sic se bñt q̄ sūt
mediātia distanter ad sensus. ⁊ iō si plā sen
sibilia possent sentiri ꝑ organū vnū: tūc bñt
illud organum ꝑ qđ sentiret sufficiēter illa
plā sensibilia sufficienter haberet plēs sen
sus q̄m nō deesset ei sensibilium cognitio si
cut si dicerem⁹ q̄ organū sensitiuū esset ex
aere ⁊ q̄ aer est mediū soni ⁊ coloris ille q
bret huius organū sufficicienter sentiret per
organū vnū duo sensata differentia genere

Similiter autē si plā organa ⁊ media sunt eiusdem sensati sicut aer ⁊ aqua que sunt media coloris inq̄stum lucida sunt tunc habens illa plura organa ita⁹ sufficienter sentiz illud sensatum ⁊ non deesset ei aliquid in sensibiliuz cognitione. Ex omnibus ātbmōi arguo q̄ habens organa sufficienter omnia sensibilia sentientia p̄ mediū ꝯiunctum ⁊ p̄ medium remotum non habz defectum alicuius sensus. alī autem habens q̄n q̄z sensus habet organa sufficienter omnia sensibilia tam p̄ medium cōiunctum q̄z per medium remotum accipientia. ergo non deest aliquis sensus bīti quinq̄z sensus p̄redictos. ⁊ hec ratio est penes media sensuū accepta. medium enim ad omnem sensum essentialiter exigitur: sed mediuz aut est cōiunctū aut distās: ⁊ si ꝯiunctuz est aut est p̄ b̄ medium quod est equalitas inter sua sensibilia aut p̄riuatum eis omnino. medium autem quod est equalitas est in tactu: quoniam omnino non potuit p̄rigari tangibilibus eo q̄ ex talibus consistit compositio essentialis animati corporis. si autem est medium p̄ priuationem sensibiliuz coniunctū tunc est gustus. ille enim est per ꝯiunctum medium eo q̄ ipse est quidam tactus ⁊ suū medium p̄riuatum est sensibili eo q̄ ex illo non componitur sentiēs: sed potius suū sēsibile est indicās b̄ quod est maxime cōueniens ꝯpositioni essentiali ⁊ b̄ est sapor qui ideo q̄ sequela est complexiōis indicat nutrimentum quo saluatur compositum aiatū Si autem est mediuz distans non potest eē terminatum corpus: quia per illud nō posset esse transitus sensibilium. oportet igit̄ q̄ sit puū. b̄ autem ē bm duplicē nām: aut. n. est bm eam que est a supiori corpore ⁊ sic est medium visus ⁊ hoc est in quatuor corpori bꝰ puris: aut bm nām alicuius eli in seipso ⁊ b̄ est dupl'r: aut. n. est cū motu gnāte sensibile ipsum: aut bm gnātionem a solo sensibili factam ⁊ primo quidez mō est mediū soni ⁊ b̄ ē aer q̄ aer q̄z aqua nobiliorē magis est in aere q̄z in aqua. Secūdo autē mō mediū est odoris quod est etiam plus in aere q̄z in aqua. quia licet humidior sit q̄z aq̄: tamen ꝓpter spūalitatem sui humidi calido sicco minus contrariatur q̄z aqua que incorporatuz habet humidum: ⁊ ideo plꝰ diffundit odoris in aere q̄z in aqua. Est aūt sciendum sensibilium p̄ media sua non esse motum localē: sed potius sicut diximus spēs sensibile formaliter gnāt intentionez suam in omni parte medij p̄ circulū ⁊ sperāz in circuitu nec ē vna numero intentio sensibilis quelibet in parte medij sed diuerse sic etiam supius diximus de soni gnātione ⁊ b̄ magis ē alteratio q̄z motus localis nō tam vere est alteratio ideo q̄ non res: sed potius intentio rei est generata in medio que intentio non est res ſepata vel rata in esse: sed potius rate rei similitudo spūalis. Si autē aliquis obiciat q̄ si motus localis non est intentionū sensibilium in medio q̄ tuncꝰ distantia non debet impedire sensum ⁊ debemꝰ equalit cito sentire remotū ⁊ ꝓpinquū Adhuc aūt si est alteratio ⁊ omnis alteratio ē cū transmutatione sūi ⁊ ita vī media debere transmutari: dicimꝰ ad hoc quoniam ois vīus agēs efficatior est in ꝓpinquū agere q̄z in remotū sicut dicit pīs alpetrās ⁊ iō sensibilia in ꝓpinquo ꝓportionatas suas generant formas ⁊ nō in remotis quoꝝ distātia extra possit eē gnāntis. ⁊ lz cōcedat̄ media bm aliqd posse transmutari nō tñ simplr trasmutāt̄ eo q̄ ista nō res sunt velut diximus: sed rez intentiones quedam ⁊ precipue in visu. in auditu autez sonus eē materiale bz in aere ⁊ p̄ reflexionem habz esse spūale. odor autem habet intentionale esse in remoto ⁊ i ꝓpinquo aliqd habet de esse māli. gustabilia aūt ⁊ tangibilia p̄ mām cōiūgūt medijs: sed tñ medium nō agit in organuz nisi esse intentionale. ⁊ ideo vī q̄ sic in alijs sensibus sensibilia ad mediū se bīnt ita in gustu ⁊ tactu se habent media ad sensum. hec igit̄ est rō p̄ media sensuū ꝓbans nullū in aliquo animali pfecto deeē sensū.

Capitulū quartū in quo ꝓbat̄ nō eē nisi quinq̄z sensus p̄ nām organoꝝ.

Inducemꝰ ātb aliam rōem ex pte organoꝝ sensus acceptā dicentes q̄ organa quibꝰ sentiūt aialia non

pñt esse ꝯmixta. nisi sic q̄ sint ex duob⁹ elīs medijs que sunt aer ⁊ aqua dñantib⁹ in eis sicut pupilla cuius pfectio est visus ē ex aq̄ ⁊ aer cōnālis est auri p quam ē audit⁹ ⁊ lo⁹ factus ēt ex altero illoꝝ est qm̄ in spirantibus fit p aerem in aquaticis aūt fit p aquā adducētem odorē similiter in animalibus nō bñtib⁹ sanguinem ⁊ nō spirantib⁹ q̄ i aere bitant sic̄ sunt apes fit. n. in aere in quo eis dem odores occurrunt vel concurrūt: sicut supius ē determinatū. ignis autem p seipsum quidem nullius est: eo q̄ est ꝯsumens ⁊ interminās omne animatum: sed p ꝓprietatem sui caloris incomplexionatus tunc ē in omnibus sensibus opatio eius quia calor facit vigiliam ⁊ expandit spūs animalium ad organa sensuum ⁊ sic organa omia soluit ad operationem sicut frigiditas ad interiora ꝓpellens spūs immobilitat ⁊ stupefacit omnia organa sensuum sicut in somno ⁊ vigilia terminabitur. Terra aut̄ cum sit frigida ⁊ sicca ⁊ ex vtraq̄ q̄litate sit termia tum corpus ⁊ nō receptibile sensibiliū: nec reddibile eorundem sed potius b̄ quod tarde recipit fortiter in seipsa tenet nō pōt esse dñans in organo alicuius sensus nec adiumētū ꝓbere ad actus ⁊ opationes sensibiles q: vō organicū corp⁹ terminatū ⁊ figuratū est ⁊ nō tenz nisi terra: iō pmixta alīs magis dominatur in tactu: q: in omnib⁹ aiatis magis terra dominat ꝓpter soliditatē ⁊ firmitatem q̄ debet eē b̄m nām in corpib⁹ aiatis eo q̄ aliter distinctionem ⁊ figuras mē broꝝ corpus aiatū nō retineret. vñ ex dictis relinq̄t nullū organū eē in quo dñet aliqđ simpliciū nisi aer ⁊ aqua. ⁊ b⁹ signū est q̄ si oculus pūgat nō egredit ex ipo nisi aq̄. liz āt pspicuū qđ ē medijū visus sit plus i aere ⁊ igne ⁊ celo q̄z in aq̄. tamen illa nō pl⁹ domināt in visu. lux. n. celi vel ignis si in oc̄lo dñaret: sicut dicit p̄lo ⁊ calcidi⁹ nō aduna rēt in oc̄lo forme: sed potius diuaricarētur sicut expresse deprehēdit in speculo luci opposito in quo aut nulle appēt forme: aut apparent valde obscure ⁊ cōfuse ⁊ iō sagax sollicita nā sapienter obūbrauit oc̄lm fouea et lachryma ⁊ supcilijs ⁊ būore nigro circa aperti⁹ oc̄li posito vt forma adunata certi⁹ oñdat visibile ⁊ luce vndiq̄ circūfusa nō diuaricet visibile. Adhuc aūt si ignis abundaret in oculo rar⁹ esset nimis ad tenēdas formas nec repzesentaret sed traduceret: organū aūt tenere ⁊ repzesentare dz formas: oportuit igitur q̄ fieret ex aqua frigida glatiali que puritate sua ⁊ quietate ⁊ būiditate reciperet ⁊ frigiditate ⁊ spissitudine teneret ⁊ repzesentaret in auribus autem non ē eadem causa quia sonus est cum motu: sicut supza demonstratum ē ⁊ motus non potest esse pmanens in spisso sed in tenui q̄ b̄ est b̄m aliqd leue ⁊ graue sicut in de ce. ⁊ mū. determinauim⁹. b̄ ergo causa ē quare in organis hec duo elementa domināt ⁊ nō alia ℞. autem dixim⁹ odoratū fieri vtroq̄z illorum non debet intelligi q̄ organū ipsuz habeat dominiū vtriusq̄z illoꝝ eloꝝ quia organum olfactus in anteriori pte cerebri collocat: ⁊ ideo optet esse frigidum ⁊ humiduz nō tamen fluidum sed commixtum cuz terra. sed actus odoratus fit per tactum aeris in quibusdam ⁊ per tactum aque i quibusdam sicut diximus: cum igitur organa sentiendi aliter componi non possint: nisi tex bis que diximus ⁊ animalia perfecta omnes habeant istas organorum perfectiones. animalia perfecta omnes habent sensus. omnes enim sensus habētur a perfectis animalibus ⁊ non ab imperfectis sicut i tertio huius scientie libro ostendem⁹. natura enim sollers ⁊ sollicita nihil negat necessariorum ⁊ non dat superfluum aliqd ⁊ hoc perpendere possumus in hoc q̄ talpe dedit oculos ⁊ cooperuit eos pelle quia illud animal cibum sb̄ terra venatur: ⁊ ibi oculis non indiget: raro autem est extra terram ⁊ propter consuetam opacitatez terre ⁊ tenebram sustinere lumen non posset nisi oculos tectos pelle haberet ob quod in loco oculorum exterius pilos non habe pellis eius vt magis sit spissa.

Capitulum quintum in quo probatur q̄ nullus deest sensus ipsis sensibilibus.

Secundus

Adhuc ãt ꝛ tertiaꝫ inducem⁹ rõnem sũptã a sensibus ꝑ quã nullũ deesse sensum animalibus perfectis ostendem⁹ hec enim efficacioꝛ est ad probandum ꝙ numerus propꝛiorum passiuorum ex nũero propꝛiorum actiuorum conuenientissime probatur. Non enim alteruꝫ aliquod coꝛpus sensibile est ꝛ alia passio siue qualitas sensibilis que nulli sensui est propꝛia q̃ ille que dicte sunt ergo nullus deest animalibus perfectis sensus. nullum autẽ aliud sensibile ẽ ab bis que dicta sunt sicut probabimus. Si enim esset aliud aliquod sensibile sensus illius ab aliquo animali haberetur: sed animal perfectissimũ est bomoꝛ: ergo sensus illius haberetur ab bomine. nos autem videmus bominẽ nõ babere plurium sensibilium sensus q̃ qui dicti sunt: quoniam sensibilia iudicant cõuenientia ꝛ inconuenientia animalib⁹ quoꝛum sunt sensus. iudicium autem conueni entis ꝛ inconuenientis potest accipi per illud quod substantialiter conuenit aut nocet aut per signum illius: ꝛ siquidem ẽ de eo quod substantialiter cõuenit: tunc opoꝛtet ꝙ sensibile innotescat per seipm: ꝛ aliquid quod est pars animalis quia ad boc ꝙ aliquid substantialiter conueniat opoꝛtet ista duo concurrere scilicet ꝙ substãtia sensibilis perseipsam conueniat: quia species generata ab ipo nõ constituit substantiam coꝛpoꝛeam: ꝛ oportet vt substantie cõueniat sentientis: ꝛ sic sensibile necesse est coniungi per substantiam sentienti: ꝛ ex b conuincitur esse tactus: ꝛ sufficienter babetur quando omnia contangibilia nobis substantialiter per tactum sentimus. Si autẽ per signum innotescit: aut illud signuꝫ est propinquum aut remotum: aut medio modo se babens. ꝛ siquidem est propinquuꝫ tunc erit sequela commixtionis: ꝛ sic erit sapoꝛ per substantiam coniunctus gustui. ꝛ si est medio modo se babens tunc ẽ odoꝛ qui causatur a sapoꝛe. Si autez est remotũ tunc significat per ipsam rei formam: aut per illud quod est ei⁹ signum ꝛ non res: ipse: ꝛ sic est sonus. Est autem numerũ bũc aliter accipere: quoniam sensus est ad notitiam ordinatus ꝛ ad cibum conuenientẽ ꝛ ad substantiam. bis enim tribus perficitur animal perfectum. substantia enim dat esse: cibus autem conseruationem in esse disciplina autem est de perfectione anime ꝛ precipue bumane. Si ergo sensibile sit magis disciplinabile tunc erit aut ex ipsa rei forma deseruiens inuentioni: ꝛ tunc est sensus visus. ꝛ ideo delectatio visus maxime signum est ꝙ bomo naturaliter scire desiderat: aut est per signum intentionis rei: ꝛ sic est auditus deseruiens doctrine: quia autem omne quod quisque scit aut addiscens ab alio: aut inueniens per se ipsum nouit: ideo isti duo modi sufficiunt ad disciplinam. Si autem sensus sit magis ad cibum prosequendum cum cibus non sit nisi aliquid commixtuꝫ oportet ꝙ spẽs sensibilis sit alicui⁹ cõmixti spẽs. species igitur ista cõsequitur proxime mixturam ita ꝙ est proximus effectus eius: et sic est sapoꝛ: aut est effectus eius non proximus ꝛ sic est odoꝛ qui sapoꝛem sequitur Si autem est de bis qui ordinantur ad substantiam tunc est species tangibilium: Et ex bis patet quare bomines visum et auditum babentes optime disciplinabiles sunt: ꝛ si carent odoꝛatu visu ꝛ auditu nũquam disciplinantur perfecte. Sunt tamẽ omnes sensus aliquo modo ꝛ ꝑm quid disciplinabiles: ꝛ ideo dicit ꝙ destructo quolibet sensu perit scientia sensibilis eius: ꝛ sunt aliquo modo iudicãtes cibũ: sed tẽ aut iudicant ꝑ itẽrõez pure spũalẽ aut medio mõ se bñtẽ: ꝛ ꝑmo gõ mõ iudicat vis⁹ a remotissio: secũdo ãt mõ aut ẽ sbaliter cibans: aut ꝓxime iudicans cõueniens ꝛ inconueniens in ipo. ꝛ ꝑmo quidẽ mõ est tactus: secũdo ãt mõ est gustus. Si aũt bz se medio mõ aut plus ẽ mãle q̃ spũale aut e cõuerso: ꝛ ꝑmo gdez mõ ẽ odoꝛ qui mixti coꝛpis ẽ: ꝛ secũdo mõ ẽ son⁹ qui ẽ spũale babet i medio nõ tamen sic visus. be autẽ sunt rõnes ab aristotele in secundo de aia ꝛfuse ꝛ breuiter posite ꝓpter qõ auicenna ꝓfess⁹ ẽ se aristotelẽ illo i loco nõ itellexisse.

Capitulum sextum ꝙ sensatoꝛum omnium non potest esse aliquis sensus.

a predicatis.

Hoc autē aliquis dicēt q̄ organum aliquod ꝓpriū quo sentimus ē eorū ꝟsibiliū que supra vocamus sensata cōia: ⁊ sic ille sensus qui ē illius orgāi erit sextus ꝟsus p̄mus ita q̄ ꝟsata cōia sunt sibi ꝓpa Sed si hoc eēt vez tē ꝟsata cōia sentirem⁹ vnoquoq; ꝟsu ꝟz accidēs ⁊ nō eēntialr. id qđ sentimus p accīs dr duplr quorū vnū ē quod accidit huic sensui iq̄tū ē hoc: licz nō accidat ꝟsui inquātum ē sensus sic nos visu sentim⁹ dulce: hoc.n. accidit visui iq̄tū ꝯiunctū ē suū sensibile cū sensibili gust⁹ tamē dulce nō accidit sensui inquātum est sensus: q⁹ tunc a nullo sensu p̄ciperet siue sentiret. aliud āt est qđ accidit huic sensui inquātū est h̄ sensus: ⁊ etiā ꝟsui inquantū ē ꝟsus sicut dicim⁹ q̄ videm⁹ filiū deonis ⁊ de illo diximus supra qđ ē sēsatū per accidens. p̄mo ergo mō p accīs sentit ab aliquo ꝟsu boc qđ ab alio ꝟsu sentit p se. si ergo sensata cōia sentirent ab aliquo ꝓpo sensu p se tunc absq; dubio nō sentirentur ab alys nisi p accidens: ita q̄ forma eorū nullo mō depingeret in ꝟsu alio: sicut nec forma dulcis describit in visu. cōia āt sunt quinq; que supra dixim⁹: q̄ sunt mot⁹ stat⁹ figura magnitudo nūerus: ⁊ vnū tamē qđ ad nūerum reducit: ⁊ si aliq̄ alia inuēiant que a plurib⁹ ꝟsibus eēntialr sentiunt ad ista reducantur sicut situs qui ē dimensio: ⁊ magnitudo quedā: ⁊ sicut ꝓpinquitas ⁊ remotio q̄ sunt etiā reducta ad magnitudinem: ⁊ sicut aspitas ⁊ lenitas ⁊ rectū ⁊ curuum q̄ vident ⁊ tanguntur que sb figura vident collocari ⁊ q̄cunq; alia talia p̄ inuēiri. ⁊ iō anicē. in suo sexto nāliū: silr āt ⁊ auicebron et bebuchem plā q̄ dq; ponūt sē sata. Q⁹ autē oia ista a quocunq; p̄dictoꝝ quiq; ꝟsuū eēntialr ⁊ nō accidēntalr sentiātur ꝓbat per hoc q̄ oia hec q̄ sentim⁹ motu quodā qui ē a ꝟsibili in ꝟsū sētim⁹. In illo aūt motu foꝛa ꝟsibilis vt passio quedā efficit in ꝟsu: tali.n. motu sētim⁹ magnitudinē. ⁊ iō magnitudo ꝟsibilis in sensu efficit: ⁊ q⁹ magnitudinē sētim⁹ motu oꝛ q̄ ēt figurā sentiamus tali motu: q⁹ figura magnitudo est quedam sic vel aliter terminata. ⁊ quia oppositoꝝ est idem ꝟsus essenti alis: ideo quiescens sentimus in eo q̄ non mouetur siue priuatum est motu. numeruz autem sentimus negatione continui. ⁊ per numerum proprietates. iam autem probatum est q̄ continuuz quod est magnitudo quedam essentialiter sentitur: ⁊ iō oportet q̄ eius priuatio que est numerus essentialiter sentiatur ⁊ vniuersaliter dicatur qcqd sentit motu qui sit a ꝟsibili in ꝟsum: ⁊ passio est ꝟsus ⁊ sic perfecta ab agente sensibili a pluribus sensibus: illud sentit eēntialr cū talis motus sit factus p se sensibili foꝛa motus. n. ille ē foꝛa post formā: q⁹ quod a ꝟsibili patitur p medium hoc patit a medio organū sensus. cōia autē oia tali motu sentiunt a plurib⁹ sensib⁹: nihil igit eorum sē tit p accīs sed vnūquodq; eorum sentit eēntialiter: ⁊ hoc non posset esse sicut diximus si sensata cōia ꝓpria essēt alicuius sensus particularis quia vnusquisq; proprioꝝ vnum sentit tantum p̄mo ꝟm naturaz sicut visus qui primo nō accipit nisi colorē ⁊ sb ipo colorū dras. est. n. visus p̄mo coloris: ⁊ postea drārū coloris ꝟm q̄ probauimus in p̄ncipio pbicoꝝ q̄ vle p̄us ē particulari in sēsu. silr āt est in quolibet alio sensu. cū igit ista cōia sint plura sb vna vlt nā nō cōtenta nō erit ipa alicui⁹ sensus sēsata ꝓpria. si autē diceret ab aliquo q̄ eēt ꝓpa alicui⁹ sensus tunc seq̄ret q̄ ab alys sēsib⁹ ꝓpꝛys ista non cōprehenderent nisi p accidens: ⁊ sic motus sentiret p visū p accīs quia ille motus sentiretur a visu sicut nec sentimus dulce per visum: boc enim ita cōtingit: quia nos habemus vtriusq; scilicet tam albi q̄z dulcis proprium sensum ꝟz q̄ essentialiter ⁊ substantialiter vtrūq; ꝯgnoscimus: sed album visu ⁊ dulce gustu: ⁊ iō accidit nobis videre album quando iudicium gustus prius fuit de dulci in boc albo. ⁊ ideo nō videmus dulce in eo quod dulce: sed videmus boc quod est dulce ꝟz materiam. ⁊ si diceretur q̄ non boc modo videmus dulce per accidens q̄ scilicet accidit huic sensui inquantum est sensus hic tunc oporteret q̄ videremus ipsum per accidens oio ita q̄ accideret ꝟsui iq̄tū ē ꝟsus

Secundus

sicut videm⁹ filiũ deonis nõ inquãtũ ẽ deonis fili⁹ accept⁹ ꝑ aliquẽ aliũ sensũ: sed inquantũ ẽ alb⁹ cui accidit deonis filiuꝫ eẽ cuius ſoia nequaq̃ in visu describit: ſꝫ ab alia alioꝛis sensus cõpbensiõe cuꝫ visibili accipit. nos autẽ iã ante ꝓbauimus q̃ nos bẽmus sensũ cõem a pluribus sensib⁹ eoꝛũ que sunt sensata cõia nõ bm accidẽs: sed ꝑ se. nõ igit ẽ de ipis aliquis ꝓpꝛi⁹ neq̃quã sentirem⁹ ipa eẽntialiter a pluribus cõiter sed tantũ bm accidẽs sicut sentit filius deonis. ꝓpꝛia. n. sensibilia sentiunt ꝓpꝛij sensus adinuicẽ: ita q̃ vnus sentit sensibile alterius: nõ quidẽ bm q̃ ipi sunt cẽntialr distincti ad hoc sensibile vl ad aliud: sed potius bm q̃ sensus pluriũ sensibiliũ est vn⁹ in sbo nõ inquatũ sensus: sed potius bꝫ q̃ sensibilia pluriuꝫ vnũ sunt in sbiecto sic citrinũ ⁊ amarũ in colera: tũc. n. dicimus nos videre amarum quando videmus citrinũ ⁊ non põt dici q̃ hoc sit alterius ꝓpꝛiũ cu inscunq̃ duoꝛũ. visus. s. vel gustus quod dicat q̃ hec duo vnũ sunt: qm̃ hoc dicere ẽ alicuius virtutis que compat bm dionem ⁊ compõnem sensata pluriũ sensuũ: ⁊ hoc non põt eẽ ꝓpꝛium alicuius eoꝛũ: q̃ quecunq̃ viriusꝫ compat inter sẽsata pluriũ oꝫ q̃ accipiat sensata pluriũ: ⁊ hoc nõ põt facere aliquis sensus ꝓpꝛius: ⁊ q̃ hoc non ẽ ꝓpꝛiũ alicui⁹ sensus ꝑticularis: iõ frequẽs fit decepiõ circa hoc cũ supꝛa ostenderim⁹ ꝓpꝛium sensũ in sensibili ꝓpꝛio nullaten⁹ decipi. deceptio. n. est eius virtutis que cõponit ⁊ diuidit inter sẽsata: q̃ sepe cũ accipit citrinũ bm ipm putat eẽ amarũ: ⁊ ita mel aliq̃n opinat ſoꝛe fel. cui⁹ãt potẽtie sit iter sensata cõponere ⁊ diuidere posteri⁹ dicet Inquiret aũt aliquis cui⁹ cã nã dat nobis sensus plures ita q̃ plura sensata sentim⁹ ⁊ nõ dat nobis nã vnũ solũ sensũ ꝑ quem oia sensata sẽtiremus. Ad h dicẽdũ ẽ q̃ h facẽ nã q̃ten⁹ nos ñ lateãt oia bsata q̃ ꝺuẽiẽ ter sẽtim⁹ p⁹ sẽsata ꝓpꝛia. illa. n. nescirem⁹ eẽ cõia si oia ꝓpꝛia sẽtirem⁹ ꝑ vnũ ⁊ eũdeꝫ sẽsũ q̃ sũt mot⁹ ⁊ magitudo: ⁊ alia q̃ supꝛa dicta sũt. Si. n. sol⁹ visus p quẽ sentiremus ꝓ oẽ sensatũ ⁊ visus eẽt albi ⁊ aliorũ ꝓpꝛiũ: tũc lateret magis cõia eẽ cõia q̃ mõ faciãt: videnꝫ. n. oia cõia eadem eẽ cũ ꝓpꝛijs eo q̃ nõ cõsequerent nisi ad sensibilia eius dem sensus: ⁊ videret color esse magnitudo. nũc autẽ q̃ eadẽ cõia etiã in altero sẽsu sentiunt: facit mãifestũ eẽ q̃ cõia altera sũt a ꝓpꝛijs: quicquid. n. aliq̃n sequitur ad vnũ aliquãdo ad alterũ diuersũ ẽ ab vtroque ⁊ cũ cõia vniãt in se ꝓpꝛia si cõia non bñ essent distincta a ꝓpꝛijs oꝫ q̃ totũ iudiciũ sensibiliũ esset erroꝛe implicitũ: ⁊ nihil eẽt certũ in iudicio sensibiliũ. hec igit dicta sũt ad h q̃ non sit sexus aliquis sensus ꝑ ꝓius ꝓeter quinq̃ determinatos.

Capitulũ. vij. ⁊ est digressio declarans. v. vires anime sensibilis interioꝛes.

Volẽtes aũt nũc inquirere de vtutib⁹ alie sẽsibilis interioꝛibus ꝓpter faciliꝛẽ intellectũ p̃mo enũerabim⁹ eas: ⁊ postea sigillati exequemur de ipis. dicamus igit q̃ in oi nã que plurib⁹ cõis est oꝫ esse vnũ fontẽ ex quo illa cõitas oꝛiat: sẽsibilis aũt cognitio ẽ cõicata quinq̃ sẽsib⁹: ⁊ iõ oꝫ eẽ vnũ fõteꝫ ex quo ois sensus oꝛiat: ⁊ ad quẽ ois motus sensibiliũ referat sic ad vltimũ finẽ: ⁊ h fons vocat bsus cõis q̃ q̃dã bẽt inquãtũ bsus ẽ: ⁊ q̃dã bꝫ iquãtũ sens⁹ cõis ẽ: inq̃tũ. n. bsus ẽ bẽt q̃ recipit reruꝫ spẽs sine mã: ⁊ tamẽ ꝑñte mã qõ ꝓpũ est ois bsus. inq̃tũ ãt cõis ẽ bẽt duo sine gb⁹ blibilis ꝯgnitio nõ ꝑficit quoꝛ vnũ ẽ iudiciũ blibilis opatõis sicut nos appbẽdim⁹ videre quãdo videmus: ⁊ audire quando audim⁹ ⁊ sic de aliis. Si. n. hoc iudiciũ nõ eẽt in aialib⁹ ñ eẽt satis vtile videre ⁊ audire ⁊ bm alios bsus appbẽdere. Secũdum ãt ẽ cõpare bsata diuersoꝛ bsuũ ꝑ hoc q̃ inuenit ea in vno cõi bsato ꝺiũcta vel distincta h. n. non põt facere aligl bsus ꝓpoꝛtz: q̃ cõpatio iter pꝛa ẽ: ⁊ oꝫ cõpantẽ pꝛa sit bre apud se: ⁊ iõ bsus cõis cõpat bsata dicẽdo citrinũ eẽ dulce ⁊ vnũ dulci⁹ alio ꝑ h q̃ ad ipꝫ referũtur oiuꝫ ꝓpoꝛ bsuũ sẽsata. h igit cogũt põere bsũ cõez. nos ãt ꝑcipi⁹ i nobis eẽ ꝯgnitõez blibiliũ foꝛaꝛ ẽt qñ res nõ est pñs: ⁊ hec ꝯgnitio ẽ altioꝛis abstractionis q̃ cognitio blibilis sic supꝛ⁹ determinauim⁹ scimus. n. q̃ altera est virtus que bñ tenet:

ꝛ altera est virt⁹ que bñ recipit: quoniaꝫ bñ tenens perficit sicco frigido: ꝛ bene recipiens perficitur hũido. ꝛ cũ sensibil' bñ recipiat ꝛ nõ teneat re abñte: scimus sensibilẽ virtutẽ vniuersaliter nã esse illaꝫ que tenet imagines rerũ apud nos quãdo res ipe ñ sunt presentes. nos autem in nobis circa sẽsibiles foꝛas triplicẽ expimur in genere cognitionem quarũ vna est que ẽ circa formas acceptas per sensũ hoc mõ quo sensate sũt. alia autem que est circa intentiões q nunq̃ꝫ in sensu fuerũt: sꝫ tamẽ a sensibilibꝰ cõditiõib⁹ nõ sũt separate: sicut esse cõueniens vel incõueniẽs ꝛ amicũ vel inimicum ꝛ esse filium ꝛ non filium matrem ꝛ ñ matrem sicut ouis nosc̃it filium: ꝛ illi ꝛ nõ alij porrigit vbera lactando: ꝛ fugit lupum vt inimicum ꝛ canem sequitur vt custodem: ꝛ vtraq̃ꝫ istarum cognitionum est de bis q̃ sunt apud nos re non pñte. Est autem et quedam tertia que agit tam in formis sensatis q̃ꝫ in intentionibus componendo et diuidendo que est quasi cõmunis virt⁹ ad quam referuntur tam forme sensate q̃ꝫ intentiones elicite sicut sensata particularia ad sensum cõem. Resumamus igitur duo principia per que distinguuntur vires iste dicentes q̃ actiuum quod est formale non perficitur eodem quo pficitur passiuuꝫ qõ est recipiens ꝛ tenens. cum igitur quedaꝫ virt⁹ sit que tenet ꝛ recipit formas p̃i⁹ sensatas: illa erit passiua perfecta frigido sicco in complexione organi cuius ipsa est act⁹ Cum autem in nobis experiamur esse cognitionem intentionuꝫ elicitarũ ex sensibilibus formis oportet esse aliquid quod eliciat ꝛ agat illas intentiones: ꝛ illius erit q̃ si potentia actiua agens intentiones illas ex sensibus cuius perfectio in complexione sui organi est calidũ spirituale ꝛ formale valde reseruatoꝛium: ergo formarum sensatarum vocauerunt peripatetici imaginem alias imaginationem. ꝛ quibusdam placuit q̃ vocitetur virtus formalis eo q̃ ꝑnat apud nos formas. actiuuꝫ autem ꝛ eliciciuum intentionum vocarunt extimationem: quia vero etiaꝫ experimur apud nos iterum teneri intentiones elicitas sicut tenentur forme sensate: ꝛ non est ab eadẽ potentia tenere ꝛ agere sicut dictuꝫ est: nec iõ tenens ẽ quod tenet foꝛas sensatas ꝛ intentiones elicitas ex eis eo q̃ altioꝛ grad⁹ abstractionis est intentio q̃ꝫ forma sicut supꝛa diximus: ideo coacti sunt inuenire virtutẽ anime que tenet intentiões elicitas ab estimatiua virtute: ꝛ banc vocarunt memoriã Adbuc autem nos experimur nos vti cõponendo ꝛ diuidendo tam formis q̃ꝫ intẽtionibus. facimus enim hominꝫ cum duobus capitibus: ꝛ aliquid compositiuꝫ ex multiplici forma sensata ꝛ componimus boc cum intentionibus quas elicitas babemus apud nos. ꝛ oportet q̃ faciens illõ sit aliquid cõmune ad quod tam forme q̃ꝫ intentiones referuntur sicut ad quoddam cõmune. ꝛ boc vocarunt fantasiam que existens inter memoriam in qua sunt intentiones: ꝛ imaginatiuaꝫ in qua sunt forme accepte per sensum vtitur vtriq̃ꝫ componendo ꝛ diuidendo. ꝛ hoc opatur in sommis: sicut ꝛ in vigilia. fantasia autem ab apparitione dicta est: quoniam illa est maioꝛ cognitio quam babeat anima sensibilis: ꝛ est vltimum virtutis eius: ꝛ bec a vulgo in hominibus vocatur cogitatiua: cũ tamen ꝓprie cogitare rationis sit ꝓprium. hec autem fantasia plurimum confert eius recoꝛdationi quod obliuiꝫ est per hoc q̃ mouet intentiones ad formas: ꝛ formas ad intentionem. per hoc enim venitur in simile aliquid eius quod ꝓius scitum fuit: ꝛ per illud venitur in oblitum sicut nos in libꝛo ð memoria ꝛ reminiscẽtia ostendemus. hec etiam est illa que itellectualia assimilat coꝛporalibus. Intellectuales enim diuisiões vnius in multa assimilat diuisioni arboꝛis multos in ramos sicut id quod facimus in arboꝛe porpbyrij de diuisione predicabilium ꝛ resultatione quam facit ipse intellectus posteꝛioꝛis in p̃mis assimilat scalis sicut est id quod tradidit pictagoꝛas ð scbala aurea. ꝑm congruentiam autem operuꝫ paripatetici tradiderunt istis viribus simꝫ oẽs. n. oꝛgãicas eẽ tradiderũt eo q̃ sunt cẽ ꝑticularia tantũ. omnis eniꝫ foꝛa ꝑticularis in mã aliqua est: quoniã forma sine omni

mā accepta est vīs circa quā opatur itelle ctus. sensū igit cōem in āteriori pte cerebri posuerūt in loco vbi cōcurrūt nerui sensitiui quinq; sensuū sicut in quodaz centro q locus medulosus ē z humid⁹ post quē locū ē duriciel maior ex frigiditate cerebri ꝓ uenies: z illū dixerūt thesaurū formarū in quo retinent foīe z imobilitant qui thesaurus imagiatiua vel formal vocatur. Jn ꝓma autē parte medie celle cerebri vel cellule q̄ calida ē ex motu m'li spūs ad ipaz posuerūt extimatiuā q̄ elicitiua z actiua ē intentionū. thesaurū aūt eius rebuantē intentiones qui mēoria vocat in posteriori parte cerebri posuerūt qui locus est sicc⁹ propter neruos motiuos q oriunt ab ipo. cuius signū est: quia lesa illa pte pdit vel leditur mēoria in oibus aialib⁹. tantaliā autē que cōuertit se tā up intentiones q̄z sup formal posuerūt in medio medie celle tanq̄z centrū inter imaginatiuā z mēoriā. bui⁹ signū ē: quia lesa media cella ñ habet ab aliquo aiali ordinatū regimen vite eo ꝙ nō pōt vti sensatis soīs z intentionibus ꝺm ꝙ oz: et tunc efficiūtur animalia furiosa z rapida: hec igit sunt que prelibare volum⁹ de istis viribus z modo prolix⁹ determinabimus de vnoquoq; istorū z ꝓ. no de sensu cōi.

Capitulū. vij. de eo quod sensu cōi nos sētimus videre z audire z ꝺz alios opari.

Dicam⁹ igit ꝙ quia nos sentim⁹: q; videm⁹ quādo videm⁹ z sentimus: oportet ꝙ virt⁹ qua hoc sētim⁹ sit aliq̄ vīs aie sensibilis. Queram⁹ igitur vtruz vis⁹ sit illa virtus q̄ videm⁹ nos videre aut altera a visu. Sil'r aūt queritur de virtute qua sentim⁹ nos audire z olfacere z sic de alijs vtz fiat ꝺ per sensuz ꝓprium cui⁹ ē opatio illa aut ꝑ aliquā aliam virtutē. Si autez detur ꝙ sensus quo sentim⁹ nos videre q̄ videmus sit alter a visu tunc oportet ꝙ ille sensus sit visus eo ꝙ illo videm⁹ nos videre: z oportet ꝙ ille etiā sit coloris qui sbijcit visui: q; nō videm⁹ nos videre: nisi per hoc ꝙ videmus nos in visu speciez coloris habere: z qui videt speciem coloris in visu videt colorem. z ex hoc sequitur ꝙ duo sens⁹ eiusdem' sint sbiecti sine obiecti. s. visus: et ille quo videmus nos videre quod est impossibile: quia non multiplicatur propriuz patiens ex eiusdem specie agente. Si aūt daretur ꝙ est idem visus quo videmus colorez: z quo videmus nos videre colorez tunc visus erit suiꝑius sicut obiecti: z cuz obiectum sit agens: sensus patiens: sequetur eundem sensum cē agens z patiens quod iterum est impossibile. Si autez propter hoc iterum diceretur ꝙ esset sensus alter tunc queramus de illo altero vtrum videat se videre an non: z si non tunc cognitio sui sensibilis est incerta comprehensio: quoniam quando videt non comprehendit se videre: tunc eadem ratione alio sensu videt se videre sicut z in principio: z tūc iterum de illo quere⁹: z procedet hoc in infinitum: aut oportet dicere ꝙ ille alius sit suiꝑius index. cum autem eodez sensu videat se videre: z videat visibile: z hoc in ꝓmo dicēdum fieri eo ꝙ nā nūquam abundat superfluis sed explet opera sua per necessaria: ergo relinquitur ꝙ eodez sensu videamus visibilia: z videamus nos videre hoc tamen adhuc dubitationem habet: cōstat enim ex premissis ꝙ nihil ē videre ꝺm actum nisi visu sentire colorem ꝺm actum quoniam nos supra probauimus ꝙ species obiecti quando est in sensu perficit ipm secunda perfectione que est agere: oportet igitur vt videtur ex hoc sequi ꝙ videns se videre nihil aliud sit nisi videns colorem: aut visum habere colorem: z ita primuz videns quo videmus nos videre habebit colorem sicut z pupilla. primum autez videl dicamus qō influit oculo visum: illo enim videmus nos videre sicut diximus supra Si autem hoc detur tunc sequitur ꝙ quando videmus nos videre ꝙ videre sit color vel coloratum quod est valde inopinabile Dicamus igitur soluentes hanc questionem ꝙ manifestum est ꝙ non omnino est vnum z vno modo dictum sentire per visum. z huius signū quidem est: quia etiaz quando videmus res exteriores non videmus vno mō: nec vno mō iudicam⁹ ꝑ visū discernēdo tenebras z lum̄. z sil'r possum⁹

dicere q' visus sit diuersoꝝ sicut' colorati ẽ aut obiecti ꝛ est opationis aliter ꝗ obiecti: ꝛ tunc nō sequit' q' videre sit aliquid colorat̃ vel color.

Amplius aut̃ soluentes inductaꝫ dubitationẽ aliqualr possum⁹ aliquo mō cōcedere cōclusiōem q' scilicet videre videntis ꝺm actum sit tāquā coloratū lꝫ non sic simpliciter sit coloratū. Jd.n. quo sentimus ẽ susceptiuū sensibilis fore: ꝛ informatur ea sed suscipit eaꝫ sine materia vt supra dixi⁹ cuius signū est: quia etiā abeuntibus sensibilibus rebus a p̄sentia sentientiū adhuc i sunt sensus. i. forme sensibiles ꝛ fantasie q bus sensibiliter operant' aialia quādo imaginant' ꝛ remēorantur sicut supra diximus actus.n. siue p̄fectio rei que sentit' ꝛ sensus ꝺm actū factus ẽ vnus: q⁹ vna fora p̄fectio ẽ vtriusqꝫ: sed altera est eẽ eius in sensibili ꝛ alterum in sensu: q⁹ esse sp̄uale ꝛ intentionale hẽt in sensu: mā̃le aũt ꝛ naturale hꝫ in re sensata: hoc aũt dico de sensu ꝛ sensibili ꝺm actū acceptis: vt qñ accipit' sonus ꝺm actū ꝛ audit⁹ ꝺm actū: tūc.n. in vnius fore actu sunt sonās ꝛ auditus q̃ forma ẽ sonus alterū eẽ hñs in sonāte ꝛ alterū in auditu.

Cōtingit.n. aliquādo q' id quod hꝫ auditū nō audit ꝺm actū: ꝛ cōtingit q' id qđ hꝫ sonū in potētia nō sonat ꝺm actum: ꝛ tūc ñ sūt in vnius fore actu audiēs ꝛ sonās: cum aũt id quod possibile ẽ audire operet' ꝛ actu aliter audiat: ꝛ cū id quod pōt sonare actu aliter sonat: tūc ꝺm actū audiēs ꝛ ꝺm actū sonās sunt sil' in vna forma ꝺm acū: sed ꝓ ut ẽ in audiēte vocat' auditio: ꝛ ꝓut ẽ in sonante vocat' sonatio ꝓpter diuersuꝫ eẽ qđ habet in auditu ꝛ sonāte sicut dixim⁹. ꝛ similiter ẽ de visu ꝛ ceteris sensib⁹. sicut igitur auditio ẽ soni q̃dā p̄fectio ꝺm auditum ita visio ẽ coloris aliquo mō: ꝓpter quod videꝫ se videre index est eius quod ẽ circa coloris actū in visu. Est igit' determinatō q̃stionis ḅm⁹ totius q' videm⁹ nos videre ꝛ sentim⁹ nos audire ꝛ ꝺm quēlibet sensuꝫ opari sensu cōi qui aliquo mō ẽ idē cū particulari ꝛ aliquo mō diuersus. Sūt oēs sē sus vnū in fora virutis sensitiue q̃ fons ẽ vtutū sensuū particulariū: ꝛ ip̄i ꝓticulares sē sus sūt sic̃ rini ex cōi fonte deriuati: ꝛ hoc sensu cōi ẽ iudiciū circa ꝓticulares actiōes q̃ sunt sensuū particulariū: ꝛ hoc mō reflectitur vtus sensitiua sup se quādo iudicat ō seipa. sensus.n. cōis qui formaliṫ ẽ reflecti tur sup particulare iudicādo sensibil'r ō actiōe ꝛ opatiōe eius: ꝛ hoc mō nihil ꝓhibꝫ gn idē in actuū ꝛ passiuū: agere.n. quod dā est iudicare ꝛ compare cōponēdo ꝛ diuidendo: ꝛ hic ẽ cōis sensus qui ẽ fora'. recipe aũt ꝛ habere fōas sensibiles ẽ pati: ꝛ ꝛ h̄ ẽ sensuū particulariū. nos tñ ad hanc q̃stionẽ inferius in sequēti cap'o redibimus subtilius de eadem disceptantes.

Capitulum nonū qual'r sensitiuuꝫ sensibileꝫ idem in actu sunt ꝛ diuersa in esse ꝛ q̃liter correlatiua.

Hoc aũt iā dictū ẽ q' sensus ꝺm actuꝫ ꝛ sensibile ꝺm actū sunt simul ꝛ idꝫ i actu ꝛ diuersa in eẽ. Hoc aũt sic ꝓbatur. ois.n. motus qui ẽ exitus de potētia ad actū: ꝛ sil'r ois actio ꝺm q' est actio ab agēte in patiens: ꝛ sil'r passio qua abꝺcit' aliquid ab eo in qđ agit' ꝛ quod mouet' sūt i eo qđ agit' siue patit' ꝺm rē sicut ostēdim⁹ in ꝓbilicis: q⁹ aũt ois sensus patit' ab obiecto hꝫ auditus a sono o5 necessario sonū hꝫ actū in quo ẽ son⁹ p̄mo ꝺm potentiā in eẽ: act⁹. n. ois est in eo quod de potentia exiuit i actū ꝛ h̄ ẽ patiens ꝛ motū: actiui.n. ꝛ motiui actus fit in patiente generalr ꝛ nō econuerso ꝛ iō nō generalr est verū q' oē mouēs moueat'. nō.n. ẽ verum nisi in ꝓbilicis quoꝝ mā ẽ vnica per cōtrarietatē mouens ꝛ mota sicut determinatū ẽ in ꝓbilicis ꝛ in libro pygeneos. in alijs aũt inuenit' aliqd agēs nō actū: ꝛ aliquid mouēs nō motū sicut ẽ i sp̄ualib⁹ in quib⁹ sensibile ẽ mouēs ꝛ nō motū: ꝛ mediū mouens motū ꝛ sensus motū ꝛ nō mouens. cū igit' sic est tunc oportet necessario q' sonātis actus qui ẽ sonatio sit in potente sonare: ꝛ boc ẽ solidū planum cuꝫ aere sibi cōiuncto. similiter autem potētia habens sonum est sensus auditus. act⁹ ergo soni fit etiā i auditu: ꝛgit' sonāt' ꝛ audit⁹ est idem actus ꝺm esse differens ꝺm dfaꝫ

ꝺm q̄ est in diuersis potentia sonū habentibus sortitur nomia diuersa. Quando enīz est in potentia sonante tunc vocatur sonatō ꝛ quando est in potentia audiente: tunc vocatur auditio. Dicitur enim sonus dupliciter ꝺm actum ꝛ potentiam sicut ꝛ dupliciter dicitur auditus ꝺm actum ꝛ potentiam eadem autem omnino ratio est ꝛ in alijs sēsibus ꝛ sensibilibus: sicut enim actio est aliquo mō i agente ꝛ aliquo mō in patiēte: qz est in agēte ꝺm q̄ per ipsam denoiatur quādo dicitur agens ꝛ ꝺm q̄ ipse potens est agere: quando est in ocio: ꝛ exit in actualiter agere quando agit post ocium. In patiēte autem est ipsa forma que influitur ab agente. Similitet est de sensibili ꝛ sentiente: quādo enim sensibile non agit in sensum tunc ē quasi in otio habēs tamē formā qua ꝑfectum est ad agere: quando autem actu agit in sensū tunc est actus sensus in ipso a quo denoiatur ꝛ est eadez forma ꝓfluēs ab ipso ꝛ est in sensu qui potentia habuit eā non sicut mutatio de actio in actuz: sed potius sic in patiente qō recipit formā agentis: ꝛ sic actiui ꝛ passiui est idem actus. Potentus enīz agere ꝛ potentis actiōem agentis recipere idem actus est diuersus ꝺz eē potētialiter agentis ꝛ potentialiter pacientis. Sed in quibusdam sensibus ꝺm diuersum esse habet duo noia: in quibusdam ꝺm alteruz est inoiatum sicut dixim⁹ de potētia audiente ꝛ potentia sonāte q̄ actus vnius est auditio: ꝛ actus alterius sonatio. In visu aūt actus potentie videtis dicit visio: ille autez qui est eius qō de otio exit in actum quando vt actiuū perficit visum que est actio coloris non est noiata nisi per circūlocutōem exp̄mat dicēdo q̄ est actio coloris in visuz ꝺm actū factū. Similiter aūt in potētia gustante actio gustus vel gustatio vocat: saporis aūt actio innoiata est: qm̄ autē sic vnus est actus sensibilis ꝛ sensitiui: quādo vtrunqz ꝺm actum est: necesse est tunc ea sic dicta simul corrūpi ꝛ saluari: q̄ sic correlativa sūt que posita se ponunt ꝛ pempta se pimūt ꝛ sic simul sunt ꝛ corrumpūtur auditio ꝛ sonus ꝛ gustatio ꝛ saporis actio: ꝛ sic de alijs. Quādo autē vtrūqz ꝺm potentiaz dicitur ꝛ non ꝺm actum: tunc non sunt correlativa ꝛ tunc nō necessariū est q̄ simul corrūpantur ꝛ saluentur. Sed antiqui pbisiologi non bene dicebāt quādo opinati sunt sensibile ꝛ sensum quocūqz modo accepta esse correlativa: dicētes nibil esse album vel nigrum nisi quādo est visus de ipso ꝛ nibil esse saporez nisi prout est in gustu: ꝛ sic de alijs sēsibilibus ꝛ sensib⁹: h eni vno mō recte dicebat ꝛ alio modo non recte: sensibili eni ꝛ sēsu dictis dupliciter: bis quidem ꝺm potentiā: illis non ꝺm actum de ꝺm actum dictz recte dixerunt antiqui: de dictis autem ꝺm potentiā nō recte dicebant. Peccant igit in boc q̄ simpliciter sine distinctione correlatiua dixerunt ea que non simpliciter ꝛ sine distictiōe correlatiua dicunt. Ex isto autem vlterius elicitur: quia excellentie quedam corrūpunt sensuz. Est ei vox ꝛ son⁹ ꝓ ut mouēt sensū simphonia q̄daz ꝛ cōsonātia sive ꝓportio ꝛ cōtēpatio agentis ad patiēs vox autē sive sonus sunt quodamō vnum ꝛ idē sicut dixim⁹ tunc oportz q̄ etiā auditus sit simphonia quedā ꝛ ꝓportio ad eundem actum ad quez ꝓportionat sonans et quia excellēs plus mouz q̄z mobilis sit sēsus ideo excellenter acutū ꝛ graue corrumpunt auditum ꝛ similiter excellētie saporū corrūpunt gustū ꝛ in coloribus sive visibilibus excelleter fulgidū sive excelleter opacum corrūpūt visuz ꝛ boc de fulgido cōstat. Opacū aūt etiā corrūpit licet nō ita cito sicut fulgidum cui⁹ signū ē q̄ in carcerib⁹ tenebrosis diu inclusi lumen non p̄nt respicere quādo egrediunt ad lumē. causa autem est q̄ spūs visuus qui in neruo obtico fluit ab oculis auertitur ꝛ repellit per tenebras ꝛ quia spiritus calidus est: cum auertit tūc frigiditas obdurat porum oculi ꝛ exceca-tur oculus. Similiter autem excellentie odorum corrumpunt olfactum eo q̄ sensus in cōpositiōe organi: ratio quedam cōtemperantie ꝛ ꝓportionis est ꝛ ideo ipsa sensibilia sunt dulcia sensui quādo pua adducūtur ad sensum sine excellentys ꝛ quādo mixta sunt ꝓportionabiliter sicut acutum proporcionatū: ꝛ dulce salituz: ꝓportiōabiliter eni ista ad sensum ducta delectabilia sunt

eo' q̄ organū quasi mediū est sensibiliū ꝺm ꝓportionem medij cōpositum vl'r aūt symphonia ꝛ cōsonātia siue ꝓportio magis est mixta q̄z acutum ꝛ graue excellēcia: similiter aūt ꝛ tactus est medium in frigibile ꝛ calefactibile ꝓportionat'. sensus ei semper est ꝓportio ꝛ contemperatio: ab excellentys autem tristatur ꝛ corrūpitur.

Capitulū. x. de probatione sensus cōis per hoc q̄ cōponit ꝛ diuidit inter sensata diuersorum sensuum.

Sed nunc volētes redire ad inquirēdum sbtiliter de sēsu cōi ꝑmittimus ea que determinānda sunt q̄ vn⁹ q̄q̄ sensus ꝓprius est sibi subiecti sensibilis qui sensus sicut in organo est in eo quo organice sentiunt alia ꝺm q̄ sētiunt ꝺm actū ꝛ ille sens⁹ discernit sibi subiecti sensibilis dīas sicut dicim⁹ albū q̄dē ꝛ nigrū eē visus dulce vero ꝛ amarū dicimus esse gust⁹ similiter autē se hoc habet in alys. Cm̄ autē nō solū sic sētimus sensibilia sed etiā sentimus q̄ differunt vel cōueniūt album ꝛ dulce sic de vno quoq̄ sensibiliū: in omnib⁹ enim⁹ ponim⁹ cōuenientias ꝛ dīas cōpando ꝛ cōponēdo ꝛ diuidendo sensata diuersorum sensuū necesse ē vt vnoquoq̄ sensu h̄ faciam⁹. Nō enim alia virtute superiori que non sit sensus h̄ facere possumus. Quia omne iudicium qđ est circa sensibilia re sensibili pñte ē iudicium sensus. Iudicium autē quo dicimus album esse dulce vel nō esse albū dulce est circa sensibilia ꝛ sensibil'r: ꝛ ideo vtrius cuius est h̄ iudicium: necessario est sensus Hoc autē iudicium non possum⁹ facere aliquo sensibiliū ꝓprioꝝ. Si enim aliquo fieri posset: tūc videret h̄ debere fieri ꝑ tactū q̄ tactus plēs est: sicut diximus supius: siue autē caro siue aliud dicat esse instrumentū tactus manifestum est q̄ illud instrumētum tactus nō est vltimū ad qđ referūt sensibilia diuersorum sensuū: si enī sic eēt tunc oportet q̄ quando discernens discernit album esse vel nō esse dulce: tāgeret substantia albū ꝛ dulce: q̄ supra oñdimus q̄ tact⁹ non discernit aliqđ sensibile nisi tactu substātiali tāgibilis: h̄ aūt videm⁹ forte falsum q̄ albū eē vel nō eē dulce discernimus non tāgentes ipm. Nec pōt dici q̄ duob⁹ sensibus fiat iudiciū illud: q̄ in sepatis ꝑ organa ꝛ ꝑ formas vtrib⁹ nō cōtingit discernere album eē vel nō eē dulce sed oportet vna quadā virtute vtrāq̄ manifestaz esse q̄ dīc albū eē vl'r eē dulce: ꝛ alteꝝ eē dulce albo. Si enim duo sensus h̄ dicerent h̄ esset sil'e ei qđ ego sentirē albū ꝛ nō dulce: ꝑ hoc aūt neuter nr̄z sciret dare cōuenientiā l' differentiā inter album ꝛ dulce. Duo eni sensus ꝑticulares forma ꝛ subiecto differūt: q̄ substātia eorum sūt duo organa ꝛ forme sūt sicut visus ꝛ auditus: sicut duo boies differunt suis formis ꝛ suis subiectis: ꝛ nō est q̄ vniendo vel diuidēdo cōpet vnum alteri qđ tamē necessariū est qñ dicit albū alterū vel idē esse dulci. Oportet igit̄ q̄ alicui vni manifestū sit: qm̄ altera vel eadem ad inuicem sūt albū ꝛ dulce: oportet igit̄ q̄ vnum numero sit qđ ponit alteritatē vel idēntatez inter ea ꝛ dicat qm̄ altera vel eadem sunt ꝛ quodāmodo altera vel eadem qm̄ eadē sūt aliquādo subiecto: ꝛ altera formis sensibilibus. Id ergo qđ dicit sic indicando de albo ꝛ dulci est idem: ꝛ sicut dicit vnū solum iudiciū qđ est alteritas vel idēritas duorum sensibiliū: ita oportet q̄ sit in intellectu non cōponēte vel diuidente duo sensata: qui habeat aliquo'mō vtrūq̄. Patet igit̄ ex dictis q̄ nō est possibile indicare ꝓpata sensibilia sepatis sensib⁹ ꝑticularibus: sed oportet q̄ vnico cōi sensu fiat. Ex isto autez sequitur ꝛ adhibitū est ei q̄ nō sit iudiciū illud in sepato tpe: sicut eni idē ē qđ dicit alterū eē bonū vel malū vel albū ꝛ dulce: ita etiā idem momentum est qñ dicit sic iudicādo. Que cūq̄z eni cōponūt vel diuidūt vel cōparantur ꝛ h̄ ꝓ q̄ i eodē mometo sūt cōpolita vl' diuisa ꝺm rem. Iudiciū aūt est ꝺm q̄ res est Oportet igitur q̄ iudiciū sit i eodē mometo ꝛ nō ita q̄ ꝑus sentiat vnū ꝛ iudicet de illo ꝛ postea alterū ꝛ tūc de illo ponat iudiciuz ē igit̄ idē ꝛ in eodē mometo iudicās qm̄ alterum ꝛ alterū bonū ꝛ malū vel albū ꝛ dulce qñ ipsa ꝺm rem altera sūt. Nec volo dicere q̄ idē sit mometū ꝺm accns. s. q̄ ē idē

cōtinuū tps qō bz ptes ꝑiores t posteriores
b eni nō est idē nisi p accidēs. l. q; adicim⁹
vni motui continuo ſz volo dicere q̄n vno
indiuisibili momento ponit alteritas inter
duo q̄n altera sūt vel idēitas q̄n eadē sunt
Est eni alteritas t idēitas relatio q̄ est sil̄
indiuisibili momēto duoꝝ ꝺm rem. Et iu
diciū aie ad rem refert. Intēdit ergo i vno
momento facere iudiciū: dico igitur alterū
esse bonū a malo: vel albū a dulci vt nunc:
dico eni q̄n vnū alterū est ab alio t nō dico
q̄ alterū sit nunc in quo est alteritas vnius
ad alterū t alterū in quo est alteritas relig
ad istud. Sed potius aia dicit sic altera t i
eodē nūc dicit ea altera esse: igitur vtriusq;
ad alterū simul est. Oportet igit̄ q̄ dicens
illud sit vnita t idiuisibilis virtus t dicat iu
diciū in vno t idiuisibili tpe. Istud autem
qō dictū ē verū est de intellectu t fantasia t
sensu cōi t de oi potēta aie cōponcte t diui
dente t cōpante diuersa.

Capitulū. xi. in quo declarat̄ qualiter sē
sus cōis ē vn⁹ t idiuisibilis t qualiter diuer
sus

Si vero obiciet forte aliquis q̄ ea q̄
dicta sunt esse vera nō p̄nt q; idē nu
mero in vno indiuisibili tempore nō potest
simł moueri ℨgs motibus. cōstat autē q̄ iu
dicās de sensibus optz moueri ab ipis sen
sib⁹ iudicās igit̄ de albo t dulci vel de alb o
t nigro q̄n eadē vł altera sūt optz q̄ simul
moueat motu forme vtriusq; hoc aūt ipossi
bile videt. si enim dulce sit hoc est ꝺm ꝓpe
tatem forme sue mouit sensū t intelligētiaz
amaruz mouebit vtroq; mō vł motu cōtra
rio t albū t iterū mouet ꝺm aliā formāiois
autē diuersitas orit̄ a formaruz cōtrar etate
t sic idē numero t idiuisibile mouet i tēpe
idiuisibili motibus contrariaꝝ formaꝝ qō
ē ipossibile. Et licet b vno ꝟbo soluere pos
sum⁹ dicētes q̄ forme nō bnt cōtrarietatem
nisi, put sunt in materia p ee materiale rite
tiones cōtrarioꝝ in aia accepte nō sūt cōtra
rie t iō in eodē ee p̄nt: tñ q; intēdim⁹ ad ple
nū declarare q̄liter sens⁹ cōis vn⁹ t nō vnus
sit: aliter soluim⁹ inductā dubitatiōem t pri
mo volum⁹ dare solutiōem ad boiez postea
aūt solutiōez verā q̄ demōstrat veritatē nāe
sensus cōis.

Dicimus igit̄ ꝑmo q̄ sensus cōis ē qō
dam insepatū t indiuisibile est iudiciū eius
t in tpe idiuisibili ꝺm suū subiectū ee autē
suū est diuisum t sepatū. Cōtingit igit̄ dice
re q̄ quodāmō insepatū t indiuisibile sen
tit diuersa t sepata t cōtingit dicere q̄ diui
sū t sepatuz quodāmō alio mō est illud qō
sentit diuisa t sepata: dicim⁹ eni q̄ nullius
sensibilis iudiciū pficit in organo ꝓpꝛij sen
sus qui recipit illud sensibile: ſz oms pticu
lares nerui qui ad organa ꝓpꝛiozꝝ sensuuz
dirigunt̄ t cōcaui sunt vt in eis discurrat spi
rit⁹ q̄ est vehiculū vtutis sensitiē: dirigūt̄ ad
ānteriorē cerebri ptem q̄ medietas q̄dā est
t sipbontace cōpositā ad oia sēsata ꝓpꝛia: t
nullum habet sensū potentē oms suscipere
t ibi est organū sensus cōis t ab illi⁹ vnita
te sensibil vtus q̄ ē sensus ꝓpꝛij eo q̄ ē finis
sensuū est vna loco t subiecto sed plnralita
te formaꝝ pticulariū sensuū ē plures. Om
nes eni ꝓpꝛij sensus emanāt ex ipso. Et di
cemus tūc soluētes inductā dubitatiōez q̄
nō est icōueniēs: q̄ id qō est vno mō vnuz
t alio mō plura sentiat diuersa t contraria
Ista aūt solutio ſz ipediat obiectiōem quo
ad hoiem nō tamē soluit inductā dubitatio
nē quo ad materiā sensus cōis. Idē enim
subiecto t idiuisibile est potētia bñs cōtra
ria. t si itelligat̄ diuisum p subiectū: adhuc
potētia bz cōtraria: t iō ꝺtraria potēta isūt
ei qō indiuisū subiecto t ei qō est diuisum
sed ee ei⁹ qō actu bz ꝺtraria nō pōt ee idiui
sū subiecto ſz oz q̄ diuisū subiecto sit. Con
traria eni actu nō p̄nt in subiecto eodē ee: t
ideo in eo q̄ agit aliquid per formas ꝺtra
rioꝝ: oz q̄ sit diuisū: igitur impossibile ē al
bū t nigrū esse simul i eodē subiecto: ergo
nō ꝑt aliqd pati p receptiōez spēi eoꝝ actu
vnū t indiuisibile ſbo: ſz ꝺm ꝑus habitā so
lutionem sic se habēt sēs⁹ ꝺis t intelligētia
q̄n vel q̄n habēt spēs cōtrarioꝝ t diuersoꝝ
dictū ē eni q̄ sūt vnū ſbo t pl̄es bz formas
ꝺtinctas ab ipis nō ergo cōueniēs fuit dcā
solutio. Cōuertemus ergo ꝺmonē t dicem⁹
q̄n sēsus cōis est sicut terminus sensuum
pticulariū t q; termin⁹ est forma appbēsio

ei diuersoꝝ sensatoꝝ ẽ ad hoc finaliꝝ vt discernat ꝓueniẽtia ⁊ ordã q̃ est inter ea ⁊ quia terminus talis et finis ẽ forma iõ dicemus sensum cõem essẽtialiter ⁊ formaliter vnũ et indiuisibilẽ esse ⁊ p sba pticularia ad q̃ diriguit vim eius eẽ plures eo mõ quo mathematici qda dicũt pũctum in circulo q dicit esse centrũ vnũ in sba ⁊ forma nõ inquãtũ duo sunt qꝝ sic in se indiuisibile est ⁊ nõ ex diuersis ꝓpositum ⁊ hoc modo non discernit nisi vnũ q est mediũ circuli. p hoc autẽ q ipsum sbaliter est mediũ circuli ẽ ipm ꝑncipiũ eq̃litatis linearũ ptractarũ ab ipo ad circũferẽtiam sic vno ⁊ vnũ ⁊ mlta diceruũt. Oꝑtet eni vnũ esse p sbam ⁊ formã p qõ indicat in oibus eq̃litas ⁊ optum ipm esse pla p hoc q ẽ pluriũ quibus sua medietas dat equalitatẽ ⁊ sic diuidit quodãmõ p attributiõem ⁊ influentiã ⁊ nõ p substãtiã ⁊ formã qm̃ sba vna ẽ ⁊ forma mediãs q̃ ẽ cã eq̃litatis vna est. scõm tñ q diuidit nõ vnũ ẽ: qꝝ sic bis vtit eodẽ signo: h ei mõ significat diuisiõem diametri in pũcto qõ ẽ centrũ ⁊ ẽ attribuẽs vni semidiametro equalitatẽ p h qõ est eius ꝑncipiũ ⁊ equalitatem attribuit alteri p h q est eius finis ⁊ inquantũ sic vno termio vt duobus vtit: indicat enim duo quia iudex est equalitatis duarum semidiametrorum ⁊ sic separata sunt: vt quodam separato diindicata. Inquãtum vo ẽ vnum in forma ⁊ sba mediatiõis fit indiciũ vni ⁊ multoꝝ vnitoꝝ vno quodã ⁊ sil. Vni eni toti circulationis indiciũ ẽ vnũ centrũ ⁊ multaruꝝ linearum equalium ẽ indiciũ p vnicã cẽtri mediatiõem: eo q illa cã vltis ecꝭis eq̃litatis q̃ ẽ in lineis ab eodẽ cẽtro ad circũferentiã ptractis. Sic oi eodẽ mõ dicim⁹ sensum cõem formaliꝝ ꝑncipiũ oiꝝ sensuũ pticulariũ ⁊ esse formã a qua ẽ influẽtia i oib⁹ ꝓprijs sẽsibilib⁹ ⁊ eẽ vnũ in substãtia ⁊ forma sensibilitatis sed distinctiũ p h q influit pticularib⁹ organis pticulares sensus: ⁊ put dirigit sensum hunc vel illi ꝓprio organo ⁊ sic iudiciuꝝ diuersoꝝ sensibiliũ p hoc qõ dicit ea eẽ altera vel eadẽ adinicẽ ẽ p vnũ forma ⁊ sbstãtia: ⁊ p diuersa p h q illud vnum aliqd attribuit diuersis ⁊ influẽtiã habet sup diuersa: ⁊ h nõ dicit diuersũ nisi p hoc q ẽ diuersoꝝ: simpliꝝ tñ vnuꝝ et idiuisum est.

Capitulũ. xij. ⁊ ẽ digressio declarãs q̃liter sensus cõis est medietas omniũ sensuũ

Hositan autẽ obiciet aliquis cõtra ea que dca sũt dicẽs q oẽ mouẽs forma le ẽad id qõ mouet ab ipo: mouet ãt sensus ꝓpriꝰ cõem eo mõ quo ipe mouet a sensibili: nõ eni esset iudiciũ sentatoꝝ ꝓpoꝝ in sensu cõi dicẽte ea altera eẽ vel eadẽ nisi ad ipsum trãsirẽt a sensu ꝓprio cui prius occurrit videt igit sensꝰ cõis eẽ materialioꝝ q̃ ꝓpus Omne eni recipies recipit ꝺm potẽtiã mãlẽ: sicut in aĩ bitis sepe determnatũ ẽ oꝝ ãt q sensus cõis recipiat eadẽ quib⁹ discernit ⁊ indicat: recipit ãt scda receptiõe: videtur igit mãlioꝝ eẽ q̃ sensꝰ ꝓprius qui ꝑma recipit receptiõe. Adhuc aut si sensus cõis oiꝝ ꝓpoꝝ sensuũ recipit sensata ⁊ nihil recipit nisi qõ hz aliquã cõicantiã cũ recepto: sicut visus qui nõ recipit nisi colorẽ ꝓpter cõicãtiam quã hz cũ ipso ⁊ nõ recipit sonũ eo q nullã hz cõpatiõem cõicantie ⁊ ꝓportionis ad sonũ: tũc videt sensus cõis eẽ cõpositus quid ex oib⁹ armonijs sensuũ ꝓprioꝝ: ẽ ergo mãlioꝝ qꝝ cõpositioꝝ cũ oi sẽsu pticulari: ⁊ sic videt iterũ nõ eẽ vera ꝑus inducta solutio Nõ eni põt dici q sensus cõis sit cõis per modũ predicati cõiter õ oi sensu ꝓpo: quia ⁊ sic eẽt sensus cõis aliqd de rõe sensꝰ ꝓprij nec posset diffiniri sensus ꝓpriꝰ nisi i diffinitiõe sua poneret sensꝰ cõis: sicut bõis diffinitio in se hz aial qõ est ꝑdicatum cõe de boie: h ãt nõ est verꝝ sicut p se patet cuilibꝝ Propter h dicim⁹ ad hec ⁊ bis silia oia q sensus cõis est vna numero forma q̃ ẽ vltis nõ vt predicabile: sꝝ sicut cã formaliꝝ ꝑbẽs ea q oriũt ex ipsa: sicut architectonica ꝑbet formam domꝰ. Sicut eni a principio diximus aia est sup naturã totã corꝑis ⁊ iõ impmit ⁊ influit in totã naturã corꝑis suas impssiões ⁊ suas vires absq̃ eo q impmatur sibi aliqd a nã: ⁊ iõ nã nõ agit in nãm nisi etiã agat ⁊ patiat ab ea. Omne eni mouẽs phice mouet eo q i ordine vnius phicũ non ꝛuppõit alteri phico �sꝝ aia cũ sit icorꝑea agit in nãm ⁊ ñ patit ab ipa natura: sicut etiã

dixim⁹ supra t ideo primū augens qđ ē virtus aie nō auget nec alterat augmento t similiter est in oibus sicut de primo digerēte Silr aūt pmū sentiēs nō quidē in tpe sz nā h̄ ē in quo pus saluat tota virtus sensitiua ē sensus cōis qui ē origo sensuū ppriorū: ita q ab ipo deriuant sensus ppij ita q nō ecouerso cōstituit ab eis nec aliquid sui esse habet ab eis. Et q dicit q sēlus ppij mouent iplū falsū ē oio. oz enī q sensibile ppriū spūali⁹ t simplici⁹ fiat in sensu cōi qz in ppio t hāc maiorē simplicitatē non dat ei sensus ppius: sed potius cōis. In ipso ei est spūs lucidus qui ē vehiculū t instrumētū ipli⁹ t ille pui ē instrumētuz sensus cōis cōfert ei maiorē simplicitatē sicut lux coloribus t in tali actu t forma facta sensibilia ppria pungunt ad organū sensꝰ cōis t tūc iudicat de eis. Nec pōt dici q aliquid corporeū oio cōferat eis agere in organū sensꝰ cōis: eo q forme corpales sūt ipsa sensata ñ sepate ab appēdicijs materie t ideo corpale agens qđ tū ē instrumētū eiꝰ qđ ē icorporeū: hz q dat eis agere in organū sensꝰ cōis qđ formaliꝰ est qz organa sensuū ppriorum t hoc ē qđ intendit dicere aug⁹. qui dicit q corpales forme nō mouēt aiam sz potius talibꝰ formis factis in corpe aia luce sua facit eas in seipsa. In tali aūt ordine mouētuz t motoz: id qđ vltio mouet formalissimuz ē oim t pmū mouēs oim materialissimū t hoc ideo est q in tali ordine scōm mouens nō accipit virtutē motiuā a primo mouente sed ab alio qđ est aliquid eiꝰ qđ mouet: sz in his in quibꝰ scōm mouēs accipit virtutez motiuā a priori mouēte vez est q vltimum motū ē materialissimū oim t minꝰ hns dignitatis t simplicitatis: cū aūt aia rōnal' sit supra naturā t infra itelligētiā erit aia sensibil' infra rōem t supra naturā: sicut ania vegetabilis infra sensibilē t supra naturā: t ideo ipsa est substātia t forma quedā hns vires multas quarū quidē ipsa sensibilis vis est potētia a generatiōe pfecta habitu cōnaturali sibi qui habituꝰ est inchoatio quedā t armonia oiz sensibiliū formaz sicut i genere ē inchoatio t armonia oim ofarū illiꝰ generis: t illa potētia sic habitu cōnaturali pfecta oia sensibilia hz ptāte t actu nullū añqz distinguat ab eis t i h̄ sensu dicit a pbo q sensus ē spēs sensibiliū t itelligēs spēs itelligibiliū. Talis aūt forma vna simplex pba bens ptāte ea quoz ipsa est cā: t habet ea actu qñ distinguit ab aliquo illoz: t p h̄ pz solutio oim inductarū dubitationū. Et hec ē causa q̄re anicebron dixit spēs sensibiles eē in aia t nō acceptas ab extra. Hac etiā de cā dixerūt quidā vtutē sensibilē p se esse actuā: t nullū spēi esse receptiuā q: nō recte recipit eas sz vna spēs que ē bitus potetie sensitiue distinguit ad sensibilia q sūt in organis sicut distinguit vtus vlis ad pticulare in qđ agit t circa qđ opat. De pncipio igit t virtute hz quā dicimꝰ aial habere sensu t posse sentire sit hoc mō determinatū. de alijs aūt vtutibꝰ quas supra detegimꝰ sub alterius libri principio inquiremus.

Explicit liber scōus. Incipit tertiꝰ de anima qui est de apprensiuis viribꝰ de ius Tractatꝰ pmꝰ de viribꝰ aie sensibilis. La. .i. t est digressio declarās libri intentiōem t de imaginatione

Ad hoc aūt tertio libro ꝺ anima intēdimus certificare de alijs potentijs aie que restāt quarū pma diuisio est in apprehēsiuas t motiuas q̄ ofnt p rōez potētie actiue t passiue quarū potētiarum nos supius assignauimꝰ ofiam: qm̄ potētia actiua semp sibi vlis ē eo q ipsa ē actꝰ t ip cōpleta ad agēdū t si aliqñ nō agit h̄ ē pp defectū eiꝰ in qđ agit t nō ppter h̄ q ipa indigeat acqrere aliqd p qđ ad agēdu pficiatur. Passiua aūt dissimil' ē sibi: q aliqñ hz formā: t aliqñ nō hz eā: sz cū acquirit eam p alteratiōem tūc pōt agere actiōem cuius pncipiū est forma q̄ ē acqsita p alteratiōem

in ipa. Nec tñ forma aliqñ dat et a generatiõe sicut superi⁹ dixim⁹ de potẽtia sensitiua aliqñ ãt requirit ꝓ alterationem sicut est de scia que ẽ ꝓfectio intellect⁹. Potentie igitur appbensiue generaliter potẽtie sũt passiue nec bñt ꝓncipia agẽdi nisi p formã quã p apprehensiõem acquirũt ꝓpter qõ etiaz apprehensiue dicũtur. Tales aũt nõ generaliter sũt ois aie: sed sensitiue t intellectiue tm. Et eaz q̃dã sut apprehẽsiue deforis ex istẽtibus suis agẽtib⁹ q̃dã ãt sũt apprehẽsiue ita q̃ sua agentia ꝓxima sunt t intus t ille q̃ bñt sua agentia de foris sũt lẽsus de quibus tã bz q̃ sut vires aie expeditũ ẽ: de bis aũt que sũt apprehẽsiue dictus nũc determinabim⁹. Omñs eni has siue sint ptes aie sensibilis siue sint rõnalis cõiungem⁹ eo q̃ antiquoz quidã oẽs illas quãdã ptem intellect⁹ roze dicebãt sicut in sequẽtib⁹ ondetur Ad faciliozem aũt intellectũ antiquoz snie de hoc volum⁹ loqui de trib⁹ vtrumb⁹ quas supza enumerauim⁹. s. de imaginatiua t estimatiua t fãtastica. Dicimus igitur imaginatiuam esse in qua imagines sensibiliũ rebus sensibilibus ablenib⁹ reseruantur. Nec autem imaginatiua pt⁹ abstrahit q̃z sens⁹: qm̃ sens⁹ nõ accipit formã nisi re pñte ista aũt reseruat eã etiã re abñte ꝓpter qõ etiã bm anic. t algazel. alia potẽtia ẽ a sensu cõi. Bonitas aũt bui⁹ organice virtutis alia est a bonitate sensus: qz bonitas sensus ẽ in recipiẽdo t bonitas bui⁹ in retinẽdo est t pure repzesẽtãdo: ꝓpter qõ t plures videm⁹ esse subtiles in discretiõe sensibilium t nõ bñ imaginãtes. Bñ ãt imaginãtes ad duo disponũt: quoz vnũ ẽ i mathematicis qz tales bñ distribuũt figuras. cui⁹ est causa q̃ licet in organo imaginatiõis oia distribuant tñ lẽsibilia distribuũt in ipo ꝓut sũt vnita suis subiect⁹: t iõ in ẽ imaginabile ion⁹ ꝓut ẽ act⁹ sonãtis t color ꝓut ẽ qualitas colorati t sic de alijs: t ideo qõ ꝓncipaliter i eo distribuit ẽ quãtitas t figura ꝓpter qõ bñtes bmõi organũ puz t bñ ꝯpositũ optime efficiunt imaginatiui t qñ cũ h subtiles sũt intellect⁹ cũ bonitate imaginatiõis ꝓficiũt mlt̃ũ in mathematicis disciplinis. Si autem bmõi boies abstrahãt a motib⁹ sensuum t sint semp torpentes t abstrahãt a cura carnis t delitijs corpis efficiunt ꝓpbete. Motus eni mult⁹ sensibiliũ suo tumultu ipedit manifestari in eis effect⁹ celestiuz. Silr ãt cura carnis t delitie t solicitudines t act⁹ multi mũdani occupãt aiaz ita q̃ nõ põt ꝓcipere impzessiões celestiũ: qz aia ꝓpter vnionem suaz potẽtiarũ in sua ẽba talẽ bz colligationẽ virtũ suarũ q̃ qñ intẽdit opatio eius bm vnũquãq; potẽtiã tũc abstrahit ab intẽtiõe circa alias. Cui⁹ signũ ẽ q̃ intẽte cogitans aliquid ñ aduertit ea q̃ bz p̃ oculis: t silr fit q̃ aia occupata circa exteriora: nõ aduertit motus t impzessiões celestiũ q̃ fiũt in suo corpore abstracta. Ab his aũt sentit talia t parat eis imagines. qz connaturale ẽ sibi sub imaginib⁹ corpalib⁹ cognoscere q̃quid ipsa cognoscit: t in talib⁹ impzessiõibus celestiũ radicant illa somnia q̃ aliquid signãt de futuris. Qualiter aũt impzessiões tã motũ celestiũ q̃z itelligẽtiaz que sũt motores veniant ad alias aialium ꝑma in pbia ondetur. Sed q̃ hic sufficit est q̃ organũ imaginationis nõ oz oio idẽ eẽ cũ organo sens⁹ cẽtis: z bm eẽ dñs licet forte i ẽba sit idẽ t hoc magis inferius erit manifestũ.

Capitulũ. ij. t est digressio declarãs ea que conueniunt ex estimatione.

Qual autem potentia que estimatiua dicitur ab imaginatione differt in ipsa specie que comprehẽditur: quoniã sicut in plantis est determinatum ita elicit intentiones que in sensu non sũt scripte: nec potest dici q̃ hoc sit sensus officiuz bm q̃ determinauimus sensatum per accidens in superioribus: quoniam nunquam contingit cognoscere q̃ iste est filius deonis nisi habeatur noticia filiationis bm qõ est in isto nec unquam lupus miseretur nato suo nisi habeat cognitionem t huius indiuidui t q̃ hoc indiuiduum est natus eius: oportet ergo aliquam esse virtutem aie elicentẽ huiusmodi intẽtiões: et q̃ non põt eẽ imaginatiõ nec penitus separata ab ea. Qz eni non sit

Tertius

imaginatio patet: quoniã ad imaginẽ rei ſo lam non ſequit motus vel effectus vel mie vel triſticie vel fuga vel inſecutio: ad eſtima tõem autẽ mox ſequit iſtorũ quoddam vel quodlibet. ſepata aũt ab ipa pen⁹ eſſe non põt: qm̃ hmõi intentiões nõ accipit hm rõ nes cõmunes t vles: ſed pot⁹ in hac ima gine vel illa nihil ꝺicnẽs de cõi. oportz igit̃ q̃ ſicut intellect⁹ practic⁹ ſe hz ad ſpeculati num: ita ſe hz eſtimatiua ad imaginatõem: t ideo hec vis nõ penit⁹ appbẽtiua eſt ſed t motiua ẽ p hoc q̃ determinat ad qd mo uere oz aial: t quo fugere: ꝓpter qõ qdam pboꝛ hãc opionẽ eſſe dicebãt: qõ tamẽ nõ cõgruit: quia opio rõnalis aie quidẽ habit⁹ eſt: eſtimatio aũt omniũ eſt quoꝛ ẽ ſenſus: ſicut iam oñdim⁹. ſuperi⁹ei dixim⁹ oia que habẽt ſenſum habere motũ dilatatõis t cõ ſtrictõis ad minus: t cuz iſta aliquo modo mot⁹ moueant ad cibũ: oportet imaginatio nem cibi eſſe apud eam: ſed imaginatio ſo la nõ mouet vt dictũ eſt: oportet igit̃ iſta ta lia oia habere eſtimatiõem qua moueantur Tres ergo iſtos interiores ſenſus: ſenſum cõem. ſ. t imaginatõem t eſtimatiuã hz oẽ aial: quod aliquẽ vel aliquos habet de ſen ſib⁹ exterioribus: ꝓpter qõ ſupra dixim⁹ q̃ oẽ habẽs ſenſum hz deſideriũ cibi quod q̃ fames: t oẽ hñs deſideriũ hz imaginatõez t eſtimatiõez que nõ ſĩa ſed hm eſſe differt ab imaginatiõe: ſicut iã dixim⁹: eſt aũt eſti matiua magis actiua q̃z imaginatiua: quo niaz elicere intẽtiões ẽ aligd agere: t magz pfectũ ẽ q̃z ſpeculari imagines ſolas: ſicut ſi ſpeculũ aiatũ imagines ſibi impꝛeſſas oice rem⁹ ſpeculari: oẽs tamen vires aie aliquo modo actiue ſunt: eo q̃ omẽs agunt aliqõ op⁹ vite: ſicut ſupi⁹ dixim⁹: cũ de diffinitiõe aie hm ſuã ſbam loq̃remur. licet aũt pl⁹ acti onis hẽat eſtimatiua q̃z imaginatiua: tamẽ ꝓpteratẽ paſſiue potẽtie hz in hoc q̃ nõ agit p ſe: ſed p intẽtiõez quã elicit a forma acqſi ta. Eſt aũt adh aduertẽdũ q̃ iſta vi⁹ aie in boie: ſicut t cetere aliq̃ ꝺiũgit̃ rõi: t tũc iuꝛa ſa rõe: t ſuadet̃ ad unitãdũ qõ eſtimat l' fugiẽdũ: t ob hanc ſili⁹tudinẽ ſui in boie ad opionẽ pboꝛ gdã ſicut plato eã opinionẽ quãdaz aſſerebãt: t nõ differre in boie t in brutis: niſi p magis eſſe obumbratã in bru tis: t min⁹ in hõib⁹: ſed ſim̃ ẽ qõ dicũt: quia opio eſt de cõi ꝓut eſt in plurib⁹: eſtimatio aũt hm q̃ hmõi nõ recedit ab h indiuiduo hm q̃ h eſt: t ideo in boie adiuta rõe nõ in uat̃ niſi ꝓut ẽ circa hoc vel illud: t tũc dicit̃ ꝓpo nie eſtimatio. ſi aũt ꝓpõ al's opio ſili⁹ de plurib⁹ ꝓticularib⁹ hm vnã intẽtõem in eis inuẽtã acceptatiã h nõ ẽ eſtimatõis ſz cognitõis expimẽtalis q̃ rõis ẽ: ſed iñ ipſa miniſtrat ſibi ſenſus t eſtimatio. q: aũt iſta vi⁹ ſic ꝺiũcta ẽ imaginatõi: ſõ organũ ei⁹ etiã aut idẽ ẽ cũ organo imagina tõis: aut ꝓ pinquũ eſt vnum alteri ſubſtantialiter idem exiſtens: t hm eſſe diſpoſitõis differens: ſicut ſupra dixim⁹.

Capitulum tertium: t eſt digreſſio de clarans naturam fantaſie.

DE fantaſia poſt hoc determinãt̃ ſ dicim⁹ ipam eẽ potẽtiã ꝓponẽtẽ imagi nes cũ intẽtõib⁹: t intẽtões cũ imaginib⁹ t imagines t intẽtões cũ intẽtõib⁹ ad ꝺupli cẽ finẽ qui ẽ in ꝓticularib⁹. vn⁹ aũt finis eſt cognitio particularioz maioꝛ q̃z in ſenſibili anima haberi potẽſt: t illius finis ẽ ſnia de h q̃ ſit id: t de alio q̃ ſit aliud: t ſic de oi eo de quo ſnia ꝓferꝛ p modũ affirmatõis l' ne gatõis. Secũd⁹ aũt finis ẽ op⁹ qõ intẽdit̃ ex hmõi ꝓticularib⁹: ſicut op⁹ in hñub⁹ rõez ẽ finis artis: t q: talis cognitio in plurib⁹ aia lib⁹ exꝑiẽ appet eo q̃ videm⁹ ea quedã eli gere: t alia q̃dã q̃ſi refutare. ad electõnem autẽ t refutatiõem ꝑexigit̃ ſnia t decretuz: t iõ multi dixerũt q̃ fantaſia eſt aligd rõis nõ aũt eſt intẽtio nra verã eſſe electõem aie ſenſibilis: ſed aligd ſili⁹ electõni: qõ exꝑiẽ videt̃ gbuſdã in brutis: t in vno pl⁹ t alio mun⁹. nos autẽ videm⁹ ea per modũ artis facere caſas: t puidere cibũ in longũ tẽp⁹: cuiuſmõi operũ oz eẽ ꝓncipiũ aie ſenſibil' potẽtiã aliquã. h aũt eẽ nõ põt niſi illa vi⁹ q̃ ꝓpõit t diuidit imagies t intẽtões mõ ẽ oco h etiã opa nõ in oib⁹ videm⁹ in qb⁹ẽ imagi natio t eſtimatio: ſz in qbuſdã q̃ pfectioꝛa ſut Oportet igit̃ fantaſiã hm aliquid eſſe diffe-

rentē ab imaginatōe ⁊ estimatiua. licet eim omēs iste potētie passiue anime sint ⁊ patiantur a formis indiuidui: que sunt p̄ncipia cognitōis sensibilis: que forme eedē esse videnť: tamē mor⁹ passiōis nō est idem: sed ē ꝺm differētē gradū abstractōis: ꝓpter qō ⁊ ipse potētie nō penit⁹ sunt eedē: sed sicut superi⁹ dixim⁹ de sēsu cōi: videtur tota forma lis sensibilis ꝺ.utis esse fantasia: ⁊ ꝺ mā liter differētiā habet ꝺm q̄ incboat ab orgāno vni⁹ mor⁹ eius: vel ab orgāno alterius: ⁊ boc modo videnť oēs iste vires anime sensibilis esse interiores in vna ēntialitate cōi ⁊ substātia: differētes aūt ꝺm esse materiale in diuersis partib⁹ cerebri: in quo orgāniz̄ātur iste potētie: que omnes sunt orgānice. ⁊ bec est causa quare ar⁹. pleriſq; in locis vitur istis virtutibus tanq; eisdē: ⁊ equiuoce ponit nomē vnius ꝓ alteri⁹ noie: sed ii tamē subtiliter distinguāť vt bic sunt distincte: sic habēt distingui. ¶ Oportet autē nō latere q̄ quādo be potētie contūcte sunt rationi sicut sunt in bomie accipiūt ordinē agēdi ⁊ opandi ⁊ regimē a ratōe: ⁊ quia ratio diuersificatur ꝺm diuersitatē eorūdē de quib⁹ ratiocinatio fit: ideo opatiōes etiā fantasie multiplicanť valde. quādo aūt sunt nō cum rōne tūc ipse regūt ad instinctū nature solū: ⁊ ga natura vno modo est in babētib⁹ spēm vnā ideo opa fantasie in omnib⁹ babētib⁹ spēm vnā i irrationabilib⁹ sunt vno modo: ⁊ ideo omnis byrūdo vno modo facit nidū: ⁊ ois formica vno modo q̄rit cibū: ⁊ sic de alijs ꝺm visa fantasie ad instictū nature opāntib⁹ bomo aūt nō sic opat̄ ꝓpter diuersa p̄ncipia opis de quib⁹ ingrit p rōem. ⁊ boc ē qō dixerūt pbi quidā in pbia nāli admodū excellētes: q̄ iste v̄tutes in brutis pon⁹ agūť a natura q̄z agāt. in bomie aūt pon⁹ agunt q̄z agant: quia in bomine natura insufficienter tm̄ obseruit eis: in brutis aūt ꝺm aliqd monet eas: pon⁹ q̄z moueant ab eis. ita etiam vis est que multū impedit intellectuz eo q̄ nimis occupat aiam ꝓpōe ⁊ diuisiōe imaginationū ⁊ intētionū: quarūz magna copia ē apud eam: ⁊ nō tm̄ pōt componere accepta a sensibus: sed etiā fingere bis silia. ⁊ quia intellectus cōceptiones vt frequēter sunt similes imaginatiōib⁹ ⁊ ficiōnib⁹ fantasie: iō quādo miscet cōcepta imaginib⁹ ⁊ intētionibus plerūq; gnāt deceptoem ⁊ errorem. Maxime aut quādo aliquid de celestib⁹ ⁊ diuinis intellectui imp̄mit: ⁊ b est causa q̄ somnia que sunt ꝓpbie futurorum plerūq; applicata ad imagines fiunt illusiones et damnatōnes. Sed quādo applicat ꝺcepti bus intellect⁹ imaginatōes ⁊ intentiones cōgruas: tūc adbuc indiget interpiatiōibus p pter cōpōnes imaginationū ⁊ intētionū eo q̄ nō conueniūt cōceptib⁹ diuinis ⁊ celestib⁹ imagines sensibiliū ⁊ intētiones nisi ꝺm metbaforā. De bis aūt in scia de somno ⁊ vigilia dicemus. Multa vō sunt animaliū bac potētia nō babētiū: cui⁹ causa est cerebri defectus in talib⁹ animalibus vel diminutio. Totū enī cerebrū taliū parūp differt a medulosa natura fluida: in qua est sensus ⁊ tenuis imaginatio: ⁊ ideo ipūs istorū nō depurant: ⁊ cerebrū eorū nō ꝺformat ad binōi operatōes animales perfectas.

Ca.iiij. ⁊ est digressio declarās q̄ omēs vires aie sūt orgānice ⁊ agūt mediāte corpe.

¶ Omnes aūt dce vires aie sensibil' orgānice sunt ⁊ p instra corpalia suas opationes pficiūt: ⁊ b quidē de sensib⁹ q̄ apprebendūt de formis oñdere non est difficile: q̄m iā'bitū ē q̄ illi nō appbendūt nisi p rei sensibilis p̄nām: sensibilia aūt corpa sunt. corp⁹ aūt nō ē p̄ns nisi corpi. ad vtutē eni ieorpeā nō exigit p̄ntia ꝺm situz ⁊ locū: nec opat in ipa aliqd ꝓpigtat̄ local' l' remotio: sic appz in intellcu ⁊ intelligibilib⁹. sic ergo cōstat q̄ etiā v̄tutes sensibiles sunt i corpe: cui etiaz res sensibil' p̄ntialit' in situ ⁊ loco opponit. de v̄tutib⁹ aūt interiorib⁹ q̄ sunt imaginatio estimatio ⁊ fantasia idē ꝺstat: q̄m in oib⁹ illē appbēsio forme singularis ꝺm situ ptium ei⁹ ⁊ liniamēta ⁊ quātitatē: cui⁹ descriptio et pictura non pōt ee nisi instro corpeo: qō sic ꝓbat. Imaginemur ei q̄dratū a.b.c.d. ⁊ adiūgam⁹ eide duo q̄drata p oia illi eq̄lia ⁊ oio silia: quorū vnū sit e.f.g.b. adiūctū ei i āglo a.g sit āgul⁹ dexter q̄drati p̄ imagiati: ⁊ alterū sit i.k.l.m. adinnctū p̄mo q̄drato

in angulo b. qui sit angulus siniſter: t statuamus ista tria quadrata in imaginatõe nra sicut hic vides ea forte depicta: ꝙro qualiter appẽdit vnũ horũ eẽ a dextris: t alterũ a siniſtris: t tertiũ forte mediũ: cui duo adiũgũt aut enim b ẽ ex ſbo in quo diſtribuit: aut ex ipſis q̃dratis: aut ex ꝓpatõe q̃dratorũ ad aliquid ex̃. nõ aũt põt dici q sit ex ꝓpatõne q̃dratorũ ad aliqd ex̃: q: ſepe imaginamur b qõ nõ ꝓpat ad aliqd ex̃: ſicut chimerã t fligãtẽ t tregelaphũ: t alia multa mõſtra que imaginãtes fingim⁹. Si aũt dicat eẽ ex ipſis quadratis: aut erit b ex eẽntia t figura quadratorũ: aut ex aliquo accidẽte. non aũt põt eſſe ex ipſis q̃dratis: q: illa ſunt vni⁹ ratiõis t equalia p oia t ſi'lia: ita q nulla inquãtuz talia cadit inter ea diuerſitas. Si aũt dicat eſſe ex aliquo accidẽte qõ accidit eis: aut b erit accidẽs inſepabile: aut ſepabile. nõ aũt põt eẽ ex accidẽte iſepabili: qm̃ accidẽs inſepabile cãt ex eẽntialib⁹ ſui ſbi: t quoꝝ eẽntialia eadẽ ſunt: horũ accñs inſepabile ẽ idẽ eſſentialia aũt triũ quadratorũ p oia ſunt ea dẽ: t ſic ꝓpter accidẽs inſepabile nõ põt eẽ dca quadratorũ imaginata diuerſitas. Si ãt dicat q b ẽ accidẽs ſepabile: tũc intelligat illud nõ ineſſe: t cũ illud ſit cã diuerſitatis in magnitudine: tũc iam nõ imaginabimur vnũ forte dextrũ: t alterũ ſiniſtrũ: qõ oio flm̃ eſt: q: adhuc ſtat imaginatio ſicut prius: qz diu dicta quadrata ſic ponũt eſſe conũcta. Remanet igit q b ſit ꝓpterea q tali mõ diſtribuit in organo imaginatõis: qõ eſt cerebrũ. In quocũqz aũt forma ſub differẽtijs ſit⁹ depingit illud ẽ corp⁹: ergo organũ imaginatõis eſt corp⁹. ſi aũt forte aliquis dicat: q iſta ſitus diuerſitas p dextrũ et ſiniſtrũ et mediũ ex intellectu ẽ attribuẽte eis ratõem dextri t ſiniſtri t medij: h ꝓſtat eẽ flm̃: quia intellect⁹ dextri t ſiniſtri vꝝis eſt: t nõ attribuit huic vel illi: niſi p ſitũ pticularẽ: quo illud eſt dextrũ: t illud ſiniſtrũ: t tertiũ ẽ mediũ: t tũc redibit eadez qõ: vnde cauſet buiuſmodi ſitus. oz igit q illud cauſet ex imaginatõe: ſicut t in ꝓtinuo in quo diſtribuũt tria quadrata modo ꝓdicto: q: in ꝓtinuo nõ efficit vnũ dextrũ: t alterũ ſiniſtrũ: t tertiuz mediũ: niſi p hoc q diſtribuit vnũ i dextra ꝑte ſpacij: t alterũ in ſiniſtra: t tertiũ in medio. Ita ergo eſt in imaginatõne: q vnũ in vna ꝑte organi eſt: t alterũ in altera: t tertiũ in tertia. vt⁹ aũt imaginatõis cõſiderat ipm ſic diſtributũ: t p hoc q ſic diſtribuit in organo: ergo ipa opat in organo: t ẽ organica Amp̃. aũt nos imaginamur figurã et imaginẽ horis eiuſdẽ maiorẽ t minorẽ: t h cãri nõ põt ex re: quia illa ẽ vno modo: nec cãt a forma: quia forma nõ cauſat ſui diuerſitatem ꝓpter maioritatẽ t minoritatẽ: ergo fit hoc ex ſbo in quo diſtribuit in quo oñditur pl⁹ t minus. nõ aũt deſcribit pl⁹ t min⁹ niſi in corꝑe: ergo organũ imaginatiue eſt corp⁹ t ipſa virt⁹ organica: qua tali in corꝑe opat idem aũt eſt de eſtimatiua t fantaſia: qm̃ et ille intẽtiões ab imaginib⁹ appẽhẽſis non ſeparant. oẽs igit dicte ꝑtes organice ſunt corꝑe indigẽtes ad ſuas opatõnes: t p iſta intelligim⁹ oꝛiam intellectuſ ab buiuſmodi virtutibus: quia ille oio incorꝑeus eſt.

Capitulũ. v. de improbatõe erroꝛis antiquoꝝ qui dixerũt: q intelligere t ſentire ſunt idem.

Quoniã autẽ ſicut diximus ſuperius duabus differẽtijs quibus animatuz differt ab inanimato antiqui ꝑcipue diffinierunt animam motiuo flm̃ locuz ſcz t in eo q ipſa diſcernit t intelligit t ſentit: videl eis q intelligere t ſapere: quod tamẽ ſimpliciſſimum intelligere eſt ſit corꝑalib⁹ inſtrumentis pfectum: ſicut quoddã ſentire. dicebant enim q intelligere eſt flm̃ fantaſiaz re nõ preſente operari: t ſilogizabãt h ex duabus affirmatiuis in ſecũda figura dicẽtes: q ſenſui interiori cõuenit iudicare t diſcernere aliquid entium: cuius forma eſt apud ipſum: t intellectui cõuenit idem: ergo itelligere eſt quoddã ſentire: t i hoc erroꝛe fuit Empedocles: qui dixit voluntatẽ t appetitum augeri vel minui ad preſens delectabile: tam in hominib⁹ qz in animalib⁹ alijs volũtas aũt t appetit⁹ non ſunt niſi de aliquo appẽhenſo: cui⁹ habet iam noticia. Id ergo quod auget pñtialiter volũtatẽ t mutat eã: eſt id qõ ſemp ſapere altera t altera

ꝑstat: ꝑñs ergo prestat sapere ⁊ intelligere. ꝑñtia aũt ẽ ꝺm formã corꝓalẽ: sicut iaꝫ ante ostẽdim⁹: ergo intelligere ⁊ sapere ẽ ꝺm ꝑsentiã corꝓalẽ: sicut ⁊ sensus. idẽ aũt vult ⁊ illꝺ dictus qꝺ homer⁹ dixit: q dixit ꝙ talis ẽ intellect⁹ in terrenis hoib⁹ qlez in die ducẽ siue ꝺducit ꝑ deoꝝ ⁊ viroꝝ. ꝑ ei deoꝝ celestiũ .i. planetarũ est sol: eo ꝙ attribuit eis lumẽ ⁊ motũ: sicut in ce. ⁊ mũ. oñdim⁹. ⁊ idẽ ẽ ꝑ viroꝝ: q: bꝺ gnãt boiem ex mã: ⁊ sol in die aũt ꝑ lucẽ ꝺducit sol calorẽ ab interioribus ad organa sensuuꝫ exteriora: ⁊ ꝑficit opões sensibiles: ⁊ si talis est intellect⁹ tũc itellect⁹ est vt⁹ corꝓea: sicut ⁊ sensus. vñ oẽs hi opinant ꝙ itelligere sit ꝓfectiõ corꝑis corꝓeo sicut ⁊ sentire: ⁊ isti sunt q dicũt ꝙ nõ ꝺiꝛigit sentire nec intelligere: nisi sit̃ sit̃: sic̃ declaranim⁹ i ꝓmo li. vbi posuim⁹ ꝓncipia rõnũ disputatõnis isti⁹ ꝺe aie nã: ⁊ ꝺ mixꝫ fuit de antiqs: q: lꝫ dicerẽt cãm q̃re res sentit̃ ⁊ scitur: nõ dixerũt deceptõis cãm ⁊ ignorantie ⁊ ꝺ nõ fecerũt: cũ tñ error ⁊ ignorãtia magꝫ sit ꝓꝑa aialib⁹: cũ plurib⁹ aialib⁹ cõueniat ꝙꝫ scia: ⁊ aia pl⁹: ꝙis ꝑficit in errore q̃ꝫ in scia: q: infantia ⁊ puerilia ⁊ seniũ in errore ꝑficiunt̃: ⁊ a paucis q̃ꝺaꝫ ps vite pua adbibet scie. qꝺã aũt videtes nõ causari scire: nisi ꝙ ꝺ ꝙ dixerũt sit̃ sit̃ sentiri ⁊ intelligi: ⁊ ꝺcedẽtes aiam eẽ ꝺpositã ex oib⁹ q̃ sunt: dixerũt errorẽ ⁊ ignorãtiã oio nihil eẽ: sed oia q̃ vident̃ alicui eẽ vã. Jn q̃ opione fuerũt plurimi pꝺoꝝ in tñ ꝙ dixerũt ☞ia ⁊ ☞dictoria simꝫ eẽ vã qñ vniunt̃ diuersis: ⁊ ꝺ oportuit eos dicere aut cõcedere ꝙ deceptio ⁊ ignorãtia cãbãt̃ ex tactu corꝑali dissimilis alic⁹ ad aiam: ⁊ tũc seq̃bat̃ aiam nõ ex oib⁹ ꝺpõi: ☞ ex q̃busdã: ⁊ qñ illa ex quoꝝ sit̃ lib⁹ erat cõposita tãgebãt eã: tũc bũit discretiõem sẽsus ⁊ intllẽs de reb⁹ illis: ⁊ qñ tetigit eaꝫ aliqd cui⁹ nõ erat si⁹litudo apꝺ eã: tũc gnãbat̃ deceptio ⁊ ignorãtia: q: ꝺ ☞riũ ẽ illi ꝺcõ eoꝝ quo dñt: ꝙ sit̃ sit̃ cognoscit̃. ☞traria ãt causant̃ a ☞trarijs ꝺm istos: ⁊ iõ sit̃litudo tãgẽtiꝫ ad tactũ causat sciam: ⁊ dissimilitudo eiusdeꝫ tact⁹ cãuit ignorãtiã ⁊ deceptiõem. error aũt dicti isti⁹ inde deꝓhẽdit̃ q: exꝑssũ in oib⁹ vꝫ ꝙ tã scia q̃ꝫ deceptio sunt cõtrarioꝝ eadẽ: ⁊ sic flm̃ dicũt: ꝙ sit̃is sit scia ⁊ dissimilis ignorãtia ⁊ deceptio ꝙ aũt flm̃ dicãt etiam in ꝺ ꝙ idẽ dicũt sentire ⁊ sapere: manifestuꝫ aũt ẽ ex bis que nũc inducem⁹: sentire eni ẽ in oib⁹ aliquo modo aialib⁹: intelligere aũt in paucis ꝺe numero aialiũ. sed nec etiã intelligere cõiter acceptũ ꝙ ẽ gcũq̃ act⁹ rõis in quo ẽ intelligere recte ⁊ nõ recte. recte ei intelligere ẽ ꝺm vtutes intellectuales: q̃ sũt sapia ⁊ prudẽtia ⁊ sciẽtia: ⁊ opio vã. nõ recte autẽ itelligere siue nõ ve intelligere ẽ ꝺm habit⁹ ☞rarios istis habitibus: ⁊ ꝺ intelligere cõiter ꝺcm nõ ẽ idẽ cũ sentire. sensus ei ꝑꝓꝝ sensatoꝝ semꝑ ẽ ver⁹ ⁊ ineſt oib⁹ aialib⁹. intelligi aũt sicut iam diximus ꝺuenit flõ: ⁊ nulli ineſt aiali nisi cui ineſt ratio.

Ca. vi. ꝙ imaginatio ꝝ fantasia: nꝫ sẽsus sunt: neq̃ opinio cum sensu.

Similit̃ aũt imaginatio large accepta ꝓput ambit imaginatiõem ⁊ fantasiaꝫ que vtit̃ imaginib⁹ altera ẽ a sensu ⁊ ab itellectu. ꝺ ei imaginatio qꝺẽ nũq̃ fit sine sẽsu ꝺ ẽ nõ fit nisi in ꝺñte sensuꝫ ⁊ sine imaginatiõe non fit extimatio nec etiã opio: q: licet opio sit quedã acceptio rõis ꝑ ꝓbabilia: ñ q: incerta ẽ: oꝫ ꝙ immixta sit fantasijs. Siplices eni cõceptões intellect⁹ nõ sũt icerte sed sp vẽ. Qꝝ aũt intelligẽtia ⁊ opio nõ sint eedẽ imaginatiõi ꝺe q̃ dixim⁹ manifestũ est ex bis q̃ dicẽt nũc. imaginari eiꝫ ẽ passio q̃ꝺã q̃ est i ptãte nr̃a qñ voluerim⁹: possum⁹ eni fingere in nobis ydolũ: sicut si corã oculis q̃cũq̃ voluerim⁹: sicut faciũt illi q positi sunt in ope recorꝺatõis. Illi ei ex ꝺ qꝺ repositũ est apud aiam veniũt in bis t̃ in id qꝺ fuit prẽ oculis ꝑus: ⁊ referũt ydoluꝫ ad rem in preterito acceptã: ⁊ simil̃ possumus nos fingere ydolum: non referẽdo ad rem ⁊ tũc imaginari: sed non est in nobis opinari vel intelligere: quia oportet habere rõem que faciat credere: ⁊ banc a re ⁊ a natura: ⁊ non alibi oportet accipere. Similiter autez est ꝺe estimatõne: quia in bis tribus oportet aliquid falsum vel verũ ꝺicere ⁊ discernere: sicut ex snia: ⁊ ꝺ non est in nobis: sed potiꝰ a re ꝺe qua snia veri vel falsi ꝓferꝫ. Amꝑ. aũt cũ opinamur vt̃ estimam⁹ aliqd

difficile vel terribile stati segr in effectu cō-passio timoris vel tristicie. ꝛ h ē iō: ga opio ꝛ estimatio sunt ꝟm intēciones rez vel snie q̄ dā de reb⁹. Sil'r aūt fit si opinamur l' extia tōem bē⁹ de aliquo' de quo ē cōfidēdū: sic de ꝟueniēti. stati eni segr in affectu gaudiuz vel spes hmōi opiōnē vel extimatiōem. qñ aūt ꝟm fantasiā l' imaginatiōem fugim⁹ aliquod terribile: l' de quo eēt ꝟfidēdū nō segtur aliq̄ ꝟpassio in affectu: sed bē⁹ nos ad talia ydola: sic ad ea q̄ nō sunt i re nccārio: sed sicut videm⁹ in pīete res pictas q̄ nō sūt in re: ꝛ iō nemo timet leonē picti: l' lupū picti. Imaginatio autē ꝛ fantasia adh̄ min⁹ hz dē rei vitare q̄z in pīete: sicut fictuz min⁹ hz de vitate rei q̄z depictū. Amp aūt scia et opio ꝛ prudētia: ꝛ cetere vtutes intellectuales: sicut ꝛ extimatio in sensibilib⁹ sūt ptes acceptiōis. nō accipit aūt qd̄ nō acceptat ꝓ vo. imaginatio aūt ꝛ fantasia fingēs ydola a nullo tanq̄z va acceptat igit nō ē ps acceptiōis: ergo imaginatio ꝛ fantasia non sunt opio l' estimatio. De vtutib⁹ aūt intellectualib⁹ q̄ ptes acceptōis sunt: ꝛ gb⁹ cōsentit vt veris dibere' altera ē' rō. h ei ad. vi. ethicoꝝ ptinet libꝝ: in quo de itellectualib⁹ vtutib⁹ determinari habet. per ista igitur constat q̄ imaginatio ꝛ fantasia vt est cum imaginib⁹ non est opinio vel estimatio.

Cap. vij. q̄ imaginatio vl' fantasia: neq̄ sensus sunt: neq̄ opinio cum sensu.

Sed nūc aliter oz ꝓcedere ob ātiquorū quoꝝdā dicta. Habitū ē ei de eo qd̄ ē intelligere: qm̄ altez ē ab eo qd̄ ē sentire. Dicebāt aūt antiq q̄ q̄dā ps ei⁹ quod ē intelligere ē fantasia: q̄dā aūt opio ꝛ scia: et illi dixerūt q̄ fantasia ꝛ imaginatio sunt intelligere quoddā: lz nō oē intelligere sit imaginatio l' fantasia. hāc aūt disputatiōnem sic incboam⁹. q: eni iam q̄dā de fantasia determinauim⁹ in quib⁹ oñdim⁹ ipam nō eē opinionē l' estimationē: oz nos nūc log de altero qd̄ isti dicunt: vtrū fantasia sit intelligere qd̄dā: ꝛ accipiem⁹ mō fātasiā gnāl'r ꝓ imaginatiōe ꝛ fantasia vocātes totā illā aiē potētiā ꝟm quā nobis fit fantasma l' ydolū re ñ pñte. sic eni accipit' fantasia ꝓpe qñ ñ dicet ꝟm methaforā. methaphorice eiz aliquādo dr fantasia intellect⁹ q ē cū fantasmate. ꝟm istos ergo q dicunt fantasiā fore intelligere qd̄dā: oz q̄ fātasia potētia sit bitual' hz quā ꝛtigit vez dicere de re ipa. be aūt potētie et si multe sint: tñ ad pñs sufficiūt q̄tuor: q̄ sūt sensus cois: opio: ꝛ scia: ꝛ intellect⁹. arl eni ꝛ prudētia q̄ sūt etiā vtutes intellectuales: sil'r autez ꝛ sapia ꝟm qs ꝛtingit vez dicere nibil bñt sil'itudinis cū fantasia: q: sapia de altissimis ꝛ ꝑmis ꝛ diuinis est: q̄ nō imagines bñt. ars aūt ē ꝓncipiū factiuū cuz rōne dirigēte factōem ꝛ facturā. prudētia aūt est ꝓncipiū actiuū cū rōe: ꝛ dirigit in opabilib⁹ p nos. Imaginatio aūt nibil oio dirigit: lz poti⁹ impedit oēm directiōem: sicut s̄ oñdimus. Sil'r aūt ꝓbabim⁹ q̄ non ē aliqs bit⁹ istaz vtutū q̄s enumerauim⁹. Si eni ē sensus vel aliqua ps ei⁹ qd̄ ē intelligere: sic illi dicūt: tūc oz q̄ sit bit⁹ l' potētia bitualis ꝟm quā discernim⁹ sniando: l' ꝟm quā verum l' flm̄ dicim⁹ affirmādo vel negādo: ꝛ tūc erit aliqs bitū ꝓnotatoz. Oz nō sit sēsus māifestū ē ex bis q̄ dicūt. Sēsus eni sicut ex s̄ dictis pz duplex ē. s. dict⁹ ꝟm potētiā: sic est sensus in bīte sensum etiā q̄n dormit ꝛ sensibus nō vtit: ꝛ dict⁹ ꝟm actū: sicut ē sensus in vīēte sensu: sicut ē visus potētia sensus: ꝛ sicut ē visio actu sensus. licz aūt imaginatio nunq̄z sit nisi in aliquo q hz sensus: tñ ipsa nō eētialr ē sensus: q: si ipa eēt eētialiter sēsus: nunq̄z essz sine sensu in potētia l' actu accepta: sed aliquo sensu nō actu exīte apparēt ydola ꝟm fantasiā sicut in excecato q sōniat l' imaginat colores quos aliq̄n vidit. postea adducim⁹ etiā boc q sensus gdē sp ē ei⁹ qd̄ pñtialr adest: nō aūt fantasia vl' imaginatio: sunt ei re nō pñte. Adh̄ aūt si actu ꝛ eētialr idē eēt sensus ꝛ fantasia h modo dicta: tūc gbuscūq̄z ineesset sensus: ineesset et fantasia oi mō dicta: ꝛ ꝟm qualibz suā opatiōez: ꝛ h mō ñ ē vez: q: vmes q sūt lūbrici terre ꝛ muscas ꝛ cimices ꝛ pediculos ꝛ buiusmodi incōpleta animalia nibil videmus ad fantasiā opari eo modo quo supra determinauim⁹ opa fantasie. inest tñ talib⁹ imaginatio aliq̄ ꝛ estimatio: supi⁹ ei h ē ꝓbatū.

Videt tñ arʒ. dicere formicas ⁊ apes non habere fãtasiã: qđ oio flm̃ est: cũ talia aialia artificiose opẽt casas: ⁊ ꝓuideãt in futurũ sibi: ⁊ opent i cõe. puto aũt hoc nõ ex vicio esse phi: sed ex vicio trãslatõis: q⁹ trãslator nõ intellexit nullũ aialũ que dixit arʒ. fantasiã nõ bre: ⁊ loco eoꝝ trãstulit formi⁹ ⁊ apes: ⁊ corrũpit veritatẽ mala ex trãslatõe. Preterea sensus quidã qui sunt ꝓpoꝝ sp sunt veri. fantasie aũt ⁊ imaginatões vt in plurib⁹ sunt false: nõ quidẽ verũ dicẽtes vl fallum: qm̃ habituꝫ est q⁹ nõ discernũt affirmãdo vel negãdo: sed hoc mõ flm̃ quo ens fictũ dicit flm̃: cũ nõ sit i rei vitate sic fingit. Amp aũt qñ opamur sensibilr circa rẽ non dicim⁹ q⁹ videt nobis bõ: aut aliquid aliud qđ nõ sit ꝺm rẽ: sed poti⁹ dicim⁹ q⁹ boc ẽ bõ in re: eo q⁹ sensus iudicat rẽ pñtẽ. cũ aũt aliquid nõ ex ope reali sentim⁹: sed fingimus ipm re nõ exñte: tũc dicim⁹ q⁹ eẽ videt ⁊ nõ q⁹ ita sit in re: ⁊ tũc talis sensibilis cognitio aliqñ est vera: ⁊ aliqñ falsa: q⁹ qñ fingit vt ẽ in re tũc est vera: ⁊ qñ aliter tũc ẽ falsa. aliqñ eni sicut ꝑus dixim⁹ visiões appent dormiẽtib⁹: ⁊ de bis non dicim⁹ q⁹ sunt: sed q⁹ videt ⁊ nõ sunt. aut vo nec ipsa imaginatio sine fantasia nõ est aliqua vir⁹ que sit de ea rũ numero que semp vera dicũt: sicut intellect⁹ ⁊ scia ⁊ sapia. fantasia ei ⁊ imaginatio sunt frequẽter false. intellect⁹ aũt ⁊ scia ⁊ sapiẽtia ⁊ vtutes sunt sp vere: sicut in. vi. etbicoꝝ bꝫ oñdi. Reliqt ergo videre si sit opio eo q⁹ opio est intelligere quoddã vt antiqui dixerũt: ⁊ opio est aliqñ vera ⁊ aliqñ falsa: sed opioni que ẽ intelligere quoddã inberꝫ fides ɔclusiõis. nõ eni põt ee q⁹ opinãs nõ bẽat fidẽ de bis de quib⁹ bꝫ opinione. cum ei dubitatio indeterminat⁹ mot⁹ sit rõis ad vtrãqꝫ ɔtradictõis ptẽ. ambiguitas aũt ambit vtrãqꝫ ptẽ rõis ꝑ rões equalr fortes: opinio stat in vna pte ⁊ credit illi ꝑ rões q̃s bꝫ ad illã ⁊ nõ ad aliã: sed tñ formidat adhuc alterã ɔtradictõis ptẽ pp boc q⁹ sue ratões q̃s bꝫ ad alterã nõ sunt demrative sed ꝓbabiles. ⁊ ex boc pꝫ q⁹ ois opinãs opione q̃ ẽ intellect⁹ bꝫ fidẽ ei⁹ de quo bꝫ opionẽ. nulli aũt bestiarũ talis inberet fides: lꝫ multe bestiarum habeãt fantasiã. licꝫ enim bestie acgescãt suis estiatõib⁹ tñ nõ bñt fidẽ ⁊ credulitatẽ: q⁹ sic scia effect⁹ ẽ demratõis: ita fides ⁊ credulitas effect⁹ ẽ silogismi ꝓbabilr. Amp. si oẽm opionẽ cõsequit fides quicqꝫ opinat bꝫ fidẽ. sic aũt fidẽ sequit ꝑsuasũ eẽ eo q⁹ nulli⁹ ẽ ꝑsuasus: nisi q bꝫ fidẽ. ꝑsuasuꝫ aũt eẽ cõsegt rõ: eo q⁹ nulli ꝑsuadet nisi per rõem. bestiaꝝ aũt q bus dã põt fantasia ineẽ sicut ꝫ oñdim⁹: lꝫ nõ oib⁹ insit: sed rõ nulli inest bestie: ergo fantasia non ẽ rõ: nec opio ꝓ oñs. Ex istis aũt vlterius manifestũ ẽ q⁹ imaginatio etiã nõ ẽ opio sine estimatio cõiũcta cũ sensu: sicut quidã dixerũt: nec ẽ opinio q̃ fit ꝑ sensuꝫ sibi ɔiũctũ: nec ẽ ꝓplexio ⁊ ꝓpõ opionis ⁊ sensus: sine estimatõnis ⁊ sensus: q⁹ si eẽt opio cũ sensu fantasia: tunc nõ eẽt fantasia nisi ei⁹ cui⁹ ẽ sensus ꝺm actũ vel potẽtiã: ⁊ h oñdim⁹ supi⁹ eẽ flm̃. Idez aũt sequeret si fantasia eẽt opio facta ꝑ sensum. Si aũt eẽt cõplexio sine ꝓpõ opinionis ⁊ sensus: tũc oꝫ q⁹ aliquo mõ bẽt ꝓpetates sensus ⁊ ꝓpetates opinionis: qm̃ cõponẽtia ꝺm aliquẽ modũ dicũt de ꝓpolito ⁊ ꝓpetates ecꝝ aliquo mõ ɔueniũt ei. nihil ãt boꝝ ɔuenit fantasie. ẽ aũt manifestũ nõ eẽ fantasiam sine imaginatõem opioeꝫ cũ sensu ꝓp id qđ dicũt q⁹ vere opio nõ ẽ aliud ab eo c⁹ vere ẽ sensus. dico aũt ac si dicat q⁹ fantasia ẽ resultãs ex albi opione: cui⁹ albi etiã ẽ ve sensus ⁊ ꝑ se. nõ ei vt dicũt fantasia ẽ ex albi quidẽ opione: ex sensu autẽ boni: qm̃ tũc fantasia eẽt opio ⁊ sensus eiusdẽ solũ ꝑ accidẽs. appet igit ex eoꝝ dictis q⁹ fantasia ẽ aliqd opinari: qđ etiã sentit non ꝺm accns sed ꝑ se ⁊ eẽntialr. Sꝫ ɔ istos ẽ qđ nos frequẽter videm⁹ ꝺm sẽsũ res falsas: de qb⁹ tñ cũ sensu falso bẽm⁹ verã acceptiõeꝫ opiõis vel scie. sol eni ꝺm sensum visus vi eẽ vni⁹ pedis in q̃titate ɔyametri: ⁊ tñ credimus ipm eẽ maiorẽ bitatõe terre tota ꝑ opionẽ l ꝑ sciam. si ergo fãtasia ẽ opio ⁊ sensus l cõpõ vtriusqꝫ: aut bõ abꝫcit opionẽ talẽ ⁊ retinet sensum: aut retinet vtrũqꝫ. s. sensuꝫ flm̃ ⁊ opionẽ veram. Si aũt abꝫcit opionẽ ꝓpter sensum: tũc abꝫcit acceptio ꝑa de re aliqua q̃ ẽ saluata in eadẽ vitate: ⁊ talẽ acceptiõem ɔtigit abꝫcere eũ q nõ ẽ latẽs nec discredẽs ɔtigit ergo idẽ saluatũ discredere ⁊ credere

ꝛ nō credere ſimul: qꝛ ſalus rei facit crede re: ꝛ obiectio acceptiōis fac̄ non credere: ꝛ hoc ē impoſſibile: qꝛ ſicut oīxim⁹ non pōt dici q̄ lateat cuꝫ nihil mutatiōis factū ſit i opināte vel in re de q̄ ē opio: aut ſi retinet opionē ꝛ nō abiꝯit eā: ꝛ fantaſia eſt tal' cō pletio opionis ꝛ ꝑfus: tunc fantaſia erit ſil' vera ꝛ falſa. ſꝫ hoc ſtare nō pōt: qꝛ opinio l' acceptio alia fantaſia facta ē quādo mu tata re mutatio ipa latet diſcredentē: hic āt nulla ē facta mutatio oio. nō ergo pōt dici q̄ fātaſia ſit aliquod vnū ſupra numerato rum: vel ſit ex illis compoſitum quid.

Capitulū. viij. quid ſit fantaſia ꝑm verita. tē ꝓut cōiter agitur de imaginatōe fātaſie.

SJ aūt volumus ſcire ꝑm veritatem quid ē fantaſia ꝓut cōiter accipitur ꝑ imaginatiōe in q̄ diſtribuunt imagines ꝛ ꝑ fantaſia que vtit ipſis ꝑm ſupi⁹ deter minatū modū: ſciendū eſt q̄ in oībus q̄ ſic ſe habēt q̄ aliquid ē motū ad formā primi mouent⁊ ſicut ꝑfus ꝑm actū factus motus ē ad formā ſenſibilē neceſſario etiā mouet ad ꝯſequens ipm ꝛ ꝓportionaℓ ſibi ꝫ cō munionē mouent⁊ ꝛ moti. oportet igitur q̄ ꝑfus ꝑm actū factus ꝛ habēs formā ꝑfibil' mouet vtutes ap̄hensiuas interiores ſibi ꝓximas ad ſpēm ꝑfibilē quā habet. vide mus aūt fantaſiā eſſe motā ſicut ad formā igitur fantaſia erit motus quidā. ꝛ quoniam fantaſia nūq̄ ē niſi in eo ſbiecto in quo ē ꝛ ꝑfus: ꝛ nō ē vnq̄ in aliquo niſi in quo ē etiā ꝑfus: ꝛ ē tantū de bis quorū eſt ꝑf⁹: fit aūt motus mouent⁊ nō a ꝑfu in potētia: ſed poti⁹ ab actu ꝑfus: qm̄ mouet ꝫ foꝛaꝫ ꝑfibilis que facit ipm actu. motus aut talis quē facit ꝑf⁹ ꝫ actū neceſſe ē eē ſil'ez i foꝛa ꝑfui ꝑm actū facto: igit fantaſia ꝫ veritatē ē potētia in q̄ ē motus ꝑfus ꝑm actū ſil': nō aūt ꝫ vocam⁹ motū ipam mot⁹ ſucceſſio nē: ſed poti⁹ cū in motu ſint duo: vnū qđ ē ipa ſucceſſio ꝑm fieri: alterū aūt quod eſt foꝛa facta poſt formā: vocamus ꝫ motum formā factā poſt formā: qꝛ foꝛa que ē in fā taſia fit poſt illaꝫ que ē in ꝑfu cōi ꝛ ꝓp̄o. et quādo dicim⁹ q̄ ē mot⁹ a ꝑfu intelligim⁹ ꝫ q̄ ꝑfus ē effectiu⁹ ꝫ mot⁹ ꝛ ñ termin⁹ a quo fit motus: qꝛ ille abiꝯit in motu. Si āt fantaſia dicaℓ motus a ꝑfu fact⁹ ꝛ nō potē tia in qua ſiue in quaꝫ fit ꝑmōi motus erit deſcriptio potētie p ſuū ꝓp̄riū actum: ſicut bñt deſcribi potentie paſſiue ꝓut ſupra de terminatū ē. Exquo āt fantaſia ē taℓ mot⁹ cōſtat q̄ nō ē contingēs ſine ꝑfu qui aliq̄ fuerit: ſꝫ forte cū ipſa ꝑfuꝫ eē nō ſit neceſſa riū. ꝛ ideo fantaſia nūq̄ cōtingit in biſ q̄ ñ ſunt ſēſibilia ſicut plante: ſed illud qđ bēt eā multa cōtingit ꝑm ipam facere ꝛ pati: ꝛ ꝑmōi cām ſupius aſſignauim⁹ vbi ſigilla tim de interioꝛibus viribus aie ſenſibil' egi mus. ꝛ cōuenit ipam eē aliquādo verā: ali quando fl'am. ꝑmōi aūt cā oꝛit ex diuerſi tate ſenſibiliū q̄ ſunt tripl'r dicta: ſicut in ſu perioꝛi libꝛo determinauim⁹. ꝛ ſenſus per ſe ꝛ ꝓꝓoꝛū ſenſatoꝛū ſp ē verus: ꝛ ſi ꝫ fal ſum ꝫ ē puiſſimū: quia nō cōuenit ei falſū ex ſe: ſed potius ex ſentiente vel ex me dij diuerſitate: vel ex ſenſibil' diſtātia ſicut ſupius oñdim⁹: ꝛ voco diuerſitatē ſentiēꝫ quādo ꝯꝛigit ꝑ infirmitatē male diſpōnis oꝛganū ſentiēs: diuerſitatē aūt medij qñ ip ſum non inſicera ꝛ pura nā medij mediat ſꝫ habet aliqd ſibi immixtū. diſtātia āt ſen ſibilis ipedit vires ſenſibilis agentis i ſen ſum: eo q̄ vis oīs agentis in aliud ē ꝓpoꝛ tionata ad determinatā diſtantiā: aliter āt nō poſſet errare ꝑfus ꝓp̄riꝰ circa ſenſibile ꝓp̄riū: qm̄ ſicut ſupra ꝓbatū ē ſenſibile ꝑ ꝓmū ē ꝑ ſe actiuū in ſēſū: ꝛ ꝑ ſe actiuū nō i ꝓmit in paſſiuū niſi tantū formā ꝓp̄riā ꝛ cū illā recipit ſenſus non pōt eē erroꝛ circa id qđ ſic recipit: ꝛ quo ad ꝫ motus a ſenſu factus ē ver⁹ eadē vītate qua ſēſus ē ver⁹ niſi aliqd aliud ipediat. ē aūt aliud ſenſi bile vt ꝫ indiuidua ꝺmōſtrata accidāt ſen ſui qđ vocam⁹ ſenſibile ꝑ accīs ꝛ i illo in cidit mediū in ſenſū: qꝛ illud ē ꝑ cōpōnē ꝛ dionem ꝑfibil' per ſe ad aliud qđ non ac cipit ſēſus: ꝛ aliq̄ cōponit vere aliq̄ fl'e: Miſus. n. albi nō mentit' q̄ albū ſit iq̄ztū āt albū dicit eē boc vl' illud ꝑ affirmatōez vel negatiōem ſepe mentit'. Tertiū āt ſen ſibile ē cōe ſenſibile: ꝛ ꝫ ē cōſequēs ꝓp̄a ſēſata: ꝓp̄a. n. ꝑfata inſūt cōib⁹. cōia. n. ſūt

i magnitudie ꝛ figura ꝛ iō iterū boc ꝓponit ꝛ dicit: ꝛ iō circa illa maxia fit decep tio ꝑm sensū: ꝛ iō sēsus interior q est fā tasia factꝰ ab actu ꝑsul exteriozis qui ē ab bis tribus sensibꝰ. ꝛ iō duaꝫ bēt cāl fal sitatis q̄rū vna est distātia a re: q̄ accidit re nō ꝑnte: ꝛ ñ dirigit formā sēsibilis: quā bēt ad rē sicut fac sēsus. ꝛ iō frequēteſ sūt illusioneſ in ipa fantasia ꝛ in sensibus ꝓp ꝓxi. Alia āt cā falsitatiſ ē quā bz a sēsibili p accīs ꝛ a sensibili cōi in quozū cōpositiōe ꝛ dione frequens ē deceptio. vñ lz exterior sensꝰ pītis aliq̄n sit verꝰ: tamē alteri interioreſ sēsul q sūt ꝓsentiſ ꝛ abūtiſ erūt vtiqz frequēter falsi: ꝛ tūc maxie cū ꝓcul sit qđ sētimus ꝑm rē. Si igit ea que dicta sūt nulli alq cōueniūt q̄z fantasie in cōi accepte: ꝛ cōueniūt ipi fantasie sicut iā ostendimꝰ tūc absq̄z dubio fātasia erit motꝰ a sē su ꝑm actū facto sicut diximꝰ supra.

Capitulum. ix. de ratione nois fantasie ꝛ vtilitate eius.

Ꝯloniā āt visul inter oēs sēsꝰ maxie ē sensus eo q̄ magis bēt bsibilis cognitiōis ꝓpter qđ ēt disciplinabilis ē maxime ꝛ maxie formalis in quo ē opatio sēsibilis aie ꝛ q̄si nihil opatiōis nature quā etiā ob cām inter bsus ꝓmꝰ ē: ꝛ iō lum etiā a luce accipit: qm̄ oculi luminaria dicunt ꝛ visus lumen lūinariū iliozꝫ: ꝛ boc est iō quia sine lūie nō pōt videre: ideo fantasia determinatū vl derivatū nomen a visu bz q̄ fantasia dī visio vel aptio latine. ꝛ buiꝰ cā est etiā: qm̄ bsibilia visul maxie pmanēt ꝛ fingūtur in fantasia ꝛ alia minus ꝛ minime sēsibilia olfactꝰ: ꝛ iō rarissime somniat quis de odozibꝰ: ꝛ huius cā est: q̄ debilr babemus būc sensū. tactū aūt maxie babemus: tamē seruat qualitates in corpe magis q̄z intentiones q̄litatū in aia: ꝛ iō raro somniat aliquis frigus vel calozem nisi frigescat vl calescat interius corpus sed colozes ꝛ figuras frequentissime sōniat ꝛ sonos: eo q̄ magis sūt illa habentia de ꝓpe tate intentionū spūaliū: ꝛ iō de facili trāseunt ad fātasiā. q̄ aūt fantasmata sunt silia sēsibus fit ecōuerso adeo sicut ad sēsibilia: q̄m nō ē aduertēs rō vel estimatiua cognitio: ꝛ iō multa p fantasiā opant aialia sicut supius diximꝰ. alia qdē q̄ itellectū ñ bñt: sicut bruta: alia vero ex b q̄ bñt intellectū velatum ob aliquā amentiā melācolie vel ebrietatis vel egritudis cerebri: aut ꝓpter sōnū q lz p se sit ligamentū sensuuz: tamē etiaz ligat intellectū p accīs sic quidā bomines sūt: ꝛ ibi opant p solā fantasiā. Sic igit sicut sunt. v. sensus exteriores visꝰ auditus olfactus gustus ꝛ tactus ita sunt q̄ que spūs interiores sensꝰ cōis: imaginatio estimatiua fantasia ꝛ mēoria: fantasia ꝛmuniter accepta claudit in se imaginationem ꝛ fantasiā ꝓpe dictā. de fantasia quidem igit ꝛ ceteris ueriozibꝰ sensibꝰ qđ ꝛ ꝓpter quia sint in tantum a nobis dictum sit.

Tractatus secundus tertij libri de aia in quo agitur de parte rōnali. Capitulum p̄mum qui tractatus est qualiter intellectus possibilis est.

Ꝯpte aie autez rōnalis qua ipa aia cognoscit distinguendo ꝛ formando agibilia ꝛ factibilia q̄ pars itellectus activus arte ꝛ prudentia pfectus vocat. et de pte aie qua aia sapit p̄ma ꝛ vā ꝛ ea que p p̄ma ꝛ vera accipiunt fidē q̄ pars sapiētia ꝛ intellectu p̄ncipiozuz perficit ꝛ scia: ꝛ vocatur intellectus cōtemplatiꝰ querere itēdimus in boc secūdo tractatu huius tertij libri de aia. Queramꝰ āt p̄ncipalr de ista pte tertia. s. virū sepata sit bec pars a sensitiuo ꝛ vegetatio bz magnitudinē ō ē sbm organi ꝛ locū sicut dixit plato q ōdit ei locū ꝛ sbm organū qđ est media ps cerebri ꝓp boc q̄ est ꝑm ipm sedes rōnis cellaz sylogisticā appellauit vt altitudo sitꝰ orgāi sui altitudinē rōnis sup aliaſ vtuleſ demōstraret. q̄remꝰ igit virū ista ps sic ab alijs dīat p sbz corpale quod ē magntiudo q̄dā loco a q̄titatibus organozū aliozū diuisa: aut ñ dīat sbo corpali sed rōne tantū: que rō sūit in aie partibꝰ que vnite sūt in subiecto vno quod est ipsa aie substātia: ꝛ ad illā q̄stionem reducit alia. Si. n. supponamus q̄ pars ista que vocat rōnalis vl intellectuaſ

ptinet cuz alijs viribus anime ad vnam aie
ſbaz tūc oz certificare quā habet oriām ab
eis que ēt ptes eiusdem aie ſūt ⁊ dicuntur.
Et queramus tūc forte quomodo ꝺtingat
itelligere ipi aie hoc ē q̄rere per q̄ principia
q̄ ſūt ptes aie vl nō ⁊ qualiter intellectiua ⁊
ſpeculatia cū aia vniāt ⁊ ꝺtinuēt ⁊ hoc oiū
ad ſciendū grauiſſimū. Queram⁹ etiā viz
intelligere ſit oio ſil'e ei quod eſt ſentire ita
q̄ ſit p potētiā paſſiuā ab aliquo obiectoꝛ
ſicut bitū ē de ſentire: aut ipm ſit paſſionis
gen⁹ aliquod ab intelligibili in aia factum
alterū q̄z ſentire aut ſi aliqđ bmōi ſil'e paſ
ſioni bius: alterū tamē ab ipſo. In his āt
determinādis qōnib⁹ ꝓcedere non poſſu
mus oꝛdie eodē quo enūerate ſunt: quoniā
ſicut ſupꝛa diximus opatōes ſūt pꝛiores: ⁊
ꝑfie potentijs bm nos: ⁊ iō ab vltima ſu
mem⁹ initiū. ⁊ q̄ res difficillimas ⁊ cogni
tione digniſſimas: iō volo ꝑmo totā arſ. ſē
tentiā p nr̄is viribus explanare: ⁊ tūc ali
oꝛū pipateticoꝛ inducere opiones. ⁊ p⁹ b
de pl'onis opionibus videre: ⁊ tūc demuz
nr̄am pōere opionē: qm̄ in iſtaz qōnū ꝺter
minatiōe oio abboꝛremus doctoꝛū latino⁹
vba eo q̄ nobis videt q̄ etiā in eoꝛuz
verbis nō mō ꝓeſcat aia ꝓpter quod ſm̄iā
veritat⁊ nec oīdūt nec vbis ꝓꝑis attigūt.

Rogo āt ⁊ repotens iterū iterūq̄z rogo
ſocios nr̄os vt dubitatiōes que h inducūt
diligēter aīaduertāt: ⁊ ſi inuenerint earū ſo
lutiōem ꝑfectā deo imoꝛtali gr̄as agāt im
moꝛtale⁹. Si āt min⁹ inuenerint h ad min⁹
lucri repoꝛtabūt q̄ ſciēt dubitare de rebus
mirabilib⁹ ⁊ altis: ⁊ ānotatiōe digniſſimis
⁊ ad ſciam diuinā multū ꝑficiētib⁹. Cuz
eni ſcia de aia ſic a p̄ncipio dixim⁹ libri de
aia ſit de mirabilibus id qđ h q̄renduz eſt
in ea admirabili⁹ qdē ceteris ⁊ altius: ⁊ ē
id qđ hō p ſeipz ſcire deſideꝛat. accipiam⁹
ergo arſ. vba ꝓut in tertio de aia iacēt. Di
cit āt arſ. q̄ ptē qua ſupꝛa dicto mō cogno
ſcit ⁊ ſapit oz eē ipaſſibile quiddam: q̄ oē
paſſibile ē coꝛpus vel vtus i coꝛpe: ⁊ oē tl'e
trāſmutabile ē: aut bm ſe ſi coꝛp⁹ ē paſſiōi
bus aut p alterius trāſmutatiōem ſi ē vtus
in coꝛpe ſicut ē viſus in ocl'o q trāſmutat ⁊
patit paſſiōib⁹ ocl'i ſic ſ oīdi⁹: vbi dixi⁹ q̄
h nō ē ꝓpter trāſmutatiōez vtut⁊ viſus ſz ꝓ
pter trāſmutatiōem pupille: neutruz āt bo
rū potentie cōuenit itellectie ſic in ſequen
tibus oīdemus. lz āt iſto mō ſit ipaſſibilis
potētia itellectia: oz tamen eā foꝛe ſuſcepti
uam ſpēruz: q̄ al'r de potentia agente non
efficeret actu itelligens. ⁊ oz q̄ ipa ſit potē
tia ſpēs ille tal' āt potentia nō ē h aliqd de
mōſtratū ⁊ idiuiduatū i nā: q̄ ſi eēt aut hec
materia aut hec foꝛma aut hoc compoſitū
tunc eſſet hoc aliquid demonſtratum. ma
teria autem non ē hec mā niſi p hāc foꝛam
facientem eā eſſe materiā huius: ⁊ iō hec
mā nō eſt potētia quelibz fꝛma q̄ vl'tas
ꝓꝓoꝛtionis eius ad omnem foꝛmā impen
ditur p hoc q̄ ē mā huius. vbi gratia: mate
ria eni carnis ñ potētia habz oēs foꝛmas
ſed tm̄ potētia materie ꝓme q̄ nō habet foꝛ
mā aliquā. nihil eni eſt potētia id q̄ iaz ha
bet hec autē mā potētia habz foꝛmā ⁊ iō
non ē potētia foꝛma illa nec aliqua foꝛma
rū q̄ eſt de intellectū ſue ſoꝛme bite. ⁊ illi⁹ ex
emplū ē q̄ mā ſoꝛtis nec potētia ē ſoꝛ. nec
potētia eſt aīal nec coꝛp⁹ aiatū nec coꝛpus:
nec ſba q̄ oia illa iaz actu habet. Intellec
tus aūt potētia ſuſcipit oīs ſpēs ergo actu
nullā hz ergo nō ē hoc aliquid ſicut h mā
Et p iſtā eāđ rōez oīdet q̄ ñ ē h aliqd ſi
cut hoc ꝓpoſitū: nec hoc aliquid ſicut hec
forma. hoc eni pz p ſe q⁹ foꝛma ñ ē potētia
ſuſceptiua alcui⁹ bm q̄ eſt foꝛma ergo ꝓs
aie q̄ eſt intellectus poſſibilis non eſt hoc
aliquid p hoc q̄ eſt intellcūf poſſibil'. licet
āt ſit ſupꝛa deō mō ipaſſibil' ⁊ intrāſmuta
bilis: tam̄ cōtingit ei p hoc q̄ ē poſſibil' q̄
ſimiliter ſe habet intellectia ꝓs q̄ vocatur
poſſibilis intellectus ad intelligibilia ſicut
ſe habet ſenſus ad ſenſibilia. ſenſus enim
ſe habet ad ſēſibilia ſicut medietas ⁊ ꝓꝓoꝛ
tio foꝛmalis armonice media exiſtēs ſenſi
biliū ꝓp qđ oia ſuſcipit quodām⁹ ⁊ ſic oīn
demus q̄ intellectus q vocat poſſibil' me
dietas ē itelligibiliū oium: ⁊ p hoc ſuſcipit
ea lz alia rō ſit medietat⁊ i bſu ⁊ alia in itel
lectu. hēt ergo ſolū hoc gen⁹ potentie paſſi
ue qđ bm aliquē modū recipit ſpēs intelli
gibiles: ⁊ ſimpl'r non ē paſſibil': hec āt i ſe
quentibus apparebunt euidentius.

Capitulū .ij. q̄liter intellectus possibil' sit nā quedā imixta receptibilis omniū eoꝝ que sunt.

Qterius āt de intellectu possibili loquens arꝛ. dicit q ioꝛ qm̄ oia intelligit appbendēdo foꝛas oium necesse est q sit imixtus boc ē nō mixtus cū coꝛpe: sicut foꝛa coꝛpis: aut sic foꝛa q̄ est ꝟtus in coꝛpe Foꝛa.n. coꝛpis duplex ē siplicis. s. t cōpositi: simpliciū āt foꝛe. v. sunt q̄ multiplicāt ꝟm nūeꝝ cōpositoꝝ coꝛpoꝝ ex elementis q̄ sunt p̄ma simplicia. foꝛa āt que ē ꝟtus in coꝛpe ē ꝟtus oꝛgāica aie vegetabil' l' ꝟsibil' t ioꝛ laudāduꝰ ē anaxa. q verā dedit causā huius q intellect⁹ possibil' sit imixtus qm̄ dixit q imixt⁹ ē vt impet tāq̄ supioꝛ oibus t ꝟ est vt cognoscat oē despectū ab ipo. despectū. n. vocat id cuius foꝛa nō informat bas. n. foꝛas oēs despicit intellect⁹ tāq̄ idignas sibi q̄ phibētes ipz itelligere. Si. n. eēt aliq̄ foꝛa iformat⁹ ad ꝟ q eēt ꝟ aliquid tūc boc ipm phiberet: nec apperet ei in cognoscēdo alienū t ctrariuz ab ipa foꝛa t impediret oīs rei ꝯgnitiōem que obtꝫcit ei: q ctrariū t diuersū ab illa foꝛa recipi in eo ñ posset eo q nec ctraria nec despata p̄nt eē in eo dē. t id qđ ineēt ei nō bret in potentia t ioꝛ si eēt aliq̄ foꝛa mixta impediret ne potētia itelligeret oia mālia. Sic igit eo q ē imixt⁹ ē imālis t impassibilis eo q pōt intelligere aliq̄ vel oia ē aliquo mō de genet ꝟtū passiuarū. Jd. n. qđ ē receptiuū alicuius nō bēt illud qđ natuz ē recipe in spē lz possit bre formā in genere cuz bis q̄ recipit ꝯtēētē. Dixim⁹. n. supi⁹ ꝺ orgāo tact⁹ q recipit excellēs se tāgibile cū tñ babeat media i se tāgibiliū. mediū. n. ab extremo dist spē t cōuenit genere: ita etiā nō ē incōueniens itellectū possibilē bre qdē aliquā formā qua efficit vnū de entib⁹ mūdi i genere nāe icoꝛpee: lz nullā bēat formā eoꝝ que itelligunt ab ipo eo q illa foꝛa q̄ determinat in ens in genere nāe icoꝛpee cū intellect⁹ ab ipa cōuenit in genere t dist spē ab eis oib⁹ sic nos ifra oīdem⁹. ista. n. ꝓpō qua dī q recipiens denudatū ē a foꝛis eoꝝ q̄ recipe est natū necessaria ē in oibus recipientib⁹ sicut ꝓbat tā in mā q̄ in potēs oiuz sēsuū t ex isto necessario ꝓbatur q itellectus possibil' ē in genere potētiarū passiuaꝝ t imixtus oioꝛ eo q nulla ē foꝛa rū que recipiunt in ipo que sūt aut foꝛe coꝛpoꝝ aut foꝛe que lz nō sint coꝛpoꝝ tamen sunt oꝛgāice in coꝛpe. t p ꝟ ꝯcludit vlteri⁹ q nō ē passibil' nec trāsmutabil': q nihil ē passibile t trāsmutabile nisi mixtuz. Quia āt ē de genere ꝟtutū passiuarū necesse ē q ipe sit mot⁹ ab aliquo qđ ē actu: sicut vide m⁹ potētias ꝟsuū moueri: qm̄ iō q ꝟsibilia sūt in actu iō mouent sēsus q sūt in potētia tame āt vles ꝓut sūt i multz t nō sūt diuise ab illis nō sunt nisi i potētia vles t intellecte sicut coloꝛes in potentia sūt i tenebꝛis tales āt foꝛe nō mouere p̄nt itellectū. t idō cogemur iferi⁹ inuestigare aliū itellectū agētem qui foꝛas faciat actu sepatas t vles vt mouer possint itellectū possibilez q faciat in formis rez ꝓticularib⁹ qđ lux facit i coloꝛibus. Ex oibus āt bis cōcludit arꝛ. q itellectus possibil' ñ est nā aliq̄ specificata p foꝛam q: id qđ est potentia oia nō pōt esse specificatū sicut nec p̄ma mā specificata ē paliquā formaz. sed ad ꝟ tm̄ est nā eius posita potentialit vt sit vocat⁹ itellectus possibil'. Et in bec duo diuidit quoꝝ vnū est qđ est itellectus: t alterū qđ est possibilis t p ꝟ q ē intellect⁹ determinat i ens qđdā icoꝛpee nāe: p boc āt q est possibil' respū oium oz q ꝓuer oium foꝛis q̄ potentia sūt i ipo vtrū āt intellectualitas sua specificando eū i ens nāe icoꝛpee claudat t diminuat potētialitatē suā ad itelligibilia igrem⁹ posteri⁹. būc āt possibilē itellectū vocam⁹ itellectū general' p quē aia distincte opinat res ꝓbabil' r itelligibil' distinguēdo vnuz ab alio t cogitat cū rōne: t nihil ē actu eoꝝ q̄ sic diuersimode iudicat antecꝫ actu itelligat t distinguat ea: sicut oēs potētie passiue nihil eoꝝ sūt a qbus mouent añ bitum foꝛarū suoꝝ motoꝝ. ad boc. n. mouent q dent eis suas foꝛas. t post motuz illū ea q̄ mouent bñt eas i actu: boc tamen in intellectu possibili al' r ē qꝫ in alꝫs potentꝫs passiuis sicut in sequētibus declarabit. Ecce bec ē itentio arꝛ. de nā possibil' intellectus quē posterioꝛes eo pipatetici bāc vsqꝫ i diē

Tertius

exponũt. ⁊ nullꝰ ad plenũ intellexit ob duo
bioꝝ difficultatẽ que ſũt in dictis iſtis.
La. ꝫ. ⁊ ẽ digreſſio declarãs dubia q̃ cõſe
quunt ex dictis de intellectu poſſibili.

EXpedire ãt nobis videt dubia pꝰ tã
gere: ⁊ poſtea videre ſolutiões pipa
teticoꝝ poſterioꝝ i ſolutõe eoꝝ: qꝝ tũc con
gruentiꝰ oñdet qð nobiſ verũ eẽ videt. du
bia aũt que oriunt ex dictis iſtis vel i dictis
iſurgũt ex q̃ttuor q̃ arꝫ. dicit de itellectꝰ poſ
ſibilẽ nã ex ꝗbus demõſtrat talez q̃l dicta
ẽ foze nãm eiꝰ. Et in biſ q̃ttuor neceſſe eſt
vt oīs bõ cõcorꝺet qui nõ aduerſus vitatẽ
vult ꝓteruire. vnũ ãt de q̃ttuor ẽ qꝺ intelle
ctus poſſibilẽ imixtꝰ ẽ: ḃ ẽ nõ mixtus corꝑi
alicui. ſecundũ ãt eſt qꝺ ipſe eſt ſepatꝰ. terti
um ãt qꝺ ẽ ipaſſibilẽ ꝫ ſit receptiuꝰ itelligi
biliũ. q̃rtũ ãt qꝺ nõ ẽ ḃ aliqd. q̃re ãt ſit imi
xtus iã dictũ eſt ſatis q̃ztũ ſpectat ad bãc i
tentiõem. Sepatꝰ ãt eſt ab itelligibilibꝰ: ⁊
in ſeipo: ab itelligibilibꝰ qdẽ vt ſit ſuſcepti
uum oīum eoꝝ qð nõ eẽt ſi eẽt alicui eoꝝ
vel pl̃ibꝰ ꝺiũctus ſicut pꝫ ex dictꝫ. ⁊ ío ex
bis duobꝰ ꝺcludit qꝺ ipſe eſt potentia oīa i
telligibilia tãq̃z oīum ſuſceptibilis: qð aũt
ſuſceptibile ẽ oīum nihil bñſ eoꝝ ḃ aliqd
nõ ẽ ſpecificatũ in nã i aliq̃ ens mũdi: et
ſic ex bis tribus ſeqt qꝺ nõ eſt ḃ aliqd nec
aliq̃ nã: niſi illa q̃ eſt ſil̃is mãe ꝑme q̃ vo
cat potẽtia oīa que ſũt: ⁊ nihil eoꝝ eſt actu
añq̃z actualr illud itelligat. Accipiam⁹ igi
tur dubia q̃ ſequũt ex ꝓmo: ſi. n. ẽ imixtus
⁊ ipaſſibilis ⁊ itrãſmutabilr: tũc videt nũ
quaz fieri eoꝝ aliqd q̃ ſunt ꝺm eẽ boc mõ
eternũ quo itrãſmutabile eſt eternuz: ergo
nõ tit aliq̃ intelligibile: ⁊ ſic itellectꝰ ſpe
culatiuus i eo nõ ẽ factꝰ. Amp̃. in quo oīo
nihil fit: illud nõ eſt potentia que precedat
actũ. eſt ãt talꝰ oīo itrãſmutabilr intellectus
poſſibilr: igitr oīo nihil fit nec ẽ factũ aliqd
i ipſo ⁊ ſic intellectꝰ ſpeculatiuꝰ oīo nõ ẽ fa
ctus. adhuc ãt agẽs itellectꝰ magꝫ ẽ itrãſ
mutabilr q̃z poſſibilr. ⁊ ſic vterq̃z itellectꝰ tã
agenſ. ſ. q̃z poſſibilr ſũt boc mõ eterni: ſicut
ſũt eterna neccria ⁊ itrãſmutabilia. q̃ñcũq̃z
ãt agens ẽ neceſſariũ ⁊ nõ factũ agens: ſz
ſp agens ⁊ paſſiuũ ẽ neccriũ ⁊ itrãſmutabi
le: tũc ẽt factũ ab agente i eo qð patitr ẽ ſẽp
itrãſmutabile: ergo ſpeculatiuꝰ intellectus
qui fit ab agente itellectu i eo qui vocatur
poſſibilis ipſe ẽ ⁊ nũq̃z factꝰ: ⁊ videt tali fa
ctiõe q̃ ſit terminꝰ eius qð ẽ fieri ⁊ quaz p
cedat potẽtia ꝺm gnãtiõem ⁊ tpus. ⁊ has
ḋubitatiões de boc v̄bo eliciunt theophra
ſtus ⁊ themiſtius. ſepatus ãt potentia ab
oībus pipateticis itellectꝰ poſſibilꝫ ḃz qꝫ ſe
patũ duo iportat quoꝝ vnũ ẽ ſic ſepatũ di
cimus denudatũ eẽ a ſpecificãtibus ⁊ idi
uiduãtibus: ſic ꝑma vlia dicimus foze ſe
pata. ſecundũ ãt eſt ſicut dicimꝰ ſepatuz id
qð ẽ potentia aliquid añq̃z bẽat illud: pl̃o
ãt tertiũ modũ ſepati poſuit ꝺm quez ſepa
ta dicimuſ q̃ ſunt diuiſa ſbo ⁊ loco: ⁊ ḃ mõ
intellectiuã aiam ſepabat a ḃſitiua ⁊ moti
ua ꝺm locũ ⁊ vegetatiua: ſed boc mõ min⁹
curarũt loqui de ſepato pipatetici qꝺ certũ
fuit apud eoſ aiam eẽ ſbal̃r vnã ⁊ diuerſifi
catã in eẽ ꝺm vires. rõ ãt demſtratiua q̃ idu
xit arꝫ. qꝺ intellectũ poſſibilẽ poſuit ſepatũ
ꝑmo mõ ſepatiõis: fundat ſup duo neceſ
ſaria: quoꝝ vnũ ẽ qꝺ oīs cognitio aie ꝺm cõ
gruentiã aliquã exiſtit ei. ⁊ iõ cõgruẽtiam
armõiacã oportuit eẽ ḃſ ad ſẽſibile: ⁊ ima
giatiõis ad imagiabile: ⁊ ſic ergo cognitio
vl̃is erit ḃz ꝺgruentiã aliquã aie ſpecificatũ
ãt ⁊ idiuiduatũ ñ ḃz aliquã cõgruentiã ad
vl̃e ſz potꝰ oppõnẽ in mõ. cũ ergo ꝺgnitio
vl̃is ſit ꝺm poſſibilẽ itellectuz oz ipm foze
ſepatũ ḃ mõ quo vl̃e ẽ ſepatũ. Secũda ãt
ꝓpõ ẽ qꝺ certũ ẽ vl̃e ꝺm qꝺ vl̃e ẽ nõ eẽ in re
qz quicqd ẽ in re ꝺm eẽ in ipſa ẽ: ⁊ boc ẽ di
uiſũ ⁊ pticulare ⁊ nõ vl̃e niſi ꝺm potentiaz
nõ ergo ẽ vl̃e niſi ꝓut ẽ i aia: ꝑ eẽ ergo quo
ẽ in aia oz ipm eẽ vl̃e: boc ãt eẽ br̃e nõ põt
i ꝺiuncto ſbo ſz ſepato tm̃: ergo erit eiꝰ ſbm
ſepatũ. huic ãt adhuc duas adiũxit rõnes
vnã quidẽ auerroꝫ: ⁊ alterã auic. auerro.
quidẽ ẽ iſta: qm̃ ſi itellcũs poſſibilr nõ eſſet
ſepatꝰ a mã ⁊ appẽdicijſ mãe: tc eẽt aut for
ma corꝑis aut foza opanſ orgãice i corpe ⁊
quocũq̃z mõ diceret ſequiſ qꝺ id qð foret i
ipſo idiuiduaret ꝑ ipm: ſic q̃libet foza indi
uiduat ꝑ ſuũ ſbm idiuiduũ: ⁊ ſic vl̃e ñ eſſz
i ipſo ſz pticulare: pticulare ãt nõ niſi ḃz po
tentia ẽ itelligibile: ſeq̃ret ergo qꝺ actu i itel

lectū ab ipso nō eēt nisi ꝑ m potētiā intellectū qđ ē impossibile: ergo ipossibile ē intellectū possibilē nō eē ꝺnudatū a mā ⁊ appēdicijs māe. auicē. ārt fortⁱ id conat ꝓbare dicēs q id qđ ē vl'e oz q sit alicuⁱ ⁊ in aliquo: dico ārt alicuⁱ: qm̄ ē illiꝰ ꝺ quo ꝑdicat ⁊ ē i aliquo: qm̄ est in itellectu: aut igit qđ ē vl'e bz ab ipsa re cuiꝰ ē vl'e: aut bz ab eo in quo ē: si ārt bz ab eo cuiꝰ ē b ē a re: ergo vl'e ꝓut est ab ipa re sūptū actu est vl'e: sz actu ē aliqd nō idiget agēte vt agat vl'e sibi ꝓut ē rei vl'e de qua ꝑdicat ꝑ seipm pōt agere et mouere itellectū possibilē ⁊ pficere ipz: ergo ad b q agat nō idiget itellectu agēte qđ ꝺ oēs pipateticos ē: qꝝ oēs illi posuerūt intellectū agentē cōcorditer: lz eoꝝ quidā negarūt itellectū possibilē: sic patebit i sequēⁿ. nō ergo vl'e q vl'e sit ab ipa re bz de q ꝑdicat. Adhuc ārt vl'e ꝓut ē i re: nō ē nisi potentia vl'e. si ergo a re ipa bz q eēt actu vl'e oz q idē ꝑ se eēt i potētia ⁊ i actu qđ ipossibile ē: qm̄ id qđ ē in potētia nō fit i actu nisi ꝑ id qđ ē i actu. relict ergo q bēat eē vl'e in actu ꝑ itellectū in quo ē: ⁊ tō oz itellectū eē sepatū ⁊ vl'ez: qꝝ alr idiuiduaret id qđ ē in ipō. sepatū igit ꝺ sic dixim⁹ ꝓpter: sic potētia ab actu qn̄ nihil eoꝝ ē q apt⁹ ē itelligeⁱ ⁊ hec sepatio silis ē sepatiōi q ꝺicim⁹ tabeī lā rasā ⁊ bñ planatā ⁊ ꝓpatā eē sepatā ab his oib⁹ q pigi i ipsa ⁊ scribi pñt: ⁊ tō habile ad ois scripture ⁊ picture receptionem Istos duos modos sepatiōis oēs pipatetici ꝯcorditer itellectui possibili ⁊ aie rōnali attribuerⁱ. Stoicoꝝ ārt pbia via hac nō incessit: sz de hac min⁹ curam⁹: qꝝ nō q̄rimus b ꝺicere nisi tm̄ pipateticoꝝ opionē. ꝺ aliꝯ ārt deo gloso fauēte ꝓma in pbia discepta-bim⁹. Ist⁹ ergo rōnib⁹ ⁊ causis possibilis vocat⁹ itellect⁹ ipassibil' ⁊ imixt⁹ ⁊ sepat⁹ vocat⁹ ē. Ex his ārt segⁱ q̄rtū qđ ei attribuitur q. ſ. nō sit b aliqd vnū sic ꝺtermiatuz ē z vnū ens in nā: qđ. n. ē b aliqd nullo mō pōt eē sepatū: cū ipm in sua ꝯpōne iā bēat mām ꝑ quā pticularizat ⁊ indiuiduat forā ei⁹ ⁊ bz formā ⁊ ē b aliquid: ⁊ nō pōt esse ab illa forā sepatū. b igit. illꝰ. sunt q intellectui possibili attribuūtur. ⁊ videtur seq ex isto q itellect⁹ possibilis ē vnus nūero ī oibus hoibus qui sūt qui fuerūt ⁊ erūt. sepatū. n. ꝑdicto mō nō bēt aliquid i se per qđ efficiat isti⁹ vel illius cū sepatū nō idiuiduat: denudat ārt a mā ⁊ idiuiduātib⁹ sic separatū ⁊ itellectūl possibil' bz id qđ est: ⁊ sic ergo sepatus: erit ergo vnicus i oibu⁹ quorū ꝺ esse intellectus. Adhuc autē id qđ i nā sua eōe est nō efficit ꝓprium nisi per aliquid ꝓpū sibi adiūctū: sed simpl'r sepato nihil ē adiūctū de ꝓpīs: ergo simpl'r denudatū nūq efficit ꝓpū. ē ārt itellect⁹ possibilis b m id qđ ē simpl'r ꝺnudatū quid. nūq igit efficit ꝓpus: erit ergo vn⁹ cōis oibus: ⁊ nulli de se ꝓpus: b ārt deliramēto videt eē sil'e: qm̄ qđ ē vnū in oib⁹ vnicā bz pfectionē: scia ārt pfectio ē itellect⁹ possibil'. i quo cūq ergo accipiat scia z in oib⁹ bēbit eā: et sic sequit q me acquirēte sciam aliquā ois bō bēbit ⁊ acquiret eādē qđ expimēto falsū eē ꝓbat: q pbia bita a m'ſ ñ ob b alij sciuerūt eādē. Est ārt adhuc dubiū i his dict⁹: qꝝ si sepat⁹ eē dicat intellect⁹ possibil' sic potētia ab actu: sic ꝓpata tabula a pictu ris: tūc. n. videt bre relatiōem ⁊ ꝓpoītiōez ad itelligibilia nisi sic mā ad forās quorū ārt vna ē rō ⁊ ꝓpoītio potētie passiue ⁊ receptiue ipa sūt ead: ⁊ sic igit videt ñ eē dria aliq̄ iter ꝓmā mām ⁊ itellectū possibilē ⁊ b ē obiectō theopbrasti ꝺ ar⁹. pōnē. Redeūt igit omia ista dubia difficillia ad. z. problemata quorum ꝑmuz est qualiter hic simiⁱ liter vificet ꝺ itellectū possibili q sit ipassibil' ⁊ itñsmutabil': ⁊ tñ sit i potētia suscepti ua pfectōis ⁊ suscipiat eā ab agēte mouēte ipz. Scdm ārt ē q̄r b stēt sil' q ipe sit ab oi idiuiduitate oio denudat⁹: ⁊ tñ vn⁹ gsq bō bēat suū itellectū ꝓpū. ⁊ tertiū q̄r b sil' vifi cēt q ipe sit id qđ ē: ⁊ sic vocat possibil' ad oia q̄ sūt: ⁊ tñ ñ sit mā ꝑma. bil ārt dubiꝰ ꝑmo volum⁹ aptare rñsiōez pboꝝ quorūdā ⁊ p⁹ea adiūgeⁱ qđ nobil videt ꝺđ ꝺ his. ꝯ ueīūt ārt oēs pipatetici i b q ar⁹. vez dix: qꝝ dīt q nā būc boiez posuit q̄i regulā vitaⁱ ī quo sūmā itellect⁹ būani pfectiōem ꝺmō stranit: sz exponunt eū diuersimode prout congruit vnicuiq intentioni.

Capitulum quartum ⁊ est digressio declarans opionē alexādri ⁊ ei⁹ i ꝓbatiōez.

Tertius

Alexãder ãt qui iter discipulos aristotelis aliqñ summ⁹ bitus ẽ dicit intellectñ possibilem formã corpis ⁊ vtutẽ cãtam ab elis supra quã irradiat intelligẽtia agẽs que nõ ẽ ps aie bois: sed separata. dicit. n. q forma bita mãe prime magnã in simplicib⁹ opaf diuersitatẽ. facit em vnũ ignem ⁊ alterũ aquam ⁊ tertiũ aerẽ: et quartũ terrã. qñ ãt nõ solũ vnica forma opatur tũc facit mirabiliores diuersitates. in cõpositis aũt remanẽt bz aliquẽ modũ forme elales ⁊ insup adyciũt eis forme ꝯpositorũ: ⁊ iõ qñ ela p mixturã ab excellentys recedunt tunc in nã mirabiliora opant ⁊ p̃m⁹ quidaz recessus facit mineralia ⁊ lapides quorum sunt forme nãles. secũdus auiẽ recessus aiata pficit quoruz ẽ potentior forma q̃z mineraliũ ⁊ ita per grad⁹ maioris ⁊ melioris temperãtie ⁊ equalitatis ela veniẽtia ad mediũ bz mixturã tandẽ pficiũt formã que vocaf intellectus possibilis qui potẽtia ẽ oia intelligibilia ⁊ actu nullũ b ãt intellectus est in corpe bois vt dicit sicut ⁊ rasura ⁊ planatio in tabula ⁊ nõ sicut ipsa tabula: sed potius corpus ẽ sicut tabula ⁊ intellectus sicut preparatio tabule ad scripturã: nec dr eẽ separatus a corpe: sed potius ab intelligibilib⁹ sicut priuatio que dicit habilitatẽ ad recipiẽdũ separata ẽ ab bis que recipit: sicut ẽt rasuã ⁊ planatio separata sunt a scriptura: ⁊ sicut q̃libet priuatio mãe nõ tñ ipse act⁹. ⁊ b dicit aristotelẽ sentire qñ dicit intellectũ possibilẽ eẽ separatũ. bz ãt adhuc rões duas vnã qdẽ quã sumit ex aristotel vbis vbi dicit animã bm sbam vl esse corporis organici endelechiaz. Si. n. b ẽ verũ tũc vniuoce oẽs aie partes sunt endelechie corpis: oz igit intellectm eẽ corpis endelichiã sicut formã corpalẽ et sic erit cãta forma ex elorũ mixtura. Amp. ãt potẽtia mãe corpal ⁊ pbice nõ pficit nisi p formã que ẽ ipa potẽtialiter ⁊ educit de ipa p motũ ⁊ mutatõem. stat ãt q aia rõlis q̃ ẽ intellectiua ẽ pfectio corpis bois qõ est mã corporea: oz igit q potentialr sit i ipso semie corpis ⁊ educaf de ipso p motũ ⁊ mutatõem igit intellectus qui est pfectio bois ẽ forma corpis opãs i corpe sicut alie forme nãles: sed illud qõ magis irrationabile est in dicto isto est b qõ iste ponit q p̃ma pfectio que est preparatio ad bam boc ẽ ad intelligibilia suscipienda sit facta ex ꝯplexione elorũ quia apud pipateticos oẽs est ab antiquo vulgatũ q intellectus est ingrediẽs ab extrinseco ⁊ nõ factus ex elis nec potẽtialiter exñs in eis. nõ. n. aliquo mõ pbabile vl intelligibile est qualr vtus incorpea q̃ discernit res oio incorporeas ⁊ immãles educaf ex elementis. Adhuc autem ex isto videf sequi q mã bm se ꝯponis varietate faciat oẽs formas absq eo q necessarie sunt alie cãe sicut dixerunt bi g calum ⁊ fortunam mouentia esse dixerunt ⁊ negarũt cãs p se agẽtes quod tñ alex. dicere non intendit q alibi ponit causas agentes. Ad autem qõ demõstratiue destruit dictum alex. est q oẽ qõ recipiẽ in eo qõ ẽ i corpe sicut forma corpis est pticulare ⁊ indiuiduũ sic̃ pbaf p oia que sunt in vtutib⁹ aie sensibilis: si ergo intellectus possibilis esset bmõi forma receptũ in ipso esset pticulare ⁊ sic nõ esset intellectus acceptiu⁹ vniuersalis. Adhuc autem in ꝑbica doctrina parum faceret aristeteles si doceret nos preparatõem tñ ad intelligibilia ⁊ nõ determinaz nobis sbm illius ꝑparationis non est ergo intentio aristotelis vocare intellectum possibilem solam preparatõem ad intelligibilia suscipienda: sed potius id qõ sbyciẽ tali preparatõi vocat intellectũ possibilẽ. Et be rõnes auerroys ꝑ alexãdrũ tenende: quia absq dubio alex. ⁊ si in multis bene dixerit tñ in mã hac peius oib⁹ determiauit: ⁊ segf ex dicto ei⁹ animam cũ corpe perire ⁊ aiaz alterari alitãto corpe ⁊ multa alia q̃ absurdissima sunt: et claro pbo mi⁹ digna. quã ob cãz abyciẽda ẽ penit⁹ snia ista ⁊ exẽ gen⁹ boim exterminanda tãq errorz pessim⁹ ex quo toti⁹ nobilitatz ⁊ ꝓpemitatz aie illtiue segf ỏstrucõ rões qs iducit sup fl'as ꝓpões fũdauit. Q ãt dicit aristo. dicere q aia est pfectio corpis orgãici ⁊ q pfectiõ bz vnã ⁊ cãdẽ rõez dr ỏ vegetabili ⁊ sẽsibili ⁊ rõli oio flm ẽ gnimo dic̃ aristo. sic̃ ex supioꝛib⁹ pz q illes nulli⁹ corpis ẽ act⁹ ⁊ b ñ ẽ ꝛpetere necm cũ de bis ex supioꝛib⁹ sat⁹ ostet. Silr ãt qõ dic̃ q intellectus alis aia educaf de scie falsissimũ ẽ oio: sz potius ipa ẽ ingrediẽs ab extriseco a datore formarum in mãm ⁊ est similitudo datoris

formarū q ē itelligētia ꝑma ⁊ nō mixta corpi sicut ꝯmiscet vīus vel forma corpis ⁊ iō h ēt ē flm. vez ē tñ q ipsa est finis generatōis sed iste finis nō efficit in mā virtute qualitatū primaꝝ transmutantiū mām: sed potius intelligentia dat qñ mā ē dispositā ꝑ ꝑncipia nālia. ⁊ de h in libro de aiālibus vbi de generatione tractabit erit agendū. in mīs igit dictū sit de opinione alexandri.

Ca. v. ⁊ est digressio declarans opinionē theofrasti ⁊ themistij ⁊ improbationez eiusdem.

Theofrast⁹ aūt ⁊ themistius viri insecta ꝓpoteticoꝝ clarissimi aliam secuti sunt viā dicētes i aia ñ ē nisi intl'lectz agēte ⁊ nullū itl'lectz possibilē i rōe possibil' q sit ꝑs aie rō'. dicebāt aūt h ꝑ vnaz ꝓcipue rōem q̄ est ista q. s. in oib⁹ i qb⁹ ē ꝑma pfectiō ⁊ secūda ita se bñt ad inicē q si ꝑma ē intrāsmutabil' ⁊ eterna q secūda est intrāsmutabil' ⁊ eterna. ꝑma aūt pfectio boīs ē itellcūs. secūda ē intelligere ⁊ iō si itellcūs ē imixt⁹ sepat⁹ ⁊ ipassibil' ⁊ etern⁹ ⁊ intelligere erit sil'r intransmutabile ⁊ eternū ꝯstat aūt q intellcūs agēs ē etern⁹ h mō quo dicim⁹ eternū eē intransmutabile. agēte autem vno mō se bñte erit id i quo agit vno mō se bñs q̄ al'r agēs esset ociosum ⁊ sic id qō vocat itellcūl possibil' ē eternū ⁊ actū ē eternū Sic. n. ꝓbatuz est in octauo phīcoꝝ q̄ motore exīte eterno ⁊ moto: motus necessario ē eternus. Sil'r aūt isti viri vidēt dicere q actū ab agēte ē speculatiu⁹ intellcūs. ⁊ intelligere nihil aliud ē q̄z denudare formas: ⁊ h ē opus intellcūs agētis. sz h oio stare ñ pōt qz factū ꝑm suū nomē oñdit q ipsum nō est ſp nec eternū nec necessariū speculatiu⁹ aūt fact⁹ ē igit ñ pōt esse eternus ⁊ necessarius In alio aūt loco isti viri dicūt q intellectus mālis est ꝑs anime: sed nō ꝑficitur nisi ab agēte ⁊ nō ab intelligibili. ⁊ iō cū tā agens q̄z possibilis sint intransmutabiles factum ꝑ ꝯpōem ex vtroq̄z erit intransmutabile et eternum ꝓpter quod negant etiam intellectū possibilē eē vt possibilē añ actū ꝓcedāt eū eē in aia ꝓut est ꝑm lūis agentis. Si aūt querat' ab ipsis de dictis aristotelis qualit intelligāt' que dicit de nā possibilis intellectus dicūt q intelligūt' de eo qō ē ꝑm agentis lūis ⁊ illud lumen bitum ab ipso ē speculatiuus intellcūs. Cū autem dicit' q potentia est oia intelligibia ⁊ actu nullū dicūt q h sic est quia lumē ei⁹ aliqñ est sup intelligibilia ⁊ tunc ipsa denudatio est actu intelligere quod vocat' speculatiuus intellectus qui dr adeptus. i. li. n. ponūt quadruplicez intellectū in anima agentem. s. qui denudat formas ⁊ possibilē qui recipit lumē agētis ⁊ tertium ꝯpositum ex vtroq̄z sicut diafanū lucidū quem vocant speculatiuū: ⁊ quartū qui fit splendore lūis habiti sup intelligibilia quem vocant adeptum. ⁊ hec opio multū rationabilioꝝ est q̄z alex. ⁊ alioꝝ ꝑipoteticoꝝ quorundam. Si autem querat' ab eis dē de hoc quod dicit aristo. intellectū sic se hbe ad intelligibile sicut sensus ad sensibile se hz ⁊ ita cum sensus sit susceptiu⁹ specierū sensibiliū erit ⁊ intellectus susceptiuus specierum intelligibilium ⁊ sic intelligere non est solum denudare: sed etiam intelligibilia recipe. Amp ꝑ se agens sine possibili pōt denudare. Si ergo hoc sufficit ad intelligere non oportet ponere aliquem intellectum possibilem vel speculatiuum: sed tñ agēte ⁊ speculatiuum adeptum. Sed ad hoc illi respondent agēte absolutum nulluz esse in anima quoniam intelligentia absolute ges non potest eē pars anime sed lumen agēte in possibili agentem vocari vel vocant ⁊ qñ distinguitur intellectus in agentem ⁊ possibilem ⁊ speculatiuum est talis diuisio: sicut substantia diuiditur in materiam ⁊ formam ⁊ compositum: non fit hoc ideo q forma diuisum esse habeat a composito vel a materia: sed vt ostendatur componentia esse diuersarum naturarum: ⁊ a composito differre ꝑ modum simplicitatis eorum. hec aūt opinio ponit animam rōnalem ꝑm nullam sui ptem esse sbiectum intelligibilium ⁊ nō esse species intelligibiles in anima: nisi sicut in agente eas: sicut colores actu existentes sunt in luce que est ypostasis eorū. Et esset simile: q si a visu procederet lumen dans esse formale coloribus: et hoc esset

videre sic volūt dicere q̄ lumē agētis in possibili intellectū t intellectualitatis formā oās intelligibilib⁹ sit intelligere t hoc sit esse intelligibilia in aia t si vellem⁹ recedere a dictis aristo. nō esset ista via abiecienda. nunc āt quia expresse dicit aristo. q̄ sic̄ sensitiuū se habet ad sensibile sic intellectū se hz ad intelligibile sicut diximꝰ nō vr h opinio cū verbis aristo. ꝯsonare. Adduit aūt theofrastum precipue h q̄ si esset possibil' in aia intellectus separ⁹ t nō h aliqd distinctū q̄ ille a mā p̄ma nō differret q̄m vtrūq; potētia ē oia t nihil actu: t iō mā p̄ma deberet ꝯgnoscere sil'r formas sibi aduenientes sicut intellectus possibilis quod dicit ē absurdū: nō igit tal'r possibilis vocat⁹ intellectus ē sicut in aia Adhuc aūt tal'r possibil' intellectus nō fit intelligibilia sine trāsmutatōe t tpe. ergo iste intellectus passibil' est t transmutabil' t mixtus intellectus i aia sicut ex supradictis ē manifestū. ergo i aia nō ē tal'r possibil' vocatus intellectus. t iō ista opio dubitauit in q̄e illa qua q̄rit qual'r ꝯtingit possibilē ee intellectū t recipe intelligibilia: q̄m supponit ee impassibilis t intrāsmutabilis t imixtus.

Ca. vi. t ē disgressio declarans opinionē auēpace t abubacher t improbationem eiusdez.

Abubacher autē magn⁹ apud arabes t auēpace alia viā elegerunt ꝓpter supius. n. inductas rōes t ꝓpter quasdā que adhuc inducēt ꝯsentiūt q̄ in bōib⁹ oib⁹ pñtib⁹ preteritis t futuris vnus t vnic⁹ numero t specie ē intellectus. Et querētes q̄liter ille ꝯtinuaret boi cuilibz ñ ꝯtinuatōem illā viderunt t vnionē cāri ex pte intellectus possibilis vel agētis cū ambo sint separati t imixti t nulli būtes aliquid cōe: sicut dixit verissime anoxa. viderūt aūt ab alia pte q̄ id q̄ ē vnū spē t nūero apd omēs vnā numero t spē bre pfectōem: t sic deberet seq q̄ vno boie accipiente sciam quilibz bō habere sciam eādē q̄d viderūt mime fore verū t iō dixerūt in aia rōnali nō ee intellectū separatū nisi agētem possibilē āt intellectū ee ꝯiūctum corpi: eo q̄ h nihil aliud ē q̄z fātasia. fantasmata. n. sunt potentia itellectus t efficiūt vt dicūt actu intellectus q̄n separant ab intellectu agēte. t q: fātasia nō ē vna apd oēs p fantasiā ꝯtinuāt t vniūt intellectū t itellectus cū pticulari quolibet boie. Et vt eorū melius itelligat opio dixerūt isti q̄ ñ ē aliqs possibil' intellectus in homine qui sit sbm intelligibiliū hz q̄ intelligibilia sunt q: dicūt forme speculatōis de sui sbo in quo sit in luce agentis intellectus denudata est intellectus t h nō pōt bre sbm in quo sit q̄m vlis ē t iō est vbiq; t sp: si aūt bret sbm indiuiduaret necessario q̄m ois forma p suū sbm indiuiduat t termiat: t iō dixerūt isti q̄ vocat id possibilis sine potētia itellectus qd ē potētia speculatiu⁹ intellectus t h est fantasma in fātasia: t sic videnť in ptem ꝯuenire cū theofrasto t themistio i pte videť il'r ꝺicere q̄m i h ꝯueniūt q̄ dicunt intelligere aie nihil aliud ee q̄z formas denudatas in luce agentis t q̄ nō ē aliqua aie rōlis ps que sit sbz intelligibiliū. dissentiūt aūt ab illis in eo q̄ theofrastus et themisti⁹ dicūt intellectū possibilē ee aie rōlis ptem: sed nūq̄z ee in potētia q̄ semper habet in se lumen agentis vel ipsum agentem ꝓut lumen est sicut diafanum illuminatum habet in se actum lucz Isti autez duo viri omnino nullū h modo possibilem intellectū esse in anima dicunt h autem quod dicunt esse intentionem aristotelis i tertio de anima: dicunt quoniā sic inferius ostēdemus dicit aristotelis q̄ si forme denudate essēt in rebus extra animam res essent intelligentes. dicunt igitur q̄ ipa forma denudata est intellectus in actu t ꝑmixta particulari est intellectus in potētia t quia non subiacitur forme intellectus agēs qui pars anime est ideo est immixtus t intransmutabilis t immaterialis: nec efficitur hoc aliquid per seipsum: quoniam non subiacitur ei. t hoc mō soluunt dubia supra inducta. Sz omnino videť mirabile de viris istis qui multa sbtiliter intellexerunt q̄ non viderūt aristotilis esse sniaz q̄ fātasma mouet intellectuz mouēs autem nō ē motum oportet igitur q̄ motum a fantasmate nō sit fātasia vel fantasma. ꝯstat āt potētia nūq̄z monē actū q educiť de ipa. ergo fāsma nō pōt dici mouēs ipm speculatiuū intellectū. oz igit dio q̄ aliquis intellect⁹ qui

sit ps anime rōl' sit mot⁹ a fātasmate: ꝛ ista rō cogit aristo. ponere intellectū possibilez ¶Rō āt que decep. abubacbē ꝛ auēpace fuit ista q̄ mouēs ꝛ mot⁹ debēt bre cōicatōez sicut agēs ꝛ patiens cōicāt in sbo. si igit fantasma ē mouēs oz q̄ id qō mouet dicatōez bēat cū ipso in sbo eodem sic cū fātasma sit particulare. oportet q̄ motum ab ipso sit pticulare. ¶mp mouēs spēm suaz dat ei qō mouet ab ipo qñ fuerit mouēs vniuocū i aia āt nō ē mouēs nisi vniuoce bm formaz igit motū a fantasmate oz bre fantasiaz formalē. formalis ꝺ autem fantasia est sensibil': ꝛ pticularis forma talē āt nō bz ps aie sepate nō ē igit aliqua ps aie sepate q̄ moueat vt sbm a fantasmate. bis āt rndere nō graue ē qm nos oēndemus inferius q̄ cōicantia q̄ ē inter agēs ꝛ patiens ꝛ mouēs ꝛ motū phice nō est inter intellectū possibilē ꝛ id quod mouet ipsum ad formā intelligibil' ꝛ ꝺ qdē dicit aristo. sed nō ꝓbabim⁹ ꝛ mō suppona m⁹ iz āt fātasia sit pticulare ꝛ sensibile ñ tamē mouet intellectū sepatū possibilē exns in actu pticularis sensibibil': sed potius i actu denudationis ꝛ abstractōis quā accipit a luie intellcūl agentis: sic̄ ēt colores eē materiale bñt in corpib⁹ coloratis: nō tamē per boc mouēt ipsum: sed esse formale qō accipiūt a lūie corruptibili: totū aūt qō fugiūt et ultī ꝛ illi de quib⁹ prius biū est oēs preter alex. ꝺ est ne cogant dicere iutellectū possibilē aliquid eē prime māe sicut supra paruit ex theofrasti dubitatione.

La. vij. ꝛ est digressio declarans opinionē auerroys ꝛ improbationē eiusdē.

POst oēs aūt istos venit auerroys qui gloriatur q̄ ipse solus satisfecerit oib⁹ dubys eo q̄ ipe dia q̄ dic aristo. de intellectu possibili visus est salvare ꝓcedit. n. q̄ sicut sensus se babet ad sensibilia ꝛ sic intellectus se babet ad ad intelligibilia recipiendo ea: sed dicit q̄ nō ē dio sile licet in aliquo sit simile sicut ꝛ aristo. dicit nō esse impassibilitatē sensus eādē cū impassibilitate intellcūs. dicit. n. vniuersale qō intelligit bre duplex sbm vnū qdē quo ē veru: ꝛ alterz quo ē vnū entiū mūdi ꝛ vocat sō iectū quo est vnū pticulare bm rē eo q̄ in eo q̄ res est vel nō ē noticia aie va ē vel flā cū veritas intellectus sit adequatio reruz ꝛ intellectuū. ꝛ quo ad boc sbm est vniuersale in potentia vniuersale: quia confusuz est in pticulari ꝛ est in aliquo sensibiliū potētiarū ꝛ ꝺ mō vle nō ē vnū entiū mundi qō vocamus vle q̄ vniuersale prout est vnum entiuz mūdi qō vocam⁹ vle qō diuidit cōtra pticulare bm eū ꝛ bm veritatem est in solis nudis ꝛ puris intellectib⁹ ꝛ nō in rebus exaiaz ꝛ de boc tñ alibi ips erit ingrēdi. Sed q̄ bic ditim⁹ tñ ad sue intētionis manifestationē iducūtur: dicitur igit q̄ cū vle habeat duplex sbm q̄ non babz trasmutatonem nisi ex sbiecto quo est vnū q̄ ex illo educit potētia ad actū sic indiget fieri ꝛ tpe aliquo ꝛ ex illo etiā inducit lassitudo p frequēs intelligere. ex subiecto aūtē quo efficit ens in mūdo nō babz trāsmutationē sz recipit in eo sine trāsmutatioē aliqua sicut determinās ꝛ distinguēs a determinato ꝛ distincto Sic̄. n. supra dixim⁹ q̄ sēns nō est materia sensibiliū sz spēs que q̄ media ē sensibiliū distinguit ꝛ determinat ad ipsa sic etiā intellectus ꝛ mlto amplius ē spes intelligibilū que est primatio ad ipsa sicut mediuz ꝛ non sicut materia ex qua educāt de potētia ad actū sicut inferius ostendet ꝛ ideo sic sbiect eis sicut determinatū subiect determinati ꝛ ideo non reicitur vnum de intellectu possibili et intelligibili: sicut sunt vnum materia ꝛ forma vl sicut subiectū ꝛ accns sed potius sicut pfectio determinās est ide terminato ꝛ pfecto: pp qō etiā formal' intellectus g est forma speculatiua nō babz trāsmutationē ex intellectu possibili sz ex fantasmate in quo ē sicut diximus ꝛ sic satisfacit theofrasto querēti qualiter eē possit q̄ intellectus possibil' sit sepat⁹ ꝛ intrāsmutabil' ꝛ similiter agens ꝛ tñ speculatiuus sit trāsmutabil' ꝛ tēporal' sicut id qō exit de potentia ad actū. Et in veritate in ista solutione bene satisfacit ꝛ verū dicit auerroys. Iste āt pp supius inductas rōes sicut fere oēs alq̄ ꝓcedūt vnicū possibilē eē itell'cm i oib⁹ boib⁹ ꝛ q̄ ad ꝺ seq̄t vlia eē eadē apō oēs ex

Secundus

quib⁹ ẽ scia oiz eoꝝ que sciũt. ⁊ qđ queritq̃ liter tunc intellectus ⁊ ista scia vni vniãtur ⁊ ñ alij soluit sicut alij dicũt intellectũ nihil intelligẽ sine fantasmate ⁊ nõ ẽ idẽ ep̃ oẽs: ⁊ iam nec sciam elicitã eẽ eãdẽ apđ oẽs ⁊ b̃ sensisse aristo. vbi dicit q intellcũs sepatus a corpe nõ reminiscit q sine fantasmate nõ intelligit ⁊ b̃ nõ retinet apđ se qñ absoluit. ⁊ iterũ in b̃ est quod dicit aristo. q intellcũs corrumpit alio quodaz interius corrupto b̃ n. de ẽ speculatio dictũ qui corruptioné nõ bz ex possibili in quo est sicut dixim⁹ sz ponit⁹ ex fantasmate quod opter eẽ mouẽs. iste aũt ꝛcedit oẽm eẽ vnicũ intellectũ possibilẽ sic alij ⁊ bũc fore immortalẽ. ⁊ iõ spẽm bõis eẽ vnicã ⁊ incorruptibilẽ dicit que ñ corrumpitur ex oria q̃ ꝛstituit spẽm sed pon⁹ si corrũpit b̃ bz ex genere q̃ bãc spẽm cũ sua pfectõe que est scia pbie sp dicit manere vni ãlíquib⁹ bõib⁹ qñ dicit dicũt astronomi ⁊ aristo. loca mũdi vicissitudinat efficiũtur bitabilia ⁊ inbabitabilia ⁊ nõ destruit habitatio quartarũ mũdi cito vel sbito: sed cũ nõ est bitata vna q̃rta: tunc bitatur alia ⁊ pbia qñ nõ ẽ in vna quarta tũc ẽ in alia ⁊ b̃ totuz dic vt sciat qñ intellcũs speculatiu⁹ ex possibili ntellectu nõ bz transmutatõem. Ad hoc aũt cũ dez ñ eẽ vn⁹ in oib⁹ cũ ex dictz necessario pbatũ sit eẽ icorruptibilẽ tũc maneret p⁹ mortẽ ⁊ tũc bm nãm foret ociosus cũ sit motiu⁹ corpis ⁊ ñ moueret tũc ad corp⁹ nisi dicerem⁹ q ipse transiret de vno corpe i aliud corp⁹ sicut dixit p'o sed h̃ ẽ absurdũ q tũc ñ multiplicarẽt bõies i diuerso nũero sz opteret q tñ tot eẽnt bõies quot itll'cus seq̃ret sic q nũq̃z nascerẽt aliquis bõ nisi aliquo boie mortuo qđ est ad sensũ falsum ⁊ absurdũ! ꝓpter quod auerroys dicit qualiter indeficiẽter vn⁹ exñs sp mouet aliqđ corp⁹ ⁊ nũq̃z ẽ sine corpe ⁊ sine scia. Probat aũt dictũ suũ p duo q̃ videt sibi eẽ nccia quoꝝ vnũ est: q oẽ qđ numerat diuiditur ex vno aliquo cũ diuisio sit nũeri cã: nõ aũt diuidit bm nãm nisi mã corpal' qđ igit est oio sine mã idiuisibile ẽ ⁊ vnicũ possibil' autẽ intellcũs sine mã ẽ oio igit vnic⁹ ⁊ indiuisibilis i oibus. Inducit ẽt aristo. h̃ sentiẽtẽ i libro ce. ⁊ mũ vbi pbat vnicũ eẽ mũdũ qñ si eẽnt plres mũdi opteret q plres essent celi p̃mi ⁊ bi mouerent a diuersis motoribus: ⁊ sic motores p̃mi essent diuersi ⁊ nũeratõe autẽ numeratũ bz nãm erunt igit mal'r motores p̃mi ex quo vult habere q bm aristo. numeratũ numerat p suã mãz diuisaz ⁊ oria numero sunt oria p mãm nõ aũt oria mal' inuenit qua nũeret intellcũs possibil': maz igit vnic⁹ in oib⁹ boib⁹. aliud autẽ deducẽs ad impossibile q si dez q intellcũs possibilis ẽ vnũ aliqd tũc receptũ in ipso ẽ sicut in diuiduatũ receptũ. ⁊ sic nõ erit vle in ipo. oẽs ei ꝛcorditer ꝛuenũt in b̃ q vle ẽ vle ab vlitate itll'es i quo ẽ ⁊ q nõ vnit huic ⁊ illi nisi p fantasma mouẽt i vno aliter q̃ i alio Sz b̃ vr oio mihi deliramẽto sil'e ⁊ induceẽz ad h̃ q̃uor rões fortissimas quaꝝ vna ẽ q nos scim⁹ q oẽ ꝛpositũ efficit b̃ aliquid p vnaz formã sbalẽ que ẽ sua pfectio p̃ma sicut plerisq̃z in locis dicit aristo. ꝟstat aũt q quilibet indidu⁹ bõ ẽ b̃ aliquid. ergo sua forma est vnica que ẽ pficiẽs ipm sicut prima pfectio b̃ aũt ẽ aia rõlis quã illi vocãt intellectũ possibilẽ ergo ipse est vnus in vno ⁊ ali⁹ in alio Scdã ẽ qñ aristo. dicit p̃ma i pbia ꝺ plres loquens q principia rez pticulariũ sunt pticularia potissimum autem principioꝝ est forma. ergo ipsa est pticularis in b̃ pticulari. ⁊ sic cũ aia rõnal' que potissimũ ẽ intellect⁹ possibilis sit principiũ bmõi pticularis ipsa erit particularis. tertia autez est q nullus motor vnus specie ⁊ numero i eodez tempore vtitur duob⁹ modis ab ipso quoniam nos videmus q nullus motorum celestium habet duo corpora que moueat cũ bm nũez mobilium aristo. probat eẽ nũez motorũ ⁊ sil'r in artib⁹ videm⁹ q null⁹ nauta duabus nauibus sil' vtit in vna nauigatõne nec textor duob⁹ instrumẽtis i vno ope ⁊ sic ẽ in alijs: si ergo dez vn⁹ nũero eẽ possibil' itll'es cũ ꝛstet eũ eẽ ididuato corpi attributũ vtet ille multis motz ab ipo corpib⁹: qđ oio ẽ ꝺ rõnem ⁊ ꝛtra determiata i pbia q̃rta ẽ si eẽt vn⁹ nũero itll'es q est sbal' forma hominis contingeret q plures boies vnã i nũero bꝛent formã ⁊ ñ vnã aialitatem qñ homo est al' ex sensitiua ⁊ hoc indiuiduat. ⁊ homo est ex intellectu q nõ indiuiduatur

Improbat Auoym quatuor rõnibus.

1ª rõ

2ª rõ

3ª rõ

4ª rõ

ꝛ sic contingeret ꝙ natura generis indiuiduaretur ꝛ differentia maneret vłis nō idiuiduata ꝛ cum species ꝟm esse componat ex vtraqꝫ natura contingeret ꝙ idem indiuiduatum sicut species eēt compositum ex indiuiduato ꝟm esse: ꝛ ex non indiuiduato: ꝛ ex corruptibili que omnia sunt absurdissima incōueniens autem ꝙ illi conant euadere mīⁿ euadunt. ſ. qualiter vno intellectu exīte in omnibus non omnes accipiunt sciam vno solo sciaꝫ acceptente qm̄ licet fantasma moueat intellectum possibilez tm̄ intellectus possibilis solꝰ habet sciam speculatiuam ꝛ habet eam ꝓut est cōis omniū ꝛ nō pōt dici ꝙ ꝟm ptem habeat ꝛ ꝟz ptē ñ hēat qm̄ idiuisibilis ſba est itꝫ g° nccio vł se q ꝙ oēs hēāt eā quoruz ē itꝫ ꝛ sic redit sup eos inconueniens ꝓpter quod euadēdū confixerūt fere oia que dixerūt

Capitulum octauū ꝛ est disgressio declarans opinionem eoruz qui dixerunt nullam ptem anime esse intellectualem ꝛ errorem eorundem.

QUerūt aūt nōnulli anꝫ. sequēte ſ quoſ in aliquo videt sequi algazel ꝛ in aliquibus dictis suis auīc. q ꝓpter dictas dubitatōes dixerunt nullā ptem anime esse intellectū. dixerunt autez ꝙ ois nā intellectiua est sepata ꝛ nulli ꝟz aliquid cōe ꝛ iō nō est intellectualis nāe bō ſz intellectiue vel intelligentie tantū ꝛ baſ ponūt in. x. ordinibus cuilibet celo quoſ nouē esse dicūt attribuētes vnū ordinē: decimuz aūt toti ſpe actiuoꝫ ꝛ passiuoꝫ que mouet oia illa ad formas ꝛ oibꝰ gnābilibꝰ ꝛ corruptibilibꝰ formis attribuit ꝟz modū quo pñt illas recipe. dicunt autē isti ꝑ splēdorē ītelligētiaꝫ dari formaſ ꝛ iō qꝫ aia bōis nobilior est alīs: ideo plus splēdoris intelligētie ſultat i ea q̄ ꝟz i alīs sicut plus splēdor ſ lucꝫ resultat in claro colore q̄ in obscuro ꝛ hunc splendorem intellectū esse in nobis dicunt ꝛ ꝙ intellectus in nobis sit idē ꝙ splēdor alicuiⁿ intelligētie sepate. in nobis ꝟ aūt ꝓfirmāt ꝑ duas rōes quaꝫ vna est qm̄ ea quorū opatio ſbalis ē eadem sunt eadē in natura. opatio autem intelligētie in nobis ꝛ opatio intelligētiaꝫ sepatarū est vna ꝛ eadē q̄ ē dare formas ſpeculationis ꝛ diuidere eas. ergo qꝺ est in homine de nā intellectuali ē aliquid intelligentie sepate. Alia autē ē ea que iā sepius inducta ē qm̄ intelligētie non sunt nisi vt moueāt ſbiecta sibi ꝛ non vt moueant ab ipsis ꝛ ideo dicunt ꝙ intellectus moueri nō potest a fantasmate sed ipsemet habet formas ꝛ dat eas sicut intelligētie sepate. Sic igitur absoluunt omnia que sunt inducta. Facile autē istud refellitur qm̄ ꝟz ꝟ bō diffiniri nō pōt intellectuali ꝛ rōali cū nihil sit de essentia sua ꝟm ꝟ etiam vane ꝛ falso vocauit aristo. ptem anime qua cognoscit ꝛ sapit ꝟm boc etiam animatū ab inaiato nō differret tribꝰ vegetatio. ſ. sēsitiuo ꝛ rōnali ꝛ ꝟm ꝟ in rationali non esset sensitiuū sicut triganū in tetragano que oia sunt absurda ꝟm ꝟ itez nō esset vnq̄ aliquis ꝟm intellectū potentia sciens sed semꝑ actu sciens ꝛ ꝟ nullo mō est vez nec ꝟm stoicos nec ꝟm ꝑipoteticoſ. stoici autem quoꝫ pī ꝛ princeps fuit plato: eo ꝙ videt ꝟm iupiſ inductas rationes possibilem intellectum esse separatum ꝛ impassibilem dixerunt ipsuz non posse ꝓfici aliquo corruptibili ꝛ iō dixerūt vłia esse incorruptibilia ꝛ ſp eē apō eū. Peripotetici aūt boiem in potētia scientē esse dixerunt dupl'r potentia scilicet remota ꝛ potētia ꝓpinqua potētia remota ꝓpter priuationem preparatōis ad sciendū qm̄. ſ. nō habet bitū aliquo mō: potentia ꝓpinqua qm̄ habet bitum sed qꝫ intellcūs est i potentia in fantasmate sicut diximⁿ dixerī potentia scientem q nō ꝟz fantasma actualiter in luce agentiſ intellcūs mouet ſnia. n. eorū est intellcūz nūq̄ eē in actu nec añ scīē tiam nec pⁿ nisi sit fantasma mouēs ꝛ i boc scdo ñ ꝓfert auīc. nec algazel qꝫ dicūt q'licē via ñē ap̄liⁿ nccaria qm̄ ē puentū ad domuz in qua manendum est: ꝛ itē scale nō sūt necessarie ei qui iā exaltatus ē i solio ita fātasma nō est necessariū ei q iā ꝟz bitū scie ꝛ iō sepe intelligimⁿ nihil oio de ꝓticulari curātes vel remiscētes ista ꝛ qꝫ incōueniētia vndiqz vident sequi: vł mihi fore parvum veritatē attingere ꝛ difficultatez in his esse explanat nobis tā clarissimorū virorū tanta diuersitati s dissentio.

Capitulū nonū t est digressio declarās opīonē auicebron t errorem eiusdem.

AB oībus superiꝰ inductis dissentit auicebron in libro quē fontē vite appellauit: questōez ei theofrasti nō valēs dissoluere cum intellectꝰ possibilis sit quo ē oīa fieri t mā prima similiter quo ē oīa fieri cōsentit q mā prima t intellectꝰ possibilis sint eiusdē nature. Dicit eni q t verū ē q materia est potētia bñs formaꝫ oēs: t rez corporeaz t icorporearū t p quālibet formaz susceptā claudit cōitas potētie eius t coartatur. Est aūt prima forma quā suscipit intelligentie forma q dr intellectualitas: t iō potētia intellectus possibil nō ē i potētia ad intellectualitatē sed remanet in potētia ad omnia alia. Postea aūr cū suscipit corporeitatem amp. coartat potētia eius tñ illa est in potētia ad oīs corpales formas bz spēs corporum differētes t cū suscipit corporeitatem cū ꝓprietate: iā nō est in potētia nisi ad pbilis corꝫ corporū formas t sic restringit potētia eius p formarū susceptiōes vsqz ad indiuiduā mām q ē in boc vel in illo cuiꝰ potētia nō est cōis. Sic igit intendit dicere auicebron. q potētia intellectꝰ possibil cōis est sic t materiet iō separata est a determinatōe formarū quas potētia t nō in actu bz. Et qm sic vlis est potētia eius iō vle ē qō b modo ē i ipsa. Qz aūt ita sit vt senserit iducit rōez potissime vnā: dicit enim q substare t i potentia susceptiua esse materie prime qdem ꝓprietates exist̄ūt. Jn quocūqz igit ista inueniūt: oz q i illo cāent a materia. Jnuenit enim in nā possibile intellectꝰ: oz igit naturā materie b ꝓferre itellectui possibili Nō eni pōt eē q idē pticipatū a multis nō cāet ab vno qō est p̄mū in genere illo: suscipere āt formas t eē in potētia ad illas t pficiri p ipsas est pticipatū a multis: qm ab intellectu possibibili t a materia corporea t a materia pbica: oz igit q boc cāet ab eo qō ē primū in genere illoz: b aūt est materia p̄ma t sic oz vt inquit auicebron q p naturā materie p̄me itellectus possibilis susceptiuus sit spēr̄ū itelligibiliū p naturā t potentiam materie p̄me q est in ipo. Si autez querit qualiter b cōtigit q possibil intellectꝰ discernit formas t n materia p̄ma: dic b eē ꝓpter formā possibil intellectꝰ q ē itellectualitas: b eni natura facit ipm esse imaginez lucis itelligētiaz t iō forme q sūt in ipo sūt illustrate t nō in materia p̄ma vel i mā corporū: t ideo est q discernit ea q in ipo sunt t nō mā alia que talē nō bz formā: t si dicitur q potētia itellectꝰ abstrahit. dicit eē absoluta simplr t nō determinata p aliquā formā eo q ipe nō ē b aliqd determinatū i nā b dicit esse dictū de formis cōitātb⁹ abituz t cōitatē potētie itellectꝰ Iz itellectualitas n ē nisi illustrās t nō coartās. Hec igit ē sententia auicebrō. sicut pōt itelligi ex eiꝰ ꝓbis Hec āt snia nequaqz stare pōt: nō eni pōt dici q id qō absolute ē forma: q boc sit aliquomō materia: aia āt rōnal in se t oēs potentie eius sūt absolute forme t oibꝰ naturalibus formis nobiliores: nō igit pōt dici q sit materia aliquo mō: q sicut i. ij. pbicorū ꝓbatuz ē materia t forma nūqz incidūt vnam in rem. Amp. forme determinantes materiā sūt ordinate ita q prima remanet i sceda: t sceda in tertia si igit intellectualitas ē prima forma determinās materiā illi oz addi tertia q ē corporeitas t q̄rta q ē cōtrarietas: t sic vlteriꝰ: b āt idemꝰ n eē verum Amp. āt dictū illud nō fulcit rōne sufficiēti qm idē ens in multis nō cātur ab vno qō p̄mū est i illis nisi vniuoce sit vnū in multis substare āt: t eē i potētia ad formas nō vniuoce ē in intellectu t in materia: sicut arest. dicit t nos inferiꝰ demōstrabimꝰ: t iō auicebron nō ꝓcedit. Adhuc āt nō cōcordat oz suū cuz snia arest. qm arest. dicit q si forme vles bz actū eēnt in rebꝰ extra aiaz res ipse quarū sūt forme itelligāt eas. Jntellectuz igit nō facit itellectualitas Iz ipsa formaruz simplicitas denudatioqz bm arest. cā āt dci arest. infra assignabit vibi t dictū eiꝰ ꝓbabitur fore verissimū. Amp. āt nō ꝓdest ad intellectū t discretiōem rerū eiꝰ dictū: ꝓstat ei q res in potētia ens itellecta ipfectā generat sciaz de re: forme āt nō bz actū sūt i materia: Iz i potētia cōfusa t ideterminata: si igit cognoscāt ꝓut ab itellectu ꝓfuse t ideterminate cognoscūt t nō ꝓut sūt distincte

ꝛ determiate: taꝫ ãt cognitio rex oio ẽ inutiꝫ ad sciam rei ꝛ sic dictũ auicebꝛõ nullã facit itelligẽdo vtilitatẽ. Amp. ãt si solus ꝫ ꝫ sufficit ad itelligere q ẽ eẽ formas ꝺm potẽtiam in itellectu cũ potẽtia sp sit i itellectu semp oim formas itelligem⁹. Adhuc ãt ꝺm hoc nõ fãtasmate idigem⁹ mouẽte itellectũ: nec sensu accipiẽte formas sensibiliũ: ex quib⁹ vle elicit. Adhuc ãt ꝺm hoc ex itellectu ꝛ itelligibili efficeret vnus sicut ex materia ꝛ forma ẽ vnũ igit p itelligibile specificaretur itellect⁹ ꝛ determiaret ad ens nature ꝛ sic aliqñ eẽt lapis: aliqñ lignũ qꝺ ẽ admodum absurdũ. Et iõ dictum auicebꝛõ dubia de itellectu inducta soluere nõ põt: nec bomis mẽs eius dictis acquiescere põt

Capitulũ. x. ꝛ ẽ digressio declarãs opinionẽ platonis ꝛ gregorij niceni ꝛ eius errorem.

Gregoꝛi⁹ ãt nicen⁹ ꝛ grecoꝝ sapiẽtuꝫ q̃ꝫ plures platonis phia ibuti videntes ex iductis rõnib⁹ necessario sequi aiam rõnalẽ esse sepatã ꝛ nõ ꝺiuctã coꝛpoꝛi vt actuꝫ coꝛporis dixerũt esse causã anime eternitatẽ ꝺ ꝫ substãtiã: eo q ñ icipit cũ coꝛpe vt dicũt ꝫ potꝫ i celo exũtes a cõpib⁹ sibi stellis descẽdũt ꝛ incoꝛpant ꝛ ibo coꝛpi vniri ñ pñt ita q sint coꝛpm act⁹: ꝛ q: sic sunt sepate cũ tñ in se sint indiuidue ẽ etiã ps aie q̃ ẽ intellect⁹ sic sepata. vle ãt qꝺ ẽ obiectũ itellectus aliqñ eẽ ꝺ ꝫ i aia ꝛ aliqñ eẽ extra aiaꝫ Est enĩ vle vt dicit incoꝛruptibile aliqñ in re exñs aliqñ in aia: aliqñ i vtroq ꝫ ꝛ hoc ñ eẽ inconuenies: qm̃ ẽ vbiq ꝛ semp: ꝛ iõ cum aia sit loc⁹ ei⁹ eo q ẽ in potẽtia ad ipꝫ ẽ i ea ꝛ cũ res exĩ sit loc⁹ ei⁹: etiã ẽ in re ꝫ verius ẽ tñ vbi ꝺ ꝫ forma ẽ tm̃ q̃ꝫ vbi ẽ ꝺm eẽ mãle qꝺ accidit forme: ꝛ iõ vlia veri⁹ dicit eẽ exrẽ q̃ꝫ in reb⁹. Dicit eni q ois forma p ꝺ qꝺ est cã ẽ añ rẽ cui⁹ ẽ cã: nõ solũ ꝺm rõem sed etiã ꝺ ꝫ eẽ formale ꝛ ꝺ ꝫ ꝺ ꝑbabꝫ oia in se i gbus multiplicatur postea ꝺm eẽ ꝛ ꝺ forma sic exñs ẽ obiectũ ipi⁹ itellect⁹ qñ itelligitur Hui⁹ ãt cã ẽ qm̃ scia est ex necessarijs. In reb⁹ ãt mutabilib⁹ nihil ẽ pmanẽs necessariũ: oꝛ igit q necessariũ p qꝺ est scia ipsoꝝ sit extra res ipsas. Adhuc aũt itellect⁹ ẽ qꝺ dã pmanẽs ꝛ necessariũ: qꝺ ãt ẽ in ipso ẽ i eo ꝺm ptãtẽ ꝛ naturã illi⁹ in quo ẽ, q: ꝺ generaliter ẽ verũ de oi eo qꝺ ẽ in aliquo q. ſ. sp ẽ i eo in quo ẽ ꝺm ptãtẽ ei⁹ in quo ẽ ꝛ nõ ꝺ ꝫ naturã ꝛ ptãtem ei⁹ qꝺ iest: oꝛ igit q id qꝺ ẽ in itellcu sit pmanẽs ꝛ necessariũ. Istis igit de cãis ꝛ silib⁹ posuit plato itellectũ sepatũ ꝛ vle sic sepatũ ꝛ cũ vle ꝺm ipsũ nũq̃ sit i potẽtia ſ ꝫ sp ẽ in actu sepatũ ꝛ ꝺ sufficit ad intellectũ: dixit ñ eẽ vle collectũ ex plurib⁹ memoꝛijs ꝛ expimẽtis ſ ꝫ oim scias eẽ i itellectu ſ ꝫ nõ cõsiderare aiam ea q̃ sũt i ipsa eo q occupatiõe coꝛpis ꝛ delectatiõe abstrahit ne cõuertat ocuiũ ad ea q̃ sp sũt in ea: p studiũ ãt nihil fiieri de scia in boie: ſ ꝫ pot⁹ reoꝛdinari aiam ad cõtuendũ ea q̃ sũt in ea vt reminiscat eoꝝ q̃ delectatiõe carnis ꝛ occupatiõe sensibiliũ obliuiõi tradiderat: ꝛ ꝺ tãgit boeci⁹ in libꝛo quẽ de cõsolatiõe phie edidit dicẽs q si platõis musa psonat verꝝ q quilꝫ ꝺ ꝫ discit imemoꝛ recoꝛdat: ſ ꝫ de bis i scia de itelligibili erit querẽdũ. Nũc antẽ dictũ ẽ opionẽ stoicoꝝ fuisse itellectũ nõ sic eẽ sepatũ q nõ sit ens boc aliqd ſ ꝫ pot⁹ sic q nõ sit forma coꝛpis vel act⁹ coꝛpis: ꝛ non eẽ cũ potẽtia susceptibilẽ itelligibiliuꝫ ſ ꝫ actu sp bẽre vlia secũ: que tñ nõ tm̃ sũt i ipso ſ ꝫ etiã extra aiaꝫ ꝛ añ res pticulares. Hui⁹ ãt ẽ absurditas maxia ꝛ error pessim⁹: qm̃ ꝺm hec vna aia diuersa recipe põt coꝛpa q quia rõe descẽdit i vnũ a stella ꝺpe recedẽs eadẽ rõe põt itrare aliud p⁹ recessũ ab eo in quo ẽ: ꝛ hoc plato eẽ verꝝ asseruit: hoc ãt i p̃mo hui⁹ scie libꝛo sufficieter ẽ improbatum Dictũ ãt platõis nõ curat morbũ illũ quẽ iduxim⁹: qm̃ ponit itellect⁹ eẽ i se qꝺã idiuiduũ ꝛ iã supi⁹ ꝺclusim⁹ q quicqd ẽ idiuiduũ nõ recipit i se aliqd nisi ꝺm eẽ iduidnetur illud ꝛ sic id qꝺ est in itellectu nõ ẽ vle: sed itentio pticularis ꝛ hoc nõ ẽ p̃ncipium artis ꝛ scie ꝺm phoꝝ traditiões ꝛ ꝺm ipsaꝫ vitatẽ. Adhuc ãt ꝺm istã sniam sens⁹ ꝛ fãta sie nõ erũt nisi ipedimẽta scie ꝛ tũc ẽ mirus q aia eligeret tale coꝛp⁹ qꝺ eã a pfectiõe impediret. Amp. si dy icoꝛporãt aias vt dixit plato: sequit malinolos ꝛ insipiẽtes eẽ oẽs celestes deos in tale coꝛp⁹ detradẽtes siles

sibi intellectuales aias in qb⁹ p maximos labores vix pñt vnq3 attingere ꝺtuitū pulcritudinis quā bñt in seipis. Rō āt etiam ꝙre boc dixit gregoꝛi⁹ platonē sequēs nlla ē oio. Fugit eni inconueniēs ne forte cogat cōcedere aiaz corrūpi cū corpe si cōcesserit q icipit cum corpe t illi⁹ nulla ē necessitas qm̄ nō sequit q si aliquid incipit cū aliquo q cōtinuo corrūpat corrupto illo qm̄ nō icipit cū ipso vt sit aliq̄ ps ei⁹ vel aliq̄ forma q̄ nō bēat eē nisi in ipso t boc nos i sequētib⁹ oñdem⁹. Adhuc āt absurdū ē q aia celest⁊ fiat terrestris q equinoce bñt nomē aie celestes t terrestres: aia āt ꝺpis stelle: stelle ē ꝓporcionata t ē celestis: hec igit ad iferiora nō descēdit vt terrestris fiat. Noc enim nō mō eēt retoꝛicaz tibitiēs iduit: sz iā terrā iduī vtute celesti t forma qō oio absurdum ē. Et iō hec stoicoꝝ opio aut metbapboꝛice dicta ē: aut ē oio fl'a: qm̄ plato sicut t alij atiqui oia p metbapboꝛicas sil'itudines tradiderūt: q̄ de pbicis itellexerūt cui⁹ cā fuit q; p ꝓpria exp̄mere q̄ senserūt nesciuerunt

Capitulū xi. t ē digressio declarās opinionē latinoꝝ t errorē eorūdem.

Latinoꝝ aūt pᵇoꝝ plurimi cū opinione platōis in multis ꝺsentire videnť dicūt ei aiaz rōnalē eē idiuiduā duplici idiuiduitate: qm̄ dicūt eaz in se eē boc aliquid p māz icorporeā t spūalē q̄ ē sbiectū forme ei⁹ t ex forma bētur etiā indiuiduās ex nāz ei⁹ qō ē corp⁹ cui⁹ ipa ē act⁹. Cōcedūt etiaz p boc q ē in ipa ꝺm eē ē idiuiduata forma Dicūt eni q intentiones q̄ sūt in itellectu possibili dupliciter ꝺsiderant. s. put sūt abstracte t put bñt eē in abstrabēdo t ꝑmo quidē mō sūt forme vles liberate a mā t appēdicib⁹ mā: scdo āt mō bñt eē indiuiduatū in itellectu possibili t ꝑmo quidez mō eē vlia ꝓncipia intelligēdi: scdo āt mō nō cōuertit ad ea intellect⁹: t iō nō impedit sciam talis indiuiduatio formaꝝ. Intellectū āt dicunt eē abstractū t imixtū t nō eē boc tali rōne q; imixt⁹ ē q; nō act⁹ corpis t q; nō ē aliqd intelligibiliū actu sz potētia tm̄ t nō ē boc: q; nō sensus ē: licet sit sicut sens⁹: dicūt entz

arest. nō dicere q intellect⁹ simplr nō ē bicz ꝓmisit de sil'itudie potētie sensus t potētie intellect⁹ t subiūxit qō ē vt sens⁹ t nō est idē q sensus. Sz isti absq3 dubio nūq3 bñ intētiōem arest. itellexerūt qm̄ ex duob⁹ bis cōcessis q neq3 ē immixt⁹ t sepat⁹ segt necessario ipm nō eē h: t iō nihil ē q dicūt isti Adhuc āt aiaz sicut dicūt eē cōpositā t idiuiduā nulla oio ꝓbāt rōe nisi q dicūt boeciuz dicere q i oi qō ē citra ꝑmū ē boc t boc t sic in aia cōcedūt eē boc t boc nō ꝺtinuo inferri pōt boc t boc eē mām t formā: qm̄ etiā oēs pipatetici dicūt in aia rōnali eē itellectū agētē t possibilē: t tm̄ non ob hoc ꝺcedūt in ea eē mām t formā. Et ideo quidaz vidētes bui⁹ rōis debilitatē aliud iductūt p rōe dicētes nihil oio eē sbiectū accidētiū: nisi qō ē ꝺpositū: cū forma accidētalis sit ꝺpositioi cōtingēs: materie ei simplici sm̄ forma nihil accidit oio: forma āt ꝺm se sbiectū esse nō pōt: cū igit aie accidāt scie intellectuales t mlte vtutes intellectuales videbit ipa eē indiuiduata sba t cōposita. Nos āt in hac rōne ñ eē necessitatē oñdim⁹ supi⁹: qm̄ scia q̄ ē in aia t alie vtutes intellectuales non bñt eē reale t ratū in nā: sz in aia tm̄: t boc ē eē debile: t poti⁹ ē entis aliqd q̄z ens t talib⁹ entib⁹ rōis bñ subiciť id qō in se nō est idiuiduū sed forma. Adhuc āt bec opinio suppouit q vle sit in aia sicut in sbo t forte boc nō ē vm. boc āt in libro de intelligibilib⁹ bz declarari. Est āt t bec opio oio ꝺria dictis ꝓpoteticoꝝ: qm̄ sicut sensitiua potētia ꝑmā pfectiōem bz a generatiōe vt supius oñdim⁹ t scdam q̄ ē sentire bz a sensibili forma: ita etiā intellect⁹ ꝑma pfectiō ē sibi cognata: t scdam q̄ ē intelligere habet ab intelligibili: aliter eni nūq3 itelligeret aliquid nisi post bitū scie t boc oio ē klm: cōtuit⁹ ei itelligibiliū vn⁹ t idiuisibil' ē añ sciam sicut t post. Est igit itelligere itelligibil' spēz in intellectu bre. p eē ergo qō itelligibilia habēt in intellectu itelligūt boc āt ē eē idiuiduū vt dicūt: ergo p intentiōez idiuiduā res vles itelligūt vel vl'r: t boc itelligi nō pt. Adhuc aūt obiicit aueroys: q; si forma in intellectu possibili bz eē idiuiduū t pticulare: tm̄ omne idiuiduū in se potentia claudat vle: erit

illud potētia itelligibile ꝛ non actu ꝛ sic in
telligibile vni⁹ erit aliō itelligibile ꝛ ō eē il
li⁹ itez quereref ꝛ ibit hoc i infinitum. Am̄.
ār ex supi⁹ demōstratis ꝟstat p rōem auic.
ꝛ aref. ꝛ aueroys q nulla necessitas ē q itel
lect⁹ pōit separ⁹ ꝛ imixt⁹: nisi q vle cui sbꝫ
cit in tali ē sepatiōe: ergo oio fallū ē q p eē
idiuiduatū vle sit in ipo. Ad huc ār ꝟm hoc
nō erit mones itellectū meū idē cū eo qō ē
in itellectu tuo: ꝛ sic cuz oř sortes currere ꝟ
dictū erit cōe ad id qō ē in itellectu meo ꝛ i
intellectu alteri⁹: ꝛ sic oia dicta q̄ sūt rerū si
gnificata erūt cōia: ꝟm q exp̄mit itellectus
rez q̄ sūt in aia qō ē oio ablurdū cū ipa res
sit singularis. Ad huc ār ꝟm hec scia q̄ ē in
aia doctoris nō eadē efficit in discipulo sed
generaf alia: sicut si ignis generaret ab igne
qō ē ablurdū cū scie nō ořant nisi p sbiecta
de quib⁹ sūt: scia ār doctoris: ꝛ scia discipuli
sp sūt de sbo eodē: ꝛ iste due vltime obiectō
nes sūt auerrois in cōmento libri de anima

Capitulū. xij. ꝛ ē digressio declarās ve
rā sniam de oibus inductis oubꝫ pipate
ticorum.

O Nib⁹ ār bis biis videf eē dicēdū
cū pipateticis q intellect⁹ possibil' est
imixt⁹ ꝛ sepat⁹ ꝛ ipassibil' ꝛ nō hoc aliqd sz
q̄liter hoc sit vt melī⁹ itelligaf auic. dicta ac
cipiam⁹ q̄ aref. plus ꝟcordāt: qm̄ aia rōnal'
nō ē itellect⁹ possibilis sz itellect⁹ possibilis
vna ei⁹ ps ē: ꝛ hoc sensit aref. qn̄ dixit: de p
te aūt aie q cognoscit ꝛ sapit aia ꝛ vocauit
itellectū pt̄e aie ꝛ nō totā aiam rōnalē q̄les
ār ptes bēat aia supra expeditū ē in scdo li
bro bni⁹ scie: dicim⁹ igit aiam illā q̄ pfectō
bois ē ꝛ rōnal' vocaf eē totū qōdā ꝛ eē quā
dā eēntiā icorporeā i aie ptāte ꝟpletā: ꝛ iō
bz in se ptātē vite sensitiuā ꝛ ptātē vite ve
getatiuā ꝛ ptātē vite agēdi opa intellectiue
ꝛ ipa ē vna in sba vnēs in se oīs istas ptā
tes nāles sibi ꝛ hoc licet supra pbatū sit: tn̄
adhuc volum⁹ ꝟ iferi⁹ certi⁹ ꝛ forti⁹ oñdere
e) q sup m'ta de solutiōe dubioz introdu
ctoz nobis videf eē fūdata: hec igit sba bz
q̄sdā vtutes ex ipa fluētes q̄ sūt vtutes icor
poree ꝛ hoc ꝟuenit ei ex ꝟ q ipa ē inter oēs
nāles formas ꝓpinquior ꝛ rīmilior intelli
gētie: ꝛ iō multas bz vtutes intelligētie se
pate ꝟuenientes: ꝛ hmōi sile vid: m⁹ oib⁹ in
formīs q̄ ꝓpter nobilitatē sue māe: q̄si posse
totū sumūt agētis: ignis eni si iuenit mām
sbtilē aridā ꝛ aeree būiditatis multū bñtez
opaf in eas ꝓprietates ignis plurimas. s. lu
cē ꝛ calorē ꝛ alia. Jn materys ār magꝫ dis
silib⁹ sibi: negligit lucꝫ pure opatiōez. ꝛ opa
tur flāmā fumosā ꝛ calorē ꝛ in quibusdam
nib. l de flāma sed tn̄ ꝛ fumū. Silr ē de aia
quā opaf agēs p̄mū aie in corpe humano:
q maxie recedit ab excellentia ꝟtrariorz: ꝛ
approximquat eq̄litati celi: agēs p̄mū simi
limā sibi formā opaf q̄ n̄ tota imixta potest
eē māe sz multas bēbit vtutes nō imixtas
ꝛ i hoc ꝟsentim⁹ alexādro sz differim⁹ ab
ipo in hoc q ipe pōit aiaz generari ex elem
torz mixtura: nos ār dari ꝛ ꝓduci ab agente
extrinseco: sic vulgatū ē apud pipateticos
oīs: q aia rōnalis sola inter formas nāles
ex mā nō educaf: sz def ab extrinseco: ꝛ q
silitudo sepate substātie ē q̄ agit eā: ideo ex
maxia sua ptāte sepata ē: ꝛ nullo mō ūcta
ꝛ ymbrata mā corpis: sz aūt sic dicam⁹ itel
lectū eē sepatū: n̄ aia est cōiūcta p alias vir
tutes suas: q̄ sūt nāles sibi inquātū ē corpis
pfectio: ꝛ iō sz itellect⁹ ꝟm se sit sepat⁹: in i
tellect⁹ ē potētia cōiūcti: qm̄ ē ptās aie q̄ bz
potētias q̄sdā cōiūgit corpi: oē ār tale qō ē
cōiūcti: ꝛ nō ē ei⁹ bz q ē cōiūctū sz nō coicz
corpi tn̄ cōicat cōicāti corpi: ꝛ ꝟ ē qō supra
dixim⁹ q itellect⁹ cōicat n̄ corpi: sed ptāti q̄
cōicat corpi. s. fātasie ꝛ imaginatiōi ꝛ sensui
ꝛ iō ꝟm vitatē aia ē vna numero: ꝛ efficitur
vna numero: q: p nāles ptātes cōicat corpori: q: n̄ i eēntia sua ꝛ pfectiōi ptāte non
cōicat corpi: iō bz ptātes absolutas a corpe
ꝟ ār ē videre i oi eēntia nobili ꝛ i formis corpalib⁹. Sol eni vn⁹ ē numero p mām suaz
ꝛ tn̄ lux sua nō ē determiata ad vnū nume
ro eoz aliqō q̄ agit: ē eni sol' vt⁹ i determia
ta ꝛ vtis i agēdo vitā i oib⁹ ꝛ generatiōez: ꝛ
determiaf cōiūcta huic ꝑticulari agēti: vl' illi ꝛ sic ē i oi sba nobili: ꝛ ꝟ est cā dicti ꝓbi q
ois aia trel nobiles bz opatiōes diuinā ꝛ i
telligētie opatiōem ꝛ illa q̄ ē aie ꝓpria: hac
ār via electa de oib⁹ vgs ꝓbabiliorib⁹ dictis

Tertius

oia dubia solui: qz qñ dr q intellectū possibilē oz eē absolutū duplici absolutiōe dicim⁹ nos q nō pōt eē absolut⁹ ab oi eo qđ est qz t sic nihil eēt oio nisi potētia pura t illa i rerū nā nihil ē intellectū ergo possibilē bz h i rez nā nihil eē cōsiteremur qđ ē oio absurdū t ꝯsentio auicebrō in boc q sua potētia p formaz intellectual' nature termiat' ad ens vnū in mūdo t in nā ē determiata sz dissentio in boc q nō videt mihi sua potētia esse materie potētia: t sua nā eē materie nā: sed equinoca ad ipam. Intellect⁹ āt illi⁹ pbatōis q inducta ē q id qđ ē i potētia oia fieri oz absolutū eē ē qz oz eū absolutū eē a formis eoz q sūt: lz enī intelligat seipm: tñ iferi us oñdem⁹ q nō oz eū eē absolutū a nā sua ppria: q determiat eū in ens vnū in numero entiū mundi si igit' intellect⁹ ē t vn⁹ eoz q sūt p sbam aie in q ē q idiuiduat' ad corp⁹ p suas potētias cōicātes corpi t determiat i ptāte ab alijs aie ptātib⁹ diuisā p intellectua litatē p quā alia vite opa pagit qz alie potētie t rēmanet vlis t imixt⁹ t nō determiat⁹ ad h aliqd p cōpatiōem itelligibiliū. Et ꝺ boc bonū sil'e pōit auerois de medio i tactu qđ puatū ē excellētijs tāgibiliū t sepatū ab eis eo q potētia ē oia illa: t tñ nō absolutū est ita q nullo mō sint in ipo forme tāgibiles: qz sūt in ipo put ad mediū sūt reducte Jn hac āt snia nobiscū ꝯueniūt t auerois t auic. t plures alij pipateticoz sic igit intellect⁹ possibil' dr eē sepat⁹ imixt⁹ āt eo q nō est mixt⁹ corpi sic forma corpis: aut sic vt⁹ organa nita opans in organo corpis: sic enī iā dixim⁹ intellect⁹ ē vt⁹ substātie vltime exūtis q ē aia rōnal': q lz sit nō pmixta corpi pdictus duob⁹ mōis: tñ ē bñs vtutes quasdā pmixtas corpi sz intellect⁹ ē vt⁹ ei⁹ñ bz q ꝯmiscetur corpi sz poti⁹ bm q ipa ē imago intellect⁹ pmi agētis t dātis aiam rōnalē: t iō ipossibile ē q intellect⁹ sit corpi pmixt⁹: t iō etiam agere nō pōt instrumēto corporeo. Jste āt duplices vtutes sūt nāles aie rōnali: bm q ipa ē media eternitat' t tēporis i ordiōte cōstituta sic dixim⁹ ꝺ. Et iō dicit Jsa. pbs q ē creata i vmbra intelligētie: est enī ipa vmbra t vestigiū qđdā t resultatio intelligētie sepate: ꝓpter qđ qdā pbi dixerūt q creata esset ab intelligētijs: sz de boc iferi⁹ determiabim⁹ p⁹ qz ꝺ qđ⁹ aie exeq̄mur. Jtā igit' pz intellect⁹ boz triū q attribuunt' intellectui possibili q. s. ē sepat⁹ t imixt⁹ t nō boc aliqd ꝺtermiatū: q̄rū āt ē q dr eē ipassibil' t boc dubitatiōez bz ex eo q dicim⁹ intellectū eē de numero vtutū passiuaz: t aliqñ eē in actu: aliqñ eē in potētia sed ad boc nos dicim⁹ q intellect⁹ speculatiu⁹ q ē forma specl'atiua in intellectu possibili i duplici ē potētia qz vna ē bm ꝯpatiōem et⁹ q intelligit ad pticulare i quo ipm nō ē nisi in potētia qz pticulare nō nisi bm potētiā bz in se vle t bm exitū illius potētie ad actū bz virel t tps intellect⁹ t trās mutatiōez t quo ad boc passibil': alio autē mō i potētia ē bm cōpatiōem ad intellectum possibilē in quo ē vle i actu intellectū: t i isto nō ē nisi sub actu t forma intelligibilitat' : t bāc bz a luce ppetui intellect⁹ q ē agēs: sicut colores eē formale quo mouēt visū habent a luce corpali: t qñ sb luce isti⁹ intellect⁹ vnitur vle intellectui possibili: nō vnit' ei sicut organo sicut fit in formis sensibilib⁹ sz vnit' ei sic determinās vnit' ꝺtermiato: qz bit⁹ cō nātis intellectui possibili qui ē ipa intellectualitas: q possibil' intellect⁹ vocat' t ē nā intellectual' eiusdē nāe ē cā intelligibilib⁹ iquātum sūt intelligibilia: sz sua intellectualitat' ē ꝺfusa t ꝺtermiata: ꝺtermiat' āt sic potētia p actū t sic pficit' ideterminatū p ꝺtermiatū t iō intelligibile cū intellectu possibili ñ fit vnū: sic sb iectū t accns sūt vnū: qđ accns nō ē pfectio sbiecti: nec etiā ē vnuz sicut mā t forma sūt vnū: qz forma nō pficit mām nisi bm eē t distincta t diuisa. vle āt ē idistinctū t idiuisū t nō pficit eē: sz poti⁹ ē pncipiū cognitionis eoz q sūt: aliqui oporteret nos dicere q intellect⁹ eēt lapis qñ intelligit lapidē t alin⁹ qñ intelligit alinū: t i hac snia cōuenit nobiscuz auerois i cōmēto de aia t sic vle ꝺpat' intellectū iō speculat⁹ intellect⁹ ex sbo qđ ē intellect⁹ possibil' ñ bz aliquā trāsmutatiōem nec pas siōez vam: t sic soluta ē pma qstio de trib⁹ inductis qōnib⁹. s. quo mō pōt eē q agēs est sba stās: t sil'r possibil': t tñ specl'atiui sit fact⁹ t mutabil': t ex isto intelligit qđ ve dictū ē q sic se bz lens⁹ ad sensibilia ita intellectus ad intelligibilia: nō quidē quo ad organū sē-

ſ⁹:qz orḡanū vnīſ formę ſēſibili ſīc ſm̄ acci
denti: ſi tñ vere accidēs dici oz itētio ſenſi
bil' q̄ ē i orḡano:qm̄ ſm̄ vītatē nō ē ens:ſz ē
aliqd ent⁹ nō ſm̄ eē ent⁹ nāe ſz ſz eē abſtra
ctiōis:ſic pz ex ſupra determiat⁹ ſz ē ſil'itu
do iter ſēſū ꝯpatū ad ſēſibilia ⁊ itellectū cō
patū ad itelligibilia quo ad ipam vītatē ſēſ⁹
ſñ orḡano ꝯſideratā ⁊ ad ſēſibilia ꝯpatā:ſu
peri⁹ ei dixim⁹ q̄ p̄ma ⁊ p̄ncipal' forma ſēſi
tiua q̄ ē tēſ⁹ cōiſ cōpat' ad iſta: ſic ꝺtermiata
ad ipa ⁊ ſic ē ꝯpatio itellectualitat⁹ poſſibi
lis ad vl'ia ſic ad q̄ determiat' ei⁹ formal' itel
lectualitas ⁊ iō dixim⁹ i. vn. pḃicoꝝ i itelle
ctualib⁹ nullā eē alterationem:ſz poti⁹ pfe
ctōem ideterminatā mā finiēte. vl'e āt ſic ad
duo ſubiecta ꝯpatum duplex bz ēē: ſm̄ ei
q̄ ꝯpat' ad ſubiectū in quo ē in potentia ⁊ a
quo abſtrahit' facit itellectū vm̄:qz vītas eſt
adequatio reꝝ ⁊ itellectuū ſm̄ āt q̄ cōpat'
ad itellectū poſſibilē in quo ē ſicut determi
nās i determiato ⁊ actus i potētia ſic bz eē
vnū ētiū i mūdo qz vl'e vt vl'e ñ bz eē ex aiā
i cū āt dr a pḃis q̄ vl'e ē act⁹ intellect⁹ ⁊ itel
lect⁹ poſſibil' ē i potētia:nō p̄t ex ḃ iferri q̄ i
tellect⁹ poſſibil' ſit mā ⁊ vl'e ſit forma:qm̄ ſu
pra oñdim⁹ ex areſt. ſnia q̄ forma ſēſ⁹ cōis
ideterminata: formalioꝝ ē determiantib⁹ ipſā
⁊ ē vna ſm̄ formā ⁊ plēs ſm̄ mās:⁊ ſimil'r
ē itellect⁹ ſpeculatiu⁹:oēſ ei vnū ſūt ſm̄ for
mā itellectualitat⁹:⁊ mlti ſūt ḃz determian
tia:qz vl'e determiat' niſi ḃz ꝯpatiōez ad id
cui⁹ ē vl'e ⁊ a quo abſtradit' p itellectū. vn
enſ āt mlta i actu ñ ſp ē magis formale vni
tis ⁊ ex ḃ vlteri⁹ pz itellect⁹ vbi i quo cōue
niunt pḃatioꝝ pipatetici q̄. ſ. ſpeculatiui
ſūt vnū ſm̄ q̄ itellect⁹ ſūt ⁊ non mlt'plicāt'
niſi ſm̄ ꝯpatiōem ad ea quoꝝ ſūt intellect⁹
tñ igit' ſit dictū in determiatiōe dicti anax.
q̄ itellect⁹ ē ſepat⁹ ⁊ imixt⁹ ⁊ nō ḃ aliqd ⁊ i
paſſibilis.

Capituiū. iz. ⁊ ē digreſſio declarās ſo
lutiōem duaꝝ queſtionū difficiliū relictaꝝ
ex p̄dictis.

¶ Nc āt duas q̄ſtiōes q̄ remanēt q̄ſtū
poſſum⁹ determiem⁹ vna āt illaꝝ eſt
q̄ ꝺtigit ex hoc q̄ itellectū ponim⁹ eē ſepatū
⁊ ſil'r vl'e ſepatū ab idiuiduātib⁹ ⁊ qđ ſepa
tū ē idē apud oēſ:⁊ ita videt' ad min⁹ de itel
lectu ſpeculatiuo q̄ idez ſit apud oñs ⁊ ſic
me accipiēte ſciam etiā ali⁹ accipit eā qđ eſt
oio falſū. Altera āt ꝺtigit ex hoc q̄ itellect⁹
poſſibil' potētia ē oia:⁊ ſil'r mā p̄ma ⁊ ex ḃ
videt' itellectū eſſe idē cū mā p̄ma:⁊ mā p̄
ma deberet itelligere formas q̄ ſūt in ipa ſic
⁊ itellect⁹. Sz iſtas qōes determiare ſm̄ i
ductā opinionē nō ē difficile. Jā ei ꝺceſſi
m⁹ q̄ itellect⁹ ē ſepat⁹ ſm̄ ſe:⁊ cōiūct⁹ q̄ per
hoc q̄ in eadē ſba exñs cōicat ei qđ cōicat
corpi p ſe:ſicut ſūt fātaſia ⁊ ſenſ⁹:⁊ ſic itelle
ct⁹ ē hoc aliqd ſz nō ſit aliqd itelligibiliū ni
ſi q̄ñ intelligit ſeipm̄ ⁊ de hoc iferi⁹ ex are.
dictis rōem reddem⁹:⁊ iō cōcedēdū ē q̄ ſb
iectū itelligibiliū nō ē vnū nūero i oib⁹ ⁊ i ḃ
diſcordam⁹ ab auerroi ⁊ ꝯcordam⁹ cū auic.
⁊ algazale ⁊ cū areſt. vt vr̄ vbi vocat itellēz
quo cognoſcit aiaꝝ ſapit p̄ē aie:q̄ qđē aia ē
pfectio corpis organici ⁊ ñ p̄t eē eadē nūero
i diuerſis:ſz vl'is ē itellect⁹ ḃz ſeꝝ iō qđ ē in
ipo ſm̄ ſe ē etiā ſm̄ actū vl'e ⁊ ḃ oz bz pipo
tetico⁹ ꝺcedi eē cōe apō oēſ ⁊ idē illēz vl'e i
aia mea ⁊ i aia tua:aliter oporteret dicere q̄
boiez ſederet ⁊ hmōi eſt qđā cōe ad id qđ
ē i aia mea ⁊ i aia tua. Licet ei itellect⁹ me
us ſit idiuidu⁹ ⁊ ſepat⁹ ab itellectu tuo:tamē
ſm̄ q̄ ē idiuidu⁹ nō bz vl'e i ipoꝝ iō nō idua
tur id qđ ē i itellectu: ſicut nec coloꝝ idiui
duāt' a luce abſtrahēte eos:ſz poti⁹ a mate
ria ⁊ appēditijs materie q̄ ſūt ſit⁹ ⁊ figura ⁊
hmōi. Sic igit' vl'e vt vl'e ē vbiq̄ ⁊ ſp idem
oio ⁊ idē i aiab⁹ oiz nō recipiēs idiuiduatio
nē ab aia:nō tñ ſcia vni⁹ eſt ſcia alteriuſ vel
ſpecl'atū ab vno eſt ſpeculatū ab altero:qm̄
ſpeculatio pficit ex motu fātaſmatis. Sil'r
āt ſcia ex vl'ib⁹ eſt que fiunt ex multis me
morijs ⁊ experientijs q̄ nō ſūt eedē oim ⁊ ḃ
ē qđ ſupra dixim⁹ q̄ ſpeculatiui itellect⁹ ſūt
vn⁹ i eo q̄ ſpeculatiui itellect⁹ ſūt ſz ſūt mul
ti ſm̄ q̄ illoꝝ vel illoꝝ ſūt ⁊ hac i determia
tiōe ꝯuenit nobiſcū auerroīs:ſz i mō abſtra
ctiōis intellect⁹ parūp differat a nobis.
Queſtionē autē illā quā theofraſt⁹ volens
euitare dixit itellectū poſſibilē nūq̄z eē i po
tētia ⁊ ſpeculatiuū dixit ꝓpetuū facillimū
ḃz determinata ſoluere eſt quoniam forme
nullo modo ſimiles ſunt in materia p̄ma
⁊ in intellectu poſſibili ⁊ eſt dr̄ia q̄druplex

Tertius

Una quidē ꝓncipaliꝰ q: forme itelligibiles sūt i intellectu possibili: sic in magꝫ forali p ipas determiato. forie aūt sunt i mā ꝑma sic i māli i quo sbsistere bñt: ꝛ b dria pz ex dcis Secunda est: q forme vles simplices sunt ꝯpate ad intllēm possibilē: forie āt diuise bz eē pticulare ꝛ b ꝛ nunc exñtes sunt ꝯpate ad mām: ꝛ iō nō intllit eas mā sicut intllēs oē ei ad qō ꝯpāt forie sic vles ꝛ simplices ꝛ denudate bz discretiōem forīaꝝ ꝯpataꝝ ad se: vt in seqntib⁹ oñdem⁹: ꝛ oē id ad qō cōpant vt indiuidue ꝛ diuise bz eē in actu ab illꝰ: ꝛ nulli⁹ eaꝝ discretiōem ꝛ intllēm ꝛ hac dria ꝺcit nobiscū auerroīs. Tertia āt dria est: q: potētia mae ñ ē determiata ad ens in tlectualis nāe bm q ē ꝑme mae: potētia āt intllēs possibil determiata ē ad ens itlectualis nāe: ꝛ iō nā mae ñ illustrat sua luce sup forīas q sūt in ipa: sed remanet i tenebꝛa priuatōis ois forie. nā āt possibil intliēs super forīas q sūt in ipa illustrat: ꝛ iō oēs eas discernit: ꝛ in hac dria ꝺuenim⁹ cū auicebrō ‘n li. font⁹ vite. Quarta dria ē: qm forie q sūt . . intllēs possibili sūt in eo ñ indiuiduate: eo q nō oio vniūt sibi sic sbo: nec sic mae: ꝛ ideo itllēus possibil ñ obligat alicui eaꝝ: sic mā ꝛ instrm in quo ꝛ per qō forīa suas exerceat opōes: sed remanet liber potēs opari circa eas: mā āt forīas q̄s recipit sic sbm recipit: ꝛ iō diuidit in ptes ꝙ forīas: ꝛ efficit ꝙ ptes obligata cuilibꝫ forie: ꝛ illa exercet opones suas in ea sic instro ꝛ sbo. si āt ista sbtil⁹ ꝺsiderāt sat⁹ pz equoce dici potētiā passiuā de materia ꝛ intllēu possibili: et tūc destructū ē fūdamētū sup qō auicebꝛon in li. font⁹ vite: totā suā fundat intētiōem. vtrū āt aia rōalis ꝯposita sit ex potētia ꝛ actu posteri⁹ igrem⁹ Hec igit dicta sint ad qōnes soluendas a pipateticis de intellectu possibili inductas

Capitulū xliij. ꝛ est digressio declarans propter quod intellectus est separat⁹ ꝛ immixtus.

Quoniā aūt in oib⁹ bis opionib⁹ supponit intllēm possibilē eē sepatū ꝛ immixtū: lz b iā ꝓbauerim⁹ ꝙ demōstratiōem: volum⁹ tñ in b cap̄lo breuiter inducere decez ex qb⁹ b ꝓbauerī pipatetici: ꝛ ꝑcipue auic. in. vi. nāliuꝫ suoꝝ. decē āt eoꝝ q̄ inducem⁹ sunt signa ꝛ nō cause: tria autē erūt cause ꝙ que demōstat intellectū nō eē mixtū corpi: lz eē sepatū: quedā āt eoꝝ colligūt ex iā bitis quedā aūt ex bñdis: sed hic breuiter volum⁹ ea enarrare. Primū aūt est: q omis virt⁹ organica debilitat ꝛ destruit per se sine quodā alio destructo: l debilitat qñ aliq̄ occasio infirmitat⁹ l destructōis accidit organo suo: sicut pz in sensib⁹ interioꝛib⁹ ꝛ exterioꝛibus: ꝛ alijs vtutibus organic⁹. intellect⁹ āt nec debilitat nec destruit per se sine alio ex debilitate vel alicui⁹ organi ex destructōne: ergo intllct⁹ nō ē virt⁹ organica. si āt destruitur vel debilitat opatio ei⁹ b est quodā alio corrupto interi⁹ sicut iaz añ determinauim⁹

Secundū aūt est: qm nulla vtutū organicarū apꝓbēdit se vel instrm suū: qm imaginatio nec se nec instrm suū imaginat: ꝛ sic est de oib⁹ alijs organicis: ꝛ hui⁹ cām diximus esse supius: q: forma ꝓut est coniūcta mae sue ꝙ esse māle: nō mouet aliquā vtutē aie: ꝛ q: figure organoꝝ ꝛ vires aie q̄ sūt sbales forme organoꝝ ꝺiūgūt aie ꝙ eē māle ꝛ nāle: iō ea nullo modo apꝓbēdere ꝑnt. intllēs aūt apꝓbēdit seipm ꝛ oē instrm corpeuꝫ: sic nos inferi⁹ oñdem⁹. Tertiū est: q vtus organica q̄litatē ꝓfecte assimilatā q̄litatib⁹ sui organi: ꝛ etiam q̄litates sui organi nullo modo discernit vl apꝓbēdit: quod pz in tactu qui ñ apꝓbēdit sibi sile calidū: nec etiā calidū ꝯplexionale: ꝛ si eēt calor sibi assile tus: sicut ꝯplexionale: q̄uis eēt ꝯplexiōem destruēs. nō sentiret eū: sicut etiā⁹ suū calorē nō sentit. intllēs aūt oēm qualitatē ꝛ suā ꝛ alioꝝ discernit ꝛ apprehēdit. discernit eni suā intellectualitatē que est sua dispō nālis ꝛ ꝺsiderat sciam que in habitu est ꝺuersa in ipso: igit ipse nō est organicus. Et b ē signū euidētissimū ꝛ ꝺuertibile sic cā q̄ est mediū in demōstratōe. Quartū ē: q nulla vtutū organicaꝝ apꝓbēdit seipam sine alio, quodaꝫ agente instrm⁹: sicut est spūs vel calor. itellectualē aūt nām ꝓbauim⁹ iā seipaz apꝓbēdere: qm in ipsa ē agēs sepatum ꝛ possibile separatū ꝛ factū: quod est speculatiu⁹ intellect⁹: est etiā sepatū: ꝛ ita nō indiget spū vl calore vel aliquo alio instrumēto corporeo.

Quintū ē q̄ inferi⁹ ad demſtatōem reduce-
m⁹: ly b̄ eo ſigno vtamur: q̄ virt⁹ corpea p⁹
forte obiectū nō appbēdit debile: ſz intllēs
ex forti intll'ibili meli⁹ appbēdit min⁹ intll'i
bile q̄z añ ill'd. Sextū ſignū ē q̄ oīs v̄tus
corpea nobis cōis ē cū alīs aialib⁹ brutis:
bruta aūt q̄dā bñt oēs ſenſus ⁊ v̄tutes q̄ de
terminā'ſ in trib⁹ cellul' capitiſ: aia aūt rōnal'
cū ſuis viribꝫ ſolis bōib⁹ ineſt: in quorū ca-
pitib⁹ ñ determinā'ſ niſi tres celle: ergo aia
rōal' cū ſuis viribꝫ ñ ē v̄t⁹ corpea. Septim
ā'ſ ē: q̄ actōes organicaꝝ v̄tutū p⁹ lx. ānos i
pl'ib⁹ debilitā'ſ: ⁊ i alia etate ſapia ⁊ ſcia vēi
unt ad pfectōīſ ſtat⁹ ⁊ ꝺfortā'ſ ꝺm intellectū

Octauū aūt eſt demſtatio certa ducēs ad
ipoſſibile. ſi. n. intllēs eſſz v̄t⁹ opās l' mixta
corpi: tūc ñ intelligeret formā niſi receptā a
corpe. qꝺ aūt recipit' in corpe aut recipit' in
pūcto ex quo a q̄buſdā dicebat ꝺpōi corp⁹
aut recipit' in ipa corpis q̄ſtitate diuiſibili. ſi
aūt recipet' in pūcto: tūc oꝛ q̄ pūctū actu ſe-
patū eēt a corpe: q̄ non pōt eē ſm̄ forꝺ niſi
actu ens: ⁊ b̄ ē flm̄. Si ā dicerē⁹ q̄ recipet
in pūcto ꝓut ē in ꝺpōe corpis: b̄ ē ꝺm potē-
tiā exñdi pūctū: tūc cū infinita ſint pūcta: oꝛ
q̄ eēt ex infinitiſ: qꝺ abſurdū eſt. Si ā reci
pit' in ipo corpe q̄ſto: tūc efficit' diuiſibile: et
ſic forꝺa intll'ibilis diuiſibil' eſſet p accīs: ſic
albedo q̄ diuidit' diuiſiōe corpis. ꝺſtat ā b̄
eē flm̄: q̄m ſūt ꝺcepi⁹ qdā intllēs oīo idiuiſi
biles: ſicut ꝺcepi⁹ ens ⁊ vni⁹ ⁊ alioꝝ ꝓmoꝝ
Si ā q̄dā in reb⁹ ſūt diuiſibilia: ſic denari⁹
⁊ alq̄ nūeri: ñ tñ rō eoꝝ q̄ ē in intllēu ē diui-
ſibil'. ſil'r ā ly diffinitio diuiſibil' ſit: ñ diffi-
nīēs indiuiſibilia ſūt: ⁊ ñ pōt dici q̄ nō ſit
in vna pte intllēs: ⁊ alteꝝ in alia: q̄ tūc neu
trū pfecte intelligeret. Adꝺ ā q̄cūq̄ pſ in
ſe bꝛet alteꝝ diffiniēt̄ illa iteꝝ foret diuiſi
bilis: ⁊ tūc oꝛ ñ ſolū diffinitōem eē diuiſibi
lē: veꝝ etiā q̄dlz diffiniēt̄ i infinitū. Adꝺ
aūt cū diffinitio diuidit' nec ſic diuidit' ſic q̄z
tuz in media ⁊ medietat⁹ media: ſz diuidit'
penes ea q̄ exigūt' ad pfcīm eē alic⁹ qꝺ diffi
nit': intllēs ergo nullo modo eſt corpe vtēs

Nonū etiā ē demſtatio certa p cām q̄ fac
intelligibile eſſe intelligibile: q̄m denudās
ipm a mēſura ſitu ⁊ figura ⁊ alīs ꝺditōib⁹
māe corpalis facit ipm intll'ibile. b̄ ā eē ñ
pōt corpeū vel corpe opans: q̄m oē corpus
bz mēſurā ⁊ q̄ſtitatē ⁊ figurā ⁊ ſitū. cū igit
intllēs hmōi ſit denudās forꝺas intll'ibiles
intllēs ñ pōt eē vtēs corpe. Decimū eſt
quo oēs pipatetici ꝺcordāter ꝓbāt eū eē ſe
patū ⁊ incorpeū: q̄m nihil vtēſ forꝺa infinita
⁊ indeterminata eſt niſi incorpeū: cū oē cor
poreū vtaſ forꝺa finita ⁊ determinata: vl'e ā
eſt infinitū potētia m'l'itudinis ⁊ indetermi
natā bñs cōitatē ⁊ ñ finitā q̄ſtitatē. cū ergo
intllēs intll'ndo tali vtaſ forꝺa: ipſe eſt incor-
poreus ſeparatus ⁊ immixtus.

Capitulū. xv. quo ꝓbat q̄ intellect⁹ nō
eſt mixtus corpori p hoc q̄ ſua paſſibilitas
non eſt ſimilis paſſibilitati ſenſus.

REdeuntes ergo ad ꝓpoſitū ꝺm arſ.
introductōem dicim⁹ q̄ ex omnib⁹ q̄
dicta ſunt nō eſt rōnale intellectū poſſibilē
dicere eſſe mixtū cuz corpe: oporteret. n. q̄
ſi eſſet mixt⁹ cuz corpe q̄ duoꝝ alteꝝ fierūt
Si. n. eſſet v̄tus cum corpe b̄ eſt corporea:
tūc eſſet cōplexionalis: ⁊ tūc eſſet qualitas
corporalis aut ſimplex que eſt calor vel fri
gus: aut alia que ſequit' ex mixtiōe illarum
aut eſſet v̄tus addita complexiōi: ſicut ani
ma organica: ⁊ tunc oporteret q̄ vteret cor-
pore: ſicut faciūt virtutes anime ſenſibilis.
Nunc aūt ex ꝓdictis patet q̄ neutrū illorū
eſt: ⁊ ideo antiqui ſapientes quo ad hoc be
ne dixerūt q̄ anima nō eſt materia ſed loc⁹
ſpecierū: ꝓter b̄ ſolū q̄ non tota eſt loc⁹: ga
ſenſibilis que eſt virt⁹ cum corpore trāſmu
tatur: ⁊ b̄ non eſt loci. ſimiliter ipſa eſt ſm̄
forme: ⁊ hoc iterū loco non cōuenit: ſed ꝺm
intellectū eſt ipſa loc⁹ ſpecierū: quia ꝺm in-
tellectū non eſſentialiter ſed p accidens ex
ſpecieb⁹ trāſmutat' ex ſpecieb⁹ ſicut dixim⁹
ſ. ⁊ b̄ eſt ꝺm id qꝺ extra intellectū eſt: ⁊ b̄ ē
fantaſma a quo elicit' vniuerale: ⁊ non ꝺm
ipm intellectū poſſibilē: ⁊ ideo ſi eſſz aliqs
intellectus qui nihil extra ſe intelligeret: is
omnino eēt intrāſmutabilis: ſicut ē intllēs
ſbaꝝ ſeparataꝝ: ⁊ ꝑcipue intellect⁹ cāe prime
ſed de his in ꝓma phīa erit determinādū.
aliud aūt in quo loco aſſimilat': q̄ ſpēb⁹ nō
ſbgcit' ſicut ſm̄ eaꝝ: ſz poti⁹ forꝺal'r ſe bz ad

Tertius

ipos: sicut pz ex ꝓ̄us habitis. In his ergo duob⁹ silr̄is ē intellect⁹ loco ⁊ spēs locato: tñ intellect⁹ nō ē ipa spēs in actu: sz in potētia sola qñ ē possibil' intllēs. qm̄ āt ñ sit silr̄is ipassibilitas sēsui ⁊ itellectui mānifestuz ē ex organis ⁊ sensu ꝺm actū. dixim⁹ eni ꝰ ipassibilē eē sēsū a formis sēsibilib⁹ eo qꝺ est circa ipas sic̄ foꝛa vna termiata ad ea sic̄ ad gnqz mālia: ⁊ silr̄ ē itllēs circa itelligibilia. foꝛale āt nō ē passibile a māli: ⁊ iō ipassibil' ē sēs⁹ ⁊ ipassibil' ē intllēs: verūtñ nō silr̄ ipassibilitate: ⁊ ꝺ ꝓuēit eo qꝺ sēsus ē vt⁹ i organo: itellect⁹ āt nō: ⁊ ꝺ euidēter ostendit' ligno qꝺ ꝰ dixim⁹. sēsus ei p⁹ valde sēsibile sic̄ p⁹ intēsam ⁊ lucidā albedinē min⁹ sēsibile siue minus coloratū: sic̄ viroꝛē l' aliqd aliud nō pōt videre. Et ꝺ⁹ cā ē: qꝛ foꝛa forti sēsibil' reddita organo tenet ab ipo aliq̄diu: ⁊ tūc ſꝺ forma illi⁹ p̄mi sēsati sētit secūdū: ⁊ iō videt aliq̄diu intēsā ⁊ clarā albedinē: ⁊ mox ꝓuertens se ad viroꝛē videt viride: sic̄ tecū pāno albo tenui. silr̄ aūt de eo ē ⁊ eadē de cā q⁹ magnū sonū audiuit debiliꝛē: ⁊ iō illi q dubitarūt i molēdino mltaz rotaz: videt etiā postq̄z inde recedūt nō recedere sonū molēdinoz in auri⁹: ⁊ iō nō facile audiūt suauiter loquētes. silr̄ ē de his q ꝺñt liguā ifectā sapoꝛe foꝛti: sic̄ amaritudie l' oulcedie mell' postea alios sapoꝛes sētūt q̄si mixtos illi: ⁊ iō vina nō sapiūt p⁹ gustū mell': ⁊ infirmis oia amara videt. ꝺ āt ñ ē ita mirabile in gustu sic̄ i alys trib⁹ sēsib⁹ q sūt p mediū extrinsecū: qꝛ gustabile p ſꝺam ꝺiugit' gustui: ⁊ alia sensata cōiugūt p spēm suā tm̄. Idē āt ē in odoꝛib⁹: sz i itllēcu totū ē ꝺiū: qꝛ p⁹ valde intelligibile: sic̄ sūt diuina ⁊ p̄ncipia demōstrationū nō min⁹ itelligit min⁹ itelligibile: sicut sunt ꝺcl'ones: sz etiā magꝭ intelligit ex illo qꝛ valde intelligibile p̄ncipiū ē ad min⁹ itelligibile. ⁊ ꝺ eē nō possz nisi iō qꝺ intellect⁹ ē vt⁹ nō organica: ⁊ iō forme rerū mālr̄ nullo mō ꝺiugūt' ei ꝓpter qꝺ receptio vni⁹ cū simplex sit ⁊ depurata ab eē mālī: nō impedit receptiōem alteri⁹. sensitm̄ eni nō est sine coꝛpoꝛe organico: intellectm̄ aūt est sepatū. cuz aūt possibil' intellect⁹ fiat speculatiu⁹ ⁊ sciat vnūquodq̄z intellectuū ꝺm actū: tūc tal' intellect⁹ ꝺm actū fact⁹ dicit' sciēs. fit eni intellectus possibilis ipm̄ intellectū: sicut fit potētia act⁹ qñ ad actū mutat' sed ꝺ potissimū ē in intellectu: eo qꝺ itellect⁹ ⁊ intellectū sūt idē foꝛal'r sic̄ pz ex dictz. ꝺ āt tūc accidit qñ pōt opari p se: ita qꝺ nō indigeat aliquo motoꝛe: ⁊ ꝺ ē qñ ia ꝺz formā: ⁊ būc habitū cōm qdā vocāt adeptū: ⁊ tūc silr̄ ē in potētia quodāmodo: sicut dicim⁹ in potētia eē bñtē habitū ⁊ nō ꝰsiderātē q nō idiget mutari nisi de ocio ad agere: ⁊ nō indigz qꝺ recipiat aliqd: ⁊ iō dissimil' mod⁹ potētie ē iste ⁊ ille quo in potētia esse dicebat' añ addiscere vel inuenire: Istis eni duob⁹ modis adipiscit' scia qꝺ oē qꝺ qs scit aut discēs aut inueniēs nouit: et tūc etiā p se pōt itelligere: qꝛ ois potētia receptiua pōt opari qñ reducta fuerit ad actū ⁊ tūc potētia intelligit seipm̄. sicut eni sentim⁹ nos videre ⁊ audire vna potētia q̄ ē sensus ita intelligim⁹ nos intelligere eadē potētia q̄ ē intellect⁹. in oib⁹ eim intelligibilib⁹ ꝺm actū intellect⁹ intelligit seipm̄: qꝛ itelligit ea eē in seipo: ꝺ ei ē intelligere speculari ea. s. in seipso: qꝺ nō eē pōt si seipm̄ nō speculet. put ē ſꝺm intelligibiliū: ⁊ intellect⁹ illi q̄ nihil intelligūt ex̄ seipos illis eēntiale ē magꝭ intelligere q̄z bōib⁹: ⁊ ꝺ maxie ē i itellectu p̄mo. Qz āt ꝺ dicim⁹ intellectū eē ſꝺm itelligibiliū: nō ita oz accipi qꝺ sit vē ſꝺm: qꝛ sic ꝰuersio et⁹ in seipm̄ nō eēt vē intelligere: sz ē ſꝺm formale sic̄ cōe ⁊ indeterminatū ſꝺm determinatz ipm̄. ⁊ iō dixim⁹ supi⁹ qꝺ forma intellect⁹ nō opat' aliqd in intellectu nisi' determinatiōem: sed poti⁹ ecōtrario intellect⁹ opat' circa formā intellectā discretiōem ⁊ iudicium ⁊ resolutiōem ⁊ alias mltas opōes. ob qꝺ etiā pz qꝺ nō ē spēs intelligibil' i itellectu sic̄ foꝛa in mā. ⁊ in ꝺ errauit auicebron ⁊ mlti alij pcipue latinoz̄ errāt in illo.

Cap. xvi. qꝺ vnus intellectus est qui distinguit inter sensibile ⁊ intelligibile.

Sicut aūt dixim⁹ supi⁹ qꝺ oz qꝺ ꝰpās duo ad inuicē distinguēdo l' cōponēdo sit idē in sēsibilib⁹ qꝺ ē seipsus cōis: ita etiā ē in intelligibilib⁹. ꝰpās ei intelligibile ad sēsibile: l' vnū intelligibile ad alterū: ⁊ dicens quod est alterum vel idem affirmando vel

negãdo: oz q nõ sit duo sed vnũ p ratiõem eandẽ quã induxim⁹ s ad pbãdũ q ꝑmuz sensitiñ opans inter sensata ẽ vnuz t idem. Videm⁹ enĩ in intelligibilib⁹ bãc opatiõez fieri: qñ scim⁹ q aliud ẽ magnitudo ipsa in vli: t aliud eẽ magnitudinis ꝺm mãm t in pticulari apud nãm. Sil'r aũt videm⁹ q aliud est aqua: t aliud aq̃ esse ꝺm mãm t pticulare: t sic est in multis alteris: q; in oib⁹ bis in quib⁹ est ꝺpõ que ex nã cõi forme: et ex natura mãe pticularis t indiuiduãt; forma cõem. Sed ꝺ nõ est in oib⁹ q pticulare ꝺm q pticulare non bz aliud pticulare: nec cõe ꝺm q cõe bz aliud cõe: aliter eni ꝓcederet in infinitũ ꝺ: t iõ in quibusdã idez est ꝺ t esse eius: quia cõe ꝺm q cõe idẽ est ꝺ t eẽ suuz: quia nõ bz eẽ nisi cois. t sil'r pticulare in eo q pticulare idẽ est ꝺ t esse suũ: q; non habet esse nisi pticularis. sicut ꝟbi gra: idez est hec caro t esse eius. licet eni ab hac carne possit extrahi vle: q; aliter non esset scia de carne: tamẽ caro ꝺ t esse hui⁹ carnis est idẽ: t exẽplũ pticular; t sensibil' cõueniẽti⁹ ponit' in carne q̃z in alio: quia caro nominat mãm vltimaz t ꝓpam que nullo modo bz cõitatẽ: quod ñ facit magnitudo q̃ vninoce est in oi nã: t iõ cõe qdẽ ẽ magnitudo. Sil'r aũt t aq̃ ꝑncipiũ ẽ oim ꝺpositoꝝ ex eis: et iõ cõe ẽ: sed caro dicit vltio mixtũ qd mime cõitatis bz. hãc aũt distinctiõem bz ponere itellect⁹ t dicere: qñ ista altera sunt ad iuicẽ alterũ. s. magnitudo t magnitudinis esse: t alterũ aq̃ t aq̃ esse: t alterũ caro in vli t alterũ i pticlari: t q alterũ ẽ magnitudo caro t aq̃ alterũ ab vtroq; istoꝝ p rõem cõitatis Dicam⁹ igit' q vle t pticulare aia aut' alio t alio: aut eodẽ aliter se bñte discernit: t qdẽ discernẽdo sensibile p se t intelligibile p se absq; dubio alio t alio discernit: qñ vnũ discernit sensu: t alterũ intll'ctu. ponẽdo aũt ꝺpatiõez p ꝺuẽiẽtiã t ꝺriaz iter ea absq; dubio eodẽ vtrũq; discernit: al'r tñ se bñte. cũ eni discernit carnẽ: cũ rõ carnis cõcipiat mãm sẽsibilẽ: eo q dic formã q̃ nõ ẽ nisi in hac mã: sic simũ ꝺcipit nasũ i sua diffinitõe t ex mãm illã nõ dr caro nisi equoce: oz q itll'ct⁹ inuet sẽsitio: sẽsitio ei discernit mixtũ calidũ t fri. hu. t siccũ: t illoꝝ rõ q̃dã est ꝓportio tẽpamẽti mediãs i tactu ẽ caro. caro igit in rõe sua q̃ ꝺcipit' l' intll'igit' ꝺcipit mãz sẽsibilẽ ex quã ñ põt intll'i: t sic carnis itellectũ oz eẽ reflexũ ad sensibile qd ẽ aia: t qd cõcipit rõ carnis i se qñ diffinit' caro: t dr q mediãs in tactu ꝓportionabil'r cõmixtũ ex cal'. fri. hu. t sicco ẽ caro. intll'ct⁹ aũt i eo qd sepatũ ẽ a tl'i mã t nõ ꝺcipit eã i diffinitõe sua sic ẽ intll'ct⁹ sbe i eo q sba alio mõ itll'it. rõem ei illi⁹ intll'ctiuã accipiẽs nõ idiget reflecti ad sẽsibile aliqd: t iõ cũ extẽsa ad sẽsibile carnis eẽ p rõnem diffinitiuã discernit bz se sic circũflexa ad seipam: q; ꝑmo egredit' a se ad sẽsibilẽ mãm in q̃ ẽ eẽ carnis t regirat i seipam trahẽs vlem rõem ex intllcu cõi carnis. ꝺ ãt ñ oportuit eã facere si sepatũ inuẽit p ꝓpã rõez intllez qd itellexit. lz ãt nõ sit adeo magna reflexio i sepat; qbusdã sic ẽ i ꝺcept; cũ mã sẽsibili: itllcs tñ i bis reflexio ẽ q̃ matbematica t i abstractõe sũt bz rõem. Rectũ ei sic ois passio matbẽaticoꝝ diffinit' q eẽ suũ sit i sbo quodã: sic sumit' ꝺ i ꝺ. lz i ꝺ ẽ dria: q; simũ ẽ i eo qd ẽ nasus: qd ẽ pbicũ cũ mã sẽsibili ꝺceptũ. rẽm ãt ꝺcipit sbm imagiabile: qd ẽ ꝺtinua lõgitudo. rẽm igit ñ itelligit' nisi i ꝺ: t sic oz eẽ reflexionẽ i suo intllcu: t iõ qñcũq; intll'ct⁹ alic⁹ ẽ alteri⁹ qd est ei⁹ ꝑncipiũ: sic caro ꝑncipiat' a calido t fri. t hu. t sicco: t rẽm qd ꝑncipiat' a cõtinuo: sicut ois ꝓpa passio ꝑncipiat' a suo sbo tũc oz intellectũ ꝑmo egredi ad ꝑncipiũ: sive illud sit sensibile: sive imaginabile: sive etiã intelligibile: t tũc reflectit' ad intellectũ ei⁹ qd intelligit: sic in itllcu rẽi ꝑmo venit in ꝺtinuũ bñs ꝑncipiũ mediũ t finẽ: t tũc venit i itllcu rẽi p ꝺ q vidz mediũ nõ exire ab extremis: sic aũt nõ indigz egredi in intllcu magnitudis: qñ lz aliud bẽat eẽ: t aliud sit ipa: eẽ tñ suũ qd bz in mã ẽ, de intllcu ei⁹: et iõ i intllcu ipi⁹ ñ egredit' intllcs i aliꝺ qdã Sil'r aũt ẽ de aq̃: q; illa simplex t ꝑmũ ẽ: t nõ bz sese ꝑncipiãs aliqd ad quod egredi oporteat intellectũ quãdo accipit naturam aque intelligendo. quãdocũq; igit' diffinitio dicit q quid erat esse est alioꝝ quoꝝũdã ꝑncipiatiũ id qd intelligit': sicut recti eẽ est quoꝝũdã alioꝝ: t carnis esse est quoꝝũdam alioꝝ: tũc fit quedã dualitas intellectorum

Tertius

ꝛ tūc oportet ꝙ aut altero: aut eodē aliter se habēre talia discernat: ꝛ si ea que p̄ncipiāt sensibilia sint vel imaginabilia: tunc per se altero discernunt: quoniā discernunt potē tia anime sensibilis. quādo autē comparāt tūc discernūt eodē aliter se habēre: quia discernunt intellectu reflexo ad seipm postq̄z fuerat reflex⁹ ad sensibile vel imaginabile: ꝛ vniuersalr loquēdo per moduz quo res intellecte in suis diffinitōnibus sunt sepate vel cōcepte cum materia: ita etiam oportet ꝙ differēter intellect⁹ sit de ip̄is. sed aliqñ diuersitas hec ē in solis intelligibilib⁹: aliquādo inter intellecta ꝛ imaginata: ꝛ aliqñ inter intellecta ꝛ sensata. si eni intelligi quarāt passiones diuine: sicut intelligēdarū ꝛ entis vel s̄bstātie: p̄m ꝙ s̄ba erit aliud esse: ꝛ aliud quod ip̄a sunt: quia aliorū sunt in quibus habēt esse: ꝛ tamē ibi intellect⁹ nō egredit extra se: sed in suis intelligibilibus regirat ab vno in alterū: sed separata omnino i quoz intellectu nihil accipit sicut p̄ma p̄ncipia intelligit intellect⁹ stans in seipo. p̄ma eni cōissima p̄ncipia habz apud seipsum: ꝛ alia accipit ab imaginatiōe ꝛ cū ip̄a ꝛ alia a sensu ꝛ cum ipso: sicut patet ex inductis ex emplis: ꝛ inde est ꝙ cogitatiua indiget intellect⁹ que dicit sic: quia cogitat ꝓticularia ad eliciēdū ea que sunt in ipia: ꝛ illa nō est sine rō: sed ratio in ea egredit ꝛ innat sensibilib⁹ potētijs: ꝛ ideo lassitudo pungit excogitādo que nunq̄z accideret intellectui si solus staret in seipso: ꝛ nō egrederet extra se ip̄m: sicut patet ex iam inductis. omne igit quod intelligit intellect⁹ possibilis: aut intelligit intelligētia simplici: sicut ea q̄ sunt aliud quod ip̄a sunt: ꝛ aliud esse eorū. ꝛ illius causa est: ꝙ illa intellectū suū nulli debent: quia sunt p̄ma: siue sint nālia: siue mathematica: siue diuina: aut intelligit intelligentia circūflexa: sicut ea que idē sunt ꝛ eē ipsorū: qz intellectū suū debēt alijs: ꝛ hoc triplr variat: qz quādoq̄z debēt intellectū suū sensibus: ꝛ qñq̄z imaginatōib⁹: ꝛ qñq̄z intelligibilib⁹: ꝛ iō triplicē oz eē intellect⁹ egressū ꝛ i seipz reflexiōez. ꝛ egressus qdē vocat exēlio: reflexio āt circūflexio vocat: qz terminat intellectu a quo incipit p̄ma exēlio.

Capitulū. xvij. qualr intellectus est s̄bm receptōnis ꝛ non transmutatōis: ꝛ qualiter intelligit se.

DUbitabit aūt fortassis aliquis de determinatis a nobis in p̄habitis. si eni intellect⁹ possibilis est simplex ꝛ impassibilis: ꝛ nulli habet omnino aliquid cōe: eo ꝙ ip̄e non est h̄: sicut optime dixit anaxa: quo modo potest cum hoc dici ꝙ intelligat aliquid cum intelligere sit recipe aliquid ꝛ pati aliquid: cum ꝓbatū sit ꝙ omnis agēs ꝛ patiēs est cōe aliquid quod est subiectū et materia p̄ cui⁹ cōitatē illud agit ꝛ aliud patit: sicut in p̄mo p̄bicoz est determinatū. videbitur ergo ꝙ intellectus possibilis intelligere sit recipe ꝛ pati aliqd: cuz ꝓbatū sit ꝙ omis agēs ꝛ patiēs est cōe aliqd quod est s̄bm ꝛ mā: p̄ cuius cōitatē illud agit ꝛ aliud patit: sicut in p̄mo p̄bicorum est determinatū. videbit ergo ꝙ intellect⁹ possibilis cū intelligibilib⁹ q̄ agūt in ip̄m q̄uēiat in s̄bo: ꝛ sic hz aliqd cōe cū entib⁹ q̄ intl̄l'it: ꝛ sic fālm ē qd dicē anax. Ad hāc aūt illā soluam⁹ dubitatōem aliā mouebim⁹: q̄ram⁹ igit si ipse possibil' intl̄ligēs ē vnū de nūero intl̄l'ibilium: aut nō: ꝛ si p̄m dici ꝙ n̄ sit vnū de intl̄l'ibilib⁹: qz s̄ oēs ē ꝙ intl̄l'it se: ꝛ iō ē potētia sepata. Si āt intl̄l'it se aut intl̄l'it alia sicē seipm: aut intl̄l'it se sicē alia intl̄l'ibilia. oz eni dare vtroz alterz: qz oē intl̄l'ibile in eo ꝙ ē intl̄l'ibile ē spē intellibilitatis vnū ꝛ idē: sicē oē visibile est idē cū alia spē q̄ visibile ē. si āt dicat ꝙ itelligit alia sicē seipm. cōstat aūt ex bis oib⁹ q̄ supr⁹ inducta sunt: ꝙ ip̄e itelligit se sicē actu sepatū a mā ꝛ a mātē appēdicijs: igit ꝛ alia sic sepata intelligit: ergo forme sepate p̄m actū intiunt reb⁹ forme aūt sepate p̄ncipia sunt intllēs: ꝛ nō eē nāe: ergo p̄ncipia intllēs insūt reb⁹: cz cū nā n̄ deficiat i neccār⁹: cuipiā insūt p̄ncipia res itelligēdi: illi inest vt⁹ intl̄l'ndi: ergo itellect⁹ inest oib⁹ reb⁹: h autē videm⁹ fore fālm ergo nō potest dici ꝙ intelligat alia sicut seipsum. Si aūt ecōuerso dicatur ꝙ intelligit se sicut alia: alia autez intelligit actu mixta cum materia: ꝛ separat a materia ꝛ indiuiduantibus: ergo etiā intelliget se mixtū cū mā: ꝛ sepabit se ab ip̄a ꝛ indiuiduantibus

ergo ipse est mixtus mãe: ⁊ patit p cõmuni cationem mãe cum reb⁹ que agũt in ipm: ⁊ sic ſm̃ videt quod dixit anaxa. ⁊ totũ quod superi⁹ inductũ est. Dicem⁹ aũt soluẽdo p: i mã qõem: q pati pbicũ quod ẽ cum motu: semp est b̃m cõe aliquid agẽti ⁊ patiẽti qđ est ſb̃m. vnde ⁊ p̃us dixim⁹ qm̃ intellectus non est simplr potẽtia passiua intelligibiliũ sed quodãmodo est potẽtia'. est eni potẽtia receptiua tm̃: ⁊ nõ ꝑpe passiua: ẽ ei potẽtia intelligibilia: ⁊ anteq̃z intelligat nihil ẽ oio intelligibiliũ nisi p̃usq̃z itelligit actu ea: qđ q̃lr sit oz ad mẽoriã reuocare que dicta sunt in fine p̃mi pbicoꝝ. Ex bis eni intelligit q duplex est potẽtia passiua. quedã ei ex sua potẽtialitate nõ est nisi ſb̃m ⁊ cã receptõnis simplicis. quedã aũtẽ ex sua potẽtialitate ẽ causa ⁊ ſb̃m: ⁊ receptõis ⁊ trãſmutationis. potẽtia eni mãe que vna est ↄtrarioꝝ ẽ ſb̃m ⁊ causa receptõnis ⁊ trãſmutatõnis. ꝑpter duo eni est ſb̃m trãſmutatõis: ⁊ ꝑpter vnuz tm̃ est ipa ſb̃m receptõis. quia eni cõtrariuz ineſt sibi: oz b̃ abẽci p trãſmutatõnem: ⁊ ga incboatio forme ineſt ei ante pfectõem b̃m actũ: oportet illã incbatiõem ꝓcedere ad actũ p trãſmutatõem que est forma post formam: ⁊ eo q ↄtinue fluit potẽtia ei⁹ in actũ. Dis eni duab⁹ de causis oportet ipam materiã p̃us tpe ſb̃ci trãſmutatõi q̃z receptõi. Receptõi eni ſb̃cit p id q receptio ẽ finis trãſmutatiõis: ⁊ ideo receptio ẽ i idiuisibili tpis: ⁊ trãſmutatio i tpe. b̃ aũt oia mãifeste ꝓbata sunt in pbicis. Sz potẽtia cui nõ iest ↄtrariũ: nec incboatio receptibilis: illa non põt eẽ ſb̃m mot⁹ sed erit ſb̃m receptiõis simplicis: ⁊ illi⁹ exẽplar est qđ tamẽ nõ p oia similе est tabula rasa ⁊ planata ⁊ polita in q̃ scriptura nec b̃m actũ est: nec cõtrariũ scripture: nec incboatio scripture p dispositõez mediã inter actũ ⁊ potẽtiã: que p motũ educat in actũ: sed tm̃ est sufficiẽter ꝑparata ad recipiendã scripturã: ⁊ ideo recipit eaz sine motu: ⁊ nihil abẽcit a tabula: nec aliquid illi impfectũ ꝓcedit in actũ: sed quãlibet litteram recipit vt actũ sine motu adeptuz ad quem non est in potẽtia: nisi receptiua solũ ⁊ sic oportet accipere de intellectu possibili q sit in potẽtia receptiua tm̃: cui intelligibilia ꝓma actu non insunt: nec p dispositiõem mediã inter actũ ⁊ potentiã insunt ei: q tũc oporteret eum esse materialẽ ⁊ trãſmutabilem ad actũ: sed tm̃ habet recipe ea ⁊ meliori modo q̃z tabula. quia supra dixim⁹ q ipe est quodãmodo formalis ad ea: quod non tabula circa scripturã est: ⁊ est opatiu⁹ circa intelligibilia: quod iterũ tabula min⁹ facit circa scripturã: tamẽ tabula exemplũ cõuenienti⁹ est quod in reb⁹ corporalib⁹ poterat inueniri ad incorporearũ rez potẽtiã demõstrãdã. Oportet aũt hic cauere ale x. errorẽ. Ille eiz dicit q intellect⁹ possibilis non bz similitudinẽ cum tabula: sed cũ ꝑpatõne et rasura ⁊ politõe tabule. et causa ꝑpter quã hoc dicit est: quia dixit intellectũ possibilez esse formã corpis: sicut supi⁹ diximus. nos aũt dicim⁹ intellectũ eẽ vnã rem pfectaz in entib⁹ ⁊ incorporeã: ⁊ ideo dicim⁹ intellectm esse sicut tabulã: ⁊ potentialitatẽ eius sicut rasurã ⁊ ꝑparatiõem. Sic igit cum sit receptibilis intellect⁹ sine passiõe ⁊ motu: susciꝑit ⁊ sine tpe quodlibet intelligibile: ⁊ ideo indiget agẽte duplici. s. quod cõferat formã mouẽti ⁊ mouẽte. intellect⁹ eni agens confert formaz intellectualitatis ⁊ intelligibili ⁊ possibili intellectui: sicut vnũ lumẽ: ⁊ pficit diafanũ: ⁊ facit actu esse colorẽ. sed intelligibile mouet ipm distinguẽdo eum: sicut color visum. ⁊ b̃ simile est: sicut si dicerem⁹ q littere scriberẽt seipas in tabula. talis aũt potẽtia receptiua soli ↄuenit intellectui possibili: ita q nõ sensui: quoniã quedam mãles dispositiões ad sensibile recipiẽdũ ꝓcedunt in sensu: sicut calor vel frigus: vel buiusmodi aliquid. in intellectu autẽ omnino nihil ꝓcedit: sed pure receptibilitati⁹ acquiritur. receptũ b̃m actũ. ⁊ in istum sensum cõcordãt nobiscũ auerrois: themisti⁹: ⁊ theophrastus: ⁊ nicolaus ꝑipatetic⁹. Et p istud nũc pfecte patet qualiter distinguit intellectus possibilis a materia p̃ma: ⁊ q passio ⁊ receptio ⁊ potẽtia: ⁊ omnia talia equiuoce dicũtur de intellectu possibili: ⁊ alys potẽtys receptiuis. Dis aũt sic determinatis soluem⁹ qõem secũdã: dicẽtes q ipse intellectus p intẽtiõem suã ẽ intelligibilis: sicut ⁊ alia intellecta. sed ẽ dria: q: iõ intellect⁹ ẽ

intentio p quam intelligit non autem est intentio qua intelligitur alia res quia ipse ē intellectus ⁊ non lapis vel alia res. nihil em̄ omnino intelligi potest nisi p suam vl'em et formalē intentionem. nec oz ob h̄ dicere q intellectus nō sit intellcūs quia intelligit se ⁊ añ̄ intelligat nihil ē intelligibiliū: sz puram ⁊ simplicē habet ad talia potentiaz receptiuam quia cū intelligit ipse est separatus ⁊ sua intentio p quam intelligit se eē separata intentio que aūt sic separata in intellectu sunt ⁊ sine mā in talibus idem est intellcūs ⁊ quod intelligitur. Scientia nanq; speculatiua sui ⁊ quod speculatū est idem est oio quia cum sit separatus sibiipsi presens est p intentionem: ⁊ ideo abstractione non indiget. Si autem in alīs sil'r omnino esset: tūc semp esset idē scia ⁊ res scita ⁊ h̄ est impossibile: sed ad hāc qōem plene soluendam oz querere quare intellectus non semp intelligit h̄m actum alia intelligibilia: ⁊ seipsum n. n. def q omne qđ intelligit: intelligit p intentionez a se abstractam: tunc: oz q intellcūs seipsum intelligat p hmōi abstractōez abstractū aūt nō recipit in eo a quo abstrahit: sed in alio quodam. ergo si se sic intelligit intellcūs possibilis ipse ad intelligēdum se indiget aliquo alio intellectu recipiēte suam intentionem ⁊ h̄ abibit in infinitum. si intelligit se ⁊ alia non p abstractionem: tunc alīs inerit intellectus speculatiuus: et sic alia erit intelligentia sicut patet p supra inductam rōez. cum igit' vtrūq; istorum sit impossibile oz dici q intellcūs intelligit se: et sicut alia ⁊ nō sicut alia. sicut alia quidē qm̄ intelligit se p intentionem suam ⁊ sic intelligit alia: non autem sicut se alia intelligit qm̄ ipse se nō abstrahendo intelligit cū sit separatus alia autem intelligit separando ⁊ abstrahendo sicut in premissis dictum est: ⁊ quia illa que abstrahit ante abstractionem sunt i potentia intelligibilia ideo nō semp pntia sunt in aia ⁊ ideo intellect⁹ nō semper ē de illis q intellcūs nō est talium intellectoruz nisi quando sunt sine mā non autem semp sunt sine mā. illi autem intellectui. s. possibili ꝯuenit semp intelligibile eē eo q sp denudatus est pñs sibi: ⁊ quia immāl' est bz intelligere seipsum: sic ergo pfecte satisfactum est de questionibus duabus.

Capitulum decimūoctauum de natura intellectus agentis ⁊ qualiter anima est composita.

Quoniam autem i ōi genere entiū h̄m naturam tn quibus est aliquid sicut materia oportet esse aliquid aliud in quolibet genere quoniam materia est potentia omnia illa que sunt generis illius spēs: ⁊ illud nō potest p seipsum fieri actus de potentia ⁊ ideo alterum necesse ē esse in eodem genere quod sit principales ⁊ efficiens q omnia facit que sunt in eo vl' fiunt in eo quod est potentia omnia illa q̄ sūt in genere suo ⁊ h̄ quidem in pbitis planuz est ex omnibus que in pbica diximus. in sē sib⁹ etiam patet quoniam potentia colōr nō fit actu colōr nisi ab aliquo agente h̄ autem in omnibus est. in semine. n. ordinauit natura agens quod est formans ad speciez ⁊ id qđ formal ad spēm posuit in mā seminis. Similiter est in omnibus. plara enim ad speciem vnam formata necesse est q hēant agens vnicum quod formet ea ad speciem illam est autem omnium intelligibiliuz h̄z q intelligibilia sunt sicut est etiam omniuz visibilium h̄m q visibilia sunt species vna qua visibilia sunt. oportet igit' q ipsoz sit agens vnum ad speciem illam formandam in eis. hoc autem agens duo facit in omib⁹ in quib⁹ est quoruz primum est q de se facit formas inductas ⁊ quo ad hoc est simile arti factuose que nō accipit formas artificiatorum aliunde sed faciat eas de se ⁊ inducit eas in mām: sed in anima non est nisi facere formas intelligibiles h̄m q intelligibiles sunt ⁊ compositio earū non est i anima ad res sed potius ad intellectū possibilē ⁊ quo ad hoc intellectus agens in anima assimilat' arti ⁊ intellectus possibil' assimilat mātē: sed q̄ forma intelligibil' put ꝯpat ad aliud cuius est forma in formando mouet ⁊ distinguit intellectū possibilē ⁊ nō mouet nisi put in actu est. Non autem de se i actu ē sed in potentia ideo etiam intellectus agēs ꝯpatur lumini qui potentia colorez facit actu

colores qui ꝺm actum lucidi mouent visuꝫ
t quo ad hoc inte llcūs possibilis alˢ agēs
assimilatur visui vel lumini.hec eniꝫ duo ē
necesse q̄ sint in omni eo quod ē agens vl̄r
ꝺferens vnde moueat actum ab ipso.agens
enim facit formas t cum facit eas per suas
intentiones:tunc est factum p̄incipiū for-
marum sicut ars t cū dat eis vnde moueāt
tunc est faciens:sicut lux facit colores: t p̄
hunc modum in anima rationali necesse est
esse bas ꝺrias:ita q̄ vnus intellectus sit in
ea i quo anima facit intellecta qui formatur
t distinguitur ab intellectis:t aliuꝫ sit quo
omnia intellecta facit t ꝺfert eis formaꝫ vn
de mouere possint intellectum possibileꝫ et
ille est nō quidem bitus qui sit accn̄s q̄ nō
est pars anime:sed habet similitudineꝫ ba
bitus in hoc q̄ p̄ ipsum agit anima quādo
vult t non indiget aliquo ad hoc extrinseco
pficiente vel opante t sicut habitus de se fa
ciens formas ſepatas intelligibiles q̄ ꝓut
sunt intelligibiles: non habent de se forme
esse ꝓut sunt in rebus quarum sunt forme:
t est sicut lumen.lumen enim ꝺm quendaꝫ
modum eē formalis colorum facit potētia
colores esse actu colores sicut diximus su-
pra:t sic ille intellectus potentia intelligibi
lia facit actu intelligibilia p̄ hoc q̄ ſepet ea
a mā:t a conditionibus materie resplendē
do super ea:sicut lumen resplendendo sup
colores facit eos resultare in lucido. Hic
autem intellectus est etiaꝫ ſepatus t immi
xtus t omnino impassibilis t est ſbstantia
que est actu t ideo in hoc quod est ſepatus
t immixtus conuenit cum intellectu pos-
sibili i hoc autem q̄ est omnino impassibil̄.
possibilis autem intellectus patitur quodā
mō t differt ꝺm aliquid ab ipso.in hoc āt
q̄ agens actu est t possibilis non bꝫ naturā
nisi qua vocatur t est possibilis intellcūs dif
fert ab eo simpl̄r t h̄ sic esse optet quia sem
per in omni natura in qua est agēs t patiēs
optet q̄ bonorabilius sit agens q̄ꝫ patiens
t illud quod est p̄incipiatū p̄ suam formaꝫ
lem actionem bonorabilius est q̄ꝫ mā i qua
p̄ncipiatur hoc quod p̄incipiatur.differt āt
h intellectus a possibili qm̄ cū suum intelli
gere nihil aliud sit nisi q̄ suuꝫ intellectuale
lumen imbuitur intl̄cuſ spēbus:t resplen
det in eis nō egreditur suum intelligere ex̄
seipsum.nō enim est differentia inter intelli
gēs t intellectum in eo nisi sicut lūis in se
t lūis quo imbuti sunt colores ad actum et
ideo ꝺm actum sua scientia est res scita,put
est scita sed intellcūs possibilis q̄n intelligit
ea q̄ nō sunt ipse met intl̄cs:tunc sua scia t
suum scitū non sunt idem.Sic ergo in duo
bꝰ differūt simpl̄r intl̄cs agens t intellcūs
possibil̄:t in tertio ꝺm aliquid differūt t in
duobus ꝺueniunt:t quia lumen intellectꝰ
agētis nō egreditur ex̄ se lꝫ ad aliud termie
tur t h̄ est ꝓpr̄ium intelligētiarum ſepataꝝ
t maxime intelligētie p̄me t cāe p̄me t ꝛō
quidam crediderūt eum nō esse p̄tem aime
sed esse splendorem resultantem in anima
ab intelligētia ſepata t h̄ inconueniens est
quia ꝫ h̄ in nā anime nō essent ista duo p̄n
cipia agens.ſ.t patiens t cū illa sint in om
nā t vl̄i t p̄ticulari .vtutes.n.celestes sunt
agentes t el̄ales sunt patientes t in ſeie et
in oibus gnātis est vtus formatiua faciens
t mā patiens t impossibile est ista ad ean-
dem nām reduci t ꝛō manifeste errant qui
ꝺicunt ista duo q̄ ꝺm idem sint in anima ſꝫ
differunt in hoc q̄ eadem forma ꝺm q̄ ē se
pata sit agens t ꝺm q̄ est incopata sit pati-
ens qm̄ nos ostendim⁹ supra q̄ anima non
bꝫ intellectū possibilē nisi inq̄ntū est ſepata
t h̄ ꝺcoꝛditer ꝺicūt pbi oēs. Amp̄ autem i
intelligentijs ſepatis sunt iste due drie sicut
dixit auerroys t oēs alij pbi: q̄ nec aliter
nec nūerari possunt:nec intelligibilia bre t
nō excipit ab his duabus driis nisi sola p̄-
ma cā que nihil omnino itelligit extra seip
sam ꝺm igit̄ q̄ ista sup duo radicant i aia
quoꝝ vnū est sicut forma t alteꝝ sicut mā:
t placet nobis h̄ multum dictū auerroys i
q̄ois theofrasti solone qui q̄siuit q̄l̄r differ
rēt potentie māe:t potentia intl̄cus possibi
lis t dixit q̄ necesse est alia eē p̄ncipia rez
corporeaꝝ t incorporearū. Corporea enim
h̄nt mām t formā. incorporee aūt oio sunt
forme t h̄nt tm̄ in se id qꝺ ē vniuersaliter a-
gēs t id qꝺ ē possibile t h̄ ꝺuenit intelligē
tijs ſepatis oibꝰ t ꝛō ꝺuenit eis reflectēt lu
mē intellcūs sui supra se qꝺ nō possꝫ esse si

esset tantum intellcūs agēs in eis quia ille nō nisi ſpgitur ad intelligibiles formas ⁊ reflectit in ſeipſum: ⁊ ideo omne quod habet lumen intellectus in ſe reflexum est cōpoſitum ex bis principijs ⁊ ſic aima rationalis ⁊ est b̄ aliquid ⁊ nō est b̄ aliquid quia est b̄ aliquid eo quod est ſb̄ſtantia pfecta forma li ⁊ poſſibili patiente b̄z quid ⁊ non ſimpliciter. Non est autem b̄ aliquid quia non ē b̄ pfectum ex mā ⁊ forma ⁊ est ſepata a formis intellectorum. cum. n. anima ſit reſultatio quedam lucis intelligentie ſepate erūt i ipſa duo neceſſaria: quorum vnū est forma lucis ⁊ alterū ē id in quo lux recipitur ⁊ ſtat vt fiat ens aliquod mūdi ⁊ ab b̄ esse anime fluunt due v̄tutes quarum vna est intellcūs agens qui cātur a luce recepta ⁊ alius est intellcūs poſſibilis qui cauſat ab eo i quo lux recipitur ⁊ in bis duobus pfecta ſb̄ſtantia ex̄ns ſepata anima est ſb̄a pmanens ſemp ⁊ non corrupta p mortem corporis: ſic̄ noſ inferius oſtendemus: cum autem ſepatus et immixtus d̄r intellcūs agens ⁊ poſſibilis ſil̄r b̄ erit eodem mō in vtroq̄ quia neuter eorum est virtus in corpe: ⁊ ideo immixtus ē vterq̄ eorum. ſil̄r aūt vterq̄ ſepatus est a formis intelligibilium: ⁊ ideo agens v̄liſ ē ad agendum ⁊ poſſibilis vniuerſalis est ad recipiendum qō non poſſet esse aliquo mō ſi ſpecificarentur vt eſſent ens aliquod: q̄ illud ageret formam ſuam tm̄: ⁊ non ad omnia. Ex bis igitur patet que ſit nā ⁊ q̄ agētis intellectus ꝓprietates.

Capitulum vigeſimum de compatō ne intellectus poſſibilis ⁊ agentis ⁊ ſpeculatiui.

EX bis autem facile aduerti pōt q̄ duo ſunt opa agentis quorum vnū est abſtrabere formas intelligibiles quod nihil aliud est niſi facere eas ſi plices ⁊ v̄les. ſecūdū est illūinare poſſibilē intellectū ſicut lumē ſe babet ad diafanum q̄ oz q̄ ſpēs v̄lis q̄z diu est v̄lis ſemp ſit in lumine agentis: ⁊ ideo quando recipit i poſſibili intellectu oz q̄ in lumine agentis recipiat: ⁊ ideo optet poſſibilē illuminari lūie intellcūs agentis. ſil̄r autem poſſibilis duplr̄ b̄z cōpatōem: compatur enim ad agentem ſicut completus lumine ſuo ⁊ compat ad formas ex fantaſmis elicitas ſicut motuſ ⁊ formatꝰ ab eis que forme ſic ſpeculate ab intellectu poſſibili vocantur intellcūs ſpeculatiuus. ſpeculatiuus autem etiā duo b̄ b̄z esse vnum quidem in lumine agentis quo efficitur ſpeculatiuus. alterum autem ex cōpatione rerū quarum ipſe est ſpecies ⁊ quo ad boc multiplicatur ⁊ variatur b̄m potentiam ⁊ actum. Ex p̄mo autem esse non babet pmutationem ſicut diximus ſupra: ⁊ iō quando ꝓpamꝰ iſtos intellectus ad ſe inuicem: tunc intellectus qui est b̄m potentiam dictus tempe p̄or est in individuo quolibet qm̄ p̄ius intelligimus in potentia ⁊ nō tm̄ opaf itll̄cus agēs adbuc in nobis aliquas intelligētias ſpeculatiuas poſtea autem creſcentibꝰ exp̄imento ⁊ tpe icipit i nobis manifeſtari opatio intellectus agentis p ſepationem intelligibiliū: ſed v̄l̄r b̄m ſb̄am ꝓpā do poſſibilē intellectū ad agētem tunc non precedit tpe quoniam ſi ꝓpenf iſti intll̄cus nō ꝓut manifeſtanf in nobis: ſed b̄m ſuas ſb̄as tunc agens p̄ior est acto ⁊ informans informato: ſed b̄m bāc ꝓationez nō pōt dici q̄ poſſibilis aliq̄n intelligat ⁊ aliq̄n nō intelligat: ſed potius ſemp intelligit quia b̄m bāc ꝓatōem nō ꝓiūgit niſi intellectui agēti cuius intelligere est ſp eo q̄ nō egredit ex ſeip̄m ſicut diximꝰ ſupra. ſepatus. n. ſic intellcūs tam poſſibilis q̄z agēs q̄z etiā ꝓpoſitus ex vtroq̄ ſolūmō est q̄ v̄e est. ⁊ eternū ē ⁊ nō q̄ aliquando est intellcūs ⁊ aliq̄n nō ē ſicut ē ſpeculatio de rebꝰ p̄ticularibꝰ ⁊ iſte ſic ſepatꝰ ſolus ē ⁊ imortalis ⁊ ꝑpetuus p manēs apō aiam ét q̄n fuerit exuta a corpe q̄n qō mō intelligit aliq̄n ⁊ aliq̄n nō b̄ iō ē q̄ mouef a fātaſmatibꝰ q̄ ſūt in potētia itelligibilia ⁊ iō nō ſp actu mouent: ⁊ ideo diximꝰ ſupra q̄ nō ſp pmanet talū intellcūs: et iō ét q̄n talis est in toto ſepatus intellectꝰ q̄ ē ꝓuerſio intellcūs poſſibil̄ ad agēte q̄ totū intelligere ſuū babet intra ſeipſum: tunc ñ remiſcimur q̄ r̄miſcētia fit p ꝓuerſiōez ad p̄ticularia que ſunt in fantaſmatibꝰ ⁊ fit mediāte cogitatiua que est actus rōis ꝓferiētes

de ꝑticularib⁹ ⁊ ꝫ nō habet intellectus possibilis ꝓ ꝯuersionē ad agētem: sed potius ꝓ ꝯuersionē ad fātasmata ⁊ ex illa ꝑte est ꝑpassibilis intellectus sicut ostendimus supius ⁊ ꝑm ꝫ corruptibilis est ly in se sit sba ꝑpetua sine ꝫ tamē fantasmate ⁊ corruptibili intellectū cogitatio de ꝑticularib⁹ nihil oio determinatum intelligit in ꝑticularib⁹: ⁊ iō quando ꝯingit ipsum separi ab actib⁹ virium sensibilis anime: tunc nec reminiscitur nec imaginat ly enim sbstantia ipsa rōnalis tota separetur a corpe: tamen ꝑm quasdā vires nō opat nili in corpore: ⁊ ideo cum non est in corpore tunc nullā hz opationem intellectus ꝑm ꝯuersiones ad illas ꝑm naturā

Amplius autem adhuc aliud est cōsideratione dignum de istis intellectib⁹ qm̄ in veritate qm̄ intellectus possibilis ꝓcedit de potētia ad actū tūc vtit reminiscentia ⁊ sensu ⁊ imaginatione ⁊ fantasia qm̄ ex sensu accipit experientiam ⁊ experientys memoriam et ex memorijs vniuersale. cuz autem iam hz sciam vocat intellectus adeptus ⁊ tunc nō indiget amplius vtutibus sensibilis anime sicut qui querit vehiculū vt dicit auicen. ad vehendum se ad patriam cum ꝓuenerit ad patriam non indiget amplius vehiculo. posumus igitur dicere ꝙ sic separatus intellectus qui hz iam intelligibilia ⁊ nō cōuertitur nisi ad agentem ⁊ ad seipsum est tātū qđ est ꝑz quia verissime ē qđ est denudatū a mā ⁊ a māe appēdicys. mā. n. ꝓpter priuatōnē ⁊ mutationē turbat vez esse ⁊ tunc ille adeptus intellectus qui in simplici cōsistit intellectū immortalis ⁊ ꝑpetuus est. ⁊ in illo nō remiscimur nec vtimur aliqua vtute sensibili quia intellectus qui vtit remiscētia ⁊ cogitatōne ē passibilis ⁊ mutabilis: ⁊ quia passivus est corruptibilis est eo ꝙ cōicat corruptibili: ⁊ corrumpitur illo interi⁹ corrupto cū sit in se sba icorruptibilis. Sine boc. n. talꝫ passivus intellectus nihil oio intelligit eo ꝙ ois nostra scia oritur ex sensib⁹ ⁊ iō intelligere intellectus possibilꝫ post mortē ē equocū ad intelligere in vita qū vtit sensib⁹: ⁊ intelligere ꝑ⁹ bitū scie ꝑm solā cōuersionem ad agētē est equocū ad intelligēdū accipiendo sciam ꝑ experimētū ⁊ memoriam. Sic igitꝫ ꝑz ꝙ intellectus agēs est forma possibilꝫ: ⁊ sunt istī duo vnuz sicut cōpositum: sed opationibus sūt diversi sicut patet ex omnibus ꝓius habitis.

Tractatus tertius de anima de actionib⁹ intellectus possibilis.

Capitulum primum de intellectu indiuisibilium diuersimode dictorum.

Hys aūt sic ꝓtractatis de natura intellectuū anime rōalis videam⁹ de actib⁹ intellectus possibilꝫ qz sic melius ad huc declarabitꝫ de nā ei⁹: ⁊ qz ꝓior est act⁹ intellectus sup indiuisibilia qz̄ sup cōpositā ob hoc primo de actibus intellectus sup indiuisibilia est pscrutandū. oē. n. qđ intelligitꝫ vt vnū intelligitꝫ quia scire plura possumus simul ⁊ semel sed intelligere mime. oē g⁹ qđ intelligitꝫ intelligitꝫ vnum. est aūt vnū qđ dꝫ idiuisū qm̄ ꝯpōit oppoitꝫ: ⁊ illō ē icōplexū. ē ēt vnū qđ multitudini diuidentiuz oppositū est ⁊ illud ē ꝯtinuū ⁊ ē vnū sic rōe vnū ⁊ hoc ē vnū forma ⁊ est vnū qđ simplr ē vnū qđ est impartibile ꝑm rē ⁊ illud ꝑtatione ꝓium est vnum intellectus autem vn⁹ actus cū sit vnū de omnibus istis vnus est indiuisibilium quidem igitꝫ que sunt incomplexa intelligētia siue intelligere quod ē actus intelligendi in omnibus his est circa q̄ nō est flm̄ eo ꝙ sicut inferius ostendem⁹ nū qz accidit error intelligibilium in intellectu hz autem intellectus vocatur apud arabes informatō eo ꝙ intelligere talia est informari intellectū possibilē naturis formalib⁹ eorū. intellectus aūt cōplexorum qui est enuntiationis vel cōpōis vocatꝫ fides ꝓ assensum intellectus ad talia. Jn quib⁹ igitur intellectib⁹ iā flm̄ ē ⁊ verū quia enūtiatione alicuius de aliquo iā necessariū ē eē cōpōem alicui⁹ de aliquo qz vnū incōplexū cū altero ꝯponitꝫ ⁊ aliud affirmatꝫ de ipso vel negatur ab eo. talis. n. intellectus sunt de eo quod iest ꝑm ꝙ ineſt predicatū sbo. vm. n. ⁊ flm̄ non sunt nisi in respectu cōpōis alic⁹ cū alio l'oi uisionis alicui⁹ ab aliquo. Est aūt ꝓz intellectus icōplexorum qz̄ cōpōis ⁊ quodāmō causa ei⁹ g cōpōis ē quēadmodū ⁊ empe. dixit de nā ingens ꝙ capita ꝑm nāz germinauerit

ꝛ ꝺm germinoꝝ nām ꝛ ſibi cōgruentiū fuerunt ꝓmo ſine ceruice que poſtea ꝑ amiciam ſuis germanis ceruicibꝫ aſſociata ſūt quando amicicia commiſit res germanas ſibi in generationem rex. Sic.n.ꝛ bec ſepata ꝛ incōplexa intelligūtur ꝛ poſtea germana ſuis germānis cōponuntur ꝑ intellectuꝫ ꝛ ab bis que nō ſunt germana diuiduntur ꝑ negationeꝫ bꝫ ad b̄ vbi gratia incōplexū quod eſt aſſimetros ꝛ incōplexū qꝺ eſt aſſametros cōiunguntur cū ꝺr̄ q diameter ē aſſimeter ꝛ boꝝ compoſitoꝝ eſt etiā intellēs vnus qm̄ non ſimplr accipiunt vt plꝛa ſicut dicit enuntiando: ſed vt vnum in altero vel vnū ab altero. Et bec n̄ ſūt enūciata vt plura ſicut dicit enunciando ita intelligit. In bis que ſunt incōplexa cū intelliguntꝫ nullū confingit tps vel ꝺria tpis. Dim.n.taliū intellectus eſt ꝑ rei ſimplicē ſpēꝫ que denuꝺata eſt a cōditoꝝibꝫ māe quaꝝ vna ē motꝫ ꝛ altera tps: ꝛ ideo talium intellcūs abſtrabit ab ab oi ꝺria tpis. Cū āt ꝑ ꝓpoem vnū de altero ſignet licet in re non ſit compoſitō ſed vnio vnius cum alio niſi ꝺm modum cuiuſꝺam eſſe quod habet vnum in alio ꝛ b̄ eſſe ſignificatur ꝑ verbu notāt cōpōnem ꝛ quia ſignatur in actione eſſe ideo oportet q figuret ꝺifferentiā aliquā. eē. n. tale mēſuraꝫ tps: ꝛ ideo intellcūs intelligēs factoꝝ fuit ſine preteritoꝝum ꝛ futuroꝝum falſum eſſet vt ſi non album albo ꝓponit verū autem quā ꝺo ꝓponit cū eo quod ꝺm veritatem ē albū ꝛ b̄ ꝓtingit ꝺm quamlibet ꝺriam tpis: Nō n. ſoluꝫ falſū ꝛ verum ē ꝺm pñs tps vt ſi ꝺicatur qm̄ cleon eſt albꝰ vel nō eſt albꝰ: ſꝫ ēt qꝛ erat albꝰ ꝛ qꝛ erit albꝰ vl̄ nō erat albꝰ. in ꝺibus autem bis ꝓpōnibus lꝫ verum ꝛ falſum a re cauſet: tm̄ cōpō ꝑ certo in aia ē cōponēte. qꝛ tria ſunt in cōpōe. ſ. ſbm ꝛ predicatū ꝛ cōpō media: ꝛ tm̄ ꝺue ſunt in re res videlicet cui aliqꝺ ieſt ꝛ qꝺ ieſt ꝛ vnū ieſt alteri ſine medio ꝛ ideō nihil in re rm̄det cōpōi niſi ipſa vnius ꝺuorum vnitoꝝ ſed cōpō ē i aia vniēte q̄ accipit ꝑmo ꝺiuiſa ꝛ poſtea cōponit fr̄m eē verū cū ſint relati oēs vniuſcꝰ qꝫ relatinoꝝum ꝛ ideō ſunt in re ſicut in cā efficiēte: in aia autem ſunt ſicut in ſbo. in aia āt ꝺico eſſe quod eſt in cōpoſitione quaꝫ facit anima in voce autem ſunt ſicut in ſigno.

Quicquid autem ꝺe bis ſit ſciendum eſt bic q quecunqꝫ cōtingit ꝺicere in componendo cōtingit etiam ꝺicere ꝺiuidendo: ſed cū cōponit anima tunc cōponit diuiſa ꝛ cum ꝺiuidit tunc ꝺiuidit cōpoſita: ꝛ ideō ante oēm anime cōpoēꝫ eſt diuiſio ꝛ ante oēꝫ ꝺiuiſionem eſt compō. Eſt āt in ꝺiuiſione cōpoſitio que diuiſio notat q̄ vnū negat ab altero ꝛ ſic ꝛ diuiſio ꝛ cōpō aduenies cōpoſita ꝛ diuiſa referant: ꝛ in illo vt vnū vel vnita intelligūt: ꝛ inde vnū cōpoſitū facit intellcūs cōponēs in vnoquoqꝫ diuerſorum ꝓius ꝛ poſtea cōpoſitoꝝū. Indiuiſum aūt vnūquodqꝫ aliquando vocat indiuiſibile ſicut continuum eſt vnū: eo q eſt indiuiſum. idiuiſū. n. ꝺupl̄r ꝺr̄ potēſile videlicet ꝛ actu indiuiſum. n. actu eſt cōtinuū lꝫ potentia ſit diuiſum ꝛ b̄ tale intelligibile nihil ꝓhibet vna ſimplici actione intellcūs intelligi: ſic indiuiſibile: ꝛ b̄ q̄ intelligit longitudinem ꝛ illi⁹cā eſt q̄ nō intelligit lōgitudinem ꝑ ptes que potentia ſunt in ipſa accipiēdo eā lꝫ potius ꝑ vnam ſimplicē ſpēm longitudinis que eſt forma vnius que vnit oēs ptes longitudinis faciendo eas vnum in eē i actu. actualiter enim vna longitudo indiuiſibilis eſt ꝛ ideo in tempore vno vel in mom̄to totā ꝑ ſpēm longitudinis intelligit q ſil̄r eſt in intellectu cōtinuoꝝ ſicut tpis ꝛ aliorū: quia tempus ſimiliter eſt indiuiſibile actu ꝛ potentia diuiſibile eſt ſicut cōtinua lōgitudo. vnde lꝫ vtranqꝫ ptem habeant ante ꝛ poſt: tamen: quia intellectus non accipit cōtinuum ꝑ ptes ſed ꝑ ſpēm totius: q̄ nec partium quedam eſt nec ptes omnes: ſed quiditas vni⁹ in actu diuiſi exiſtentis ideo vna ꝛ ſimplici actione intellectus intelligitur. Non.n.cōtingit ꝺicere q ꝑ vtrūqꝫ iſtorū intelligit ꝑ medium quia id quod intelligitur ꝑ medium ſui ſicut ꝑ ptem b̄ eſt diuiſum in actu. non enim habꝫ medium actu niſi diuiſum in actu ſed illud continuum non eſt diuiſum: ita q ptes eius ſequeſtrate ſint ſeoꝝſum niſi potentia. res aūt ꝑ qꝺ ē in potentia nō intelligit: ſed ꝑ id qꝺ ē in actu. Si aūt intellcūs eſt vtrūqꝫ intelligēs ſeoꝝſum b̄ ē ꝑ ptem extra ptem tunc ēt tps in

telligẽdi vnũ diuidit a tpe intelligẽdi alterꝫ
Cũ qñ intelligit ptẽ vnã tũc in eodẽ mo-
mẽto nõ intelligit alterꝫ. tunc. n. itelligere ẽ
in tpe qõ ẽ sicut intellcũs ẽ. in lõgitudie ãt
diuisa diuisuꝫ ẽ inte lligere ergo i tpe diuer
so pficere ⁊ intelligere est vnⁱ⁹ ⁊ alteriⁱ⁹ ptis
Si aũt intelligit longitudinẽ sicut vnũ i ac-
tu qõ ẽ ex vtrisqꝫ ptibus q̃ sũt in ea potẽtia
solũ tũc ẽt intelligere ẽ i vnico tpe qõ ꝓpor
tionat intellectui lõgitudinis ex vtriusqꝫ p
tibⁱ⁹ ꝯposito ⁊ b ẽ vnicũ ⁊ idiuisũ tps itelli-
gẽdi: qz vo ñ solũ ẽ aliqd indiuisuꝫ quãtita
te q̃ actu est quantitas vna: sed aliqd dicit
specie indiuisum qõ formaliꝫ ẽ vuũ sic caro
⁊ lignũ lꝫ sit indiuisibile nõ potentia ⁊ p se
sicut quantuꝫ lꝫ p accñs eo q̃ ẽ forma eius
qõ indiuisibile ẽ p se ⁊ illo diuiso accidit il-
lud diuidi sicut diuiso ligno spẽs ⁊ forma
diuiditur p accũs tñ illud qõ p accñs sic di
uisibile est spẽs ⁊ forma indiuisibile est ꝺm
q̃ ipsum indiuisibile sic vnica intellcũs ac-
tione intelligit ⁊ in spẽ indiuisibili ⁊ vnica.
Hãc ãt vnicã intellcũs actõem quidez vo
cãt indiuisibilẽ aiam eo q̃ i tali vt ita dicã
intellectõe aie p diuersos actⁱ⁹ nõ diuidũt ta
lia cũ sint diuisibilia p accñs diuisione sui
sbi ⁊ nõ inq̃tũ sunt b q̃ sunt p formas suas
sic q̃ sunt gditates sbiectoꝝ taliũ. boc igit
qõ intelligit sbm est diuisibile: ⁊ si diuidat:
tunc etiã tempus intellectiue diuidit: qz in
ptibⁱ⁹ tpibⁱ⁹ intelligit ptita ⁊ diuisa ꝺm actũ
sed nõ intelligit ea sic sed potius inq̃tũ for
ma ⁊ spẽs: b tñ nõ ẽ sepabile ab eis qz tles
spẽs pbice ꝺm rõem nõ sepant ab eis cum
mãm in sua rõe ꝯcipiant ⁊ b indiuisibile fa
cit talia vnũ ⁊ intellectũ eoꝝ facit vnicum
⁊ indiuisum ⁊ tale indiuisibile qõ ẽ forma
facit in lõgitudinem vnam lꝫ sit diuisibilis
potentia. tale. n. vniens qõ est forma ⁊ spẽs
ꝺm sili̇tudinẽ vnã ẽ in oĩ ꝯtinuo sine illõ po
sitõeꝫ bẽat in ptibⁱ⁹ vt lõgitudo sine nõ bẽ
at positõeꝫ in ptibⁱ⁹ sicut tps lꝫ autem talis
forma ꝺm esse nõ sit sepabiliꝫ a mã q̃ vnit et
sit indiuisibilis p accidens diuisione sbiecti
tñ simpliꝫ ꝯceptⁱ⁹ eiⁱ⁹ vlis. nec ẽ diuisibilis
nec sepabiliꝫ a mã. oẽ. n. quod itelligit denu
datũ ẽ a mã ꝺm q̃ ipsa ẽ indiuiduãs: sicut
oẽ vle sepat a ꝑticulari. põt tñ rõ diffinitiꝫ
esse in se cõcipiens mãm: sed illa nõ erit in
diuiduans: sed erit quasi oria ꝯstituens ip-
sam formã: quia nõ ẽ solũ mã sed potius cã
eiⁱ⁹ sicut qñ diffiniẽs carnẽ dico q̃ ẽ mediũ
ẽ tactu ex ca. ⁊ fri. ⁊ bu. ⁊ sic ⁊ sic ꝓportiona
bilit nominãdo ꝯmixtũ ca. ⁊ fri. ⁊ bu. ⁊ sic
cũ nõ dico simplicẽ mãz lꝫ ẽt cãm effectiuã
ꝯmixtiõis carnis. multitudinẽ ergo itelligit
ꝯponibiliũ intellcũs vnⁱ⁹ vniuoce ꝯpõis et
multitudinẽ potẽtialẽ accipit intellcũs vni
cus vniuoce actus ⁊ multitudinẽ ptiũ mãe
⁊ sibi accidit vnicus intellcũs vniuoce spẽi
⁊ forme. Id autem qõ simpliꝫ indiuisum ẽ
sicut punctus ⁊ vnitas. oĩs. n. pũctus diuisio
est: ⁊ nõ diuisibile diuisio. n. sp fit in puncto
⁊ tñ nũq̃z diuidit. oẽ ãt bmõi idiuisibile bz
q̃ ẽ indiuisibile noie priuatio mõstrat eẽ in
diuisibile sicut dicimⁱ⁹ q̃ pũctⁱ⁹ ẽ cⁱ⁹ ps nõ est
⁊ sic est in oibⁱ⁹ alijs simpliꝫ indiuisibilibⁱ⁹ si
cut vnitas ẽ ⁊ sicut ẽ nũc. Cñ. n. illa sumũt
vt ꝑuatio suarũ q̃titatum tũc nõ accipiũtur
in se: sed in suis quantitatibus quas ꝑticipãt sicut punctⁱ⁹ ẽ terminus linee ⁊ vnitas i
aggregatõe nũeri ⁊ nũc in cõtinuatione pre
teriti ⁊ futuri: ⁊ tũc nõ nosceret noie ⁊ rõne
priuata: quando autem ꝺm se accipiuntur p
nationis nomine monstrantur ⁊ tunc etiam
ut priuationes per suos habitus oppositos
intelliguntur ⁊ bec sũt itelligibilia quasi re
flexa ⁊ vna ⁊ similis ratio est in intellectu
omnium illaruꝫ priuationum. nisi enim ita
diceremus quomodo possemus dicere q̃ i
tellectus cognoscat malum quod priuatio
est ⁊ ignorantiam que est priuatio sicut alibi
monstratum est. In omnibus intelligibili
bus oportet intellectum potentia primum
esse cognoscentem: ⁊ cognoscibile postea es
se in ipso ꝺm actum ipso intellectu eodem
remanente. Quoniam sicut supra ostendi-
mus intellectus possibilis diuersificatur
per intelligibilia sicut materia diuersificat
p formas. Et ideo accipiendo ꝯgnoscibile
accipit aliquid extra seipsum. Si autem ali
cuius intellectus nullũ bz õnino contrariꝫ
um: sed intelligibilia oportet q̃ ille per ali-
quod cognoscat quod non habet contrariꝫ
um: ⁊ hoc intellectus ille qui ratio et causa
est intelligibilium: ⁊ ille cognoscit seipsum

Tertius

ꝛ cognoscendo se cognoscit alia: ꝛ illud intelligere nullo mō egreditur extra se ꝛ cū sit ratio oīum sicut ars artificiatoꝝ oportet ipm eē sepatū ab oibus: ꝛ erit sēp in actu ꝛ nūq̄ in potentia eo q̄ intelligere suū nunq̄ egreditur extra se: sibi.n. semp ē pns: ꝛ hic ē intellectus intelligibiliū sbarum separatoꝝ: ꝛ maxime intellectus cause prime.

Capitulum secundum ꝛ quis intellectus est semper verus: ꝛ quis aliquando verus aliquando falsus: ꝛ q̄ actus sensus ꝛ intellectus sunt actus perfectus ꝛ motꝰ simplices.

Amplius autem intelligibilia inuenimꝰ oiuersificata: quoniam quedā sūt composita: quia aliud dicitur ō aliqno quam compōnem in eis facit intellectus: lz faciat eam ꝺm rei congruentiam. ꝛ quā do aliquid dicitur de aliquo sicut affirmatio vel diuiditur vnum ab alio sicut negatio oportet q̄ omnis talis cōpositio sit vera aut falsa: sed non ois intellectus est verꝰ aut falsus: quia sicut sensum inuenimꝰ variari circa sensibilia: ita intellectuꝫ circa intelligibilia. sensus enim quando est sensibilis per se q̄ de natura sua facit sensum: ꝛ est causa sensibilitatis aliter est q̄ quando est sensibilis per accidens q̄ de natura sua non facit sensibilitatem. ita etiaꝫ de intellectu intelligibiliū. intellectus.n. speculatiuꝰ q̄ de nā sua speculatiuꝰ ē alr se bz q̄ ille q̄ ē intellectꝰ p accidēs. vle āt simplr de nā sua ē intellectꝰ specl'atiuꝰ: quoniā ꝺ ē motiuū intellectꝰ possibil': sic̄ sensibile p ꝑm ē motiuū sensus. Cōpō autez intelligibiliū accidit ex cōueniētia rerū: ꝛ hoc ñ mouet intellectum ꝺm q̄ huius est: ꝛ ideo intellectus qui simplex conceptus est: est eiusdem quod est res ꝛ fōza sbalis qua aliquid erat esse: hoc est quo erat esse semper ꝛ perpetuo esse aliquid quia per formam substantialem omne quod est aliquid: aliquid ꝛ substātialiter est. Et hic intellectꝰ qui ꝑpie ꝛ per se intellectus est semper ē verus veritate rei ꝺm q̄ verum dicimus id quod vere ē ꝛ veram habet essentialitatez ꝛ non decipitur intellectus circa id: ꝛ ꝺ intellectus non est aliquid de aliquo sed simplex rei conceptus per formā suā. Sic.n. videt q̄ ꝑpium obiectū visus semp ē verū ꝛ non decipit visꝰ circa id sed nō sp verꝫ ē quādo visibile cōponit cū aliquo sic̄ fit i visibili per accidens vel cōi. non.n. semp ē verū q̄ album quod videt sit bō vel ñ sit bō quādo visus dicit albū esse boiem: vel quādo dicit nō esse boiem. Sil'r est de intellectu quando intellectus qui nihil bēt nisi simplicē cōceptū mētis sp verus ē. ꝯponēs āt nō sp ē verus qñ accidit intellectui intelligibile p accñs: sicut sēsui sēsibile p accñs. ꝛ ꝺ in illo fl'ificat intellectꝰ iparū. Quecūq̄ āt sine mā sūt sicut sbe sepate intelligūt res p simplices rerū qdditates. ꝛ ꝺ nō falsifical' intellectꝰ ipaꝫ. Quecūq̄ āt vnuꝫ real'r i eē aliquando accipiūt: non oꝫ q̄ hoc fiat p acceptionē rerū ꝛ dr̄arū ꝛ ꝺuēientiā ipsarū vl' eoꝫ ptic'lariū. Et hoc accidit intellectui p extensionē sui ad bīsitiuas ꝟtutes. ꝛ in tl'i cōpositione ꝛ diuisiōe frequēs incidit mendaciū. in tl'ibus āt sepatis que nō babēt ꝺtrariū in suis intelligibilibus eo q̄ intelligibile nullū extra se recipiūt idez ē ꝺm actū scia eoꝫ cū re scita: ꝛ hoc maxie i intellectu cause prime est verus q̄ illa oio simplex est ꝛ suum intelligere ꝛ suum intelligibile cum suo intellectu sunt idem oio. in alīs autem intelligentiis que sunt inferioris ordinis etiā verus est sed plus differentie inter suum intelligere ꝛ suum intelligibile ad suū intellectum. hec autez differentia in parte superius posita est: sed ad plenum etiā subtiliter habet dici in scientia diuina. scientia autem nostri intellectus est prius in potentia q̄z in actu. ꝛ sicut diximus superius q̄ in indiuiduo quolibz prior est potentia q̄z actus. vniuersal'r autem loquendo ꝛ simplicicter tunc prior est scientia in actu q̄z in potētia ꝛ tempore: sicut superius diximus q̄ est in potentia nūq̄z fit in actu nisi ex eo quod ē in actu. ꝛ ideo in intellectu mortalium etiam prior est intellectus agens ꝛ bitus ꝑmoꝝ ꝓncipioꝝ que scimus per naturam inquantum terminos cognoscimus: hec enim ꝓncipia sūt quasi instrumenta quibus agēs educit

possibilē de potentia ad actū. Et hec istrumenta determinata ex determinatiōe sēlibiliū oriunt expimentis ꝛ mēoꝛijs mouentibus possibilē intellectū: ꝛ sic acquirit hāc sciam ꝛ illā. in tali āt motu intellectus qui ē simplex receptio intelligibiliū sine motu ꝛ trāsmutatiōe cōsideratiōe dignū est qualiter dꝛt ab alijs motibus pbicis. Jn sensu enim expꝛesse videt ꝙ sensibile ē agēs in sensitiuum ex potētia exīte in hoc ꝙ sit actu ens: ꝛ videm⁹ ꝙ id quod est sic agens in actu ipm sensibile nihil patit oio etiam quādo recipit a sensu nō abijcit aliquid a sensu nec pꝛogredit de forma in formā fluendo quēadmodū forma gnāta i mā. Jn motu aūt pbico ꝛ agens patit aliqd a patiente: ꝛ quādo patiens recipit eā qō agēs cōtinue fluit de forma in formā quousque venit ad pfectiōem perfectio motus. ꝛ iō dixim⁹ in pbicis ꝙ motus pbicus ē imꝑfectus actus existentis in potentia bm ꝙ ē in potentia. vnde quando sensibile mouet sensum oportet ꝙ alia sit hec spēs motus a motu pbisico: cum duo sint in diffinitione motus pbisici cum dicitur actus imperfectus: alterum eoꝝ accidit motui ꝛ non est de essentia sua ꝙ; videlicet est imꝑfecti: ex sui aūtē natura conuenit ei esse actum: ꝛ ideo quādo non est imperfecti tūc est actus perfectus. Sic autem est quādo est actus sensitiui a receptione sensibilis. Jlle enim est actus simplex ꝛ ideo nō fluens de forma in formam: ꝛ ideo est actus perfecti: ꝛ nullo modo vlterius ad aliqd i potentia existens: multo magis autez hoc in intellectu: quoniam supꝛa ostendimus: qm̄ ipassibilitas intellectus in receptione intelligibilium maioꝛ est q̄z impassibilitas sensus in receptione sensibilium. Et ideo sentire ꝛ intelligere simile est actui qui est dicere solum sine aliquid enūciare verbis quia in actione que est dicere statim est actio completa absq; eo ꝙ pꝛecedat ipsum actio diminuta sicut fit in motu pbisico in quo diminutus actus continue pꝛecedit ꝛpletum quousq; compleatur totus motus dicens autem exꝑimit dictum simplici actione: ꝛ sic est sentire ꝛ intelligere plus q̄z sentire: ꝛ hoc pꝛecipue ē verū de motu simplicis. Simplicem autem sensum ꝛ intellectum voco sensum sensibilis per se: ꝛ intellectum per se: ꝛ non bm accidens intelligibile.

Capitulum tertium ꝙ est idem intellect⁹ componens ꝛ dividens itelligibilia: sicut idem est sensus communis.

Cum autem determinatuz est aliqd esse conferens sive letum aut aliqd esse inconueniens sive triste tunc est sensus per accidens aut intellectus per accidēs quia tunc aliquid firmat aut negat componendo vnum cum altero vel diuidēdo vnum ab altero: ꝛ tunc aut mutatur per appetitum ꝛ motum si determinant aliquid letum: aut fugit pꝛopter appetitum ꝛ motum: si determinant aliquid triste. conferē tia autem facientia leticiam ꝛ inconueniē tia facientia tristiciam sunt cōmunia: ꝛ sūt circa sensibilia tantū: ꝛ ideo oportet ꝙ due passiones anime bm quas est letari ꝛ tristari sit quoddā agere appetitus ꝛ motus quidam appetitus anime qui motus fit sēsibili mediante quod sit aut bonū aut malum aut aliquid bmōi conueniens vel icōueniens ad leticiam vel ad tristiciam que est bm sensibilem animam. ꝛ ideo pl'o dixit ꝙ ois delectatio ꝛ tristicia sunt generationes facte in sensibilem animam: ꝛ vez est qō dicit de delectatōne habente contrarium. Si autem est aliqua delectatio in cōtemplatione eius qō diameter est assime ter coste: illa non habet contrarium: ꝛ non est anime sensibilis. Et de illis in etbicis erit querendum. Sed hoc quod hic scien dum est ꝙ leticia ꝛ tristicia in sensibilibus sequitur fuga ꝛ appetitus: ꝛ per appetitū motuz: fuga autem ꝛ appetitus ideo sunt in pꝛima radice sua bm actum: quoniam vna pars que est appetitiua sive motiua pagitatur: vna enim pars anime est que pꝛesens delectabile appetit ꝛ tristabile pꝛesēs fugit: pꝛesens autem est appetitus vniuersalis fuga bm actum: quia contraria sūt eiusdem potentie. ꝛ ideo idem est fugere ꝛ persequi: ꝛ non alterum appetitiuum.

ꝛ fugitiuum: neqꝫ adinuicem omnia ista sunt altera nec a sensitiuo. Q̃ autem idez est esse appetitiuum ꝛ fugitiuum: dico in in cõi: quia vtrũqꝫ appetitiue aie ꝛ vtrunqꝫ ē ps aie sensibilis. Sed eē istaꝝ viriuꝫ ali quãdo differens ē sicut differunt ptes appetitus que sũt irascibilis ꝛ cõcupiscibilis de quib⁹ nos inferius ꝓsequemur: cuꝫ de motiuis ptibus aie tractabim⁹. Sed hoc quidē notãdũ ē q̃ aie intellectie sũt fantasmata mouentia itellectũ: sicut sẽsibilia mouent sensũ. Cũ aũt se extẽdit cogitãs intellectus: ꝛ determinat affirmãdo vel negando bonũ vel malũ: tunc sequit fuga vel p̃secutio. intellectus ãt appetibile determinans se habet in rõne vtẽtib⁹ sicut extimatiua i nõ vtẽtib⁹ rõne. Ex hoc apparet q̃ in talib⁹ nequaq̃ aia intelligit rõnalis sine fantasmate ex quo vle elicit: ꝛ ē vnus itellectus cõpans ꝛ diiudicans oē qđ monet cũ fantasmatib⁹. Sicut.n. dixim⁹ superi⁹: q̃ aer imutatus a medio bui⁹ fecit pupillã agendo in eã spẽm sẽsibilẽ quã recipit a re ipa ꝛ pupilla aiterũ est ab aere a quo mouet. Et sil'r auditus hẽt suum motiuꝫ. ꝛ sil'r omnis sensus: sed alterũ sensitiuuꝫ qđ vltimũ dicitur: quia vltimo venit ad ipꝫ: ꝑmum ãt dicitur eo q̃ ibi est fons ꝛ origo sẽsibilis virtutis ē vnũ formale ad quod terminatur sensus particularis: ꝛ q̃ vnũ sensitiuum ē vna medietas oium sensibilium sicut autẽ ostendimus superius sed plura est ẽm esse particularium sensuum q̃ ad ipm terminantur. prius.n. dictum ē q̃ vno ꝛ eodẽ discernit: ꝛ quid ē illũ qđ discernit ꝛ quid dr̃t dulce ꝛ calidum. Sed nũc dicẽdum ē quia ē vnũ aliquid qđ ē ꝑmũ ꝛ vltimũ sensitiuum quod ē sic vnũ: sicut terminus ad quẽ diuersa terminant est vnũ sic punctũ centri est vnũ ad quod linee terminant a circũferentia venientes. Et simil'r intellectus ē vnus ad quẽ ois mot⁹ fãtasmatũ terminat: ꝛ est formal'r respectu fantasie sicut ꝛ fantasia formal'r ē respectu sensus cõis: ꝛ sensus cõis respectu sensuũ ꝑticulariũ. hec autẽ vera sunt de intellectu: siue fantasmata ipa moueant: siue moueãt inẽtiones boni vel mali ex fãtasmatibus elicite.

Capitulũ. liij. q̃ eađ ē analogia fantasmatũ ad intellectũ q̃ ē sẽsibiliũ ad sẽsitiuum.

ESt ãt eadẽ ꝓrsus analogia ꝛ idem nũerus sensibiliũ plurũ comparatoꝝ ad sensitiuũ vnũ quod facit inter ea cõparationẽ ꝛ fantasmatum plurium ad intellectũ vnũ quod facit inter ipsa per rõnes comparationez. nihil enim omnino differt opponere ab aliquo dicente ꝛ querẽte qualiter iudicat ea que sunt similia genere alꝫ dissimilia: sicut ea que sunt vnius generis ꝛ potentie quomõ idẽ iudicat album ꝛ nigruꝫ dicemus q̃ iudicat ea sicut vltima virtus: ad quã terminat motus albi ꝛ nigri. Et similiter si q̃rat aliquis quomõ idem ē iudicans id qđ ē ex fantasmate albi: ꝛ ex fantasmate nigri: dicemus similiter sicut vn⁹ ꝛ idem terminus ad quem vltimi ꝓueniunt motus vtriusq̃: quoniam sicut se hẽnt res sensibiles ad sensitiuum vltimũ: ita se habent diuersa fantasmata ad intellectũ vnum vltimum. Si enim. d. sit dulce ꝛ. c. amaruꝫ quo ad hoc q̃ sit similitudo ꝛ species dulcis ꝛ amari. c. in fantasia. a. aũt sit res sensibilis alba: ꝛ. b. sit res sensibil' nigra: ꝛ. c. in fantasmate se habet ad. d. ꝛ. a. aut ad. b. tunc oportet q̃ cum sit fantasma amari ꝛ. d. q̃ sicut. a. c. ꝛ. d. dulcis. a. ꝛ. b. se habent mouendo sensitiuum vltimum vnum: ita. c. ꝛ. d. se habeant q̃ moueant intellectum idem ꝛ cõmutabiliter: sic est et quodammodo quo ad hoc q̃ sicut se hẽnt species in fantasmate mouentes intellectũ ita se habent sensibilia mouentia sensum. Et adhuc sicut se habent species quorundãm sensibiliuꝫ ad ipa ꝛ econuerso. ꝛ hoc contingit propter hoc q̃ fantasia est mot⁹ a sensibili ẽm actum factus. ꝛ ideo oportet q̃ in fantasmatibus sic sit sicut in sensibilibus ꝛ econuerso. Si enim sunt sensibilia eadem in genere vel diuersa: ita erunt etiam fantasmata mouẽtia intellectum. si ergo. c. ꝛ. d. q̃ sũt fãtasmata cõposita sunt eiusđ generꝫ ꝛ eiusđ ẽsꝫ: sic se hñt mouẽdo itellectũ sic. a. ꝛ. b. mouẽdo eũdẽ sensũ: ꝛ

tunc oportet q̄ sint vnum ⁊ idem quo ad boc ⁊ ab eadem virtute apprehenduntur: licz esse virtutis illius b̄m q̄ refertur ad ꝺ fantasma ⁊ illud non sit idem etiam sicut diximus q̄ est primi sensitiui non est idem quando conuertitur ad vnum sensibile: et aliud sicut diximus q̄ esse centri non est idē b̄z quod refert ad vnā lineā ⁊ ad aliā boc aūt mō p̄z silitudinē eē vnā in oīb⁹ fantasmatib⁹ ⁊ in sēsibilib⁹: ⁊ i nūero ⁊ i analogia. Eadē autē rō est si accipiant sensibilia ⁊ fantasmata diuersoꝝ generuꝫ: diuersoꝝ autē generū sunt sicut supra ostēdim⁹ in secundo que sunt diuersoꝝ sensuuꝫ: si a qdē sit dulce. b. vo sit albū: ergo ex his apparet q̄ intellectiuū itelligit ⁊ accipit spēs que sūt i fantasmatibus: boc autē nō tantū mō verū ē de fantasmatib⁹ q̄ a sensu sūt acepta: sed etiā de intētionibus conuenientis ⁊ i cōuenientis quē cū sensibilibus accipiūtur q̄ nata sūt mouere appetitū. sic.n. i fantasmatibus determinat de cōuenīēti ⁊ incōuēienti p̄ rōnem: sicut decernit imitabile vel sensibile. Et ideo homo extra sensū b̄z actū exiēs quādo videlz sēsibile nō sit p̄ns cuz sit in fātasmatū motibus: tunc mouetur p terroꝛē vel gaudiū: nō tantū somniādo sed etiā vigilando aliquādo: ⁊ hoc signū est q̄ quādo aliquis ē sentiēs b̄m rerū p̄nticiā qō ē fugiēdū. verbi gr̄a q̄ videlz q: ignis ē incendēs edificia i quibus habitat: boc.n. vt fugiendū cognoscit cōiter ois hō videns illō q: ois vides illud fugit ꝓpter hoc qō dī oratio: nā tua res agit paries dū ꝓximus ardet: h.n. inq̄tū videns mouet ad fugam Si⁹ autē quicūq̄ videt hostes ⁊ sentit q̄m p̄lia sūt siue resistēdo siue fugiēdo mouet. et sic se b̄z in b̄sibilibus ⁊ sensu: sic se b̄z in fantasmatibus ⁊ itellectu in hoie vel i fantasia rōcinat tanq̄ videt ea coraꝫ oculis suis: ⁊ deliberādo determiat futura bōa vel mala ad p̄nticia fantasmata: sic̄ p̄cipue faciunt melācolici ⁊ dormientes in somnis. sic̄ enim in somnis ad imagines mulieꝝ mouent mēbra ad coitū ⁊ p̄ficit delectatio ac si essꝫ res p̄ns ꝓpter quā spēs tales imp. mant in corpa. q̄cunq̄.n. in fantasia ē cōueniēs fōꝛa vel discōueniēs corpori statiꝫ vtutes que sunt affixe mēbris mouēt corpus ad inducēdū illā: ⁊ iō aliqui facti sūt leprosi ⁊ alīs infirmitatibus ōtenti q̄ imaginatiōib⁹ lepre frequēter ōtinēt l'alter⁹ i firmitatis cum in fantasmatibus dicat determinando aia aliquid esse tanquam letum vel tanquam triste: ⁊ si non sit b̄m esse tamen fugit tunc a tristi: aut imitatur letuꝫ ⁊ vniuersaliter sic est in omni actione: ⁊ actionem voco quod actuale potest agi per nos sicut sunt omnia que ad delectationes vel tristitias pertinent: vel ad cōmunicationem vite animalium inter se. Si autē verum ⁊ falsum: accipiatur sicut actu ita q̄ nō sint accepta in rebus actualibus per nos: que dicūtur preterita: tunc adhuc sunt i eodem genere: quoniam sunt cognitiones in fantasmatibus accepte sicut ⁊ bonuꝫ ⁊ malum actibilia ⁊ preterita: sed in eo qō simpliciter est verum ⁊ falsum differt a bono ⁊ malo quo ad genus cogitationis: quoniam simpliciter verum non est in his q̄ semper ⁊ vbiq̄ sunt vera que sunt vniuersalia ⁊ hec non sunt in fantastica cogitatione vl' cognitione sed intellectuali potentia. Similiter autem de contrario quod simpliciter est falsum: quia hoc est quod vbiq̄ et semper est falsum sine hic ⁊ nunc. differūt autem verum ⁊ falsum a bono ⁊ malo q̄ i quodam sunt quod sit agibile per nos: erit quidem verum ⁊ falsum in fantastica cognitione sed non bonuꝫ ⁊ maluꝫ. patet igitur q̄ in omnibus quoꝝ species est in fantasmatibus: sicut in pbilicis ⁊ elbicis analogia est inter sensibilia ⁊ sensuꝫ ⁊ fantasmata ad intellectum fantasticum comparata.

Capitulum quintum de intellectu matbematicoꝝ ⁊ diuinoꝝ.

Sed de bis que sunt abstractione dicta sicut matbematica que in diffinitione sua non concipiunt materiam sensibilem: videtur fortasse alicui q̄ non sit talis analogia. Sꝫ sciendum q̄ omnia talia intelligit ⁊ accipit intellectus per sensum Sicut enim accipit intellectus in bac mā

Tertius

sensibli que ē caro nasi eo q̄ cōiuncta ē per eē ⁊ diffinitiōem cuz mā sēsibili ita accipit separata mathēatica in fantasmate eo q̄ per eē cōiuncta sūt māe sēsibili lz p ꝫabstractionem vel diffinitiōem sint abstracta. Cum eni intelligit simū qđ in sua diffinitiōe carnem nasi cōcipit: oz q̄ illud nō separatū accipiat p diffinitiōem. Inquantū autē accipit genus suū quod ē curuuz in sua rōne nō accipit carnez nasi eo q̄ bm vnā rōnez saluat in qualibz mā tūc intelligit b̄ sine intellectu carnis. ⁊ quo ad hoc intelligit mathematica que bm eē nō sunt separata tāquā sint separata: qz sunt suis diffiōnibus abstrahentia ab omni sensibili mā. non ergo accipit ea separata extra materiā existētia: qa in rebus sp sunt cōiuncta. ⁊ sic receptio ipsorū ē ex fantasmate. Sed cū accepit intellectus aliquid eorū quod ꝓtundat circa illud: ⁊ pcipiēs nō eē de intellectu alicuius eoz materiā sensibilē abstrahēdo a mā sēsibili diffinit illud: talis ergo ē itellect⁹ mathēaticorū q̄ accipit ex fantasmꝭ sic ⁊ aliorū intellect⁹ q̄ sūt nālia ⁊ actualia. In oibus his videt q̄ ois nr̄ intellect⁹ ex fātasmatib⁹ oriat. Que āt sic ex fātasmatibus accipit intellect⁹ inteiligit cū ipe sit separatus oportet q̄ sint separata ea q̄ intelligit: ⁊ cum oibus his ē in potentia: postea āt in actu. Que āt bz actū sunt iūtellectu triplr̄ sūt in ipo. quorū vnū ē bm actū scire ⁊ ageř sciaz sicut q̄ ois bō ē aial q̄n actualr̄ ordinat p̄ dicatū ad sbm. secūdus āt ē scire in habitu et nō ꝯsiderare. tertiꝰ āt ē bře inchoatōez scie sicut q̄n de aliquo interrogati icōtinēti rīdere nō possum⁹ certissime tñ sciētes quidez in ꝓrio rīndebim⁹: talē. n. sciam in potētia non bēm⁹ tñ: qz sic oportet dicere aľ discere aī rīsionē q̄ nō ē vez̄ silr̄ nec i actu: qz nō actualr̄ ꝯsideram⁹: neq̄z etiā pfectione in habitu: qz si bř̄em⁹ pfecte habitū ꝓpinquum possem⁹ rīndere cū vellem⁹. Et p̄m⁹ gdez motus assilať thesauro qui in visu apphēdit. secund⁹ aūt thesauro reposito in terra tertius āt thesauro recōdito q quidē hētur sed ē reclusus ⁊ clauis in promptu nō habetur vel inuenitur.

Capitulū. vi. qualr̄ intelligunť diuina que sūt separata i quo ē digressio ꝺclarāsb qđ dixit alexāder: ⁊ improbatōez eiusd̄ erroris.

His āt habitis sciēdū q̄ illud est res intelligens p suā essentiā solum qđ ē itellectus oio: ⁊ vniuersaliter ē intellect⁹ i actu semp existens: ⁊ hic est intellectus ⁊ itelligētia omnino separata. ⁊ ideo neq̄z in potentia existens: sed semper in actu nō solum habens sed etiam faciens de se oia intelligibilia. ⁊ nihil eorum querit extra se ipsum bm q̄ intellectus est. Sed ē questio de nostro intellectu qui coniunctus est magnitudini sensibilium sicut dictuz est eo q̄ non accipit nisi formas abstractas a magnitudine: vtrum nunq̄z contingat ipsum intelligere aliquod sic separatorū a magnitudine vel non. Si. n. contingit ipm intelligere separata tunc non semper accipitur a fātasmatibus ⁊ a magnitudine: sed ꝺiungitť intelligētie separate dante sibi formas intelligibiles quod duobus modis esse potest q̄ videlicet coniungatur ei sicut efficienti tantū forias intelligibiles in nobis aut cōiungať ei sicut efficienti ⁊ forie. ⁊ si isto secundo mō esset cōiunct⁹ mālis noster intellectus agēti intelligētias separate: tūc hec esset maior felicitas ⁊ diuinitas quedā q̄z intellectus būanus cōsequi possz. hec qō est grauissima inter oēs questiōes que sunt ꝺ aia. Et aristotel⁹ ꝓmittit se de ista questione cōsideratiōem habere posterius: ⁊ nos non inuenimus eum considerasse de his i aliqua parte libri sui de anima nisi forte b̄ exciderit a libris suis qui ad nos nonduz peruenerunt. Si autem obscure potest haberi de libris eius tunc sicut dicit alfarabius ad incoatū habetur ab eo solutū vbi vt videtur hoc esse quod dicit de felicitate contemplatiua. Nos autem ꝓpter doctrine bonitatem quantum deus bis donare dignabitur: hic volumus perscrutari vt omnes simul determinemus operationes intellectus. sed volumus ꝓmo ostēdere dca ꝑipateticorū in hac questione: et postea sententiam nostram: ⁊ ostendemus in quo conuenit: ⁊ in quo differt a dictꝫ aliorum peripateticoz. ⁊ qz iter ꝑipateticos q

ꝓsecuti sũt arꝫ. ꝑcipuus vt multi dixerunt fuit alex. referamus igit̃ ꝑmo q̃liter ipe istã qõnẽ determiauit. dixit. n. intellectũ possibilẽ eẽ gnãbilẽ cũ corpe bois ⁊ corruptibilẽ eo q̃ eẽt foꝛa ⁊ vtus in corpe sic supi⁹ dixim⁹ qui itellect⁹ bm eũ nõ ẽ aliud q̃ ꝑpatio ad itelligibilia suscipiẽda ⁊ aptãda: sic̃ rasura tabule: ⁊ plana ẽ aptitudo ad recipiendũ picturã. ⁊ nõ ẽ sba in se ens sicut ẽ tabula: sed ẽ tm̃ aptitudo ad itelligibilia ꝑ̃ſ cõclusiõem el'oꝛũ inter oẽs cõplexiões magis equalẽ: ⁊ ad eq̃litatẽ celestẽ: magis ꝑ similitudinẽ vicinãtẽ. ℑn hac ãt aptitudine facit foꝛas ꝑmo itellectus agẽs qui bꝫ istũ ẽ intelligẽtia sepata ⁊ nõ ps aie existẽs et q̃ꝫdiu tãtũ facit eẽ in actu educẽdo eã ꝺ potentia ad actũ nõ cõiungit̃ intellectui possibili nisi sicut efficiẽs: ⁊ facit sic ineẽ intellectũ speculatiuũ quẽ etiã dicit gnãbilem et corruptibilẽ in nobis q̃ꝫ ꝑficit ad plenũ itellect⁹ possibilis: ⁊ bẽt intellectũ speculatiuũ: tũc demũ cõiungit̃ ei intellectus agẽs sicut foꝛa: ⁊ bũc quidẽ nũq̃ intelligit itellectus possibil'. sed cũ post oia intellecta coniungit̃ nobis vt foꝛa: tũc nos ꝓ ipsũ intelligim⁹ oia alia sepata ⁊ bẽmus sciam ipsoꝝ Redit ergo dictũ istius bois ad hoc q̃ ex fantasmatibus accept⁹ cõtinuat̃ ⁊ vnit̃ nobis itellectus speculatiu⁹ ⁊ multo lumine speculatoꝛũ quod lumẽ largit̃ eius intellectus agẽs vt agẽs. ⁊ disponit̃ continue melius ⁊ meli⁹ intellect⁹ possibilis. Et sic cõtinue speculãdo tandẽ vnitur ei vt forma: ⁊ intellect⁹ agẽs qui ẽ vt sba sepata dẽa nobis vnita. ⁊ quia substãtia sepata itelligit alia sepata: ideo tunc per agentẽ vnitũ nobis itelligim⁹ alia sepata. Adhuc aũt induxit rõnem q̃ ñ ẽ demõstratiua. dixit. n. q̃ due sunt opatiões intellectus: quarũ vna ẽ facere ⁊ quasi creare formas actu intellectas ex potẽtia itelligibilib⁹ ⁊ hoc nihil aliud ẽ nisi denudare eas ⁊ facere simplices a mã ⁊ ceteris idiuiduãtibus eã. alia autẽ est intelligere: ⁊ ꝑma istaꝝ opationũ ẽ ꝓpter secundã. Et ideo cuꝫ ꝓtecte sint iste due opationes in nobis: tunc ꝑfectus ẽ intellectus nr̃. Est ãt ꝑfecta opatio ꝑma q̃ñ intelligibilia oia facta sunt bm actum: opatio ãt secunda ꝑfecta ẽ q̃ñ põt oia intelligere p̃id quod bẽt in se bo quasi formaret: hoc autẽ fit mõ ꝓdicto: ⁊ erit cõtinuatio ⁊ cõiũctio nobiscũ intellect⁹ agẽtis: ⁊ p eũ aliorum separatoꝝ: ⁊ hui⁹ dedit exẽplũ i potẽtia ãbulandi: q̃m dr̃ ꝑfecta in ãbulãtibus quãdo fuerit cõfortata ad quãlibet ãbulatiõem p ficiendã bm actũ: ⁊ hoc fit successiue p organoꝝ cõfortatiõem ⁊ ãbulatiõis vsũ. Sil'r ãt dixit eẽ q̃ itellect⁹ cõtinue cõfortat̃ ⁊ disponit̃ ad mai⁹ lumẽ recipiendum ꝑ intelligibilia: ⁊ sic cõfortat⁹ ꝑficit sepatũ agentẽ vt formã. ⁊ bũc modũ vocauit intellectum adeptũ qui ẽ vltim⁹ gradus intellectie potẽtie. p adeptũ ãt intelligit sepata. Ecce h̃ ẽ questio alexandri bm q̃ põt intelligi ex verbis eius in libro suo de aia: ⁊ i libro suo de intellectu ⁊ intellecto: ⁊ hec ẽ opio erroribus plẽa: ⁊ ad ipam plura sequunt̃ inconueniẽtia. ⁊ horũ quedã põit auerrois ꝺ eũ ⁊ quedã nos iducem⁹. auerrois vero suppõit quãdã suppõnẽ eẽ verã: ⁊ hoc ẽ q̃ intellectus oib⁹ modis efficit̃ itellect⁹: ⁊ hoc ꝑcipue in reb⁹ sepatis a mã: q̃ si nõ sit ꝑpus itellecta ⁊ vificata non intelligerent̃ rõnes ei⁹. Est ãt sic vificãda: q̃m sicut supius dixim⁹ vel oñdim⁹ intellectus ois ẽ foꝛa q̃ medietas ẽ intellectoꝝ: sicut medietas in tactu mediũ est tangibilium. ⁊ ideo sic̃ q̃n do tangibile bm actum imutat tactum efficitur qualitas tangibilis ⁊ tactiue virtutis vna ꝓpter hoc distinguitur tactus ⁊ ꝺterminatur per qualitatem rei tacte ita est q̃ vna efficitur intellectualitas rei intellecte. ⁊ ideo diximus superius q̃ intellectus tactus ⁊ intellectus rei sunt vnum: non sicut subiectum ⁊ accidens: nec sicut materia et forma: sed sicut ea que aliquo modo sunt eiusdem forme sicut determinans ⁊ determinatum: sic se habet omnis forma mãe: quando vnitur ad extrema: ⁊ accipit actũ eius: quia medium ẽ aliquid extremi: hac autẽ habita ꝓpositione obiicitur cõtra illud: dicens q̃ intellectus agens ponat̃ eẽ non pars sed substantia separata ⁊ icorruptibilis: ⁊ speculata ponãt̃ gnãbilia ⁊ corruptibilia: q̃ intelligunt̃ a nobis ꝑ agentẽ intellectũ quãdo fuerit nobis vt forma tũc

oportebit q̄ eius intellectu agēte fiāt vnum
t sic icorruptibile fiat corruptibile qđ ē ab
surdū t nō intl'igibile.ē autē incōueniens
ido dicere icorruptibile t separatū fieri for
mā corruptibil' t separati corpei.ponit.n.
iste intl'cm possibilē eē corporeū t ꝺiūctū
t corruptibilē t agentē esse incorruptibilē
t separatū t incorporeā substantiaz: t mō
p̄dicto igredi eā in nos: t hoc eē quod dic
arguit q̄ ingredit ab extriseco m'ta sūt im
possibl'a que sequūt ad hoc q̄ dicit itl'cm
possibilē eē formā corpis vt in superioꝛib⁹
iduxim⁹.patet ām facile ex dict⁹ q̄ iste nul
lā verā cāz assignare pōt qōnis iducte que
soluat eam: q: nl'o modo videt vniri pos
se icorruptibile incorpeū t sepatuz cū cor
pore separato corruptibili t ꝺiuncto: quia
ido redit dcm̄ suuz ad hoc q̄ aut recipit ō
nouo aut nō recipit:si recipit tunc oz q̄ fi
at imutatio aut recipientis aut recepti aut
vtriusq̄z.ꝺstat ām q̄ alexander nō pōt dice
re q̄ sit i recepto:q: hoc ꝺm eū est impmu
tabile t necessariū.t ex hoc etiā p̄z q̄ non
sit trāsmutatio in vtroq̄z.si autē ē trāsmuta
tio in recipiente: tūc oz q̄ recipiēs fiat ꝺba
quedā q̄ inerat p̄us qm̄ vnit el sic forꝺa māe
t tūc q̄ritur ab eo quid ē cā huius trāsmu
tationis t receptiōis:t nō poterit assigna
re.si aūt dicat aliquis q̄ alexāder intelli
git q̄ intellect⁹ agēs semp ē in nobis: tūc
sequit incōueniens maius cum sp agat in
itl'cus vl'iter agens stati in fantasmatibus
p̄ntib⁹ aget intel'cul specl'atiu⁹.t sic habe
bim⁹ oēs scias specl'atiuas sine studio et
sine doctore:t erit vnus mod⁹ intel'ct⁹ agē
tis in nobis t aīa specl'atiōnē:t hoc ꝺcipi
mus eē fl'm:ista vero ꝺsecutio ipossibil' vi
det eē necessaria p hoc q̄ ad itl'cm specu
latiuū nihil amp̄.exigit nisi p̄ntia agentis
t p̄ntia fantasmatis t ꝺm intellect⁹ possi
bilis.hec sunt que dixit alexander t que
contra eum inducuntur.

Capitulū.vi.t ē digressio declarās opio
nem themistij t theophrasti in solone que
stionis inducte.

Themistius āt t theophrasti dcm̄ ad hꝺ
redit q̄ intel'cūs agens est forma:
t itel'ctus possibil' vt supius dixim⁹:t in
telligere in nobis nō est p receptiōem itlli
gibiliū:sed intl'igere nihil aliud ē q̄z dem
dare p̄ intl'cm̄ intel'igibilia eo q̄ lux agē
tis ē circa ipsa t cū lucē agentis:tunc circa
ipsa ē intl're ea.hi autē qui dicūt intl'ctuz
possibilē eē separatū sic agentē t icorrupti
bilē vtrūq̄z eē dicunt q̄ nihil inconuēiens
est q̄ incorruptibil' fiat forꝺa incorruptibil':
t ideo reꝑhēdendo alex.dicūt q̄ ipe dixit
incōpossibilia.dixit.n.specl'atiuū cōtinue
generari t corrumpi qui etiam vocatur in
itl'ctūs in habitu:t tamen istum iformari
ab intl'ctu agente incorruptibili sicut iform
mat'ba ex sua forꝺa.Sic.n.esset corruptibi
le materia incorruptibil' quod est incōue
niens.t si hoc modo intl'ctūs vniretur no
bis indigeret intl'ctūs agens corruptibili
ad suam actionem perficiendam que est
intelligeř que omnia stare non p̄nt: t ido
dictum alexandri isti duo viri nl'o modo
sequi voluerunt.Dicunt etiam isti proba
tionem alexandri non valere quando vez
est q̄ virtus perficitur confortatione t ex
ercitio quando est virtus generata in com
plemento enim generari accipit etiam cō-
plementum virtutum generatarū: sed nō
ꝓpter hoc ꝓuenit ad virtutem que non ē
generari ꝺm q̄ est generatum.Cum enim
alex.dicat intel'cm potentialem esse gene
ratum:t intel'cm̄ qui est in habitu sil'r esse
gnātum:t finis cōplementum generari ē
generatū:tunc per hec duo nō venit ad cō
tinuationem t vnionem intellectus agen
tis qui est non generatus propter qđ isti
fuerunt primi qui contempserunt dictum
alexandri:t dixerunt t possibilem esse ñ
generatum t agentem t specl'atiuuz qui
fit ab vtroq̄z sicut superius dixim⁹.dicunt
autem intl'cm nostrum ꝺpositum ex potē
tiali t agenti esse coniunctum nobis per i
telligibilia ad fantasiam mouentez relata
t sic ꝺpositum intellectum nobis coniun
ctum per se sufficientē esse ad intelligēdū
sepata:t huius vnicam rōnem assignant
que a minori est ducta:t est rō topica ꝓba
bilis vno mō t nō necessaria. dicunt.n.q̄
min⁹ videt q̄ intellectus ꝺpositus ex duob⁹
separatis sit de intelligibili ꝺcipiente māz

r

q̄z de intelligibili quod ē sil'e sibi: ꝛ est tñ de intelligibili ꝺiuncto cuz magnitudie: ergo mlto magis ē de intelligibili sepato. et hec rō quā inducūt nullo mō ꝺcluderet si dicerēt intll'cm̄ possibilē nō eē separatū: sicut dixit alexander: qm̄ in oibus v̄tutibus corpeis sic ē aliqd qō in se valde actiuū ē nec pcipit quo ad nos eo q̄ expellit armoniam v̄tutis: sic̄ sol qui ē valde visibilis ñ videt a nobis. ꝛ sil'r posset eē q̄ sepata que ꝺm se sunt valde intll'igibilia nō intelligūtur a nobis: sicut etiā ar. videt ꝺicere q̄ ois positio nostri intll'cūs ad mānifestatiōem nature ē sicut dispō oc'lorum vespertilionis ad lumē sol'. Cū autē ponūt intll'cm̄ eē v̄tutē sepatam: tūc rō eorum ē ꝓbabil'. Sz ip sā cām assignar̄ nō possunt: quia itell'ctus agens quandoq; agit in nobis ꝛ q̄nq; nō agit: cū ꝺm eos ꝺtinuetur nobis. Adhuc āt ꝺm istos non est in nobis aliquid recipiens intell'cm̄: ꝛ sic intellect⁹ ꝛ intelligeř nō sit vnū quod est ꝺra positiones sapiētum Quedam autem alia contra hanc opinionem inducta sunt in precedentibus.

Capitulum octauum: ꝛ ē digressio de solutione questionis auēpace ꝛ alfarabij in quo errauerunt.

Auempace autem qui tota vita sua solitus fuit soluere istā questionem posuit intellectum materialē esse corrupti bilem ꝛ generabilem: ꝛ non esse aie rōnal' partem: quia dixit ꝛ hunc esse fantasiā ꝺm q̄ est in homine que ꝺiuncta est cum cogitatione potentia sic̄ superius dixim⁹: ꝛ añ diximus. Soluebant autez istā questiōez sicut ꝛ alfarabius ꝛ post eū albubacbel q̄ intell'cūs agens ē nā hois ꝛ ē sepat⁹: ꝛ jo quādo p itelligibilia pficeret opatiōez sūam que ē creare ꝛ facere intellect⁹ specl'atiōis: ꝛ tūc quasi liberat⁹ intell'it p seipsuz ea que sunt sepata. Auempace autē post hos veniēs addidit q̄ hō ꝺm intell'cm̄ bz duas vires: vnā humanā quā bēt inq̄stuz colligatur fantasmatibus: alteram autem ꝺinā quā habet bz q̄ est vestigiū intelligē tie sepate p būanā intll'it cōcepta cū mā p ꝺinā āt sepata. Dēs āt isti tres vnā būt rōnem: sed ꝺupl'r arguunt ex illa ꝓmo qō mō vno sic. supponūt. n. q̄ oia specl'atiua que sūt in aia facta sunt speculatia postq̄z potētia facta sūt speculatia. deinde supponunt aliā ꝓpōnem que verissima est: q̄ videlicet oē factū speculatiuū bēt quidditatem. ꝛ tertio iterū supponūt aliā verā ꝓpositiōem q̄ videz intellectus ē qui fac̄ oēs quidditates potētia intellectas eē actu itellectas. ꝛ ex ill'r cōcludunt q̄ intellectus innatus est extrabere formas iniellectiuoz ꝛ quidditates eorum: oportet igitur q̄ virtutem illam habeat per naturam separatam. Hanc autem rationem etiam al'r inducunt sic. Supponunt enim primo q̄ ois quidditas suppositi ꝛ singularis cum potentia est potentia separabilis ab ipo. Secundo autem q̄ quādo fit actu q̄ tūc fca ē quidditas pura ab intellectu agente: ꝛ querunt q̄ sit speculatiuū aut cōpositū ex qꝺditate ꝛ alio: aut est simpl'r quidditas: aut nō ē bñs quidditatē ita q̄ sit ꝑuatio pura. ꝛ si ꝺicaf q̄ ē ꝺpositū ex quidditate ꝛ quꝺā alio: tūc cuz ab oi cōposito intellect⁹ sit aptus separe quidditatē intellect⁹ sepat ab intellecto illo quidditatē illā: ꝛ de illa qꝺditate erit eadē qō: ꝛ ibit ꝺ in infinitū: ꝛ q̄ infinitū fugit ois itellect⁹ stādū ē i ꝓmo intellecto: ꝛ ꝺicēduz ē q̄ illa ē qꝺditas pura Si āt ꝺat q̄ nō eēt quidditas sz eēt ꝑuatō pura: ñ ē pura: tunc nihil eēt intellectū speculatiuū. nulla etiā eēt scia speculatiua oio: quod fl'm ē. Remāet ergo q̄ sit sepata et absoluta qꝺditas. Adhuc āt alfarabi⁹ rōnē inducit ꝛ sic. suppōlt. n. q̄ intellect⁹ eq inquātū ē equus sine p simplicē quꝺditatem ipsi⁹ nō ē plures itellect⁹ sed vnicus. ꝛ sil'r ē de intellectu bois: ꝛ vl'r ē de oi intellectu qꝺditatis. Si ergo efficiť plures itellect⁹oz q̄ aliquid sit cā pluralitat⁹: hoc ante nō ē nisi qō ꝺinidit ꝛ differre facit quiꝺditatē ꝺm eē ꝛ nūez: ꝛ hoc nō ē nisi forma corpalis ꝛ indiuidualis in fantasia vel in sensu. Quia igit intellect⁹ speculatiu⁹ qꝺditatis ē alius apud me: ali⁹ apud te: hoc ē q̄ forma imaginata i spū corpeo cuz quo cōponit qꝺditas intellecta ē alia apud me ꝛ alia apud te: ꝛ sic p imaginatiōez ꝺpōit

ꝛ ꝯiūgit nobis itellect⁹ speculatiu⁹ qui de se vlis ē: qꝛ superius ē oñsū q intellectus ꝺm q intellectū nō est indiuiduū. Cū igit itellect⁹ sic sepat lūie agētis pfect⁹ eodem lūie: ꝛ p gradus ascēdens ꝯiungit itellcui sepato ꝛ fit intellect⁹ specl'atiuus q̄i dispō media ꝯiunctiōis istius: ꝛ boc fere ē idem ac si dicat q agēs bꝫ p̄mo lum̄ debile: qđ nō valet nisi speculari ꝛ valet itelligere separata: ꝛ postea acquirit lumē forte p qđ i telligit sepata. ꝛ q idē ē intelligēs quidditates quas a mā sepatas bēt: ꝛ quidditates sepatorū: sed vnicuiq; pōt de facili patere q̄ hec rō nō valet nisi nos cōcedam⁹ q vnicuiq; sūt quidditates sepatorū p se: ꝛ quidditates eoꝝ que sepant ab intell'cua mā in qua sūt. Si. n. boc eēt verū tūc ei⁹ vtutil eēt comp̄hēdeꝛ vtroq;. Si āt equoꝛuoce tunc nihil valet rō inducta: ꝛ si dicat neq; eē equiuoce neq; penit⁹ vniuoce: tūc oportet etiā vtutem intellectiuam variari: suppolito boc qđ dicit arꝫ. in. viij. etbi. q ois cognitio est in aia ꝺm ꝯgruentiā ꝯgnoscētis ꝛ cogniti nisi boc eēt verū tūc q̄libet vtus accipet qđcunq; ꝛ sic intellect⁹ accipet sensibile ꝛ alicui⁹ sensus intelligibile qđ olo eē nō pōt. Si autē darent quidditates vtraq; eēt vnitas: tūc adhuc m'te fma neret dubitatiōes. Si āt dicat intellect⁹ posſibilis eē coꝛruptibilis: tūc q̄reꝛ ꝺm p̄dca q̄liter coꝛruptibile vnit incoꝛrnptibili. ꝛ qđ ē tā in possibili q̄ꝫ in speculatino: qꝛ vterq; pōit coꝛruptibil' ab auēpace. Si āt possibilis dicat eē icoꝛruptibilis ꝛ sepat⁹ tūc relinquit q̄ q̄liter itelligit aliquid de nouo: qa aliquid icoꝛruptibile ꝺm sbam nō pōt fieri nouū ꝺm formā eo q ex mā ꝛ foꝛa fit vnū nouū. Adhuc āt cū neq; sit sepat⁹ q̄re mō intelligit ꝛ nō añ cū p se sit vno mō qđ est sepatū. Adhuc relinquit qđ ꝺm istos: q̄re de sepatis ꝺm se nō sūt scie speculatie: sic sūt de ꝯiūctis. Si. n. vtrunq; ē in potestate nr̄i intellectus: tūc speculabimur de ꝯiūctꝫ ꝺ separatis p sepata sicut speculamur de cōiunctis: boc autem nō ē verū: quoniaꝫ si quid parū aliquādo speculamur de separatis boc facimus per coniuncta cū mā: sic p motū accipim⁹ motoꝛē: ꝛ nescim⁹ specu lari passiōes sbe ipsius: nisi que relate sūt ad motū ꝛ ad coꝛpoꝛa. Si. n. ē aliqua hui⁹ cā ista: quia bēmus intellectū cōnaturaleꝫ nobis ad ṫlia specl'anda tunc oꝫ q oēs ꝺficiamus in scia speculatiua separatorū: aut ꝓpterea q p̄ncipia illius scie nō sunt inēta: sicut deficimus in alchimia: aut ꝓpter boc q nō sumus exercitati sufficiēter: ꝛ vtrunq; eoꝝ m ē improbabile: qꝛ tal' ꝺfect⁹ esset generalis apud oēs boies. Si autez diceret aliquis q aliqui habēt ꝛ aliqui nō habent potentiā huius specl'atiui: tūc nos quia nō bēmus hmōi potentiaꝫ equiuoce diceremur homines ad eos qui hūt hmōi potentiā. Constat. n. summā bois potētiā esse pfectionē in cōtēplatiōe separatoꝝ.

Capl'ꝫ. ix. ꝛ ē digressio qual'r auicenna ꝛ agazel soluunt inductam questionem: ꝛ q̄ stio ꝺubitationi⁹ est in dictis eoꝝ.

HIc etiam qōni satisfacere intendit auicen. ꝛ insecutoꝛ eius algazel dicentes q in veritate intll'ctūs possibil' est in nobis p̄mo sicut tabula rasa ꝛ planata quēadmodū superius est dictum: qꝛ cū addiscit bō acgrit formas intellectas p b, q agens denudat eas ꝛ cōiungit eas intellectui possibili: ꝛ cum q̄libet illarū formarū intellectualitaꝫ accipit ab agēte oꝫ q possibil' in qualibꝫ ꝺuertat' ad agentē: ꝛ cuꝫ p fecta fuerit cōuersio eius ad agentē tūc cōiungit intll'ctui agēti vt forme: ꝛ tunc p ipsum intelligit sepata. ꝛ iō addiscere nihil aliud ē nisi acquirere pfectā habitudineꝫ q̄ material' ad agentem conuertatur: quaꝫ cum acquirit tunc omnia scit actu ex ꝺ q conuertitur ad agentem largiētē ei formas intellectas: quia ex ipsa emanant in aiam oēs forme intellecte. dicunt. n. isti q cum forme intellectus specl'atiui sunt in aia q̄ꝫ homo intelligit quādo vult: aut sunt in aia sicut in thesauro: aut sunt ita in aia q ꝫ nō sint in ipsa sicut in sbo: bꝫ tamen eas quādo vult. Si autē essēt in ea sicut in thesauro tūc oporteret q aia rōnalis haberet memoriā ꝛ reminiscentiā in oi actuali cōsideratione qđ fl'm est: quia ea que sunt in aia

sūt abstracta a tēpore. ꝛ oīs mēorans mēo rat sūb oīa tēporis determiati. Adhuc āt thesaur⁹ pficit in tenendo: que sit āt nā aie rōnalis q̄ teneat formas nō pōt etiam dici ab eo qui dicere velit. Nō ergo sic res ser uate in aia. Si autē dicat q̄ sūt in aia sicut actus in potētia: hoc eē nō pōt: q̄ nihil ali ud ē intelligere ꝛ cōsiderare ꝑm actuꝫ nisi habere intellecta in aia ꝑm actū. aliq̄n aūt nō cōsideram⁹ quorū tamē hēm⁹ sciam. vi deť autē q̄ aūt oporteat dici q̄ nihil hēat aia plus q̄ꝫ ante discere habuit: aut oꝫ q̄ sit forme specťate itellectu agēte.. ꝟstat autē q̄ posteriori mō dici nō pōt: q̄ tunc eodē mō ad intelligēduꝫ eēt dispositꝰ ꝛ añ sciam ꝛ post: ꝛ eēt ſp impossibiľ ad sciēdū. Relin quiť ergo q̄ foꝛe intellecte sūt in itellectu agē te: ꝛ q̄ ꝑ addiscere acquirit aia aptitudiez ꝟuertēdi se ad intelligibilia vł intelligētiā que larga ē in dādis spēbus intelligibili⁹ bus. ꝛ quotiēscūq̄ ꝟuenit ad eā emanant ex ea in aiam intellect⁹ mťi. ꝛ hec ē cōiun ctio nťa ad intelligentiā sepatā: ꝛ ꝑ illā ad oēs alias sepatas. ꝛ iō dicunt isti q̄ etiam verū ē ꝑm aliquē modū etiā post addiscer ꝛ scir intellect⁹ est in potētia ad ꝟsiderare: sed hec ē potentia ꝓpinq̄. Est āt potentia ista in hoc q̄ possibiľ nō hꝫ in se intelliger q̄ statī vt ꝟuertať ad agentē hēbit illū. Cō tra āt dcm̄ istud sūt ꝑcise q̄ttuoꝛ rōnes: q̄rū ꝑma ē: q̄ adhuc q̄si ē vt ꝑus. Qualr possi biľ ꝑ intellca nō remanētia in ipo acquirat aptitudinē se ꝟiungendi agēti: de hoc eniꝫ nullā assignāt cām. Secūda autē ē: q̄ ꝑm hoc imediate agēs ꝟtinuať possibili p⁹ sci entiā ꝛ cū sit incoꝛporeus ꝛ sepaꝰ videť q̄ eadē rōne ꝟtinuať ei etiā añ sciam: ꝛ sic ſp ꝟtinuať ei vt videť. Tertia āt ē si solū agēť largiť foꝛas intellctas: cū ipse dťant genere ꝛ spē oꝫ assignare anicē. que ē causa dťie. Quarta āt ē: q̄ cū ꝟuertiť possibiľ ad agē tem tūc fluūt forme intlťce ad ipsū possibi lem. cū ergo agēs hꝫ se vno mō: foꝛe fluen tes ab ipo recepte in māli erūt vno mō: et hoc ē fťm: q̄ mō fluunt forme quedam: ꝛ eras alie. sic ēt de aliꝭ: hec igiť sūt ad que reducunť dcā pipateticoꝝ. ꝛ sūt in eis plu rime dubitationes: sicut cuilibet de bis co gitanti patet.

Capitulū. x. ꝛ est digressio declarās quo rundam modernoꝝ solutionem.

Hoꝛsitā āt dic aligs ꝟsequēs dca āti quoꝝ ꝺ doctoꝝ q̄ pipatericos nō imi tanť q̄ intlťligibilia sunt in nobis in habitu cuꝫ acquisita ē scia. ridiculū. n. videť q̄ in tellecta nō sunt in aia cū habit⁹ sit qualitas ꝛ q̄litas sit ꝑm quā quales nos eē dicimur Sepata autē sunt i aia ꝑ hoc q̄ abstrahun tur a fantasmate qō ē eoꝝ ꝑ accns. cum eni accepimus in sensu motū ꝟgnoscimus motoꝛē ꝑ hoc q̄ circa motū ꝓfundať aia ꝛ rōcinať de motoꝛe ꝛ sba ipsius. Est aūt du plex scia ex fantasmate: quedā. n. est ex fā tasmate ita q̄ ipsa foꝛa intellecta ē foꝛa ba bens eē in ptīculari. quedā autē sic q̄ foꝛa intellecta nō ē ꝑm esse in ptīculari: sed i sē sibili manifestāť opa eius: ꝛ ꝑ opa sicut ꝑ effectū venit in cām ꝑ intellcm̄: ꝛ sic ꝟgno scim⁹ sepata: hec ē via quā fere sequūť oēs modernoꝝ latinoꝝ. sed isti in ꝑncipijs nō ꝟueniūt cū pipateticis. si. n. scia sit qualitas in aia: tunc scia nō ē vłe id quod ē in intel lectu qō ē vbiq̄ ꝛ sp. pipatetici cōcoꝛditer dixerūt q̄ vłe ꝑm actū nō ē nisi in aia: ꝛ q̄ vłe ꝟtinuať in itellectu sepato. Et hec est obiectio auicenne in quā oēs ꝟcoꝛdauerūt Amp̄. sit q̄ quocūq̄ mō aia veniat in ꝟiū ctiōe sbarū sepataꝝ: sp hoc verus ē q̄ in ti ne ꝟgnoscit illas sbas: oꝫ q̄ ergo per aliqd hēat vtutē ꝟgnoscēdi eas: ꝟstat q̄ nō hꝫ in tellectū ꝑ ꝟiunctū cū ꝟtinuo ꝛ tēpore vtu tem tales sbas ꝟgnoscēdi: ergo hēbit hanc vtutē ꝑ aliquē aliū intellectū: ꝛ tunc rema net qō vt ꝑus: ꝛ qd sit ille ꝛ qualr copule tur cū anima. Adhuc si ꝑ addiscere dicta acquireret aia facilē aptitudinē ꝟuertendi se ad intellectū agentē quā aptitudinē nō habuit añ addiscere: tūc scia in hitu erit sci re. cū hō voluerit ex aptitudie talr ꝟuersio nis ꝑ studiū acquisita: ꝛ hoc quidē dic aui cenna. Sunt tamē ꝛ alia ex quib⁹ē scia in aia: sed hec emanāt ab intellectu agente i tellectū possibilē quotiēscūq̄ voluerit ille qui habet hitꝫ sciēdi: ꝛ sic vłia sūt quedā apud oēm intelligētem eadē: ꝛ tamē ñ sūt ꝑ seipsa sicut res extoriores. Adhuc autē

potẽtia bñ tenendi ꝛ potentia bñ suscipiẽ. di nõ cãnt ab eisdẽ ꝓncipijs sic supius oñ sum ẽ. Si ergo iste due potentie ponantur in intellectu possibili quãdo ponitur susci pere intelligibilia speculata ꝛ tenet ea: tũc videtur intellectum eẽ compositum ex ꝓn cipijs causantibus potentias illas: ꝛ boc est absurdum: ꝛ ideo antiqui dixerunt phi losophi concorditer omnes ꝙ intellectus possibilis non est tenere species intelligi biles: sed suscipere tantum: intellect⁹ qui dem faciens eas de seipso est intellectus agens: ꝛ cum facit eas tunc resultant in in tellectu possibili sicut forma obiecta specu lo resultat in speculo. ꝛ ex omnibus bis pa tet ꝙ difficillima questio est ea que est su perius inducta: ꝛ latini quidem vsq; buc neglexerũt questionẽ illã. ꝛ buius causa ẽ quia non ꝓuenerunt in positionibus suis: ꝛ in dictis peripateticorum: sed diuerte runt in vnam quandam alteram viam: ꝛ iduxerunt alia: principia ꝛ alias positões.

Capitulum. xi. ꝛ est digressio declarans veram causam ꝛ modum coniunctionis in tellectus agentis ꝛnobiscum.

NOs ãt dissẽtim⁹ paucis ab auerroi qui inducit istam questionem in cõ mento super librum de anima cum omni bus enim alijs fere philosophis conuenit auerroys in boc quod dicit intellectũ agẽ tem eẽ separatum ꝛ non coniunctũ anime ꝛ tunc supponit istam propositionem que etiam necessaria est ꝙ omne quod est sepa ratum ꝛ efficitur coniunctus habet aliquã causam sue coniunctionis: ꝛ tunc queritur que sit illa causa coniunctionis per quam intelligentia agens formaliter coniungitur possibili vt sic anima efficiatur intelligens substantias separatas. Nos autem in di ctis istis nibil mutamus nisi boc quod eti am aristoteles mutasse videtur: quoniam dixit ꝙ sicut in omni natura in qua est pa tiens est etiam agens: ꝛ ita oportet in aia esse bas differentias. per boc enim videt nobis: nec de boc dubitamus quin intelle ctus agens sit pars ꝛ potentia anime. Sz tunc dicentes eum esse partem: erit quidẽ anime semper coniunctus sicut pars: sed lumen eius quo operatur intellecta lz b ñ semper actu coniunctus est intellectui pos sibili: quia etiam est separatus vt dictum ẽ superius. Conuenimus enim cum omni bus peripateticis ꝙ intellectus agens ma gis est separatus q̃s possibilis. Item con uenimus cum eis ꝙ separatum non con iungitur nisi causam babeat sue coniuncti onis. Et bis duobus suppositis accipi mus alia duo ab alfarabio quorum vnus dicit in libro suo de anima: ꝛ alterus in. x. nicomachie sue que est etbica nicbomati ca dicta apud nos. idem autem quod di cit in libro de anima est ꝙ causa intellect⁹ duas babet operationes quarum vna est facere intellecta denudando ea a materia ꝛ altera intellecta intelligere ꝛ discernere magis differri babet per primam istarum operationus q̃s per secundam: quoniã pri mam babet per seipsum solus: ꝛ secundã babet cõem cum ceteris potentijs passiuis Id autem quod dicit in. x. etbice est ꝙ fi ducia pbilosopbantis est non cõiungi agẽ ti intellectum vt efficienti sed etiam sic tor me: ꝛ explanat boc dicens ꝙ intellect⁹ a gens cum agit ꝛ creat intellectus in nobis est efficiens coniunctus nobis tantum: co ꝙ tunc agit operatione sibi substantiali q quam diffinitur: ꝛ agit sine nobis coagen tibus: lz agat in nobis intellecta que facit sed intelligere nostrum opus per intellectũ nobis coniunctum. Et si fiducia pbãntis felicis est coniungi intellectus sicut forme tunc coniungetur ei ita ꝙ ipsum intelligat bomo felix in actu felicitatis. forma enim est per quam operamur boc opus qõ nrm est inquantum bomines sum⁹. Et si forte diceretur ꝙ bec coniunctio secunda est im possibilis refellitur boc per boc ꝙ nos vi demus animas felicium sicut quando ꝑ ficiuntur anime eorum ꝺm optimum sta tum sapientie quando videlicet sapiunt di uina que sapit deus: ꝛ babent delectatio nem in bis per effectum: igitur ꝓbatur ꝙ bec ꝯiunctio erit bic in mꝛtis: ꝛ ẽ possibil

Sed nobis adhuc deꝫ modus ⁊ causa cõ
iunctionis. in causa ãt quam inducemus:
⁊ modo conueniemus in toto cuꝫ auerroi
⁊ cum auempace in parte cuꝫ alfarabio di
centes q intellecta speculata dupliciter fi
unt in nobis. Quedã. n. fiunt in nobis per
nãm ita q nõ accipim⁹ ea p aliquod l'ab
aliquo doctore: nec p inquisitiõez inuẽim⁹
ea sicut sũt dignitates demõstrationũ ꝓpe
q̃l'r sũt ꝓma ⁊ vera añq̃z oio nulla sũt q̃ nõ
scim⁹ ex hꝫ nisi iq̃ztũ termios ꝺgnoscim⁹
notitia ãt terminoꝝ nõ facit notitiã ꝑncipl
orum nisi p accidẽs. Quedã ãt specl'ata fi
unt in nobis p voluntatẽ: q; videlz stude-
m⁹ inueniẽdo ⁊ audiẽdo a doctore. ⁊ hec
oia fiunt intl'ectu agẽte influẽte eis itellectu
alitatẽ: ⁊ faciẽdo hec itellecta eẽ intellecta
ꝼm actũ intellect⁹ agẽs cõiungit nobis vt
efficiẽs. ⁊ q; in oibus his ifluit intellectua
litatẽ ⁊ denudatiõem sũt oia sibi sil'ia i hoc
q̃ septa sũt ⁊ nuda. ⁊ iõ in oibus his acci-
pit ꝺtinue intellect⁹ possibil'e lumẽ agẽtis:
⁊ efficit' sibi similioꝝ de die in diẽ: ⁊ hoc vo
cat a pꝫis moueri ad ꝺtinuitatẽ ⁊ ꝺiuctio
nem cũ agente itellectu. ⁊ sic cũ acceperit
o'a itellecta hꝫ lumẽ agẽtis i formã sibi adhe
rẽtẽ: ⁊ cũ ipe sit lumẽ suũ eo q lumẽ suũ eẽn-
tia sua ẽ ⁊ ñ ex ipꝫ tc adheret itellect⁹ agẽs
possibili sicut forꝺa: ⁊ hoc sic cõpositũ voca
tur a pipateticis itellect⁹ adept⁹ ⁊ diuinus
⁊ rũc hõ pfect⁹ ẽ ad opandũ opus illõ q̃ ẽ op⁹ suũ inq̃ztũ ẽ hõ: ⁊ h ẽ op⁹ quod opat
deus: ⁊ h ẽ pfecte p seipm ꝺtẽplari ⁊ intel
ligere sepata. ⁊ iste mod⁹ ⁊ ista cõiunctiõis
opatio ꝺcordat cũ aristotele i. x. etbice sue
vbi fek diẽ ista ⁊ ꝑcipue ꝺcordat cũ eustra
cio ⁊ michaele effesio qui fere in hũc sẽsũ
exponũt arꝫ. ibidẽ. Colligit'. n. ex his q i
tellec⁹ agẽs trib⁹ modis ꝺiungit nobis hꝫ
in se ⁊ ꝼm eentiã suã sit sepat⁹. a nã. n. ꝺiũ
gitur vt potẽtia ⁊ virtus quedã aie. sed fa.
ciẽdo intellecta specnlata ꝺiũgit vt efficiẽs
⁊ ex his duab⁹ ꝺiũctiõib⁹ nõ ẽ hõ pfect⁹ vt
operet' op⁹ diuinũ: tãdẽ cõiungit vt forma
⁊ cã ꝺiunctiõis eius ẽ intellectus speculati
nus. ⁊ iõ ꝺz eẽ speculatiuũ añ adeptũ: ⁊ tc
hõ pfect⁹ ⁊ diuin⁹ effectus ẽ ad suũ opus in
qnãtũ hõ ⁊ nõ inq̃ztũ aial ẽ pficiẽdũ: ⁊ sũt
grad⁹ in intellectu speculatiuo qb⁹ q̃i ascẽ
dit' ad intellectũ adeptũ sic p se pꝫ cuilibꝫ
Jn h ãt mõ ꝓꝺz ẽ potẽtia itellect⁹ q̃z actu i
tellect⁹: ⁊ h ẽ qꝺ sepe supi⁹ dixim⁹ q pos-
sibilis ꝓꝺz ẽ tẽpore in vnoquoq; idiuiduo
qꝺ hꝫ vtrũq; intellectũ: sed actu ãt dict⁹ in
tellect⁹ ẽ simpl'r ꝓꝺz. ⁊ hoc vsu pꝫ q intelle
ctus agẽs ꝑput ẽ adeptus vt forꝺa ingredit'
ab extriseco in hoie vt dicit arꝫ. in. xvi. li.
aialiũ. Ex his facile pꝫ oium dubitatiõnũ
sol'o. q. n. timuerunt qdã i hac scia q vtꝺ
licet ex corruptibili ⁊ gnãbili ꝼm dicta fie
ret vnũ: cuꝫ ex agẽte ⁊ speculatiuo ⁊ possi
bili fiat vnũ sicut dicto mõ sic. ex mã et
forma. nos vero nõ in totũ verũ eẽ dicim⁹
q possibil'e sit corruptibil'e: sed poti⁹ sepatuꝫ
⁊ incorruptibilẽ: sicut sepatus ⁊ icorrupti-
bilis ẽ intellectus agẽs sic patuit ex prius
bitis: hꝫ autẽ speculatiu⁹ sit gnãtus ex potẽ
tia: attamẽ sic suptus diximus ex sbo eo q
possibil'e intellect⁹ nõ hꝫ aliquã trãsmuta-
tionẽ: nec oio fit vnũ sicut ex trib⁹ sicut ex
mã. sed solus passibil'e intellect⁹ ẽ nõ qdez
mã sed vt mã quedã. ad ipm ãt vnit' agẽs
sic lumẽ ad diafanũ: ⁊ speculatiu⁹ vnitur ⁊
ꝺparat' ad possibilẽ sic instrm. ꝺpat' ãt ad
agentẽ sic minus forꝺale recipies actũ ⁊ vir-
tutẽ a magis forꝺali. qñcunq;. n. duo ꝺpãt
ad vnũ sic ad mãm: vnuꝫ illoꝝ ẽ forꝺa sim
pliciter: ⁊ alterꝫ ẽ q̃i instrm ⁊ imꝑfectũ pp
h ẽ deduct⁹ in rõnẽ alicui⁹ mãl'. ⁊ iõ cum
tã agẽs q̃z speculatiu⁹ intllectus ꝺpant' ad
possibilẽ itellectũ: agẽs erit simpl'r forꝺa. et
speculatiu⁹ erit ñ simpl'r forꝺa sed vt instrz
nisi. n. ita ponamus ñ euademus obiectõez
inductã ꝺtra auicẽ. q; cũ agẽs sit vna ⁊ sim
plex essentia nõ põt eẽ causa distinctaruꝫ
spẽꝝ in speculãdo. ⁊ iõ specl'atiu⁹ ẽ instrm
ei⁹ ad distiguẽdũ itellectũ possibilẽ: hꝫ aũt
corrnptibile ñ sit vẽ mã ei⁹ qꝺ ẽ icorrupti-
bile eo q seq̃ret' q corruptibile efficeret' i
corruptibile: tamẽ factũ eẽ põt mãle sic in-
strumẽtũ ẽ corruptibile. sicut vtutũ celestiũ
sũt instrm vtutes el'ales corruptibiles. pꝫ
igit' sol'o qõnis ⁊ oium dubioꝝ. mirabilis
ãt ⁊ optim⁹ ẽ iste status itellect⁹ adepti. sic
p eũ. n. hõ fit sil'is quodãmõ deo eo q põt
opari sic diuia ⁊ largiri sibi ⁊ alꝫs itellect⁹

diuinos ⁊ accipe oīa intellecta quodāmō: hec igit̄ dicta sūt ad pñs de solone istī⁹ qō nis. ar⁹. āt distulit eā vsq; ad. x. etbice sue ad soluēdū. Est āt sciēdū q; ille sol⁹ in ve ritate modus ē quo oēs boies nāl'r scire ō sideraī: q; isto solo mō bō ē bō ⁊ opaī que sūt bois. vide. n. eos qui sic intellectū nō sūt adepti: si dicas aliqd de ꝛtēplabilibus nō intelligūt plus q̄z bestie que i singula riū sēper remanēt ꝛgnitione. Quod autez q̄rit vtrū intellecta maneāt apud intell'cm q̄n actu illa nō ꝛsiderat sicut dic̄ auicē. per rōnes supius iductas nos iudicam⁹ eē ve rū: q; cū mediū ꝛiunctiōis possibil' ad agē tē sint speculata oz ipsa mānere: aut extrēa diuident. nō tamē cōcedim⁹ q; ipsa nō est diffinita p tenet: ⁊ neq; etiā pcipe sic vir tes co:pales: sed potius cū aia intellectual' sit̄yt locus spērū vl'ium remanēt vl'ia spe culata apud itellectū sicut in loco sue gnā tōis. Q; āt obiecit q; nihil exigit̄ ad specl'a ri ꝺm actū nisi forma⁹ actu eē intellectā: di cēduz videt̄ q; magis libera ē aia rōnalis q̄z sensibil'. in ꝺsibili autē extimatia ⁊ fāta sia libera est imaginari cū voluerit: ēt quā do imago ē apud nos. ⁊ iō lz spēs sit sicut in loco in intellectu: auertit̄ tam̄ ab eis q̄n vult ⁊ ꝛuertit̄ ad eas quā do voluerit. cuz āt hec sit ꝛiunctio itellectus adepti cū boie oz scire q; quidā nobiliozis aie exñtes q̄si oia querēda de pbia q̄li p seipsos facile i telligūt sic dicebaī ō bypocrate: ⁊ boz ē i itl'cūs sāct⁹ vocat⁹ a pbīl eo q; pl'imū possi bil' eoz itl'cūs accedit ad itellectū vez q ē agēs: hec āt aptitudo vera vocat̄ subtilitas ex adepto vero subita inuētio medij terimi ni quod ē cā queſiti vocat̄ solertia q̄ vna ē ꝑtiū intellectualium. quādo āt adeptus q̄si totus ē pfectio lumis agent⁹ ita q; p se facit intellecta: tunc ille ꝓxim⁹ ē ad cogno scendū futura ex pñtibus etiā illi frequen ter efficiūt̄ ppbete. quando. n. duo extrēa bēnt cōiungi p gradū tūc multi gradus tā ex aptitudine nāe q̄z ex speculatiōe medij inueniunt̄: ⁊ ꝺm eoz diuersitatē ⁊ nobili⁹ ⁊ minus nobiliter coniunguntur extrema.

Capitulum. xij. quomodo anima est oia quodammodo que sunt.

NUnc autē ad ꝓpositū reuertentes di camus recapitulādo dicta ō anima quo ad potentias ꝛgnitiuas q; ex his que dicta sūt sequit̄ q; aia quodāmodo est oia dico quodāmō: quoniā ipsa nō est oia ꝺm eē materiale sed ꝺm eē intentionale spērū Spēs. n. rez vniunt̄ anime sicut recepiuz vnitur recipienti: lz hec vnitas neq; sit ꝓ prie subiecti ⁊ accidentis: neq; māe ⁊ for me: large tamē accepto sō q; subiectū di cat̄ id qō quocunq; modo recipit aliud a quo nō bz eē māle: sed quo pficit̄ ad age re ꝺm potētiā nālem q; aia etiā intentiōes que sūt in ea sunt vnum cuz subiecto. Q; autē sic ē oia patet per diuisiōem: quoniaz omnia que sunt aut sunt sensibilia que sūt coniuncta cū materia aut sunt intelligibi lia sicut separata a mā: ⁊ anima ꝺm ꝺsum ef ficit̄ idem cū sensibilib⁹: ⁊ ꝺm intellectum efficit̄ idem cū intelligibilibus eo mō quo eadem actu dicūt̄ quozū idē est act⁹ lz esse sit differēs: oz autē querere ad hec demō strationē: quoniam per ptes diuisionis in ducta ꝓbatio non ē sufficiens. Accipia mus igitur istam ꝓpōnem q; quorum di uisio est in eodem ipsa sunt eadem. res āt ⁊ anima sunt eiusdem diuisionis: ergo aia est quodammō ois res. secatur. n. scientia intellectiua ⁊ sensus in ea q̄ sunt res quo dammodo: quoniam id quod est dās esse ⁊ essentiā totā est forme vniuersalis vel p ticularis. materia. n. nō assumit̄ ad eē cōse rendū: sed potius vt sit subiectū esse ⁊ essē tie: ⁊ si sine ꝺbo tali subsistere possz nō q̄re retur mā a natura: quoniā eē magis ignobi litatur a materia q̄z aliquid recipiat ab ip sa. esse autez rerum est potentia vel actu ⁊ separatum a sensibilibus: vel non separa tum: ⁊ hec eadem sunt in sensu ⁊ intelle ctu: quando hec duo aie. s. sensitiuū ⁊ scire potens sunt hec potentia ꝑmo ⁊ p⁹a sunt hec actu: quoniam sensus primo est: ⁊ po stea omnia sensibilia: ⁊ huius est maxime sensitiuum ꝑmum quod ē sensus cōis: id autem quod scire ponitur post intellectuz est potentia omnia scire: ⁊ post adeptū in

tellectū ꝺm actū sunt scita oia sicut dixim⁹ supius.cum āt sensitiuū ⁊ intellectiuū sint sicut potētia oia.hoc est necesse fieri altero duoꝝ modoꝝ.aut.n.sūt potētia ⁊ actu ipse res extra aiam ꝺm eē māle ꝺm qꝺ dixerunt multi philosophi de qbus in ꝓmo li. fecimus mentionē aut sunt potētia ⁊ actu spēs reꝝ.nō autē pōt eē q sint ipse res.nō eni hic lapis demōstratus in eē māli extra animā est in aia:sed spēs lapidis ē in āia ⁊ aia ē spēs eius:sicut diximus eē sensum spēm sensibiliū:⁊ intellectū eē potētia speciem intellectoꝝ.anima igit ꝺm sēsuꝝ ⁊ ntellectū ē sicut māus quedā q ē in alys organis corpis.māus.n.nō est organū vni officio tāuꝝ:sed iuuat qōlibet organū ad officiū suū.porrigi ergo ori cibū ⁊ expedit pedē ⁊ purgat ⁊ deobturat aurē ⁊ sic ꝺ alys actibus ipsi⁹.⁊ iō man⁹ē organū organoꝝ hns figurā ⁊ cōpōnem quasi actinaꝝ ad oē organum.⁊ ita ē sensus potētia spēs intelligibiliū:per quē modū hoc sit supius diximus.quoniam sicut necesse est q manus sit formalioꝝ organis:ita necesse est q ꝓmum sensitiuū sit formalius q̄ꝫ sensibilia ⁊ ꝓmo intellectus sit formalioꝝ speciebus intelligibilibus.hec autē sufficienter ꝓbata sunt in ante bitis:qm̄ nulla oio sunt sēsibilia que sunt sepata a magnitudine corꝓoꝝ:quia oēs foꝛe sensibiles sunt foꝛe sibi situ in coꝛꝓoꝛibus determinātes:⁊ in maioribus maiores:⁊ in minoꝛibus minores.⁊ quia spēs intelligibiles sunt in sēsib⁹ quocunq mō sine sint abstractie dcā: sicut mathematica:sine bitus ⁊ foꝛe ⁊ passiōes ⁊ ꝓpetates ipsoꝝ sensibiliuꝫ sicut nālia ⁊ moralia:ideo ꝺtingit q nihil oio sentiēs nūq̄ aliquid pōt addiscere vl̄ scire: qm̄ sicut dixim⁹ añ adeptū intellectuꝫ ē acceptio scie ex fātasmatib⁹.fantasmata āt nō bēt nihil oio accipiens ꝓ sensū: ⁊ si in toto pīret aliquis sensuū pīret in toto scia q̄ de sensibili illius sensus deberet elici. cuꝫ.n.qs speculet accipiēdo sciam tunc necesse ē sit in eo eē fantasma eo q fantasmata intellectum sūt sicut sensibilia sensuū excepto hoc solo q fantasmata abstracta a pūtia materie sunt;sed sēsibilia exigunt mām eē pūtē

Est āt fātasia ꝺm quā fantasma in nobis fit:⁊ dꝛt ab affirmatiōe ⁊ negatiōe:qm̄ nāe affirmatiōis ē ⁊ nāe negatiōis ē intellect⁹ ꝺplectēs intelligibilia:⁊ hec ꝺplexio ē aut ꝺa aut fl̄a.⁊ iō forte q̄reret aliqs qd dꝛt illud qꝺ ꝓmum ē intellect⁹ cōplectēs pticularia ꝓ cogitationē ab eē nūc fantasmate i aia:ꝓncipiū.n.intellectus in nobis ē cogitatiu⁹.nūqd.n.ipa fantasmata sunt ñ alia ab intellectu.ꝺstat āt q nō. sꝫ lꝫ nō sint fātasmata idē cū cogitatio intellectu: tamen intellectus cogitatiu⁹ nō est sine fantasmate:⁊ iō etiam in dubium vēit sicut supius dixim⁹ vtꝝ intellectus ꝺm q est in nobis cōiunctus imaginatiōi ⁊ sēsui possꝫ aliqd sepatuꝫ intelligere.intellectus.n.p⁹ monte cōstat q intelligit sepata.⁊ nos diximus in illa questione qꝺ nobis videbatur:quoniā nobis videtur q in hac vita continuat cū agente formaliter:⁊ tunc per agentem intelligit separata.quia aliter felicitas contē platina non attingeretur ab homine i hac vita:⁊ hoc est contra omnes peripateticos qui dicunt q fiducia cōtemplatiua ē vt fortā attingeret intellectū agentē.est.n.sicut dixim⁹ supius respectu status nr̄i intellect⁹ sꝫ in potētia ⁊ in pfectiōe potētie ad actū ⁊ in adeptiōe.in potētia āt exīs nullo mō attīgit agentē sicut formā.sed dū pficit nūc monet ad ꝺiunctiōeꝫ cū adepto:⁊ tūc q̄ꝫtū bꝫ de intellectu tm̄ ē ꝺiūctus:⁊ q̄ꝫtū caret tm̄ nō ē ꝺiūctus.bitis āt oibus intellectib⁹ tunc ē ꝺiunct⁹ ⁊ vocat adeptus: ⁊ sic sunt dꝛie intellectus nr̄i quattuoꝝ quoꝝ ꝓmus ē possibil' vocat⁹ intellectus:secūdus āt vniuersal'r agēs:⁊ tertiꝰ speculatiu⁹:⁊ q̄rtus adept⁹.accessus āt ex nāe bitudine ad adeptū vocat subtilitas ⁊ expedit⁹ vsus adepti in actu vocat solertia. sbtilitas āt cātur ex splēdoꝛe intelligentie super possibilez ex natura solertia autem est bona dispositio velociter inueniendi causas multas.

Capitulum.xliij.⁊ est digressio declarans q anima non mꝛitur morte coꝛporis:et q non fuit ante coꝛpus.

Tertius

His ãt oib⁹ bitis de facili ꝓbatur
animam rõnalẽ esse immortalez ⁊
q manet anima sepata a corpe et
est rõ demõstratiua: quia oẽ essentialiter se
patum a corpe ⁊ q nõ dicat corpe ꝑ se sed
ꝑ alium manet sepatum a corpe. anima ãt
rationalis sic sepata ẽ vt patuit ex dictis. er
go ipsa non destruit morte corpis. Ampli
us aũt ois essentia vl sba a qua fluunt potẽ
tie nãles sepate bm seipsas ⁊ suas opatio-
nes est sba sepata cuius ꝓbatio q si ꝑ sbaz
esset cõmixta corpi tũc potentia ei⁹ esset po
tentia ꝯmixti ⁊ tunc nõ esset sepata sbstãtia
aia aũt ẽ bmõi sba cui⁹ ptes potentiales sũt
intellcũs possibilis ⁊ agẽtis que sunt ptes
ꝑ seipsas sepate. ergo ⁊ ipsa est sepata. sepa
tũ aũt in sba ⁊ actione nõ destruit destructo
corpe. anima ergo rationalis destructo cor-
pe destrui nõ põt. Supius enim induxim⁹
in primo libro aristo. q id qõ est ex potẽtia
ꝑ intellcũalẽ nãz determiatũ ad eẽ ẽ aliqd
i nã ⁊ in entib⁹ mũdi intellectualis autem
aia ⁊ intellcũs õ se est determiatũ quid ad
eẽ ⁊ est aliqd ꝑ se exñs in nã ⁊ incorruptibi
le tã ex potentia q̃z ex forma intellectuali q̃
ad eẽ in nã declarat vel determiat ḃ autez
facile patet ex omnibus que de separatiõe
intellectus dicta sunt. Auicenna autem sic
probat ⁊ dicit. si enim anima dicatur corrũ-
pi: aut dicetur corrumpi per se aut corrũpi
tiõe alteri⁹ ex quo pendz bm eẽ si ãt corrũ-
pat ꝑ se ⁊ tũc q̃ñq̃z corrũpat bz potentiaz
nõ ꝑmanendi in esse. Cõstat autẽ q bz eẽn
di actum aut ergo bz actũ exñdi: ⁊ potẽtiã
nõ essendi bm idẽ ⁊ in eadẽ radice: aut nõ
bm idem sed in alia ⁊ alia. si dicat q bz bm
idem vtrũq̃z. s. potentiam essendi ⁊ nõ eẽn
di tunc ab eodem erit actus essendi ⁊ nõ es
sendi potentia. sed potentia nõ essendi i oi-
bus bñtibus potentiam illã ẽ a priuatione
que est in mã ꝑ quam mã efficit sbm trã-
simutatõnis. ergo actus essendi erit ab ea
dẽ priuatione quod est impossibile q̃ñ act⁹
essendi erit a diuino ⁊ optimo qõ est forma
ei⁹ qõ vẽ ẽ. si autem bz a diuersis tunc op-
tet q aia sit ꝯposita ex diuersis quoz vnuz
sit mã bñs in se priuationem ⁊ altez forma
oẽ aũt qõ talẽ bz mãm bz eam tpe ante se.
ergo mã ex qua sunt anime est añ aias sic
mã corpm phicorũ ẽ ante ea ⁊ oz generatio
nẽ ⁊ corruptionem aiaz esse adinuicem sic
corpm qõ est absurditas maxia. Ex ḃ aũt
pz q ḃ qõ in fine primi ce. ⁊ mũdi dixim⁹
q impossibile, est q gnãbile ⁊ corruptibile
bẽat vtutem sp essendi cum habeat virtutẽ
aliquando non essendi debeat intelligi de
hmõi gnãto ⁊ corrupto quod est ꝯpositum
nos. n. ꝯcedimus animam quodammõ ge
nerari si generari dicat quod incipit esse p⁹
nõ esse ⁊ cũ dicim⁹ q bz vtutem sp essendi
Si aũt dicatur q anima corrumpitur corru
ptione corporis sicut pendens ex ipso tunc
diuidem⁹ sic dicẽtes q aut pendet ex ipso
sicut liꝫ exñs cũ ipso. aut sicut ex priori: aut
sicut ex posteriori. si autem simul exñs tũc
ḃ nõ potest esse nisi altero duorum modoz
q vz ipsa simultas sit essentialis vtriq̃z ⁊ õ
ratione anime ⁊ corporis: aut quod sit acci
dentalis eis. sed si sit essentialis tanq̃z ens
de ratione eorum tunc anima ⁊ corpus eẽn
tialiter ⁊ bm suas diffinitiones referuntur
ad inuicem ergo sunt essentialiter relata qõ
falsum est. si autem est accidentalis vtriq̃z
vel alteri: tunc posito in ipso non esse non
erunt dependentia ad inuicem ⁊ nihil seq̃-
tur impossibile. ergo ex hoc non corrumpe
tur anima corruptione corporis. Si autem
pendet tanquam e posteriori: aut sicut ex p̃
ori dicto bm causam: aut dependet ex eo si
cut ex priori tempore: tunc erit corpus ante
animam sicut natura propria: ⁊ potentia a
qua esse ⁊ corrumpi habet. ergo anima rati
onalis est forma organica ⁊ actus corporis
quod multipliciter in ꝓbitis improbatum
est. Si autem dicatur esse materia corporis
sicut ex qua fit anima ḃ est absurdum quia
sic anima esset ex materia corꝑali quod eti-
am improbatũ ẽ. Nos autem loquimur õ
anima rationali tantum. si autem dicat q
pẽdet ex eo sicut ex põti bm cãm: tũc aut e-
rit cã efficiẽs aut formal aut mãl aut final
quia iam ostensum est q non est causa mã
lis: si ãt pendet ex eo sicut ex cã efficiẽte ḃ
nõ põt esse qm a corpore non efficit nisi vir
t⁹ corporea eo q non agit inquantuz est cor
pus: sed per qualitates actiuas ⁊ passiuas

que sunt in ipsa ꝓbatū ē aūt aiam rōnalem ñ esse vtutē in corpore nec aliquid ꝯñs corporis ꝯplexionem vel actionem corpalium qualitatuꝫ ergo nō pendet ex eo sicut ex efficiēte: sed neqꝫ pendꝫ ex eo sicut ex forma quia supra multipliciter ꝓbatū ē in secūdo libro de anima q anima est substa t forma corporis t nō econuerso. Nec pōt dici q pendet ex eo sicut ex fine: quia sic essꝫ corpus ꝓpter aiam t nō ecōuerso qđ falsuꝫ ē sicut ex supius habitis cōstat. Si autez dicat q aia pendet ex eo sicut ex posteriori tunc querem⁹ vtruꝫ pendet ex eo sicut ex posteriori bꝫ tempus aut ex posteriori bm ordinem qui ē inter cām t causatū. Et si ꝓriori mō ex eo pendere dicitur tunc non destruit destructiōne ei⁹ qm̄ diuisa i rpe nō destruūt sic q vnū destruatur necessario destructione alterius Et si ꝯtingat aliquādo vnū eoꝝ destrui cū alio hoc est casu. Si autē pendet ex corpe sicut ex posteriori bm ordinem cāe tūc seqt q nō destruit destructione eius necessario: quia destructo posteriori ñ necessario destruitur id quod prius ē. Et si ꝯtingat aliquando b casu accidit. Nos autē ñ talē cām q̄rimus destructionis: lz autem hic sufficiēter ꝓbatū sit aiam nō destrui morte corpis lz post mortem nobili⁹ esse accipe qm̄ tūc tota ꝯuerti habz ad intellectū agentem sicut ad formam t p euz intelligere separata a mā qđ est summū felicitatis ei⁹ bm nām ñ ponim⁹ ipam in corpe incipiente corpe t b ꝓbatur ex hoc quia ois motor suo mobili aptatur sicut patet ex ꝓdictis bitis aia aūt motor ē corpis: sicut. n. nulla naui exñte nul⁹ ordinatur nauta ita corpe ꝓpio nō exñte ñ pōt bm ordinem eē nāe aia. Demōstrāt b⁹ rōes i ꝓncipio. viij. phīsicoꝝ t ad istud ꝓbandū optime t preciose qm̄ ibi demōstratū ē q motor ñ potest esse ante mobile neqꝫ post ipsum neqꝫ cū ipso ita q nō moueat t necesse est hoc eē ita in minori mūdo sicut in maiori: sicut ibidem dictū ē. Constat autē p oia ānte dicta q aie sbale est ita q p illud diffinitur q ipsa sit motor corpis t si eēt ipsa cum corpe t nō ante ipsum neqꝫ post ipsum facta t sic simul demōstratione ꝓbatū est ꝓpositū t destructus ē error ꝓnis q dixit aimas añ corp⁹ fuisse ab eterno in ꝯpib⁹ stellis. huius aūt modus qualr aia incipit cū corpe t nō destruit cū ipo bētur ex añ dictis Cōstat aūt q sunt gradus in entib⁹ t q̄dā sunt nobilia t quedam minus nobilia t q nobilius inter oia est aia rōnal. oportet igitur q ipsa maxie sit elevata sr mām t similitudinis separatis oportet igitur q ipsa sit imago cause separate p essentiam t potētias quasdam sicut supius dixim⁹. Substantia autē talr lz incipiat esse in corpe: qr tñ pēdet esse ei⁹ ex cāli nullo mō pōt interire cū corpe sz būc ordinē essentialē nō possum exponere intelligibiliter nisi in scia diuina, vsqꝫ illuc ergo differamus

Ca. xlij. t est digressio declarās errorem eoꝝ qui dicūt de oibus aiab⁹ lib⁹ vnam remanere post mortem.

DIxerunt autem quidam qui videntes animam sbaliter esse separatā dixerunt eam nō indiuiduari nisi p corpus t ad corpus t ideo destructo corpe ex oib⁹ aialib⁹ nō remanere nisi vnicam sbam separatam t boꝝ nos tegimus supra errorem cū loqueremur de nā intellcūs possibilis. Sed quia deliramentū b eē putam⁹ t fuerunt viri magni in pbia qui būc abboꝝ rauerūt errorem bonū nobis videt ponere fortes rōes t demōstratias ꝯtra illos. Dicimus autē q si vna anima sit ex oib⁹ aiab⁹ rōnabilibus: aut hoc fit sic q ex aiab⁹ sbaliter multis fiat vna aut ideo qr accidētaliter multe sūt t sbaliter remanet vna ex multis vel oibus post mortem corporis. Si autem primo modo dicūt hoc est absurditas magna quia cum omnis aima rationalis sit ei⁹ dē spēi cum alia non remaneret vnum nisi collectione ex omnibus sicut exercitus t turba t popul⁹. hec aūt simpliciter sunt multe aie t secundum qd vnum. viri autem sapientiores fuerunt q̄s vt dixerunt hec sed absqꝫ dubio secundo modo dixerunt dicētes aimas non esse multas nisi ex respectu ad corpus t ꝯtra b fortissimas quatuor superius induximus rationes vel demonstrationes hic aūt dixi⁹ q illud accidēs quod fecit mul

tas animas: aut est accidēs q̄ est in anima aut non est in anima. Si enim est in anima cum anima sit simplex tunc oportz q̄ sit in tota anima ⁊ sic idiuiduatio anime ad vnū erit indiuiduatio ad alium. ⁊ sic anime per illud accidens non erūt multiplicate per numerū ⁊ est contra eos. Adhuc autem quicquid accidit simplici toti simplici accidit. Illud ergo accidens toti acciderat anime acciderat ergo ei secundum q̄ est in omnib⁹ ⁊ sic non multiplicarentur per illud accidēs Si autem acciderat anime tunc non indiuiduaret animam. Adhuc autem habituz est q̄ speculatiuus inest anime ꝺm ipsam: ⁊ sic speculatiu⁹ intellect⁹ eēt idez apud omnes quod omnino falsum ē quia sic vno homie existente sapiente omnis homo sapiens eēt quod falsum est. Adhuc autem cuz anima rationalis sit simplex ipsa est tota in omn. corpore in quo est ergo cum tota anima secundum istos esset in vno ⁊ tota in alio ⁊ tota in quolibet: ⁊ hoc non est intelligibile quia ex hoc sequitur q̄ tota essz in quolibet ⁊ tota extra quodlibet quod est absurdū. Si autem dicatur esse ñ in corpore sed respicere ipsum: queratur quis sit modus illius respectus ⁊ dicūt q̄ hic est respectus operationis ⁊ hoc stare non potest: quoniā cum operatio egrediatur a potentia ⁊ potētia sit in essentia oportet eaz essentialiter eē vbi opatur ⁊ opatur in corpore ergo est in corpore. Adhuc autem substātia que ē dās esse ⁊ rationem est in eo cui dat esse ⁊ rationem: anima autem rationalis dat esse ⁊ rationem corpori ergo est in ipso. Constat autem falsum esse q̄ isti dicunt. si autem q̄rat modus coniūctionis anime ad corpus ⁊ indiuiduationis superius a nobis hic est assignatus cum ostenderemus qualiter intellectus possibilis est separatus ⁊ coniūctus in anima intellectuali similiter nec oportet hoc reiterare. dicit autem auicenna q̄ anima habet indiuiduans proprium licet naturam eius ⁊ nomen ignoremus. Sed cuz omne indiuiduās sit materia oportz q̄ illō indiuiduans esset materia incorporea in anima existens: ⁊ per formam que non est corporis perfectio ⁊ hoc concedunt plerigz inter nostros socios. Sed nos eis in nullo contradicere volentes ꝓbabile reputamus quod nos supius diximus q̄ id ꝓbari potest ex his que insunt anime istud autem non est ꝓbatū: sed ratione magis confictum.

Tractatus quartus tertij de anima in quo agitur de motiuis viribus.

Capitulum primuz que pars anime sit motiua

Quoniam autem sicut ab initio diximus anima ꝺm duas diffinita ē potentias quibus animatum videtur differre ab ianimato. dico autem aiam que animalium est quia plante habent partem partis anime potius q̄z animam. nam in plantis neutra est illarum potentiarum quibus animatum ab inanimato differre videtur. due autem potentie sunt discretiuum et motiuum ꝺm locū discretio autem in cōi dicta ē op⁹tā itelligētie q̄z ꝺsus ⁊ ō vtroq̄z istorum iam habitum est. de mouente autē speculandum est nunc quid sit anime ⁊ hoc est querere vtrum mouens in animalibus sit vna quedam pars anime que sepabilis sit ab alijs partibus magnitudine: ⁊ subiecto sui organi sicut visus sepat ab auditu sicut dixit plato animā in vires diuidi aut tantū sepatur ab illis rōe potentie ⁊ vtutis ⁊ cōueniat cum eis in ꝺbiecto aut etiam ipsū sit tota anima ⁊ non aliqua pars alicuius aie sicut dixerunt quidam q̄ sicut vegetabilis est vna tota anima ⁊ sicut sensibilis est vna tota anima ita motiuum ꝺm locum sit vna tota anima pficiens illud quod mouet ꝺm locum. Quia autem ex omnibus diuisionibus his pars vera est q̄ sit pars potentialis anime sicut patet ex prehabitis iō suppōito illo q̄rēdū ē vtr̄ sit ꝓpria quedam pars separata ab his que ꝺsueta sunt dici ptes aie Et que dēa sunt ⁊ determinata sūt a nobis aut est harum aliqua que sunt determinate In hac autem questione res quesita mox ingerit dubitationem ꝺm quem moduz oporteat dicere anime partes ⁊ quot numro. nō enim sunt integrales neq̄z essentialis sicut

in prebabilis est determinatum: sed sunt actuales siue potentie partes. in quibus inferior semper in suo superiori saluatur. Quot autem oportet dicere partes multum est dubitabile. modo enim quodam infinite videntur. Et si enim vellemus vocare partes quibus species motorum inferunt passiones infinite esse videntur: quia tunc multiplicabuntur potentie passiue ꝺm formas suorum actiuorum. Et ꝺm hoc tot erunt appetitus quot sunt appetabilia ⁊ tot sūt sensus q̄ sūt sensibilia specie ⁊ forma differentia ⁊ hoc ꝓcedit infinitum numerum. Et ꝺm hūc modum quidam philosophorum determinant ⁊ dividunt animam in rationatiuam et ea q̄ ab animositate vocatur animatiua quam quidā vocāt irascibilē ⁊ eā que vocat a quibusdā appetitiua quam platonici concupiscibilez esse dixerunt. hanc enim diuisionem ꝺm solas species obiectorum dividunt platonici ⁊ non ꝺm differentias corporum animatorum. Si autem sufficienter dividunt aiam vt iam dictum est tunc quelibet species obiecti faciet partem anime spiritualem l' specialem ⁊ tunc erunt partes infinite. penes enim species obiectorū inueniuntur ibi alie partes que magis differunt q̄z tres inducte differentes sicut in genere boni actualis. ⁊ nos possumus inuenire formas obiectorū in diuersis generibus existentes hoc autez euidenter ostenditur per hoc q̄ diuidit' anima ab istis in rationalem ⁊ irrationalem ⁊ irascibilem ⁊ concupiscibilem ⁊ est insufficiens diuisio. Quia partes anime principales sumpte sunt ꝺm diuersionē generis animatorum ⁊ ille sunt vegetabilis ⁊ sensibilis ⁊ licet vegetabilis aliquo modo dici possit irrationalis tñ sensibil' neq̄z rationalis neq̄z irrationalis dici potest quia sicut dicetur in fine primi etbicorum rationalis nō ē p̄ eēntiā neq̄z irrationalis ē quoniam participat aliquo mō rōe eo quod persuadetur ei rationē ⁊ ꝺbiacet ordini rationis. Idem autem est de fantasia que ab oibus dicta altera ē q̄m rrationalis nec irascibilis : nec concupiscibilis esse videtur. hec autem sequentia demonstrabunt. Si autez rationalis in animositatem : siue irascibilem appetitum siue concupiscibilem diuidatur penes obiectorum differentias tūc ꝺm habitam rationem infinite partes anime videntur esse et hoc etiam est inconueniens. habet igit magnam questionem cui harum virtutuz fantasia ⁊ sensitiua eadem sit vel a qua earum sit altera ⁊ precipue si quis ponit anime ptes separatas in loco ⁊ diffinitione ⁊ nō ponit vnam in alia virtualiter: ⁊ sicut inferior potestas continetur in superiori. Adhuc autem appetitiua est vna eorum que ꝺm platonem ꝺz rōem ⁊ potentiam relatam ad actuz altera videtur esse a rationali cum tamen inconueniens esse videatur hanc sequestrare ab vtraq̄z vel ab altera eo q̄ in vtraq̄z videtur contineri ⁊ q̄ cōtineātur rōcinatiua patet: quia voluntas non fit nisi in rationali eo q̄ omnis voluntas est rationatiue potentie ⁊ volūtas ē appetitus quidam. Similiter autem non sequestratur ab irrationali quia in irrōali fit desideriū ⁊ aio ab aiositate dict⁹ irascibil' vocat ⁊ vtrūq̄z ipsorum est appetitus q uidam concupiscibilis. Concupiscipilis enim appetit delectabile ꝺm sensum ⁊ irascibil' appetit arduum in quo est gloria sicut victoriaz vel gloriam vel victoriam aut aliquid huiusmodi quinimo si anima est illa tria que dixit plato videbitur esse in vnoquoq̄z dictorum trium q: rō ēt appetit discernere id quod appetendum est secundum rationem rectam sicut est honestuz ⁊ partes eius. De his autem questionibus hic non est intentio: forsitan enim de bis alibi determinabimus in sequentibus istius tractatus. Sed de quo nunc ratio extitit ad querēduz hoc est quid sit mouens secundum locum animal q̄ habet motum secundum locum. Secundum enim augmentum ⁊ decrementū quod mouetur mutat aliquo modo locum quia augmentum crescit in locum maiorem ⁊ decrementuz decrescit in locum minorem. Sed motor huius motus in omnibus est animatis eo q̄ augmentum ⁊ decremētum insunt oibus animatis ⁊ lō ꝓstat motorē in ꝺ motu eē vegitatioi p cibū ⁊ generatioi sic dixi⁹ in secundo isti⁹ volumis libro: de spiratione autem ⁊ inspiratione que etiam motu qua

dam parte corporis ꝺm locum perficiunt ſimiliter autem de ſomno ⁊ vigilia in quib⁹ fit motus ſenſus ⁊ ſpirituum ab exterioribus ad interiora ſicut in ſomno que ñ ſunt ſine motu locali poſt hunc librum in propꝛijs locis dicemus. Nos enim hic non q̃rimus de omni motu locali animati corpis ſed de motore iſtius motus tantum quo animal ꝓcedit de loco ad locũ ⁊ hoc ꝑ organa ⁊ hec a natura formata.

Capitulum ſecundum q̃ vegetatiuũ ꝺm ſe ⁊ ſenſitiuum ſecundum ſe: non ſunt motiua ꝺm locum.

De motu autem ꝺm locum quid videlicet ſit animal mouens ꝺz proceſſiuũ motum de loco ad locum nunc conſiderandum ſit q̃ quidem igitur vegetabile ꝺm ſe: non eſt animal mouens ꝺm motum ꝓceſſiuũ erit manifeſtuꝫ ex biſ que inducentur nunc. Motus.n. qui dicitur ꝺ motus proceſſiuus eſt ſemper propter aliquid quod eſt ſemper extra animal motum ⁊ diſtat ab ipſo propter quod dicũt vulgares q̃ hic motus ꝓpter indigentiam eſt: ⁊ ideo oportet q̃ fiat cuꝫ fantaſia q̃ imaginatur delectabile abſens: aut cum appetitu ⁊ ſenſu qui apprehendit delectabile extra ſe preſens ⁊ probatur ex hoc q̃ nihil qꝺ non eſt appetens delectabile vel fugiẽs triſtabile mouetur de loco ad locum ⁊ ſi mouetur mouetur tunc violenter ſicut tranſplãtatum eſt lignum. vegetabile autem de ſe ſumptum neqꝫ fantaſiam habet neqꝫ appetitum ſenſibilem ⁊ iꝺo vegetatiuum per ſe ſumptum non mouet ꝺm locum: quia tunc omne vegetabile ꝺm locum moueretur plãte igitur ꝺm locum mouentur. Et ſi hoc cõcederetur tunc oportet ꝛcedere q̃ haberent membra organica ſicut pedes vel alas quibus exꝑlerent huiuſmodi motiua ⁊ hoc nõ eſt verum. vegetatiuum ꝺm ſe non mouꝫ ꝺz locum. ſimiliter autem nec id quod ſentire poteſt quod vocatur ſenſitiuuꝫ ꝺm q̃ hui⁹ẽ ꝓxima ⁊ perfecta cauſa. hanc enim cauſaꝫ mouentem querimus ſolam ⁊ non cauſam que remota eſt cauſa motus. ſi enim ſenſitiuum in eo q̃ huiuſmodi eſſet ſufficiens ⁊ ꝑfecta cauſa huius motus proceſſiui: omne ſenſitiuum moueretur ꝺm locum ſed ꝺ falſum eſt cum multa animalia ſenſuꝫ habentia videam⁹ eſſe manentia in vno loco immobilia vſqꝫ in finem vite ſue. Quamuis enim dilatentur ⁊ conſtringãt per quez motum animalia cognoſcuntur tamen non ꝓcedunt de loco ad locum quia ſicut iã ante dixmus nos non loquimur de motu quo quaſi creſcit animatum in locum maiorem vel reſtringitur in minorem: ſed de illo tantuꝫ quo animal procedit de vno loco ⁊ mouetur totum in alium locum: nec poteſt aliquis dicere q̃ huiuſmodi animalia ſint imperfecta ſicut imperfecta dicũtur que diminuuntur per impediméta nature in aliquo quod eſt ſpeciei ſue debitum ꝺm naturam ſicut monſtra que peccata ſunt nature ſicut diximus in ſecundo phiſicorum. talia enim animalia perfecta ſunt perfectione debita ſue ſpeciei ⁊ generãt ſibi ſimilia ꝺm ſpeciem. hec enim monſtra non faciunt. ſi enim monſtra peccent in principalibus membriſ cito moriuntur. Et ſi peccatum ſit non i ꝑncipalibus ſicut in manibus vel in pedibus non generãt ſimile monſtro: ſed ſimile ſpeciei vt frequenter. hec igitur animalia cum producunt ſibi ſimilia perfecta ſunt ſpecierum ſuarum pefectione ⁊ recipiunt augmẽtum ⁊ decrementum per cibum. Si ergo illa habent motiuas virtutes ꝺm locum natura dediſſet eis organa quibus perficerẽt motum localem: quia natura non deficit in neceſſarijs nec abundat. Si enim deficeret in neceſſarijs: tunc motor qui non haberet organum eſſet ſuperfluus: quia nunquam perficeret motum cuius ipſe eſſet principium et cauſa. Si autem abundaret ſuperfluis ⁊ tunc iterum fruſtra eſſet vltra neccium cũ per pauciora eãdem opera poſſet perficere

Capitulum tertium q̃ nec intellectiuus nec operatiuus ꝺz ſe ſunt cauſa motus ꝺm locum: ſed duo horum vel tria ſimul.

Sed neq; rationatiuum scilicet ps anime que ratiocinatur ⁊ delibeāt de operabilibus nec etiam vis que vocatur intellectus speculatiuus sunt ꝺ̄z se causa efficiens huius motus quem vocamus processiuum. hoc autē de speculatiuo intellectu facile probatur quoniam speculatiuus intellectus est qui accipit formas denudatas a materys ⁊ ideo nihil itelligit actuale per nos quia omnis nostra actio est in sensibus ⁊ materialibus: ⁊ ideo nihil decernit fugiendo vel persequendo. Semper autem motus ꝓcessiuus omnis animalis: aut est actus fugientis nociuum aut persequentis siue imitantis delectabile siue conueniens. Cum enim intellectus speculatiuus est de practicis que reus in eis rationē veri non cōsiderat ea prout sunt practica ſ̄z prout sunt speculatiua sicut est in scientia etbicorum doctrinali tunc accidit q̄ intellectus multociens intelligit id quod timendū est ꝺ̄m rationem: licet non eodē mō intelligat quo timendum est: sed ꝺ̄siderat passiones eius differentias ⁊ accidentia per se scientia doctrinali sicut ꝺ̄siderat in alijs speculatiuis. Et similiter considerat aliquando id quod est letum ⁊ delectabile ꝺ̄m rem sicut quando ratiocinatur de delectatione venereoꝝ que est ꝺ̄m tactum ⁊ non ꝺ̄m visum ⁊ q̄ ipsa est ꝓpter appetitum coitus ad generationem ordinata. hec enim omia speculatiua sunt ⁊ tunc non iubet intellect⁹ timere l' delectari: ſ̄z poti⁹ oñdit vnuz doctrinale alias delectabile quod est in venereis ꝓpter rem tamen que mouet concupiscentiam aliquando cor mouetur vel aliud mēbrorum: sicut genitalia in quibus delectatō talis vel timor ostenditur: sed hoc non precipit intellectus: sed potius auertit ab illo. sed ꝓnitas rei adiuncta facit huiusmōi motus membrorum: ⁊ ideo non sequitur mot⁹ ꝓcessiuus ad rem illam: que non est considerata vt circa que sit opus: sed vt ea circa que est speculatio itellectus simplicis. Amplius autem cuz intellectus extendit se ad particulare operabile ⁊ decernit ⁊ precipit fugere aliquid aut ꝓsequi siue imitari: tūc adhuc non est sufficiens causa motus quia sepe tale decretum intellectus practici circa opabilia per nos nullus sequitur motus ꝓcessiuus animalis. possibile enim est vt in etbicis ostendetur q̄ aliquis sanuz habeat intellectum ⁊ corruptum habeat appetituz ⁊ desiderium ⁊ illi bene precipit intellectus de fugiendo et turpi ꝺ̄ imitando bono honesto ⁊ ille tamen victus passione turpis agit ⁊ mouetur ꝺ̄m desiderium ⁊ non mouet ꝺ̄m intellectum ⁊ talis vocatur in etbicis quidam incontinens. potest autez vocari inabstinens eo q̄ non abstinet ab his a quibus intellectus precipit abstinere hoc autem et argumento ⁊ simili videmus quoniam videmus q̄ habens artē medicine infirmus aliquando non sanatur ⁊ hoc est ideo: quia non mouetur ⁊ opatur ꝺ̄m medicine ꝓcepbic ostendit q̄ alterius q̄z intellect⁹ et scientie magis ꝓprium sit agere ⁊ mouet ꝺ̄m scientiam ⁊ non scientie quia etiaz quando infirmus curatur magis ꝓprium mouens habet q̄z scientiam habet: licet ꝺ̄m scientiā non moueatur ⁊ similiter est in intellellectu ⁊ scientia practica qui similiter se habet ad opera morum sicut scientia ad regimen corporis: ⁊ ideo dicunt morales q̄ scientia parum prodest ad opera: sed velle operari intellectum multum prodest. Ex hoc autem forte aliquis crederet q̄ appetitus moueret. Et nos eodem modo ostendimus q̄ nec appetitus est sufficiens causa mot⁹ nec sensus cum appetitu. Sunt enim quidam vt in etbicis probatur qui continentes vel abstinentes dicūtur sicut religiosi ⁊ beremite qui sentiunt motus passionum: ⁊ tamen non consequuntur in opere: propter quod concedūtur remanere in regimie vero ⁊ honesto ꝺ̄m q̄ precipit intellectus ⁊ tales sunt appetentes ⁊ concupiscentes turpes delectationes: ⁊ tamen non sunt operantes ea quorum habent appetitum ⁊ concupiscentiam sed sequūtur intellectuz licet ergo qꝺ libz istorum sit imperfecta causa motus: tamen nullum istorum vniuersalis est ⁊ sufficiens causa motus animalium qui vocat processiuus. oportet igitur q̄ sufficiens et vlis cā mot⁹ sit ꝺ̄gregata ex duob⁹ vl' trib⁹ quoꝝ vnū discernat ⁊ ꝑcipiat motū ⁊ alterꝫ

exequatur. Et hec duo sunt i hoie appetit⁹ ⁊ intellectiua. intellectiua enim opatiua seu practica discernit ⁊ precipit ad quid mouendum est ⁊ propter quid ⁊ qualiter ⁊ vbi et quando ⁊ quantum ⁊ cetera huiusmodi appetitus autem sequitur ⁊ perficit hoc quod preceptuz est ab intellectiua. Sic ergo duo in genere sunt mouentia in homine. Si autem dicuntur tria mouentia: tunc erunt illa tria sic ordinata q̄ duo sunt sicut vnum hec autem tria sunt intellectus practicus ⁊ appetitus ⁊ fantasia q̄ est sicut intellectus q̄m ipsa discernit motum ⁊ precipit sicut intellectus ⁊ hoc dici oportet quia multa animalia preter scientiam intellectualem de particularibus operabilibus sequuntur in motibus fantasias. Jn alijs enim animalibus preter hominem aut non est intellectiua aut si abusiue dicatur esse in eis illius non erit vt ratiocinans quasi ex silogismo sed erit vt rectus a natura sicut diximus in secūdo hui⁹ voluminis ⁊ ideo omnia similia specie sibi operantur hec igitur sequuntur fantasiam.

Dicam⁹ igitur q̄ vtraq; hec sunt mouētia ꝺm locum intellcūs videlicet ⁊ appetitus vel loco intellectus fantasia. Quotiens cunq; igitur intellectui vel fantasie appetit⁹ ꝺsentiri motū precipientibus tunc erit motus ⁊ erit talis motus qualis est consensus appetitus ad intellectum vel fantasiam. cōsensus autem huius ad fantasiam est vno mō ⁊ ad intellectum duobus modis. fantasia āt cū sit discretiua particulariū sēsibiliū non p̄cipit motum nisi circa delectabile vt nunc pns. Et ideo videmus cetera aialia non esse continentia ⁊ abstinentia a delectabilibus in sensu que sunt vt nunc delectabilia. intellectus autem practicus nō ex conuersione ad oculum: sed ex sillogismo precipit opabile: ⁊ ideo cum silogismis nō peccat tunc est motus abstinentis ⁊ continentz verbi gratia cuz dicat intellectus omne turpe est fugiendum ⁊ accipiat fornicari cū bella esse turpe eo q̄ est alieni thori violatio appetitus exequens hmōi motum est cōtinens aī ꝓtinētis. aliq̄n autem silogissimus ꝺ in minori ꝓpositione obumbrat aīs obnubilatur ex nimio estu concupiscentie: ⁊ licet tunc bene vniuersaliter precipiat intellectus: tamen vis concupiscentie non sinit per bene placituz videre particulare quod sꝺ vniuersali accipiendum erat: ⁊ si videt illud non videt nisi speculatiue. oportet autē in operabilibus per bene placitum videre quia visio hec mixta est effectui qui est circa quod precipitur operandum esse. Et i hac ꝓpositione omnis malus incontinens obdictam causam ignorans: ⁊ dicitur in minore ꝓpositione sic accepta nō consentit appetitus sꝺ vniuersali ⁊ ideo sequitur puersus mot⁹ mouēs āt illi cui ē in vniuersali ꝓpositione. Jn minori autez pmixtus ē fantasie que tacta est per affectum ⁊ hec ē causa q̄ intellectus dicitur semper rectus ⁊ fāntasia aliquando recta aliquando non recta. intellectus autem quia in homine ex silogismo ⁊ rōne mouet ideo sequuntur opa boni verecundia ⁊ gloria quia turpe est abhorrere regnum dignioꝝ ⁊ sequi regimen eius: quod commune habemus cum bestijs ⁊ ꝺ est causa q̄ peccatum ⁊ pena sequantur hominis opera. similiter autem laus ⁊ hec ñ sequuntur opera aliorum animalium. hec etiaz causa est q̄ opera honesta dicuntur eē ꝺm naturam hominis inquantum homo ē opera autez turpia ⁊ inhonesta dicuntur eē cōtra naturam hominis inquantum est homo.

Capitulum quartum de differentijs intellectus practici ⁊ speculatiui.

Intellectus g semper ratiotinat: ꝓpter aliquid quod est extra ipm ⁊ vocatur practicus quod idem sonat quod operatiuus: operatiuum autem cōmuniter voco siue sit operabile quod vocatur actuale siue factibile. actuale autem i in etbicis vocatur quod pertinet ad opera: que sunt circa passiones delectabiles ⁊ tristabiles ⁊ circa opera communicationis iusticie ⁊ hec sunt opera moris ⁊ huius intellectus ad illa perfectio est prudentia. factibile autem vocatur: quod in mechanica opa fit manuali ⁊ intellcūs ad ipm pfectio ē ars mechāica sic i etbicz ꝺz determiari

Hic autem cõmuniter vocamus practicũ intellectum qui est tempatiuus in bis ⁊ in aliis ⁊ huius ad intellectum speculatiuum ꝓpter doctrine bonitatem volumus inuenire orias quatuor quarũ prima ẽ q̃ fine differt eo q̃ finis ois intellectus practici est extra ipsum siue sit opus siue opatum. opus qdẽ in artibus est finis sicut in musicis in qbus cantus ⁊ melos vltimus finis est qui exercetur in arte. agere in aliꝰ vlterius termis nõ est opus sed opatum. faber. n. nõ intẽdit fabricare ꝓpter fabricare sed ꝓpter gladiũ vl̃ aliud vas quod suum ꝓpium opatum ẽ finis sue artis. In actualibus autem finis ẽ opatio que est felicitas ciuilis eo q̃ hec est diuinissima ⁊ optima est inter operationes vtutum. Quilibet autem istorum finium est extra opantem ⁊ ideo motu acquirit. intellectiua autem speculatiua finem suũ sp iter semetipam hz: habet. n. verum speculatum in theorematibus quod finis eius est. h. n. etiam est finis sui instrumẽti quod demonstratio est ⁊ vocatur: nec extra illud aliquid acquirit quia verum est de bis que ꝓpter se volumus in speculatiuis: que essentialr sunt de phia. h. n. nõ sunt dialetica quia nõ sunt de mera phia nec sũt etbica quia verũ taliũ querimus ꝓpter opus: sed sunt naturalia mathematica vel diuina ꝓpter qõ ois platiuus intellcũs habens in se finem pfectior ⁊ nobilior est practico: ⁊ ideo penes ipsum ꝟsistit felicitas ⁊ beatitudo speculatiua precipue quando fuerit adeptus agentem formã ꝓut diximus in tractatu pbito libri istius. Secũda autem oria est in forma quã apprehendunt tam speculatiuus q̃z intellectus practicus: practicus. n. accipit formaz ꝓut est principium operis cui necessario ꝓpter h̃ tria accidunt quorũ vnũ est: q̃ ipe decurrit ab vl̃i ad pticulãe eo q̃ ois nostra opatio circa pticulare est. secũda aũt est quia ipam formam ꝟponit eo q̃ omis practicus formam intendit ꝟponere cum ope vl̃ cum opato vt patet p inductionẽ tã in moribus q̃z in artibus. forma. n. domus exns in mẽte artificis pfecta ꝟponit cũ lapidibꝰ ⁊ lignis forma autem cõtemplatõis ex rebꝰ exn̄ segata p cõtinuam abstractionem maiorem ⁊ minorẽ cõponit cũ alia ⁊ iõ vocatur forma abstractionis siue sepationis. Et ex h̃ accidit tertium q̃ forma practici intellectus est forma ad rem extra animã ꝓueniens forma vo cõtemplationis vocatur a re ⁊ non ad rẽ que ꝓuenit a rebus extra ad intellectũ. tertia differentia est in hoc q̃ in in omnibꝰ hñtibus animam in terreis intellectus practicus in acgrendo formam non vtitur corpore: sed potius bebet eam apud seipsam sed vtitur corporeo instrumento qñ educit eam formam in mãm extra se existentem. Sed in intellecto contemplatiuo est econuerso: quia ipse vtitur viribus ⁊ instrumentis corporalibus in acgrendo formam quia mediantibus viribus ⁊ organis corporalibus pficitur abstractio ⁊ in vsu cõsideratõis nõ vtitur corpore aliquo ⁊ ex h̃ est q̃ oẽ intellcs practicus se extendens extra se ad pticularia ⁊ ad instrumenta corpm. Sed intellcus cõtemplatiuus oẽ se colligẽs inter seipsum Et relictis corporeis viribus ⁊ instrumentis colliget se ad vle quod ẽ iter seipsum et magis est intellectus anime contemplatiuꝰ q̃z practicus ⁊ nobilius anime bonũ ẽ cõtẽplatio q̃z actio ⁊ in decimo etbicorũ ꝓbatur Quarta vo ⁊ vltima differentia est q̃ vl̃cus practicus eẽ cã rei q̃ sibi sbiicit sicut patet tã in actualibꝰ q̃z in factualibus. Intellectus autem contemplatiuus causat a re que sbiicitur eidem eo q̃ accipit formam contẽplationis a re subiecta: ⁊ considerat eam sm q̃ est natura rei. ⁊ ideo quia intellcus prime cãe ⁊ intelligentiaꝝ sepatarũ sunt causa rei ⁊ nũq̃z causatur a re potius assimilatur intellcũs eorum practico intellectui q̃z speculatiuo. de bis autem in prima phia pquirẽdũ erit. Sufficit autem nobis ad pñtez speculationem q̃ sciamus q̃ intellectus practicus semp ẽ ꝓpter aliquid eẽ ⁊ ideo ñ quidẽ sbo differt a speculatiuo sed differt hz eẽ ⁊ finem. Esse autem qõ hz ex forma qõ ẽ bitus practicus de quibus est in etbicis practici nomẽ accipit.

Ca. v. qualiter vnum specie sunt mouentia ⁊ plura sm sbiectum.

Tertius

Sicut autem intellectus est ꝓpter aliquid ita ois appetit⁹ ē ꝓpter aliquid qꝺ nō habet appetēs vel si apꝓpetit qꝺ habet appetit illud ꝫ qꝺ nō habet sicut appetit delectabile bitū aliqñ nō ꝺm qꝺ ē bitus sed vt continuetur vel vt alio modo habea eo q̄ contingat plurib⁹ motis haberi idem t iste appetitus quo appetimus ꝺm actum non practici intellectus est vt potentia ex q̄ eliciatur appetere: sed potius est id qꝺ ē vltimum in ordine mouentium t ꝓximū momi hoc est principium motus t actiōis t iō appetitiua ē potētia distincta ab intellectu: t est illa que post intellect⁹ vel fantasie motus t actiōes sequit: mouēdo lacertos t musculos ad motū pficiendū. Et ideo cuz ad motum aialem qui sic fit p intentionē non exigantur nisi hec duo decernens. s. t prosequens rationabilr videntur hec duo mouentia appetitus vz t itelligentia practica i boie. Appetitiuū eni per spēm appetibilis mouet sicut vltimū motus p̄ncipium. Et itelligentia mouet ꝓpter appetibile q: itelligētia ꝺm q̄ est cognitio quedā nō mouet sz potius per hoc q̄ p̄ncipium p̄mū intelligibile mouēs est appetitiuum. Si autem nō apꝓbēderet appetibile t nō traheret ab appetitu intelligentia nō moueret sed potius decerneret non esse fugiendum: aut in sequēdum vt appetibile. Similiter autem est in bis in quib⁹ fantasia mouet q: aialia bruta intellectus practici fantasia vuntur que practica dicitur sicut intellectus quia videt ꝓpter aliquid qꝺ est extra t quia apꝓbēdit spēm vt opabile vel appetibile: t q: est forma opatiua t q: cā rei etiā q̄ de formis practicis iā añ determinauim⁹. Nec igitur fantasia non mouet sine specie appetibilis ꝺm qꝺ ē appetibile: appetibile autem in eo qꝺ appetibile trahit t inclinat appetitum ergo etiā fantasia sicut t itellect⁹ mouet ꝑ hoc q̄ miscetur appetitiue t sic possum⁹ dicere q̄ vnum specie motiuū est t hoc est appetitiuum. Quocunq; enim est modo fantasia decernens est motus ꝓpter appetitū: appetitus autem mouens est ꝓpter appetibile: spē igitur sūt vnum t duo in sbiectis. Similiter autem quādo intellectus cuz appetitu mouet t ideo etiā est vnus specie motus t non duo nec vnus compositus. Si eniz daretur q̄ duo specie eēt intellectus t appetitus qñ mouēt t q̄ eoꝝ sit motus sil'is t sit tamen vnus motus t cū hoc ꝑ se sit q̄ vni⁹ motoris simplicis nō est nisi vnus motus oporꝛet dicere q̄ intellectus practicus t appetitus mouerent ꝺm vnum aliquid quod est cōe vtriq; t ex hoc sequeret q̄ mot⁹ ꝺm locum per se esset illis cōis t ꝑ accñs esset intellectus practici t similiter ꝑ accñs esset ipsius appetitus: sicut habere tres angulos ꝑ se est trianguli: t per accñs conuenit ysoceli. Sed ꝺm hoc non vere esset mouētia intellēctus t appetitus: oporꝛet igitur q̄ sit vtriusq; sed vnius ꝓpter alterum. In nullo eni motu intellectus videt eē mouens sñ appetitu tā i rōnabilib⁹ q̄ in irrōnalib⁹. Appetitus enim cōe qꝺdā est ad rōnalem appetitum t ad irrōnalē: qñ volūtas q̄ solius rōis est appetitus rōnalis: cuius causa ē q: volūtas qꝺdā liberrimū est i aia t illa que tm̄ ꝑ nos incoacte oēs facimus ex voluntate dicimur facere. Libertas autē oīmoda ñ est in bis que obligata sūt materie t ideo i sensibili ꝓprie voluntas non est t si dicāt bruta aialia volētia aliqñ abusio fit vocabuli q: voluntas eoꝝ ꝑ appetitu vel desiderio sensibili accipit. In ista enim voluntate tota libertas est qꝺ ex hoc patet: quia cum coactio ad aliquid agendum vel in aliquid consentiendum fiat ex tribus causis. quaꝝ vna est violentia exterior: secda ãt obligatio ad materiam in qua est: tertia autez est ꝑ rōnem t silogismū per quē ratio cogat ad cōsensum verum: ab omnibus autem bis coactionibus deobligata est voluntas. Cadēte enim coactione exterius in corpus libera manet voluntas t dissentit interi⁹ ab bis ad que cogitur extra in opere. Similiter nō est virtus organica t ideo non agitur t ipellitur a natura quēadmodum bruta ad opus agūtur. Similiter autē post ꝺclusiōez de aliquo faciendo qꝺ de necessitate probatū est voluntas adhuc est libera ad hoc volendū vel non: t sepe non vult hoc ipm. Nec eni tota t sola causa est sui tantum: solū ei ꝺ sufficit ad volenduz aliquid in qꝺ cōsentit vo-

luntas q; volum⁹ illud sine oi alia cā: ⁊ iō regnuꝫ voluntatis simile regno tranni qm̄ leges edit ad libitum ⁊ non ex aliqua causa vtilitatis rei.p. qđ sonat prouerbium qđ dicitur. Sic volo sic inbeo sic pro ratiōe voluntas. Regnum autem intellectus practici simile est monarchie in qua rex sapiens dn̄atur nihil oio discernens nisi ꝺm rōnem vtilitatis rei.p. Hec igitur voluntas cōstat q; est appetitus quidam. Et cum rationale moueatur sicut dictum est ꝺm appetituꝫ tunc mouetur ꝺm liberā voluntatem. Appetitus eni mouet extra ad appetibile. Et hec est causa q; omnis appetitus est cū quodam affectu cōcupiscentie que est rei exteriozis. Et ex his patet q; intellectus ⁊ fantasia sunt mouentia propter appetituꝫ. Et q; in omni motu exiguntur ad minus duo mouentia quozum vnum nunciat de motu ⁊ alterum prosequitur. Unum igitur sunt specie mouentia: duo autem per subiectum efficientia motum. ⁊ tria genere: intellectus fantasia ⁊ appetitus: ⁊ in rationali ania appetitus est voluntas libera.

Capitulum sextum q; intellectus semp̄ est rectus ille. s. qui est mouens: fantasia at ⁊ appetitus recta ⁊ non recta.

Si autem differentias bozum consiꝺrare volumus q; intellectus per hoc q; est intellectus nihil habēs fantasmatis admixtionis ⁊ semp̄ est rectus: hoc eniꝫ nihil aliud est nisi potentia habituali habens habitum p̄ncipiozū mozalium ⁊ factualiuꝫ in quibus nullus est error. s. non esse occidendum non esse mechāꝺum non esse furāꝺū iustitiā esse colendā: ꝺeum esse venerandū pentes esse bonozandos: rem.p. instauranꝺam. Et in artibus similiter sicut architectonica grauia subius ponenda ⁊ leuia supea cōiungenda eē: prius uolanda esse vt bñ cōiungant ⁊ bmōi ⁊ ideo nāles hunc intellectum vocant naturale aꝺiutoriuꝫ vel indicatoriū in quo vlia iuris sūt ꝺscripta. Appetitus autem ⁊ fantasia sunt recta ⁊ nō recta: ꝓpter qđ ⁊ intellectus si exeat ex se in fantasmata accidit ei rectitudo ⁊ curuitas Cuius probatio est quoniam semp̄ quiꝺē vt ꝺcm est mouet appetitum ad aliquid fugiendum vel prosequendum: hoc est ad id qđ habet intentiōem boni cōuenientis vel mali nocentis: non eni mouet ad omne bonum. Est eniꝫ bōi non agibile p nos ⁊ ad hoc non mouet sed mouet ad actuale bonū circa qđ sūt actus ⁊ motus nostri ⁊ p qđ nos operando ⁊ mouendo acquirere possumus Omne autem tale bonum est circa pticularia: qđ contingit se sic ⁊ aliter habere ⁊ ideo aliquando est rectum aliquāꝺo non rectuꝫ ⁊ ideo cum appetitus ⁊ fātasia sint circa tale bonum: contingit fantasiam ⁊ appetituꝫ aliquāꝺo esse rectam: aliquāꝺo non rectaꝫ Si eni id qđ habet intentionem boni ē bonum simpliciter h̄ semp̄ ⁊ vbiqꝫ est bonuꝫ tunc fātasia ⁊ appetitus circa id sunt recta Si autem est bonum vt nunc ⁊ non simpliciter h̄ est ꝺupliciter: bonum enim simpliciter habet in se duo quozum vnum est q; sp̄ bonum est. alterum autem q; vbiqꝫ ⁊ in oibus bonum est: per cōpositiōeꝫ ad illa duo ꝺicitur bonum vt nunc ⁊ hic. Secūꝺū autē q; opponit ei qđ semp̄ bonuꝫ est tunc ꝺicit bonū vt nūc quod p̄sentialiter afficit ꝺelectando sensum ⁊ hoc est bonum qđ prosequitur aial bonum ⁊ incōtinēs. Scōm aūt qđ opponitur ei qđ est vbiqꝫ sic opponitur ei bonum qđ est ex casu hoc malum est: sicut bonum est pignus reddere vel ꝺepositum ei qui fidei rem cōmisit ⁊ tamen vt hic malum est: quia si pignus sit gladius ⁊ cōmittens facius sit furiosus maluꝫ est ei reddere gladiuꝫ. similiter est in alijs. ⁊ ideo circa pticularia non oio potest dirigi veritas intellect⁹ ⁊ ideo circa ea p fantasiaꝫ ⁊ appetitum incidit rectum ⁊ non rectum: ⁊ ideo in etbicis ꝺicitur ⁊ epbycheos qui dirigit i pticularibus melioꝛ est iusto qui semper opera secꝫ vniuersalia iuris nituꝛ ꝺirigere. Hō enim semper operationem mobilitas normam ⁊ regulaꝫ assequitur vniuersaliū. Et ideo ꝺicit aresti. q; in talibus est ꝺirectio sic regula lesbe edificationis. Est aūt lesbe insula quedam habens lapides indolabiles ⁊ ideo illi ad regulam omnino rectam non edificant: sed vtuntur regula plumbea que

Certius

ad torturas edificij curuatā solū caueꝛ vt nō oio fiat enormis curuitas. Rectitudinē eni seruare in opabilibus aliquando curuare ē ꝛ melio nō nunq̄ solueꝛe legem vniuersalem in moꝛibus q̄ in tali casu ꝛ loco obseꝛuare. Ex oib⁹ igi nunc habitis manifestuꝫ est q̄ talis potentia que appetitiua nō mouet quia ꝛ si alie mouent pꝛopteꝛ banc mouent vt diximus. Sicut autem hic dictū est ita quidam non diuidunt plures ponentes esse motiuas potentias sicut rōnalem ꝛ iraſcibilem ꝛ concupiſcibilem. Talib⁹ autem qui ſic motiuas anime partes diuidūt contingit q̄ ſi intendunt animam diuidēre in quaslibet partes que aliquo modo potē tiam ad motuꝫ remote vel pꝛopinque in cō muni vel pticulari q̄ valde multe p̄m eos erunt partes anime. Erunt vegetabile ſenſitiuum intellectiuuꝫ appetitiuuꝫ deliberatiuum. Adhuc autem appetibile ſiue appetitum ſenſibilem: hec enim plurimum differunt p̄m iſtos: ꝛ adhuc autez magiſ bis differunt concupiſcibile ꝛ deſideratiuum ꝛ iraſcibile quia concupiſcibilis ꝛ iraſcibilis ſūt diuerſoꝝ obiectoꝝ ſed deliberatiuum ꝛ appetitiuum poſſunt eſſe eiuſdem. Quā uis autem ſic multe vires accipiantur quarum quedam ſunt motiue ꝛ quedā non tamen ille que ſunt motiue omneſ mouent p appetitum ꝛ ideo appetitiuū eſt per ſe mouens.

Capitulum ſeptimuꝫ q̄ omnia mouentia ſunt vnuꝫ ſpecie ꝛ diuerſa numero ꝛ ad quem numerum ꝛ ad quam ſpeciem.

Quoniam autem appetitus aliquando ſunt contrarij ad inuicem pꝛopteꝛ contrarietatem boni ꝛ ad bonum ſimpliciter accidit quedam pugna ꝛ contrarietas in mouentibus ex hoc q̄ ratio decernens motum contraria eſt deſiderio ſenſibili quod i petum facit per motuꝫ in appetibile quod videtur bonum: hec autem contrarietas appetituū fit in aiatis que ſenſuꝫ habent pꝛeꝛ intellectum. In talibus enim intellectus aliquādo pꝛecipit retrahere ab electione ſēſibili: deſiderium autem impetum facit ꝛ p̄cipit motū fieri pꝛeꝛ ipſum qđ iam delectabile eſt eo q̄ nunc videtur vt nunc illud eē dulce Et q̄ dulce ē ideo accipit hoc vt ſimpliciter bonum ꝛ ſimpliciter delectabile ꝛ hoc contingit q̄ non videt iam q̄ ſolum facit delectabile hoc eſt pꝛeſens tempus: ſi ei acciperet q̄ pꝛeſentia vt nunc tantum facit delectationem vt delectaret pꝛeſens ad futurum ꝛ futurum ad pꝛeſens cognoſceretur non eſſe pꝛeſens bonuꝫ ſimpliciter: hoc autem non facit appetitus ſed pꝛobabitur in pꝛeſens ac ſi ſit ſimpliciter bonum ꝛ ſic patet q̄ vt ſimpliciter bonum ꝛ appetituꝫ ꝛ intellectum ſed vt ſimpliciter bonum mouēs ꝛ intellectum eſt ſimpliciter bonuꝫ p̄m rei veritatem: ſed vt ſimpliciter bonuꝫ mouēs appetitum aliquando non eſt bonuꝫ ſimpliciter ſed videtur ꝛ cum ſpecies mouens ſit in ipſo quod mouetur ꝛ quo ad illum eſt nunc bonum ꝛ ſimpliciter bonum acceptū tunc patet q̄ mouens omne erit vnum ſpecie ꝛ hoc eſt appetitiuū ꝛ hec aſſimilari poſſunt dictis eracliti qui dixit omnem rem ſic eſſe pꝛout videtur. Ita eniꝫ appetitus mouetur ad apparens: ac ſi ſit realiter bonum qđ apparet bonum. Sic igitur ſpecies mouens vt mouens eſt vna que eſt quod vidētur bonuꝫ ſimpliciter: ꝛ inter mouentia quidē aiam pꝛimū mouens eſt appetibile ꝛ h̄ ē appetibile p̄mū qđ ſic mouet q̄ nullo mō mouetur. Mouet autem non p̄m q̄ eſt in re ſed in eo q̄ eſt intellectuꝫ ſeu imaginatū numero autem ꝛ ſubiecto plura ſunt mouētia ꝛ reducuntur omnia mouentia ad tria in genere quoꝝ vnum eſt mouens: alteruꝫ quo mouetur: ꝛ tertiuꝫ qđ mouētur: mouēs autem duplex eſt: ē eni mouens vnum videlicet qđ mouet imobile exīs qđ eſt pꝛimo pꝛimum mouens: alterum autē mouet cum ꝛ ipſum moueatur. Mouens autem imobile qđ eſt pꝛimuꝫ mouens eſt actuale bonum vt diximus ſuperius mouens autem p̄m qđ mouet cū ipm moueatur eſt potentia appetitiua: omne eniꝫ qđ appetit hꝫ q̄ appetit mouet cum motum ſit ab actuali bono imaginato vel intellecto ꝛ ipſe appetitus eſt actus quidam ꝛ motus appetitiue potentie: quia appetere conuenit ei ꝛ appe

titus dicitur de potentia ⁊ operatione eiusdem: quod autem mouetur per appetitum est aial cuius est motꝰ processiuꝰ in rez que appetitur ꝺm qꝫ appetitur. Quo vero appetitur est organū corporeuz appetitus quo pficitur motus processiuꝰ sicut ala vel pes. ⁊ qz talis motus ꝓcessiuꝰ cōis est anie ⁊ corpori licet sit ab ania veniens in corpus: ideo in alia scientia vbi inquiremus de cōibus operibus aie ⁊ corpori agendum est de illo vbi faciemus libruz de causa ⁊ differentijs huius motus quem vocamus processiuuz

Capitulum octauum qualiter est motus successiuus secunduz qꝫ fit a motore i mobile ꝺm locum.

NUnc autem propter bonitatez doctrine vt per opus melius cognoscatur pars anie mouens dicemus vt in capitulo ⁊ summa qꝫ mouens in anialibus est monēs organice organo pertinente ad motum sicut est ābulatio ⁊ volatus ex tali loco vbi principium motus illius ⁊ finis idem mēbrum est ⁊ est vna vis ⁊ eadem sita in mēbro illo: hic autem motus ē sicut motꝰ gyrātis quando motum membrum gyrū habz expulsionis ⁊ retractionis in eodem loco. In talibus enim motibus expulsio est sicut principium ⁊ attractio est sicut finis eius ⁊ ideo necessario habet duas quietes interpositas sicut patet cum expellitur crus a dextris primo ⁊ retrahitur in eodem: ⁊ ideo i oi eo qꝺ taliter mouet quoddā gescit ⁊ qꝺ dā mouet tā in pte aialis q̄z i toto ⁊ i pte quidem quoniam omne quod mouetur in mēbris animalium mouetur in quodam immobili ad qꝺ retrahitur expulsum sicut manꝰ mota expellitur ⁊ retrahitur ad membrum asseli vel assicb immotum ⁊ brachium motum expellitur ⁊ retrahitur ad cubitum immotuz ⁊ adiūctorium motum expellitur ⁊ retrahit ab humeris immotis: similiter autem in toto corpore quia a parte dextra expulsa stat pars a parte sinistra ⁊ retrahitur motum ad ipam ⁊ sic est in omnibus sed i volatilibus ⁊ in natantibus non est ita qz illa mouent dextrum ⁊ sinistū simul ⁊ nitunt vtroqz latere simul: sed tamen fit ibi expulsio ⁊ retractio ad vnū imobile sic diximꝰ superius. In serpentibus autem alias repētibus nō nullus perficitur motus ita qꝫ mota anteriori pte gescit ps posterior ⁊ vtraqz vicissim causat motum vnum qui pficit ita qꝫ ps anterior expellit ⁊ posterior retrahit de omnibus autez bis differētijs habet determinari in libro de motib⁹ aialiū vbi iducemus qualiter ipi motui necessario due quietes interponunt necessario. Sed h̄ sciēdū est qꝫ cum imotibus aialium ꝓcessiuis aliud quiescit aliud moueatur ⁊ idem sit in eo principium vnde expulsio fit: ⁊ ad qꝺ fit retractio finis ⁊ principium altera sunt ratione licet magnitudine ⁊ subiecto idez sint, ⁊ huius causa est quia cum omnia que mouentur aiali motu omnia moueantur depulsu ⁊ attractu sicut diximus ⁊ depulsio ⁊ attractio sunt ex eodē in idez ⁊ ideo oportet motum istum fieri ex eodem in idem sicut i circulo: ⁊ hoc sic imaginari debemus sicut si ponamus motorem circuli esse in centro ⁊ tunc eni motus circuli est ex centro ita qꝫ p̄mo expellitur semicirculus dextre cōtinue ⁊ reiteratur semicircululus sinistri ⁊ ita est i motu aialis quia ex eodem expellitur organuz motus ⁊ retrahitur postea ad illud idē q̄i reiterando sicut diximus iam superius: ⁊ ideo meo iudicio mentitur auerrois dicēs cor esse quiescēs vnde fit expulsio ⁊ ad qꝺ fit attractio: oportet enim imobile a quo est motus esse cōiunctum organo motus. Cōstat autem qꝫ cor non est coniunctum hmōi organis: ostendit autem hoc anotomia. certum est enim oim mēbrorum motum pfici musculis aialium. In omni autē musculo motiuo mēbri videmus neruū egredientez ad mēbrū qꝺ mouet ꝑ quē expellit a loco sue fundatiōis: ⁊ videmus chordaz in alia pte ad radicē mēbri deriuari a fine musculi per quē attrahit ad locū suū: patet igit nō esse cor hmōi mēbrum: de hoc tñ erit in libro aialiū subtiliter inquirendū. Sz hoc qꝺ hic dicitur est qꝫ vnum a quo est motus ⁊ id quod non est aliqꝺ signatum in membris aialium per subiectū sed per rōnem solum ⁊ ē multiplicatū ꝑ numez mēbrorum a quo mouent. Qꝺ autē est oio ⁊ vniuersaliter cō

siderandum ꝺm huius scie ꝓprietatē: quia sicut dictum est inquātum vnūqōqꝫ aial ē appetitiuū in tantum est etiā motiuū ꝺm locum quia sicut diximus species appetibil' per ꝺ q̄ est appetita mouens est p̄ncipium ⁊ ideo intellectus ⁊ fantasia non mouēt nisi ꝺm q̄ sunt ad appetitū ordinata vt decernētia motum: appetitus aūt est imediatum p̄ncipiū motus sicut cōpositū ex appetibili specie ⁊ informato specie illa: ⁊ ideo mot⁹ nō fit vnqꝫ sine fantasia: fantasia autē mouens ois aut est rōnalis aut aialis aut bois aut est eius quod sensum habꝫ sine ratione sicut bruta. Et fit motus ab his duab⁹ ꝺm q̄ habent ab aialibus. Et ideo si primum mouēs cōsideretur tunc est vnicuꝫ per cuius formā oia mouent aialia ⁊ ꝺ est forma appetibilis. Si autē cōsideremus mouēs quodcūqꝫ mouet tūc sūt duo in genere mouentia ⁊ tria ꝺm speciem. Quorū vnuꝫ i genere quidē mouens est vt decernens motū alterum autē sicut impetū faciens in motu sed in specie sūt tria qm̄ decernēs ē duplex quoꝝ vnuꝫ p rōez rectā decernit: aliud aūt per extimatiōem boni vt nunc. Et primuꝫ quidē est intellectus: ꝺꝫ aūt est fantasia. Si autē determiari ꝺꝫ mouēs: vt causās motū tunc oportet duo esse ad minus quorū vnū determiat ⁊ alterū facit impetū ⁊ sic sūt duo mouentia que sunt vel intellectus ⁊ appetitus vel fantasia ⁊ appetitus

Capitulum nonum quid est mouēs in animalibus perfectis ⁊ quando vnum mouet aliud ⁊ econuerso.

Secūdū aūt p̄dicta oꝫ ꝺsiderare de ip̄fectꝫ aialib⁹ q̄ n̄ sūt ip̄fca ꝺꝫ suas spēs ita q̄ aliqd desit eis de necessarijs ad spēm sed sūt ip̄fecta i genere aialiū q̄ videlicꝫ n̄ habent quosdā sensus quos habent ea aialia que p̄fecta sunt: ꝺ aūt sunt que non ꝺnt nisi vnicum sensum qui est tactus ⁊ gustuꝫ quidem non ꝺm q̄ iudicium sapiētium est ideſt saporum sed ꝺm q̄ ipe est quidā tact⁹ ꝺ enī ad delectabile non mouent nisi tāgētia ipm: qñ est p̄ns ⁊ ꝺm veritatem non mouentur de loco ad locū sed in eodē loco mouentur motibus dilatationis ⁊ constrictionis: in his dubium est quid sit mouens In his enī non videtur esse nisi solus sensus eo q̄ non nisi p̄nte delectabili mouent Et ideo querendū est vtrū fantasiā contingat inesse talib⁹. Oꝫ enī desideriū insit eis videtur ex hoc p̄bari quia passiones p̄prie desideratiue potētie talib⁹ insunt q̄ sūt letitia ⁊ tristitia: ꝺ enī talibus inesse p̄bātur quia non dilatantur nisi in delectatione ⁊ non contrahuntur nisi in tristitia cum delectatio sit motus mutationis delectabilis ⁊ cōtristatio sit motus fuge tristabilis oportet igitur desiderium esse in talibus: desiderū autē est appetitus sensibilis. Sed q̄ritur quō fantasia erit in talibus qꝫ sine hac non perficitur motus vt diximus superius ⁊ talibus non videtur inesse: quia sicut diximus in ante habitis fantasia accipit rē ñ p̄nte ea in sensu ⁊ talis imaginatio non p̄ficitur in talibus aialibus vt videtur cū nūqꝫ nisi ad p̄ns moueantur. Dicimus autez ad hoc q̄ talia non habent motum diffinitum ⁊ uoco diffinitū qui ē ad locū determiatū p fantasiā ⁊ appetitū vel appetibile determiatū ⁊ ideo etiā habent fantasiā ideterminatā. Cuius causa est quia sicut superius habitum ē sensus cōis formalis est ⁊ ꝺm locū distinct⁹ sensibilib⁹ ꝓprios ⁊ respectu sē sus cōis formalis est imaginatio ⁊ fantasia ⁊ sic semper superior formalis est respectu inferioris: ⁊ sunt ille vires distincte in aialib⁹ pfectꝫ ⁊ pfectā figurā capitis bn̄tib⁹. Ubi aūt pfecta figura capitis non est ibi nec sensus ꝓprij perfecte insunt neqꝫ superior vis bn̄ distincta est ab inferiori sed organa sibi inuicē sūt pmixta fantasia ⁊ sensus cōis ⁊ sē sus ꝓprij ⁊ ꝺ p̄cipue in aialib⁹ ip̄fectis q̄ nō ꝺnt aliquē sensū formalē sꝫ malē habent q̄ sunt sensus tactus ⁊ gustus ꝺm q̄ est tactui quidā ⁊ q̄ organa pmixta sunt eo q̄ talia animalia neqꝫ cerebruꝫ neqꝫ caput ꝺnt sed aliqd loco cerebri ⁊ aliqd loco capitis ideo fantasiā habēt pmixtā cum sensu cōi ⁊ sensum cōem pmixtū cū sensu ꝓprio. cuius signū est q̄ fantasia in talibus nō mouet nisi motu sensus qui est ex p̄sentia rei ⁊ ꝺ pmixtio adducit confusam ⁊ pmixtam ⁊ inde

terminatã fantasie appbensionẽ ꝛ b causat indiffinitũ ꝛ confusũ motum. Sic igitur patet qꝫ oibus sensibilib⁹ inest fantasia: sed fantasia aliquãdo ordinabilis est a ratione deliberante vt in boie ꝛ b ordinãs deliberatio fantasiã ꝛ appetitũ in solis est rõnatiuis Cum eni sic ꝓcedit ad motũ qꝫ ꝑus deliberatur vtruꝫ b ꝓius vel aliud agendũ sit: b iã rõis ẽ op⁹ ordinãtis fantasiã ꝛ appetituꝫ mẽs ãt q̃ rõ ẽ ꝛ cui⁹ meditari est ꝓpi⁹ act⁹ a metiendo dicit eo qꝫ aia ipa vno quodã qõ ẽ potẽtia ei⁹ vnita mẽsurat ꝛ numerat tã tasmata ꝑãdo ea ad inuicẽ eo qꝫ ipa imitat melius qꝫ est melius apud ipam ꝛ magis amatum qꝫ põt efficere eligendo ex pluribus fantasmatib⁹: ꝛ cũ senius ꝛ ꝑamatum vocat opinio: ꝛ ideo opinio acceptio eius ẽ qõ plurib⁹ rõibus alijs ꝓponit ꝛ cã buiusmõi ẽ qꝫ opinio nõ habet imitari fantasiã sed potius econuerso fantasia debet imitari opinionẽ a rõe elicitã: fãtasia eni nõ habet opiniones ex silogismo sed potius opinio ex silogismo habet fantasiã qm̃ opinio de vniuersaliter est agendo ꝛ fãtasia est de pticulariter agẽdo. Silogism⁹ habet pticulare sb vl̃i ꝛ nõ ecõuerso vl̃e sub pticulari ꝛ iõ sub discursu silogistico bꝫ opio fãtasiã ꝛ nõ ecõuerso ꝛ ideo cũ appetit⁹ sit pticulariũ bõi ꝛ nũc et hic nõ vniuersal̃r bꝫ appetit⁹ opinionẽ sꝫ vl̃r bꝫ fãtasiã ꝛ iõ in quib⁹ vtrunqꝫ eoꝝ ẽ in illis �means ordinẽ mouẽt rõ ꝛ opinio fãtasiã ꝛ ordinãt appetitũ: tñ aliqñ vincitur opinio ab appetitu ꝛ fantasia ꝛ tũc deliberatiuũ mouet a fãtasia ꝛ appetitu eo qꝫ vm brat vel obũbrat ex cõcupiscẽtia appetit⁹ ꝛ fãtasie sicut in cõtinẽtib⁹ accidit. Aliquãdo ãt fit ecõuerso qꝫ fantasia mouet a deliberatiua rõne ꝛ opinione: hec bñt se sicut fit in spa celesti. Sicut eni in speris spa iferior mouet a motore ꝓme spe bꝫ motũ diurnũ ꝛ tñ iferior bꝫ motũ ꝓpriũ qui exit a suo motore ꝓpio ita se bꝫ ad inuicẽ rõ fantasia ꝛ appetit⁹: aliqñ eni hec oia mouent motu rõis sicut apparet in actib⁹ cõtinẽtis ꝛ absti nẽtis aliqñ ãt ñ ꝙequũt fãtasie ꝛ appetitus rõem sed mouẽt ꝑ se sicut apparet in actib⁹ ntinẽtis ꝛ means nature ordinẽ motus supioꝝ motoris sp est ꝓncipalioꝝ ꝛ qñ mot⁹ egredi tur ab illo tunc semꝑ opera ordinata sunt. Quãdo autem vincit inferior tũc egreditur opus puersũ eo qꝫ inferior supiorem nõ bꝫ ex silogismo sed sophistice ꝓcedat ex bono vt nũc tanqꝫ sit bonũ ꝑ se ꝛ essential̃r. Mouet ãt iste supior tanqꝫ in tres vires: quoniã primo decernit vl̃e decretuꝫ mot⁹ scilicꝫ qõ oẽ tale faciẽdũ est ꝛ postea sb ipo simili mensurat fãtasma pticulare: ꝛ tertio nõ quidẽ cõcludit decernẽdo: sed cõclusio sua ẽ impulsus ad opus ꝑ appetitũ: ꝛ de b in etbicis est declarandũ. Sil̃r eni appetit⁹ in continẽtis nõ bꝫ cõclusiõem nisi ipetũ ad opus fit igit̃ iste mot⁹ sic vicissim vt dictũ est. In tali autẽ motu scibile vl̃e nõ mouet sꝫ quasi quiescens est ꝛ fixũ ꝛ b ꝓcipue vꝰ est de scibili speculatiuo: de practico autẽ etiã verũ est sicut inferius oñdem⁹. Quãm enim alia ẽ vl̃is opio de opabilib⁹ ꝛ sil̃r rõ ꝛ alia ẽ opinio ꝛ rõ pticularis q̃ est in fantasmate tũc pꝫ qꝫ vl̃is quidẽ dicit qꝫ boc buius semper ꝛ ab oi ꝛ vnicuiqꝫ alias vbiqꝫ agẽdum sit ꝛ boc nõ mouet qꝛ bãc bm sil̃itudinẽ habent cõtinẽs ꝛ incõtinẽs: Dẽs eni dicunt a nullo ꝛ nunqꝫ esse furãdũ pticularis ãt dicit qꝫ boc nunc cõceptuꝫ est bmõi ideo ego etiã sine bmõi ꝛ boc nõ sil̃r est apud omẽs. Quia ei ego cõcipio tale delectabile vt nũc esse bmõi iõ etiã ego siue buiusmodi ꝑ affectũ ꝛ appetituꝫ eo qꝫ in pticularib⁹ est motus ꝛ op⁹ ꝛ iõ ista mouet appetitũ: ꝛ ñ mouet opinio bm qꝫ est vl̃is sꝫ bm qꝫ pticularis ꝛ ꝓpria nisi forte qꝫ aliquis dicat qꝫ vtrũqꝫ mouẽt: sed vl̃is quidẽ mouet vt quiescẽs magis ꝛ fixa bm rõem certã motus: pticularis ãt mouet vt mota ꝛ q̃si fluẽs ꝑ hoc desideriũ ꝛ i hoc delectabile qõ vt nũc est cõceptũ sꝫ vl̃is nõ fluit in ipꝫ: qꝛ aliter ois talis bñs acceptiõem de opabilibus iã eo ipso defluereꝫ in b qõ cõcipit qõ nõ est verũ: hec igit̃ de mouente in ialibus bm ꝑipateticoꝝ pitiam definita sunt.

Capitulum. x. ꝛ est digressio declarans suas diuersitates bꝫ platonicos ꝛ teologos

Si vero nos dicam⁹ oia mouẽtia q̃cũqꝫ mouẽt spũs opabiliuꝫ circa q̃ sũt

motꝰ boim tūc multa diuersitas est in monē tibus: tunc enī nō determinabimꝰ ꝓtes tm̄ aie motiuas sbo ab alijs ptibꝰ differētes sz accipiemꝰ oēm ꝓtez mouētē q̄cūq; potētia cū habitu suo vno noīe vocat & ab illa bitu ali potentia differt tā in habitu q̄ in actu lz sit eadē illi in sbo & q̄uis circa idē operetur & boc est diuidere mouētia potius ꝙ vtutes q̄ ꝙ ꝓtes. vna enī ps bm subiectū aie multas habere pōt virtutes quibꝰ ꝓficit ad opꝰ & ad motū & qñ bitualr potētia sumit h̄ ē cū bitu vno noīe noiat tūc differt a seipa bz qđ alio bitu noiat & bz h̄ cū due sit mouētes tā q̄ decernētes motū & potētia itellectꝰ & fāta sia plures accipiemꝰ sb̄ itellēcū & plures sub fāta sia. Sub itelēcu āt accipiemꝰ oēs illas q̄ quo cūq; mō bñt spēm mouētē q̄ ē spēs opabiliū ꝙ nos: cōtingit enī bri bitꝰ opabiliū vles qui sūt quasi ipa p̄ncipia moꝝ circa q̄ quasi nūq; incidit errꝰ & q̄ sūt q̄si regentia p̄ma i moꝛibꝰ q̄ nō accepimꝰ a doctore: sed sūt congenita nobis sicut nō eē furādū: nulli eē iniuriādū qđ mihi nolo alꝛ ne faciaz & cetera bmōi & ps itellectus cōiūcta bmōi bitui ab antiquis platonicis synderisis vocata est: dictū est ab eis q̄ nunq; errat ꝙ seipam: vocata āt ē a quibusdā posteriorib⁹ nāle indicatoriū eo q̄ iudiciū eius de moralibꝰ ꝙ naturā detur nobis sicut & p̄me dignitates scibiliū cōtēplationū: sūt enī bec instrumēta itellectꝰ practici quibus & alia opabilia cognoscit. Et qꝛ ab vltibus ē decursꝰ ad ꝓticulare: sub istis vltibus assumit rō q̄si minorē ꝓpositionē ꝛferēs & cōponens vle ad ꝓticulare: dicēs h̄ vel eē fornicatiōem vel furtū vel mechiā vel bac vel illa iusticia eē vinēdū vel bac vel illa veteri actōe deū eē colēdū & iā circa istud plurimꝰ ē errꝰ q̄n & tyrānus vlr bñ accipit leges esse custodiēdas Sed mētit in boc q̄ dicit h̄ esse legē q̄ i nomētū ppli statutū ē. Qđ āt ex duobꝰ sidereſe vidlicz ꝓponēte & rōe ꝛgitiua assumēte q̄si cōclusū vocari ꝛsuenit ꝛscia: tō ꝛscia accusat vl excusat apud rectorē qꝛ q̄si ex quadā obligatiōe silogistica obligat vel abligat agētē. Nō ē tm̄ ius nāle ex quo p̄ncipaliter ꝓcedit synderesis sz ē diuinū positiuū humanū & boc ē variatū bm cōsuetudinem & statuta viuētium & ex bis etiā habemꝰ bit⁹ in opabilibꝰ regentes & itla quidē q̄ iforꝛmata iure diuino regit: in opibus vocata ē superior portio rōis eo q̄ superiori iure ꝓficitur q̄ similitudo q̄dā est equitatis & rectitudinis diuine: vocat aūt a quibusdā rō sapiētie eo q̄ dicūt sapiam esse rōez & cognitiōez diuinorum que altissima sunt & rectissima & qꝛ bec non tm̄ bēt vt in se cōsiderata sz etiā ꝓticularibus cōpata: ideo non est sine peccato in moꝛibus: sed tm̄ peccata moꝝ incipiunt non ex ꝓte sua sed ex ꝓte illa qua ad inferiora cōpatur: ps aūt que informat iure humano qđ positum est & consuetudine approbatū nihil habet ꝓpetuo rectū potiꝰ ꝓticulare est totū & locale & tpale & bm casus variatū id ex quo ipa regit opa sicut variat regula lesbe edificationis sicut diximus superius & bāc vocant inferiorē portiōem bominis: vocat āt a naturalibꝰ rō scie eo q̄ scientiā non vocant effectū demōstratiōis sed potius bitum ex humanis regentē opa & ē babitus docens bene conuersari inter parnos ex bis que moꝛibus congruūt bm ius positiuū & cōsuetudinē ciuium: portio autē rationis superioꝛ & inferioꝛ sub quibusdaz vna est licet habitibꝰ & actibus & officijs sit diuise. Sciendum autem est q̄ sicut deueniꝛtur ab vl iuris nāli ꝓponētis assumptionē ad cōclusiōem que vocatur ꝛscia ita etiam ex rōne superiori ꝓponēte id qđ est iuris diuini & p rōez cogitatiuā h̄ ꝓticulare cōpante deuenitur ad cōclusiōem que iterum cōscia vocatur. Et simile est quādo ꝓponit rō inferioꝛ aliqd qđ est iuris humani: & conferꝛtur illud cogitatiuo ad operabilia venitur in quoddā quasi conclusum qđ idem vocat cōscia ꝓpter simile obligatōis modū q̄ videlicet in omnibus obligatio est q̄si ex silogismo sed tamen cum ꝓponit ex ratione inferiori non perfecta est argumētatio sed imperfecta ꝓpter defectuz vniuersalis ꝓpositionis. Nibil enim in humanis statutis adeo vle & verū ē q̄ sp & ab oibus faciēdū sit. Sciēdū āt ē q̄ sicut i motoribus spaꝝ est semp q̄ superioꝛ ordinat inferioreꝛ ita est etiā in istis. Quoniā naturalia & diuina ordinant humana & iđo verissime

ius humanum est q̄ ex casibus hominum habet varietatem ⁊ tamen q̄tum potest attingit ius diuinum ⁊ ius naturale exemplum quoddam iuris diuini: de istis autez in ciuilibus est determinandum. Sicut autem diximus de motiuis decernentib⁹ motum in homine: ita est de appetitiuis quoniam appetitus sicut diximus cōe aliquid est ⁊ diuidit in appetitiuā rōnalē ⁊ i appetitiuā sensibilē ⁊ illa quidē que est rationali voluntas proprie vocatur. Illa autez que est sensibilis pars anime vocatur desiderium: de voluntate autem superius dictum est quoniam ipa libera est ad volendum ⁊ ē qua i facultas omnium aliarum quoniam non cogitamus nisi quando volum⁹ ⁊ boc modo quasi motor est aliarum virium ad actum vel actus ⁊ boc modo dicimus quādo per voluntatem oīa sum⁹ nos nostrorū actuum ⁊ sumus liberi q; liberum vocam⁹ quia causa sui est ⁊ non cā alterius ⁊ boc significam⁹ cū dicim⁹ q̄ facim⁹ sponte id qō facim⁹ significātes q̄ causa actus nō est aliunde nisi a nobis. Quoniā tm̄ bec potentia que volūtas vocatur vt ordinata a rōe deliberante accipit: ⁊ tam deliberatio q̄z appetitus in idē ferūt: tūc facultas talis tic vtro q̄z ordinatum procedēs liberum arbitrium vocat arbitriū quidē ꝓpter rōem deliberantē ⁊ arbitrātem ⁊ liberū ꝓpter voluntatis libertatē ⁊ ideo dicit optime q̄ liberū arbitrium est facultas rōis ⁊ volūtatis. Rō enim vt dicit aref. in sexto ethicorū in cōtingentibus est opabilibus ⁊ libertas facit nos causā istoz. Nascit aūt ex arbitratiōe ⁊ libertate facultas que recte est bois ad opa quia solus bomo arbiter sui ꝯstitus est ⁊ q̄ arbiter libere eligit ad op⁹ vel dimitti: ⁊ iō etiā boc solū accusat vel excusat apud rectorez Quia si bō arbiter suus nō eēt de agēdo vl nō agendo ⁊ si liber non esset: non puniret vel p̄miaret act⁹ eius legislator: cuz aūt dico boiem eē arbitrū sui est arbiter sui iste assimilat⁹ arbitro cui⁹ arbitriū nō est vallatuz pena: sed in ptāte libera bz pronūciare qō voluerit: ⁊ iō arbitriū sepe puersū est cuius tm̄ puersitatis sola cā est libertas: ⁊ iō puersitatis opm p̄ncipalio ⁊ cā ē volūtas a qua est libertas q̄z ratio cuius ꝓprius actus est arbitrium. Queret autez forte aliquis quid vocatur facultas quando dicimus liberuz arbitrium esse facultatem rationis ⁊ volūtatis. Dicimus ad boc quoniam facultas est potestas facilis tam rōnis q̄z voluntatiz rōis dico arbitrantis ⁊ volūtatis libere volētis vnū vel aliud neq; est facultas arbitri quo arbitrat rō de opabilib⁹ tm̄ sed pot⁹ arbitriū quo quis su⁹ arbiter cōstituit ad eligē dū qō voluerit: ⁊ iō liberū arbitrū ñ ē sepatū a rōe ⁊ volūtate cū sit ptās bitualis ⁊ facilis vtriuq; nullo indigēs ad op⁹ nisi seipsa. de eligentia āt ⁊ cōsilio in etbicis erit determinandū. vires āt aie sensibilis scōario mouentes multū sunt valde ⁊ sub fantasia quidē cōprebendit extimatiā de qua supi⁹ diximus in scōo libro. est etiā mouēs sens⁹ sicut p̄mo nūciāt delectabile vl triste sensui de per accns: ⁊ quia omne mouens habet aliquid desideriū ideo sensualitas vocatur ille motus alialium qui afficit ipsa ex quinq; sensibus corporis. Et quia talis mot⁹ nullo ꝺm se regimine gubernatur sed inclinat ad omne delectabile oblatum ideo dicitur sensualitas perpetue esse corruptiōis: ideo q̄z omnis legis lator ⁊ mores querens instruere auerit a delectabilibus sensualitatis quantum potest: desiderativa autem est anime sensibilis pars. appetitiua diuiditur in concupiscibilem ⁊ irascibilem a plato qui cōcupiscibile: i epate quidē ponit ⁊ irascibile in cbristi fellis: vocauit autez cōcupiscibilem virtutem desideratiuam eorū qui afficiunt ꝺm delectationem que vocatur mulcebris eo q̄ demulcendo, ⁊ emolliendo trabit appetitum sicut est delectatō tactus in cibis ⁊ potibus ⁊ venereis ⁊ eiusdem potentie erit tristicia bis opposita.

Irascibile autem vocauit virtutem animi que insurgit ad arduum quod est in ausu ⁊ gloria ⁊ victoria ⁊ in omni eo quod collocat in gloria ⁊ in gradu quodam sublimitatiz ⁊ altitudinis ꝺm seipsum ⁊ eiusdem tristitias bis oppositas: propter quod' ponit plato i cupiscibili tpantiā in irascibili fortitudinē Iste autem due sicut ⁊ omnis potētia anime sensibilis: formalitatē quandaz babent

in homine: quaz non habent in alijs animalibus. in homine eni sunt rōales: z in alijs sunt acte a natura. Rationale enim dupliciter dicit: scilicet q̄ ꝺm essentiaz rationale est: vel q̄ participat aliqualr rationē in hoc q̄ regime eius participat: z sic rationale est persuasibile a ratōne: z hoc modo concupiscibis z irrascibilis sunt rationales voluntate: z hoc simile est motoribus sperarum: sicut diximus: in quibus virtus superioris motoris remanet in inferiori: ordinās z mouens eundem. Sunt autem qui dicunt voluntatem que rationalis est per essentiam: eo q̄ est pars anime rationalis in concupiscibilem z irascibilem diuidi: sed hoc omnino absurdum est: quia concupiscibile z irascibile a passionibus corporeis nomē accipiunt: z penes illas non pōt diuidi vel denominari aliqua pars anime rationalis que vniuersaliter corporis actus existit: sed potius cum voluntas sit simpliciter appetitus illa indiuisibilis permanere debet. desiderium autem quod est appetitus sensibiliuz que multa sunt diuidi habet per passiones in genere differentes: que ex ipsis sensibilibus oriuntur: z be passionel in genere sunt due: neqz cōnaturales nobis z iliate extrinsecus: z circa p̄mas quidē cōcupiscibilis: z circa alias irascibilis.

Tractatus quintus tertij libri de anima z de comparatiōe potentiarū anime ad animata Capitulum p̄mum: quia omne animatum habet vegetabilem: sed nō necessario habet sensum.

Habitis: restat videre de comparatione potēnarum ad id quod habz huiusmodi potēnas: in quo etiam hanc sentētiam de anima finiemus. Dicimus igit q̄ omne quod viuit z animā habet que operatiōes vite perficit z generatum est: necesse est habere animā vegetabilem. opera eni eius saluāt ipm vsqz ad suā corruptiōem. in bis autē que non generabilia sunt: vita nobilior ē: z ideo vegetabili nō indigent anima neqz viribꝰ eius. Qꝫ autez omne generatū animam habēs necesse sit habere animā vegetabilē: ꝓbat per effectū viriū anime vegetabilis. omne enim generatum impfecte quātitatis est: quādo generatum est z impfecte virtutis. oportet igit p augmentū q̄ deducat ad debitā pfectiōem z iterū p decremētū deducat ad naturalem sue senectutis z necessitatis corruptiōnem: quia aliter natura deficeret in necessarijs: augmētū aūt sine alimēto fieri nō potest: oz igit habere nutritiuam z augmētatiuā: z ne destruat esse diuinū ꝓpter quod agit omne quod agit: oz etiaz ipm generatiua habere necesse est igit vegetabilis alie potentias in omnibꝰ esse generatinis z corruptibilibus. generata autē dico quecūqz de seipis generant: z non illa que generāt suas formas et spēs in mā aliena: sicut faciūt corpa simplicia z immālia. talia eni oia nō de seipis semen emittūt gnātionis. ꝓpter hoc etiaz nō vere generata sunt: sed agētia tm̄ gnātiōem in alijs. Sēsum aūt nō necesse est inesse oibus viuentibus. ꝺm eni supiꝰ dicta ea q̄ bnt corpa simplicia: impossibile ē bze mediū in tactu: z ita simplicia nō bnt tactū: cū tm̄ simpliciū q̄dā habeāt vitā. Adbue aūt ex ꝺ bitis cōstat q̄ sine tactu nullꝰ habet sensus. tactus enim est tam sensus q̄z ꝺria ꝺstitutiua aialis: neqz illa salti sine tactu esse p̄nt animalia quecūqz nō recipiūt animas sensibiles sine mā: sicut illa que nō bnt sensus qui ap̄bendūt p mediū: z sunt illa que nō bnt nisi tactū z gustū ꝺm q̄ est quidam tactus. Si autē ꝛcedamꝰ q̄ supiꝰ dictū fuit q̄ nihil frustra facit natura: tunc necesse est cuz illo q̄ ꝛcedamꝰ q̄ aialia necesse est bze sensus: z hoc necesse est cōcedere: q: nos videmꝰ sicut z i secūdo ꝓbicoz. ꝓbauimꝰ q̄ oia q̄ nā cōsistūt ꝓpter aliquē finē determinatū sunt vel bis que ꝓpter finē coaccidūt: sicut pili: quos videmus in locis determinatis oriri z in tota specie sunt sicut sub assellis hominum z in inguine. vniformitas eni ista non esset nisi essent ad finem determinatum in natura. Similiter autē est in alijs accīntibꝰ rebus naturalibus. Cum igit natura faciat omnia ꝓpter finem ad quem ita nata sunt

ꝓuenire:tunc etiam facit alia que non mox nata corrumpantur: sed vt in pluribus vel omnibus ꝺeueniat quodlibet ad finē ſue ꝑfectōis ꝺm ſpēm ad quā natū eſt ꝺeuenire. Hic eni finis eſt p̄ncipaliter intentū opus a natura. Si igit̄ conſideremus aialia habētia ꝓceſſiuū motuꝫ oportet q̄ habeāt illuꝫ vt ꝺe loco ad locum mota cōiūgātur ꝺueni entibus ⁊ remoueātur a nocētibus. Si aūt illa ſenſuꝫ nō haberēt nocumēta ⁊ coueniē tia non p̄ciperēt oportꝫ igit̄ q̄ corrūperētur ſenſum nō habentia. idem autem eſt ꝺe biſ q̄ ꝑmanētia ⁊ imobilia ſunt ꝺꝫ locū. bis. n. ineſt conuenientiuꝫ ꝓceptio ⁊ ledentiuꝫ fu ga aliter tamē quideꝫ q̄ꝫ in alijs ꝑfectis aī malibus tamē ineſt mō ſue nature cōueniē ti. Dia igitur animalia ſine ſenſu exiſtentia ꝺeſtruētur ante ꝑfectionē. eſſꝫ igitur fruſtra natura cuꝫ animalia ad ꝺebituꝫ ſibi finem ꝓꝺuci non poſſent. ſimiliter autem corꝑ non poſſet habere intellcm̄ ⁊ animā diſcre tiuā ⁊ ſenſus non poſſꝫ bñ. ꝺico autē aiatū quod mouēſ ē ꝺm locū ſiue fuerit generatū ⁊ nō fcm̄: nec ꝺico ꝺ q̄ animatuꝫ terrena ai ma nō ſit factū: ſꝫ quia ꝺicūt qꝺā ſimplicia corꝑa eē nō fcā: ⁊ habere ſoluꝫ intellectum diſcretiuū ꝓticulariū ⁊ ſēſibiliū ſicut ex fan taſmate acceptꝰ intellectuſ ⁊ tamē ſenſibilē animā nō habere hoc enim impoſſibile eſt omnino. Sed celeſtia quidem habent in tellectum actiuuꝫ ⁊ opatiuum ⁊ ille diſcreti uuſ non vocatur. Talia igitur non perfecta per generationem habētia intellectus agē tes ⁊ operatiuos non diſcretiuos non ba bent ſenſum. Et ſi queramus quare nō ba bent in ꝓmptu erit aſſignare cauſam. Si enim baberent: tunc baberent aut ꝓpter ꝺignius aliquid in anima: aut ꝓpter digni us aliquid in corꝑe: nunc autem neutrū ꝺorum eſt in eis ex habere ſenſum. Intel lectus enim acceptiuus ꝺe ſe ⁊ operatiuus qui extra ſe nō querit intelligibilia nō ma gis intelligit ꝓpter ſenſibilia: ſed minus eo q̄ a ſimplicibus intelligibilibus auerti tur ad fantaſmata. Corꝑus autem ꝓpter ſenſus non melius eſt: ſed potius nihil erit per corruptiōem que eſt ex ſenſu. Neceſſe eſt enim q̄ omne habens ſenſus valde ꝺi uerſe ſit compoſitōnis: ⁊ multas habeat p tes molles ⁊ terrenas: quarum facilis eſt corruptio: ⁊ ideo generaliter breuiorꝭ vite q̄ꝫ multe ex plantis. Unū ergo non factū per generatōnem habitaꝫ non eſſet melius ſed peius ex ſenſu igitur fruſtra ꝺaretur ei ſenſus a natura. Sed eorum que facta ſunt corꝑoꝝ ⁊ non mouentium ꝺm locum nul lum eſt omnino quod habeat intellectum ſine ſenſu: cuius ratio iam ꝺicta eſt: quia vi deliceꝫ non coniungerēt conueniētibꝰ: neq̄ remouerētur a cōtrarijs: ⁊ ſic natura ageret fruſtra. Si autem ꝺicta neceſſitate animali ꝺetur ſenſus: tunc neceſſarium eſt q̄ in cor ꝑore ſimplici ſit ſenſus: vel in corꝑore com poſito. non autem poteſt eſſe corꝑus ſim plex ſenſibile per ratōnem p̄ius inductaꝫ quoniam tactus non poteſt eſſe ſimplicis ⁊ ſine tactu non poteſt eſſe aliquis ſenſus. Quod licet ſuperius ꝓbauimus: tamen etiam manifeſtum erit ex bis que nunc in ducemus: q̄ eſt animalis corꝑus anima tum. omne autem corꝑus generabile ⁊ cor ruptibile: quia ꝺe talibus hic loquimur: eſt poſſibile tangi tactu ꝓbiſico ⁊ ſentiꝫ ꝑ ſen ſus tactiuos: ergo neceſſarium eſt cum ta ctus ſit per medium intraneum q̄ anima lis corꝑus ſit tale q̄ poſſit tangere ⁊ ſenti re ſenſus ꝺifferentias vel tactus. Non au tem ſentiret qualitates tangibiles: niſi per hoc q̄ medietas eſt mixta ex eis. oportet ergo corꝑus eſſe mixtum: ⁊ non ſimplex. niſi enim ſentiret tangibilia: non poſſet ſal uari animal: quia non ſentiret ea que eſſen tialiter componunt ipſum ⁊ ſaluant et cor rumpunt. Sic autem non eſt in alijs ſenſibus: quia illi per extrinſeca media ſentiunt: ⁊ ſenſibilia eorum neq̄ eſſentialiꝫ ter componunt: neq̄ ſaluant: neq̄ compo nunt corꝑus: ſicut ⁊ auꝺitus et oꝺoratus. niſi enim habeat ſenſum tactus: non poſſit quedam corrumpentia eſſentialiter fugere ⁊ quedam ſaluantia eſſentialiter accipere. Si autem ſic ſe habeant: impoſſibile eſt ſal uare animal quouſq̄ ad finem nature de ueniat: ⁊ ideo quia guſtus ē ſaluatiuus ſub ſtantie aiati corꝑoris oportet guſtū eſſe quē ꝺā tactū: cuiꝰ cauſa eſt: quia guſtuſ ē ſenſus

quo accipitur nutrimentum vel alimentuz quod nutrit per hoc q substantialiter cōuertit in sbam. Tale autē est corpus tangibile habens qualitates: t ideo sensus pticipans ipsum est tactꝰ quidam necessario Hec autē omnia constant ex determinatz de tactu t gustu.

Capitulū secūdū: q sensus qui fiūt per media extrinseca nō nutriūt: t qualiter fiunt per media extrinseca.

SOnus aūt t color t odor nō alunt: cū sint intētiōes sine mā: t ideo talia nz sensum p sbam: neqz ex eis augmētū vl' decremētū. Cū aūt gustꝰ sit alimēti sensus: necesse est gustabile nō per spēm saporis esse alimētū: sed oportet gustū esse quēdā tactū ita q alimētū p sbam accipiat: t iō oportet q gustꝰ sit sensus eiꝰ quod t possibile ē tāgi ꝓpter qualitates tactꝰ quas hz: t sic vegetatiuꝰ p nutrimētuz quod ex sua sba prestat Omne eiz quod nutrit ex eisdem nutrit ex quibꝰ generat: cū igit generatōnem habeat ex tangibilibꝰ oportet q ex eisdē nutriatur. gustus autē sensus est gustus: ergo erit sensus tangibiliū: t sic gustꝰ est aliquis tactus Hi igit duo sensus necessarij sunt aiali: et ideo manifestū est q aial impossibile ē esse sine tactu. Alij aūt sensus sunt ꝓpter bonū t vtile quorūdā aialiū: eo q nō nisi cuidaz cōueniūt generi: t nō oibꝰ aialibus. conueniūt.n. habēti motū ꝓcessiuū: qui est vnus quo mouet ad nutrimētū. Idem.n.oz habere sensus cōueniens et quoddā nociuz appbēdētes: t generaliter quidē verū est q si vtilum debeat saluari: oportet saluare per tactum. Sed quedā sunt que etiā indigent ꝓcul appbendere cōueniēs t nociuū: et h fit quādo per medium extrinsecū aduenit: t fit eis sensibile quod appbendūt. hoc autē in tali modo fit q mediū accipit formā sensibilem in eo q a sensibili patitur vel mouetur: sensus autem accipit in eo q patitur a medio: t huius exemplū est in eo q mouet hm locum violento motu: sicut diximꝰ ante finem octaui phicorū. Illud enim vsqz ad terminū ad quem facit t mouet mutare alii quid pellit: t sic depellens facit alterū tale quale ipsum est: t sic continue mouens vnū mouet alterum: t ideo omne depellere est motus etiaz qui est per medium: sicut t sensus: in quo quidem ꝑmum depellit et non depellit sicut chorda vel manus. vltimū autem sicut lapis vel sagitta depellitur solum t non depellit. Medium autem istorū habet vtrunqz istorum: quia sicut aer vel aqua hic est t depellitur a primo: t depellit vltimum: t sunt media sic depellentia t depulsa quodāmodo multa: sicut t in alteratōne qua sensus a sensibili alteratur: excepto hoc solo q alteratio sensuum fit primo sensibili manente in eodem loco: quod non fit in his que ferūtur in quibus illud quod depellitur mutat locum: t hec alteratio est similis motui figure sigilli t cere: sicut diximus superius. Motus enim figure tm ingreditur in ceram quātum imꝑmens tingit ceram t non amplius: t ita medium tingitur specie rei sensibilis ad tantū ad quantum durat motus rei sensibilis: t ideo in lapide sic nihil fit de motu tali eo q nō ē medium conueniens. Sed aqua ꝓpter humidum t perspicuuz tingitur vsqzquo hec est procul: aer autem adhuc amplius: quia ille de facili impulsu mouet: t de facili recipit species sensibilium: t de facili agit in sensum: t patitur a sensibili si maneat t vnus continuus maneat vel sit non interceptus a spisso terminato: quod facit cum non essz continuuz inter sensibile ꝑmum: t organū sensus. Et quia si fit sensus visus t aly per exteriora membra appzehēdentes sensus melius est qz id quod dicitur de repercussi one radiorum visus a sensibili ad videntē: sicut dicunt hi qui dicunt visum per emissiōnem radiorum melius est multo q dicatur aerem pati a' visibili: qz q visus extramittat radios: t illi repercutiantur ad videntem. Patitur enim aer a figura t colore qz diu est vnus t continuus nisi interceptus aliquo corpore terminato. In leui autem humido est vnus t continuus: quia qlibet eius pars ꝓpter humidū fluit in aliaz t continuat ei: t ideo tale mediū sic motuz a visibili terminato motu mouebat visum:

sicut etiaz in cera motꝰ est figura sigilli vsqz ad finem ad quem ingreditur. Supra autē diximꝰ qꝫ impressioni sigilli similis est omnis acceptio sensibiliū ⁊ maxime visibiliuz eo qꝫ illa pre oibꝰ sunt spūalia ⁊ esse intētionū potiusqz rerū habētia.

Capitulū tertiū qualiter sit aialis corpꝰ vtrū simplex aut cōpositū.

QUia autē supra diximus reprehēdēdos esse eos qui de anima dicunt et de corpore nihil determinānt: ideo quedam vniuersaliter dicemus de corporibꝰ animatis: subtiliter enim bis libris de plantis et animalibꝰ determinabimus. Dicemꝰ igit qꝫ manifestū erit ex bis que dicimus qꝫ impossibile est qꝫ aliquod simpliciū corporum sit corpꝰ animalis sensibilis: sicut qꝫ corpus aialis alicuius sit igneū aut aereū: vl ex aliquo vno alio elemento. Nullius enim animati potest esse tale corpus eo qꝫ aia multa essentialiter operat in quo etiam differret a natura: ⁊ ideo est endelichia corpis orgāici organicū aūt est qđ ē ex multis compositū: simpliciuz autem nullum compositū est ex multis: neqz potest esse organicuz: est tamē boc specialiter verū in corporibꝰ animalibuz quia sicut iam sepe dictū est: nulluz animal est quod non habeat tactū. omne enim animatuz sensibile est corpus possibile tāgere ⁊ tactiuis qualitatibꝰ ad sensum immutari quia aliter non saluaretur in esse animalis. Alia autem sensibilia p altera ⁊ extrinseca media faciunt sensum omne per alterum non coniunctum faciens sensum facit sensus p mediū quod intercidit ⁊ distātiā facit sensibilia a sentiēte. tactꝰ autē est sentiēs in tangēdo sensibilia sine medio distantiā faciente: ex bocqz sortit est nomē qđ tactꝰ vocat: tamen etiā alq sensus tangūt tāgibilia vel sensibilia nō simpliciter sed quodāmodo: sed tactꝰ ille ē per alterū quod ē mediū faciēs distantiā: non spēi sensibilis: sed rei sensate bm esse quod habet in mā. Sētiunt aūt ⁊ alq sensus ⁊ aliter tactꝰ eo qꝫ tactus est fundamētuz oim sensuū: ⁊ iō quādo stupescit frigido neruꝰ visiuꝰ q obticꝰ fuit vocatꝰ a grecis: tūc oculꝰ nihil videt: ⁊ quando resoluit p calidū ꝓlonis reddit visus. Cuius signū ē qꝫ frigiditas in somno ligat sensus: cū tamē frigiditas nō immutet neruos sensibiles: nisi inquātū tactꝰ est in eis. Oportz ergo in quolibet sensu p̄us disponi organū tactꝰ quasi possit agere cōpatōem sensus alterius ⁊ sic sensus alq agūt tactu: eo qꝫ fundati sunt oēs in tactu sicut in p̄mo fundamēto Licet aūt sic oēs tactu sentiāt: tamē nō pficit sensus in eis bm actū: nisi p altera membra nō coniūcta p essentiā sentiētibꝰ sed solus tactꝰ ⁊ sentit p seipm: ⁊ nō indiget alio sensu ad sentiēdū: ⁊ sentit p mediū eēntialr coniūctū sentiēti: ⁊ mediū eiꝰ ꝺiūctū necesse est esse: sicut demōstratū est supiꝰ. impossibile est aliquod simpliciū elemētoz eē corpus aiatū aia sensibili: ⁊ ideo tatuū ē quod quidā dicūt corpꝰ aialiū esse terrenū. Iz enī diximꝰ in libro pigeneos terrā dñari in aiatis: boc tamē intelligit bm medietatē q̄ vocat arismetrica: quia videlz plus quātitatis terre ⁊ aque dñat in corporibꝰ aiatorum q̄z alioz elemētoz. Secūdū autē medietatē q̄ vocat geometrica: nulluz dñat pꝰ altero in aialiū corpibꝰ. Omniū. n. eoz que tangūt h ē dria tangibiliū tactꝰ ē sensus susceptiuꝰ sicut medietas ꝺmixta geometrice: sicut tā alibi diximꝰ. nō est igit medietas tm̄ qualitatuz terre quibꝰ ipsa differet ab alys elis: sed calidi ⁊ fri. ⁊ hu. ⁊ sicci: ⁊ dicit etiā mollis ⁊ multoz alioz generū supiꝰ enumeratoz tangi possibiliū. Huiꝰ aūt signū ē quia i aliquo mēbro excellenter dñat terra sicut ea que coagulata sunt calido ⁊ sicco: sicut sunt pili ⁊ vngues illo mēbro nō sentimus eo qꝫ terrea sunt: ⁊ ideo opōes vite sensibilis nō pficiūt in eis: sed vegetabilis tm̄. ⁊ bec est causa quare plāta nō bz sensum: quoniā in vītate terree sunt: ⁊ vires habēt a terra ⁊ nutrimētū: ⁊ ideo opōnes vite sensibilis in eis nullo modo pficiūt. Quia autē vt dictū est: in tactu fundat ois sensus: ideo impossibile est aliquē alioz sensuū esse sine tactu: sed tactꝰ pōt eē sine alys. Tactꝰ eim nz terre simplicis ē: neqz alterius corpis de nūero corpū simpliciū. Manifestū est igitur qꝫ solo sensu tactu priuato cum sit fundamē

Tertius

tum aliorum sensuum animalia mori ⁊ corrumpi ⁊ necesse est. ⁊ huius causa est: quia impossibile est q̄ aliquod habeat sensum: quod non est animal: ⁊ cum aliquid sit animal: non est necesse habere aliuz sensuz q̄z istū: ⁊ ideo posito hoc solo sensu ponit aial: ⁊ destrucio solo eo destruitur: ⁊ per hoc excellētie aliorū sensibiliū nō corrumpūt animal: sensum autē forte vnum corrūpunt: vt color ⁊ sonus ⁊ odores nisi per accidens: sicut sonus corrūpere dicit animal quando cum sono est depulsio aeris ⁊ ictus: ⁊ tunc percutiens tactū corrūpit. Similiter autem odores inficiētes aerē ⁊ conuertētes ad venenū naturā corrūpunt: nō in eo q̄ odores: sed in eo q̄ venenuz vel aer venenosus ad interiora tangēdo ingredit per poros occultos ⁊ manifestos. Sed excellētia eorū que sentiri possent tactu calidorū ⁊ frigidorū et durorū ⁊ aliorū sensibiliū bis p̄m ipsam et essentialiter remanet ⁊ corrumpit animal. Sicut eni sepe dictuz est: omnis superflua excellētia sensibilis corrūpit sensum: ergo ⁊ superflua excellētia tangibiliū corrumpit tactū. animal autē determinat ⁊ diffinit tactu. Demonstratū eni est q̄ animal non est sine tactu: ⁊ q̄ solus tactus sufficit ad animalis constitutiōem. exquo igit sol⁹ tactus posit⁹ ponit animal: ⁊ perēptus sol⁹ p̄imit animal: tact⁹ erit non tam sensus q̄z forma constituēs essentialiter animal: ⁊ ideo tangibilium excellētie corrūpentes tactuz: per consequēs totū animal corrūpunt ⁊ non solum sensum saluo in esse animali. Huius autē causa iam dicta est: quia neq̄z animal ad hoc q̄ sit animal necesse est habere solū hunc sensum tactū. alios autē sensus: sicut sepe dictū est: habet animal perfectuz: non ꝓpter esse: sed ꝓpter bene esse: vt visum habet humiditas in aere ⁊ aqua: quatenꝰ lucētia per se que non indigent medio nisi diafano solo: aliter quādo iterum habet visuz humiditas in aere ⁊ aqua: vt in lucido p̄m actū illuminato videat colores: ⁊ p̄ b̄ eminus apprehēdat conueniens vel nocens. Gustum quoq̄z p̄m q̄ mediū saporuz est ⁊ distinguit a tactu vt discernat dulce vl̄ amarum: ⁊ per hoc conueniēs cognoscat alimē tum: ⁊ desiderio moneat vel remoueat ad ipsum vel ab ipso. Olfactū autem habz vt remotius cognoscat alimētum conueniens sibi: quia odor est sequela saporis: linguā ꝓ ut est nō ad esse: sed ad bene esse vt p̄ ipam aliquid alteri significet: sed hoc modo multas habet virtutes ⁊ operatōes ad bene eē determinatas.

Capitulū quartū: ⁊ est digressio declarans q̄ sensibile ⁊ vegetatiuū ⁊ rationale in homine sunt vna anima.

OMnibus autem bis comparationibus habitis videt nobis q̄ relinquitur hic considerandū cum in omni rationali sit sensibile: nec vnq̄z a rationali sensibile separat ⁊ vegetatiuū: vtrum ista tria sint in homine substātia vna vel diuerse: ⁊ iterum due q̄ sunt sensibile ⁊ vegetatiuū in bestijs sint substantia vna vel diuerse. Sunt enim super hoc iam quidam latinorū diuersa determinātes: licet super hoc vnq̄z non dubitauerit quisq̄z peripateticorū. dicunt enim corruptibile ⁊ incorruptibile non posse esse substantiā vnam: rationalē autem incorruptibilem esse asserunt in homine: sensitiuū autem ⁊ vegetabile corruptibilia: in idē autem concidit quod dicūt separabilis ⁊ non separabilis esse substantiā vnam. Amplius autem inuicem precedentium p̄m tempus dicunt non esse substantiā vnam: animam autem vegetabilem dicunt tempore in hominis genitura precedere sensibilem: ⁊ sensibilem precedere rationalem. Probāt autem hoc ex eo q̄ embria ꝑus tempore trahunt nutrimētum et sanguinē mēstruosum q̄ sentiant. trahens autem nutrimentum ⁊ conuertens in speciem nutriti non est nisi anime vegetabilis. Similiter autē embria puncta acu contrahunt ⁊ non fit sine sensu tactus: ⁊ tamen nihil adhuc agere potest intellectu discretiuo. Adhuc autem quoniaz ingredientis ab extrinseco in materiaz corporis: ⁊ educti de materia non potest eē substantia vna. Non autem est dubiuz intellectū ingredi ab extrinseco p̄m dicta que de intellectu dicta sunt. vegetabilē aūt ⁊ sēsibilē

educi de materia ostendunt opationes vtriusq; : que omnes organice et materiales esse constat nibilominus ex predictis.

Nos aũt mirabilẽ istoꝝ sapiẽtiã que nulli ꝯcors est pbozꝝ ꝯincim⁹ per ea que in fine ꝑmi libri scie hui⁹ dixim⁹. Cũ querim⁹ qd sit vniẽs istas, alas vel sbas in corpe vno: et qcqd sit illud boc erit aliud ab istis: t pon⁹ sba t act⁹ corpis: qꝫ ista tria. oz eni vni⁹ pfecti ꝺm sbam: vnã esse pfectionẽ. Adhuc ãt sepatoꝝ ꝑ sbam vnũ ꝑ intellectũ nõ ẽ i alio Si igit ista tria p sbam sepata sunt: oz q vegetatiũ ꝑ intellectũ nõ sit in sensitiuo: neqꝫ sensitiũ ꝑ intellectũ erit in intellectiuo: sed sunt tñ ꝯiũcta in sbo corpeo. Hoc aũt dato sequũt duo incõueniẽtia: quoꝝ vnũ ẽ q alia nõ bẽat diffinitionẽ similẽ figure: quia non sicut trigonũ in tetragono: sic vegetatiũ erit in sensitiuo: t sensitiũ i intellectiuo. Aliud aũt est q destruit ordo cãꝝ formaliũ: q: secũda cã nõ bẽbit a ꝑmaria q ẽ: t q cã est. Sũt eni ordinate cause formales esse viuũ sensuũ intellectiũ: vt dicit pbs i li. de caus. Si aũt sepãt ista tria p sbas eo q aliqñ per esse in diuersis inueniũt separata: tũc enim debet esse alia substãtia in bomie qꝫ viuũ t sensitiũ: quia quedã inueniũt que sunt t nõ viuũt. Si vo dicat vt nõnulli dicũt q solus intellect⁹ ẽ sba t forma bois ad quã formã vegetabilis t sensibilis sunt dispositiões: boc absurdũ reputatum est ab auic. t alys pbis: quia omnis dispõ aliquid ẽ de genere accidẽtiũ: t accidit ex boc q illud quod est sbale vni⁹ erit accidẽtale alterius. Substantia eni bestie sensibilis sba est t vegetatiuũ est substãtia t actus plãte. Adhuc aũt bec dispõ aut ẽ vltimata: aut nõ ẽ vltimata: si est vltimata: tũc semp ad ipam seqt spes t sic in sensibili cũ eadẽ materia erit rõnale semp: t sic omne sensibile erit rõnale: sicut omne rarissimũ est ignis. Si aũt nõ est vltimata: tũc oportet q aliquid additũ ei faceret eam esse vltimatã: t sic aliqd esset inter sensibile t rõnale quod vltimaret sensibilẽ quod itez absurdũ ẽ omnino. Sunt aũt nõ nulli qui dicũt tres sbas esse vnã animã: eo q in vno actu animãdi vniunt tanꝫ aia nõ sit nomẽ sbe t forme sed opatiõis: qõ tanto est absurdi⁹ ceteris que dicta sunt: qꝫto boc est cõtra omnes antiquos de aia loquẽtes: quia animã cõcorditer vt sbam diffinierunt t sbam esse dixerũt ꝑter solam illoꝝ opinionem qui armoniã animã esse dixerunt: t in ratiõe armonie posuerũt animã. Illi enim dixerũt animã esse accidẽs quod cõsequit armoniã ipam. Amp. aũt harũ triũ sbarũ ꝺm actũ erit aliqua cã: aut igit vnio actionũ ꝓuenit ab vnitate corpis: aut ab vnitate sbstantiarũ: tũc nõ sunt tres sbstantie sed vna: aut simplex: aut composita ex trib⁹. Si aũt ab vnitate corporis: boc absurduꝫ est: quia iam corpora vnirẽt actum animarũ: t sic anime non essent causa vnitatũ corporũ. Et tunc quereret q sit causa vnitatũ corporũ t non erit assignare causam etiã si fingendi detur licẽtia, non enim potest dici q corpora organica per se sint vnita ex multis: cum omnis vnio materie sit ab vnitate forme ꝑficientis. Inducũt aũt isti simile omnino fundameũ super falsas ꝓpositõnes. dicũt ei q ignis radius lune t sol sint diuerse substantie: t tamen frequẽter vniunt in illuminando: supponentes radios esse corpora: quod alibi improbatũ est: t nulli pypateti ci concordãt: neqꝫ etiã si essent radij substãtie vniunt in illuminando q maius lumen occultat minus t facit ipsum non opari luie suo: propter boc igit et bis similia multa q̃ non induci oportet differẽtias in bomine b tria esse substantiam vnam in bomine que est actus t pfectio bominis nec sensibilem esse in vomine neqꝫ vegetabilẽ animas vel substantias sed potẽtias que fluunt a substantia: que est anima rationalis: sicut sepe superius diximus. In alijs autem sensibilis est substantia t non potentia: sed babet suas potentias concupiscibilem t irascibilem: t quinqꝫ a se fluentes sensus. Similiter autem se babet vegetabilis in plantis modum quo precedens potestas est in sequenti diximus superius in pluribus locis: quem bic iteramus propter doctrine facilitatem: quoniam inferior est in superiori sicut in magis formali omnis potestatis inferioris opões dirigũt ad superiorẽ: sicut materie instrãlis ad suã formã: dixim⁹ supi⁹ q

omnis operatio que īstr̄aliter se habet ad aliam est materialis ⁊ impfecta ad illam. Sicut eni se hñt opatōnes q̄nq; sensuū ad sensū cōem; sic se hñt opōes sēsus cōis ad fātasiam. Sil'r autē ⁊ opōes fātasie ad itellectū possibilē: ⁊ vlteri⁹ intellēs possibil' ad ad agēte q̄ absolute ⁊ simpl'r ē ībā bois: nō tñ dicim⁹ simpl'r vnū eē mā ⁊ altex: ſz mā le hoc mō quo ipfectū dr̄ māle. Impfectū aūt ē oē māl'r opās vl' instr̄al'r. dico āt illud instr̄al'r oparī: qđ opat ad altex q̄dā qđ ē pfectio opis. Sil'r aūt se hñt opa vegetabil' ad sensibilē: cui⁹ signū ē: q; nutritiua cōuertit nutrimētū in carnē: q̄ nō ē ībm vegetabil' tñ: sed mediū in tactu: ex quo ⁊ facile inno tescit potētiaꝝ multitudinē in aia non inducere ꝓpōnem ēntialē: sed poti⁹ oñdit vnuz formalissimū ex quo oēs iste fluunt potēte q̄zto formali⁹ est: tāto in plurib⁹ opatiōibus inuenit' ⁊ sui ad plura indigēt in quo differt a natura que obligata est materie: ⁊ vnū mī opat'. Jn hoc tamē vno vltimo formali aliquid est sil'e forme: ⁊ aliquid materie: ſz nō materia ⁊ forma: sicut supra diximus in tractatu de intellectu. Mas eni differētias in omni natura necesse est inueniri que est citra naturā ⁊ essentiā primā. Si quis vō posterius obiciat has potētias anime nō esse substantiā: sed esse potētias naturales: ⁊ ita esse de genere accidentiū: ⁊ inde vlteri⁹ velit esse in anima compositionē subiecti ⁊ accidentis: inferēs vlteri⁹ animā esse compositam substātiā ex materia ⁊ forma: eo q̄ oēs omnes compositiōes secūdas accidētiū cū substātijs compositio est prior ex materia ⁊ forma: eo q̄ nullū accidēs accidit sbstantie simplici siue sit materia siue forma. nos dicimus q̄ huiusmodi potētie nō sunt accidētia cōiter: sed sunt potētie naturales ⁊ ꝓpētates anime: ⁊ hec sunt vires substātie eius ⁊ talia multa accidūt omni substātie simplici: siue sit forma siue materia: sicut etiā nos supra dixisse meminim⁹. Et hoc addimus q̄ tanto accidūt ei plura de talibus: quanto fuerit simplicior. quāto. n. simplicior: tanto plura opat': ⁊ vtiq; nihil opat cui⁹ virtutem opis nō habeat: ⁊ ideo ex talīū accidētium multiplicitate ⁊ multiplicatōe nō concludi pōt compō sbe. Quod aūt isti obiciūt de corruptibili ⁊ incorruptibili: ⁊ sepabili ⁊ nō sepabili vnā ⁊ eandē bz̄ solutionē: q̄ videlicet anima bois tota incorruptibilis ⁊ sepabilis est a corpe: sed p accidēs non sepat' in quibusdā viribꝰ eo q̄ opatōes illarū nō sint sine corpe: sicut supi⁹ diximus de nauta: q̄ sbaliter sepat' a naui: licet nauigatio nō sit sine corpe: ideo sicut senescūt ⁊ debilitant' vires anime: ita corrūpunt' ⁊ nō aliter. constat aūt q̄ nō senescūt ⁊ debilitant' nisi corpis senectute ⁊ debilitate: sicut debilitat' nauta vl' nauigatio naue: iam fracta ⁊ fissa ⁊ inuenterata: ⁊ ideo aia exuta vires suas bz̄: ſz nō vtat' eis: tamē nō sunt ociose: qm̄ vsus impedit p accidēs vt p̄z ex dictis. Qz aūt inducūt q̄ vegetabilis p̄cedat sensibilē tpe ⁊ sensibilis rōnalē nō ꝓuenit nisi ex malo intellectu libroꝝ ar⁹. Docet eni ar⁹. nos animā nō esse in seie: sicut act⁹ ē in eo cui⁹ est actus quia si sic inesset ei: tūc semē eēt aial l' plāta sed docet nos: quia est in semie sicut artifex in artificiario: ⁊ ideo in seie nō opat' nisi sic artifex: neq; vnq; opat' aie op⁹ nisi in corpe organico pfecto ꝑm numerū ⁊ figurā ⁊ formā organorū: ⁊ hoc modo dicit q̄ precedit opus nutritiue opus sensitiue. hoc aūt op⁹ non est anime: sed virtutis formatiue: que ē sicut artifex formās corpus: ⁊ ꝑm istū modum est expositus ar⁹. a suis cōmētatorib⁹ ⁊ ideo ex hoc nihil inferri potest de anima: neq; q̄ sit vna: neq; q̄ sit multa. hec igitur etiā in. xvi. libro de animalib⁹ dicit ar⁹. vbi etiā dicit: q̄ spirit⁹ qui est in semine est intellectus eo q̄ operat' vt intellectus practicus alicuius artificis. Qz aūt dicit de eo q̄ est ingredi ab extrinseco ⁊ duci de materia nihil omnino est ad ꝓpositū: ⁊ solutio huius patet p ea que dicta sunt de intellectu agēte erit aūt de his subtiliter loquēduz in libro de animalibus. Hec igit' de anima ꝑm q̄ in seipsa cōsiderat' determinata sufficiūt.

Alberti magni Episcopi Ratisponēs philosophorum grauissimi: super libro de anima sententia foeliciter explicit.

Incipit liber de intellectu ⁊ intelligibili domini Alberti magni ordinis ꝓdicatoꝝ ⁊ ratisponēsis epi: cuius tractatus primus est de natura intellectus.

Capitulum ꝑmum de quo est intentio: ⁊ quis dicendorum ordo.

Sicut a ꝓncipio istius opis diximus: scia de aia nō satis ꝯplete bēt ex hoc q de aia ꝑm se ipam in li. de aia determinatū est. Oportz. n. cū hoc scire de obiectis que ꝓprias ptibus anime inferūt passiones Hoꝝ aūt obiectoꝝ quoꝝ ꝓpa passiua proprib⁹ sine po tētijs bz aia quedā ꝓpas passiones inferūt aie: quedā aūt cōes anime ⁊ corpi. Cōes eni sunt passiōes quecūq; sunt talia circa que opans aia instrō vtit corpeo: vt quecūq; sunt circa vegetabilē ⁊ sentibilē aiam. Propter qđ etiā pypatetici veteres scias de talib⁹ cōib⁹ aie ⁊ corpis vocauerūt Et de his in pte iam ꝑ modulo nro expediti sum⁹ in libris de nutrimēto ⁊ nutribili: de sensu ⁊ sensato. Restant aūt adhuc libri de somno ⁊ vigilia: de iuuētute ⁊ senectute: de inspiratōe ⁊ expiratōe: ⁊ de motib⁹ q dicunt ęuales: de vita ⁊ morte: q oēs sunt de oplb⁹ cōib⁹ aie ⁊ corpis. Sed qa nequaq; interptatio somnij ⁊ nā ei⁹ bñ determinabil' est: nisi ꝑus scito de intellectu ⁊ intelligibili Ideo oz nos hic interponere sciam de intellectu ⁊ intelligibili: licet intelligere aie būne sit ꝑmum ꝓter corpus. Attēdim⁹ ei sicut sepe ꝓtestati sum⁹ ꝓncipalē facilitatē doctrine: ꝓpter qđ magis segmur in tradiōe libroꝝ nāliū ordinē quo facili⁹ docet auditor q; ordinē rerū nāliū. Et hac de cā nō tenuim⁹i exequēdo librosꝝ ordinē quē ꝓlibauim⁹ in ꝓhemijs nostris: vbi diuisionē librorꝝ nāliū posuim⁹. Determinātes aūt de intellectu ⁊ intelligibili supponem⁹ quecūq; in libro nro tertio de aia ꝯueniēter determinata sunt. Quecūq; vo hic inquirēda esse videnť q; tū per demōrationē ⁊ ratōem inuestigare poterim⁹ tractabimus: sequētes pricipis nostri vestigia. Cuius librū de hac scia licet nō vidim⁹: tamē discipuloꝝ ei⁹ plurimoꝝ de hac mā q; plurimos ⁊ bene tractatos ꝑspexim⁹ libros ⁊ epas. Interdū etiā platonis recordabimur in his in quib⁹ pypatecoꝝ sentētijs in nullo ꝓtradixit. Luz aūt ꝑm plurimos ꝓbabiliores ꝓbos intellect⁹ faciat intelligibile in forma intelligibilitatis: oz nos ꝑus loqui de nā intellectus ꝑm q est intellēs: ⁊ deinde de intelligibili ꝑm q ē de intellēu: ⁊ deinde de vnitate ⁊ diuersitate intellect⁹ ad intelligibilia: qa his cognitis satis ꝑfecte bēt scia de intellectu et intelligibili. Opere aūt ꝑciū inuestigare est hmōi: qz his scitis ⁊ ꝓpe bō scit qd ꝓpe ipe est cū sit sol⁹ intellēs: licē dicē arist. i. x. ethicoꝝ: ⁊ scit insup ꝓncipiū iter ea q faciūt i ipo telicitatē ꝓtemplatiuā. Incipiētes igit inuestigare nāz intellēs: in ꝑmis ꝑoem⁹ q; bz nāz sūt ꝑora

Ca. secūdū i quo demōrat q oē cognitū aialiū causatū est ex alio quodā cognitiuo.

Dicam⁹ ergo oēm nām q; bz potentiā aliqd cognoscēdi: aut a seipa vtutem cognitiōis hīe: aut ab aliqua alia nā q; ē añ ipam. Cōstat aūt q nō bz a seipsa: sic ei eēt ꝓncipiū cognitiōis in oib⁹ alijs: ⁊ eēt sua vt⁹ cognitiua: nō ipfecta sed ꝑfecta: neq; esset passiua sed actiua: q; oia nō ꝯuenire aiabus aialiū quēadmodū clarū ē q; in libro de aia declarata sunt. Si qs aūt forte diceret q aia aialiū bz a seipsa vtutē cognitiuā: eo q; i nā sua est cognitiua ei⁹ ptās: licut triangul⁹ a seipo bz hīe tres angulos ⁊c. ⁊ ꝓpter hoc nō ē ꝓncipiū causans in alijs aliqd: dicem⁹ q a seipo hīe dicit duob⁹ modis. Uno qdē mō ꝑm cām efficiētē: ⁊ alio mō ꝑm cām formalē. Nos aūt hic q; rim⁹ de cognitiuo a seipso ꝑm vtrāq; cām: licut in phicis ꝓmum mouēs ē motū a seipso. Cū q; añ se nō bz cām sui mot⁹ efficientē. tū q; a nā ⁊ essentia sua ē mouēs: ꝓp qđ etiā oē qđ mouet motiua vtutē bz ab ipo: ⁊ ē sua vt⁹ motiua formalis influēs oēs vtutes motiuas i oib⁹ alijs mouētib⁹. Sic ei q; rēdo vtrū aia aialiū cognitiua sit a seipa: ⁊ sequūt q; ꝓinducta sunt. Cū ei oē creatū a nobiliori necārio deficiat a cā

sua ꝑma. Defect⁹ cognitiõis qui ē in vtute ꝯgnitiua anime animaliū ostendit q non solū ab alio quodam habet vim cognoscitiuam: sed etiam q multum distat ab illo q ē prima causa ⁊ fons ꝯgnitionis. Oportet ergo dici q habeat ab alio quodam q ē primum ⁊ pfecte cognitiuū oim. Si enim ab alio non primo ⁊ pfecte diceret ꝺ̄re de illo esset eadem questio ⁊ abiret ꝺ in infinitum aut stabitur in primum ⁊ pfectū cognitiuum

Amplius oñe cognitiuum animaliū mortaliū cum omni cognitiuo mortaliū ē idem genere: aut si diceretur ꝑ prius ⁊ posterius hoc tamen est ꝑ respectum ad vnū Quecunq; autem talem habent generis vl nature conuenientiam ⁊ vnitatem: ab vno aliquo exeūt quod est causa ꝯuenientie illius in omnibus. Oportet igitur cognitiuum animaliū ab vno alio cognitiuo primo cā Am esse ꝺm efficientem causaz simul ⁊ formalē. Si autem quis dicat q hoc non concludit nisi de causatis vniuoce: sicut homo generat hoiem. cognitiua autem nō habēt vniuocā cām in genere sed equiuocā: conuincemus aduersarium vitatis ꝑ ꝺ q omē equiuocū ad aliquod reducitur vniuocum quod est ante ipsum. ꝺ ergo generans erit equocū quod vt dicit habet aliquod vniuocū ante se quod ē prima causa huius et sic redibit idem qđ conclusum est prius. Amplius in omnibus ita esse videmus q q̄ñq; inueniuntur alique virtutes ⁊ forme in pluribus ⁊ in quibusdam eaz sunt impfecte in quibusdaz autem pfecte impfecta cāta sunt a pfectis ⁊ impfecto venit ex diuersitate ⁊ impfectione māe. Sic ergo oz q sic se habeat ⁊ in cognitiuis naturis. Nā igit qua cognitiua sunt alia animalia erit ab aliqua prima nā cognitiua ⁊ perfecta. Hec āt disputatio tota trahit ex epla quadā aristo. quam scripsit de vniuersitatis principio et mētionem in methaphisica facit auicenna Dicit autem eustratius sup sexto ethice aristo. oēm cognitōem animaliū fluere a prima cā cognitiua.

La. tertiū qual⁹ vegetabile ⁊ intelligibile impfectū fluūt ab intellectiuo primo ⁊ pfecto.

Queram⁹ igit̄ que sit illa nā. cū em primum in ordine nāe influit in se cūdū ⁊ nō ecōuerso. prius autem i ordine nature sit viuere q̄z sentire ⁊ sentire q̄z intelligere videtur alicui fortassis q primus fons omnis cognitiōis esset viuū solū ⁊ non sentiens ⁊ intelligēs precipue cū primus in ordine nāe sit ꝑ modū vni⁹ ⁊ ꝺm per modū duorum quoz vnū additū ē ad aliū tertiū ꝑ modū triū sibi ꝯuenit ordine nature additoz si sentire additur ei quod est viuere ⁊ intelligere ei quod est sentire eo q sicut i libro de anima diximus eadem ē rō aie q̄ figure. Sicut. n. in figuris trigonū ē in tetragono: ita vegetatiuum est in sensibili ⁊ sensibile in intellectiuo. Hoc autem erroneum esse probatur ex hoc q nūq̄z ꝺm nām impfectū causa ē vniuoca perfecti viuū aūt sepatū ꝺm eē a sensibili ⁊ intelligibili ipfectissimū est in genere viuoz nec aliquā vite nobilitatem habet qua principium eē possit. Adhuc in oib⁹ cātis vniuocis ꝺm nām sic ē q, qōcūq; eēntialiter inest cāto ꝺ potenti⁹ ⁊ nobili⁹ ⁊ clarius prius ⁊ pfecti⁹ inest cāe illius cāti. Oib⁹ ꝯgnoscitiuis essentialiter inest ꝓncipiū cognoscitiuū ꝺ ergo potenti⁹ nobili⁹ ꝑus ⁊ pfecti⁹ est cāe eoz que ꝯgnitiua sunt. Nō ergo fluit nā qua ꝯgnitiua sūt aliq̄ ab aliquo vno viuo c⁹ viuere sepatū sit a ꝯgnitio. Ampli⁹ inter cāta ē nobili ꝑmo, p piqui⁹ qđ ē cā qđ pli⁹ bonitatib⁹ ⁊ nobilitatib⁹ ⁊ nobilitatib⁹ appropinquat sed intellectiuū pli⁹ nobilitatib⁹ ⁊ bonitatib⁹ appropinquat primo cognitiuo ⁊ pfecte ⁊ ꝺ ē magis intellectiuū q̄z viuū solū ℓ sentiēs ⁊ viuēs tm oz igit̄ q fons ⁊ origo ꝯgnitionis vite sit aliq̄ nā intellectual⁹. Ampli⁹ q̄ pfectiua sūt visus videm⁹ ois causari ab eo q ꝑ seipm ⁊ pfectissime ē visibile. Dis. n. diuersitas colo; cā a luce ⁊ diuersitas colo; pūcit ex multiformi p mixtiōe opaci ⁊ terminati corpis cū diaphano cuius ꝑ se act⁹ ē lumē. Sil⁹ igit̄ ab eo q ꝑ fectissime ē cognitiuū fluit ois ꝯgnitio ⁊ diuersitas ꝯgnitionū pūcit ex multiformi obumbratio ꝯgnitiui lūis irradiātis sup ea q̄ sunt cognitia in diuersitate aialiū. Ex oib⁹ āt his pbatissimi determinauerūt oēm cognitionē intelligibilē ⁊ ꝺbilē aialiū effluere

ab itellcūali nā pfecte ⁊ intellcūal'r ɔgnitia Cū.n.dicat cā prima pl⁹ifluere q̄z secūda: ꝺ tradidert pipotetici eē verꝝ de cā va viuū āt sepatū a cognitio cā ñ ē ɔgnitiui: ⁊ iō nō ifluit. Sed cū cā prima oēs suas bonitates influat sup causatū ⁊ bonitates in ipsa nul lā habeant distinctōem ⁊ ordinē eo q ipsa simpl'r oia p̄ma bz añ cāta. Jn cātis tñ ea q̄ influūt ex ipsa ifluunt sb ordine ⁊ distinc tione ⁊ sic prius influit qō bm ordinē itelli gēdi ē gnālius ⁊ prius eo q remota cālita te primi nō influit aliquid secūdoꝝ sed r̄mo ta causalitate secūdi adhuc influit primum Sil'r aūt in cā q̄ ē fōs vite ⁊ cogniciōis viuū nō addit aligd sup altez quia suū vineꝫ est suū intelligere sed i cātis in gb⁹ distinctōez bz viuū: viuū est in alio quasi fūdamētū ip sius. q̄ztū aūt ad attributas nobilitates ni bil est adeo multiplex sicut cā prima: sz ista multiplicitas nobilitatū in cā prima nullā simplicitatē adimit eo q omnes simpl'r et vnite has nobilitates p̄habet añ cāta. ⁊ iō dicit egregie p̄bus q cā prima oib⁹ cātis su is p̄nominet ⁊ q ē diues in se in quib⁹ nul li cātoꝝ daf ⁊ largit ⁊ est diues in alys que ꝓportional'r causatis cōicat.

La. quartū q ab intelligētia nā cogniti na sit cāta sicut dicit plato.

Jgs aūt sic declatis oz ulteri⁹ ine stigare q̄ sit illa nā q̄ fontal'r efflu toēm cognitōem ⁊ vitā: ⁊ vr̄ p̄o velle q intellcūalitas in boie ⁊ bslibilitas in brutis vtrūqz vite principiū i vegetabilib⁹ ⁊ brutis efflnat a motoꝝb⁹ orbiū ⁊ stellarū. inducit.n.in thieo summū deoꝝ ad motoꝝ res celestiū loquētem ⁊ dicētē. boꝝ semētē ego facia vobis q̄z tradā: vobis āt ereg par ē. Jn idē aūt ɔsentire videf quotquot aias aialiū ab intelligētys pfluxas ⁊ cātas tradi derūt. Cōfirmāt aūt isti dicta sua triplici rōe potissime quaꝝ vna ē q omē vltimū i ordi ne cātoꝝ nō exit a prima cā nisi p cās que i medio sunt. Ultima āt cāta sunt forme ge nerabiliū ⁊ corruptibiliū. Medie aūt cau se sunt motoꝝes orbiū celestiū quos intelli gētias celestes vocauerunt p̄bi. primū au tē fūdēs aias ē itelligētia vltimū mouēs or bē. secūda rō q: intelligentia ip̄imit i aiam sicut aia i corpis aiati nām sicut ergo dici⁹ aiam esse cām corpis aiati ⁊ motuū ⁊ passi onū ei⁹ bm q ē aiatū: ita debem⁹ dicere itel ligētiā infimā esse cām aie ɔgnitiue bm q ē cognitiua: eo q cognito aie q̄dā ē resultatō lūis intelligētie. Tertia est q sicut corp⁹ aia tū ē sb corpe celesti cātū ⁊ rectuz ab ipo: ita aia corpis ē sb itelligētia ⁊ recta ab eo. ib⁹ āt ɔtiū vr̄. si.n.cognitū mortaliū flueret ⁊ re gerel ab itelligētia vltimi orbis vl' alic⁹ alio rū orbiū vel oim tūc ipsa i suis motib⁹ ⁊ opi b⁹ cognitiōis ⁊ affcūs necessario sb̄deret mo tib⁹ astroꝝ eo q oīe effluens ab aliquo cō tinel ⁊ restrigit ab illo i potēcys opatōnuz Q. āt aia precipue sb motib⁹ astroꝝ restrin gif ɔtra oēs ē pipoteticos ⁊ cōtra ptbolome um. Jpsa.n. ⁊ superiora i speris ap̄bēdit ⁊ ab bis ad q̄ mot⁹ astroꝝ iclinat libere a uertit: ⁊ alia aduertit p sapiam ⁊ intellectū sicut testaf ptbolome⁹. Ampli⁹i nā iō ē ꝺ do p̄mi ad media ⁊ mediorū ad vltia q ali qd causet in vltimis a medys q a causa p ma ñ sit pfectū ⁊ dico de bis cātis q̄ nomie suo iportāt aliquā nobilitatē. aliter.n. ex vl timis ad media nō eēt recursus ad p̄mū ⁊ ꝺ eē ñ pōt cū oē qꝺ ē aliq̄z bōitatē cāe p̄me desideret ⁊ pp illā agat qequid agit. Sine ergo dicam⁹ media aliquid agere in vltioꝝ ꝓductōe siue nō semp bonitates vltimorū principaliter ⁊ efficaciter sūt a cā p̄ma ⁊ ea q̄ iter media sunt opant vt instra si quid ad ea opant. Ampli⁹ āt in lūie qō est vltis cau sa colorū videm⁹ q licet vltios colores cō stituat p ɔmixtionē porū: tñ ois ɔstitutio co loris ē p nām plspicui pticipant? lumē tāq̄z p̄ma colorum yposta sis. ⁊ quicquid aliquis color de nā bz color? ab ipo bz ⁊ si qd aliꝺ ē i ipo poti⁹ē de p̄uatōe nāe coloris q̄z me reat dici coloris essentia. Dio igit eodē mō cū p̄mū effluit bonitates suas sup media ⁊ vltima si aliquid esset a medys influxuz su per vltia: tñ ɔstitutio vltimorū ñ erit nisi ex pticipatōe bonitatū p̄mi ⁊ si qd aliꝺ ē i eis ē aliquid p̄uatōis. ⁊ hec sn̄ia optimorū fu it sapientū grecorū theofrasti ⁊ dyonisij et aliorū p̄horū. Adducebāt ār sil'e de lūie so lis qꝺ infūdit se aeri lipido ⁊ nubib⁹ terre nis diuerb q licet ab aere sit i nube ⁊ a nu-

be sit in terra tñ q; media nō dant nisi quod a sole receperunt totū solis est q; ē in vtil; t si i medijs t vltis distet lumen a lipiditate solis ꝫ potius priuatōis māe ē q3 alic⁹ cāe ꝫ efficiētis. Dis igitur ꝛsentiētes dicimus q; cū pl'o dicat q; pprīū celestiū sit exeq bonitates primi t semētes ſbaz cognitiarū ꝫ mō cōsequūt quo instīa inducūt ea q; sūt i arte artificis illa instīa monēt; t cōstat q; istīa monēt; ea nō factūt ea ex ipso pprio aliquo ifluxo. Est.n. i oib⁹ itelligētijs ordo formaz practicaz q; p ipsas in māi gnābiliū descēdit t sūt forme in oib⁹ eedē sed in inferioribus magis t magis determiate. sicut forma lucis eadem in sole t in aere t nube t corpe determiato licet lumē ꝺm q; magis descē dit a sole magis t magis coartet t determinet ad naturā coloris. Eodē āt mō ē de forma artis in mēte artificis quā exeq; man⁹ t cadit i istīm t suscipit ferrū que ꝓportionaliter i oib⁹ ē eadem t tñ magis determiata ad māz in māu q3 in mēte artificis t magis in malleo q3 in māu maxie aūt i ferro ē determinata eo q; ferrū māliter suscipit eā Et esset ꝫ in multis sil'e itelligētijs t cāe p me t māe gnābiliū si man⁹ intellectū bret t malle⁹ quo cōceptā formā a mēte artificis explicarēt t exequerent. vñ sicut nihilominꝰ tali exīte ypotesi i arte oia ert a mēte artificis sic oia in ꝓbitis sunt a cā ꝓma lz itelligētie quasdam bonitates explicēt t p motū celestē inducūt in māi. De bis autem plenius est tractare ꝑmi pbi. Ad ꝓpositū .n. sufficit q; inductū ē quotquot tamen posteriorum pborum aias ab intelligētijs causatas t pfluxas eē tradidert hūc modū fluxus qui dictus est intellexerūt t hac de cā t aiam ipmi ab itelligētia posuerūt t eā ēe strāmentū intelligētie t sōm illuminatōib⁹ ei⁹ in ꝫ verū vtiq3 dicentes sicut oñdūt diuinatōes somniorū t alia multa de qb⁹ in alijs libris erit tractat⁹. ꝓpter qō ēt in libro de mom cordis aia illūiationū que sunt a ꝑmo scōa fuelatōe dr eē pceptiua. Per iste ēt que dicta sūt sat; p3 qualr motores iferiorū sperarū fūdāt t q̄lr nō. ꝓma.n. t tota fusio aie t ois nāe ē a ꝓma cā iferiores āt orbes opant organice determinādo t inclinādo nās ad māi: ꝓpter qō pl'o dicit q; in quolibet orbe aia aliquid accipit mēoriam in orbe saturni t alias in alijs sicut in ꝓmo de aia determinauim⁹. Et ꝺm būc modū essentia aie a prima causa tota t sola applicatio aūt t determinatio ad corp⁹ est ab alijs instrumētaliter ꝑme cāe debuentib⁹ t quo ad hoc regēda i illūinatōnibus t monēda motib⁹ temporalib⁹ sbgcit intelligētijs aliorū orbiū t quia sic tot⁹ celi concētus refert ad cām ꝓmaz: iō melius intelligētes pbi totū vnicū motorē dixerūt bre t inferiores motores ad speras dixerunt esse virtutes t mēbra primi celi t sui motoris. De bis āt i secūdo celi t mūdi fecim⁹ mētionez Erit aūt de bis pscrutatio cōpleta i ꝓma pbia.

La. quintū vnde ꝓuenit generū aie diuersitas t vegetabile. s. t sensibile t intellectiuum.

Dnsequēs aūt dictis ē vt modus descensus aiarū determinem⁹. Cū .n. ꝓma cā fūdēs luce sua aias sit nā vna simplex intellcūalis videbit miruz qualr multa sunt gnā aiarū vegetabile. s. t bsibile t intellcūale. non.n. ꝫ accidere pōt ex motorib⁹ itermedijs eo q; oēs illi intellectuales a pbis esse tradūt. nec ē verū q; dicit pictagoras oēs aias eē intellcūales: et oia corpa eē aiata nec mot⁹ bsus vl' intellectus posse exeq inquit aiam in quibusdam corpib⁹ ob māe grauitatez. Lapis.n. vt ait aiat⁹ ē: sed ꝓpter terresteritatē est in ea oppsa aia ne oñdat mot⁹ vegetatōis vl' itll'cūs vl' bsus. in plātis āt ꝓpter miorē terrestreitatē oñdit t opatur aia vegetatōem: sz ñ sēsum. in brutis āt min⁹ terrestrib⁹ opat vnū vl' duos vl' oēs bsus sed nō intelligere. i humano vo corpe qō min⁹ oib⁹ terreſtre ē t ꝛplexione maxie recedēs ab excellētia cōtrariorū oēs cōplete bz anima opatōes. ꝫ .n. eē ñ pōt cū nā nūq3 deficiat in neccārijs. si.n. fuisset anima pfecta bsibilis t intellectiua in lapide vl' plāta dedisz vtiq3 natura organa lapidi t plāte quib⁹ bsibilis explicare psset opatōes anime bsibil t intellcūalis Adhuc āt ois diuersitas māe ē ꝓpter diuersitatē forme sicut prius sepe in expositis libris ē ꝓbatū. Quō ergo dici pōt q; i oib⁹

corpib⁹ q̃ valde figur⁊ dria sũt t q̃tate et nã sit idẽ gen⁹ aie. nec ꝯuenienẽs est rõ platonis dicẽtis q̃ ꝑm merita mãe ifũdãt forme q; ꝑm h̃ mãlis diuersitas eẽt cã diuersitat⁊ formaꝝ cũ h̃ nõ sit verꝝ eo q̃ mãrũ diuersitas nõ ẽ cã sed signũ diuersitatis formaꝝ. si .n. diceret esse cã tũc opteret q̃ mã eẽt ante formã ꝑm nãm t intellectũ t esset cã forme q̃ oia absurda eẽ nõ dubitat q̃cũq; bñ istruct⁹ ẽ ꝑm ea q̃ ꝓbata sunt in pbicis libris. remanet ergo qõ vnde ꝓcẽdit aie ge nerꝝ diuersitas vegetabile sensibile t intelligibile. ab vno.n. eodẽ mõ se bñte nõ põt esse nisi vnũ ꝑm q̃ cõmuniter oẽs pbi tradiderũt. s⁊ qõ h̃ cin⁹ soluit si cõsideret ſbtiliter ꝑm quem modũ largitioẽ sunt nãrũ a ꝑma cã ꝓcedũt. oes .n. forme ab ipso toti⁹ vniuersitat⁊ nã largiũtur q̃ aũt magis ab ea elõgãt eo magis nobilitatib⁹ suis t bõitatib⁹ ꝓpãt t quo min⁹ recedũt eo magis nobiles sunt t ꝑfes bñt bonitatũ potestates t vtutes t sicut i pbic⁊ dixim⁹ q̃ in ipsa indistincta sunt ꝓcedentia ex ipsa distinguunt ꝑm eẽ t essentias t spẽs diuersas sicut radij a sole veniẽtes in aera t vitꝝ clarꝝ t vitꝝ coloratũ diuersũ esse t diuersas spẽs accipiũt t ꝑm hũc modũ ꝓcẽdit diuersitas eo q̃ vnũ fluit ab vnico p diuersa organice ipsum explicãtia t i diuerso ab ipsa informata sicut etiã i ꝓte determiatum ẽ in. viij. pbicoꝝ t sunt gradus dissimilitudis i hoc descẽsu q̃m descẽdẽt vite ꝓncipiũ q̃ ẽ aia vsq; ad corpus ꝯpositus ex ꝯrarijs organicus c⁹ ꝯplexio ꝓportionat eq̃litati celi manet nobilẽ bñs opationem diuinã t intellectualẽ t aialẽ eo q̃ ipm est formãs alios t gnãns ea q̃ illis reformãt eo q̃ nihil generat aliud nisi ꝑ diuinũ aliqd q̃ ẽ i eo. intellectualẽ ãt eo q̃ opat nõ vtẽs corpe. aialis ãt eo q̃ orgãico vtit corpeo. sed tñ suũ intellectuale obũbrat i eo q̃ ẽ iquisitm̃ ñ certũ sicut ẽ intellectuale itellectuũ celestiũ ñ obũbratũ ex turbatõib⁹ corpm. recedẽs ãt ãplius in regiõe dissimilitudis ampli⁹ obũbratur ita q̃ itellectuale amittat i toto retinẽs solam bibiliũ ꝯgitionẽ. Adhuc ãt ãpli⁹ distans retinet solã infimã potestatẽ aie q̃ ẽ vegetat t hmõi exemplũ est a lũie recedẽte a sole i aerẽ lipidũ t nubẽ ſbtilẽ t corp⁹ coloratuꝝ albo colore vel nigro vel rubeo. hec .n. paulati t paulati claudit t vi sue ptãtis plus t pl⁹ amittit donec venit ad priuatiõem. in oib⁹ i que ꝓcedit bꝝ diuersũ eẽ t spẽm nec est vnũ nisi ꝑm ꝓcessionẽ ab vno ꝑmo lũis fõte. t q; huic p oia silis ẽ ꝓcessio formaꝝ a cã ꝑmatiõ plo dicit formã ꝑmã eẽ vnicam t ex ipsa vni⁹ ydea oia fieri. Sꝝ t democrit⁹ t leucippus oia dicebãt eẽ vnũ t idẽ fieri diuersitatẽ ordie t cõpõe. Errabunt ãt ãbe secte q; qõ ẽ vnũ ꝓcessione ab vno simplici t multa ꝑm eẽ t figurã tñ bꝝ relatiõez ad ꝑmã cãm efficientẽ vnicã ẽ vnũ t si ꝯsideret nãe aiaꝝ t foiaꝝ ꝑm h̃ eẽ diuersũ tũc sũt ꝓpe nãe aiaꝝ t foiꝝ t diuersitas mãe est ꝓpter ipsas t nõ ecõuerso t sũt dãtia eẽ materieb⁹ t h̃ ꝯsideãtio ꝓprie eaꝝ ẽ t sic diffinit unꝯ t sciũt ꝑm q̃ ysaac dicit i libro diffinitõũ. q̃ videlicet aia rõlis ꝓducit ymbra intelligẽtie t aia⁹ sensibil⁹ i ymbra rõnal⁹ t aia vegetabilis in ymbra ꝑsibilis t nã celi i ymbra vegetabil⁹ q̃m essẽtia dãs eẽ ꝓcedit a cã ꝑma t sic cũ distãs p silitudinẽ accipit erit simplicissima in esse t potissima t nobilissima t vlissima nã quidẽ ꝑm abstractiõez s⁊ ꝑm q̃ dicim⁹ q̃ vli⁹ cãt t pl̃ib⁹ ifluit ꝓpter qõ h̃ essentia ẽ vegetabil⁹ intellcũal⁹ cãtiua motiua t ꝑfes alias bñs ptãtes bonitatum t quo ad hec oia datur ꝑmo cãto qõ ẽ ens intellcũale cãtinuꝝ mot⁹ orbis. hec aũt eẽntia descendẽs ꝑuat⁹ simplicitate t ptãte pl⁹ t i pl⁹ sicut dicim⁹ vsq; ad vltimũ ẽs qõ mimã accipit entis differẽtiã t ptãtẽ t hec ꝑuatiõ ẽ ei⁹ obũbratio vocata a pbis. Ex h̃ pꝝ verus intellcũs ei⁹ q̃ omnia sũt ex ipsa vnius ydea t qualiter ydea in prima cã ẽ vnica ñ bñs pluralitatẽ nisi ꝓcessu t vicinitate causatoꝝ. Non .n. est ꝑm q̃ vita in prima cã sit sepata ab eẽ s⁊ a simplici eẽ primi simplex essentie est emanatio. Et sicut eẽ ꝑmi vnuꝝ ẽ t cognitm̃ t motm̃ ita ẽ in eisdẽ ptãtib⁹ essentia emanãs q̃ diu nõ obũbrat ꝑ distãtiam dissimilitudinis. Ex quo tria correlaria bñt vnũ q̃ vbi ẽ ee itellecti nũ t ꝑfitm̃ et vegetatm̃ t motm̃ ibi ẽ vna essentia t ſba simplex: sed multiplex in ptãte vtrũq; boꝝ habẽs ex ꝓpinquitate sui ꝓcessus ad ꝑmũ a quo ꝓcessit. Secũdũ ẽ q̃ si alqua forma sb

stantialis sit motiua sui sbi bz locũ babz ex ꝺuenientia cuz primo quod mouet bm locum imobilis exñs t nõ ex boc q sit ꝺpositum sicut quidã latinoꝝ asserebãt. Tertiũ q necessario nõ recedẽs lõge a ꝑmo p priuatõem nobilitatũ sicut intellcũale manet sepatum t ꝓpetuum recedens aũt longe p miscet t mortale t corpale efficit. Ex bis scit qualiter animalia mouent se t non alia t qualiter aima intellcũalis nõ ẽ actꝰ corpis nec corrũpitur corrupto corpore sicut mentiens dixit alexander.

Ca. vi. vtꝝ intellcũalitas aie sit mã vel ex fluxu a cã ꝑma.

HAcile aũt nobis est determinare ꝺ mã intellcũalis aie qm mam babet banc ex b q est ꝓcessio a causa ꝑma emanãs autem nõ vsqz ad ꝓmotionem mãe t ideo adhuc a gbusdam sapiẽtibꝰ nre legis imago dei ꝺr. Ex bꝰ enim assimilatione cãe ꝑme bz intellectũ vliter agẽte qui sicut lux est sepata sicut in tertio de aia ꝺuenienter est ois̃um. Ex boc tamẽ q b mã ap ꝓpauit corpi orgãico pbico mã sua intellcũalis paꝝ mergit t ideo bz intellectũ possibilẽ accipientẽ ab imaginatõe t bsu t cũ mã b sepata t nõ mersa in mam bm se ꝺz q sit vlis t iõ ẽ aia vliter oim cognitiua intellcũaliter t nõ quorundã solum qz quedã nõ efficiũt ꝺetermiata nisi p mãm intellectum autem dixim⁹ eẽ sepatum. Cognitia aũt sensibilis que ẽ actus organi mãlis ñ ẽ acceptia nisi quorũdã sicut sat̃ i libro ꝺ aima ẽ ꝺetermiatũ. Ex quo ꝺstat mẽtitꝰ esse eũ qui scripsit libꝝ fontis vite quẽ qdaz de mã t forma vocãt qz ipse vr velle q ex natura mãe bz intellcũs ptãtem oia intelligẽdi. dicit. n. q mã ꝑma ẽ q potẽtia ẽ oia intelligẽdi dicit. n. q mã ꝑma ẽ qua potentia ẽ oia t quo plꝰ ꝺetermiat formis eo plꝰ claudit t determinat potẽtia eiꝰ qm̃ si addatur ꝑme mãe b forma que est intellectualitas tũc ñ ẽ ãpliꝰi potẽtia ad intellcũalitatem sz ad omia alia. Et si addat ei forma sequẽs q est corpeitas tũc iteꝝ ꝺetermiatoris potẽtie t iõ tũc nõ erit in potẽtia ad intellcũalia Si aũt ꝺtrarietati addit ꝺtrarietas nõ erit i potẽtia tũc nisi ad ea que in potestate sunt ꝺtrariozꝝ t bec sũt forme gnãbsliũ t corruptibiliũ. Hoc. n. dictũ erroneũ est t oibꝰ ꝓy poteticis nullo. n. mõ intellectus ẽ potẽtia oia sicut mã ꝑma est potentia oia qz forme i didue bm eẽ mãle nõ sepatũ sunt ille q sũt potentia in mã. Forme aũt que potentia sũt in intellectu sunt vniuersales sepate ab idiuiduantibꝰ t precipue a mã nõ bic t nũc sz ybiqz t semp exñtes. Adhuc aũt mã non facit formas eẽ in seipsa q aliquid quod sit eiusdẽ nãe t generis cũ mã. Intellcũs aũt bz aliquid sui intellectum videlz agẽtem q facit formas esse i anima intellectuali. Adhuc aũt intellcũs q potẽtia ẽ oia intelligibilia se bz ad ea sicut tabula rasa t b mõ non bz se mã ad formas vniuersales que potentia sunt in ipa. Amp mã nibil hoꝝ intelligit q potentia vel actu sunt in ipsa intellcũs aũt intelligit vniuersa. bec oia b breuiter tangũtur qz in libro de aia b i intentõe exgsita sũt t ꝓbata. vñ licet nos in nã aie ponam⁹ aliqd potẽtiale t aliqd qõ ẽ actꝰ illiꝰ ñ in possum⁹ ꝺicere q potentiale qõ est i ipsa mã prima sit qz nõ bz ꝓprietates eiꝰ sed multo cõgruentius ꝺr q cũ aia intellcũalis esse nobile sepatum retineat q ex pte illa qua attingit cõtinuũ t ips efficitur possibilis: et ex p te qua oimode manet sepata ẽ actiua t pfectiua eiusdẽ possibilitat̃ cꝰ ꝺgruũ exẽplum ꝺicit auicenna in flãma adherẽte aridis lignis cremabilibꝰ. Illa. n. in ea pte q adheret, lignis ẽ aliquãtulũ fũosa i ea aũt pte qua euolat in aerẽ purꝝ a lignis distans ẽ plena luce illustrãs aerẽ t ẽt ptẽ fũosam eiꝰdẽ flãme. Sic. n. ẽ de aia itellcũali eo q ipsa aliquo mõ sit pfectio corpis t tñ sepata t ideo ex pte q iclinat ad corpeas vtutes organorũ q̃sũt imaginatõ accipiẽs ꝺtinuũ et sensus accipiẽs tpale t trãsmutabile q̃i fũosa ẽ t efficit i potẽtia itelligẽtia t nõ i actu: sed ex pte sepata ẽ i actu lucif pfecte. b aũt ꝺmittãt nũc qz vt dixi⁹ i libro de aia sũt ptractata sed b ẽ q itelligit ex dictꝝ q eẽntia emanãs a ꝑma cã plena bz vtutẽ vite t cognitõis t motꝰ p b q emanat ex ipa q ẽ fõs vite t cognitõis t motꝰ t b eẽntialr fluet nisi obũbret p distãtiã dissimilitudis a cã ꝑma cũ eẽntia ꝑme q dat eẽ rõnalibꝰ t itellcũalibꝰ ñ abierit

ſ ꝑfiſſimilitudie lōgiſſiā ſō erit vite ⁊ ꝯgnitō
nis ꝓncipiū ⁊ mod⁹ i boib⁹ ⁊ b̄ ē ꝓncipale
qđ b̄ itēdim⁹ diſtiguere vel inueſtigare.

Ca. vg. vtr̄ nā itellcūalis ſit vlis l' ꝓticu
laris bm actū q: ñ ē dubiū quin ſit vlis bm
ꝯpitudinē cū ſit forma.

Vereret āt fortaſſe aliquis vtr̄ b̄ eſ
ſentia diuia q̄ vocat nā itellcūal' ſit v
niuerſalis vel determiata ⁊ ꝓticularis ſeu i
diuidua. de b̄. n. lz̄ i libro de aia determiatū
ſit oz tñ ⁊ b̄ iterponi q: aliter nā itellcūaliū
ad plenū ſcire nō poſſum⁹. Fuerūt aūt nō
nulli ꝓpoteticoꝝ qui bāc nām ē vlem di
xerūt ⁊ ꝓpetuā ⁊ potiſſime rōm ſuaꝝ ſunt
tres. Quaꝝ vna ē oē qđ ſuſcipit aliqđ ſuſci
pit illō bz̄ ſue ꝓprie nāe poteſtāte: itellcs āt
in ſe recipit vle neqz ē vle bm q: bmōi niſi i
tellectu oportet igit' q: nā intlcs ſit vlis:
quia ſi eſſet indiuidua idiuiduaret oē id qđ
ē in ipo. Dis. n. forma indiuiduat' ꝑ idiui
dnitatē ſui ſbi in quo ē. Secūda rō ē q: nā i
tellcūalis ē ſepata ſba a mā ois aūt idiuidu
as ē ꝑ mām ⁊ iō intellectū dixerūt vlem.
Tertia autem ē q: ſi eſſet indiuidu⁹ nō eēt
indiuidu⁹ niſi ad mām ꝓpām ⁊ tūc ſicut viſus
qui cōiūct⁹ ē cuidā māe ꝓpe nō recipit niſi
ꝓportionata illi māe ⁊ nō alia ita intellcūs
nō recipet niſi quedam māe ſue ꝓportiona
ta ⁊ nō recipet oia. b̄ āt fl'm ē ergo ipſe itel
lcūs nō ē indiuidu⁹. nec ſtare pōt q: dicat'
duplex eſſe mā vna ſpūalis ⁊ altera corpal'
⁊ q: ad mām ſpūalē indiuiduet' intellcūs:
quia illa mā ſpūalis nō efficit' ꝓpria itellcs
niſi ꝑ aliqua appropriantia eaz: ⁊ tūc redit
idē q: pus q. ſ. ſue ꝓplexiōi nō ꝓportōnatū
nō ꝯgnoſcet intellcūs. Nec pōt dici q: oia
ꝓportionata ſint tali ꝯpōni quia nullum ē
ꝓpū niſi ꝑ ea q̄ nō ꝯueniūt alq̄. Multa i
gitur alia eſt ſue ꝓpe ꝯpōni nō ꝓportionata ⁊
b̄ nō cognoſceret intellcūs ⁊ hec potiſſima
rōnū ē quare albubacher ⁊ auerroys ⁊ mul
ti alq̄ intellectū vniuerſalē eſſe poſuerunt
nec appropabile nobis niſi ꝑ imaginatōez
⁊ ſenſum: ſicut dixim⁹ in libro de aia. Si āt
intellcūs vlis dicat' eē ⁊ i oib⁹ aialib⁹ eēnti
aliter idē ſequūt' multa abſurda de quib⁹ in
libro de aia fecim⁹ mētōem ⁊ iō nobis vr̄ q
intellcūalis nā ſit in genere ſuo ſicut ſol i ge
nere corpm. Scim⁹. n. ſolē eē vnū nūero in
diuiduū ⁊ lucē que in eo eſt ꝺupliciter eſſe
ꝺſideratam. Si. n. cōſideretur ꝑt in eo eſt:
eſt forma ſolis vna nūero. Si āt accipiat' ꝑ
ut ab eo eſt emanās ſic eſt vniuerſaliter illu
minatiua oiz ꝺiopbanoꝝ tam puioꝝ q̄ fac
eſſe lucida q̄z non peruiorum: que facit
colorata ſicut in primo libro de ꝟſu ⁊ ſenſa
to determinauim⁹ ⁊ h̄ mō cōſiderata multa
agit ⁊ facit. Cū aūt dicat' ꝓbus intellectū
eē ſicut lucē vr̄ intellcūs ꝑt eſt aliquid na
ture aie eſſe indiuiduus ⁊ tñ ꝑt emittit ac
tōes intelligēdi eē in vtute vniuerſali ⁊ boc
mō vniuerſalia ſunt in ipſo quia ſic ē abſtra
ctiuus ⁊ denudatiuus formaꝝ ſicut lux cor
palis colorꝝ lz̄ indiuidu⁹ ponat' bm q: ē for
ma bois tamen bm ſuā ptātē ⁊ q̄tū ē potē
tia lucis ſpūalis vniuerſalis ē. Nec ēt vni
uerſalia ſunt in intellcū q̄i forma i mā: vel
accñs in ſbo. ens. n. in aia poti⁹ ē itentio rei
q̄z rel. ⁊ iō ſicut nō indiuiduat' color ꝑ eē qđ
habz̄ in luce corpali neqz ēt ſpecificat' eo q:
eē i luce ꝛnuenit omni colori bm q: ē in ac
tu color: ita intentio rei nō ſpecificatur neqz
indiuiduatur ꝑ b̄ qđ eſt in luce incorporeo
intellectuali: ſed manet vniuerſale ⁊ in b̄ ē
cognitio bm cōgruentiam intellcūs ⁊ facul
tatem ſicut viſus bm actum eſt bm cōgruē
tiam lucis corpee ⁊ facultatez. Q; autez di
cat naturam intellcūalem eſſe ſepatam in li
bro de anima ꝑ multa eſt expoſitum ⁊ iō
b̄ prętermittendum. Q; vo tertio obiciunt
nō cōcludit niſi nos ponerem⁹ q: cognitio
vniuerſalis eſſet in intellectu bm q: ipſe eſt
indiuiduus b̄ āt nō ē cōcedēdū q: ſic abſqz
dubio ſeqret' q: nō cognoſceret niſi q̄ eſſent
bm cōgruentiam ſue cōpōis. nos. n. in dic
to libro diximus q: tripliciter homini vnit'
itellect⁹ vno. ſ. modo vt nā dans eſſe ⁊ ſic ē
indiuiduus. alio modo vt potentia per quā
eſt operatio intelligendi ⁊ ſic eſt virtus vni
uerſalis. tertio modo vt forma acquiſita ex
multis intelligibilibus: ſicut planius trac
tatum eſt de intellectu agente qui non vni
tur contemplatiuis vt agens tantum: ſed
vt habitudo eoꝝ ē q̄n ꝯueniūt ad b̄ qđ i eis ē
vt ſoia ⁊ ſecundo ⁊ tertio modis bm pru
dentiā ⁊ ſapiam dict⁹ intellectus nō ineſt

eq̄liter oibus hoibus sed alijs plus ⁊ alijs minus: ⁊ alijs fortassis nihil inest de intellectu.

Capitulū. vij. in quo sūmatiz colligit nā intellectualis anime.

Quāt capitulariter pstringāt ea que dcā sunt dixim⁹ cū ariopagita dionysio q̄ oīs nā ꝓcedēs a cā ꝑma tāto simplicior est ⁊ nobilior ⁊ in potestate multiplicior q̄to fuerit illi intimior p indistātiā similitudis ⁊ e regiōe eō q̄to fuerit distātior p dissimilitudinē tanto ē mālior ⁊ ignobilior et pauciorīs ptātis. h āt sapiētissimi pipatetici demōstrauerunt ex celo octauo q̄ q̄to fuerit multiplicitatis oñdit multiplicitas suarū stellarū. Et cū illa multiplicitas sit in eo qō mouet oz q rñdeat p ogruentiā multiplicitati potentiarū q̄ sunt in motore ꝓpter qō ēt ꝓtingit q intellectual' aia m'tiplicior ē q̄z fōa lapidū vel mineraliū ⁊ sic de alijs. quo āt tales nāe sunt magis separate eo magis dicte sunt forme sicut āti qui dixerunt. ꝓpter qō etiā platōici fōas oio separatas asseruerunt: ⁊ quo magis erant cōiuncte materie eo min⁹ dicebāt fōe: sed materie imersas magis placuit eis imagines appellare: sicut tradit boeti⁹ in libro de trinitate. ꝓpter qō p3 nāz itellectualez veri⁹ eē formā oibus alijs fōis ꝓñtibus eo q maxime ē separata: ⁊ quo ad h fluunt ab ipa luces separate incorpee bz q̄s efficit potens ad oia ꝓgnoscēda q̄ obscuritate māe ⁊ ꝑuatōis ⁊ mālīū ꝓditionū tenebris sunt abstracta ⁊ absoluta. cū āt sit vicina cāe ꝑme multis silitudibus ei bz ptātes plurimas q̄ sūt nāles ꝓpetates ⁊ potētie ipius sicut supra dixim⁹ q̄ tñ nec sūt idē q ipsa neq̄z vna ptātuz suaz ē idē cuz alia: qz i h distāt a ꝑma cā q̄ iō ē cuilibz sue ptāti ⁊ q̄ libet suaz ptātū ē idē alij: ⁊ cū tā m'te sūt ptātes ipsi⁹ ē ipsa bz seipaz: ⁊ nō p cōe accidēs opatiue multoz: ⁊ in h dīt a fōa q̄ simpl'r ē nā ⁊ fōa corpis ⁊ act⁹ māe corpalis tñ bm quā corp⁹ nāle nō opat nisi vnū solū. Adhuc āt in his ptātib⁹ vna ptātuz tāto excellētior ē q̄z alia q̄to fuerit separatior ⁊ iō potētior ē intellect⁹ q̄z bl⁹ cōis: ⁊ bl⁹ cōis potētior q̄z ꝑticularis: ⁊ sēsualis nā potentior q̄z vegetabilis: ⁊ eodē mō inuenitur i omnibus alijs. Tractatus secundus de per se intelligibili.

Cap'm q nihil intelligit nisi v'e.

Dost hoc de intelligibili videt' eē dicēdum. Est āt sīnia fere oium q solus vniuersale sit intelligibile: eo q tā aristoteles q̄z boetius ⁊ auerrois attestant q v'e est dum intelligit: singulare āt dum sentitur: cuius potissimā assignant rōnem eā q̄ cōiter prouulgata est q intellectus accipit nudatum ⁊ spoliatū a materia ⁊ a materie appendicijs. cuz ergo materia cuz suis appendicijs sit id quod indiuidiuat formas: erit sic nudatum ab indiuiduantibus: ⁊ sic relinquit'r q sit vniuersale obiectum intellectus: ⁊ sic concorditer tradunt q sit vniuersale obiectum intellectus. Amplius autem vniuersale aut est in rebus aut ē i sēsu aut in intellectu aut omnino nihil. constat autem q non sit in sensu. cum autem nihil sit in rebus nisi bm q est singulare et proprium vnicuiq̄z rei constat q vniuersale non sit in rebus oportet igitur q sit in intellectu. Amplius traditum est ab aristotele q vniuersale est vbiq̄z ⁊ semper: ⁊ q est vnum in multis ⁊ de multis: nulla aūt rerum est vbiq̄z ⁊ semper. earum autez dico rez que sūt in reb⁹ naturalib⁹ vel artificialib⁹ ex aiam. oportet igit' qō est vbiq̄z ⁊ sp in aia existere ⁊ nō in reb⁹. Amp. ꝓpa opatio intellect⁹ agentis ē abstrahet' nō q dē a mā tñ: sed vniuersaliter ab h ptculari: cui⁹ intetio ē in anima sensi bili. hoc āt abstrahere nihil aliud est q̄z accipere vniuersale ex particulari: propter quod tradit ar⁹. q multis exꝑimētis acceptis vna fit vniuersalis acceptio que est principiuz artis ⁊ scientie. Relinquitur ergo proprium obiectum intellectus esse vniuersale. Sed quidam hoc cōcedere nolunt asserentes q in quibusdā tanta inuenit' simplicitas ⁊ immālitas q abstrahit' a mā ⁊ materie appēdicijs que non habent: nequaq̄z possunt sicut ipse itellect⁹ itelligit se ⁊ intellectuales alias nās q̄ n sūt tñ v'es. i bis ergo dicunt intellectuz esse acceptiuū ꝑticulariū. Am

plius cū sola naturalia et mathematicalia ꝺz se sūt in materia et motu. ꝺina autē oio sine motu et mā sunt: nec tamen illa sunt vlia oia: sed in ipis est vle et pticulare. cū igit inquiūt illi ꝺina sola sint accepta i intellectu oportet q̄ quedā particularia i intellectu accipiantur. Ad hoc etiā iducunt nos vnāquanꝯ rep tunc vere intelligere et scire: sicut in libro de phico auditu ꝺcm est quādo cognoscim⁹ causas et principia et elementa ipsius. cause aūt et principia: et elementa rerū sunt pticulariter constituētes res et pticularia q̄dā. Videt ergo intellectus verius esse pticulariū q̄ vniversalium. Alia autem quedā his similia ꝺicunt qui negāt solū vniversale esse intelligibile. nobis āt cōsentiendū videt prime sentētie: q̄ videlz solū intelligibile sit vle: et nullū particulare oio: q̄ sic tradit ꝺctor diter tota secta pipateticoꝝ. Utrū aūt vle sit in solo intellectu et ñ in reb⁹ extra posterius et in hoc eodē libello erit inquirēduz sed nūc ꝺicim⁹ nihil puro intellectu intelligi nisi vle. et sicut tradunt cā ē: q̄ intll'cūs cum sit simplex et pur⁹ nihil vlli bñs cōe et sepatus ab oibus oz q̄ obiectū ꝓportionatū bēat sibi: eo q̄ scire et intelligere nō ꝺuenit ei nisi ꝺm potestatē et congruentiā ipsius sicut fit passio in quolibz passiuo. obiecta. n. nō inferūt passiones nisi ꝓpꝛias passiuis. ideo si pticulare aliquaz inferret passionē intll'ctui oportet eū bre congruentiā ad illud pticulare in genere: et tūc nō pateret nisi a rebus q̄ eēnt de genere illi⁹ pticularis q̄ esse nō pōt sicut sepe ꝺcim⁹: et ꝺ denudatū a mā et appendicys materie est obiectū q̄ ꝓpꝛiā infert intellectui possibili passiōem. Nec ē verum q̄ ꝺicit aduersari⁹ in rebus pticularib⁹ tantā inuēiri simplicitatē q̄ztā ꝺicit: q̄ in oi re ē vle ex pte forme cōicabil: et pticulare ex pte substantie illi forme q̄ incōicabile ē et vni soli cōueniens. et q̄ principiū cōicabilitat⁊ inuenit in oibus rebus pfectis in nā pterq̄ in cā p̄ma: ꝺ ꝺicit boeci⁹ q̄ ois res habet aliq̄ q̄ ē et aliq̄ q̄ h ē: et oīs res ē h et hoc. Sepe āt ꝺcim⁹ q̄ abstractio q̄ ē in itell'cu est a pticulari: et nō sp a mā ꝺm q̄ stricte sūit mā q̄ est sm trāsmutatiōis et mot⁹ sic abstrahit lignū ab h ligno: et intll'cūs ab itellectu. cū autē ꝺico celū ꝺico formā put ē vniuersale: et cū ꝺico h celū ꝺico formaz in hac mā pticulatā et cōtractā. hec āt abstractio in oibus est: et intellect⁹ intelligit se sic et alia intelligibilia sicut in. z. de aia determinatū ē. Ex his ēt mānifestū ē nō solū mālia et mathēaticalia eē sepabilia: sed ēt ꝺina oia aut q̄daz sunt sepabilia put vle a pticulari sepat itellect⁹. Q̄ āt ꝺicūt nos oēm rē intelligere et scire cū cās et p̄ncipia ꝺgnoscim⁹ q̄ tamē pticularia eē videnť: videt ꝺsiderādū eē quo ad h q̄ ꝺz rei vītatē eadē sūt p̄ncipia eē rei: et p̄ncipia intelligēdi et sciēdi rē: sed nō eodē mō accepta: sūt cā scie et rei exñtis in nā. q̄ vliter accepta cānt sciam: et ap ꝓpata et pticularizata ad aliquā rē sunt p̄ncipia rep in nā. h āt q̄liter fiat in sequentibus erit manifestum.

Capitulū. ij. vtrū vniuersale sit in solo intellectu an etiā i re extra.

Utrū āt vle in solis nudis purisq̄z intellectib⁹ sit aut ēt in reb⁹: porphyri⁹ ꝺcit eē altissimū negociū et magna egēs inquisitiōe. et lz h ad methaphisicuz spectet tñ h ꝺ h ꝺz fieri mētōem pp doctrine facilioꝝ modū. cū autē oē q̄ ꝺ in reb⁹ ē vnuz solū sit et ꝓpꝛiuz: videbit vle q̄ ē in multis et de multis ñ eē in reb⁹ aliq̄ p̄cipue cū aristoteles tradat in p̄ma phia q̄ idē ē eē vlis et pticularis et p̄ncipia oium rep q̄ sūt p̄ncipia eēndi sūt pticularia et ñ vlia quēadmodū ꝺc plato. Amp̄. āt vle siplex ē et purū a mā et māe appēdicys sepatū. i eo āt q̄ ē hmōi ñ recipit ipm mā. cū ergo nccriū sit in aliquo eē cū sit siplex fora oz q̄ ꝺm h eē sit in aia: et sic vle i eo q̄ ē vle ñ ē nisi i aia. Amplius si vle eēt i re oz q̄ idē eēt rei illi i q̄ ē: q̄ alr falsa eēt p̄dicatio illi⁹ cū ꝺicerē hoc. ē hō vel hoc. ē aial: hō igit vl aial p̄dicatū de hoc. idē ē hoc. Eadē rōne p̄dicatum de platōe ē idē platōi: lz q̄cunq̄z vni et eiꝺ sūt eadē ipsa sūt eadē seq̄ret ex h q̄ hoc. et plo eēnt iꝺ: aut oz ꝺcere q̄ hō et al'aliꝺ et aliꝺ eēnt vle p̄ꝺicata ꝺ hoc. et platōe q̄ ē fl'm cum porphyrius ꝺcat q̄ pticipatiōe spēi plures homines sūt vn⁹ hō: et aristoteles

dicat q ysozeles t ysopleurus sunt plēs trianguli et vna figura. Ex oibus aūtē bu insmodi incōuenientib⁹ cōcludit q vle nō ē in re: sed in rōne: propter quod etiam Ioānes damasceno dic̄ q in talib⁹ cōe ratōe t non in re considerat. Ampli⁹ ididuatur soza p mām. soza āt indiuiduata dat eē idiuiduo. sic igr t soza efficit ppa t mā. nihil ergo forme t materie qđ ē in vno indiuiduo ē in plibus sil sūptis: ergo vle nihil ē rei sine bz formā siue bm mām accipiat: cū ipz sit in plib⁹ sil sūpt⁹. in h ēt ꝺsentiūt pipatetici fere oēs antecē. videlz t algazel t auerroys t albubacher t alij q plures. Sz qdā ñ mediocris auctoritat⁹ viri inter latios quib⁹ ista sñia ñ placuit asserentes vle bm aliquid eē in rebus: si. n. in re ñ eēt ō re ve ñ pdicaret pcipue cum h sit nā vlis q in quolibz suoz pticulariū ē totū. Adhuc āt res nulla itelligit nisi p id qđ ve ē soza rei. Cū ergo vle sit qđ intelligit oz q sit vere soza rei: t sic ē aliquid in reb⁹. Amp. āt nihil ē veri⁹ in reb⁹ q id qđ est totū t vnū in multis: t de multis. ñ. n. amittit rōnē essē di in reb⁹ p h q ē in mult⁹. p h āt q ē ō mlt⁹ bz q ē in eis va eoz eēntia exñs sbalis vel accēntal. oz ergo q vle sit ve in reb⁹ cū ipm sit vnū in mult⁹ t de mult⁹. Nos aūt in ista difficultate mediā viā ābulātes dicimus eēntiā vnicuiusq rei duplr eē ꝺsiderādā: vno mō vidlz put ē nā diuersa a nā materie siue eius in quo ē qđcūq sit illō. t alio mō put ē in mā siue in eo in quo est indiuiduata p h q ē in ipo. t pmo quidē mō adhuc dupl⁹ ꝺsiderat: vno quidē mō put ē eentia q̄dā absoluta in scipa: t sic vocat eēntia: t ē vnū quid in se exñs: nec bz esse nisi tal eēntie: t sic ē vna sola. Alio mō vt ei ꝺueit ꝺicabilitat bz aptitudinē: t h accidit ei ex h q ē eēntia apta dar mlt⁹ eē ēt si nūq̄ det illud: t sic ꝑpe vocat vle. ois. n. eēntia cōicabil⁹ mult⁹ vle ē: ēt si actu nūq̄ dat eē nisi vni soli: sic sol t lūa t iupiter: et hmōi. soze. n. sbales taliū cōicabiles sunt: t q ñ ꝺicāt actu ꝺtigit ex h q tota mā cui illa soza cōicabil⁹ ē iā ꝺtinet sub soza sicut i celo t mūdo ē determinatū. p hanc igr aptitudinē vle ē in re ex: sz bm actū exñdi in multis ñ ē nisi in intll⁹cu. t iō dixerūt pipatetici q vle ñ ē nisi in itll⁹cu referētes h ad vle qđ ē in mult⁹ t de mult⁹ bz actū exñdi t ñ bm aptitudinē solā. put āt iā ꝓcipat ab eo in quo ē adhuc duplicē bz ꝺsiderati onē: vnā quidē put ē fis gnātōis l ꝺpōnis sbe deliderate a mā vel eo in quo ē cui dat eē t pfectiōez t sic vocat act⁹: t ē pticlaris t determiata. Scdō āt mō put ipa ē totuz esse rei: t sic vocat quidditas: t sic itez ē ō terminata pticularizata t ꝑpa. nec ē puta dū inconueiens q soza dr totū eē rei: q mā nihil ē ō eē rei nec itēdit a nā: q si eē possz soza i opatiōe sine ipa nūq̄z induceret i māz sz q h eē ñ pōt: iō requirit mā ñ ad eē: sz ad ip⁹ eē determiatiōez. h ergo vltio ꝺsiderata soza pdicat de re cui⁹ ē soza: t sic sepata p intll⁹cm ē vle in itll⁹cu: t iō aptitudo siue ꝺicabilitat⁹ reducit ad actū in itll⁹cu sepante ipm ab indiuiduātib⁹. Cap. 3. ō solutiōe dubioz q̄ oriunt ex pdeterminatis.

Sed forte q̄reret aliquis ex his que determinata sunt occasiōez accipiēs q: tal cōsideratio soze in se t i mā ñ videt eē rei: sed rōnis. t iō cū aptitudo cōicatōis h mō ꝺuenit ei ñ videt eiō cōuenir nisi bz rōnem t intell⁹cm: t sic iterū redit q vle t aptitudie t actu sit in solo intll⁹cu: t nullo mō in re ipsa. Sed ad h dicēdū ē q absq̄z dubio sic i metbaphicis determiat actus ē añ potentiā t ñ bm rōnez tm̄ siue i mō intelligendi: sz ipsa sba t diffōne: sic cā est āte cātū: t bz eē cāe t essentie sicut dixim⁹: sz nō bēat esse nisi in nā pticulari: t h mō est vna essentia: ñ quidez vnitate nūeri: sic dicim⁹ nūez esse vnū: sz vnitate esse t essentie in se t soze q vnitas mlitudis bm aptitudinē ꝺicabilitati ñ ꝓpugnat: t h mō dicit vnū in mult⁹ t de multis. Si āt gs obȳciat q bm dcā vle ē añ rē t ñ post ipaz: cū arg. dicat q vle aut nihil ē aut p⁹teri⁹ suis singlaribus: dicim⁹ q id qđ ē vle absq̄z dubio ē añ rē: sz act⁹ siue vlitat⁹ quē facit agēs intll⁹cūs ē ex eo q ē i re quidditas rei exiskens q̄ ve pdicat de re ipsa: t quo ad h est ꝺnis rez abstractā de re ipsa. t sic pz intellect⁹ pdeterminatoz: t q secte ambe bm aliquid dicunt verū. Claret etiā ex his q

cuz materia nihil est de esse vero rei nullo modo nulla res est intelligibilis per suaz materiā sed per suam formā: t tūc cū vle sit intellectus ꝓpriū obiectū q eē vle est forme t non materie: forma enim omnis cōmūicabil' ē mā incōicabil'. nec ē mā per idē sui in m'tis ꝑm aptitudinē vel actū: sz p diuersas ptes ita q ꝑm ptē hanc ē i vno t ꝑm aliā ē in alio. t q: res nominat' bz q intelligit' noiat' ꝓpe a forā t mā: nec intelgit' nec nominat' nisi p analogiā ad formā sicut ēt dixim9 in fine ꝑmi phicoz. Cum igit' individuū sit individuū p mām ñ bē bit nomē ꝓpū ꝓprie loquēdo nisi forte bz q ē sba p formā q ꝓpe t ꝑncipal'r t maxi substat. De omnib9 āt bis in ꝑmo logice satis determinatū ē. Ex dictis āt adhuc accipit' q cū vle sit i eēntia rei ꝑm aptitudinē quā bz ad exñdū in plurib9 tota. t cum illa aptitudo eq'r sit r'spectu ꝑteritoz t p. sentiū t futuroz q vle qđ ē sba rei vl' fundat' i ipsa sba vniuocuz ē respectu oiuz ꝑteritoz pñtiū t futuroz. Adhuc ātcū sit de aptitudine eēntie q ē añ mām t ꝯpositum pz q nl'o exñte boie ptculari adhuc bec ē vera bō ē al': t bmōi alie locutones. Ex bis itez intelligit' q lz destructis ꝑmis sbstātijs impossibile sit aliquid alioz remāere: tñ scia ꝓpetuoz ē: t ꝓpetua ē ei icorruptibil'eo q ñ fūdat' nisi fr aptitudinē cōicabilitatis forie t eēntie: t ea q sunt passiones t ofie ipsi9: h āt ꝓpetuū ē t incorruptibile sine ptic'laria sit siue ñ. Qual'r āt vna scia sit in oib9 t qualiter non: in his que de anima dicta sunt determinatum est.

Cap. iiij. de falsitate opionis dicētis oēm formam esse vbiqz t semper.

Licz āt hec via sit rōnabilior tñ non placet aliquib9 ita dicēt: sz dīt oēs formā sine sit sbalis sine accīntal' de se eē ꝯmunē: t q: i mā ñ ē nisi p accūl sic dixim9 ꝑus eo q mā ñ intēdit ad eē: sed forie ē totū eē rei: lō dicunt q ois forā de se ē vbiqz t sp. nō artat'. n. in loco aliquid eē nisi per ꝺrietatē materie nec restringit' ad nūc nisi p ipam māz ꝺrietate determinatā. ea. n. q sunt ex ꝺrietatē t motū sunt supra tēpus t ofias ipis. dicunt ēt q cū eēntia forialis ō se sit vbiqz t sp t p accīs sit in mā vīus ē vbiqz t sp q3 b t nūc. t veri9 ē vbi ē ꝑm eē forialis9 q3 vbi ē ꝑm eē mālis9 qđ diminuit suū eē t coartat potētiā cōicatiōis ei9. t ex h sequit' q veri9 ē in intll'cu q3 in mā. t isti dicunt q si aliq forie sunt sepate sicut intellect9 q ille sunt vbicunqz opāt': t pñt eē in plib9 sil'. t ex ꝑmo ꝯcludūt q vnuz vle sit qđ ē in oib9 aiabus intellectiū t in oib9 suis ptic'laribus exīs: t sic ꝯcedunt vnā nūero sciam eē in oibus aibus ꝑm diuersas ꝯtinuatiōes istius scie dicunt eē ad boies pp diuersitatē imaginatiōis ex q accipit intellect9 sicut in. z. de aia ꝺterminatū ē. Ex secundo āt ꝯcludit eām vaticinatiōis quam ponūt nigromātici t augures q ꝺ cā vidz vn9 facinet aliū t impedit opatiōes aialeſ in ipo. bīnt āt rōnes ꝑme sue pōnis: vnā q dē potissimā quā dixim9: t alias q3 in li. de aia posuim9. t q: lōgū ē oibus talib9 immorari videt nobis sine ꝑndicio melioris sñie ꝺd q hec opio sl'itati obnixa ē: q: esse vez t ratū in nā ē illud qđ dat formā māe ptic'lari. eē āt forīale ñ ē nisi bz aptitudiez in eēntia forie t ñ ꝑm actū nisi bz intll'cm se parātē vt dixim9. t iō vīssime loquēdo esſētia forie ñ ē nisi ꝑm aptitudinē vbiqz t sē per t ñ in actu: t qđ dicit verius eē rē vbi ē ꝑm se q3 vbi ē p accīnl. ꝺd q h eēt vez si vbiqz t sp eē ꝯtiret ei ꝑm actū: h aūt ñ ē vez. t iō nō sequit' illud qđ ꝯcludūt q eē ꝑm aptitudinē ē eē ꝑm gd t potētiale. esse āt in mā ē eē vez t pfcm z ꝑm actū. t cuz dī q h accidit forie. ꝺd q h accīs ñ facit p accīs eē ipm eē q ē act9 materie t ꝯpositi a forā: h. n. ē sbale t vez: sz p accīnl dicit' ibidē q ē gra alteri9 t nō pp seipm ꝯtire q: h vez ē q eē in mā ñ ꝯtit forie t eēntie gra sui t pp seipam. Cap'lm. v. de ꝯfutatiōe errozis p'onis cē ꝺterminata.

Adhuc āt oz mentiōem facere de phia p'onis qui apud oēm facultatem bmōi soluendā triplex distinguit vle vnū quidē añ rē qđ ē cā forialis phīs vīte totū eē sepatū t ppetuū añ rē exīs: q cū sit cā oz q sit añ rē. t cū transmutatio t gnātio t corruptio ñ sit nisi i sba mā erit illud ante omnia huiusmodi: t iō gnābile

ꝛ ꝑpetuū: ꝛ cū ħ dat totū eē materie. ꝛ ē eē
indiuiduoꝝ sicut sigillum dat cere figu
ram: figura autem erit ꝓbabens totum
esse ꝛ vtutē rei: ħ ergo vł dixit eē ſepatū
ꝛ matħēaticū exīs ꝑm ſeipm ꝛ eē ꝑncipi
um ſcie ꝛ gnātiōis cām foꝛalē i oib⁹ gnā
tis ꝛ extra gnāta manere sic̄ ꝑadigma lig
neū ad qđ tiūt calcei manēt ex̄ corea: cū tn
ad ipꝝ formeꝫ oīs calce⁹. ꝛ qa ħ ꝑpetuꝫ ē
dixit eē ꝑncipiū scie: ꝛ qꝛ imāle ē dixit esse
ſp ꝛ ybiqꝫ in oibus aialib⁹ idē. Sc̄dm aūt
vł dixit tm̄ in re: ꝛ boc eē formā impſſam
reb⁹ ex ꝑmo vł. ꝛ ex quo foꝛe rex egrediū
tur sic̄ ex quodā ethemagio boc ē sigillo: ħ
āt ſcdꝫ dic̄ ſbiacēt motui ꝛ mutatōi ꝓpter
mām in q̄ ē. Tertiū āt dixit eē post rē qđ ē
p cōſideratiōem acceptū a reb⁹: ꝛ p boc di
xit nō quidē rē sciri ſꝫ sciri i ꝓpa nā ꝛ per
applicatiōeꝫ foꝛe ad ꝑticulātia eā ꝛ idiui
dūālia. Arſ. āt ℈ dcm̄ illud multꝫ ronibus
diſputauit oñdēs sicut ꝛ vex̄ ē ꝑncipia rex̄
ꝓxia ꝑticulariū eē ꝑticularia: ꝛ coꝛruptibi
liū coꝛruptibilia de quib⁹ nō ē pñtis ſpecu
latiōis differeꝛ. Sed ħ qđ ē ad ꝓpositū ē
ħ qꝛ ſi esse ꝛ eēntie rex̄ ꝓpetue ꝛ icoꝛrupti
biles sūt tł̄es vt dixit: tūc ille nihil oio sūt
de eē rex̄ nāl̄r exīs: neqꝫ res cognoſcūt
nisi p ꝑncipia q̄ sūt de eē ipoꝛ: igit̄ p vł̄a
ꝓexīta ꝛ ꝓbāta eē rex̄ nulla res ꝯgnosci
tur: ꝛ sic inutiles sūt ad scias rex̄. Adhuc
aūt ꝛ ꝑm boc fł̄e vł̄e ꝑdicaret de pł̄ibus
vnū exīs: qꝛ ħ qꝛ ap ꝓꝑatūē n ꝯuēit pł̄ib⁹
ꝑmū āt ē nihil de eē rerū. ꝛ iō ipm̄ ꝑdicari
de re aliq̄ nō pōt ꝓpter qđ absqꝫ dubio in
cōueniētissima ē ꝓbia pł̄onis in hac parte
Adhuc āt nāl̄ia dīnt a matħēaticis i boc
qꝛ ipsa p rōnes diffinitiuā cōcepta sūt cuꝫ
mā mobili ꝛ sēsibili: q̄l̄r ergo potest fingi
qꝛ talia existāt ſepata. Adhuc āt si eēnt se
parata qd faceret ea tāgeꝛ mām ꝛ causaꝛ
eē nāle in ipa. Et ymagiū. n. qđ pōit n̄ tā
git cerā ad sigillādū nisi aliquo mouente.
Quid āt monēs sit b⁹i foꝛas ſepataſ ipos
sibile ē diceꝛ etiā si fingeꝛ velit aliqs. Hec
igit̄ ocā sunt de nā ꝛ eēntia itelligibil̄.

Tract⁹ tert⁹ libri de intl̄cu ꝛ intelli
gibili in quo agit̄ de ꝓpatōe intellectus ad
intelligibile. Capitulum ꝑmū q

liter intelligibile est in intellectu.

De ꝓpatiōe āt intelligibil̄ ad intl̄cm
ꝑm vnitatē ꝛ diuersitatē vni⁹ ad alte
rū p⁹ ħ dō ē. Lux. n. oīs intl̄cūs fiat p as
similatōeꝫ quādā intellect⁹ ad intelligibi
le oꝛ vnuꝫ fieri ex intl̄cu ꝛ intelligibili. ħ
āt vnū nō ē oio sicut ſbi ꝛ accn̄tꝫ: nec ē oio
vnū qđ fit ex mā ꝛ foꝛa vnū sicut ꝓuēiēter
oñsū ē in. ꝛ. de aia. ꝛ iō oꝛ ħ clari⁹ inquiri
q̄le vnū sit illd̄. Ad ħ āt sciēdū oꝛ nos vi
deꝛ ea q̄ vniunt luci ex coloꝛib⁹ qui abstra
hunt̄ ex ipa. inter oia. n. coꝛpalia nihil est
in quo tāta ſilitudo incoꝛpoꝛ appeat: sic̄
ē lux ꝓꝑ qđ ēt intell̄cūs agēs ē sicut lux di
ctus in li. de aia. Dicam⁹ igit̄ qꝛ i luce tria
sunt q̄ sunt lux luceꝛ ꝛ lumē q̄ si ꝯsideꝛēt i
se dīaꝫ nullā realē oio vel puā videbunt
bre. Si āt ꝯsiderent̄ relata ad q̄dā alia tūc
magnā inter se hñt dīaꝫ: qꝛ lux ē foꝛa lūis
in coꝛpe qđ fundit lucē: ꝛ lucere ē emanaꝛ
formā illā in aliud: ꝛ lum̄ ē iā recepta foꝛa
illa ab eo qđ ꝑmo lucet. Coloꝛ āt ħ qꝛ ab
strahit̄ a coꝛpe ꝛ efficit ħ eē ſpūale i pſpi
cuo siue diapbān ē in eo ñ oio sicut accn̄s
in ſbo: qm̄ accn̄s a ſbo nō ħ formā ꝛ eēn
tiā accn̄tis ſꝫ eē tm̄mō. Coloꝛ āt a lūie ħ
eēntiā ꝛ formā coloꝛis: sicut in ꝑmo ꝺ ħſu
ꝛ ſēſato determinatū ē. Adhuc āt non ē in
eo sicut foꝛa i mā: qꝛ foꝛa educit̄ ꝑ alterati
onē de mā ꝛ fit gnātio rei ꝯpositē. coloꝛ āt
nō sic educit̄ de pſpicuo puio: ſed sicut ali
bi dcm̄ ē abstractōe foꝛali abstrahit̄ ꝺ colo
rato sicut figura de sigillo. Adhuc āt foꝛa
eē māle ħ in mā in q̄ ē. coloꝛ āt i pſpicuo
nō ħ eē māle ſꝫ ſpūale ꝓꝑ qđ etiā ſubita
ē mutatio pſpicui a coloꝛib⁹ ꝛ lūie: hec aūt
oia in alqs sūt declarata. Si āt ſolū intl̄cm̄
dicerem⁹ lucē q̄ in ipso ē: tunc intl̄cūs ꝛ in
telligibile ꝛ intelligibilia ſua recepta ab a
liquo nō differrent ꝛ intelligēdo id qđ ꝛci
pet ſuā lucē intellectualē intelligeret ſuu⁹
ꝓꝑū intelligeꝛ: ꝛ itelligēdo qđlibꝫ intelli
gibiliū: ꝛ ſe ꝛ ſuā ꝓꝑā actiōeꝫ intelligeret
Per oēm eundē modum nos imaginari
oportet de intellectu ꝛ intelligibili ꝑm
actū dictō qꝛ in ipo est. boc. n. abstractuꝫ ē
a rebus: ꝛ cum ē in lumie intellect⁹ ē in eo
quod dat ei formā intelligibilitat⁹ ħ actū
ꝛ nō sicut accn̄s est in ſbiecto: neqꝫ sicut foꝛ

ma in materia. neqz hoc ē inconueniens: qz talia ꝺm esse spūale q̄ habēt in suis abstrahentibus accepta: neqz sūt accūs neqz sba ꝺm verissimas acceptiones ipōrum: neque sunt entis ꝺrie vel spēs aliq̄: nisi accipiat ens ꝺm quid: sed sunt quedā entiū intentiones ꝺm potestatē suorum agentium accepta. potestas. n. luminis ē tale esse cōferre coloribus. z potestas intellectus ē tale eē ꝺferre intelligibilibus ꝺm actū intelligendi acceptis. planum āt est ex his que dcā sunt q̄ intellectus nō alia opatione sine actione intelligit suū intelligere q̄z intelligēdo sua intelligibilia. z q̄ intelligit se quodlibz intelligibiliū intelligendo: cuius cām iā diximus: qz intellectus sonat lucē incorpoream nature intellcual̄ que sine accipiat in natura ipsa intellectuali sine manās ab ipsa sine recepta sine termiata sup intelligibile nō bz in se formalē aliquaz ꝺfiam. Si āt ad alia referant illa tunc ꝺfnt bz ea ad que referuntur.

Cap'm. q. de diuersitate intelligibiliuz in genere.

Est aūt in intelligibilib⁹ diuersitas q̄ ē in coloribus cōpatis ad visuz: pp multā. n. victoriā z permixtionē perspicui clari in corpibus terminat⁹ videm⁹ quosdā colores in lumis aduentu effici sintillātes z spgētes lumē ad illūinatiōem aliorum z aliq̄n si ve in toto sit pspicuū corp⁹ colorātū: si lumē supueniat illi colores colorant alia corpa sibi opposita sicut videm⁹ in vitro colorato p qō lumē veniēs secū trahit colorē vitri: z pōit eū sup corp⁹ cui p vitrū incidit lumē. Quedā āt sunt ita vincētia i puritate diafani q̄ adeo radiātia efficiunt q̄ vincūt armoniā ocli z videri sic magna difficultate nō pñt. Quedā āt sunt exgētia tātū lumis z diafani q̄ vix discerni pñt visu pter puitatē sue ꝺpōnis ex pspicuo cui⁹ ppus actus ē lumē. Silr āt ē in intelligibilib⁹: quoniā fere illoz p hoc q̄ sūt simplices z vles: z nihil de puatiōe materie imixtuz bñtes sunt intellectus gdaz sic colores clari sunt lūis quidē bz autez q̄ sūt magis ꝺm naturā pora z vliora z simpliciora sic sūt intelligibiliora z lucē itelligibilitatis alijs ꝺferētia sic digitates: Quedā āt luce sua nr̄m intell'cm̄ qui cuz ꝺtinuo z ipe ē vincētia sūt: sicut sūt mānifestissima in nā q̄ se habēt ad nr̄m intell'cm̄ sicut lum̄ sol vel fortissīe sintillātis coloris ad ocl'os no noctue l' vespertiliōis. Quedā āt nō manifestant nisi lūe alieo sicut ea q̄ ex p̄mis z vis accipiūt fidē. q̄dā autē ex nimia pmixtiōe cū puatiōe pfecto itellectu ꝺphēdi ñ pūt: sicut mot⁹ ipus z mā pma. Ex his clarē ē q̄ theologica maxie mānifesta parz itelligūtur: z matheatica maxie itelligūt z phica certū z firmū raro bñt intell'cm̄. h. n. ꝺtingit iō q̄ ꝺina sua luce nr̄m vincūt intell'cm̄ z reverberāt. matheatica āt intell'cui nro ꝓportionata in se: z intell'cui z lūi intell'cūs pmixta sūt. phica āt ꝓpter puatiōem z māz z motū ab itell'cualitate cadūt. hic ē q̄ ꝺina sunt sup intell'cm̄: matheatica in intell'cu z phica ſb intell'cu eē dicūt. Alteri⁹ āt ē aduertere ex dict⁹ q̄ r bit⁹ pncipioz ꝺ eē itell'cūus et bit⁹ ꝺclonis scia: z ipse decurs⁹ ex pncipijs in ꝺclonē ꝺf rōcinatio: qm̄ primū intell'cūs lucis z foie būt pncipia pp qō a foia itellect⁹ noiant: sz mimū z q̄ p aliud mediū de lūie itell'cūl bz ꝺclo pp qō aliō sortit vocabulū: z ꝺ scia q̄ sp ē effecta ꝺm q̄ ē scia: z nūq̄z cāns lum̄ i aliquo alio nisi vt pncipiū accipiat. Rōcinatō āt dic collatōez z q̄ directiōez p se lucēt⁹ sup alterū. z iō itelligi noie cēset ipe decurs⁹ pncipiorū i ꝺclones Alteri⁹ āt ex his aduerte q̄ q̄dā i gb⁹ q̄si eclyptat lum̄ itell'cūl ab iterpōne obscuritatis mānē z pūonis z vēit sr ea lum̄ vmbro sū z obscuz sicut ē i his q̄ pbabilia eē dicunt im: sz oio occūbit i bil q̄m̄ sūt pbl'lia sic i pmo b⁹ scie li. determiatū ē. et ex h aduerte q̄f i pbabilib⁹ sūt argumtatōes ipte et ꝺclonei accepte cū formidine pbabl'is ei neqz sūt pma z va q̄ luce itelligētie sunt plēa: neqz ex p̄mis z vis sumūt fidē: sz sūt q̄ cōiter iueniunt extrisec⁹ in reb⁹ i gb⁹ ē q̄i q̄dā resultatō lūis itell'cual̄ cū mlta vmbra cāta a mā z pūone. z iō vles i tlib⁹ aut ñ sūt ver: aut ñ sūt imobil̄ vitat⁹. z cū ois pfectō argumtatōis z certitudo sit ab vli z imobili veritate oportet in talib⁹ z argumentationes imperfectas esse z incertas: quare

nec bene cõcludunt nec cõclusio erit accepta sine magna formidine cõtradictionis. De opinione autẽ z dubitatione z ambiguo dixim⁹ in alijs libris adhuc locus erit de eis aliquid dicendi in phia prima.

Capitulum tertiũ de diuersitate intellectuũ taz ꝑm se qz ꝑm intelligibilia qz etiam ꝑm facultatẽ intelligẽtiuz accepta.

Est autẽ intellectus diuersitas qz mlti philoz posuerũt qztum ad ipsas ꝓprietates anime q ẽ intellectus possibil' z intellectus agẽs de quibus in libro de anima dictũ est Tertiꝰ autez ẽ qui ẽ formalis intellectꝰ qñ scz foza sciti vl' opandi p lucẽ intellectus est apud animã z hic diuidit in practicũ z speculatiũ de quibus etiam in tertio de anima ẽ expeditũ: h. n. foza' diuidit' in itellẽz siplicẽ z cõpositũ z siplex qdẽ itelligẽtia icõplexoz ꝯpõitꝰ aũt inteligẽtia ꝯplexoz. aut per medũ enũciatiõis aut etiã ꝑ mõm syllogismi vl' alterius spẽi argumẽtatiõis. z ille qdẽ q ꝯpositꝰ vocat diuiditur in intellectum qui vocatur principiozũ q ꝑm aliqd innatꝰ est nobis eo q ꝓncipia nõ ab alio ꝓncipio accipimus sz p sciaz termiozz qui mox innascũt nobis z intllẽm ex alijs acqsitũ qui apõ phos vocat adeptꝰ eo q ẽ acquisitꝰ ꝑ inuẽtiõem vl' doctrinã z studiũ. Et rõ diuisionũ istarum ex istis pz noibꝰ: ꝑm aũt facultatẽ nature intellectual' q ẽ in hoibꝰ cat' qdã intellectꝰ diuisio de qua quidã phi faciũt mẽtiõem z ꝓcipue az. z auic. z qdã alij sequẽtes eos. Est enim quidã intllẽs plꝰ cõtinuo z tpi hoc est imaginatiõi z sensui imixtꝰ quidã aũt plꝰ separatꝰ: quidã vo medio mõ: quidã vo z vires imaginãdi z aliqd accipiẽdi p sensꝰ nõ bñs Et ꝓmꝰ quidã ẽ obscurꝰ nihil accipiẽs nisi cu labore z si doceat aliquid oz q fiat ꝑ exẽpla sẽsibilia z tales sũt aut ipossibiles ad intellectum p se manifestoz z diuinoz q in ꝓma phia tradũt z vocãt illi mali igenij exñtes a vulgo. Scõi aũt qsi p se aut ex pua doctrina nati sũt intelligere oia q agẽtiẽ nõ habẽt tãqz potẽtiã aie vel qsi efficiẽtiẽ ꝑ abstractiõem itelligibilia in aia. Sz bñt eũ qsi ꝓ forma p qz aia intellectual' cũcta opat' q in libro d aia felicitatẽ eẽ dixim⁹ ad quã itẽdit pueire oĩs phos z hic vocat itellẽs sanctus siue mũdꝰ ab auicẽna. Ab aristotile aũt dicitur intellectꝰ diuinꝰ z hic intellectꝰ de studio leui ad ꝓphetias accipit illuminatiõez. Et ad sõniozz verissimã interpratiõez. Medijꝰ aũt est qui inuat' doctrina faciliter ad intelligẽdũ taz ꝓphetica qz diuina. Sz tertiꝰ inuari ñ pot aliq rõe q neqz sepatꝰ ẽ neqz bz istrumẽta quibꝰ inuet' ꝑ opatiõem aie sensibil' z boc aliqñ ẽ ex ẽ vitio ꝯplexiõis sicut in mõtiõibꝰ aliqñ aũt cõsuetudie nõ attollẽdi vltra sensibiliũ acceptiõem sicut ẽ in bis qui vocãt' ydiote. Ex bis pz qliter qui longo tpe studuerũt circa ptic'laria sicut circa actꝰ bũa nos sic studẽt bg q legibꝰ itendũt z i bis ipis cãs z rões ñ qrũt labiles efficiũt' ad phiaz Jn tm̃ ergo dictũ sit de nã itellẽs z de nã intelligibil' z de cõpatiõe vniꝰ ad alterz z distinctiõe vtriusqz. Et sic ẽ finis ꝓmi libri.

Jncipit liber secũs de intellectu z itelligibili qui ẽ de ꝑfectiõe nãli intellectꝰ. Capitulũ ꝓmũ vnde habet forma q sit in aia intellectuali

Post hec aũt de ꝑfectiõe aie intellectual' videt' eẽ agendũ. Ex ꝑfectione nãqz na cognoscit intellectꝰ. Nõ ẽ aũt nra intẽtio agere d felicitate q ẽ vltia ꝑfectõ itellẽs aie sz potiꝰ de gradibꝰ ꝑfectiõis intellẽs z oñdere qliter seipm̃ intellẽs inuenit z intelligẽtiã ꝓmã si recta via ꝓcedat in accipiendo ꝑfectiões ipi. Optet aũt nos inchoare a formis ꝑficiẽtibꝰ itellectũ z ꝑ illas oñdere qlis ꝑfectõ intellectꝰ sit. Dicimꝰ ergo supponentes ex bis q i vltia ꝓie ꝓme phie demõstrãtur oẽs formas ab intell'ntia ꝓma vl' mãz ambiẽte dari materie z ex boc oẽm foziz q in mã ẽ eẽ mediã inter duo itell'ntiã videlicet a q fluit sic forme artificiatoz ex intllcu artifici z mãz i q ẽ p eẽ qd dat mãe. Jntelligẽtia aũt q idiuisibil' ẽ z simplex sba z eẽntia cũ ipa sit cã ꝓma ẽ indiuisibil' forma z simplex z nõ vna forma post aliaz nec ẽ determiata ad eẽ boc vl' illud i ioiuiduo nec etiã ꝑut ẽ in intllcu ꝓme cãe comitat' oppositio z diuersitas z tpalitas z cõpõ z mãlitas z hmõi. Jn mã aũt ẽ ꝑm eẽ diuisibile successiuũ mãle z comitat' eã ꝯpositio z diuersitas z ꝯpõ z diuisio p nũerũ vel p nãz mãe z hmõi multa sic in libro nos de nã aie oñdi

mꝰ. Queramꝰ igit cū forma bēat fieri in aia intellectuali vtꝝ hoc bēat ab eo q̄ fluit ab itelligētia aut ab eo q̄ bz eē a mā. Constat āt cū nihil māliū comitet formā bz q̄ ē in aia sz potiꝰ bēat multas illaꝝ ꝓprietatuz z cōditionū q̄ comitāt eā in intellēu itelligētie q̄ ex hoc q̄ ē notícia q̄dā intelligētie bz fieri i aia. Et hoc maxie pz triplici rōe q̄ꝝ quidē vna iā inducta ē qm̄ nos scimꝰ forꝫas in itellectu aie sequi ꝓprietates z cōditiones itelligētie z nō mās. Scda āt rō q̄ forma lioꝛ ē qꝛ nos scimꝰ ex his q̄ in libro de aīa ꝺtermiata sūt qꝛ forma nō fit in aia nisi per hoc q̄ sepat a mā z liberat a mās ꝺditoibꝰ Materie āt ꝺditões sūt ea q̄ sequūt ꝓut ē in eē māli z hec sūt ꝺkia loci z tps z oppō z ꝺpō z hmōi: liberari āt forma ab hmōi ca sibꝰ ē accipe eā ꝓut ē i luie itelligētie. Pz ergo ab origie: vñ fluit forma z hoc bz q̄ sit in intellēu aie. Tertia rō q̄ efficacissima ē b ē: q̄ ex quo forma in potētia ē in aia z ñ in effectu nō efficit i aia nisi actu alicuiꝰ agēs. Cū ergo hoc agēs nō sit aliq̄ꝺ eoꝝ q̄ sūt in mā sed potiꝰ lumen itelligētie nō efficit aia recipiēs formam nisi p lumen intelligentie Dz āt forma sit i simplici itellntie luie non bz a materia qꝛ añq̄ fuisset in materia fuit in luie igit q̄ forma efficiat in aia ñ bz a mā sz ab intellntia z hoc q̄dē ē necessariū qm̄ sicut colꝛ nō bz a colorato coꝛpe q̄ efficitur in visu sz ab actu lucidi q̄ꝺ bz effectū ē lucidū: ita forma nō bz a mā q̄ efficiat in aia sz ab actu itelligētie agētis qui hm effectū itelligētia agēs ē. Et in hoc depbēdit errꝰ ꝺcētiū formā eē in aia hm eē indiuiduū qm̄ illa indiuiduū bz a mā z nō a luie itelligētie in quo ē forꝫa bz sue origis nālitatē z sicut ad eē in mā idiget generātibꝰ z alterātibꝰ q̄ tā gūt cū trālmutant mām: ita ad eē in aia nō idiget nisi luie itelligētie agēs q̄ꝺ fluit i ꝺias z eē itellctuale formaꝫ generat i aia hec āt ꝓmi phi ē determiare.

Ca. ij. q̄re forme fluūt ab itellntia hm q̄ ipa forꝫa mūdi ē z ex hoc bēt q̄ fiūt in aīa.

Sz āt q̄rat quare intellntia ꝓma agēs attigit aiam z qualr attingit mām i q̄ sūt forme. Adhuc āūt qualiter exeūt forme ab ipa in aiam. Ad hoc licet ꝓmi phi sit determiare tñ ꝓpter doctrine facilitatē hic breuiter trāseundo ꝺicimꝰ q̄ q̄libet intellntia agēs ambit luie suo oē illud z totuz cui sicut mās z sicut ei q̄ꝺ mouet ab ipa supponitur z huiꝰ quidē exēplū ē in semie bois. Ad ea q̄ opat in semie boꝭ nō pōt eē nā cū in vnū vniꝰ forme z figure opet sz valde ꝺuersa tā in silibꝰ mēbris q̄z in dissilibꝰ z officialibus opās ei i semie ē aia nō vt ē endelichia coꝛporis sz vt artifex qui ē vtꝰ formatiua qui ē in spū qui inter viscositatē semis cōtinet z ābit totā mām coꝛpis intra vtutē z lumen suum z forme q̄s ifluit nō sūt i eo vt bit quidā accntal'imo sunt i eo boc q̄ꝺ ē ipe qui sz vnꝰ sit in sba tñ multiplex ē in vtute z sñ medio aliquo a loco vno cordis fluit i oia z imꝓmit formas z iformat oia istrumētalr agētia sub ipo q̄ sūt calidū z humidū z sic z frigidū. Sic oz imaginari q̄ vtꝰ itelligentie suppōit bis q̄ mouet z ābit ea z ifluit eis formas q̄ sūt hoc q̄ ipa ē z nō acgsite i ea z ꝺiuinet oia in lumie suo qm̄ sñ medio ꝺiūgit oibus his i q̄ agit z hoc lumē tūgit aie z tūgit formis i aia exntibꝰ z sub actu huiꝰ lumis forme mouēt aiam sicut sub actu lucis exteri oris colores mouēt visū. Ab intellntia aūt ꝓma discedūt hmōi forie z quo magꝭ ab ipa eo magꝭ efficiūt māles z ignobiles: ita q̄ vltima i descēsu ē forꝫa elemētal z ultima elemti q̄ꝺ ē terra qꝺ eē ꝺr sex elemētoꝝ z ē ꝺicē sus p modū ꝺpōis forme cū rebꝰ in quibus sūt forme z ē q̄si mouēāt forme ab itellntia ad mās in quibꝰ sūt nō i toto amittēt luīn itelligētie q̄z oiu forme sūt. Et hoc ē p ꝺnū i aia q̄m aia cū sit forꝫa q̄dā iūcta māe nō ꝺr accipe forꝫas nisi incipiendo a mā q̄ p ei. Nō igit accipit nisi p resolutiōez a mā z ꝺtinue pcedit resolutēdo donec veniat i cāz ꝓmā z ibi est vltimū pfectiōis ipiꝰ z finis intellectus. Et huius iteruz simile est in motu luminis a sole in colorata z reditu colorum in perspicuum z in visum speculū animati quod est oculus. Quereret autem fortasse aliquis vnde habeat intelligentia formas quas vt fons omni tempore exuberat in totum vniuersitatis ordinem.

Sz ad hoc sic iã dixim⁹ nõ ẽ difficile rñdere. querere ei vñ intelligẽtia alicui⁹ ordinis habeat formas q̃s exuberantides ẽ querere vñ habeat intelligẽtia q ẽ intelligẽtia quia sic iã dixim⁹ sicut soli ex luie sibi ſbali totaliter ꝺuenit luces emittere i mũdũ: ita⁊ m'to magis intelligẽtie agẽti⁊ maxie cause p̃me ex luie sue ſbe ꝺuenit luces emittere q̃ sunt forme omniũ eoꝝ q̃ formãtur. Et sic aie in suũ vniuersũ mẽbroꝝ ꝺuenit vitas emittere q̃ tñ vite ꝺm opa vite spalia determinãt in mẽbrũ licz in aia sint oẽs ille vite vna vita i diuisibil'i ſba m'tiplex ꝺz vtutẽ: ita intelligẽtie p̃me cõuenit luces emittere in totuz vniuersũ. Et iõ subtiliores pipoteticoꝝ distinxerũt inter formas mũdi⁊ fomas materie formas mũdi vocãtes vl'r relatas ad vniuersũ formas autem materie dicentes eas que sunt dãtes esse materie. forme igit mũdi sũt ab intelligẽtia ex hoc q ipa ẽ intelligentia⁊ qñ fiũt i ania: fiunt magꝝ in anima ex pte illa q̃ fluũt a foꝛa mũdi q̃z ex pte illa qua p esse sunt in materia.

La. tertiũ qualiter itellcũs agẽs i aia est sic lux⁊ sic ars: ⁊ iõ ẽ pfcs agẽs pfectionel

Jys q̃si p modũ p'libatois excussis oz nos determinare q̃l'r intell'cs agẽs sic lux sit ad mãz ꝺpataz: bis. n. duob⁹ tñ ex planatis meli⁹ sciet mod⁹ pfectiois aie buã ne. Dicam⁹ igit cũ dr q intell'cũs agẽs est sicut lux tria in ipa attẽdũt similitudie quorũ⁊ p̃mũ ẽ q sit p̃mũ agẽs eẽ intellectuale scdz ẽ qd ẽ vl'r agẽs itellcuale: tertiũ ãt q ẽ incessãter agẽs eẽ itelligibile⁊ vnũqdq; illorũ q̃daz alia sequũt qd q̃l'r sit vez sic pbat Jn oi ei vniuerso i quo sũt q̃dã sic acta tñ quedam aũt sicut acta⁊ agẽtia necesse ẽ eẽ vnũ p̃mum qd est agẽs tñ. Esse ãt intellectuale ẽ in oibus q̃ sũt itellect⁹⁊ rõ eoꝝ que itelligũt. Esse ergo itellectuale ẽ in oibus itelligibilib⁹. Dẽ ãt itelligibile qd itelligit nõ nisi p formã suã vel p seipz si forma ẽ itelligit. Et cõstat q hic itellect⁹ sive itelligibile eẽ ita est factũ q vlteri⁹ nõ cõfert ad eẽ itelligibile p̃ter seipm: hoc ãt totuz sub ania hois ẽ p hoc q ipa ẽ imago forme mũdi⁊ ñ tñ forma mãe. Est ãt i aia i via cognitiõis multa accipe fãtasmata⁊ facta ꝺm sensum ad q̃ reflectit in his q̃ itelligũt cõcepta cuz mã⁊ ꝺm imaginatiõem reflectit itellectus ꝺm ea que itelligũt mathematice⁊ ad itellectuz possibilẽ. Oportet ergo q in hoc ordine vniuersi recurrat ad vnũ agẽs p̃mum q ẽ p̃mũ agẽs eẽ itelligibile. nõ ei soluz i vniuersitate oim recurrit ad p̃mũ: sz in quolibet ordie vno necesse ẽ eẽ p̃mũ in quo ẽ status illi⁹ ordinis⁊ hec ẽ cã q in libro de aia dixim⁹ in ipa aia eẽ duas oras vl'r agentis quo ẽ oia facere⁊ vl'r possibil' quo ẽ oia fieri⁊ p istã rõis necessitatẽ arguũt falsitates illoꝝ qui in aia dicũt nullũ eẽ itellectũ agẽtẽ. Jsti eni nõ cõsentiũt phis qui licz dicãt itelligẽtias q̃ sũt forme mũdi irradiare sup itellectũ aie bũane nõ tñ negãt in ipis aialibus eẽ itellectũ agẽtẽ vniuersitati suoꝝ itellectualiũ ꝓportionatũ. Aliter ei bõ nõ pfecte eẽt mior mũd⁹ nec eẽt imago forme mũdi q̃ tñ icõuenientissima scit eẽ ois q rẽ phi losopbat. Per hũc ergo modum quo vniuersitas corpaliuz ꝺz vnũ p̃mũ agẽs in his q̃ factũ⁊ fiut vsqz ad vltimũ factũ qd ẽ lux solis sup quã irradiat lux agẽtis p̃mi itellectus⁊ nisi irradiaret sup ipm lux solis non eẽt effectiua formaꝝ corpaliũ. Jta ẽ i quolibet vniuerso: oportet etiã ita i aia hois eẽ ꝺm multitudinẽ⁊ vniuersitatẽ itellectualis eẽ q fit in ipa⁊ in itellectu ipius. Jã autez facile ẽ oñdere q agẽs est in eo sicut lux qz ẽ vl'r agens: sicut eni lux influit vl'r sup oia q̃ sũt activa⁊ passiua in materia: ita necesse est p̃mũ agẽs vl'r agẽdi formã⁊ actũ oibus influere. Jn p̃ma eni phia pbauim⁹ q ois actus p̃mi agentis p hoc vltis⁊ finẽs ẽ qz stat inter quoddã p̃mũ⁊ qddã vltimũ p oia extẽdens media. Esse aũt qd a p̃mo p oia media ptingit vsqz ad vltimũ vl'r agit. Cõstat igit p̃mũ agẽs in itellectualib⁹ vl'r agere: aliter eni efficiẽtia nõ starent Ex hoc ꝑz q agẽs intellect⁹ vl'r agit vniuersitatis ordine itelligibiliuz que sibi subiũgit. Ex his ẽt cõcludit q incessanter agit. nõ eni ẽ p̃mũ agens nisi p hoc q p eẽntiam agit sicut lux p eẽntiã lucet qd ãt p eẽntiaz agit aliquam actiõem semp agit eã⁊ incessanter itellect⁹ agẽs semp incessãter agit⁊ hoc veteres phi intẽderũt cũ dixerũt q sit simple⁊ q eẽn

tialiter agit ⁊ q̄ indiuise sint intelligētie i ip
so⁊ q̄ omnes in ipo sunt sua substantia ⁊
vita ⁊ lux sua. Ex hoc āt q̄ vl'r agit sequit
ipm eē formā oim intelligibiliū. Que tñ for
ma in vnoquoq; intellectu ē bm ptātem il-
lius qō intellectuale eē pticipat ⁊ nō bz ptā
tē ꝑmi agētis ⁊ q̄ ipse ē semē ois intelligibili
tat; ⁊ q̄ sub actu suo oē intelligibile mouet
aiam. Et iō nulla ē qō eox qui querūt quō
forme rerū pñt agere i aiam cū aia nobilior
⁊ altior sit illis ⁊ id qō est nobilius ⁊ altius
poti⁹ agere videat in id qō ē sub ipo q̄z q̄ re
cipiat ab ipo ⁊ patiat. Et ē questio impito
rū in nālib⁹. Forme eni exterioꝝ nō agunt
nisi put sūt intellect⁹ quidā ⁊ agūt sub lumie
intelligētie agēt; qō ē in ipsis ⁊ sic agere pñt
i possibilē intellectū. Dzetiā ex hoc q̄ cū in
ter oē agēs ⁊ patiēs oz eē cōicatō q̄ cōicatio
ēiter agentē ⁊ formā ⁊ possibilē intellectum
Et q̄ ipa forma stās vl'r in lumie vl'r agen
tis ē agens qō ꝓprie bz inferre passionem
intellectui possibili. Ex hoc āt q̄ ē agēs eēn
tialiter ⁊ icessāter cōsequūt ipm sua acta p
hoc q̄ in ipa necessaria ⁊ stāta ⁊ quo ad b
eterna q̄ sūt imutabilia: b ei mō eterna dñr
quecūq; pbi eterna vocāt ⁊ sic scia ē neces-
saria ⁊ eterna q̄ ē de bmōi formis ⁊ b mul-
ti stoycoꝝ ignorauerūt ⁊ ideo alias formas
q̄z illas q̄ in rb⁹ sūt posuerūt. hic āt intelle
ctus agēs opat arti ⁊ ē opatio q̄ eēntialiter
ꝺuenit ei bm q̄ ꝑbabz in seipo oia intellecta
Nō āt hoc intelligit de arte mechanica q̄
diuersa est a mēte artifi; ⁊ est scia q̄dā opa
tiua factoꝝ cū ratione: sed intelligit de arte
nāli q̄z ois forma etiā corpea dr imitari dici
mus. n. in pbis; in scie sū ipū scialiter eē aiaz
vt artificē q̄ oia cū rōe certa et infallibiliter
opat cū tñ hec ars nō sit scia q̄dā ab ipa sba
formatiue vtut; sz sicut ipa, put in se forma
tiua vt⁹ habz ois mēbroꝝ vtutes illas ad⁹
opat ad vite potētias vl'i rōe ⁊ cū certa finis
intētione ⁊ rōe foze. Et sicut est pticulariter
in scie ita ē vl'r i luce agēt; intellect⁹ rispcū vni
uersitatis toti⁹ ordis sibi sbiecte māe: ipa. n.
lux sua scia ē ⁊ sua ars ē certa rōe oia ad eē
igitur intelligēt; ꝓducēs ⁊ oia ꝺstruere faci
ens in intellcū possibili. Ex his ꝺstat intel
lcū agētē eē pfcm ⁊ s̄ pfcm pfectiones om
nes habentem ⁊ largientem omni ei q̄ se-
cūdum esse intellectuale perficitur. Hec
aūt ꝺiūcta bis q̄ tā i anteriori bui⁹ scie libro
dixim⁹ ⁊ bis q̄ in tertio libro nro de aia dēa
sūt vex oñdūt intellectū agētē oia tñ hec ple
nissime itelligūt ex scia phie ꝑme q: ista in
vitate pura scie nālis trāscendūt.

Capitulū quartū qualiter itellect⁹ possi-
bil' sit potētia ⁊ vt tabula rasa ⁊ vt loc⁹ ⁊ vt
spēs intelligibiliū.

Quoniam⁹ āt nunc de pfectōe intellect⁹
possibilis: huic āt q̄tuoꝝ attribuunt a
pbis quoꝝ vnū est q̄ ipse idē indiuisibil' sbe
exīs potētia ē oia itelligibilia. Scōm ē q̄
se bz ad oia itelligibilia sicut tabula rasa in
q̄ nō exiget aliq̄ ꝓperatio q̄ imago sit in ip
sa. Tertiū āt est q̄ ipse est potius locus itel
ligibiliū q̄z mā. Quartū āt ē spēs itelligibi-
liū sicut ē sensus sensibiliū spēs ⁊ de oibus
bis necesse est determiare licet sit valde dif
ficile, sine bis eni ipossibile ē scire aie p[illegible]i
onē. Cum ergo itellect⁹ possibil' dicit quo ē
oia fieri itelligibilia itelligit q̄ ipse i potētia
sit oē itelligibile vn⁹ ⁊ idē idiuid⁹ ⁊ simplex
bm suā sbam ⁊ iō sua potētia q̄ sit itelligibi
lia nō ē vniuoca ad potētiā materie q̄ nō est
susceptibil' oim vna ⁊ idiuisibil' exīs s̄z po
ti⁹ bm sui diuisionem in multa. Et cū dr q̄
in itellectu possibili i eo q̄ possibil' ē cōtigit
oia fieri nō itelligit q̄ oia sit sicut mā. nō ei
mā fit forma. Et cū dr q̄ possibil' itellect⁹
sit oia itellca itelligit q̄ sit forma illa p quē-
dā modū. Et bmōi sil'e dixit iā añ nos al-
pharabius q̄ ē imaginādū q̄ sicut cera itel
ligat vel imaginet tota trāsire in figurā sigil
li ita q̄ nihil ei⁹ distiguet ab ipa figura sigil
li: hoc tñ sil'e ego nō ꝺio ꝺueniēt reputo. Sz
ponā aliud qō ē p oia cōueniēs. Si ei colo
rē simplicē formā itelligam⁹ ⁊ potētia ꝓpi
cuū p quā ipz pspicuū ē illius susceptibile
ita eni in potētia nō distiguit a susceptio i b
q̄ vnū sit sbz ⁊ alterū forma tūc sūt eque na
ture pspicuū suscipiēs ⁊ coloz susceptū: co-
loz eni nō ort a pspicuo bm nām s̄z bm esse
q̄ ē diuerb vni⁹ nature ⁊ eiusdē vn pspicuū
suscipiēs lumē i ꝓfūdū ē suscipiēs pspicuū
⁊ pspicuū i extremo pticipās actū lumis ē
coloz ⁊ planū ē videre cuilibet q̄ ille natu-

ture ñ sūt diuerse sz eē pspicui i vno t i alio diuersū ē t p vnū t eūdē modū eiusdē nāe p diuersū eē ē susceptibile q ē ocul⁹ pspicui ergo extreitas q̄ ē color si suāt bm eē spuāle quo ē i medio ñ ē i pspicuo puo: nec i pspicuo aniato qđ ē ocul⁹ sz sūt sic due nāe distīcte t iō ñ in eis ꝑpe loquēdo sic in sbcto sz pot⁹ sic i re q ē eiusdē nāe diuersificate bm triplex esse lucidi tiati pugt aiatt p oēz eūdē modū in corpib⁹ eiusdē nāe sūt lumē intellīntie termiatū q ē simplex foza rez separata a mā t lumē eiusdē q est itellēs possibil' sic̄ puū qđā t lumē ei⁹ i seipo simpliciter acceptū. Ex h.n. q itellēs possibil' ad corp⁹ accedit efficit distās a luie itellīntie sic p spicuū i aere distat a nā luiosi in seipo. ¶ Oz aūt ex bis q eadē foza ē i possibili itellēcū t i mā sz ab itellēcu nullā accipit idiuiduatiōez. Et etiā q i oib⁹ talib⁹ itelligēs itellēs t forma itellēca idez sūt actu p eē bīnta dram sic̄ spicuū i loco i quo ē color abstract⁹ idē est actu cū nā coloz p eē dīns qđ eē iportat p distictiōem vtriusq3 t q itellēs possibil' nō est mā sz foza h ignozauit theofrast⁹. Tabule āt rase ꝓpat p h q sic tabula ꝑter oēz ꝓpatiōez se alterāt susceptibil' ē figure sic itellect⁹ possibil' ꝑter oēz ꝓpatiōez le pantē susceptibil' ē ñ vni⁹ tm sz ois itelligibil' t p h terū pz q ñ ē māe potēta ipi⁹: rasura enī tabule ñ ē mā sz pot⁹ sic̄ spicuū vna t eadē potētia luis ē coloz sz ois susceptibil': ita idē intellect⁹ vna t eadē potētia luis agēt sz qđ i ipso ē susceptibil' ē ois foze itelligibil' t iō nil⁹ mō ꝑt eē foza corpal q: bāc ipossibile ē bre potētiā vnā ad oēz fozas susciplēdā: sz potius sic̄ tabl'a rasa ē imago si solū sue superficiei addat termiatiōis actō ita ipa illūalitas aie bz possibilē itellēm ē i ista bz eē q bz i intellectu n addat termiatiōis actō q̄ ē ret termin⁹ cui⁹ ipz ē foza. Et sic itez pz q̄l'r itelligēs t itellēm sūt idē actu bm eē dīa: bec āt q̄ sūt dca nil⁹ mō ꝓueniūt māe. Inter oēs āt cōpatiōes magz apta ē q̄ ē l oci: loci ei oio eadē dīa ē q̄ ē locati t a locato accipit figuraz t exbibz cōtinentiam t est motus naturalis locati ad ipm t quies naturalis in eo. sicut enim in q̄rto de phico auditu est determinatuz eadē ē distātia cubi t loci cubi etiaz si linee ꝑtrabāt a cētro loci ad superficiē erit eedē linee nūero loci t locati t h mō eadē nā ē i itellectualitatz in itellectu possibili t in eo qđ intelligit bz eē intellectuale nisi q limitib⁹ eius q intelligit ipe itellēs foziat sic̄ loc⁹ figurat ad locati figurā t ei⁹ qđ itelligit q̄ñ ib actu luis ē intellēs agēt z mot⁹ nāl'is ē ad intellēz sic̄ mot⁹ coloz q ē ab actu luez ad pspicuū p eadē nāz. quiet.n.nāl'is ē in ipo. q̄rta autē ꝓpatio ē q intellēs possibil' ē spēs intellectoz sic̄ bius ē spēs bilibiliuz. Cōstat.n.q pspicuū puū ē spēs t foza forme itellecte p eē qđ babz in itellectu t ꝓfert ei eē vlē t simplex qđ ñ būit i mā. Ex bis ei q̄ icorpalia sūt id qđ ē nā siplex ē ipēs t foza eiusdē nāe ōteriate sic̄ sēl⁹ cōis fozat' ē ad sēl⁹ ꝑpos t determiatos. Ex oib⁹ igit bmōi ꝓpatiōib⁹ pz q sit p fectio itellēs possibil' bm q ē possibil'.

Ca.v. de intellectu fozali t q̄l'r p ipm pficiatur intellectus possibilis

His āt bitis videdū ē de pfectiōe ei⁹ q intellēs q ē sbtilissimi pipateticoz forma lē vocauer intellectū eo q ipe ē foza oīs intellēs bz eē qđ bz itelligibile: h āt fozat intellectus ñ ē ille quē qdā fozaz rei itellectuā arbitrāt q: sic̄ ia oīsū ē ille ñ ē fozat' ad intellectū possibilē eo q spēs ē possibil' itellect⁹ taliū ipēz t loc⁹ t oē fozale eē pot⁹ accipit id qđ itelligit' ab illēcu i quo ē q̄z q det sibi eē fozale sic̄ spēs t loc⁹ fozalia sūt ad ea ad q̄ ꝓpat: sz sic̄ i colozib⁹ lumē ē fozat' ypostasis t pspicui t pugt ocli t pspicui termiāt: ita lumē qđ ē act⁹ intellectus agentz ē foza t intellectus possibil' t ei⁹ qđ intelligit: bec.n. duo q̄zū ad eē intellectuale vni⁹ sunt nāe t potēne sic̄ pz p añdcā. Et q: sunt vnius potētie sunt etiā vni⁹ pfcōis bz fozaz sic̄ etiā color t puiuz tenebrosū vni⁹ t iō vna foza agēt z vtrūq3 pficit. lumē ergo agēt z ē qđ fozaz fi q̄ illigit duo ꝺ potētia i actū t q possibile duc̄ i actū Et sic̄ i colore viso videt lumē qđ de potētia colozis fcit actu colorē eo q nibil aliō agit i visū nisi illud sit termiātuz t q̄i sit luce icorpatū: ita i quolibz eo qđ illigit ꝺ oib⁹ intelligibilib⁹ ñ illigit nisi lumē intellect⁹ agēt z licz i aliquo itelligat icorpatuz i mā bilibiliter i aliquo intellgat icorpatuz iq̄ntitate imagiabili t i aliquo itelligat clarz i eē siplici intellectuali sic̄ lu

mẽ qđ ẽ colorẽ ypostaby ī aliquo vr̃ cãdẽ sicut in albo ī aliquo sbmersũ ī aliquo fere extictũ sic in nigro. Dz igit ex dictꝫ q intellect⁹ possibil' in actu efficit p lumẽ intellect⁹ agẽtis ī q in oi eo qđ intelligit hoc intelligit ī qñ etiã seipm intelligit in actu se intelligit in luie agẽtis. Ex inductis etiã vteri⁹ oñdit q cũ lumẽ agẽtis bm eẽ q bz i intellectu possibili ī eo q itelligit sic quo itelligit omne qđ ī quo itelligit oẽ id qđ intelligit sic lum̃ sol' quo videt id qđ videt ī quo videt illud qđ videt: quo ãt itelligit id qđ intelligit ī quo itelligit id qđ itelligit maxie intelligit in oi itellectu bm actũ facto: eo q illud ẽ cã ī rõ itelligẽdi lumẽ itellcs agẽtis ẽ maxie id qđ intelligit intellectu bm actum facto. Amplí⁹ cũ lumẽ illõ sit manifestatio intellect⁹ agẽti~ facti bm ꝓportiõez ei⁹ q recipit lumẽ pz q ..ellcs agẽs maifestat i quo libet intllcũ bm actũ facto. Amplí⁹ cũ lum̃ .i. maifestatio sui ī pspicui puꝫ oñsũ ẽ q lumẽ agẽtis est in intllcu possibili puio. Cõcludit necessario q itllcs possibil' inuenit ī itelligit se in quolibet intllcu bm actũ facto ī q seipm intelligit qñ id qđ itelligit i qualibet re itelligibili intelligit ī q suũ itelligere est ipm in actu eẽ. Et iõ dixerũt q itellectus possibil' ī id qđ intelligit ab ipo ī suũ intelligere est vnũ ī idẽ rõne dr̃ns bm esse Supra eni oñsum est q intellect⁹ ī id qđ itelligit actu sũt idẽ ī cũ suũ itelligere nõ sit nisi actu eẽ videt alicui forte q etiaꝫ ipm intelligere sit idẽ cũ ipo bm substãtiã: ī hoc qdem est verꝫ bm q intelligere dr̃ apud se intelligere: bm autem q dicit itelligere in agere esse intelligere est super intelligibile cõuerti ī cõsiderare ī sic penit⁹ ñ ẽ idẽ. Ex oib⁹ aũt inductis pz q itellect⁹ in boie trib⁹ in genere pficit: agẽte videlz ī forã agentis in possibili intellectu qui est loc⁹ intelligibiliũ ī formal' intellect⁹. Patet etiã qualiter in oi intellectu bm actũ facto intelligit possibilis intellect⁹ ī agens.

Capitulũ sextum de intellcu in effectu ī qualiter possibilis in effectu pficitur.

TUnc ergo restat iquirere de eo itllcu q intllcs in effectu vocat: ī ei etiã dr̃ intellect⁹ in effectu eo q in effectu efficitur potẽtia intllcs. Est ãt hic intllcs q ẽ forã intellecta q̃ ẽ sepata a reb⁹: hãc eni dixim⁹ eẽ in potẽtia respectu intllcs agẽtis ī qñ actu luis ei⁹ mouet ad intllcm possibilẽ efficit intellect⁹ in effectu. Adhuc ãt ī ipe possibilis ẽ in potentia añq̃z hec forma efficiat in ipo ī cũ efficit i ipo ẽ itellcs in effectu ī ille potẽtie nõ sũt oio vni⁹ rõnis nec sũt diuersarũ rõnũ. Et q ñ sũt penit⁹ diuersaꝫ rõnũ: pz p añdcã: q ãt nõ sũt penit⁹ vni⁹ mõi ī rõil oñdit sic. Intelligibile eni nõ dr̃ in potẽtia ni si p eẽ qđ bz in mã in q̃ ligatũ ẽ lumẽ agentis intellectiue sicut lumẽ oculoꝫ in tenebra ī h ẽ potẽtia puatiõis cuiusdã. Cũ aũt dr̃ intllcs possibil' in potẽtia nõ ẽ in ea ligatũ lumẽ sz potiꝰ ligatũ ẽ in eo q debez mouere ipm ī distiguere ī sic intellcs eode agẽte educit ad actũ de potẽtia q educit ad actuz intelligibile. Et i h videt peccare alphorabi⁹ ī qđ alq dicẽtes ill'em possibilẽ abstrahere forꝫ mas ī abstractas recipere quocũq̃z mõ recipi ãt sive p mõz mãe sive p mõz loci sz pot⁹ agẽtꝫ p se ẽ abstrahere i c⁹ lumie ẽ eẽ abstrahi ī sic gnãns in nã cõferẽdo formã dat ea q̃ formã sequũt q̃ pcipue sũt mot⁹ ī loc⁹ ita gnãns oio forãliter in corpalib⁹ dando esse lui luis dat ꝺña id q̃ sũt mot⁹ ad intellectũ possibilem ī locum qui est intellectus possibilis sicut in ante habitis dictũ ẽ sic igit ẽ de itellect in effectu. Sic ergo colore eodez agente colores omnes fiunt in effectu faciunt in effectu perspicuum ī visuz ita forme rerum vno lumine agentis fiunt in effectu ī facte in effectu faciunt in effectu possibilẽ intellectum sine medio. Et sicut visus quo fuerit clarior eo clariꝰ percipit in colore lumen candescens: ita intellectus possibilis quo fuerit a corpore sive carne separabilior eo magis percipit lumẽ intllcs agẽtis diffusum in formã rei intelligibil'. Istud tñ itelligibile in libro tertio de aia tub triplici differentia eẽ diximus. Est enim conceptum cum materia bm esse ī rationem ī conceptuz cũ materia sẽsibili bm eẽ ī nõ bz rõez sz bm roẽz ꝺceptũ sit ingẽitate ī est separatꝫ a mã sensibili ī quãtitate ī bz eẽ ī bm roẽz

Et ꝺ oīsio itll'ibil' ē accepta ꝺm eē luis in-
tll'ntie agēt⁹ ;qꝺ ꝺz i reb⁹ qb⁹ꝺat eē ⁊ rōem.
Si.n. hoc accipiat⁹ diffusuz in p̄ncipijs eē ⁊
sbe tm̄ diffinitōez ꝺz ꝺm illꝺ eē ñ ꝺceptā cū
q̄ztitate ⁊ q̄litate sēsibili: qm̄ sbe eē ē añ q̄zti-
tatē ⁊ q̄litatē. Si āt accipiat⁹ ꝺm eē qꝺ ꝺz i-
mersū p̄ncipijs coꝛpum ꝺm q ē coꝛp⁹ bēbit
rōez ꝺceptā cū p̄ncipijs q̄ztitat⁹. ⁊ si accipi-
at⁹ vt imersū q̄ztitati ⁊ motui bēbit rōez ꝺce-
ptā cū mā sēsibili. Et sic ꝺixim⁹ q itllēs nr̄
pl⁹ ꝺiūgit imagiatōi ⁊ sensui q̄z itllēcui p̄mo
agēti: ō obscur⁹ ē: ⁊ ad ea q̄ sūt sepate pēit⁹
rōis ꝺz se sic̄ ocul⁹ vesptiliōis ad lum̄ sol'. ⁊
ō p̄us ē ibnēd⁹ i pbic⁹: ⁊ ꝺeide matbēatic⁹
vt sic ꝺfortat⁹ m'l'⁹ luib⁹ m'ltoꝛ itll'ibiliū cō
surgat ad itllēm ꝺinoꝛ. Jn oīb⁹ tm̄ ist⁹ itll'i-
bilib⁹ cū ille fuerit i effcū qꝺlibz illoꝛ inēit
seipm ⁊ agētē p modū quē s ꝺixim⁹: iz aūt
ex obligatōe coꝛpis sit pbic⁹ ⁊ matbēaticis
ppiqoꝛ: m̄ ꝺinis ē p nām sil'ioꝛ: ⁊ ō pl⁹ sūt i
bis itll'ibilib⁹ inēit q̄ ꝺina sūt q̄z i bis q̄ ma-
tbēatica sūt ⁊ pbica. Addꝺ āt vi q cū id qꝺ
ē in potētia cognoscēs nibil pēit⁹ cognoscat
q itllēs nisi i effcū efficiat⁹ nibil pēit⁹ cogno
scat: ⁊ ex ꝺ segt⁹ q nibil pēit⁹ scit q pbie nō
studz: nec.n. scit se nec aliqꝺ aliꝺ a se: sic̄ o-
cul⁹ i potētia exīs nibil pēit⁹ vidz q̄n p ni-
bil visibiliū sit i effcū. ē.n. i coꝛpe vi⁹ sicut i
aia ē itllēs. si.n. ocul⁹ p nullū visibiliū sit in
effcū neq; videt se neq; aliꝺ: neq; vidz se ñ
videre: q ipossibile ē videre se ñ videre: sic̄
ipossibile ē videre nibil: ita etiā q̄ꝺiu itllēs
i potētia ē ⁊ nll'o mō i effcū ipossibile ē scire
aliꝺ a se l' seipm l' etiā scire se nescire: si ve ⁊
ꝺm p̄p̄ā rōem scire ꝺm itllēm accipiat⁹: ⁊ ō
ātiqssimos ideotas ꝺmes icrepās ꝺixit ta-
les nulli būanoꝛ i vita opā ꝺedisse: iz mo-
re poꝛcoꝛ vitā expēdisse. Est āt b⁹ exēplū
⁊ pīcipuū cui i m'l'⁹ sil'is ē itllēs possibilis
but⁹ei nulla mānifestatio ē q̄z ꝺiu ē i potētia
iz cū ē in effcū ⁊ actu eē pspicuū: mānifestat⁹
tūc p hoc q manifestat⁹ id quod videt⁹ i ipo
Et hec ratio cōuincit q homo nunq̄z inue-
nit seipm: nisi cōtemplatōe vitalis rerū: sed
hec sequentia declarabunt magis.

La. septimū de intellectu p̄ncipioꝛū in-
strumētoꝛum per que intellectus possibilis
efficitur in effectu.

Oꝛtet āt nos p̄us oñdere q i oī in-
tllēa q i effcū ē p̄mo accipit⁹ itllēs p̄n-
cipioꝛ q̄ accipiūt⁹ sic̄ i p̄ozi isti⁹ scie libꝛo oñ
dim⁹ scim⁹ inq̄ztū termios noscim⁹ p̄ncipio
rū: igit⁹ ē acceptio p̄ma ⁊ istoꝛ. Jnstꝛa aūt
voco qb⁹ scia reꝛ ꝺe ipis educit⁹ p̄ncipijs: ⁊
ista sūt modi argumētatōnū: pp qꝺ egregie
ꝺixit ar⁹. q modū sciarū oz p̄scire añ ipas
scias: q nō p̄t esse q scia reꝛ accipiat⁹ nisi
p̄us sciat⁹ mod⁹ ipi⁹. vocat eiz modum illuz
quo id qꝺ ē i vtute p̄nciploꝛ educit⁹ ꝺe ipis
⁊ tūc p illa ꝺuo vtz p̄ncipia p̄ma ⁊ scitū mo
ꝺū possibilis intellectus aptissime ponit⁹ in
effcm̄ ꝺm oē id quod ē possibil'. Fuerūt aūt
qꝺā añ nos ꝺe arabū pbis q intllēm p̄nci-
pioꝛ ꝺiuiserūt in ꝺuo ꝺicētes p̄ncipia pbie
rbetorice eētialeꝛ eē apꝺ nos: ⁊ ñ accipi ita
p doctrinā rbetoꝛicoꝛ am[illegible] ⁊ moraliū i fieri
nobil⁹ p lōgā expiētiā: sic [illegible]m⁹ boies senes
prudētie lōgā opā ꝺātes eē intll'ntes: ita q
ꝺsiliuꝫoatū ab ipis recipit⁹ sine exigētia ꝓba
tōis tāq̄z sit p se notū: hoc fit etiā i rbetoꝛic⁹
ciuilib⁹ ⁊ hūc intll'ctū ñ bñt iuuenes passio
nū insecutoꝛes. in ꝺisciplinarib⁹ meliꝰ in
tellectū videt⁹ plerūq̄z iuuenes bre q̄z senes
sil'r āt bñt ꝺe modis argumētatōnū: qm̄ est
mod⁹ argumētatōis ipīcē: ⁊ hac oēs vtunt⁹
homines: ois qui p̄suadere nititur necesse est
q modo argumētatōis vtat⁹: ⁊ hic modus
p̄cipue ē i rbetoric⁹ ciuilib⁹. ē āt mod⁹ argu
mētatōis p̄scē quo vtūt⁹ phi: p̄mū oñt inalci
expiētia ⁊ ipe pot⁹ q̄z studio. sic igit⁹ ꝺiuersi
ficāt hūc itllēm q p̄nciploꝛ vocat itll'ct⁹ per
quē itll'ct⁹ i potētia sic̄ p istꝛa efficit⁹ itll'ct⁹ in
effcū. Ego ꝺmēdo istā ꝺistictōez q rbetoꝛi
ca ⁊ ciuilia nō bñt p̄p̄oes p̄mas p se notas
p q̄s sufficiēter accipiāt⁹. ⁊ ō ꝺicit ar⁹. q in
tlib⁹ ꝺcl'o op⁹ ē eo q finis practie scie op⁹ ē:
⁊ q gdā latinoꝛ ꝺicūt q ꝺe scientia ꝺocēte ⁊
ꝺiscia vtēte: locū ñ bz hic: q scia ꝺocēs sp
ē ꝺemṕatiua: ⁊ ex tali scia rbetoꝛes ⁊ ciuiles
nō veniūt ad hoc q in effcū sciāt gubernare
iudicia ⁊ regere ciuilia, ꝓpter qꝺ etiā intllēs
talis vt⁹ ē eibica exptō indigēs: ⁊ ipe si
cut ⁊ alie vtutes ciuiles q̄ p eūdē modū ac
cipiunt⁹. Hec ergo ꝺe intellectu q in effcū
ꝺicit⁹ esse ꝺicta sint a nobis. Per ancedētia
ei iā mānifestū ē qualr̄ forma rei p hoc q est

in intl'ctu possibili efficit in effcũ intllcs: et q̃lr dr ab eo in intellectu qui dr in actu. ille .n. qui sp est in actu agẽs vocat intellectus.

Ca. octauum de intellectu adepto qualiter in eo aia perficit t inuenit seipsum.

Am ãt relingt vt de intllcu adepto p studiũ disseram⁹ q̃lr t ipe ẽ de bõis p fectõe. hoc ãt ꝯgruẽt⁹ fit si ipam pspiciam⁹ nõis rõem. sic igit in p̃dicto isto⁹ scie libro dixi m⁹: adept⁹ est q acgrit p studiũ. Adeptus igit intllcs ẽ qñ p studiu aligs vez t pp̃uz suũ adipiscit intl'ctũ q̃ tot⁹ laboris vtilitatẽ t fructũ: hoc ãt q̃lr fiat sic ẽ accipiẽdũ. sic .n. iã añ dixim⁹ id qd ẽ in potẽtia nõ mãifestat nec acgrit nisi p actũ suũ, pp̃ũ t p id qd in effcũ efficit in pte gdem accipit q ptem possibilitatz ei⁹ p̃dicti in effcũ: t pl⁹ t pl⁹ accipit qñ pl⁹ t pl⁹ p m'ta p̃dicta in effcũ t totuz ãt accipit qñ p oia ad q̃ in potẽtia est pẽu⁹ fuerit i effcũ. Dixim⁹ ãt in pbicis: q intllcs possibil' vnus t indiuisus bm potẽtiã exñs potẽtia ẽ oia intl'libilia: ñ ergo accipit nisi p hoc q efficiũt ipa intl'libilia in effcũ t totuz adept⁹ t accept⁹ qñ in effcũ posit⁹ ẽ oim intl'libiliũ q̃ ipe ẽ in potẽtia: t sic adipiscit bõ suũ pp̃ũ intllcm. Et iõ dixit plo: q vltima pbie diffinitio ẽ sui ipius cognitio. t dixit al pbozabi⁹ q aia potia ẽ in corpe vt seipm inueniat t cognoscat. t h dr arz. dixisse: sz vbi dixit ad me ñ pcit. Demõstratio ãt dci va est q̃ nũc ẽ inducta. Cã ãt b⁹ ẽ q p̃ma imago lucis p̃me cãe q̃ ꝺiũcta ẽ ꝺtinuo t tpi ẽ intellect⁹ bũan⁹: t iõ nece est q sit illumdo q̃dq oim q̃ fiũt p lumẽ p̃me cãe: t ãbiẽs oia illa t fit quozdã receptaculũ p h q est imago cãe p̃me t quozdã bm q ẽ cũ ꝺtinuo t ipe t in vtrisq adipiscat seipam. hic etiaz q oẽ vez ꝺsentaneũ ẽ intllcm: t flm ꝺtũ. est eim mẽs bũana rõ t sil'itudo q̃dã vitatz p̃me q̃ est semẽ q̃dã ois vitatz: t iõ sil'is p aliquẽ modũ oi vo: t dissonãs a flõ. t hec est cã q intl'ct⁹ sp vez ẽ: deceptio ãt t falsitas inge rũt fãtasmate vtuti. Scit ãt ex hoc q ꝺtẽplatio vez ãmirabilũ ẽ sume dilcois t nãlissi mũ: t q in ea tota reflozet nã bõis inq̃tũ ẽ bõ: t pcipue ꝺtẽplatõe dinoz: eo q bm p̃dicta in ill' maxie intllcs inuẽit se bm nãm pp̃ã: eo q bõ inq̃tũ bõ sol⁹ ẽ intllct. hoc ãt mõ quo dixim⁹ in vo ẽ t in bono. Est eim imago p̃mi boni p idẽ qd ẽ imago p̃mi veri Et iõ vez bonũ qd ẽ sp t vbiq bonũ et oi nãe bonũ ẽ sibi cõnãle bonũ: t huic delcãt t gaudet ad ipm: lz retrahat a bono vt nũc p hoc q ꝺtinuo t tpi ẽ ꝺiũct⁹. t ex hoc tñ q separ⁹ ẽ nulli⁹ corpis act⁹ sol⁹ ꝺnãle bz t ve rũ simpl'r t bonũ simpl'r t sol⁹ bz dlcãtões nõ bñtes ꝺtraiũ in corruptõne boni t veri Quereret ãt fortasse aliqs si intl'ct⁹ possibil' in effcũ efficit p formã intl'libilez: t qd ẽ in effcũ ñ ẽ in potẽtia q̃lr in effcũ exñs ad vnũ remanet bm eũdẽ intllcm in potẽtia ad alte rũ intl'libile. Sz ad hoc t bmõi oia iã patz solo p añdicta: qñ dixim⁹ q oppõ t dispa tio t diuersitas t bmõi ñ ꝺsequũt fozas nisi p hoc q sũt in mã: sz bm q sũt in luie agẽtz simplices sũt indiuisibiles t vnite eo q sũt vnũ t idẽ in cã p̃ma: t iõ in luie suo sũt vni te sibi inuicẽ ñ cedẽtes: nec se inuicẽ exclu dẽtes: t pcipue q ñ sũt in intllcu sic in mã vl' sbo, pp̃e loq̃ndo. Et bis igit pz q̃lr p⁹ u diũ intllct adipiscit seipm: t ex h pz verus intllcs eius qd in gnto pbicoz diximus q intellectus accipiens icientiam t veritatez non est alteratus t perfectus.

Cap. nonum de intellectu assimilatiuo t qualiter anima perficitur in illo.

Jcam⁹ ãt nũc de intllcu qui ẽ antigssi mi pboz assil'atiuũ sine assil'anté vo cant: t in hoc etiã aie pfcõem declaremus hic ãt orit ex oib⁹ intl'cub⁹ inductz. Est aũt intllcs assil'atiu⁹ in quo bõ q̃tũ possibile si ue fas ẽ ppozõabil'r surgit ad intllcm dinũ q ẽ lumẽ t cã oim. Fit ãt hoc cũ p oia in ef fectu fact⁹ intllcs pfcẽ adept⁹ ẽ seipz t lum agentis: t ex oim luminib⁹ t noticia sui ex tendit se in luminibus intelligentiarum a scendẽs gradati ad itllcm simplicẽ dinuz deuẽit ergo ex luie sui t agẽtz i lum intime t ex illo extẽdit se ad itllcm dei. h ãt quõ fi at sic ẽ itl'ncũ. oz. n. scire q lumẽ cãe p̃me gnãlr loq̃ndo sui q̃tuoz bz mãifestatões narrabiles p nomẽ t diffinitiõez. vn⁹ ãt iferioz ẽ quo manifestat iferioz rez termiatũ ad ter mios eẽntiales vni⁹ c⁹ qz rei. 2⁹ ẽ quo mãife stat i imagie sua q̃ ẽ itllct potẽtiat q̃ potẽtia ẽ oia illa q̃ abstractiõis l' poti⁹ separatũ eẽ bñt i luie. 3⁹ ãt ẽ quo manifestat in luie agentis vl'ter in ordie miozis mũdi. Illi. n. coniũ-

gif: nō sicut lumē tenebre l' ꝑuatōi l' potētie
ꝫ potius sicut lumē lumini iferioꝛis ordis ⁊
bm q pl⁹ ɔiūgit ⁊ lipidi⁹ ea ponēs i intllc̄z
possibilē. ⁊ hec ē irradiatio de q̄ ml'tū locu-
ti sūt phi ⁊ ordinauerūt pp illā supplicatōes
⁊ oꝛoes. Quart⁹ āt modus mānifestatōnis ē
quo mānifestat in ampliatōe luis sui intll'n-
tys mouētib⁹ oꝛbes: ꝫ ecōuerso meli⁹ dicat
q: lumē inferi⁹ bm dēa phoꝛ applicat supi
oꝛi. Supi⁹ āt ñ applicat inferioꝛi eo q ē sim
plex: ⁊ vno mō se bz ad ipm. vñ applicatio
q̄ pl⁹ ⁊ min⁹ fit potī⁹ inferioꝛ ⁊ ñ supioꝛū ē
Dꝛ. n. intllc̄s lui suo applicēt pz p motum
quē faciūt: q: nullaten⁹ mouerēt oꝛbes nisi
tales fierent ad lumē ꝑme cāe applicatōes
b āt lōgū ē hic demꝛare: ꝫ a ꝑma phia hoc
hic suppōat. Dic tñ intllc̄s intll'ntiaꝛ vl'i
ter actiu⁹ ē ⁊ agit oēs foꝛas sui ordis i māz
sue spe sbiectā. Intllc̄us āt agēs i aiam ⁊ i
suo ordie ē vl'iter agēs: sic iā añ determiatū
est possibil' actiu⁹ ñ ē ꝫ faci⁹ in effcū p a-
gēte. ille āt q ē in reb⁹ ñ ē nisi act⁹ ⁊ ñ agēs
bz eē intllc̄ualitat⁹. ai a igit būana ɔcipiēdo
lumē cui applicat intllc̄s agēs i ipa illustra
t⁹ applicat lumē intll'ntiaꝛ ⁊ āplī⁹ clarescit
in illo. Et sic dic alphoꝛabi⁹ in ipo efficit si
cut stelle celi ⁊ intllc̄s huic lumi btē ⁊ pure
ꝑmixt⁹ ꝑtissim⁹ efficit astroꝛ ⁊ ꝓnosticatio
nū q̄ sūt in astris. Et iō dicit ptolomeus: q
scia astroꝛ fac̄ hoiem pulchritudinē celestē
amare. Yn illo āt luie ɔfoꝛtat⁹ ɔsurgit intel
lect⁹ in lumē diuinū qđ nomē ñ bz ⁊ ienarꝛabile ē: q: ꝑpo noie ñ innotescit: ꝫ vt recipit innotescit: ⁊ ꝑmū in quo recipit ē intelligēcia q̄ ē ꝑmū cātū: ⁊ cū enarꝛat noie illius enerꝛat ⁊ ñ noie ꝓꝑo ꝫ noie sui cāti. Et iō dixit hermes deū oeoꝛ ñ ꝓꝑe ꝑcipi noie ꝓꝑo sed vir mēte attigi ab bis q a coꝛpe p lō gīnquū sepāt. iūgit igit illi vltio ⁊ lui suo ⁊ mixt⁹ illi lui aliquid ꝑticipat diuitat⁹: ꝓꝑ qđ dicit auicēna q alī illi lui ve ꝑmixt⁹ intllc̄s futura ꝑordinat ⁊ ꝑdicit: ⁊ q̄i de⁹ gdez eē phibet. Yste igit ē intllc̄s assil'at⁹: ⁊ attē de q in oib⁹ bis intellectib⁹ possibil' ē q̄i fū damētū ⁊ ꝑm⁹: lum āt agēt⁹ in ipso ē disꝑ ⁊ q̄i stramētū ad intllcm ꝑncipioꝛ: et intllc̄s ꝑncipioꝛ ē stramētū ad intllcm g dī i effcū ⁊ intllc̄s in effcū ē stramētū ad intllcm ade ptū ꝑcipue in quo adipiscit aia noticiā sui ipi⁹. ⁊ iste intllc̄us adept⁹ ad intllcm assimilatiū q ꝑ grad⁹ applicatiōis luis inferioꝛis ad lumē supi⁹ ascēdit vsq; ad lumē itellcūs diuini: ⁊ in illo stat sicut in fine. ⁊ iō cū oēs boies nā scire desiderāt: finis desideriꝝ est stare in intllcū dino: q: vltra illū nō ascēdit aligs nec ascēdere pōt. Dic āt boc notādū q cuicūq; supioꝛ intll'cuū intllc̄s applicat būan⁹ q ē vna de foꝛis mūdi a luie istius influūt in ipm foꝛie ⁊ spēs sui oꝛdis: ⁊ iō q̄dā noticia illius oꝛdis efficit in ipo ꝑ analogiā e⁹ pōt illa recipe. Et qa oē qđ fit in aliquo fit in eo bm ptātē suscipiētis ipm: ⁊ iō tales intll'ct⁹ denūciāt sbtili⁹ de oꝛdie illo l' vt sp l' vt freq̄nter: ita q a q̄busdā ꝓphetizare putāt. Qui āt simplici ꝑmo ⁊ dino intellectui cō iūct⁹ ē dīn⁹ ē ⁊ optim⁹ in sciēcis ⁊ vtutibus ita q sicut dicit homer⁹ nō debit' viri mortal' fili⁹ eē sz dei. Et iō dicit hmes trimegist⁹ in li. de nā dei deoꝛ: q bō nex⁹ est dei ⁊ mūdi: q: ꝑ bmōi itll'ctū ɔiūgit deo ⁊ strañtū b⁹ intll'ct⁹ sūt alq intll'ct⁹ de q̄b⁹ dixim⁹ q q̄dē in q̄nq; sūt ꝑ modos applicatōnū ⁊ assil'atōnū diuersoꝛ ⁊ intll'ct⁹ adepti modos ⁊ ei⁹ q ē in effcū: ꝫ tñ in genere sunt quiq; possibil': viz ⁊ foꝛal' ⁊ ꝑncipioꝛ: ⁊ ille qui in effcū ⁊ adept⁹ ⁊ assil'atiu⁹ ⁊ diuin⁹. Dis ergo intll'ibilib⁹ ⁊ itellectib⁹ vt breuiter dicat ꝑficit anima. De omnibus autez bis subtilius determinat in philosopbia ꝑma.

Capl'm. x. de sanctitate intellectus ⁊ de creatione quadruplici.

REmanet adb dicere de intll'ct⁹ sanctitate ⁊ mūdicia de q̄ phi sūt locuti. bic āt ñ addit nouū gen⁹ ꝑfcōis ⁊ itllc̄s: ꝫ modū quēdā puritat⁹ dicit circa intllcm. Dec āt puritas ex. 4. efficit: quoꝛ vnū ē studiū pulchritudis: scōm ē acqsitio ml'te illustratōnis: tertiū āt excessus sepatōnis a ɔtinuo ⁊ tpe: ⁊ q̄rtū applicatio cū luie supioꝛis oꝛdis Studiū. n. pulchritudis oꝛdinat ⁊ ɔpōit ab auertētib⁹. Acqsitio illuiatiōis fcit q intllc̄s ex ml't⁹ scit⁹ l' scie gradib⁹ ascēdit i scibiliū luib⁹ ita q sistit in intll'ibilib⁹. Excess⁹ vo sepatōis itll'ct⁹ remouet a detinētib⁹ ɔtinuo ⁊ tpe. Sz applicatio intll'ct⁹ cū supioꝛibus ꝓꝑtionabiliter nitit' ꝑfici sūmis ⁊ diuinis

Inter ãt. 4. ista ꝑmũ est purgatio ab ipedimẽtis: ⁊ scõm illuiatio in bis q̃ inferioza sũt bõi ꝓportionata: tertiũ ãt ẽ purgatio ab ipedimẽto q̃rto: qz nisi quis excedat mente ꝺti nuũ ⁊ tẽp⁹ñ ꝺsurgit ad ꝺcipiẽda ꝺina. q̃rtũ ẽ sũma pfcio q̃ in hac vita ꝺtingere põt bõi. Cõtigit ãt pl⁹ ⁊ pl⁹ ꝺm qz aia ẽ ꝓceptia illuminatõnũ q̃ sũt ꝑma cã pl⁹ ⁊ pl⁹. Solũ ei ꝑmũ ñ bz pl⁹ ⁊ pl⁹ ⁊ iõ ẽ id qꝺ vocat ncẽe ẽ eẽ. oia ãt alia pl⁹ ⁊ plus bñcia sũt possibilia ꝺm aliquem modũ: lz ñ bẽant ꝑpẽ loq̃ndo possibilẽ intllẽm: ꝺ aũt in ꝑma phia erit determiatũ. Ex bis ãt q̃ ꝺca sũt ⁊ ꝺ ẽ aduertere qz mũdissimoz boim sũt pulchrioza fantasmata q̃z quoꝝdã alioz sic i ethicoꝝ: ita sũt eoz lucidissimi intllẽs: q̃m sic in mũdo exteriozi turbulẽtie tẽpestatũ lipidũ lumen recipi ipediũt in pspicuo: ita in aia passiões turbulẽtie nõ ꝑmittũt luia intll'ntiaz lipide recipi in aialib⁹ ⁊ iõ dixit apolegi⁹ iniam eẽ plois: qz deoz quoz rõ absorta ẽ i infirmo a demonibus non elt intllẽs clari luminis receptiu⁹. quoz ãt intllẽs depurat⁹ a passionib⁹ ⁊ occupatoib⁹ vite p applicatõez luis celestiũ intllẽcuũ ꝺtinue sblenat⁹ a carne ⁊ efficit sic speculuz clarissimũ celestis ordis ⁊ pulchritudis: ⁊ in bis ibut⁹ tãdẽ vestit⁹ luie ꝺino ⁊ ꝺina q̃ztũ fas ẽ ꝺm facultatẽ incipit videre lz inoiabilr ea ꝓticipat ⁊ quodãmõ infinite eo qz talia vt in deo sũt inferioz itel lectuũ null⁹ ꝓbẽdere põt. Eminẽter ñ accipit ꝓcipiẽdo qz nihil eoz q̃ in deo ꝺcoꝝz sũt vniuocũ ẽ cũ bis q̃ sũt in inferioꝛib⁹ ⁊ iõ ipe sol⁹ ẽ id qꝺ vocat ncẽe eẽ: de quo i ꝑma phia ꝓbabim⁹ qz ñ põt bẽe pl⁹ nec bẽe alr ⁊ alr: ⁊ ꝺ ẽ sibi soli ꝑpũ: ⁊ iõ ẽ imobibe cũcta mouẽs ⁊ simplex ⁊ iptibile ⁊ innoiabile lucem habitãs inaccessibilem.

¶ Uereret aũt aliqs p quẽ modũ aia bũana p intllẽm applicabilr ⁊ q̃ misibilr vt ita liceat loq ẽ lui intll'ntiaz. ñ. ñ. vr attigere posse vsqz ad lumẽ eaz cũ sit diffinite in corpe suo: ⁊ ex corp⁹ suũ ñ videat⁹ aliqd posse ꝓtigere. Addẽ ãt si ꝺet qz supi⁹ misceat⁹ luib⁹ cũ bec luia sint foze mũdi ñ vi ex bis luib⁹ aliquid distinctũ in ipso fieri ⁊ determinatũ: ⁊ iõ lz clarioris efficiat⁹ itellect⁹ ñ tñ ex ꝺ aliquã accipit noticiã ꝺterminatã

Ue ãt ⁊ hmõi qões mouẽt ab ipitz ignoratib⁹ nãs foꝛaz mũdi: sic. n. foza mãe ãbit et illuiat totã mãz i q̃ ẽ ⁊ totũ qz ẽ in mã ꝓportionat⁹ vnicuiqz ꝓti mãe: ita foza mũdit ãbit ⁊ illuiat totã materiã ordis sibi sbiecti ⁊ vnicuiqz ꝓportõalr lumẽ suuz vbiqz pñs iptis. Sz i ꝺ ẽ ꝺria qz foza mãe corpis ẽ act⁹ ⁊ ptes ei⁹ sũt act⁹ ꝓtiu corpis: lz illl'ntia nõ est alic⁹ corpis act⁹ lz sba separata p eẽ ⁊ opa: ⁊ p boc potẽtioz ẽ ad mouẽdũ: sic ⁊ nauta distinct⁹ ẽ a naui l'recipiẽs a naui lz gubernatõis motꝰ ponẽs i naui. Dis. n. mot⁹ ẽ ab aliquo ꝑmo imobili: lz nos de ꝺ loq̃mur i li. de ꝑncipijs motuũ aialiũ. hic ãt ꝺ suffic qd illntia p sbaz separata lumẽ diffũdit ⁊ ingerit p totũ orbẽ sibi sbm: sicut aia p corp⁹ suũ ⁊ ꝺ lumẽ vbiqz pñs ꝓportionalr efficit in bis q̃ se extẽdũt ad ipm. Et ꝺ ẽ qz ꝺic magn⁹ ꝺo o⁹: qz lumẽ extẽdit se p oẽs vult⁹ ⁊ fit in intllẽcu illucalr ⁊ in aia aialr: ⁊ in corpe nãlr bz vni⁹ cui⁹qz ꝓpã ãnologiã: sicut ⁊ lumẽ aie ꝺinter ꝓncipalia membra ꝺm vni⁹ cuiusqz ãnologiã. intllẽs igit extẽdẽs se iuẽit lumẽ vbiqz pñs ⁊ infoꝛat ⁊ imbuit illo ⁊ clarificat ad pulchritudinẽ celestẽ. Et ꝺ ẽ qz ꝺix phi intll'ntiam vbiqz cẽ nõ referẽtes ꝺ ad pñtiã sbe: lz luis expãsi p totũ: ⁊ ꝺ etiã mõ aie excellẽtiũ viroz plia ãbiũt q̃z corpa ꝓpa qñ aie eoz formis mũdi applicãt: ⁊ iõ aliqñ obediũt eis trãsmutatõez exterioz sic obediũt foꝛiz mũdi: ⁊ bi sunt de qb⁹ sic phi dicũt qz opãt mirabilia in ꝺuersioib⁹ boim ⁊ nãz. ⁊ p ꝺ igit pz solo qõis ꝑme. Scõe ãt qõis solo ẽ qz illud lumẽ e⁹ cũqz sit intll'ntie siue etiã sit ꝺminũ ẽ lumẽ actũ ⁊ foꝛatũ oim eoꝝ q̃ sunt ordis iferioꝝ: ⁊ iõ sp extẽdit se ad rez nãs ꝺtermiatas: sic lum artz se extẽdit ad mãz pp qꝺ etiã qñ infoꝛat intllẽm extẽdit eũ ad rez nãs ꝺtermiatas: ⁊ iõ cognoscit [illegible] luie p quẽ modũ reb⁹ imittit ⁊ dat esse reb⁹ ad quã noticiã nõ extẽdit nisi vt actualr ad res i ipo luie ꝺuertat ⁊ bẽbit nãm oim ꝺm qz sũt notioza: ⁊ multi viri illustres in ꝺ luie ordinẽ rez nãz ꝓcipiũt i ordine isti⁹ luis: ⁊ ꝓdicũt: ⁊ qdaz ipiti credũt eos vã ñ dixisse alñ cũ ea q̃ ꝓdicũt nõ eueniũt nõ intẽdẽtes qz ꝺ qꝺ ñ euẽit nõ sit ex defcũ ordis q ẽ i luie mouẽte ⁊ agẽte ad ꝺ qz deueẽiret: lz post ex

ꝺ̄ia diſpõe mãe. Ꝑmõl ãt ordis ꝓſciam q
dã excellẽtiores phi vocauerũ ꝓpbetã: et
q; ſonũ ẽ ꝓfiguratio q̄dã bꝰ orats in imagi
natõibꝰ ⁊ figuratis obũbrãtibꝰ claritate tal
ordis intllẽualis: nõ vocauert ſonũ caluz a
ꝓpbia l̄ ꝓpbie lapſũ. Ex bis ergo ⁊ bmõi
loſo pz inductorum.

Capl̄m duodecimũ de reductiõe aie in
eſſe diuinũ bm vltim ſtatũ pfcois eius.

Eſt ãt b q̄dã oiꝰ mirabilibꝰ mirabi
liꝰ ⁊ oiꝰ bonũ meliꝰ aduertere oe bo
nitate ⁊ largitate cãe ꝑme i reducẽdo ad ſe
aiam bõis: cũ in oi nã nibil ſit ꝓp vtiliꝰ: foze
q̄ fluũt ꝺtinue in mãm ex luibꝰ cãe ꝑme ⁊
intl̄ntiaꝝ meliꝰ m̄ito exñtes i cã ꝑma ⁊ in
luibus intl̄ntiarũ q̄z in mã nll̄a ratõe fluũt
in mãm ꝓp eẽ qꝺ bñt in mã: lz mã appetat
eas: ſic otiũ ⁊ bonũ licut diximꝰ in ti. oe
pbico auditu. Nec põt bic dici q fluũt ad
b q nlle foze q̄ mũdi bñt largitatẽ ſue bonta
tiaꝫ oñda. q; i reb⁹ vtiorib⁹ ꝺſumere ſbaz
nõ ẽ magnifice largitaꝫ. Dz igit q ad boc
fluũt: vt eẽ diuinũ aliqꝺ ⁊ opões dinas pfi
ciãt. Eſſe ãt diuinũ ⁊ opõne nõ pficiũt nili
a mã ſepate: ⁊ ſcimꝰ q nõ ſepãt niſi ab aia
bumana pfcã ſepatiõe. oz igit q ꝑ ſepãtẽ a
mã intllẽm ad eẽ dinũ reducũt. Ꝑmõi ãt
reductio nõ fit ꝑ intllẽm mũdi: q; illaꝝ intel
lectꝰ bz eas ſepatas in eẽ ⁊ opõne dina. fiet
ergo neccãrio ꝑ intl̄ctũ bõis q ad boc bz vi
res ⁊ orgaꝫ. vt a mã accipiat fozas dinas.
bm ãt ois q̄ inducta ſũt: foza ñ eſt inficiẽter
fcã dina ꝓ b q efficit intl̄ci q oi i effcũ vel
adeptꝰ: lz dina fit ꝑ intl̄ctũ aliſanẽ: ⁊ euz
q vocat ꝺinꝰ: igit hic reducta ꝺfert eẽ dinũ ⁊
opõem dinã. ſba ãt bñs eẽ dinũ ⁊ opõem ñ
indiget alio ꝺ: ergo aia ſic reducta de ſenſi
bilibꝰ ⁊ mã corpu nõ indiget eo q mãlia ⁊
inſtralia organa ñ accepit vm nãz niſi ad b
vt ad eẽ dinũ reduceret. ſtat igit ibata ⁊ foz
maia in eẽ dino i eẽ pfcã: ⁊ b vocauert phi
caducuz alteri⁹ ⁊ imortal vite ꝑ quã ve. pbz
aie bũane imortalitas. Dz ãt diximꝰ ea idi
gere ſẽſibilibꝰ ⁊ corpe intl̄ndũ ẽ de indigẽ
tia relata ad intl̄ctꝰ pfcõnem. Sic igit ꝺclu
ditur vltia pfcio aie bz intllẽm. Eſt ãt alia eꝰ
pfcio bm vitẽ ⁊ vtutꝫ felicitatẽ: de q̄ pſcru
tabit in ethicis. ꝺnter ãt in bis q̄ bic deter
minata ſũt oz q̄rere bic de nã ois aie ⁊ im
mortalitate: ⁊ de ꝑncipijs motuũ aialiũ: qa
ꝑ b ſcit q̄lr vnit corpi: ⁊ b quidẽ faciemꝰ in
aljs duobꝰ libris q imediate poſt büc ſunt
ordinãdi. Per illum. n. ſcit q̄lr aia ſbat ad
vitã eternã: cũ reducit ad ꝑmũ qõ ẽ nccẽ eẽ
⁊ oiz cã: ita penetret luie eiꝰ mirabili ⁊ cãli
q nibil ampliꝰ nouit regrere: ſz ſtãs i ſeipa
manet in illa. De intllcu vo intl̄ntiaꝝ quo
cognoſcũt ſuã eẽntiã ⁊ ſue eẽntie ꝑma cãm
⁊ ſint neccãrio onaꝝ nãꝝ: ⁊ nõ ſimplicz nãe
bm itll̄ctũ: ⁊ q̄ ſint ⁊ quot: volo a nobis bic
relinq̄. Altiſſimũ. n. ẽ bmõi negociũ ⁊ pri
me pbie egẽs inglitõe. Et ſic ẽ finis ſecun
di libri de intellectu et intelligibili domini
Alberti magni: ⁊ ꝑ ꝺns tot⁹: Deo gras.

Alberti magni expliciũt ſnie libri de aia
⁊ de intl̄ctu ⁊ intl̄ligibili: [illegible] ꝓ mgr̄m
raynaldũ oe Nouimagio impſſe. 1481.

a Primũ vacat Clariſſimi ordine doctrine
b ⁊ prebet eaz anologiaz multa monẽtia
c Capitulum animas in bec Sed bec ꝓpor.
d mixtura cum eius boc eſſet bm vnam
e non eſſe com naturalis ⁊ tabilis ſicut
f ſcientia eſt ante anima endelecbia bis duo vel
g q̄z ipſa vegetat. manifeſtum eſt eſt anima bm
b conſtat finez ſe ignem ſine numero multi
i Ibis autem ſicut ſuperius tricubita ſpacia
k Similiter autez licet in illo indiuiſus ⁊ nõ
l ſpergendo aliud autem vocat aqua eſſe poſſ.
m qui eſt bumor eſt differentiarum Similiter autẽ
n bm q eſt in continuũ tempus diximus ſupra:
o ⁊ nõ credere pertinet cum alijs exponunt: ⁊
p Capitulum nonuz ſibi intellectuales omnia dubia
q intentio per quam eſſet tm̃ intellectus ⁊ bm germinorum
r oponebit q ⁊ coniungit potentia bene diuinos ⁊ accipe.
s Sicut autez ad torturas ſiderandum motus bominum
t ſua ꝑma be ſit in terra ſtantialis ſit
v nec bene cõcludũt Sed ad boc re nõ ſint